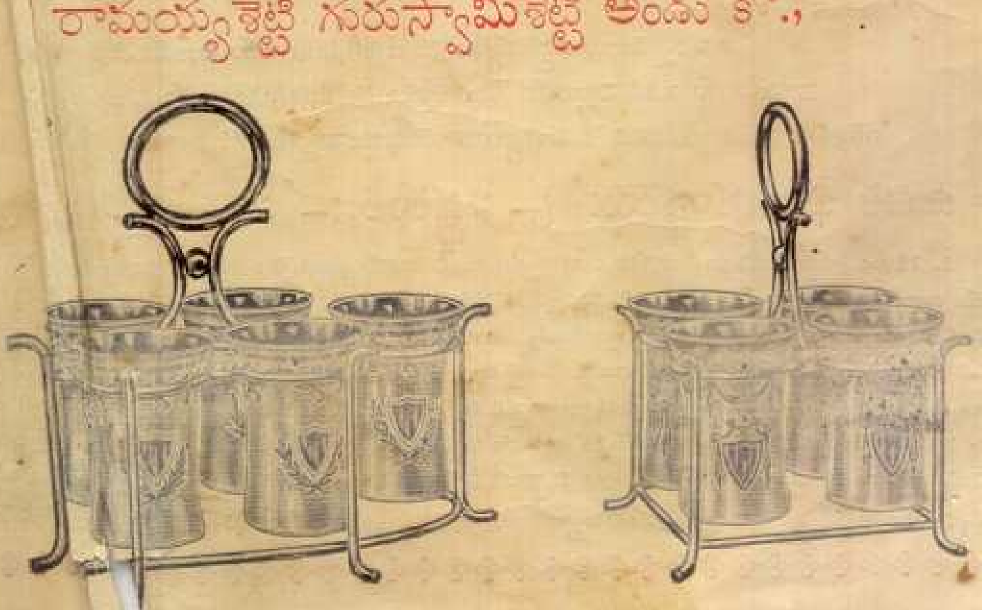
నికరపు వెండిలో నాజూకైన బహుమతులు

ఉమ్మిడి

రామయ్యశెట్టి గురుస్వామిశెట్టి అండు కో.,

నగలవర్తకులు

మద్రాసు

లోధ్ర

కేసరి కుటీరము
ఆయుర్వేదౌషధశాల,
ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

స్త్రీల ఋతుదోషాదిరోగ[illegible]
వజ్రాయుధము

అన్నిమందులషాపులలో దొరకు[illegible]

సాభిప్రాయములు

శ్రీమతి [illegible] రాజరాజేశ్వరమ్మగారు, [illegible] పహారడి:—"[illegible] బహిష్టకాలమందు [illegible] నొప్పిచే మిక్కిలి బాధించినది......'లోధ్ర' [illegible] వాడినాము. ఆశ్చర్యకరముగ గుణమిచ్చినది. [illegible] పుత్రిక జననమైనది."

* * * * *

శ్రీమతి [illegible] కమలాబాయీదేవి, సీతావిలాస్ [illegible] "లోధ్ర స్త్రీల పాలిట [illegible] ప్రసాదిని యనుట [illegible]."

* * * *

శ్రీమతి అన్నా చండిగారు, 'శ్రీ[illegible]' [illegible] త్రిచంద్రం:—"మా 'లోధ్ర' స్త్రీల ఋతు[illegible] [illegible] అపూర్వమగు ఔషధరాజమని [illegible]

12 [illegible]. రు. 3; 6 [illegible]-10-[illegible]

కేటలాగు ఉచితము.

వీనస్ అష్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్.

స్థాపితము (1920)

ఉచిత భీమా స్కీము **22, సెకండులైన్‌బీచ్ మద్రాసు.**

గవర్నమెంటువద్ద డిపాజిటు రు 1,80,000 లకు మించినది!
నామినీలకు పంచిపెట్టబడిన మొత్తము రు 2,00,000 లకు మించినది
65,000 మంది యిదివరకే సభ్యులుగా చేరియున్నారు!!! మీరేల చేర[illegible]

మా ఉచిత భీమాసంస్థయొక్క పద్ధతులు:—

1\. 18 సం. లమొదలు 60 సం. లవరకు వయస్సుగల మంచి ఆరోగ్యవంతులైన స్త్రీ పురుషులందరు [illegible] లేకయే యిందు సభ్యులుగా చేరవచ్చును. 2. వైద్యపరీక్షావశ్యకత లేదు. 3. ప్రవేశరుసుము 5-8-0 [illegible] 4. (ఎ) 18 సం. లు మొదలు 55 సం. లవరకు మధ్య వయస్సులోనున్న పాలసీదార్లు ప్రతినెలకు మాసాంత్యదినమున[illegible] [illegible]ర్యమునగాని రు 1-0-0 సాంవత్సరిక రుసుము కట్టుచు; యిట్లు మొత్తమునూరు సం. రములకు రు 13-0-0 లు మా[illegible] [illegible]వలెను, (బి) 55 సం. లు మొదలు 60 సం. లవరకున్న వయస్కులు ప్రతినెలకు మాసాంత్యదినమునగాని అంతకుపూర్వ[illegible] 2-0-0 లు చొ. మరల రుసుము చెల్లించుచు యిట్లు సాంవత్సరిక రుసుము రు 1-0-0 తో సహా పాలసి 1-కి మొత్తము[illegible] [illegible]0 చెల్లించవలెను. 5. ఏసభ్యుడైనను 14 సం. లు గతించినపిమ్మట [illegible] సభ్యత్వమును [illegible]. కంపెనీ నిబం[illegible] నల ప్రకారం అట్టివానికి లాభములను పంచిపెట్టబడును. వివరములకు [illegible] [illegible]కొనుడు.

ఆంధ్రపత్రిక

ఇరువదిరెండవ సంవత్సరాదిసంచిక

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము

సంపాదకుఁడు:

కా. నాగేశ్వరరావు

ఆంధ్రవిద్వన్మహాజనులచే వ్రాయఁబడిన

రాజకీయ సారస్వత చారిత్రక సాంఘికాదివిషయక

వ్యాసములును, దేశభక్తుల చిత్రములును గలవు

1931-32

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున ముద్రితము

6-7, తంబుశెట్టి వీథి, జార్జిటవును, మద్రాసు

1931-వ సంవత్సరము మార్చి నెల 20 వ తేది

౧౯౩౧-౩౨

1931-32

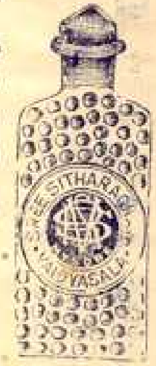
PRINTED AND PUBLISHED BY
C. SESHAGIRI RAO, B. A., ANDHRA PATRIKA POWER PRESS,
No. 7, THAMBU CHETTY STREET, GEORGE TOWN, MADRAS.

భిషగ్రత్న పాళ్యపు వెంకటాచలపండితుల ఆయుర్వేదీయ సిద్ధౌషధములు

లోకామయహార కస్తూరి మాత్రలు

ఈమాత్రలలో ఆక్షేపకరవస్తువు లేదియును చేరలేదు. ఈమాత్రలు 1-2ను తాంబూలములో గాని విడిగాగాని ప్రతిదినము ఉపయోగించిరేని ఎటువంటి కఠినతరాహారములైనను జీర్ణించును, గాలి నీళ్ల స్వభావము మారుటవలన చెడుప్రకొనిలాలుం దేహమును కాపాడును. పిల్లలు మొదలు ముసలివారివరకు అంగరి మందము, పడిసెము, దగ్గు, గూరలు, శీతలముచే కాళ్లలాగుట, కడుపుబ్బరము, కడుపునొప్పి, పక్కలయందు నొప్పి, ఆహారజీర్ణకాలమందు తలనొప్పి, చలిజ్వరము, జ్వరము, ప్లేగు ఇన్‌ఫ్లూయంజా ఇంకను అనేక వ్యాధులను నివారించును. స్త్రీలు ప్రసవించిననాటి స్నానమునాడు (కస్తూరికి ప్రతిగా) ఈమాత్రలు 4-5 వ 2-3 తమలపాకులలో నమిలి మింగవలెను. పాత్రకామికరోగములతో బాధపడినవారు, దినము 1-2 మాత్రలను సేవించిన ఆరోగ్యదృఢాంగు లగుదురు. ఈ మాత్రల సీసాతోకల అనుపానపత్రమును చూడుడు. 300 మాత్రలుగల సీసా 1-కి 4 అణాలవంతున ప్రతిషాపులోను దొరకును. పోస్టుమూలకముగా 6 సీసాలు రు 1-8-0. 12 సీసాలు రు 2-13-0. 25 సీసాలు రు 5-3-0.

సారస్వతాసవం:—

మెదడుకు బలమును కలిగించి, జ్ఞాపకశక్తిని వృద్ధిచేయును. గావున, మెదడు దుర్బలము వలన కలిగియుండు సమస్తవ్యాధులను పరిహరించి నరములకు మంచిత్రాణము రక్తవృద్ధిని కలుగజేయును. సంగీతపాటకుల కంఠస్వరమునకు మృదుమధురత్వము నిచ్చును. పాఠనపాఠనపు ఉత్సాహము నిచ్చును. బలహీనులైన స్త్రీలకు నెత్తివరుసు (నెత్తికోరు చాలా మెత్తగా వుండుటవలన) మాట్లాడుట నడుచుట కాని పిల్లలకు పంచదివించిన.

6 ఔన్సులసీసా 1-కి రు 1-0-0. అన్ని మందులకు పోస్టుఖర్చులు ప్రత్యేకము.

ఇంకను అనేక సిద్ధౌషధములు మందు లున్నవి.

1 వ. డాక్టరు ప్రభాకర్ ఫెలో ఆయుర్వేదిక్ యూనివర్సిటి గ్రాడ్యుయేట్, ఎస్. సై. ఇన్‌స్టిట్యూటు ఆఫ్ సైన్సు యునైటెడుస్టేట్సు ఆఫ్ అమెరికా, ఎ. ఎల్. ఆఫ్ ది శానిటరీ ఇన్‌స్టిట్యూటు, లండను కన్‌సల్టింగు కెమిస్టు, ఎగియరిలేన్, నెం 2, బొంబాయి. వీరు వ్రాసినది "తమ లోకామయహార కస్తూరిమాత్రలను ఉపయోగించిన దానిలో క్రమక్రమముగ శ్వాసోచ్ఛ్వాసముల వ్యత్యాసము, అజీర్ణము, మలబద్ధము, ప్రక్కలనొప్పి, కడుపునొప్పి, దినజ్వరములు, పిల్లల యీడ్పు, వాయువు మొదలగునవన్నియు గుణమైయున్నవి."

2. వ డి. ఎస్. అయ్యర్‌రావు, సీనియరు సర్జను, మరియు శానిటరి కమిషనరు, మైసూరు గవర్నమెంటు వీరు వ్రాసినది "తమచే తయారుచేయబడిన లోకామయహార కస్తూరిమాత్రలను నే నుపయోగించియున్నాను. ఈ మాత్రలు చాల గుణకరముగ నున్నవి."

3. వ. కే. కే. బిశ్వాసు కవిరాజ్, విష్ణుచక్ర డిస్పెన్సరి 9-41 వీధి, బొక్లెబజారు, రంగూన్, బర్మా, వీరు వ్రాసినది. "తమ లోకామయహార కస్తూరి మాత్రలు నాకును, నావద్దకు రాగల రోగులకును సంపూర్ణమైన తృప్తినిచ్చినది."

4. వ. పరశురామ మహాదేవ జోషి, ప్లీడరు. అమరావతి, బీహార్. వీరు వ్రాసినది "లోకామయహార కస్తూరిమాత్రలు బాలింతలకు చాల మేలుచేసియున్నది. తొందరనే 25 సీసాలను పంపవలయును."

5. వ. లాల్‌సింగు, మూర్‌సను అసిస్టెంటు సర్జను, సిరోహి రాజపుటానా. వీరు వ్రాసినది. "లోకామయహార కస్తూరి మాత్రలను నేను ఉపయోగించుచున్నాను. చాల గుణకరముగ నున్నది. మరి 12 సీసాలను పంపవలెను."

6. వ. పి. ఎస్. మాధవరావు, అసిస్టెంటు సూపరిన్‌టెండెంటు, పలమనేరుపోస్టు, చిత్తూరుజిల్లా. వీరు వ్రాసినది "లోకామయహార కస్తూరిమాత్రలందు సంపూర్ణమైన గుణములన్నియున్నవని తమకు సంతోషముతో తెలియజేసెదను."

శ్రీ సీతారాఘవవైద్యశాల, మైసూరు

ఆయుర్వేదసమాజము వారి ఔషధరత్నములు, పరీక్షించదగినవి.

మదనకామేశ్వర లేహ్యం

వనమూలికలతో చేయబడినది—వీర్యవృద్ధిని—బలమును కలిగించు ఔషధములలో యుత్తమమయినది— మేహము— నిశ్శక్తి—శుక్లనష్టము—అతి మూత్రము—మొదలగు వాటిని హరించి మంచి బలమును — సంసారసౌఖ్యమునకు శక్తిని—సంతానప్రాప్తిని కలిగించుటలో అమోఘమయినది—వేలడబ్బీలు విక్రయమగుచున్నవి.

2 డబ్బీలు చాలును.

20 తులముల డబ్బీ రు 1-4-0

పాలసుగంధి లేహ్యం

రక్తశుద్ధికి శ్రేష్ఠమయినది. సవా మేహము, మేహపొక్కులు, మచ్చలు, యితర చర్మరోగములు, కీళ్లనొప్పులు, మలబద్ధము మొదలగువ్యాధులను హరించి రక్తమును శుభ్రపరచుటలో శ్రేష్ఠమైనది. 4 డబ్బీలు చాలును. 20 తులముల డబ్బీ రు. 1-4-0

క్షయహారిష్టము

దగ్గులు, క్షయదగ్గులు, ఉబ్బసదగ్గులు మొదలగువాటిని హరించును. 15 తులముల డబ్బీ రు. 1-0-0

ఘనసార చందిని

అన్ని విధములగు సెగ, అంటురోగములు, స్త్రీల కుసుమవ్యాధులు, మూత్రపుమంట, మరుకు, మొదలగు అన్నివ్యాధులను హరించుటలో చాలా ఉత్తమమయినది.

4 సీసాలు చాలును సీసా 1-కి రు. 1-8-0

దీనిని చందిని అత్తరు అనుపానముతో పుచ్చుకొనిన తక్షణమే సమస్తబాధలు హరించును.

చందిని అత్తరు సీసా 1-కి రు. 1-4-0

కందమూల రసాయనం

మూలవ్యాధి (మొలలజాడ్యము) కిది మంచిమందు. మలబద్ధకము, అపానమందు రక్తనీరుగాని వచ్చుట, మొదలగు అర్శస్సంబంధమగు వ్యాధులను పోగొట్టును.

రోజాపుష్ప లేహ్యం

మలబద్ధమును హరించి కాలప్రవృత్తిని చక్కగా కలిగించును. పథ్యము లేదు. సదా వాడుచుండవచ్చును.

1 డబ్బీ రు. 0-10-0

మహాఖండార్ద్రిక లేహ్యం

సమస్తపైత్యములు, వాంతులు, త్రేపులు, ఆకలిలేకుండుట, మొదలగువాటిని హరించి మంచి ఆకలిని, జీర్ణశక్తిని కలిగించును, 15 తు డబ్బీ రు. 1-0-0

గంధకరసాయనము

పరిశుద్ధముగా తయారుచేయబడినది. సమస్తరోగములను నిర్మూలము చేయును. జీర్ణించిన సవాయిలు, చర్మరోగములు, కురుపులు, కొరుకుపుండ్లు, తీట, గజ్జి, మేహపొక్కులు, మచ్చలు, కుష్ఠువులు, మొదలగు అపరిశుద్ధరక్త సంబంధమగు వ్యాధులను హరించుటలో జగత్ప్రఖ్యాతి కలిగియున్నది.

10 తులముల సీసా రు. 2-0-0

చ్యవనప్రాశలేహ్యము

ఇది ఆమలకసారముతో చేయబడినది. బలమును, కలిగించుటలో అత్యుత్తమమయినది, క్షయ-దగ్గు, ఉబ్బసము, అజీర్ణము, శ్లేష్మము, కఫము, పురాణజ్వరము, మొదలగు వ్యాధులను ఖండించుటయే గాక దేహబలమును, నరములకు పటుత్వమును కలిగించుటలో శ్రేష్ఠమయినది.

20 తులముల డబ్బీ రు. 1-4-0

అశ్వగంధ రసాయనము

ఇది సమస్తవిధములగు మేహములు, నిశ్శక్తులు, శుక్లనష్టము, శిరరోగము, రక్తవమనము, ఆకలిమందము, దుర్బలత్వము, పొడిదగ్గు, పాండువు, క్షయ, రక్తక్షీణము, జీర్ణజ్వరములు మొదలగు వ్యాధులను ఖండించి మిక్కిలి బలమును, వీర్యవృద్ధిని, ఆకలిని, తేజస్సును కలిగించును. 2 డబ్బీలు చాలును.

20 తు॥ డబ్బీ 1-కి రు. 1-4-0

అన్ని ఔషధముల మాక్యాటలాగు యుచితము

రూ 5-0-0 పైబడిన ఆర్డర్లకు రూ 1-కి 0-2-0 కమీషను నిచ్చెదము.

పి. శి. ఏ. అండు కంపెని, ఆయుర్వేదసమాజం, పెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

నోటు:—మద్రాసు, నెల్లూరు, బెజవాడ, పాలకొల్లు, కాకినాడ, గుంటూరు మొదలగు ప్రదేశములయందు గల మా బ్రాంచీలయందుకూడా మా ఔషధములు దొరకును.

వెల స్వల్పము !　　　గుణ మధికము !!　　　పరీక్షించండి !!!

శ్రేష్ఠమగు ఈ రెండు ఔషధములను ప్రతిగృహస్థుడును కలిగియుండుట లాభకరము. తాత్కాలికముగ కలుగు వ్యాధుల కన్నిటికిని వైద్యులకడ కరుగ నవసరము లేదు. ఈ ఔషధము లుండిన ఒక వైద్యుడు మీ గృహమం దున్నటు లుండును. వాత సంబంధమగు వ్యాధుల కన్నిటికిని అమృతకల్పమును, ఉష్ణసంబంధమగు వ్యాధుల కన్నిటికిని సంజీవనకల్పమును అమోఘ మయినవి.

అ మృ త క ల్ప ము

ఇది మిక్కిలి ఘాటుగల ద్రావకము, అనుపాన భేదములచేత అనేకవ్యాధుల కిది వజ్రాయుధము వలె పనిచేయును. దీనిని లోపలకు పుచ్చుకొనవచ్చును. పైన రాయవచ్చును. వాయువు, శైత్యము మొదలగు వాట్లచే కలుగు అన్ని వ్యాధులకు రామ బాణము వంటిది. తలనొప్పులు, పార్శ్వపు నొప్పులు, పక్షవాయువులు, ... శైత్యము, జ్వరములు, శైత్యవాయువులు, వాంతులు, భేదులు, కలరా, గ్రహణి, ప్లేగు, ... , ... , కడుపు నొప్పులు, కడుపుబ్బరములు, అజీర్ణములు, పండ్ల నొప్పులు, చెవిపోట్లు, అంటువ్యాధులు, ... , సన్నిపాతములు, చిన్న బిడ్డలకు ..., నలిపురుగులు, తేలు కుట్లు, గాయములు, పుండ్లు, ..., ఇతర చర్మరోగములు, ... కీటకముల పురుగుల కాటులు మొదలగువానిని ఖండించును. ప్రతివారును ఒకసీసా సిద్ధముంచుకొనిన తాత్కాలిక వ్యాధుల బాధనుండి సులభముగా తప్పించుకొనవచ్చును. ప్రతిగృహమం దుండతగినది.

½ ఔన్సు పెద్దసీసా 1-కి రు. 1-4-0.　　¼ ఔన్సు చిన్న సీసా 1-కి రు. 0-12-0.

సం జీ వ న క ల్ప ము

ఇది అనేక భస్మ సింధూరములు చేర్చి తయారు చేయబడినది. ఉష్ణవాత సంబంధమగు సమస్త వ్యాధులకు శ్రేష్ఠమయినది. ఉష్ణాధిక్యము, ఉష్ణ పైత్యము, ఉష్ణవాతము మొదలగు వాట్లచే కలుగు సమస్తవ్యాధులను, జ్వరమాంద్యమును, దాహము, తాపము, కొన్ని విధములగు దగ్గులు, ... , కీళ్ల నొప్పులు, నరముల నొప్పులు, కీళ్ల వాపు, అన్ని మేహములు, మూత్రకృచ్ఛ్రము, మూత్రము బిగించుట, శరీర వేడిమి, రక్త పైత్యము, రక్త భేదులు, గుండెలలో నొప్పి, మంట, శిరరోగము, స్త్రీల కుసుమ వ్యాధులు, మొదలగు వ్యాధులకు రామబాణము వంటిది. తాత్కాలికముగా కలుగు అనేకవ్యాధుల కిది అమృతతుల్య మయినది. ప్రతిగృహమం దుండదగినది. వెల స్వల్పము ఫల మధికము.

5 తు. పౌడరు గల సీసా రు. 1-4-0.　2 తు. సీసా రు. 0-10-0.　వి. పి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము.

పి. సి. ఏ. అండుకో., ఆయుర్వేద సమాజం, పెరిదేపి—నెల్లూరు జిల్లా.

నోటు:—మా ఔషధములన్నియు యీ క్రింది బ్రాంచీలలోనున్నూ, ఏజన్సీలలోనున్నూ దొరకును—

మద్రాసు బ్రాంచి:—161, బ్రాడ్వే.
నెల్లూరు:—ట్రంకురోడ్డు.
బెజవాడ:—గవర్నరు పేట.

గుంటూరు:—డి. వి. సుబ్బయ్యశాస్త్రి.
పాలకొల్లు:—కామానిస్వామి అండు సన్సు.
కాకినాడ:—టి. యస్. మూర్తిఅండు బ్రదర్సు, జగన్నాయకపురం.

వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద నిలయము

(రిజిస్టర్డు)

చింతలూరు, ఆలమూరు పోస్టు, తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

ఢిల్లీ, మదరాసు, తెనాలి, శ్రీకాకుళం, విజయనగరం, రాజమండ్రి, కాకినాడ మొదలగు పట్టణములలో జరిగిన
వస్తుప్రదర్శనములయందు స్వర్ణపతకములను ఉత్తమతరగతి యోగ్యతాపత్రములను బహుమానములను పొందిన

"వైద్యరాజ" ద్విభాష్యం వెంకటేశ్వర్లు, బుచ్చయ్యగార్లచే

శాస్త్రీయముగ సిద్ధపరుపబడి ఆంధ్రదేశమందు విజయము గాంచుచున్న దివ్యౌషధములు

వసంతకుసుమాకరము.

తులం 1-కి రు. 20-0-0

ఆయుర్వేదోక్తమైన గొప్ప యోగములలో పేరుగాంచినది. ఇది ప్రధానముగ అతిమూత్రము, మధుమేహము మొదలగు భయంకర మేహవ్యాధులయందు సేవింపదగిన రసాయనము. మరియు శుక్రనష్టము, శుక్రక్షయము, నరముల బలహీనత, చిరకాలపు తెల్లకుసుమ, మూత్రకృచ్ఛ్రము, మూత్రశోషము, మూత్రాశ్మరులు, రాచపుండ్లు మొదలగు వ్యాధులు ముట్టి దుస్థితియందున్న యీ యోగ్య రోగులకు ఆరోగ్యము కలుగునని దృఢముగ చెప్పగలము. అన్ని ఋతువులవారికి పనికివచ్చును. సర్వశరీర వ్యాపించియుండు మధుమేహముల ప్రభావముచే శరీరమందలి రసము, రక్తము, మాంసము, మేదస్సు,

అస్థులు, మజ్జ, శుక్రము అను సప్తధాతువులు చెడి శక్తి క్షీణించి ప్రాణాపాయస్థితియందుండు ఉపద్రవములన్నిటిని సంపూర్ణముగ నివర్తిచేసి దేహమును ఆరోగ్యముగ చేయు ప్రధానము యీ యోగ్య ఔషధరాజమునకే కలదని చెప్పుటయం దతిశయోక్తి లేదు.

ఇందు చేర్చబడు బంగారు, మంచి ముత్యములు, మంచిపగడములు, కస్తూరి మొదలగు వస్తువులను శాస్త్రోక్తముగ శోధన మారణాదులచే [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] చేసి [illegible] మనదేశమునందు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

ఏకోత్తరవృద్ధి మహాలక్ష్మీవిలాసరసము,

క్షయరోగులకు అమృతోపమానములగు దివ్యౌషధములు.

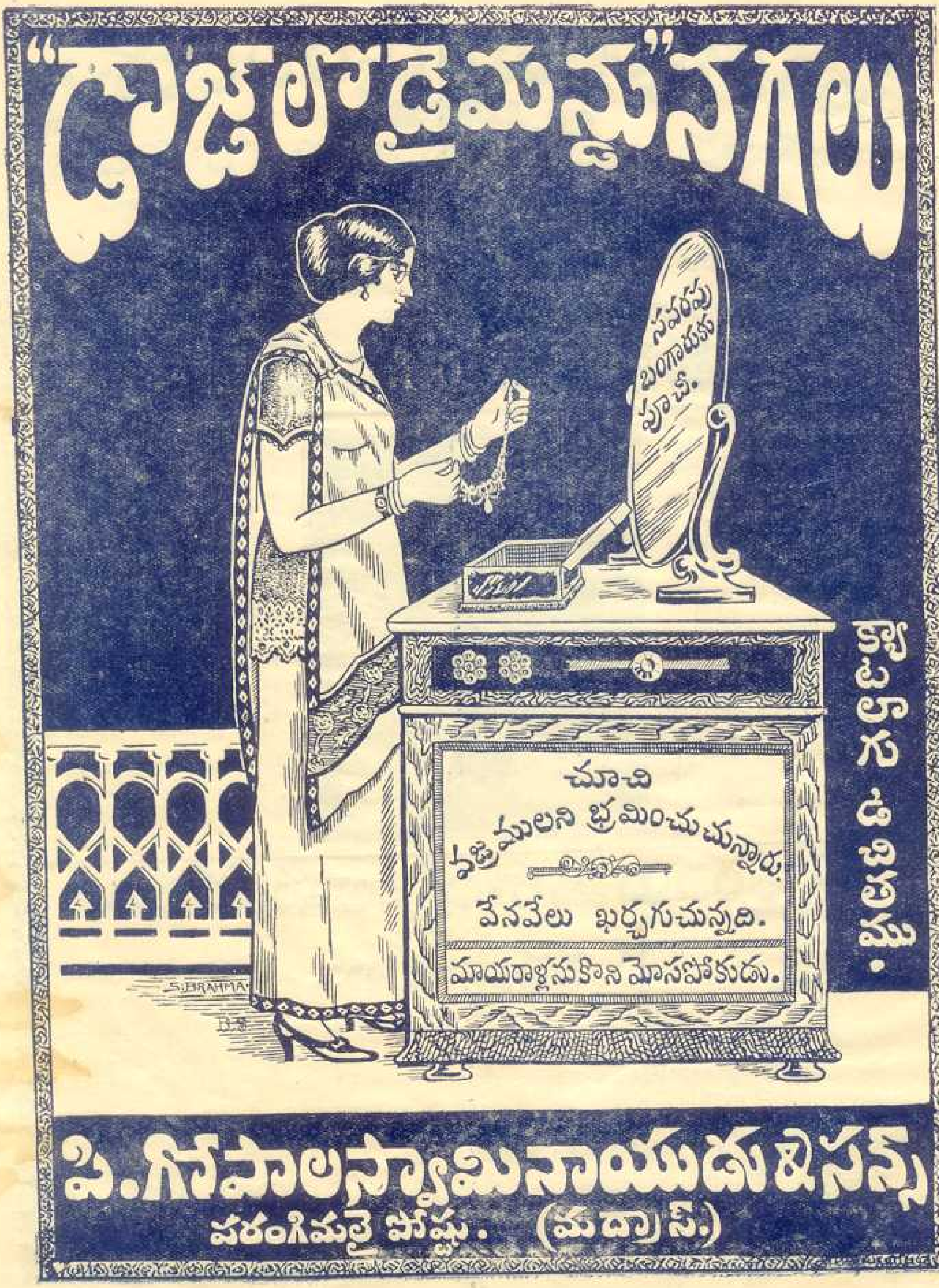
చ్యవనప్రాశము.

ఈ రెండు ఔషధములును కలిపి సేవించవలయును.

చిరకాలమునుండి క్షయవ్యాధిచే పీడింపబడుచు శుష్కించి దుర్బలమగువారలకు మంచి నవయౌవనమును, ఆరోగ్యమును కలిగించును. క్షయ, శ్వాసకాసలు, ఉబ్బసము, కఫముతో కలిసి రక్తము పడుట, రక్తహీనత, బలహీనత, శరీరకృశత్వము, దీర్ఘకాలమునుండి బాధించు మొండిదగ్గులు, హృదయదౌర్బల్యము, సంగ్రహణి, వగైరా మొదలగువానిని అతిత్వరలో నివర్తింపజేసి బలము, కాంతి, శుక్రవృద్ధి మున్నగువానిని వృద్ధిచేయును. అన్ని ఋతువులకు అనుకూలించును. ఇందు బంగారు, మంచిముత్యములు, మంచిపగడములు, కస్తూరి మొదలగు విలువగలవస్తువులు చేర్చియున్నవి. ఒకనెలకు సరిపడు ఔషధములు. ఏకోత్తరవృద్ధి మహాలక్ష్మీవిలాసరసము, 1½ తు॥ రు. 10-0-0. చ్యవనప్రాశము, 60 తు॥ రు. 4-8-0. వెరసి రు. 14-8-0.

మాయొద్ద 228, ఆయుర్వేదౌషధములు గలవు. కోరువారికి మా పెద్ద కేటలాగు ఉచితము.

బ్రాంచి ఆఫీసులు: కాకినాడ దేవాలయంవీధి, రాజమండ్రి, ఇన్నీసుపేట, మెయినురోడ్డు.

"రాజ్ రోల్డ్ డైమన్డ్" నగలు
సవరపు బంగారుకు పూచీ.
చూచి
వజ్రములని భ్రమించుచున్నారు.
వేనవేలు ఖర్చగుచున్నది.
మాయరాళ్లనుకొని మోసపోకుడు.
క్యాటలాగు ఉచితము.
S. BRAHMA
పి. గోపాలస్వామినాయుడు & సన్స్
పరంగిమలై పోష్టు. (మద్రాసు.)

విషయానుక్రమణిక

౧. గద్యవ్యాసములు

చిత్రానుక్రమణిక

53/35, సింగరాచారి వీధి, తిరువల్లిక్కేణి;—అఖిలభారత మహిళాసాంఘిక సారస్వతమహాసభ-1930, చెన్నపురి; అఖిల-ఆసియా-మహిళామహాసభ, కార్యనిర్వాహకసంఘము, లాహోరు, 1930, ప్రాచ్యవిశ్వవిద్యాలయమహిళాసంఘకార్యనిర్వాహకవర్గము, 1930.

4. శిక్షితులు; చెన్నపురిఉప్పుసత్యాగ్రహదళము, చిత్రములు.

5. ఆంధ్ర చిత్రకళాశాల, కాకినాడ; ఆంధ్రమహాసభ, చెన్నపురి 1930, నాటకశాఖ-నటబృందము; స్త్రీల స్వదేశీలీగు-మైలాపూరు చెన్నపురి, శ్రీమతి కామాంతూరు రంగనాయకమ్మగారు, గాంధి-స్పిన్నింగ్ ఆశ్రమము, చెన్నపురి. 6. శిక్షితులు.

7. శ్రీ కా. గోవిందరాజాచార్యులుగారు, శిక్షితులు.

8. శిక్షితులు; శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు బెజవాడలో తమగృహమున నవరాత్రోత్సవసమయమందు సన్మానించిన పండితబృందము, హైదరాబాదు ఆంధ్రమిత్రమండలి శ్రీసిరుగూరు జయరావుగారిని సన్మానించుట.

9. శిక్షితులు; పడమటి గోదావరిజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము, 2 చిత్రములు. 10-11. శిక్షితులు.

12. తూర్పుగోదావరిజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము, 4 చిత్రములు. నెల్లూరుజిల్లా-ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము 2 చిత్రములు.

13. ఖద్దరు దీక్షబూనిన బెజవాడవర్తకులు-శిక్షితులు;

14-15 శిక్షితులు. 16. పడమటి కృష్ణాజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము, 3 చిత్రములు. 17. శిక్షితులు.

18. గుంటూరుజిల్లా-ఉప్పు సత్యాగ్రహదళము, 2 చిత్రములు. గంజాముజిల్లా-ఉప్పు సత్యాగ్రహము, 2 చిత్రములు. విశాఖపట్టణము-ఉప్పుసత్యాగ్రహము, 4 చిత్రములు. 19. శిక్షితులు.

20. శ్రీమతి లక్ష్మీనారాయణనాయర్ గారు, శ్రీమతి ఏనాక్షీరామారావుగారు, శ్రీమతి మండి మహారాణిగారు, శ్రీమతి ఆనందరావు సతిగారు, శ్రీమతి వెంకటరత్నమ్మగారు; శ్రీమతి డా. లక్ష్మీదేవిగారు, చెన్ననగర స్త్రీమహాసభ, శ్రీమతి శాంతి రామమూర్తి సతీమణిగారు, 1930 వ సం. న చెన్నపుర విశ్వవిద్యాలయమున పట్టభద్రులయిన స్త్రీలు. 21-24. శిక్షితులు.

25. అఖిలభారతజాతీయమహాసభా కార్యనిర్వాహసంఘసభ్యులు; మహాత్ముని ఉప్పుసత్యాగ్రహము;—దండియాత్ర, సూరతుమకాము చిత్రములు 6.

26. శిక్షితులు; నెల్లూరుజిల్లా - ఉప్పు సత్యాగ్రహము మొదటి దళము; శిక్షితులు.

27-28. బెజవాడ-ఉప్పు సత్యాగ్రహము స్త్రీదళము ఊరేగింపు; కాకినాడ-ఉప్పుసత్యాగ్రహము స్త్రీదళము-ఉప్పు తయారుచేయుట; శిక్షితులు.

29. శిక్షితులు; జిల్లా ఉప్పు సత్యాగ్రహము శిబిరము, చిన్నాపురము, శిక్షితులు.

30-31. ఆంధ్రపత్రిక—సంపాదకశాఖ, కార్యనిర్వహణశాఖ; ఉద్యోగిబృందము

32. శ్రీ ఇర్విన్‌ప్రభువు- శ్రీ గాంధీమహాత్ముడు; ఇండియన్ రౌండు టేబిలు కాన్ఫరెన్సు, సెంటుజేమ్సుభవనము, లండనునగరము, ఎనుబది తొమ్మండుగురుప్రతినిధులు, హౌస్ ఆఫ్ లార్డ్సులో ఇండియన్ కాన్ఫరెన్సు, కాశ్మీరమహారాజు ఉపన్యాసమును చదువుచుండుట.

33-36 రౌండు టేబిలు సభా ప్రతినిధులు (లండను).

37. ౪౫.వ అఖిలభారతజాతీయమహాసభా చిత్రములు—అధ్యక్షులు మొదలగువారు

38. విదేశవస్త్రముల పికెటింగ్-చెన్నపురి;—ఆంధ్రపత్రిక-వినాయకోత్సవము-సంపాదకవర్గము.

39. శిక్షితులు; వెల్లూరుజైలునుండివిడుదలగాంచిన సత్యాగ్రహిణులు; విడుదలగాంచినమద్రాసు శాంతిసైనికులు.

40. శ్రీమతి జి. రంగనాయకమ్మగారు; శిక్షితులు.

41. శ్రీ బి. రాచప్ప గారు;—షోలాపూరు శిక్షితులు (ఉరిదీయబడినవారు)

42. శిక్షితులు; శ్రీ యస్. రాజారామరావుగారు; శ్రీ యస్. యన్. మరియప్పగారు; మంత్రిగారికి జిల్లాబోర్డువా రొసగిన వెండిపెట్టె; శ్రీ కే. శే. యన్. వి. రామానుజం సెట్టిగారు;—శ్రీ ప్రొ. గోగినేని రంగనాయకులుగారు; శ్రీ ఆత్మకూరి హనుమంతరావుగారు; శ్రీ శ్రీ తుమురాడ సంగమేశ్వరశాస్త్రిగారు; శ్రీ రేజినాల్డు రైనాల్డ్సుగారు; శ్రీ కీ॥ శే॥ పారనంది రామశాస్త్రిగారు; శ్రీ కీ॥ శే॥ తనికెళ్ల లక్ష్మీనరసింహమూర్తిగారు.

సా. కే:—ప్రకటోత్పత్తి ఈ గాటిపంచికయందు చేరనివ్యాసములను బడయగోరు తద్వ్యాసకర్తలు వానిని తమకు బంపుటకయి తపాలుబిళ్లలను పంపవలెయును.

—సంపాదకుడు.

వెల 50 మాత్రలు రు. 5-0-0.

సువర్ణ సుందర రసము

సర్వ సహామేహములకు సంజీవివంటిది.

सुवर्ण सुंदर रस

SUVARNA SUNDARA RASA

కీ॥ శే॥ వేటూరి సుందర శాస్త్రిగారు

ఔషధ నిర్మాతలు

ఆర్ష రసాయనశాల

ముక్త్యాల (కృష్ణా)

చిత్రముల వివరణము

అంకమ్మగారు, కొత్రపాటి

బందరు. గుంటూరులో పికెటింగుచేసినందులకు అరెస్టు చేయబడెను.

అంగచ్చి అమ్మాళ్ గారు

మదరాసులో శాసనోల్లంఘన మొనర్చి ఆరునెలలు శిక్షైదును పొందిరి.

అంజయ్య చౌదరిగారు, అన్నే

వీరిది మునుమూరు. ఆరునెలలు ఆరువారాలు కఠినశిక్ష.

అచ్యుతరామారావుగారు, రావు

ఉప్పుసత్యాగ్రహమునకుగాను ౮-౫-౩౧వ తేదివాడు ఆరు నెలలు శిక్షైదును పొందిరి.

అనంతాచార్యులుగారు, పరాశరం

గుంటూరుజిల్లా అయినవ కాంగ్రెసుకమిటీ అధ్యక్షుడు. స్వతంత్రోద్యమసమయమున అరెస్టుకాబడినవారు. అరెస్టు ౨౬-౧-౩౦. కఠినశిక్ష నాలుగునెలలు.

అనంతాచార్యులుగారు, వింజమూరి, బి. ఏ.

గుంటూరులో అరెస్టయి ఆరునెలలు కఠినశిక్షను అనుభవించినారు. (౨-వ గుంటూరుడిస్ట్రిక్టు కాంగ్రెసుకమిటీ అధ్యక్షుడు).

అరెస్టు ౮-౬-౧౯౩౦.—విడుదల ౨౨-౧౦-౧౯౩౦.

అప్పారావుగుప్తగారు, జవ్వాజి

వీరిది ఏలూరు. వీరికి ఆరునెలలు కఠినశిక్ష.

ఆంజనేయశాస్త్రిగారు, బాలసూరికుచ్చి

వీరిది నరసారావుపేట. వీరికి ఉప్పుసత్యాగ్రహము కారణముగ ఆరునెలలు శిక్ష.

ఆదినారాయణచౌదరిగారు, మొవ్వా

జంపని (గుంటూరుజిల్లా) వాస్తవ్యులు. వీరికి శాసనోల్లంఘనమునకు ౧౫-౬-౩౦ నాడు ౧ సం. కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

ఆనందరావు పతిగారు

వ్యవసాయశాఖ డిప్యూటిడైరెక్టరుగారి సతి. చెన్నపట్టణమున గౌరవన్యాయాధికారిణిగ నియమింపబడినది.

ఉపేంద్రపాయిగారు, కె. బి. ఏ., (కెప్టను)

ముల్కి వాస్తవ్యులు, దక్షిణకనరా లవణశాసనోల్లంఘనమునకై మదరాసులో ౬ నెలలు శిక్షింపబడెరి.

కనకమహాలక్ష్మమ్మగారు, కోటమర్తి

భీమవరమున క్రి. ప్రొ. కో. క్రింద అరెస్టు ౧౨-౬-౧౯౩౦. విడుదల డిసెంబరు ౧౧ తేది. ఆరునెలలు శిక్షైదు. వీరికి వయసు ౬౫ సం.

కనకమ్మగారు, కొవ్వాలి

పడమటి గోదావరిజిల్లా ఐంపవ కాంగ్రెసుసంఘమునకు కార్యదర్శిని. అరెస్టు ౧౭-౨-౧౯౩౧. నాలుగునెలలు శిక్షైదు.

కనకమ్మగారు, పొణకా

నెల్లూరు—సత్యాగ్రహమున పాల్గొన్నందులకు ౨౬-౬-౩౦ నాడు ౬ నెలల శిక్ష విధింపబడెను. విడుదల డిసెంబరునెల ౨౬-వ తేది

కమలాదేవిగారు, వేదాంతం.

వీరిది కాకినాడ. అఖిలభారతజాతీయోపసంఘ సభ్యురాలు, ఆంధ్రరాష్ట్రీయోపసంఘసభ్యురాలును. కాకినాడలో జరిగిన జాతీయ మహాసభలో స్త్రీ సేవాదళమునకు నాయకురాలుగ నుండెను. సత్యాగ్రహమునకు పూర్వము కొంతకాలము పక్షవాతముతో మంచము పట్టియుండినను ఏప్రెలుమాసమున సత్యాగ్రహమున పాల్గొని మేనెల ౧౯-వ తేది రాత్రి నిర్బంధింపబడి మరునాడే ఆరునెలలు శిక్షైదు విధింపబడెను. విడుదల ౧౨-౧౧-౧౯౩౦.

కమలాబాయిగారు (౧)

సర్ టి. మాధవరావుగారి వంశమువారు - చెన్నపురి. అరెస్టు ౬-౨-౧౯౩౧. ఆరునెలలు శిక్షైదు.

కమలాబాయిగారు (౨)

స్వదేశీలీగుసభ్యురాలు, చెన్నపురి. అరెస్టు ౩-౨-౧౯౩౧. ఆరునెలలు శిక్షైదు.

కమలావతిగారు, దుగ్గిరాల

వార్ధవాస్తవ్యయబ్రహ్మ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారిభార్య. పడమటిగోదావరిజిల్లా కాంగ్రెసుసంఘకార్యదర్శిని. ఏలూరు స్వాతంత్ర్య దినోత్సవసందర్భమున ౨౬-౧-౧౯౩౧ అరెస్టు. నాల్గు నెలలు శిక్షైదు.

కామాక్షి అమ్మాళ్ గారు

౧౫-౧-౧౯౩౧ నాడు చెన్నపట్టణమున అరెస్టయిరి.

కుటుంబ సుబ్బారావుగారు, జొన్నవిత్తుల (జె. వి.)

గొడవర్రుగ్రామవాస్తవ్యులు. బెజవాడలో సత్యాగ్రహోద్యమమునందు ౨½ సం. కఠినశిక్షను పొందిరి.

కృష్ణమూర్తిగారు, తన్నీరు

గుంటూరుజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహమున పాలుగొనిరి. ఒక సంవత్సరము శిక్ష.

కృష్ణమూర్తిగారు, నాళం

ఏలూరు. క్రిమినలు లా సవరణచట్టము ప్రకారము ౬ నెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

కృష్ణమూర్తిగారు, పసల

వీరిది పడమటి విప్పఱ్ఱుతాలూకా జిల్లాబోర్డుల సభ్యులు. తాడేపల్లిగూడెంతాలూకా సత్యాగ్రహసంఘ నియంత. ౧౦-౬-౩౦ వీరికి ఒక ఏడాది విడికైదు విధింపబడెను.

కృష్ణమూర్తిగారు, భమిడిపాటి

గంజాంజిల్లా కాంగ్రెసుసంఘ కార్యదర్శులు. ఉప్పుసత్యాగ్రహమున నాయకత్వము వహించి అరెస్టయిరి. ఆరునెలలు కఠినశిక్ష.

కృష్ణయ్యరుగారు, ఇ. బి. ఏ., బి. యల్.

చెన్నపురి సత్యాగ్రహదళ నియంత. వీరికి ఆరుమాసముల కఠిన కారాగారశిక్షను విధించిరి.

కృష్ణరావుగారు, కర్లపాలెం

చీరాల సారస్వతసమితి కార్యదర్శులు. వీరికి చీరాల సత్యాగ్రహోద్యమమునందు సంవత్సర కఠినశిక్ష విధింపబడెను. అరెస్టు ౧౩-౬-౧౯౩౦.

కృష్ణాబాయిగారు

సర్ టి. మాధవరావుగారి కుటుంబమువారు - చెన్నపురి. అరెస్టు ౪-౨-౧౯౩౧. ఆరునెలలు విడికైదు.

కృష్ణారావుగారు, ముట్నూరి

వీరు కృష్ణాపత్రికకు సంపాదకులు. కొద్దికాలము ఆంధ్రరాష్ట్రీ కాంగ్రెసుసంఘమున కధ్యక్షులుగ నుండిరి. జూన్ మాసము ౨౮ తేదీన వీరికి రెండుసంవత్సరముల కఠినశిక్షను విధించిరి. ఫిబ్రవరినెల ౩-వ తేది విడుదల యయిరి.

కోటిరెడ్డిగారు, పట్టం

గంగపట్టణము (నెల్లూరు) శాంతిసైనికులు. వీరికి యాభై రూపాయలు జరిమానాయు తొమ్మిదినెలల కఠినశిక్షయు విధింపబడెను.

కోటేశ్వర శర్మగారు, తూములూరు

గుంటూరు రెండవకాంగ్రెసు కార్యసంఘసభ్యులు. అరెస్టు ౪-౧-౧౯౩౧.

కోదండరామయ్యగారు, పుసులూరి

వీరు పోలవరం సత్యాగ్రహాశ్రమస్థాపకులు.

గంగరాజుగారు, దండు

కేశవరంవారు. తాడేపల్లి గూడెం తాలూకా నల్లజర్లలో ఈతచెట్లుకొట్టినందుకు ౧౧-౬-౩౦. అరెస్టు అయినారు.

గురుమూర్తిగారు, పాలకోడేటి, ఆక్సరు

వీరికి సెక్షను ౧౪౪ క్రింద మూడునెలలు కఠినశిక్షయును ౨౦౦ రూ. జరిమానాయును విధింపబడెను.

గోపాలకృష్ణయ్యగారు, వి.

కాకినాడ సత్యాగ్రహనాయకులు. సత్యాగ్రహసందర్భమున శిక్షింపబడిరి.

గోపాలకృష్ణయ్యగారు, వావిలాల

వీరిది సత్తెనపల్లి. తూర్పుగోదావరిజిల్లా. వీరికి శిక్ష తొమ్మిది నెలలు.

గోపాలరావుగారు, ముత్తరాజు

వీరికి అయిదు నెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

గోపాలరెడ్డిగారు, బెజవాడ. బి.ఏ. (విశ్వభారతి)

వీరిది బుచ్చిరెడ్డిపాలెము. సమరసంఘసభ్యులు. శిక్ష ౨౬-౫-౩౦ నాలుగు మాసములు విడికైదు పొందిరి.

గోపిగారు, క

౧౯౨౦ సం. సహాయనిరాకరణవాదిరై ఇప్పుడు గంజాము జిల్లాలో జాతీయప్రచారము చేయుచున్న పంచమయువకులు.

గోవిందాచార్యులుగారు, ఆత్మకూరి

ఏలూరు నాయకులు. వీరికి ఒకసంవత్సరము విడికైదు విధింపబడెను.

చిట్టయ్యగారు, కాట్రగడ్డ

గుంటూరు మండలపు ఏడవ కాంగ్రెసు సంఘసహాయకార్యదర్శి. అరెస్టు ౧౯౩౧ సం. ఫిబ్రవరి ౧౪-వ తేది.

చినయజ్ఞ నారాయణశర్మగారు, భమిడిపాటి

వీరు విశాఖపట్టణము నాయకులు. సత్యాగ్రహమునకై ఏప్రియల్ మాసము ౧౪-వ తేది నారెస్టుచేయబడిరి. ౨౪-వ తేదినాడు వీరికి ఆరునెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

చిన్నసామి అయ్యంగారు, ఆర్

మదరాసు జిల్లాకాంగ్రెసు సంఘకార్యదర్శి. వీరికి ౬ నెల కఠినశిక్ష.

చుక్కమ్మగారు, మాలూరి

పడమటిగోదావరిజిల్లా మొదటి కాంగ్రెసు సంఘాధ్యక్షురాలు, ఏలూరు. అరెస్టు. ౨౬-౧-౧౯౩౧. నాల్గునెలలు విడికైదు.

మిక్కిలి మేలైన గృహోపకరణములు

న్యాయమైన ధరలు.

అమోఘమైన రకములు.

ఉత్తరము వ్రాసిన క్యాటలాగు ఇనాముగా పంపబడును.

వి. ఆర్. కామత్ అండు కో.,

కాబినెట్ మేకర్లు, అప్హోల్స్టరులు, మౌంటురోడ్, మద్రాసు.

ఈ దిగువ తెలుపబడినవారికి గృహోపయోగకరణములు సరఫరా చేయువారు:—రాజగృహములు, బంగళాలు, గవర్నమెంటుకార్యాలయములు, జిల్లాబోర్డులు, తాలూకాబోర్డులు, పురపాలకసంఘములు, రైల్వేలు, కళాశాలలు, పాఠశాలలు, నాటకశాలలు వగైరాలకు.

Safer Motoring yet Greater Saving !

ACCESSORIES & SPARES

FOR:—

AUTOMOBILES	**MOTOR—CYCLES**
TRUCKS	**LORRIES**
BUSES	**TRACTORS**

Everything from a pin to a radiator

Dependable Quality—Competitive Values

WRITE US FOR ALL YOUR REQUIREMENTS.

RANE (MADRAS) LIMITED

MOUNT ROAD, MADRAS.

Telegrams :—AUTOWORKS. **Telephone :—3595.**

BRANCHES AND AGENCIES IN EVERY CENTRE IN S. INDIA.

అమెరికన్ ఎయిరిగన్

దీనికి లైసెన్సు అక్కరలేదు.

500 గుండ్లు ఉచితముగా తుపాకీతో పంపబడును. తృప్తికరముగా లేనిచో, పైకము వాపసుచేయబడును. లైసెన్సుగల తుపాకీ యెట్లుండునో, యిదియును అంతేదంబముగలిగి యుండును. ఎవరైనను, లైసెన్సుతో నిమిత్తము లేక యుంచుకొనవచ్చును. నూరుగజములదూరములోనున్న పిట్టనుగాని, చిన్న జంతువునుగాని చంపుట కుపయోగించును. యంత్రనిర్మాణము చక్కగాను, ఎక్కువకాలము మన్నునట్లును చేయబడినది.

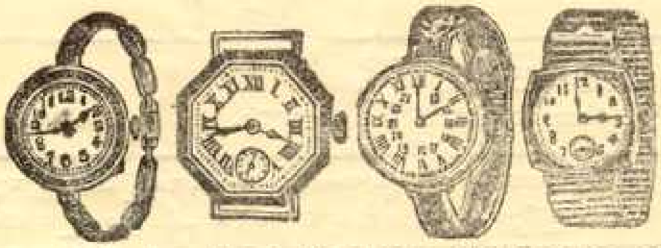
నెం. 1 రు ఒకదెబ్బ-ఒక్కొక్కపర్యాయము ఒకగుండు విడుచును.		వెల రు.	6-8-0
నెం. 2 రు 350 దెబ్బలు-ఒకేసారి 350 గుండ్లు విడుచును.		,,	7-12-0
నెం. 3 రు 500 ,,	500 ,,	,,	9-8-0
నెం. 4 రు 1000 ,,	1000 ,,	,,	11-8-0

ఒక్కొక్కదానికి ప్యాకింగు పోస్టేజి రు. 1-7-0 ప్రత్యేకము. ఆంగ్లమున వ్రాయుడు.

Messrs, R. N. Brothers & Co., (Sec 2)
Burman Mansions, Bara Bazar, Calcutta.

కలకత్తా మార్కెటులో గొప్ప సంచలనము.

ఈబంగారు చేతిగడియారములం దేదియైనను రు 3-8-0 మాత్రమే.

5 సంవత్సరముల గ్యారంటీతో గట్టి యంత్రనిర్మాణముగల గొప్పరకపు బంగారు రిస్టువాచ్. నిజముగానిది రు 150 లు ఖరీదుగల గడియారమువలె పనిచేయునది. కట్టుకొనుటకు మాటికి ఇప్పుడే యీ నెలలోనే వచ్చినవి. వెల రు. 3/8 మాత్రమే. తపాలాచార్జి ప్రత్యేకము. పైవాటిలో మీకు కావలసినదాని చేరుకొని ఆర్డరులో నెంబరు సదాహరింపుడు.

Apply to:—**The Indian National Co., Hatkhola, CALCUTTA.**

ఆవడి ఆరోగ్యాశ్రమము.

చెన్నపట్టణమునకు సమీపమున ఆరోగ్యపద్ధతుల ననుసరించి
చికిత్సజేయుటకు చక్కని ఆశ్రమము.

నూరవుగుల యెత్తును, చక్కని నీడలును, పచ్చని బయళ్లును, నిర్మలమైన నీరును, ఇసుక నేలయును గల్గి వనప్రదేశమైనను నివాసయోగ్యమై యుపాశ్రయము బోలు నీ ప్రదేశము చక్కని ఆరోగ్యనిలయమై యున్నది. డాక్టరు మున్నగు నెందరు ప్రకృతి శాస్త్రవేత్తలు హెచ్చుగా కొని యాడియున్నారు. వివరములు కావలసినవారు:—

డాక్టరు ఆ. లక్ష్మీపతి. బి.ఏ., ఎం.బి.సి.ఎం. భిషగ్రత్న, మేనేజింగ్ డైరక్టరుగారు,
43, హారిస్‌రోడ్డు, మౌంటురోడ్డు పోస్టు మదరాసు అని వ్రాయవలెను.

ఆంధ్ర ఆయుర్వేద ఫార్మసీ (లిమిటెడ్)

43, హారిసురోడ్డు, మౌంటురోడ్డు, మదరాసు.

శాస్త్రీయమైన ఔషధములకు పుట్టినిల్లు

ప్రతిదినము ఉదయము 8 మొదలు 11 ఘంటలవరకు
డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతి, బి. ఏ., ఎం. బి. సి. ఎం.
భిషగ్రత్నగారిని చూచుటకు ఉత్తమైనకాలము.
క్యాటలాగు తపాలాఖర్చులులేక ఉచితముగ పంపబడును.

జగన్నాథగుప్తగారు, పిన్నకోట

వీరిది విశాఖపట్టణము. గొప్పవర్తకులు. సత్యాగ్రహమున పాల్గొన్నారని వీరికి ౧౬ నెలల కఠినశిక్ష విధించిరి.

జగన్నాథరావుగారు, మల్లిమడుగుల

విశాఖపట్టణములో సత్యాగ్రహ మొనర్చినందులకు ౧ సం. ము శిక్ష విధింపబడెను.

జనార్దనరావుగారు, కే

వీరు ఏలూరున ౭-౪-౧౯౩౦ నాడు ౧౪౪ సెక్షనును తిరస్కరించి ౨ ఏండ్లు శిక్ష పడసిరి. (తంజావూరు బోర్‌స్టలుజెయిలులో చదువుట.

జమదగ్నిగారు

సైదాపేటలో ౯-౫-౩౦ నాడు ౧ సం. కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

జానకీబాయిగారు, దిగుమర్తి

విశాఖపట్టణముజిల్లా నాయకురాలు. జూలై నెల ౧౩ వ తేదీ నాడు ఈమెకు ౬ నెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

తాయారమ్మగారు

ఈమె గంపలగూడెం జమీందారుగారి బంధువు. ఈమెకు నెల్లూరున ౨౬-౬-౩౧ నాడు ఆరునెలలశిక్ష విధింపబడెను.

తిరుమలరావుగారు, మొసలికంటి

కాకినాడ నివాసము. ౨౫-౪-౩౦ నాడు సంవత్సర కఠినశిక్ష వీరికి విధింపబడెను. ఫిబ్రవరి 28 నాడు విడుదల చేయబడిరి.

దుర్గాంబగారు, తూముల

గుంటూరుజిల్లా కావూరులో ఉప్పుసత్యాగ్రహోద్యమమున ౬ నెలల శిక్ష.

దుర్గాప్రసాదరావుగారు, పులగుర్త

వీరిది భవశేశ్వరము. భీమవరమున అరెస్టు. శిక్ష ఆరు నెలలు.

దుర్గాబాయమ్మగారు, గుమ్మిడిదల

ఈమె వాసస్థలము కాకినాడ. వీరికి ఆంధ్రాంగ్ల భాషలయందు చక్కని పరిచయము కలదు. ఈమె హిందీభాష నెరుగును. ఇంతకు పూర్వ మీమె కాకినాడలో స్త్రీలకు హిందీ పాఠశాలను స్థాపించి నిర్వహించియుండెను. ఉప్పుసత్యాగ్రహ సందర్భమున మదరాసు కేతెంచి యిచటనే సత్యాగ్రహమును నడిపించిరి. మేనెల ౨౮-వ తేది కాంగ్రెసుప్రచారమునకై వాలాజపేట ఆర్కాటుపట్టణముల కేగి యట సత్యాగ్రహమును గురించి యుపన్యసించిరి. ఆర్కాటుపట్టణమున నానాటి రాత్రియే నిర్బంధింపబడి వెల్లూరు న్యాయాధికారిచే ౯+౩ నెలలు విడికైదు విధింపబడిరి.

నటరాజన్‌గారు డాక్టరు, పి.

చెన్నపురి గాంధిసైన్యాధిపతి. చెన్నపురిలో వీరి కారుమాసముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

నమశ్శివయ్యగారు, మన్యం

వీరు ఏలూరు వర్తకులు. మన్యం వీరలింగంగారి కుమారులు. వయసు ౧౩ ఏండ్లు: ౪-౪-౩౦ నాడు ౧౪౪ సెక్షనును ధిక్కరించి రెండేండ్లు శిక్షనుపొంది చెంగల్పట్టుజెయిలుకు పంపబడిరి.

నరసయ్యగారు, తోట

బందరు సత్యాగ్రహి. స్వరాజ్యపతాకసంరక్షణయందు కడు ధైర్యసాహసములు చూపినవారు. ౨౦-౫-౩౦ నాడు వీరికి ౧౮ నెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

నరసింహంగారు, చెరుకువాడ

౧౯-౪-౩౦ బందరులో నిర్బంధింపబడిరి. ౨౧-వ తేదినాడు వీరికి ఒకసంవత్సరము విడికైదు విధింపబడెను.

నరసింహారావుగారు, కారుమూరు

తెనాలిలో వీరి కొక సంవత్సరము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

నరసింహారావుగారు, జి.

సత్యాగ్రహమునకై గుంటూరులో సంవత్సరకారాగారశిక్ష నందిరి.

నాగేంద్రరావుగారు, కోక

ఆదివెలమకులమువారు. బెజవాడలో జాతీయపతాకము నెత్తినందులకు ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్షను పొందిరి.

నాగేశ్వరరావుగారు, ఏ. బి. డాక్టరు

రాజమండ్రి. మదరాసులో అరెస్టుచేయబడిరి.

నాగేశ్వరరావుగారు, యర్ర

ఏలూరు వర్తకశిఖామణులు. క్రిమినలు లాసవరణ చట్టము ప్రకారము ౬ నెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

నారాయణగారు, జనస్వామి

కొల్లూరు గ్రామనివాసులు. ఉప్పు సత్యాగ్రహమున పాలుగొని ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్షను పొందిరి.

నారాయణరాజుగారు, దంతులూరి

భీమవరము తాలూకాబోర్డు అధ్యక్షులు. ౧౦౮ సెక్షను ప్రకారము ఒకఏడాది విడికైదు పొందిరి.

నారాయణరాజుగారు, దండు బి. ఏ. బి. యల్.

౨౩-౫-౪౯ నాడు ౧ సం. విడికైదు.

పట్టాభిరాములు గుప్తగారు, శ్రీకాకుళపు

(చీరాల) వీరికి మే ౨-వ తేదీన రెండేండ్ల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

పాపయ్యచౌదరిగారు, వల్లూరి

బెజవాడలో క్రిమినలు లాసవరణ చట్టము ప్రకారము రెండు ఏండ్లు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

పార్వతమ్మగారు, పాటిబండ

గుంటూరు మండలపు ఎనిమిదవ కాంగ్రెసుసంఘ సభ్యురాలు. అరెస్టు ౧౯౩౧. ఫిబ్రవరి ౨ తేది.

పున్నయ్యగారు, శరణు

కాంగ్రెసు సభ్యులు. గుంటూరులో ౧౬-౧-౧౯౩౧ అరెస్టు.

పున్నయ్యశాస్త్రిగారు, జి. వి.

గుంటూరులో ౧౨-౫-౩౦ నాడు నిర్బంధింపబడి ౧ సం. ము కఠినశిక్షను పొందిరి.

పురుషోత్తమశర్మగారు, మంగిపూడి

సత్యాగ్రహ సందర్భమున భీమవరములో ఆరు నెలల కఠినశిక్ష పొందిరి.

పూర్ణానందశర్మగారు, శిష్ట్లా

వీరిది గుంటూరు. వయస్సు ౧౬ సంవత్సరములు. గాంధీ టోపీల నిషేధమును ధిక్కరించుటచే వీరిపయిన కేసువచ్చెను. అది ౨౫-౧౦-౧౯౩౦. నా డుపసంహరించుకొనబడెను. వీరు అడయారు జాతీయ కళాశాల విద్యార్థి.

ప్రకాశంగారు, ఆకెళ్ల

తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని భట్నవిల్లి వీరినివాసము. ఐ.పి.సి. ౧౧౭ సెక్షనుక్రింద ౨-౬-౩౦ నాడు రెండుసంవత్సరములు కఠిన శిక్ష పొందిరి.

ప్రకాశం పంతులుగారు, టంగుటూరు

ఏప్రిలు ౨౩-వ తేదీన సంవత్సరము విడిఖయిదు పొందిరి.

ప్రభాకరశాస్త్రిగారు, కూచిభొట్ల

కొల్లూరుగ్రామనివాసులు. శాసనోల్లంఘనమున పాలుగొనినవారు. వీరికి ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్ష.

బలరామకృష్ణయ్యగారు, దుగ్గిరాల [బౌద్ధవాఙ్మయ బ్రహ్మ.]

అంగలూరు వీరి నివాసము. సత్యాగ్రహమునకై వీరికి మంగళగిరిలో ఒక సంవత్సరము శిక్ష విధింపబడెను.

బలరామరెడ్డిగారు, దువ్వూరి

వీరిది మైపాడు (నెల్లూరుజిల్లా) నివాసము. గ్రామ కాంగ్రెసు సంఘాధ్యక్షులు కూడను. మద్యపానవిషేధనాయకులు. శిక్ష ౨౬-౫-౩౦ వీరికి నాలుగు నెలల విడిఖయిదు విధింపబడెను.

బాపినీడుగారు, మాగంటి

ఏలూరులో ౧౪-౫-౩౦ నిర్బంధింపబడి ఒక వత్సరము విడిఖయిదు పొందిరి.

బాలసుబ్రహ్మణ్య గుప్తగారు, మఠం

వీరిది బెజవాడ. ౧౯౨౧ సం. నుండి కాంగ్రెసుప్రచారము చేయుచున్నారు. అనేక పర్యాయములు చెరసాలకుగూడ వెళ్లినారు. సత్యాగ్రహమునకై ౧-౫-౩౦ తేదినాడు బెజవాడలో నిర్బంధింపబడి ౧ సం. ము విడిఖయిదు పొందిరి.

భావయ్య చౌదరిగారు, చింతమనేని

ఉప్పుచట్టమును తిరస్కరించి ఒకటిన్నరసంవత్సరము శిక్షను పొందిరి.

భామ్యం సెట్టిగారు, పి. యస్. డా.

ఏప్రెల్ ౨౧-వ తేదీన ఆరునెలలశిక్షను పొందిరి.

మండి మహారాణిగారు

ఈమె కాన్పూరున జరిగిన అఖిలభారత మహిళా విద్యామహాసభకు అధ్యక్షురాలు.

మల్లపరాజుగారు, జొన్నలగడ్డ, డా.

వీరు తూర్పుగోదావరిజిల్లాకు చెందినవారు. ఉప్పుసత్యాగ్రహమున పాల్గొన్నారను కారణమున వీరికి ౨ సంవత్సరముల కఠినశిక్షయు, వేయిరూపాయల జరిమానాయు విధింపబడెను.

మల్లావధానిగారు, గరికిపాటి

ఏలూరు గాంధిపాఠశాల పండితులు. జాతీయగీతముల రచించిరి. ౧౦౮ సెక్షనుప్రకారము వీరికి ౧ సం. ము విడిఖయిదు విధింపబడెను.

మల్లికార్జునరావుగారు శివలెంక, డా.

బెజవాడలోని కాంగ్రెసుసంఘమున కధ్యక్షులు. పశ్చిమకృష్ణాజిల్లా సత్యాగ్రహసంఘాధిపతి. జూనునెల ౨౧-వ తేదినాడు వీరికి రెండువత్సరముల కఠినశిక్షయు రెండువందలరూపాయల జరిమానాయు విధింపబడెను.

మల్లికార్జునుడుగారు, మానేపల్లి

వీరిది ఏలూరు. వైశ్యకులమువారు. తాడేపల్లిగూడెం సంతలో విదేశవస్త్రములను కొనవద్దన్నందుకు ౮-౬-౩౦ అరెస్టు. శిక్ష ౫ వారములు. (౧౦-౬-౩౦)

మహాలక్ష్మమ్మగారు, ఓరుగంటి

నెల్లూరు, ౨౬-౬-౩౦ నాడు ఈమె కారునెలలు శిక్షవిధింపబడెను. విడుదల డిసెంబరునెల ౨౬-వ తేది.

మీనాక్షి అమ్మాళుగారు, కె. యస్.

సేలమునివాసులు. గౌరవనీయులు కె. వశేశయ్యరుగారి భార్య. సేలములో సత్యాగ్రహము జరుపుటకు చెన్నపట్టణమున ఉప్పుసత్యాగ్రహవిధానమును పరిశీలించుచున్నది.

యజ్ఞనారాయణగారు, బి. ఏ., బి.యల్., మల్లాది

వీరు బాపట్లలో అడ్వకేటు. జిల్లాకాంగ్రెసుసంఘమున కుపాధ్యక్షులు. సత్యాగ్రహమునకై వీరికి ౧౫-౫-౩౦ నాడు ఒకసంవత్సరము శిక్ష విధింపబడెను.

రంగనాయకమ్మగారు, కొమాండూరు

సంస్కృతహిందీ శిరోమణి శ్రీ. గోవిందరాజాచార్యులుగారి పుత్రిక, రాజమహేంద్రవరము. వయస్సు ఆరేండ్లు. నాలుగుపదునకట యందు చేర్పుగడించినది. నలువదవ నెంబరునా లీమె వసుకగలదు.

రంగనాయకులుగారు, పి.

గుంటూరు వైశ్య యువకులు. వీరు ౧ సం. కఠినశిక్షను పొందిరి.

రంగనాయకులుగారు, వై.

చీరాల. ౧౪౪. సెక్షను క్రింద ఆరునెలలశిక్ష పొందిరి.

రంగయ్యచౌదరిగారు, ములుప్పూరి, డా.

సంఘసంస్కరణాభిలాషులును దేశభక్తులును నగు వీరు ఏలూరులో ౧౦౮ సెక్షను క్రింద అరెస్టుచేయబడి ౧ సం. విడిఖైదు పొందిరి.

రంగయ్యనాయుడుగారు, గద్దె

౨౧-౮-౩౦. నాడు మదరాసులో ఆరునెలల శిక్షను పొందిరి.

రంగయ్యనాయుడుగారు, మండపాక

కాకినాడ వాసము. వీరికి సత్యాగ్రహోద్యమమున ౨౫-౮-౩౦ నాడు సంవత్సర కఠినశిక్ష విధింపబడెను. ఫిబ్రవరి ౨౭ నాడు విడుదల.

రంగారావుగారు, రాపూరు

తెనాలి రామవిలాససభ మేనేజరు. శాసనోల్లంఘనమునకై వీరికి ఏడాది కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

రఘునాయకులుగారు, గెడా

కొవ్వూరుతాలూకాలోని చిన్నాయగూడెము గ్రామమునకు చెందినవారు. వీరికి ౨½ సం. ములు శిక్ష విధించిరి.

రత్నమ్మగారు, గొల్లమూడి

గుంటూరుమండలపు ఎనిమిది కాంగ్రెసుసంఘమునకు అధ్యక్షురాలు. అరెస్టు ౧౯౩౧ ఫిబ్రవరి ౨౧-వ తేది.

రాఘవయ్యగారు, బి. ఏ., బి. యల్., వెన్నెలకంటి

నెల్లూరు వకీలు. ఆరుసంవత్సరములనుండి మునిసిపల్ కౌన్సిలరుగ నున్నారు. సత్యాగ్రహమున చేరినందులకు ౨౫-౬-౩౦ నాడు వీరికి నాలుగునెలలు విడిఖైదు విధింపబడెను.

రాజగోపాలాచారిగారు, సి.

అక్టోబరు ౧౦-వ తేది విడుదల. ౨౫-వ తేది మరల అరెస్టు.

రాజమ్మగారు, రామినేని

పుయ్యూరు. గుంటూరులో పికెటింగు చేసినందువలన అరెస్టు చేయబడిరి.

రాజయ్యగారు, సింగని

144 సెక్షను తిరస్కరించి తొమ్మిదినెలలశిక్షను పొందిరి.

రాజుగారు, టి. వి.

చీరాల వాస్తవ్యులు. తాటిచెట్లు నరికినందుకై అరెస్టుచేయబడిరి.

రామకృష్ణారెడ్డిగారు, బత్తెన

అల్లూరు వాస్తవ్యులగు వీరు గొప్పభూస్వాములు. ఉప్పుసత్యాగ్రహము చేసినందులకై వీరికి ౨౬-౫-౩౦ నాడు నాలుగుమాసముల విడిఖైదు విధింపబడెను.

రామచంద్రరావుగారు యం. ఏ., గజవల్లి

వీరిది ఏలూరు. ౧౦౮ సెక్షను ప్రకారము ఏలూరులో ఒక సం. ము కఠినశిక్షను పొందిరి. వీరు ఏలూరు పురపాలకసంఘసభ్యులు, ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయసభ్యులు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా మాధ్యమికవిద్యాసంఘమునకు అధ్యక్షులు.

రామచంద్రరావుగారు, తల్లాప్రగడ

ఆంధ్రగీర్వాణ విద్యాపీఠస్థాపకులయిన శ్రీ. శే. శ్రీతల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావుగారి కుమారులు. ఉప్పుసత్యాగ్రహము చేసినందుకు మూడుసంవత్సరములు శిక్ష. తంజావూరు బోర్స్టలుస్కూలుకు పంపబడిరి.

రామజోగారావుగారు, బులుసు

వ్యాయామశాస్త్రప్రవీణులు. వీరికి మదరాసులో ౧౪౪ సెక్షను నుల్లంఘించినందులకు ౨౬-౫-౩౦ నాడు ౬ నెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను. విడుదల ౧౯౩౦ నవంబరు ౧-వ తేది.

రామబ్రహ్మం చౌదరిగారు, వల్లభనేని

వీరు కృష్ణాజిల్లా గుడివాడతాలూకాలోని గొల్వేపల్లినివాసులు. భూస్వాములు. వీరికి తాటిచెట్లు నరికించినందుకుగా ౨-౫-౩౦ నాడు ౬ నెలలు శిక్ష విధింపబడెను. ౧౫-౧౦-౩౧ నాడు విడుదలచేయబడిరి.

రామమూర్తిగారు, పోలేపెద్ది

కొల్లూరు గ్రామ నివాసులు. సత్యాగ్రహులు తయారుచేసి ఉప్పును కొన్నందుకు ఆరునెలలు శిక్షను పొందిరి.

రామమూర్తిశాస్త్రిగారు, మల్లాది

రాజోలు. ఉప్పుచట్టము నుల్లంఘించినందుకు వీరికి రెండు సంవత్సరముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

రామమూర్తి సతిగారు, కొంతి

శ్రీ కొంతి రామమూర్తిపంతులుగారి భార్య. చెన్ననగరమున గౌరవన్యాయాధికారిణిగ నియమింపబడిరి.

రామరావుగారు, కడియాల

వీరిది కానుపాడు గ్రామము (పశ్చిమగోదావరి). మైనరు అను కారణముతో రెండుసంవత్సరములు శిక్షవిధించి తంజావూరి బోర్‌స్టల్ స్కూలుకు పంపబడిరి.

రామశాస్త్రిగారు, పారనంది కే. శే.

పర్లాకిమిడిపురవాసులు. సంస్కృతాంధ్రముల రెంటియందును ప్రసిద్ధిచెందిన విద్వాంసులు. అనేకవిద్వత్సభలలో వాదప్రతివాదముల గావించి సత్కారములనందినవారు. కొద్దికాలము పిఠాపురము సంస్థానపు టున్నతవిద్యాశాలలో మహోపాధ్యాయులుగనుండి పిదప ౧౯ సంవత్సరములు గౌరవవేతనమును బొందిరి. వీరు పెక్కు గ్రంథములను రచించిరి. శిష్టాచార సంపన్నులు. ఇట్లు తమ జీవితమునంతయు సద్వినియోగము గావించి తుదకు తమ ౭౯ వ సంవత్సరమున ౬-౧౨-౩౦ నాడు ఏవ్యాధియు లేక భగవన్నామసంకీర్తనముచేయుచు పరమపదించిరి.

రామానందచౌదరిగారు, కానూరి (కవుతవరం, కృష్ణా)

౧౯౩౦ ఐ. పి. సి. ౭౪ సాల్టుఆక్టుక్రింద వీరికి ౧ సం. ము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

రామారావు కుమారి (ఏణాక్షి) గారు యమ్.ఏ.

'షిరాక్' 'వసంతసేన' చలనచిత్రనాటకములలో నాయిక. మంచిపేరుగన్న నటకురాలు. ఈమె యిటీవల వివాహము చేసికొన్నది.

రామారావుపంతులు సతిగారు, తూము

ఏజెన్సీలో ౧౦ ఏండ్లనుండి కాంగ్రెసు ప్రచారము చేయుచున్నారు. ౧౯౨౨లో రాజమండ్రి తాలూకా సీతానగరం ఫిర్కాలో పన్నులు నిలుపుదలచేసినపుడు అచ్చట చాలాప్రచారము చేసిరి. ఇపుడు ఏజెన్సీలో ఉప్పు-సత్యాగ్రహ ప్రచారమును చేయుచున్నారు.

రాములు గుప్తగారు,

చీరాల. ఒకసంవత్సరము విడికైదు.

లక్ష్మీఅమ్మాళ్ గారు, బి.

డాక్టరు శంకరయ్యరుగారి భార్య. తమిళ కార్యసంఘ సభ్యురాలు. చెన్నపురి-అరెస్టు. ౩-౨-౧౯౩౧ ఆరునెలలు విడికైదు.

లక్ష్మీకాంతరావుగారు, జె.

గుంటూరుజిల్లాలోని కట్టంపూడి వీరి వాసస్థలము. సత్యాగ్రహమునందు పాల్గొన్నందులకు ౯ నెలలు మూడువారముల శిక్షను పడసిరి.

లక్ష్మీదేవిగారు, డా.

శ్రీ డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతిగారి కుమార్తె. ఈమె లండనుకు పోయి అచట యం. ఆర్. సి. పి., యల్. ఆర్. సి. యస్. పరీక్షలయందు జయమునుగాంచినది. ఎడింబరో మొదలయిన ప్రదేశములయందలి ఆసుపత్రులలో ప్రసూతి విద్యను చక్కగా నేర్చుకొని చెన్నపురికి వచ్చినది.

లక్ష్మీనరసమ్మగారు, శృంగారకవి

పడమటి గోదావరిజిల్లా రెండవ కాంగ్రెసుసంఘాధ్యక్షురాలు. అరెస్టు ౧౧-౨-౧౯౩౧. నాల్గునెలలు విడికైదు.

లక్ష్మీనరసింహంగారు, వెచ్చా

బందరు. ౧౯౩౦ సం.రం మేనెల ౧౧ వ తేదిని పదినెలలు శిక్షను పొందిరి.

లక్ష్మీనరసింహమూర్తిగారు, తనికెళ్ల కే. శే.

వీరిది పిఠాపురము. ౧౯౨౦లో కాంగ్రెసున చేరినారు. తాలూకా కాంగ్రెసు సెక్రెటరిగను, అధ్యక్షునుగను కొంతకాల ముండిరి. ౧౯౨౪ సం. మున ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకవర్గమున కొన్నినెలలు పనిచేసినారు. వీరి పేర పిఠాపురమున నొకబాడ్మింటను టూర్నమెంటు ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమున ప్రారంభింపబడినది. అందు గెలుపొందిన వారికి ఏటా వెండికప్పులు, వెండిపతకములు, బ్యాట్లు బహుమానముగా నిత్తురు.

లక్ష్మీనారాయణనాయక్ సతిగారు, బి. ఏ.,

ఈమె తిరువనంతపురమునందలి సుప్రసిద్ధగాయకశిఖామణి కూతురు. అణ్ణామలై విశ్వవిద్యాలయమువారి సంగీతపరీక్షయందు కృతార్థురాలయినది. తిరువనంతపురం మహారాజాకాలేజిలో సంగీతోపాధ్యాయిగా నున్నది.

లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు, పెనుమర్తి

బందరు. ౨౪-౬-౩౦ నాడు ఆరునెలలశిక్ష పొంది విడుదల ౧౯౩౦ సం. డిసంబరు ౨౪-న తేది.

లక్ష్మీబాయమ్మగారు, ఉన్నవ

దేవరంపాడులో ౧౦-౬-౩౦ అరెస్టు ఆరునెలలు కఠినశిక్ష.

విశ్వనాథంగారు, కొవ్వలి

దేశభక్తులగు శ్రీ కొవ్వలి గోపాలరావుగారికి పెద్ద సోదరులు. తణుకుగ్రామమున నిర్బంధింపబడి మూడుసంవత్సరములు శిక్షవిధింపబడి తంజావూరు బోర్‌స్టలుస్కూలుకు పంపబడిరి.

విశ్వనాథదాసుగారు, బి. ఏ. బి. యల్

మదరాసు శాసనసభలో గంజాం జిల్లా శాసనసభా ప్రతినిధి. శాసనోల్లంఘనోద్యమమున పాల్గొనిన నేరమునకై వీరికి ౧ సం. ఖైదు విధింపబడెను.

విశ్వసుందరమ్మగారు, తల్లాప్రగడ

శ్రీతల్లా ప్రగడ నరసింహశర్మగారి భార్య. నాలుగు నెలలు విధింపబడిరి. శర్మగారును ౧-౬-౪౦ నాడు ౧ సం. విధింపబడిరి పొందిరి.

వీరభద్రరావుగారు, విశాల

వీరిది వాదంపూడి. వీరు తాడేపల్లి గూడెం తాలూకా కాంగ్రెసుసంఘకార్యదర్శి. ౧౦-౬-౩౦ నాడు అరెస్టు అయి ఒక సంవత్సరము విధింపబడు శిక్షను పొందిరి.

వీరభద్రరావుగారు, సిరిపురపు

బెజవాడలో ౧౮౪౪ సెక్షను ధిక్కరించి జాతీయపతాకను కట్టి నందులకు ౬ నెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

వీరమాణిక్యంగారు

వీలూరు వర్తకులు. ౬ నెలలు శిక్ష పొందిరి.

వీరయ్యచౌదరిగారు, పిన్నమనేని

కురుమద్దాలిలో తాటిచెట్లు నరికినందుకు వీరికి ఆరు నెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

వీరరాఘవశ్రేష్ఠిగారు, నాగసూరి

నెల్లూరులో ౨౫-౫-౩౦ నాడు శిక్ష. ఒక సంవత్సరము విధింపబడిరి.

వెంకటకృష్ణయ్యగారు, చల్లా

గుంటూరుమండలపు ఏడవ కాంగ్రెసుసంఘమునకు సహాయ కార్యదర్శి. అరెస్టు ౧౯-౩౧, ఫిబ్రవరి ౧౫.

వెంకటకృష్ణయ్యగారు, ముప్ప

వీరు కొల్లూరుగ్రామవాసులు. సత్యాగ్రహోద్యమమున పాలు గొన్నవారు. వీరికి ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్ష.

వెంకటగిరిరావుగారు, మద్దుల

భట్టిప్రోలులో సత్యాగ్రహోద్యమమునందు పాల్గొని ౧ సం.ము కఠినశిక్షను పొందిరి.

వెంకటజోగయ్యగారు, గరికిపాటి

ఏలూరి జాతీయవిద్యాపీఠమున నుపాధ్యాయులు. తాడేపల్లి గూడెం తాలూకా నల్లజర్లలో తాటిచెట్లను నరికిరను నేరమునకు ౧౧-౬-౧౯౩౦ అరెస్టు అయిరి.

వెంకటదుర్గామల్లికార్జునశర్మగారు, వేము (బెజవాడ)

౨౬-౫-౩౦ నాడు ౧౮ మాసముల కఠినశిక్ష పొందిరి.

వెంకటనాగభూషణంగారు, పొణుకుపాటి

బెజవాడలో క్రిమినలు లాసవరణచట్టము ప్రకారము నిర్బంధింపబడి ౬ మాసముల కఠినశిక్షయు నూరురూపాయల జరిమానాయు విధింపబడిరి.

వెంకటప్పయ్యచౌదరిగారు, కాపూరి

తెనాలిలో శాసనోల్లంఘ నోద్యమమునందు వీరు ౬ నెలల కఠినశిక్షను పడసిరి.

వెంకటరత్నంగారు, కాకాని

బెజవాడ తాలూకాలోని ఆకునూరు వీరి వాసస్థలము. అక్రమ సంఘసభ్యులనెడి నేరమునందు రెండుసంవత్సరముల కఠినశిక్ష పొందిరి.

వెంకటరత్నం చౌదరిగారు, సూరపనేని

వీరిది కృష్ణాజిల్లా దివితాలూకా పెదపనగల్లు. లవణ శాసనోల్లంఘనము వలన ఆరునెలల ౧౫ రోజులు శిక్షను పొందిరి.

వెంకటరమణమ్మగారు

స్కూలు ఫైనలు పరీక్షయందు కృతార్థురాలయి సంక్షిప్త లేఖనమును అభ్యసించి అందును పరీక్ష నిచ్చినది. ఆంధ్రదేశమున సంక్షిప్త లేఖనము నభ్యసించిన స్త్రీ ఈమెయే. ఈమె ఇపుడు యల్. యమ్. పి. చదువుచున్నది.

వెంకటరమణారెడ్డిగారు, బండి

నెల్లూరుమండలమందలి గంగపట్నం మిాశాంతిసైనికుని నివాసము. తాటిచెట్లు నరికినందులకు వీరికి తొమ్మిదిమాసముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటరామయ్యగారు, పోతుకుచ్చి

(నెల్లూరు) వెల్లటూరు రథోత్సవమున అరెస్టు.

వెంకటరాములుగారు, పెండెం

వీరిది చీరాల. అఖిలభారత పద్మశాలీయయువజనమహాసభా ధ్యక్షులు. నెల్లూరుమండలమున కావలిగ్రామంలో ౯-౬-౩౧ నాడు అరెస్టు. ఒక సంవత్సరము విధింపబడిరి.

వెంకటరావుగారు, కళా

వీరికి కాకినాడలో ౧౯-౪-౩౦ నాడు ౧ సంవత్సరము శిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటరావుగారు, రాపు

తూర్పుగోదావరిజిల్లాలోని గోరస వీరినివాసస్థలము. గంపల గూడెం కుమారరాజాగారికి వీరు తోడియల్లుడు. శాంతిసైనికులకు ఆతిథ్య మిచ్చినందులకై ౨౩-౫-౩౦ నాడు ౧౪౪ ఐ. పి. సి. క్రింద వీరికి ఆరునెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటసుబ్బయ్యగారు, బి.ఏ., బి.యల్. ఓరుగంటి,

నెల్లూరు. ముఖ్య సత్యాగ్రహనాయకులలో నొకరు. ౬-౬-౩౦ నాడు నాలుగు నెలలు శిక్ష.

వెంకటసుబ్బయ్య చౌదరిగారు, చేకూరు

కాంగ్రెసు సభ్యులు. గుంటూరులో ౧౬-౧-౧౯౩౧. నాడు అరెస్టు.

వెంకటసుబ్బారావుగారు, శీరము

గుంటూరుసత్యాగ్రహనాయకులు. వీరికి సంవత్సర శిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు, ధారా

గుంటూరుజిల్లా ఆరవ కాంగ్రెసుసంఘమునకు కార్యదర్శి. అరెస్టు ౧౯౩౧ ఫిబ్రవరి ౩.

వెంకటాచలంగారు, వారణాసి

బందరులో ౧౪౪ సెక్షను ఉల్లంఘించినందులకై వీరికి ఆరు నెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటాద్రిగారు, దుర్భా

శాసనోల్లంఘన మొనర్చినందులకు ౨౬-౫-౩౦ నాడు వీరికి మూడుమాసముల కఠిన శిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటేశ్వరరావుగారు, గాదిరాజు

బెజవాడ హిందూస్థాన్ సేవాదళాధ్యక్షులు. క్రిమినలు లా సవరణచట్టము ప్రకారము ౬ నెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

వెంకటేశ్వరులుగారు, తిరువీధుల

చీరాలలో సత్యాగ్రహమున పాలుగొన్నందులకు వీరికి సంవత్సరము కఠినశిక్ష విధించిరి.

వెంకటేశ్వరులుగారు, దువ్వూరి

ముక్త్యాలవాస్తవ్యులు. సత్యాగ్రహులకు భోజనము పెట్టినందుకు వీరికి ఆరుమాసములు కఠినశిక్షయు వేయిరూపాయలు అపరాధమును విధించిరి.

వెంకన్నగారు, బోయిన

వీరు మహాదేవపట్నం నివాసులు. గొల్లకులమువారు. తాడేపల్లిగూడెంసంతలో విదేశవస్త్రముల నమ్మవద్దన్నందుకు ౮-౬-౩౦ అరెస్టు అయినారు. శిక్ష ౫ వారములు విడిరైరు. ౧౦-౬-౩౦.

వెంకయ్యగారు, చుండూరి

గుంటూరుమండలపు ఏడవ కాంగ్రెసుసంఘమునకు అధ్యక్షుడు. అరెస్టు ౧౯౩౧ ఫిబ్రవరి ౧౯.

వేంకటగంగయ్యగారు, మద్ది

వీరికి గుంటూరులో ఒకసంవత్సరము విడిశిక్షయును విధింపబడెను

శకుంతలాదేవిగారు, వడ్డిపర్తి

ఈమె బీహారురాష్ట్రములోని అర్రాలోగల వైశ్యబాలికాపాఠశాలలో ఉపాధ్యాయినిగనుండి దేశసేవచేయు ముద్దేశముతో దానికి రాజీనామా నిచ్చినది. ఆంధ్రరాష్ట్రములో పలుతావుల కాంగ్రెసుప్రచారము గావించినది. తుదకు మదరాసులో పికెటింగు చేసినందుకు ౬ నెలల శిక్ష పొందినది.

శరభరాజుగారు, ఇవటూరి

పదమూడేండ్లబాలుడు. ఇతనిది ఏలేటిపాడు. మూడేండ్లు శిక్ష. తంజావూరు బోర్స్టలుస్కూలులో చదువుట.

శర్మగారు, జి. యస్. డా.

బెజవాడ మునిసిపల్ కౌన్సిలరు. సత్యాగ్రహోద్యమమున పాల్గొన్నందులకు వీరికి ౧½ సంవత్సరము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

శాస్త్రిగారు, టి. వి. (వల్లూరు)

చిల్లటూరు రక్షోత్సవమున అరెస్టు.

శాస్త్రిగారు, వి. యల్. బి. ఏ.

చెన్నపురి ఆంధ్రమండలకాంగ్రెసుసంఘాధ్యక్షులు. ౧౪౪ సెక్షను ధిక్కరించినందులకు వీరి కారునెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను. అరెస్టు ౮-౫-౧౯౩౦. విడుదల ౨౩-౧౦-౧౯౩౦.

శివరామకృష్ణయ్యగారు, రావెళ్ల

కాంగ్రెసు సభ్యులు. గుంటూరులో ౧౬-౧-౧౯౩౧. అరెస్టు

శివశంకరశాస్త్రిగారు, తల్లావజ్ఝల

సాహితీ సమితిసభాపతి. సత్యాగ్రహమునకై శిక్షింపబడిరి. శిక్ష ౧½ సంవత్సరము.

శేషగిరిరావుగారు, అధరాపురపు

గుంటూరు రెండవ కాంగ్రెసు కార్యసంఘసభ్యులు. అరెస్టు ౭-౧-౧౯౩౧.

శేషమాంబగారు, కాళంగి

వైశ్యయువతీ విద్యాలయ స్థాపకులు. ౧౯౩౦ జూలై ౩-వ తేదిని ఈమెకు ఒక సంవత్సరము కఠిన శిక్ష విధింపబడెను.

శేషయ్యగారు, అవనిగడ్డ

గుంటూరుజిల్లా ఆరవకాంగ్రెసుసంఘమునకు అధ్యక్షుడు. అరెస్టు ౧౯౩౧. ఫిబ్రవరి ౩.

శేషురెడ్డిగారు, బండి

గంగపట్టణము (నెల్లూరు) శాంతి సైనికులు. వీరికి తాళ్లు నరికినందులకై ౭-౬-౩౦ నాడు ౯ నెలలు కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

శేషురెడ్డిగారు, బొమ్మా

గండవరముజిల్లా కాంగ్రెసుఅధ్యక్షుడు. లవణసత్యాగ్రహసందర్భమున నాలుగునెలలు విడికైదు పొందిరి. శిక్ష ౨౬-౫-౩౦.

శ్రీరామమూర్తిగారు, చేబియ్యం

వీరు వీకెన్ని సత్యాగ్రహ దళాధిపతి.

శ్రీరామమూర్తిగారు, మల్లెల

బెజవాడలో ౧౪౪ సెక్షను ధిక్కరించి జాతీయపతాకను పట్టినందులకు ఆరుమాసములు కఠినశిక్షను వేసిరి.

సత్యనారాయణగారు, తూములూరు

రెండవకాంగ్రెసుకార్యసంఘ సభ్యులు. అరెస్టు ౧౯౩౧. జనవరి ౭.

సత్యనారాయణగారు, నరసింహదేవర

గోదావరిజిల్లాలో ౧౮౮ సెక్షను ప్రకారము ౨½ వత్సరముల శిక్ష పొందిరి.

సత్యనారాయణగారు, బొలిశెట్టి

వైశ్యయువకులు. అరెస్టు బెజవాడలో -౧౧ ౬ ౧౯౩౦. రెండుసంవత్సరములు కఠినశిక్ష.

సత్యనారాయణగారు, ముష్టి

పల్లూరు.. పెల్లటూరు రథోత్సవసమయమున అరెస్టు.

సత్యనారాయణగారు, రాయప్రోలు

సారాయిషాపుదగ్గర పికెటింగుచేసినందుకు వీరికి ౬ నెలల కఠిన శిక్ష, ౧ నెల విడిఖయిదు విధింపబడెను.

సత్యనారాయణగారు, సింగని

౧౪౪-వ సెక్షను తిరస్కరించి తొమ్మిదినెలలు శిక్షను పొందిరి.

సత్యనారాయణమూర్తిగారు, కొమ్మారెడ్డి

ఏలూరువారు. ౧౦౮ సెక్షను తిరస్కరించి ఒకఏడాది శిక్షను పొందిరి.

సత్యనారాయణమూర్తిగారు, సామవేదం

పశ్చిమగోదావరిజిల్లా కో-ఆపరేటివు ఫెడరేషను అధ్యక్షులును దేశారాధకులును నగు వీరు వసంతవాడలో ౧౭ సెక్షను క్రింద అరెస్టు చేయబడి ఆరునెల కఠినశిక్ష పొందిరి.

సత్యమూర్తిగారు, యస్.

౧౯౩౧ జనవరి ౧౦ అరెస్టు. ౧౧-వ తేది శిక్ష ౬ నెలలు.

సత్యవతమ్మగారు, కొండా

గుంటూరుమండలపు ఎనిమిదవ కాంగ్రెసుసంఘసభ్యురాలు. అరెస్టు ౧౯౩౧ ఫిబ్రవరి ౨౧.

సత్యవీరభద్రరావుగారు, గరిమెళ్ల

కాకినాడ. బులుసు సాంబమూర్తిగారి శిష్యులు. ౧౪౪ సెక్షను నుల్లంఘించినందులకై మదరాసులో వీరి కారునెలల కఠిన శిక్ష విధింపబడెను.

సరళాదేవిగారు

గంజాంజిల్లా, బరంపురములో అరెస్టుచేయబడిన ఉత్కళస్త్రీ. ఆరుమాసముల కఠినశిక్ష పొందిరి. విడుదల నవంబరు ౨౭-వ తేది.

సరస్వతి అమ్మాళుగారు

మదరాసులో శాసనోల్లంఘన మొనర్చి ఆరునెలలు విడిఖయిదును పొందిరి.

సాంబమూర్తిగారు, బులుసు

౧౯-౮-౩౦ నాడు సంవత్సరశిక్షను పొందిరి.

సాంబయ్యచౌదరిగారు, అప్పసాని

శాసనోల్లంఘనోద్యమమున తెనాలిలో వీరికి ఆరునెలలు కఠిన శిక్ష విధింపబడెను.

సాంబశివరావుగారు, దిగుమర్తి

రాజమహేంద్రవరము. మలయాళ దేశమున కల్లికోటయందు స్థాపితమయిన కేరళసోపు ఇన్‌స్టిట్యూటునందు రెండేండ్లు పెద్దకరక ముల సబ్బులు తయారుచేయుటకు నేర్చుకొన్న పరీక్షయందు అగ్ర స్థానము నలంకరించిన ఆంధ్రులు వీరొక్కరే.

సుందరంగారు, పి. ఏ.

చెన్నపురిలో పికెటింగు చేసినందులకు అరెస్టు ౭-౨-౧౯౩౧. శిక్ష ఆరునెలలు.

సుందరమ్మగారు, పాదర్తి

ఆగస్టు ౭-వ తేదీనాడు వీరు అరెస్టయిరి. ౨౬-వ తేది నాడు వీరికి ఆరుమాసములు విడిఖైదు విధించిరి.

సుందరరామరాజుగారు, కలిదిండి

వీరిది శేశవరం. పల్లజర్లలో ౧౧-౬-౩౦ ఈతచెట్లు నరికినం దులకు అరెస్టుచేయబడిరి.

సుబ్బమ్మగారు, దువ్వూరు, దేశబాంధవి

ఈ సుప్రసిద్ధదేశభక్తురాలిని రాజమండ్రిలో మే ౩౧-వ తేది నాడు అరెస్టుచేసి ఆరునెలలు విడిఖైదు విధించిరి. విడుదల నవంబరు ౨౧-వ తేది.

సుబ్బరాజుగారు, నడింపల్లి

వీరిది కోడూరుపాడు (తూర్పుగోదావరి). సత్యాగ్రహుల నింట చేరదీసినందుకై వీరికి ఆరుమాసములు కఠినశిక్షయు ౧౦౦౦ రూ. లు జరిమానాయు విధింపబడెను.

సుబ్బరామరెడ్డిగారు, లేబూరి

వీరి నివాసము బుచ్చిరెడ్డిపాళెము. నెల్లూరుజిల్లా సమరసంఘ సభ్యులలో నొకరు. ఉప్పుసత్యాగ్రహమునకై నాలుగునెలల విడిఖైదు పొందిరి.

సుబ్బరాయగుప్తగారు, కోవూరి

అరువదియేండ్లవయస్సు. వీరికి ౧ సంవత్సరము కఠిన శిక్ష విధింపబడెను.

సుబ్బరావుగారు, అన్నవరపు

బెజవాడలోని వైశ్యప్రముఖులు. సత్యాగ్రహమునకై రెండు సంవత్సరముల కఠినశిక్షను పొందిరి.

సుబ్బరావుగారు, వక్కలంక

అమలాపురము కోనసీమ కో-ఆపరేటివుబ్యాంకు డైరెక్టరు. మదరాసులో పికెటింగు చేసినందులకు నిర్బంధింపబడిరి.

సుబ్బారావుగారు, బి. డాక్టరు

యూత్ లీగు రాజకీయశాఖకు సెక్రెటరి. చెన్నపురిలో ౧౪౪ సెక్షనును ధిక్కరించినందున వీరి కారునెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సుబ్బారావుగారు, డి. వి.

ఏలూరు నివాసులు. మదరాసులో ౧౪౪ సెక్షను నుల్లం ఘించినందులకు వీరి కారునెలల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సుబ్బారావుగారు, కే. వి.

సత్యాగ్రహమునకై గుంటూరులో ఒకసంవత్సరము కారాగార శిక్షనందిరి.

సుబ్బారావుగారు, పాలడుగు

బందరు వాస్తవ్యులు వీరికి ౧౪౩, ౧౪౫, ౧౫౧. సెక్షనుల క్రింద ఒకసంవత్సరము కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సుబ్రహ్మణ్యంగారు, కైప.

కడపజిల్లా-ఉప్పు సత్యాగ్రహనాయకుడు. శిక్ష రెండేండ్లు.

సుబ్రహ్మణ్యంగారు, బ్రహ్మజోస్యుల. డాక్టరు

౯-౪-౩౦. నాడు సంవత్సరశిక్ష.

సుబ్రహ్మణ్యం శ్రేష్ఠిగారు

గంగపట్టణము (నెల్లూరు) శాంతిసైనికులు. తాళ్లు నరికినందులకు వీరికి తొమ్మిదినెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

సుభద్రమ్మగారు, పి.

బెజవాడలో నిర్బంధింపబడి ఆరునెలల విడిఖయిదు పొందిరి.

సూరమ్మగారు, జయంతి

గంజాముజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహములో ఆరునెలలు శిక్ష ననుభవించిరి. వీరు శ్రీ జయంతి వెంకటనారాయణగారి సతీమణి. అరెస్టు జూన్ ౯ తేది.

సూరయ్యచౌదరిగారు, కొల్లిపర

కపిలేశ్వరపురమునందు తాళ్లు నరికినందుకు వీరికి ౨౪ మాసములు కఠినశిక్ష విధించబడెను.

సూరిశాస్త్రిగారు, పురాణం

బందరు. ౯-౫-౩౦ నాడు ఆరు నెలలు కఠిన శిక్ష.

సూరిశాస్త్రిగారు, వంక

ఏలూరు వాస్తవ్యులు. ౧౦౮-వ సెక్షనుక్రింద వీరికి సంవత్సరము విడిఖయిదు విధింపబడెను.

సూర్యనారాయణ చౌదరిగారు, దేవినేని

వాసస్థలము కొవ్వలి (పడమటిగోదావరి). క్రిమినలు లా సవరణ చట్టముక్రింద వీరికి ౬ నెలలు శిక్ష విధింపబడెను.

సూర్యనారాయణమూర్తిగారు, దేవులపల్లి

వీరు రాజోలుతాలూకా కాంగ్రెసుసంఘాధ్యక్షులు. జిల్లా కాంగ్రెసుసంఘకార్యనిర్వాహకసభ్యులు. వీరికి ౧౫-౬-౩౦ నాడు ౨౪ సంవత్సరములు శిక్ష విధింపబడినది.

సూర్యప్రకాశరావుగారు, పాలకోడేటి

రాజమహేంద్రవర నగర కాంగ్రెసు సంఘకార్యదర్శి. ఉప్పు సత్యాగ్రహ మొనర్చినందుకు వీరికి ౨౪ సంవత్సరముల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సూర్యప్రకాశరావుగారు, భట్టిప్రోలు

(చీరాల) మే రెండవతేదీన వీరికి రెండేండ్ల కఠినశిక్ష విధింపబడెను.

సూర్యరావుగారు, కడియాల

పడమటిగోదావరిజిల్లాలోని కానుపాడు గ్రామము వీరి వాసస్థలము. ఈతచెట్లు నరికినందునను మైనరు అయినందునను రెండుసంవత్సరముల శిక్ష విధించి బోర్స్టలు (తంజావూరు) స్కూలుకు పంపబడిరి.

సోమయ్యగారి సతి, చేబియ్యం

వీరు ఏజెన్సీలో ౧౦ ఏండ్లనుండి కాంగ్రెసు ప్రచారము చేయుచుండినవారు. రాజమండ్రి తాలూకా సీతానగరం ఫిర్కాలో పన్నులు నిలుపుదలచేసినపుడు అక్కడ చాలపనిచేసినారు. ఇపుడు ఏజెన్సీలో ఉప్పు సత్యాగ్రహ ప్రచారమును చేయుచున్నారు.

హనుమంతరావుగారు, టంగుటూరు

శ్రీటంగుటూరు ప్రకాశం పంతులుగారి కుమారుడు. అరెస్టు ౧౭-౬-౧౯౩౦. శిక్ష ఒకఏడాది.

హనుమారెడ్డిగారు, గండవరపు

మైపాడు ఫిర్కా శాంతిదళాధిపతి. ఆరునెలల కఠినశిక్షను పొందిరి.

హరిహరరావుగారు, సూరంపూడి

తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

బిషగ్వర్. డా॥ యస్. రాజారామరావుగారు, ఎ.యమ్.ఎ.సి.

వీరు చిన్నవాటినుండి చక్కగను హైదరాబాద్‌లో ఆంగ్ల, ఉరుదు, ఆంధ్రవిద్యల నభ్యసించి, నిజాం సర్కారువారి ఉద్యోగములు కొంతకాలముమాని, ఆయుర్వేద కళాశాలలో ఆయుర్వేదవిద్య నభ్యసించి, భిషగ్వరఅను బిరుదునుబడసి లోకలుబోర్డులో చేర్మను మున్నగు పదవులను గడించి సుమారు పండ్రెండుసంవత్సరములనుండి దేవస్థానం వైద్యులుగాను స్వంతముగాను వైద్యముచేయుచున్నారు. వీరికి ఆంధ్రనాటకములందు మిక్కిలి ఉత్సాహము వీరు ధరించు పఠాణీదుస్తుం, తానీషా మొదలగు మొగలు చక్రవర్తుల పాత్రములు చూడదగినవి.

శ్రీయుత. ఆత్మకూరి హనుమంతరావుగారు, తిరుపతి.

వీరు బాల్యమునుండి ఆంధ్రనాటకరంగమునందు మిక్కిలి ఉత్సాహముతో రంగస్థలమునకు వన్నెగలిగించుచున్నారు. వీరి భావప్రకటన, పాత్రమునకు దగినగానము, భామ వీటికీలాటి. కళంకమునుండదు. వీరు కొందరిని అచ్చటచ్చట నటులనుగూడ తయారుచేసి పేరుకాంచినారు.

యస్. యర్. మరియప్పగారు,

పలువిధములగు వస్త్రములు తయారుచేయుటలో పేరుగాంచినవారు. మదరాసులోని సురుబానుకంపెనీలో ఏజంటు. మదరాసు వీరశైవసంఘకోశాధికారి.

ఆనందాశ్రమ గ్రంథ రత్నమాల ప్రచురములు

శ్రీమద్భగవద్గీత

ప్రతిపదటీకా భాష్యవిశేషార్థ సహితము.

ఈ గ్రంథము మొదటికూర్పునందు శ్రీరామానుజభాష్యము ననుసరించి టీకాతాత్పర్యములు సంగ్రహముగ వ్రాయబడినవి. భాష్యమును యథామూలముగా తెనుగు చేసినచో మిక్కిలి యుపయుక్తమని యనేకులు కోరినందున భాష్యమందొక్కొక్క విషయమునైన వివరించి అందలి ప్రమాణములకు ఆకరములతోడను, కష్టములైన ప్రమాణములకు అర్థములతోడను, భాష్యమునందు సందిగ్ధములైన విషయములకు తాత్పర్యచంద్రిక నుండి విశేషముగా వివరణములతోను గూర్చి, తేటతెనుగున ఈ మూఁడవకూర్పును ముద్రించియున్నారము. ఇందు గీతార్థ సంగ్రహమునకు టీకయు చరమశ్లోకమునకు లోకాచార్యులు రచించిన రహస్యార్థమును గలవు. ఈ మూఁడవకూర్పునందు సుమారు 500 పుట లధికముగా చేర్పబడియున్నవి. క్యాలికో బైండు గిల్టుపేరు గలది. 8-4-0

భగవద్గీతలు ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము. క్యాలికో గిల్టు	1-4-0
" డిటో పేపరుబైండు	1-0-0
" " వచనగ్రంథము క్యాలికోబైండు	0-6-0
" " పేపరుబైండు	0-5-0
నీతిశాస్త్రము	0-3-0
ఆదిత్యహృదయము	0-8-0

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము— పద్యకావ్యము.

గ్లేజుకాగితములపై అచ్చొత్తింపబడినది. మేలు క్యాలికోబైండు గిల్టుపేరు గలది. 7 సంపుటముల ప్రతి 14-0-0

8 సంపుటముల ప్రతి 18-0-0

శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము—పద్యకావ్యము.

పోతనామాత్యప్రణీతము. అందమైన పటములతో గ్లేజుకాగితములపై అచ్చొత్తింపబడినది. క్యాలికోబైండు గిల్టుపేరు గలది.

సంపూర్ణప్రతి ఒకేసంపుటము	5-8-0
సంపూర్ణప్రతి 2 సంపుటములుగా	7-8-0
సంపూర్ణప్రతి 3 సంపుటములుగా	8-4-0

సమస్త సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు మాయొద్ద దొరకును. పూర్తి క్యాటలాగు గోరువారు:—

ఎ. కణ్ణన్ శెట్టి అండు కంపెనీ,

286 చైనాబజారు రోడ్, మద్రాసు.

అని వ్రాయవలెను.

(రత్న పురుష లేహ్యము)

బలహీనతను పోగొట్టి బలము కలుగజేయునది. మితిమీరిన సంసారసౌఖ్యము, ముష్టిమైథునము, సుఖవ్యాధులు యింకా యితర కారణములవల్ల కలిగిన కష్టనష్టమును పారద్రోలుటయేగాక మూత్రరోగములు, సంసారసుఖముచే శాల్లలాగుట, శీఘ్రస్ఖలనము పోనగాచి వీర్యము గట్టిపడునట్లు చేయును. బలము కలుగును. అనేకులచే కొనియాడబడుచున్నది.

డబ్బీ ఖరీదు రు 3—4—0

(శగలేహ్యము)

ఏజాతి శగనైనను తగ్గించును. డబ్బీ ఖరీదు రు. 1—8—0

కోరువార్కి కేటలాగు వుచితము.

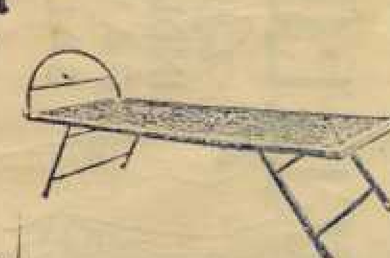
శ్రీ పట్టాభిరామ వైద్యశాల

రాయవరం, తూర్పుగోదావరిజిల్లా.

కిర్లాస్కర్ ఉక్కు కుర్చీలు

టీపాయీలు
స్ప్రింగ్
మంచములు
&
దుప్పట్లు,
జంఖానాలు.

ఆకర్షణీయమైనవి. రొక్కపకాలను మన్నను సరసమైన వెలలు. చిత్రింపబడిన క్యాటలాగునకు వ్రాయుడు.

కిర్లాస్కర్ బ్రదర్సు లిమిటెడ్.,

పోస్టు: కిర్లాస్కర్‌వాడి, బొంబాయి రాజధాని.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము

చక్కని డబ్బితో సహా సీసా 1-కి వెల 0—8—0.

అన్ని చోట్ల దొరుకును

అమృతాంజనము దేశమందంతటను వ్యాపించి లక్షలకొలది సీసాలు అమ్మకమగుచు, జనోపయోగమై, పలుబడి సంవత్సరములుగా ప్రఖ్యాతినిబడసియున్న దను సంగతి లోకవిదితముగదా!

అమృతాంజన మనగ తలనొప్పినుండని ఆసేతుహిమాచలము, హిందూదేశమందంతటను ప్రసిద్ధి చెందినది విజ్ఞానసర్వస్వములు (Encyclopædias) గూడ ఘోషించుచున్నవి.

తలనొప్పులు, పార్శ్వపు నొప్పులు, కీళ్ల నొప్పులు, కణత నొప్పులు, మెడ నొప్పులు, మాడుపోట్లు, వాయుపుపోట్లు, మూలశంక, ఎనిమిడికలు, గాయములు, తేలు-జెర్రికాట్లు, పక్షవాతము, పడిసెము, కంఠశైత్యము, ఉబ్బసము, బెణుకులు, సంధివాతము, శైత్యము, రొమ్ముశైత్యము, ఎగరొప్ప, వణకులు, నెత్తురుకారుట, చీముపట్టుట, చుండు, పేలు, మొటిమలు, పురుపుటికాయులు, వాపులు, తీపులు, ఎలుపులు, బొబ్బలు, దద్దులు, తామర, తీట, దురద, మంట, కర్ణాణి,

యివి యననేల, అవి యననేల, సకలమైన నొప్పులు, బాధలును పరిమార్చు దివ్యౌషధము.

అమృతాంజనము వంటి సాటియైన మందు అమృతాంజనమే కాని వేరొకటి లేదు. అమృతాంజనము అనేకులచే పరీక్షింపబడి యుక్కాల మున ప్రతియొక్కరు మనఃస్ఫూర్తిగ, ఉత్తమౌషధ మని నిర్ధారణ చేసి యున్నారు. ఇది అనేక నొప్పులను నివర్తించునని చెప్పుట, మాటమాత్రము చెప్పుటగాదు. ఇతర ఔషధములను ఉపయోగించి తృప్తికరము లేకున్నచో, ఈ అమృతాంజనమును ఒక్కసారి యుపయోగించి చూడుము. అట్లు ఉపయోగించిన, అనుభవములో నిశ్చయము తెలియగలదు.

డబ్బీ 1-కి 0-6-0 **తామర తైలము** డజను 3-8-0

రాజా రాణి గుర్తుగల తామర తైలము పూతినాశకము లగు చాల మంచి మందులతో తయారుచేయబడి ప్రఖ్యాతిగాంచినది. చిక్కు-యేండ్లనుండి యున్న తామర, తీట, ఏనుగుగజ్జి, శోభ, పొడలు మొదలగువానిని రెండేపూతలతో నిర్మూలముచేసి చర్మమును శుభ్ర పరచును. దీనిని చర్మముపై రాచిన మంట యుండదు.

మోహిని తైలము

స్త్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది

మెదడునకు, కంటికి చలువనిచ్చి సౌందర్యమును పెంపొందించి కురులను పెంచును. సువాసన కలిగించి మనోహరముగా నుండును. సుఖనిద్ర, విశ్రాంతి నిచ్చును. వెల సీసా 1-కి 0-12-0 లు.

డబ్బీ 1-కి 0-2-0 **దంత చూర్ణము** డజను 1-4-0

పంటిపోటును బాపి, నోటి దుర్గంధమును బోగొట్టి పండ్లు తోముటకు బాగుండును. చిగుళ్ల నుండి రక్తము కారకుండును

అమృతాంజనం డిపో మద్రాసు — బొంబాయి — కలకత్తా.

శ్రీ శివాభ్యాం నమః

శ్రీ ప్రజోత్పత్తినామ సంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్లో. శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్స్వప్నదోషాపహం, గంగాస్నాన విశేషపుణ్యఫలదం గోదానతుల్యం నృణామ్;
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతాన సంపత్ప్రదం, నానాకర్మసుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతామ్.

ఆంధ్రపత్రిక

దినపత్రిక

చందా సం॥ కు	రు	౨౪-౦-౦
,, ౬ నెలలకు	,,	౧౨-౦-౦
,, 3 ,,	,,	౬-౪-౦
,, ౧ ,,	,,	౨-౨-౦

వారపత్రిక

చం సం॥ కు	రు	౪-౦-౦
సంచిక సహా	,,	౫-౦-౦
ప్రత్యేకము సంచిక	,,	౨-౦-౧

భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

ప్రారంభముగా ౨౨వ సంవత్సరము

అందఱును చదువవలసిన మంచి గద్య పద్య వ్యాసము లుండును.

త్రివర్ణ చిత్రములు

సాదాచిత్రము లనేకములు గలవి.

చందా సం॥ కు	రు	౬-౦-౦
,, ౬ నెలలకు	,,	3-౦-౦
విడిప్రతి	,,	౦-౫-౦

ఈ పంచాంగము

శ్రౌతస్మార్తమార్గప్రవర్తకులు, జోస్యుల వంశార్ణవ పూర్ణశశాంకులు నగు

బ్రహ్మశ్రీ మల్లయారాధ్యులవారి పుత్రులందును, బ్రహ్మశ్రీ కుప్పా వేంకటకృష్ణశాస్త్రి,

యం. నాగేశ్వరశాస్త్రులుగార్ల ప్రియశిష్యుండును నగు

కనకయ్య సిద్ధాంతిగారు గణించినది

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాశాలయందు ముద్రితమైనది.

సంవత్సరఫలము

ఈ సంవత్సరమున చైత్ర వైశాఖమాసములయందు అప్పటప్పట స్వల్పవృష్టియు, ఎండ వేడిమియు ప్రారంభమై పశ్చిమవాతము హెచ్చుగా వీచును. జ్యేష్ఠమాసమునందును ఎండలు మెండై వడవడగాలి వీచును. అధికాషాఢ నిజాషాఢములయందు సస్యానుకూలముగా వర్షించును. శ్రావణ భాద్రపదమాసములయందు సువృష్టిన్ని ఆశ్వీజ కార్తికమాసములయందు వాయుసహితవృష్టిన్ని కలుగును. నవనాయకులలో రసాధిపతిగాక తక్కినవారు శుభులు అవుటచే అన్ని పంటలున్నూ బాగుగా ఫలించును. బెల్లము చెల్లము పొగాకు వగైరా రసవస్తువులకు ధర అధికముగ నుండును. పూర్వాపరసస్యములు బాగుగ ఫలించును. పశువులు క్షీరప్రదములై సుఖముగ నుండును. ప్రజలు చోర రోగాదులవల్లను, అగ్నివల్లనున్నూ బాధలులేక సుఖముగా నుందురు. ప్రజలు రాజులవలన బాధనొందెదరు. అధికాషాఢ బ ౧౦ మొదలు నిజాషాఢ బ ౧౧ వరకు గురు మౌఢ్యము-నిజాషాఢ బ ౬ షష్ఠి ప్రభృతి ఆశ్వీజ శు ౫ పంచమివరకు శుక్రమౌఢ్యము. చైత్ర, భాద్రపద శుద్ధ పూర్ణిమలయందు సంపూర్ణ చంద్రగ్రహణములున్నూ ఫాల్గున శుద్ధ పూర్ణిమయందు ముఖ్యగ్రస్తోదయ చంద్రగ్రహణమున్నూ పడుచాలును వీనిముల నధికముగా పంటలుపండి చాలును ధాన్యములున్నూ దొరకును. జ్యేష్ఠ బ ౧౨ లు యమునానదీపుష్కరప్రవేశము.

స్వస్తి సర్వేజనాః సుఖినో భవంతు. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీగురుభ్యో నమః.

వాగీశాద్యా స్సుమనస స్సర్వార్థానా ముపక్రమే;
యంనత్వా కృతకృత్యాస్స్యు స్తం నమామి గజాననమ్.

అవాచ్యాత్మస్వరూపాయ శివభావప్రదాయినే;
నమ స్సద్గురునాథాయ వటస్థబ్రహ్మరూపిణే

గురవే సర్వలోకానాం భిషజే భవరోగిణామ్;
నిధయే సర్వవిద్యానాం దక్షిణామూర్తయే నమః.

గురు స్తవము

శ్రీవత్సాన్వయవారిరాశిశశినా కాండిన్యగోత్రాంచితౌ
విద్యార్థిప్రజనస్సుతౌ సుచరితౌ సాంగత్రయీపారగౌ;
రాజద్రాజసుపూజితౌ వినయసం శాస్త్రాత్రభాజౌ సుధా
ప్రాజ్ఞౌ వేంకటకృష్ణనామసుమనో వాగీశ్వరౌ శ్రేయసే.

దైవజ్ఞవంశావళిః

శ్రీమద్గోపన్నులవంశమౌక్తికమణి ర్నామ్నా హిమాలాగణీ
స్సద్ధాత్రేయమహర్షి గోత్రమహితో మోహాంధకారప్రద్వంసకృత్;
విశ్వఖ్యాతనగాశ్వలాయనమహర్షి ప్రోక్తసూత్రాంచిత
శ్రౌతాచారపరాయణో హి కవిః కాలాధ్వపస్సుజ్ఞోభతే.

తస్య శ్యామ్మల్రాత్మభవో భవాంఘ్రి ముఖశ్రీపద్మ కీర్త్యంభోధ్యనో
దూరోత్సారితదుర్మార్గభవపథో యోగోల్లసత్పాత్రిభవః;
వల్లీలాయుత వల్లి కార్జునపదూ ఖ్యాత్మఖ్యాతదిగ్వైభవో
దేశే మధ్యతలే నరాకృతి పరవస్తూపాస్త్యపాస్తోర్మిపః.

తస్యాహం తనయ స్సమిద్ధవినయస్సర్వేశ్వరాంఘ్రిస్సయా
సేవాపాదితతత్వ్యపాధిగత తత్వార్థప్రబోధోదయః,
శ్రీమద్భాస్కరశివకింకరత్వరిధిరిగాఢవారిగ్రహకాళయ
స్సాను శ్రీ కవకాహ్వయో వ్యరచయత్పంచాంగ మేత న్ముదా.

సంవత్సరాది దినకృత్యము

అబ్దాదౌ బంధుసంయుక్తో మంగళస్నాన మాచరేత్,
వస్త్రై రాభరణై ర్దేహ మలంకృత్య తత శ్శుచిః,

విఘ్నేశం భారతీం ఛేటాకా దైవజ్ఞ మభిపూజ్య చ;
సంవత్సరఫలం సమ్య క్ఛ్రుత్వా విప్రాణ్ సమర్చయేత్.

ఈ (ఆంధ్ర) దేశమున లోకవ్యవహారముకొఱకు చాంద్రమానాబ్దము గ్రహించుచున్నది. కేరళాదులయందు దక్షిణదేశము సౌరమానాబ్దము గ్రహించుచున్నది. వింధ్యమునకు ఉత్తరదేశమున బార్హస్పత్యమానాబ్దము గ్రహించుచున్నది. అంతము సురాసురయోబ్దమును గ్రహించుచున్నది. ఈ సంవత్సరమునకు చాంద్రమానాబ్దము ననుసరించి ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర మని పేరు. సౌరమానము ననుసరించి చైత్ర శు ౧ మొదలు చైత్ర బ ౧౧ వఱకు ప్రమోదూతసంవత్సర మనియు, ఆటుపైని సంవత్సరాంతము వఱకు ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర మనియు పేరు. బార్హస్పత్యమానము ననుసరించి ఈ సంవత్సర చైత్ర శు ౧ లు మొదలు జ్యేష్ఠ బ ౧౧ వఱకు చిత్రభానుసంవత్సర మనియు ఆటుపైని సంవత్సరాంతమువఱకు స్వభానుసంవత్సర మనియు పేరు. సురాసురయోగమున ప్రమాద మని పేరు.

ఈ ప్రజోత్పత్తినామసంవత్సరమునాటికి

సృష్ట్యాదిగత సౌరాబ్దములు	౧,౯౫,౫౮,౮౫,౦౩౨
కల్యాది గతాబ్దములు	౫౦౩౨
శాలివాహనశకాబ్దములు	౧౮౫౩
ప్రభవాది గతాబ్దములు	౪
హూణశకగతాబ్దములు	౧౯౩౧-౩౨
ఫసలీ	౧౩౪౧-౧౩౪౧
హిజిరి	౧౩౫౧

అగుచున్నది.

సకలకల్యాణభాజన మైన ఈ ప్రజోత్పత్తినామ సంవత్సరమునాటికి సౌరసిద్ధాంతము ననుసరించి ఆదిసృష్టికర్తయగు బ్రహ్మయొక్క పరమాయువునందు సగమునకుపైన మొదటి సంవత్సరమున, మొదటిమాసమున, మొదటి పక్షమున, మొదటి దినమున పగలు, ౧౩ గడియలు ౪౨ విగడియలు గడచినవి.

అబ్దత్రయ ఫలము

చాంద్రమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. సువర్ణం సర్వధాన్యాని సులభాని యయుర్నరాః,
దృప్తాస్సర్వసంపత్తిః క్షేమారోగ్యం ప్రజాపతౌ.

ఈఫలము సంవత్సరారంభమునుండి సంవత్సరాంతమువఱకు జరుగును.

సౌరమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. సువృష్టి స్సర్వదేశానాం ధనధాన్య సమృద్ధయః,
క్షేమం సుభిక్ష మారోగ్యం ప్రమోదే ధర్మ ఈదృశః.

ఈఫలము సంవత్సరారంభమునుండి చైత్ర బ ౧౧ లు వఱకు జరుగును. తరువాత సంవత్సరాంతమువఱకు పైనిచెప్పిన చాంద్రమానాబ్దఫలము జరుగును.

బార్హస్పత్యమానాబ్ద ఫలము

శ్లో. చిత్రార్క వృష్టిసస్యాఢ్యా విచిత్రా నిఖిలా ధరా,
నిరాకులాఖిలా లోకా శ్చిత్రభానౌ ప్రవత్సరే.

ఈ ఫలము సంవత్సరారంభమునుండి జ్యేష్ఠ బ ౧ వఱకు జరుగును. తరువాత సంవత్సరాంతమువఱకు స్వభానుసంవత్సరఫలము.

శ్లో. నందంతీహ జనాస్సర్వే భూమి ర్భూరిఫలాన్వితా,
స్వభానువత్సరే భూమి శ్శ్రీయుతా భూపాలవిగ్రహాః.

ఈ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు రాజు మొదలైన పరిపాలకవర్గము—తత్ఫలము

రాజు-శుక్రుఁడు

శ్లో. సమృద్ధ సస్యా వసుధా సువృష్టి
ర్గావో హి సంపూర్ణపయోధరశ్చ,
స్త్రియః ప్రియాణాం జనయంతి తోషం
కామోపచారైః భృగుజేఽబ్దనాథే.

గ్రంథాంతరే:

శ్లో. సేవ్యంతే మధు మధ్యా సహ కామినీభి
ర్గీయంతే శ్రవణహారిణ వేణువీణా,
భుజ్యంతే వివిధసుహృద్భిర్ద్విజైస్స్వభోజ్య
మర్త్యైఽస్మి తస్య వదనస్య జయానుయోగే.

ఈ ఫలము పాంచాల విదర్భ సౌరాష్ట్రదేశముల కధికముగా కలుగును.

మంత్రి-చంద్రుఁడు

శ్లో. సువృష్టిస్సర్వసస్యానాం ఫలితాని భవంతి చ,
క్షేమారోగ్యం సుభిక్షంచ జాయతే శశిమంత్రిణి.

ఈ ఫలము పౌండ్ర కళింగదేశముల కధికముగాఁ గలుగును.

సేనాధిపతి-చంద్రుఁడు

శ్లో. అతివర్షం చాతివాయు రరోగా స్సుఖినో జనాః,
బహుక్షీరప్రదా గావశ్చంద్రే సేనాధిపే సతి.

ఈ ఫల మన్ని దేశములకును ప్రాప్తించును.

సస్యాధిపతి-గురువు

శ్లో. యవగోధూమచణకాః ఫలితాశ్చ భవంతి హి,
పీతధాత్రీ చ ఫలితా గురౌ సస్యాధిపే సతి.

ఈ ఫలము ఘూర్జర, యవనదేశముల కెక్కుడుగా ప్రాప్తించును.

ధాన్యాధిపతి-బుధుఁడు

శ్లో. మధ్యవృష్టి ర్మందతోయం మేఘా వాతేన పీడితాః,
త్రాస స్సర్వనృపాణాం చ బుధే ధాన్యాధిపే సతి.

ఈ ఫలము సర్వదేశములకును గలుగును.

అర్ఘాధిపతి-చంద్రుఁడు

శ్లో. సువృష్టి స్సర్వసస్యానాం వృద్ధిస్సర్వత్ర జాయతే
మహతీ చార్ఘవృద్ధిశ్చ చంద్రే చార్ఘాధిపే సతి.

ఈ ఫల మన్ని దేశములకును ప్రాప్తించును.

మేఘాధిపతి-చంద్రుఁడు

శ్లో. సువృష్టి స్సర్వదేశానాం ఫలితా ధాన్యజాతయః,
బహుక్షీరప్రదా గావశ్చంద్రే మేఘాధిపే సతి.

ఈ ఫల మాంధ్రదేశమున కెక్కువగాఁ గలుగును.

రసాధిపతి-శని

శ్లో. మధ్యవృష్టి ర్మందసస్యం రసజాతి ర్ధనక్షయః,
మ్లేచ్ఛానాం జాయతే వృద్ధి ర్మందే యది రసాధిపే.

ఈ ఫలము కొంకణ మగధదేశములు కెక్కువగాఁ గలుగును.

నీరసాధిపతి-గురువు

శ్లో. పూగీఫలా వ్యభిలరత్న సువర్ణ ధాన్య
కార్పాస చర్మ కుసుమాని చ చందనం చ,
వృద్ధిం యయు ర్ద్విజగణా స్సుఖితో భవంతి
భూమాత నీరసపతౌ సురరాజపూజ్యే.

ఈ ఫలము మాళవదేశమున కెక్కువగాఁ గలుగును.

పశుపాలకుఁడు-శ్రీకృష్ణుఁడు

శ్లో. పశువృద్ధి స్సుభిక్షం చ బహుసస్యార్ఘ సంపదః,
సంపూర్ణ తృణవృద్ధిశ్చ గోపాలే పశునాయకే.

స్థానసంరక్షకుఁడు-శ్రీకృష్ణుఁడు

శ్లో. కృష్ణే తు పయసా గావః.

పురోహితుఁడు-గురువు

శ్లో. విప్రాస్స్వకర్మనిరతా నీరోగా స్సుఖినో జనాః,
గావః కామదుఘా లోకే గురౌ పురోహితే సతి.

పరీక్షకుఁడు-గురువు

శ్లో. పరీక్షకే సురాచార్యే సర్వసస్యార్ఘవృష్టయః,
ప్రజానురాగ మన్యోన్యం నీతియుక్తాః పరీక్షకాః.

గణకుఁడు-శుక్రుఁడు

శ్లో. గణకే భార్గవే లోకే గణకా బుద్ధిసంయుతాః,
వృష్టిసస్యార్ఘ వృద్ధిశ్చ సుఖిన స్సర్వజంతవః.

గ్రామపాలకుఁడు-చంద్రుఁడు

శ్లో. చంద్రే హి నాభిలాషా స్సత్యవాదీ నృపోత్తమః;
ఫలితా వృక్షజాతిస్తు శీతాంశే గ్రామపాలకే.

దైవజ్ఞుఁడు-సూర్యుఁడు

శ్లో. విప్రా స్స్వకర్మనిరతా స్సర్వేషాం సుఖదా నరాః,
రక్తభూమిస్తు ఫలితా రవౌ దైవజ్ఞనాయకే.

ఈ పురోహితాది ఫలములు సర్వదేశములకును వర్తించును.

మేఘము-వర్షము

ఈ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు—ఆవర్తనామక మేఘము మేరుశిఖరమున పుట్టుచున్నది.

శ్లో. మందతోయం మహావర్షం సేంద్రచాపం సగర్జితమ్,
వృద్ధిస్స్యాత్పూర్వసస్యం చ ఆవర్తే మేఘలక్షణమ్.

వర్షము-నాలుగుతూములు

శ్లో. చతురాఢక స్సువృష్టిః.

ఫలము: ఇందు పదిపాళ్లు సముద్రమునను, ఆరుపాళ్లు పర్వతములయందును, నాల్గుపాళ్లు భూమిమీదను కురియును. ఇట్లు ఇంద్రుడు నియమించినాడు.

తూముయొక్క పరిమాణము

శ్లో. షష్టియోజన విస్తీర్ణం శతయోజనముచ్ఛ్రితమ్,
ఆఢకస్య ప్రమాణంతు దేవమానేన గణ్యతే.

వర్షధాన్యాదుల వృద్ధిక్షయములు

వర్షము ౧౧; ధాన్యము ౧౫; శీతము ౧౧; తృణము ౧౫; ఉష్ణము ౭; మారుతము ౯, ప్రజావృద్ధి ౧౯; ప్రజాక్షయము ౧౭; రాజవిద్వరము ౧౭; ఉగ్రము ౧౭; పుణ్యము ౧౭; పాపము ౧౭; వ్యాధులు ౧౫; శాంతి ౧౩; ఆచారము ౧౨; అనాచారము ౧౩; జన్మము ౧౧; మరణము ౯; దేశోపప్లవము ౭; దేశస్వాస్థ్యము ౯; చోరభయము ౧౧; చోరనాశము ౨౧; అగ్నిభయము ౧౭; శాంతి ౭; మృగోపద్రవము ౧౦; మృగక్షయము ౧౫; కీటకభయము ౨౧; కీటకనాశనము ౧౩; మూషకోత్పత్తి ౯; మూషకనాశనము ౧౧; సర్పోత్పత్తి ౨౧; సర్పనాశము ౨౧; కామము ౫; లోభము ౧౯; మోహము ౧౫; మదము ౫; మాత్సర్యము ౯; సుఖము ౧౧; దుఃఖము ౧౧; భోగము ౯; విజృంభము ౫; [illegible] ౧౭; దైవము ౧౧; ప్రతిష్ఠ ౨౧; అప్రతిష్ఠ ౧౩; ద్యూతము ౨౧; మత్తత ౧౧; వరోత్పత్తి ౧౭; స్త్రీోత్పత్తి ౫; ధాతువాదము ౯; భయము ౧౩; శౌర్యము ౧౭; దుష్టనిగ్రహము ౨౧; శిష్టపరిపాలనము ౭; సత్యము ౯; అసత్యము ౧౧; విశ్వాసము ౧౩; అవిశ్వాసము ౧౫; దయ ౧౭; నిర్దయ ౧౭; న్యాయము ౧౯; అన్యాయము ౧౯; అజ్ఞానము ౭; జ్ఞానము ౧౯; కాపట్యము ౯; నిష్కాపట్యము ౯; ధర్మము ౧౭; అధర్మము ౧౭; గోమాయువృద్ధి ౧౩; తన్నాశము ౧౦; శలభవృద్ధి ౧౩; తన్నాశము ౪; మశకవృద్ధి ౧౬; తన్నాశము ౧౬; మత్కుణవృద్ధి ౭; తన్నాశము ౪; వృశ్చికోత్పత్తి ౧౬; తన్నాశము ౧౬; వ్యాఘ్రవృద్ధి ౪; తన్నాశము ౧౦; సస్యవృద్ధి ౫; తన్నాశము ౬; శుకవృద్ధి ౬; తన్నాశము ౬; పికవృద్ధి ౮; తన్నాశము ౫; కుక్కుటవృద్ధి ౮; తన్నాశము ౮; పతత్రివృద్ధి ౪; తన్నాశము ౬; ధేనువృద్ధి ౨; తన్నాశము ౬; మహిషవృద్ధి ౨; తన్నాశము ౫; మృగవృద్ధి ౪; తన్నాశము ౫; ఛాగవృద్ధి ౫; తన్నాశము ౫; అశ్వవృద్ధి ౫; తన్నాశము ౩; గజవృద్ధి ౬; తన్నాశము ౪; ఉష్ట్రవృద్ధి ౪; తన్నాశము ౪; విప్రవృద్ధి ౬; తన్నాశము ౨; క్షత్రియవృద్ధి ౪; తన్నాశము ౫; వైశ్యవృద్ధి ౩; తన్నాశము ౩; శూద్రవృద్ధి ౬; తన్నాశము ౩; మ్లేచ్ఛవృద్ధి ౩; తన్నాశము ౨; సంకరవృద్ధి ౫; తన్నాశము ౩; వజ్రవృద్ధి ౫; వైడూర్యవృద్ధి ౨; గోమేధికవృద్ధి ౩; పుష్యరాగవృద్ధి ౪; విద్రుమవృద్ధి ౫; మరకతవృద్ధి ౫; మాణిక్యవృద్ధి ౫; నీలవృద్ధి ౫; ప్రవాళవృద్ధి ౫; సువర్ణవృద్ధి ౨; రజతవృద్ధి ౮; తామ్రవృద్ధి ౭; కాంస్యవృద్ధి ౨; లోహవృద్ధి ౮; ఆమోదవృద్ధి ౨; త్రపువృద్ధి ౧౦; సీసవృద్ధి ౧౦; రసవృద్ధి ౬; వ్రీహివృద్ధి ౧౯; శాలివృద్ధి ౧౮; కుళుత్థవృద్ధి ౧౧; తిలవృద్ధి ౧౪; ముద్గవృద్ధి ౧౪; సర్షపవృద్ధి ౬; చణ ౬; చణకవృద్ధి ౬; గోధూమవృద్ధి ౧౮; కోద్రవవృద్ధి ౧౦; ప్రియంగువృద్ధి ౧౬; యావనాళవృద్ధి ౧౮; శ్యామాకవృద్ధి ౧౨; రాజమాషవృద్ధి ౪; నీవారవృద్ధి ౧౬; శింబిధాన్యవృద్ధి ౧౨; అతివృష్టి ౫; అనావృష్టి ౧౫; స్వచక్రభయము ౯; పరచక్రభయము ౩; విద్యుత్తు ౧౦; శిలాపాతము ౭; గర్జితము ౭; అండజములు ౭; స్వేదజములు ౯; ఉద్భిజ్జములు ౧౫; జరాయుజములు ౭; స్థావరములు ౧౭; జంగమములు ౭; ఇతర జీవరాసులు ౧౫.

మేషసంక్రాంతికాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సరమున చైత్ర కృష్ణ ౧౧ ఏకాదశీ సోమవారము నాడు, తెల్లవారితే ద్వాదశీతిథియందు సూర్యోదయాది ఘ. ౩౯-౩౧ విఘటికలకు సూర్యుడు మేషరాశియందు ప్రవేశించును.

కాలఫలము

శ్లో. రాత్రౌ చేన్మేషసంక్రాంతి స్సువృష్ట్యారోగ్య సంపదః.

వారఫలము

శ్లో. సోమవారే సుభిక్షకృత్.

ఈ ఫలము ద్రవిడ గౌడదేశముల కెక్కువగా నుండును.

ఆర్ద్రానక్షత్ర కాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సరము అధికాషాఢ శుద్ధ సప్తమీ సోమవారము నాడు పూర్వఫల్గుని నక్షత్రమందు సిద్ధనామయోగము గరజకరణమున ఉదయాది ఘ ౮-౨౭ విఘటికలకు సూర్యు డార్ద్రానక్షత్రమున ప్రవేశించును.

తిథిఫలము:	సప్తమ్యాం క్షేమ ముత్తమమ్.
వారఫలము:	సోమవారే సుభిక్షకృత్.
నక్షత్రఫలము:	భగర్క్షే శుభదః ప్రోక్తమ్.
యోగఫలము:	సిద్ధియోగే సుభిక్షకృత్.
కరణఫలము:	దుర్భిక్షం గరజాహ్వయే.
కాలఫలము:	దివార్ద్రా సస్యనాశాయ.
గ్రంథాంతరే కాలఫలము:	పూర్వాహ్ణకాలే జగతో విపత్తిః.

భరణ్యాది పఞ్చాండల ఫలం-అతివృష్టిః

జ్యేష్ఠ శుక్ల ప్రతిపద్యుక్త-సోమవారఫలం

శ్లో. సుభిక్షం క్షేమ మారోగ్యం వృష్టిస్సస్యవివర్ధనీ,
ఆనందనిరతా ధాత్రీ జ్యేష్ఠాదౌ చేందువాసరే.

ఆషాఢ శుక్ల పంచమీయుక్త సోమవారఫలం-అతివృష్టిః

ఆషాఢ శుక్ల నవమీయుక్త స్వాతినక్షత్రఫలం

శ్లో. ఆషాఢే శుక్లపక్షే తు నవమీ స్వాతిసంయుతా,
వాయుః ప్రవర్తతే చండో భూమౌ బీజం న వాపయేత్.

ఆషాఢ కృష్ణనవమీరోహిణీయుక్త తిథిఫలం

శ్లో. ఆషాఢే కృష్ణపక్షే తు నవమీ రోహిణీయుతా,
సర్వసస్యసమృద్ధిస్స్యాత్ దేశాదర్వాం చ మన్యథా.
ఈ శ్లోకసుఫలములు చాంద్రమానమున రెక్కా నా ఫలించును.

కుజచారఫలము

వక్రము లేదు-జ్యేష్ఠ శు ౩ లు లగాయతు నిజాషాఢ శు ౩ లు మొదలు అంగారకుడు సింహారాశియందు సంచరించును. సంవత్సరారంభమునుండి సంవత్సరాంతమువరకు కుజుడు పుష్యమీనక్షత్ర ౩ తృతీయపాదము లగాయతు-ఉత్తరాభాద్రక్షత్ర తుపాదమువరకు బుజగతిచే సంచారము చేయును.

శ్లో. సింహం గతే క్షితిసుతే యది సింహభాగే
శోషం నయే త్సృథివి యత్ర జలం బురాశిన్,
ధీ కేంద్రనీలసదృశం ఘన మేఘబృందం
ఖద్యోతకై కృపణదాన మివా బురాశిమ్.

శ్లో. చిత్రావిశాఖాసుహితాంశుజేషు
విశ్వంభరా యా స్రవనాః ప్రసూతాః,
ధరాం సమస్తా ముదకప్రపూర్ణా
ముదగ్ర శస్యాలనిమః కరోతి.

శ్లో. యామ్యసౌమ్య విశాఖాసు త్రిపూర్వాసు చ భూమిజః;
కరోతి మహతీం వృష్టిం వారిపూర్ణా వసుంధరా.

శ్లో. స్వాతిమిత్రేంద్రకాలాహిప్రాజాపత్యోత్తరేషు చ.
సంచరణ్ జలదాన్ హంతి భౌమ స్సంచర త్తదా సదా.

బుధచారః—

చైత్ర శు ౬ శ పశ్చాదుదయం	వైశాఖ శు ౬ పశ్చాదస్తమయం
వైశాఖ బ ౧౩ ప్రాగుదయం	జ్యేష్ఠ బ ౧౩ శ ప్రాగస్తమయం
నిజాషాఢ శు ౩ శు పశ్చాదుదయం	శ్రావణ శు ౫ పశ్చాదస్తమయం
శ్రావణకృష్ణ ౦ శ ప్రాగుదయం	భాద్రపద బ౧౩ ప్రాగస్తమయం
ఆశ్వయుజ బ ౧౪ సో పశ్చాదుదయం	మార్గశిర్ష శు ౩ సో పశ్చాదస్తమ
మార్గశిర్ష బ ౩ ఆ ప్రాగుదయం	పుష్య శు బ ౬ ప్రాగస్తమయం
మాఘ బ ౧౦ బు ప్రాగుదయం	ఫాల్గున బ ౧౪ సో పశ్చాదస్తమయం

బుధచారఫలము

శ్లో. ఆర్ద్రాది పిత్ర్యాంతేషు దృశ్యతే యది చంద్రజః,
తదా దుర్భిక్షకలహా రోగాణాం చాపి వృద్ధికృత్.
పౌష్ణపూర్వాషాఢాత్ శ్రావణాది జ్యేష్ఠాంశుల స్సమాపేషు,
దృష్ట్వా కృతార్థా జగతాం శుభఫలస్య ప్రత్యక్ష క్షేమం.
ఇషోర్జమాసయో ర్యస్మిన్ శత్రుదుర్భిక్షకారకః,
ఉదితే కృత్తికా స్వాతి మఖాశేషు శుభప్రదః.

గురుచారము

గురువు ఈ సంవత్సరారంభమునుండి జ్యేష్ఠ బ ౧౧ లు వరకు మిథునరాశియందును, అదిమొదలు కార్తిక శు ౭ వరకు కర్కాటక రాశియందును, అదిమొదలు మార్గశిర్ష నవమివరకు సింహరాశియందును, అదిమొదలు వత్సరాంతమువరకు కర్కటరాశియందు వక్రత్వముచేతను సంచరించును.

శ్లో. సురేంద్రవంద్యే భువి యుగ్మరాశౌ
గతే క్షితీశాః కలహోత్సుకాస్స్యుః,
ఈశేర్ష్యయం శస్త్రభయం నరాణాం
వ్యాధి ప్రపీడా తు పయోధరాశ్చ.

శ్లో. బృహస్పతౌ కర్కటరాశిసంస్థే
గావశ్చ మేఘాశ్చ పయోధరాస్స్యుః,
సస్యాభివృద్ధిశ్చ భవేద్ధరిత్ర్యాం
సదా ద్విజాశ్చ ధ్వరతత్పరాస్స్యుః.

శ్లో. సింహరాశిగతే జీవే నిస్స్యా భూమి రసజ్ఞనాః,
అతివృష్టి ర్యోర్ధయం నృపా యుద్ధే లయం యయుః.

గురువు మూడురాసులయందును సంచరించు ఫలము

శ్లో. ఏకస్మిన్ వత్సరే జీవే రాశిత్రయ ముపాగతే,
తదా వసుంధరా శీర్ణా నరాస్థిస్ప్రప్తకోటిభిః.

శుక్రచారఫలము

నిజాషాఢ శు ౭ మంగళవారం	తూర్పున అస్తమించును.
ఆశ్వయుజ శు ౧౨లు	పడమర ఉదయించును.
పుష్యమీనక్షత్రమున	అస్తమించును.
స్వాతినక్షత్రమున	ఉదయించును.

శ్లో. కాద్రభాద్ర పదుర్ఖేషు ఉదయే చాస్తగే భృగా,
విప్రపీడాః ప్రజాయంతే సస్యవృద్ధిః ప్రజాయతే.

శ్లో. స్వాతిత్రయే భృగోస్తస్య లోధయేచ్చ ప్రవర్షతి,
ఉదయాస్తమయే యాతి శుక్లపక్షే యదా భృగుః.
గజాశ్వరాజపుత్రాణాం శోకీకం పిబతే మహీ,
ఉదయాస్తమయే యాతి కృష్ణపక్షే యదా సితః.
గజాశ్వరాజపుత్రాణాం వృద్ధిం చ కురుతే ఒవ్యయామ్.

శనిచారము

ఈ సంవత్సర ప్రారంభమునుండి జ్యేష్ఠ బ ౧౪ లు వఱకు ఉత్తరాషాఢనక్షత్రమున సంచరించును. అదిమొదలు మార్గశీర్ష శు ౩ ల వఱకు వక్రగతిచేతను పూర్వాషాఢనక్షత్రమున సంచరించును. అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువఱకు ఉత్తరాషాఢనక్షత్రమున సంచరించును.

ఈ సంవత్సరము ప్రారంభమునుండి పుష్య శు ౪ చవితివఱకు ధనుస్సునందును, అదిమొదలు సంవత్సరాంతమువఱకు మకరరాశియందును సంచరించును.

శ్లో. విశ్వేఽగ్ర(ఉత్తరా)ష్టేయవనాంగదేశ
బాహ్లీకసౌరాష్ట్రవిదర్భవాసిః,
వినాశమాయాంతి ధరాక్షితి
చోరాగ్నివృష్ట్యాభావశోకయుక్తాః.

శ్లో. అప్యగ్నోఽర్కే కోసలాంగ వంగమాగధ పాండ్యహృత్.

శ్లో. మందే స్థితే ధన్విని వృష్టిహాని
స్స్యాన్మహీపతీనాం కలహం వపోర్షన్,
పాంచాలకాశీకురుకోసలాంశ్చ
నష్టాశ్చ కాశ్మీర కళింగ వంగాః.

శ్లో. వక్రస్థితే భానుసుతేఽర్కభీతిః
స్యాదర్ఘవృద్ధి ర్మహతీవ వృష్టిః,
దశార్ణదేశా యవనాశ్చ నష్టాః
పురోహితా విప్ర భీమన్నృపాలాః.

గురుశుక్రమౌఢ్యనిర్ణయము

ఈ సంవత్సరమునందు అధికాషాఢ బహుళ దశమిమొదలు నిజాషాఢ బహుళ కార్తికవఱకు గురుమౌఢ్యము.

నిజాషాఢశుద్ధ షష్ఠిమొదలు ఆశ్వయుజశుద్ధ పంచమివఱకు శుక్రమౌఢ్యము.

పుష్కరప్రవేశము

ఈ సంవత్సర జ్యేష్ఠబహుళద్వాదశి శనివారము నాఁడు యమునానదీ పుష్కరప్రవేశము.

మకరసంక్రాంతి కాలము-ఫలము

ఈ సంవత్సర పుష్యశుక్ల షష్ఠీ గురువారము తత్కాలమున సప్తమితిథిని ఉత్తరాభాద్ర నక్షత్రమున శివనామయోగమున గరజి కరణమున సూర్యోదయాది ఘ ౧౬-౧౫ విఘటికల కాలమునందు సూర్యుడు మకరరాశియందు ప్రవేశించును.

అస్య పురుషస్య మందనామధేయం, విప్రాణామరిష్టం; నింబోదకస్నానం, రాజ్ఞాం శుభమ్; నీలవస్త్రధారణం, మహోదయం; లాక్షారసగంధం, యుద్ధం భవతి; జపాపుష్ప ధారణం, యశోహానిః; గోమేధికాభరణం, పశునాశనం; సీసపాత్రే భోజనం, ఆరోగ్యం; పయః పానం, పశునాశనం; బదరీఫలభక్షణం, శుభం; గజవాహనం, రాజ్ఞామరిష్టం; కోదండాయుధధారణం యుద్ధం; కాంచనఛత్రధారణం, స్వర్ణనాశనం; అస్త్రధారణం, రోగభయం; ఆగ్నేయదిగ్గమనం, తద్దేశానామరిష్టం; విస్మయచేష్టా ప్రజావ్యాధిః; నివిష్టావస్థా, సస్యవృద్ధిః.

పక్షఫలము :

శ్లో. శుక్లపక్షే యదా పుష్యే మకరస్థే దివాకరే,
ప్రజానాం వ్యాధిపీడాచ నృపాణాం సమరం భవేత్.

తిథిఫలము రోగనాశనము; వారఫలము సువృష్టి; నక్షత్రఫలము బ్రాహ్మణారిష్టము; యోగఫలము శుభము; కరణఫలము-సస్యవృద్ధి; లగ్నఫలము ప్రపంచమునకు సంతోషము; ముహూర్తఫలము వ్యాధిపీడ. సంక్రాంతి పుణ్యకాలమున స్నానదానాదికము చేయవలయును.

శ్లో. సంక్రాంతిపురుషోధార్య వర్ణద్రవ్యం నవ్యధికం;
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వర్ణద్రవ్యం వివర్జయేత్.

చంద్ర గ్రహణములు

ఈ సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ ౧౫ పూర్ణిమా గురువాసరమున హస్తా నక్షత్రమునందు కేతుగ్రస్తమైన కృష్ణవర్ణ (సంపూర్ణ) చంద్రగ్రహణము. పింగళవర్ణము.

	ఘ. వి.		ఘం. ని.
ఆస్తాది ఆగ్నేయస్పర్శకాలము	౧౪-౧౫	రాత్రి	౧౧-౪౭
వాయవ్యనిమీలనకాలము	౧౬-౪౫		౧౩-౫౬
మధ్యకాలము	౧౮-౩౫		౧-౩౧
ఈశాన్యోన్మీలనకాలము	౨౦-౨౭		౨-౩౬
బింబాదర్శనకాలము	౩-౪౨		౧-౨౮
నైరృతి శుద్ధమోక్షకాలము	౨౨-౫౫		౩-౧౫
ఆద్యంతపుణ్యకాలము	౮-౪౦		౩-౨౮

గ్రహణమాసఫలం

శ్లో. పుణ్యహాపాపకీవాళ్ళ హాస్యశిల్పిరేఖకాః,
మోదంతే మంసృష్టిహ్యాస్య గ్రహణే పతి చైత్రకే.

శ్లో. మాఘఫాల్గున చైత్రేషు జ్యేష్ఠ శ్రావణమాసయోః,
సర్వగ్రస్తోఽగ్రహ ఇంద్రుర్యా రాజ్ఞా వృద్ధి వినాశకృత్.

అయనఫలం

సౌమ్యాయనే విప్రభూపాన్ హంతి.

హస్తనక్షత్రమందు గ్రహణము సంభవించుటచే వాయవ్యమండలము-ఫలము

శ్లో. వాయవ్యమండలే గ్రస్తే చోర రోగాగ్ని జం భయమ్,

వర్ణఫలము

పాంశువిలోహితరూపః క్షత్రధ్వంసాయ భవతి వృష్టేశ్చ.

ఈగ్రహణము అర్ధరాత్రౌత్పూర్వము సంభవించుటచేత పూర్ణిమాప్రయుక్తమై శ్రాద్ధములు పగలు రెండుజాములలోగా జరిగించవలసినది.

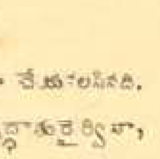
కారికావృత్తౌ

శ్లో. యామా పూర్వం మధ్యరాత్రౌ దర్శనే
తత్పూర్వం మధ్యాహ్నాత్ కర్తవ్య మేవ.

నిత్యభోజనము, సూర్యోదయానువముల్యరీగా చేయవలసినది.

శ్లో. చంద్రగ్రహణయోర్మాశా శ్రీకా బాలవృద్ధాతురైర్వినా,

కన్యా తులా ధనుః కుంభ మీనరాశులయందు జనించినవారున్ను, హస్త ఉత్తర చిత్త నక్షత్రములయందు జననమొందినవారున్ను, ప్రకారాంతరముచే కన్యా తులా కుంభ మిథునరాశులయందు జననమొందినవారున్ను శాంతి యథావిధిగా చేసికోవలసినది.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర భాద్రపద శుద్ధ ౧౫ పూర్ణిమా శనివారమున ఉత్తరాభాద్రా నక్షత్రమున రాహుగ్రస్తమైన ఖగ్రాస (సంపూర్ణ) చంద్రోపరాగము, పింగళవర్ణము.

	ఘ. వి.		ఘ. వి.
ఆస్తాది ఈశాన్య స్పర్శకాలము	౧౩-౧౫	రాత్రి	౧౧-౧౮
నైరృతినిమీలనకాలము	౧౬-౧౪		౧౩-౫౯
మధ్యకాలము	౧౭-౦		౧-౧౨
ఆగ్నేయోన్మీలనకాలము	౧౯-౪౫		౧-౫౪
బింబాదర్శనకాలము	౩-౩౦		౧-౨౪
వాయవ్యమోక్షకాలము	౨౨-౪౨		౩-౫
ఆద్యంతపుణ్యకాలము	౯-౨౩		౩-౪౭

గ్రహణమాసఫలము

శ్లో. కళింగ వంగ సౌవీర సౌరాష్ట్రమ్లేచ్ఛకాన్ నృపాన్,
హంతి రాహుర్న భస్యేచ యోషిద్గర్భ వినాశనమ్.

అయనఫలము

శ్లో. విట్శూద్రాన్ దక్షిణాయనే హంతి.

వర్ణఫలము

శ్లో. పాంశువిలోహితరూపః క్షత్రధ్వంసాయ భవతి వృష్టేశ్చ.

గ్రాసఫలము

సర్వగ్రస్తౌ చంద్రసూర్యౌ క్షుద్వ్యాధ్యగ్నిభయ ప్రదౌ.

ఈ గ్రహణము ఉత్తరాభాద్రా నక్షత్రమున సంభవించుటచే వారుణమండలఫలము.

శ్లో. వారుణే సర్వజంతూనాం క్షేమం రాజ్ఞాం మహోత్సవమ్.

మీన-మేష-మిథున-సింహ-కన్యారాశులయందు జనన మొందినవారున్ను ప్రకారాంతరముగా మీన-ధను-సింహ-మేషరాశులయందు జనన మొందినవారున్ను శాంతి చేసికోవలసినది.

పూర్ణిమాప్రయుక్త శ్రాద్ధములు పగలు రెండుజాములలోపుగాను జరిగించుకోవలసినది.

ఈ సంవత్సర ఫాల్గుణ శు ౧౫ పూర్ణిమా మంగళవారమున ఉత్తర ఫల్గుని నక్షత్రమున కేతుగ్రస్తమైన సూర్యోదయాదిగా గల చంద్రగ్రహణము ౧౫ కళలపైని గ్రహణము-కృష్ణవర్ణము.

	ఘ. వి.		ఘ. వి.
సూర్యోదయాది ఆగ్నేయ స్పర్శకాలము	౨౫-౫౯	రాత్రి	౪-౨౩
మధ్యకాలము	౨౯-౫౧		౫-౫౬
వాయవ్యమోక్షకాలము	౩౩-౪౩		౭-౨౭
ఆద్యంతపుణ్యకాలము	౭-౪౪		౩-౬

గ్రహణమాసఫలము

శ్లో. పీడాకరం ఫాల్గున మాసి పర్వం
వంగాంగకాశంతిక మేఖలానామ్,
నృత్తజ్ఞ సస్యప్రభ వాంగనానాం
ధనుష్కర క్షేత్ర తపస్వినాంచ.

అయనఫలము

సౌమ్యాయనే విప్రభూపాన్ హంతి.

వాయవ్యమండలఫలము

శ్లో. వాయవ్యమండలే గ్రస్తే చోరరోగాగ్ని జం భయమ్.

వర్ణఫలము

శ్లో. చంద్రసూర్యోపరాగేషు కృష్ణవర్ణేన సంయుతా;
సూర్యారిష్టం మహార్ఘ్యంచ అతివృష్టిర్నిరంతరమ్.

ఈ గ్రహణమునకు పూర్ణిమా ప్రయుక్త శ్రాద్ధములు రాత్రి మోక్షానంతరము చేయవలసినది. నిత్యభోజనమున్నా రాత్రియందే చేయవలసినది. పగలు చేయగూడదు. పతిహీన స్త్రీ కర్తృక శ్రాద్ధములు ఈ రోజున ఉపవసించి మరునాడు చేయవలసినది.

శ్లో. గ్రస్తే చంద్రే తూదితే తస్య ముక్తిం
దృష్ట్వా రాత్రి శ్రాద్ధమన్నేన కార్యం-ఇతి కాలికావృత్తౌ.

కన్యా తులాధనుః కుంభ మీనరాసులయందు జనన మొందిన వారును ఉత్తర-పూర్వఫల్గుని-హస్తనక్షత్రముల యందు జనన మొందిన వారును, ప్రకారాంతరముగా కన్యాతులాకుంభ-మిథునరాసులయందు జనన మొందినవారును శాంతి యథావిధిగా చేసికొనవలసినది.

కందాయములు

అశ్వి	భ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్రి	పున	పుష్య	ఆశ్లే	మఖ
౧	౪	౭	౨	౫	౧	౩	౬	౧	౪
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౩	౪	౪	౨	౧	౩	౧	౪	౨	౦

పూభ	ఉభ	హ	చి	స్వా	వి	అనూ	జ్యే	మూ
౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨
౭	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨

పూషా	ఉషా	శ్ర	ధని	శత	పూభా	ఉభా	రేవ
౨	౧	౧	౩	౬	౧	౪	౭
౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧

శ్లో. ఆదిశూన్యే మహావ్యాధి ర్మధ్యశూన్యే మనోవ్యథా,
అంత్యశూన్యే ఫలం స్వల్పం త్రిశూన్యే నిష్ఫలం భవేత్.

శ్లో. విషమేష్వర్థలాభస్స్యా త్సమే తు సమతా భవేత్,
శూన్యే శూన్యత్వ మాప్నోతి కందాయఫలమీదృశమ్.

ఆదాయవ్యయములు

	ఆ.	వ్య.		ఆ.	వ్య.
మేష వృశ్చికములకు	౨	౮	ధనుర్మీనములకు	౫	౧౪
వృషభతులలకు	౧౧	౧౪	మకరకుంభములకు	౮	౯
మిథునకన్యలకు	౧౪	౧౧			
కర్కాటకమునకు	౮	౧౧	పర్యాదాయము		౫౬
సింహమునకు	౧౧	౫	పర్యవ్యయము		౭౧

రాజపూజ్యావమానములు

	పూ.	అ.		పూ.	అ.
మేషమునకు	౧	౭	తులకు	౫	౬
వృషభమునకు	౪	౭	వృశ్చికమునకు	౧	౨
మిథునమునకు	౭	౭	ధనస్సునకు	౪	౨
కర్కాటకమునకు	౩	౩	మకరమునకు	౭	౨
సింహమునకు	౬	౩	కుంభమునకు	౬	౫
కన్యకు	౨	౬	మీనమునకు	౩	౫

సంవత్సరఫలములు

అశ్విని, పునర్వసు, స్వాతి, అభిజిత్తు	ఈనక్షత్రములకు	రాజపూజ్యత
భరణి, ఆశ్లేష, విశాఖ, శ్రవణం	,,	యుద్ధము
కృత్తిక, మఖ, అనూరాధ, ధనిష్ఠ	,,	భూలాభము
రోహిణి, పుష్యమి, జ్యేష్ఠ, శతభిషం	,,	మనస్తాపము
మృగశీర్ష, ఉత్తర, మూల, పూర్వాభాద్ర	,,	ఆయువ్యము
ఆర్ద్ర, హస్త, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరభాద్ర	,,	అర్థలాభము
పునర్వసు, చిత్త, ఉత్తరాషాఢ, రేవతి	,,	రోగము

వెలల హెచ్చుతగ్గులు

చాంద్రమానము ననుసరించి

చైత్ర, అధికాషాఢ, నిజాషాఢ, శ్రావణ, భాద్రపద, కార్తిక, మార్గశీర్ష, పుష్యమాసముల యందు వెలలు సమముగ నుండును.

వైశాఖ, మాఘ మాసములయందు వెలలు తక్కువగ నుండును.

జ్యేష్ఠ, ఫాల్గున మాసములయందు వెలలు హెచ్చుగా నుండును.

సౌరమానము ననుసరించి

మేష, మిథున, మకర, మీనమాసములయందు వెలలు సమముగ నుండును.

వృషభకర్కాటకమాసములయందు వెలలు తక్కువగ నుండును.

సింహ, కన్యా, తులా, వృశ్చిక, ధనుః, కుంభ మాసములయందు వెలలు హెచ్చుగ నుండును.

వర్ష యోగములు-తద్భంగములు

చైత్రమాసము

ఈ మాసమున గ్రహములు దుష్టవాదుల యుండును, సువాదుల యుండును, ఉండుటచే స్వల్పవృష్టియు, ఉష్ణాధిక్యమును గలుగును.

వైశాఖమాసము

ఈ మాసమున గ్రహసంచారాదులవల్ల కొలదిగా వర్షమును స్వల్పవర్షము పడమరగాలి యెక్కువగా కలుగుటయు కలుగును.

మహాత్మాగాంధీగారు వ్రాసినది:—

“నమూనా పెన్సిళ్లు పంపినందుకు మీకు వందనములు, పెన్సిళ్ల విషయమై నాకంతగా తెలియకపోయినను, అవి ఉపయుక్తమైన వని చెప్పగలను.”

పండిత జవహార్‌లాల్ నెహ్రూగారు వ్రాసినది:—

“గడచిన మూడు లేక నాల్గువత్సరమునుండి మద్రాసు పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరీవారి పెన్సిళ్ల నుపయోగించుచుంటిని. అవి నాకు చాల తృప్తికరముగా నున్నవి. ఈయంత్రాలయమును చూచు భాగ్యము నాకు లభించినది. అందు పనుల నిర్వహించు పద్ధతులు నాకు వివరింపబడినవి. ఈసంస్థకు దిగ్విజయము చేకూరుగాక యని కోరెదను.”

డాక్టర్ ఎం. ఎ. అన్సారీగారు వ్రాసినది:—

“నేను మద్రాసు పెన్సిల్ ఫ్యాక్టరీని దర్శించితిని. పెన్సిళ్లను తయారుచేయు వేర్వేరు పద్ధతులను జూచి ఆనందించితిని. ఇందుపయోగించెడు పెక్కువస్తు సముదాయములు స్వదేశీయమైన వగుటచే మిక్కిలి సంతసించుచున్నాను. విదేశీ పెన్సిళ్లకు బదులుగా, హిందూదేశమున తయారైన పెన్సిళ్లనె మిక్కుటాసక్తితో ప్రతిభారతీయుడు నుపయోగించునని భావించుచున్నాను. ఈస్వదేశసంస్థకు గొప్ప జయము చేకూరుగాక యని యభిలషించెదను.”

శివప్రసాద్ గుప్తగారు వ్రాసినది:—

“నేను మీఫ్యాక్టరీని దర్శించినప్పుడు మేలు రకపు పెన్సిళ్లను కొన్నిటిని జూచితిని. దినమొకటికి 20,000 పెన్సిళ్లను తయారుచేయుదురని వింటినికాని యింతవరకు ఖర్చగునట్లు తోచదు. ఇంత జనాభా కలిగిన భారతదేశమునందు, 20,000 పెన్సిళ్లు ఖర్చుగాక పోవుట, భారతదేశపు దురదృష్ట మనవలసియున్నది. ఈ విషయమై మన దేశీయులు తగిన శ్రద్ధవహింతురని నమ్ముచున్నాను. ఈపరిశ్రమకు అత్యంత జయము చేకూరుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.”

జ్యేష్ఠమాసము

ఈ మాసమునందు గ్రహములలో ఎక్కువమంది వాత, అతివాత మహావాత దుష్టనాడులయందు సంచరించుటచేత పశ్చిమ వాయువును, ఉష్ణాధిక్యమును విశేషముగా కలిగి బుధశుక్రసమాగమాది సుయోగములవలన ఖండవృష్టి కలుగును.

ఆషాఢమాసములు

జ్యేష్ఠ బహుళాష్టమి మొదలు అధికాషాఢ శు సప్తమివఱకు సూర్యుని మృగశిరానక్షత్రసంచారకాలమునందు రవ్యాదిగ్రహము లన్నియు దుష్టనాడీసంచారముచేత పశ్చిమవాయువును, ఉష్ణాధిక్యమును కలుగును.

అధికాషాఢ శు ౭ లు మొదలు బ షష్ఠివఱకు సూర్యుని యొక్క ఆర్ద్రానక్షత్ర సంచారకాలమునందు సూర్యుడు పూర్ణ జలరాశియందు శ్రీ నక్షత్రమునందు ప్రవేశించుటచేతను బుధశుక్రుల మధ్య రవి నడచుటచేతను గ్రహములు దుష్టనాడులయందు సంచరించి నప్పటికిని అప్పటప్పట సామాన్యముగా వర్షించును. అధికాషాఢ బ ౬ షష్ఠి మొదలు నిజాషాఢ శుక్ల పంచమివఱకు పునర్వసు నక్షత్ర రవి సంచారకాలమునందు గురువక్రమయ్యును, గురు బుధ చంద్ర సమాగము మొదలుగాగల సుయోగములు కలుగుటచే సింహాంగారకాది, పురోంగారకాది స్వల్పదోషము లున్నప్పటికిని విశేషముగా వర్షము కురిసి నదులు బాగుగా ప్రవహించును.

నిజాషాఢశుక్ల పంచమి మొదలు బహుళపంచమివఱకును సూర్యునియొక్క పుష్యమీనక్షత్రసంచారకాలమునందు గ్రహము లన్నియు సునాడులయం దుండుటచే సామాన్యముగా వర్షించును.

నిజాషాఢ శు ౧౪ లు మొదలు బ ౫ లు వఱకు గురు శుక్రులు ఏకరాశిగతు లగుటచే బాగుగా వర్షించును. నిజాషాఢబహుళ పంచమి మొదలు శ్రావణశుద్ధ దవితివఱకు ఆశ్లేషానక్షత్రమునందు సూర్యునియొక్క సంచారకాలమునందు ఖండవృష్టిగా మందిచా లు కురియును.

శ్రావణమాసము

శ్రావణశుద్ధ దవితి మొదలు బహుళవిదియపర్యంతము సూర్యుని యొక్క మఘానక్షత్ర సంచారకాలమునందు సూర్యుడు శ్రీ నక్షత్రయుక్తుడై నిర్జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను, పురోంగారకాదిదుర్యోగములుల్లనను వర్షాభావము కాదగి యున్నప్పటికిని చిత్రానక్షత్రమునందు కుజసంచారమును, గ్రహములకు జలనాడీసంచారాదిసుయోగములవల్లను సస్యానుకూలముగ వర్షించును.

శ్రావణ బహుళవిదియ మొదలు భాద్రపద శు ౧ లు వఱకు సూర్యునియొక్క పుబ్బానక్షత్ర సంచారకాలమునందు శ్రీ పుంనక్షత్రయుక్తుడై నిర్జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేతను అంగారకబల సముచల్లను రవి బుధ గురువులునూత్రము జలనాడులయం దుండుట చేతను జలసంప్రకాలమున బాగుగా వర్షించును. వాయువుతో గూడి వర్షించును.

భాద్రపదమాసము

భాద్రపద శు ౧ మొదలు బ ౧ పర్యంతము సూర్యునియొక్క ఉత్తరానక్షత్ర సంచారకాలమునందు బుధ శుక్ర సమాగమాది సుయోగములవల్ల సస్యానుకూలముగ వర్షించును.

భాద్రపద బ ౧ లు లగాయితు ఈ బ ౧౪ వఱకు సూర్యుని యొక్క హస్తానక్షత్ర సంచారకాలమునందు విశాఖయందు కుజుడుం డుటచేతను రవి బుధ గురువులు జలనాడులయందుండుటచేతను, ఇతర గ్రహములు దుష్టనాడులయందు ఉన్నప్పటికిని రవి శ్రీ పుంనక్షత్రయుక్తుడై పూర్ణ జలరాశియందు ప్రవేశించుటచేత కొంచెము వాయువుతో గూడి సంపూర్ణమైనవృష్టి కలుగును.

ఆశ్వయుజమాసము

భాద్రపద బహుళ ౧౪ మొదలు ఆశ్వయుజ శుద్ధ ౧౩ పర్యంతము సూర్యునియొక్క చిత్రా నక్షత్ర సంచారకాలమునందు దక్షుర్ద్ని హాటము కలుగుటచేతనున్ను గ్రహములన్నియు దుష్టనాడులయం దుండుటచేతనున్ను మధ్యవృష్టి కలుగును.

ఆశ్వయుజ శు ౧౩ మొదలు ఈ బ ౧౧ పర్యంతము సూర్యుని యొక్క స్వాతీనక్షత్రసంచారకాలమునందు వాయుసహితమైన వర్షము సస్యానుకూలముగా కురియును.

కార్తికమాసము

ఆశ్వయుజ బ ౧౧ మొదలు కార్తిక శు ౧౧ వఱకు సూర్యుని యొక్క విశాఖానక్షత్ర సంచారకాలమునందు సామాన్యవృష్టి కలుగును. అనూరాధానాలాంతమువఱకు సూర్యుడు సంచరించు కాలమునందు మధ్యదేశమునందు స్వల్పవృష్టి కలుగును.

దేశారిష్టయోగములు

ఈ సంవత్సరమున గురుడు మూడు రాసులయందు సంచరించుటచేతను, కుజగురువులకు శనిగురువులకు షష్ఠాష్టక సమసప్తకాది దోషములు కలుగుటచేతను లోకమునకు అరిష్టము కలుగును.

పంచాంగశ్రవణఫలము

యశ్శృణోతి వధుశుక్లపక్షకే వర్ష నాథసచివాధికం ఫలమ్; ప్రాప్నుయాద్దురితము క్తవిగ్రహా ఆయురర్థ మతులం యశస్సుఖమ్. కన్యా వనీ కాంచనదిగ్గజానాం గవాం సహస్రం వరితం ద్విజేభ్యః; దత్వా ఫలం యల్లభతే మనుష్య స్తత్తిథ్యాలా న్యబ్దఫలాని శృణ్వన్.

రాజా మంత్రీ సస్యనాథో రసానా
మీశస్సార్ఘం స్వామినో నీరసానామ్;
అర్ఘాధీశః కించ మేఘాధినాథో
దద్యు శ్శ్రేయ శ్శృణ్వతాం తత్ఫలాని.

Per Tin As. 10. Per Dozen Rs. 6.

AMRUTANJAN

Best Indian Pain Balm

అమృతాంజనము

امرتانجن

అమృతాంజనము

అన్ని షాపులలోను దొరుకును

అమృతాంజనం డిపో.,

బొంబాయి — మద్రాసు

రామానుజీయ శ్రీవైష్ణవ తిరునక్షత్రములు

చిత్రై	అశ్విని	మేషమాసము	వడుగనంబి	తిరునక్షత్రము
	కృత్తిక	,,	ఉయ్యక్కొండార్	,,
	ఆర్ద్ర	,,	ఎంబెరుమానార్	,,
	పునర్వసు	,,	ముదలియాండాన్	,,
	,,	,,	చక్రవర్తితిరుమగనార్	,,
	చిత్త	,,	మధురకవుల	,,
	హస్త	,,	దేవప్పెరుమాళ్	,,
వైకాశి	స్వాతి	వృషభమాసము	అళగసింగర్	,,
	,,	,,	పెరియతిరుమలనంబి	,,
	విశాఖ	,,	నమ్మాళ్వార్	,,
	అనూరాధ	,,	పెరియభట్టర్	,,
ఆని	స్వాతి	మిథునమాసము	పెరియాళ్వార్	,,
	అనూరాధ	,,	పాధముమల	,,
ఆడి	పూర్వఫల్గుని	కటకమాసము	శ్రీ ఆండాళ్	,,
	,,	,,	యదుగిరినాచ్చియార్	,,
	ఉత్తరాషాఢ	,,	ఆళవందారు	,,
	,,	,,	పుండరీకాక్ష	,,
ఆవణి	రోహిణి	సింహమాసము	శ్రీ కణ్ణన్	,,
పెరటాశి	విశాఖ	కన్యామాసము	తిరుమలనంబి	,,
	శ్రవణము	,,	వేదాంతదేశికుల	,,
	,,	,,	తిరువేంగడముడయాన్	,,
అర్పశి	కృత్తిక	తులామాసము	కూరకులోత్తమదాసర్	,,
	మూల	,,	మణవాళమహామునుల	,,
	పూర్వాషాఢ	,,	సేనముదలియాళ్వార్	,,
	శ్రవణం	,,	పొయిగయాళ్వార్	,,
	,,	,,	పిళ్ళైలోకాచార్యర్	,,
	ధనిష్ఠ	,,	పూదత్తాళ్వార్	,,
	శతభిషము	,,	పేయాళ్వార్	,,
కార్తికై	కృత్తిక	వృశ్చికమాసము	తిరుమంగైయాళ్వార్	,,
	,,	,,	నంబిళ్లైగారి	,,
	రోహిణి	,,	తిరుప్పాణియాళ్వార్	,,
మార్గళి	జ్యేష్ఠ	[illegible]	తొండరడిప్పొడియాళ్వార్	
	,,	,,	పెరియనంబి	,,
తై	పునర్వసు	మకరమాసము	యంబార్	,,
	మఘ	,,	తిరుమళిశైయాళ్వార్	,,
	హస్త	,,	కూరత్తాళ్వార్	,,
మాశి	మృగశిర	కుంభమాసము	తిరుక్కచ్చినంబి	,,
	పునర్వసు	,,	కులశేఖరాళ్వార్	,,
	రోహిణి	,,	నంబెరుమాళ్	,,
పంగుని	పుష్యమి	మీనమాసము	యతిరాజసంపత్కుమారర్	
	ఉత్తర	,,	శ్రీరంగనాచ్చియార్	,,
	రేవతి	మేషమాసము	పెరియపెరుమాళ్	,,

వైశాఖ శు ౫ వైఖానసానాం శ్రీనివాససుధి వేదాంత తిరునక్షత్రం.
మాఘ శు ౧౨ వైఖానసానాం శ్రీరామజన్మోత్సవం.
శ్రావణ శు ౧౫ మంగళవారం వైఖానసానాం విఖనసాచార్య తిరునక్షత్రం.
ఆషాఢ శు౧౪ శనివారం వైఖానసానాం చొట్టకుడుతినాచ్చ్యారు తిరునక్షత్రం.

శ్రీమాధ్వ పుణ్యదినములు

చైత్రశు. ౨ వేదవ్యాసతీర్థుల పుణ్యదినము
శు. ౬ కవీంద్రతీర్థుల ,,
౧౩ సత్యవ్రతతీర్థుల ,,
బ ౩ వాగీశతీర్థుల ,,
బ. ౧౩ సత్యవిజయతీర్థుల ,,
వైశాఖ శు ౩ విద్యాధిరాజతీర్థుల ,,
జ్యేష్ఠ శు. ౩ సత్యసంధతీర్థుల ,,
బ. ౨ సత్యపూర్ణతీర్థుల ,,
బ. ౩ రఘువర్యతీర్థుల ,,
ఆషాఢ శు. ౯ సత్యాధిరాజతీర్థుల ,,
బ. ౫ శ్రీజయతీర్థుల ,,
శ్రావణ శు. ౧ రాఘవేంద్రతీర్థుల ,,
శు. ౮ సత్యవరతీర్థుల ,,
భాద్రపదశు.౧౧వ సత్యేష్టకామతీర్థుల ,,
బ. ౩౦ మాధవతీర్థుల ,,
ఆశ్వయుజశు. ౯ సత్యపరాయణతీర్థుల ,,
కార్తిక శు. ౧౦ సత్యవరతీర్థుల ,,
శు. ౧౧ వేదనిధితీర్థుల ,,
బ ౮ విద్యానిధితీర్థుల ,,
బ. ౧౪ సత్యనాథతీర్థుల ,,
మార్గశిర శు. ౧౧ సత్యనిధితీర్థుల ,,
శు. ౧౨ రఘునాథతీర్థుల ,,
పుష్య శు. ౧౨ రఘూత్తమతీర్థుల ,,
బ. ౬ సత్యకామతీర్థుల ,,
బ. ౮ వరహరితీర్థుల ,,
బ. ౧౪ విద్యాధీశతీర్థుల ,,
బ. ౩౦ పురందరదాసతీర్థుల ,,
మాఘశు. ౯ (మధ్వనవమి) ఆనందతీర్థ ,,
ఫాల్గుణ శు. ౨ సత్యబోధతీర్థుల ,,
శు. ౪ వ్యాసరాజస్వాముల ,,
శు. ౬ సత్యవ్రతతీర్థుల ,,

ప్రసూతిశాంతి నక్షత్రములు

ఉత్తర (పా. ౧)	ఆశ్లేష (పా. ౪)
పుష్యమి (పా. ౨, ౩)	మఘ (పా ౧)
పూర్వాషాఢ (పా. ౩)	రేవతి (పా. ౪)
చిత్త (పా. ౧, ౨)	అశ్విని (పా. ౧)

జ్యేష్ఠ, మూల ఈ నక్షత్రములయందును, తండ్రి యొక్క జన్మనక్షత్రములయందును శిశువులు పుట్టినచో శాంతి చేయవలెను.

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథి వార నక్షత్రములను తెలియజేయు చక్రము

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-రే-అనూ-ఉ.ఫ-పుష్య-శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వ-స్వా	వృ-కర్కా-కుం-మీ	చతుర్థశుద్ధి
గృహప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ.ఫ-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శత	వృష-సింహ-వృశ్చి-కుం-మీ-క-ధ-మి.	అష్టమ,ద్వాదశశుద్ధి
నిషేకము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉ.ఫ-హ-స్వా-అనూ-మూల-ఉ.షా-శ్ర-శత-ఉ.భా	వృ-మి-కర్కా-సిం-తు-ధను-కుం-మీన	లగ్నశుద్ధి
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ.ఫ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉ.షా-శ్రవ-శత-ఉ.భా-ధని-మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుంభ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందుం పాపగ్రహములు లేకుండుట-పర్వవర్జము
పుంసవనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృగ-పున-పుష్య-ఉ.ఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉ.షా-శ్రవ-ధ-శత-ఉ.భా-రే	మే-ధ-మి-మీ	నవమశుద్ధి-మూడవ మాసము
సీమంతము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ.ఫ-హ-చి-స్వా-అను-మూ-ఉ.షా-శ్ర-ధ-శ-ఉ.భా-రే	మే-ధ-మీ	౪-౬-౮-మాసములు-నవమశుద్ధి
జాతకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ.భా-ఉ.షా-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత-అశ్వ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృష-తు-మి-క-ధ-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
నామకరణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-ఉ.ఫ-ఉ.షా-ఉ.భా-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-కన్యా-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
డోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-ఉ.ఫ-ఉ.షా-ఉ.భా-పున-హ-చి-స్వాతి-వి-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మాసములు శుభము-అష్టమశుద్ధి
అన్నప్రాశనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ.ఫ-ఉ.షా-ఉ.భా-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను-మీ	పురుషులకు-౬-౮-౧౦ మాసములు, స్త్రీలకు ౫-౭-౯-మాసములు, శుభము దశమశుద్ధి,లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధ	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ-శ్ర-ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉ.ఫ-ఉ.షా-ఉ.భా	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మ	౬-౮ మాసములయందు శుభము-అష్టమశుద్ధి
కేశఖండనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ	ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణము
అక్షరస్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వ-పున-పుష్య-హ-చిత్త-అనూ-శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు-ధ	ఉత్తరాయణం, ౫-వ సం అష్టమశుద్ధి, సూర్యుడు చరస్థిరరాశులయం దుండగా
విద్యారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వ-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్లే-పూ.ఫ-పూ.షా-పూ.భా-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల	మే-కర్కా-తు-ధ	అనధ్యయనములను విడిచిపెట్టవలెను. శిష్ట్రారిద్యాఖ్యాపనమునకు-ఆది-మంగళవారములు-శుభము
ఉపనయనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వ-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ.ఫ-ఉ.షా-ఉ.భా-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకున్న నుండు లగ్నము	అష్టమశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాహ్ణము

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-శ్ర-రే-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీన-మే	సప్తమశుద్ధి
కర్ణవేధ ధారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మీ-కర్కా-క-తుల-మ-కుం-ధ	పూర్వాహ్ణమందు శుభము
నవవస్త్ర ధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చిత్త-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర-మూల-ధ-రే	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మీనం-మకరం	పంచమశుద్ధి-వారశూల-తిథిశూల-నక్షత్రశూలలుకల దిక్కులు వదలిపెట్టవలెను
గృహారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	కర్కా-వృ-మీ-మ-	తూర్పు-ఈశాన్య-ఉత్తర దిక్కులయందు ఉత్తమము
శీలావాప మునకు	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభప్రదము

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదలిపెట్టవలెను. పంచకరహితముగ నుండవలెను. చంద్రతారాబలము లుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి, చంద్ర, కుజ, రాహు, కేతు, క్షీణచంద్ర, పాపయుత బుధులు లగ్నమునకు ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును, శుభగ్రహము లగు గురు, శుక్ర, పూర్ణచంద్రులు, పాపయుతుడు కాని బుధుడు, లగ్నమునకు ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపిగ్రహమైనను, శుభుడైనను లగ్నమునం దుండకూడదు.

పంచకమును దెలిసికొను పద్ధతి

శుక్లప్రతిపత్తు మొదలు తిథిసంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్రసంఖ్యయును, మేషాదిగా లగ్నసంఖ్యయునుగ కలిపి, తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము పంచకమనబడును. అందు ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము, ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము, ౪ మిగిలెనేని రాజపంచకము, ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము, ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేష సంఖ్యలు నిష్పంచకములు (శుభమయినవి). మతాంతరము : తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తునుండియు, కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తునుండియు గణించుట గలదు. మార్తాండగ్రంథరీత్యా గతతిథులను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందుచెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. ధ్రువము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

అమృతయోగములు

ఆ॥ రో-ఉత్తర-ఉషా-ఉభా-హస్త-రేవతి-శ్రవ-మూల
సో॥ మృగ-స్వాతి-రేవతి-పున-శ్రవ
మం॥ రోహి-మూల-అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
బు॥ పూషా-పూఫ-పూభా-కృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
గు॥ అశ్వి-పుష్య-స్వా-మ
శు॥ మూ-హ-రే-అనూ-స్వా-ఉఫ-ఉషా-ఉభా
శ॥ మ-స్వా-కృ-రో-శత

మరణయోగములు

ఆ॥ అనూ-జ్యే-మ-విశా-ధని
సో॥ విశా-కృ-మ-పూభా-ఉషా
మం॥ శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూభా
బు॥ ధని-మూల-రే-అశ్వి-హ
గు॥ మ-రో-శత-ఆర్ద్ర-విశా-పూఫ
శు॥ పుష్య-రో-జ్యే-శ-అశ్వి-మ
శ॥ ఉఫ-హ-చి-ఉషా-పూభా-ఉభా-రే

రాహుకాల గుళికకాలములు

సూర్యోదయము 6 ఘంటలకు అయ్యే దివసములకు

వారములు	రాహుకాలము మొదలు	రాహుకాలము వరకు	గుళికకాలము మొదలు	గుళికకాలము వరకు
ఆదివారము	$4\frac{1}{2}$	6	3	$4\frac{1}{2}$
సోమవారము	$7\frac{1}{2}$	9	$1\frac{1}{2}$	3
మంగళవారము	3	$4\frac{1}{2}$	12	$1\frac{1}{2}$
బుధవారము	12	$1\frac{1}{2}$	$10\frac{1}{2}$	12
గురువారము	$1\frac{1}{2}$	3	9	$10\frac{1}{2}$
శుక్రవారము	$10\frac{1}{2}$	12	$7\frac{1}{2}$	9
శనివారము	9	$10\frac{1}{2}$	6	$7\frac{1}{2}$

సూర్యునియొక్క ఉదయాస్తమయకాలములు

నెల	తేది	ఉదయం ఘం	ని	అస్తం ఘం	ని	నెలలు	తేది	ఉదయం ఘం	ని	అస్తం ఘం	ని
౧౯౩౧ సం. ఏప్రిల్	౧	౬	౪	౬	౧౪	అక్టోబరు	౧	౫	౫౯	౫	౫౭
	౧౦	౫	౫౯	౬	౧౫		౧౦	౬	౧	౫	౪౪
	౨౦	౫	౫౧	౬	౧౭		౨౦	౬	౨	౫	౩౯
	౩౦	౫	౪౪	౬	౨౦		౩౦	౬	౫	౫	౩౩
మే	౧	౫	౪౪	౬	౨౦	నవంబరు	౧	౬	౬	౫	౩౧
	౧౦	౫	౪౨	౬	౨౨		౧౦	౬	౧౦	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౯	౬	౨౬		౨౦	౬	౧౫	౫	౨౯
	౩౦	౫	౩౬	౬	౨౬		౩౦	౬	౨౧	౫	౨౯
జూన్	౧	౫	౩౬	౬	౩౦	డిసెంబరు	౧	౬	౨౨	౫	౨౯
	౧౦	౫	౩౬	౬	౩౨		౧౦	౬	౨౪	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౯	౬	౩౫		౨౦	౬	౩౨	౫	౩౫
	౩౦	౫	౩౯	౬	౩౪		౩౦	౬	౩౫	౫	౩౬
జూలై	౧	౫	౪౦	౬	౩౪	౧౯౩౨ జనవరి	౧	౬	౩౧	౫	౪౬
	౧౦	౫	౪౨	౬	౩౪		౧౦	౬	౩౫	౫	౫౫
	౨౦	౫	౪౬	౬	౩౬		౨౦	౬	౩౪	౬	౦
	౩౦	౫	౪౯	౬	౩౨		౩౦	౬	౩౯	౬	౫
ఆగస్టు	౧	౫	౪౯	౬	౩౧	ఫిబ్రవరి	౧	౬	౩౯	౬	౫
	౧౦	౫	౫౧	౬	౨౪		౧౦	౬	౩౫	౬	౧౧
	౨౦	౫	౫౪	౬	౨౨		౨౦	౬	౩౩	౬	౧౪
	౩౦	౫	౫౫	౬	౧౪		౨౯	౬	౨౬	౬	౧౬
సెప్టెంబరు	౧	౫	౫౬	౬	౧౪	మార్చి	౧	౬	౨౬	౬	౯
	౧౦	౫	౫౬	౬	౯		౧౦	౬	౧౬	౬	౧౦
	౨౦	౫	౫౪	౫	౫౬		౨౦	౬	౧౨	౬	౧౨
	౩౦	౫	౫౯	౫	౫౨		౩౦	౬	౫	౬	౧౪

ఆనందాదియోగములు

ఆది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	యోగములు	ఫలము
అశ్వ	మృ	ఆర్ద్రా	హ	అనూ	ఉ.షా	శ	ఆనందః	ద్రవ్యలాభము
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	కాలదండః	విఘ్నము
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉ.భా	ధూమ్రాక్షః	హాని
రో	పు	ఉ.ఫ	వి	పూ.షా	ధ	రే	ప్రజాపతిః	కార్యసిద్ధి
మృ	ఆ	హ	అ	ఉ.షా	శ	అశ్వ	సౌమ్యః	ధనవ్యయము
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ధ్వాంక్షః	విఘ్నము
పున	పూ.ఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉ.భా	కృ	ధ్వజః	రాజ్యలాభము
పు	ఉ.ఫ	వి	పూ.షా	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సః	లక్ష్మీలాభము
ఆర్ద్రా	హ	అనూ	ఉ.షా	శత	అశ్వ	మృ	వజ్రః	కలహము
మ	చి	జ్యే	అభి	పూ.భా	భ	ఆ	ముద్గరః	మరణము
పూ.ఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉ.భా	కృ	పున	ఛత్రం	రాజ్యలాభము
ఉ.ఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం	కార్యసిద్ధి
హ	అనూ	ఉ.షా	శ	అశ్వ	మృ	ఆర్ద్రా	మానసః	శ్రీలాభము
చి	జ్యే	అభి	పూ.భా	భ	ఆ	మ	పద్మం	కార్యహాని
స్వా	మూ	శ్ర	ఉ.భా	కృ	పున	పూ	లంబం	భోజనలాభము
వి	పూ.షా	ధ	రే	రో	పు	ఉ.ఫ	ఉత్పాతః	ద్రవ్యనాశము
అనూ	ఉ.షా	శత	అశ్వ	మృ	ఆర్ద్రా	హ	మృత్యుః	హాని
జ్యే	అభి	పూ.భా	భ	ఆ	మ	చి	కాణః	కార్యహాని
మూ	శ్ర	ఉ.భా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధః	కార్యసిద్ధి
పూ.షా	ధ	రే	రో	పు	ఉ.ఫ	వి	శుభం	శుభకార్యసిద్ధి
ఉ.షా	శ	అశ్వ	మృ	ఆర్ద్రా	హ	అనూ	అమృతం	స్త్రీసంతోషము
అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం	భోజనహాని
శ్ర	ఉ.భా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా	ఆపదము
ధ	రే	రో	పు	ఉ.భా	విశా	పూ	మాతంగః	స్వర్ణలాభము
శ	అశ్వ	మృ	ఆర్ద్రా	హ	అనూ	ఉ.షా	రాక్షసః	క్లేశము
పూ.భా	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	చరః	దుర్వార్తాశ్రవణము
ఉ.భా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరః	కార్యసిద్ధి
రే	రో	పు	ఉ.ఫ	విశా	పూ	ధ	వర్ధమానః	అతిశయలాభము

గౌరీపంచాంగము కాలము ౧-కి ఘడియలు ౩¾. ఘంట ౧, నిమిషములు ౩౦.

పగటిముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రిముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయందుండునపుడిచ్చెడి గోచారఫలములను తెలియజేయు చక్రము

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	భయం	సంపత్తు	మానభంగం	భయం	శత్రుక్షయం	దేహపీడ	రోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్రః	భోజనం	వ్యయం	లాభః	రోగం	కార్యనాశనం	ధనం	లాభః	వ్యయం	వ్యాకులం	లాభం	సుఖం	దుఃఖం
కుజః	క్షీణం	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	శత్రుభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యయం	చలనం	లాభం	రోగం
బుధః	బంధనం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	దరిద్రం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషం	దుఃఖం	శుభం	సుఖం	వ్యయం
గురుః	గమనం	ధనలాభః	ఆపత్తు	నాశనం	సంపత్	క్లేశం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభం	మానహాని	క్లేశం	భయం	ధనలాభం	హాని	సౌఖ్యం	లాభం
శనిః	అఫలం	హాని	సంపత్తు	కుక్షిరోగం	బుభుక్ష	లక్ష్మి	రాజదండం	దుఃఖం	రోగం	జాడ్యం	లాభం	క్లేశం
రాహుః	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	సుఖం	భయం	మృత్యువు	సంతోషం	కలహం	లాభం	హాని
కేతుః	భయం	విరోధం	సుఖం	మానహాని	ధనక్షయం	సుఖం	భీతి	హాని	కలహం	విరోధం	ధనాగమః	హాని

ప్రయాణమునకు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
తూర్పు	౧, ౯	శని, సోమ	జ్యేష్ఠ, ధనిష్ఠ	తుల, కుంభము
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు		మకరము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము, అశ్విని	మీనము, వృశ్చికము
నైరృతి	౪, ౧౨	సోమ, శుక్ర		కర్కాటకము
పడమర	౬, ౧౪	ఆది, శుక్ర	రోహిణి, పుష్యమి	ధనుస్సు, సింహము
వాయవ్యము	౭, ౧౫	మం, ఆది		మేషము
ఉత్తరము	౨, ౧౦	బుధ, మం	పూర్వఫల్గునీహస్త	వృషభము, కన్య
ఈశాన్యము	౮, ౩౦	బుధ		మిథునము

దశావధానములయొక్క పేర్లు

౧ దృష్టి, ౨ న్యక్ పూజ. ౩ త్వగ్వ్యాప్తి, ౪ స్తుతి, ౫ మనోవ్యాప్తి, ౬ సామరాగమనోఽర్పణ, ౭ గానప్రదానము, ౮ గానస్తుతి, ౯ గానలీలానందనిమగ్నత, ౧౦ లింగనిమగ్నత.

షడక్షరీ మంత్రజపమునకు వృత్తులు

శ్లో. అర్థరూపా పరావిద్యా పశ్యంతీ వర్ణరూపిణీ;
మధ్యమా పదరూపాఖ్యా వైఖరీ వాక్యరూపిణీ.

విశేషార్థప్రకాశిక.

తా. మంత్రార్థమును తెలిసి జపించుట పరావృత్తియనబడును. షడక్షరీయంత్రమునందు వర్ణములు చూచుచు జపించుట పశ్యంతీవృత్తియనబడును. పదములను అనగా మంత్రమునందు గల మూడుపదములను స్మరించి జపించుట మధ్యమావృత్తియనబడును. మంత్రమునంతయు నొకేవాక్యముగా చూచుచు జపించుట వైఖరీవృత్తియనబడును.

శ్రీ ప్రథమరజస్వల అయిన తిథులు-నక్షత్రములు

వాని గుణదోషములు

తిథులు: పాడ్యమియందు మహాపాపినియును, విదియయందు పుత్రవతియును, తదియయందు సౌభాగ్యవతియును, చవితియందు వ్యభిచారిణియును, పంచమియందు శుభప్రదురాలును, షష్ఠియందు విశృంఖల సంచారిణియును, సప్తమియందు శుభప్రదురాలును అష్టమియందు విశృంఖలసంచారిణియును, నవమియందు నిశేషకష్టయును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు శుచి కలదియును, ద్వాదశియందు పరులను దూషించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు కోపవతియును, పూర్ణిమామావాస్యలందు దుష్టచారిణియును అగును.

నక్షత్రములు: భరణి, ఆశ్లేష, పుష్య, పూషా, పూభా యీనక్షత్రముల 1-వ పాదము భర్తృనాశనమును, 2-వ పాదము పుత్రినాశనమును, 3-వ పాదము ధననాశనమును, 4-వ పాద మశుభమును గలిగించును. మరియు కృత్తిక, ఆర్ద్ర, పున, మఘ, జ్యేష్ఠ యీ నక్షత్రములయొక్క 1-వ పాదము సంగశము గలిగించును రెండవపాదమునకై వ 25 గురకు భోజనము పెట్టవలెను. 3,4 పాదములను, ఆది, మంగళ, శనివారములయందును, దుష్టకాలములయందును, దుష్టతిథులయందును, దుష్టయోగములయందును, రజస్వల అయిన యెడల యథావిధి శాంతి చేయవలెను.

ద్విపాది త్రిపాది నక్షత్రములు

దుష్టతిథ్యాదులయందు మరణము-దోషము-శాంతి

రో, కృ, మృ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉషా, భరణి యీ నక్షత్రములయందు, మృతిపొందినవారు 8 మాసముల వరకును, ధని, పూభా, ఉభా, రేవ, శత, యీనక్షత్రములందు మృతి బొందిన వారు 6 మాసములవరకును పాడుచేయవలెను. ౧-౬-౧౧ ౧౩-౧౪-౨-౭-౧౨ ఈ ౮ తిథులయందును, శుక్ర, శని, ఆది, మంగళవారములయందును, మృతినొందినయెడల శాంతిచేయవలెను.

క్షౌరయోగ్యములగు తిథి వార నక్షత్రములు

పూషా, పుష్య, పున, రేవ, హస్త, శ్రవ, మృగ, ధని, అశ్వి, చిత్త, జ్యేష్ఠ, స్వాతి, శతభిషం ఈ నక్షత్రములు, సోమ, బుధ, గురు వారములు, విదియ, తదియ, పంచమి, సప్తమి, ఈతిథులు క్షౌరమునకు ప్రశస్తములు.

గండపురుషస్థితి

గండపురుషుడు కార్తీక, ఆషాఢ, ఫాల్గున, వైశాఖమాసముల యందు ఆకాశమునను, మాఘ, భాద్రపద, చైత్ర, ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళమునను, జ్యేష్ఠ, శ్రావణ, మార్గశిర, పుష్యమాసములలో భూమియందును ఉండును. రజోదర్శనము ప్రసూతి మొదలగునవి సంభవించినపుడు గండపురుషుడు భూమియం దుండెనేని దోషమధికమగుటచే విశేషశాంతిచేయవలెను. మిగతకాలములలో దోషము సామాన్యము.

వార దుర్ముహూర్తములు

ఆ	సో	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ	ఘ ఘ
౨౬-౨౭,	౧౬-౧౭,	౪-౫,	౧౨-౧౩,	౧౧-౧౨,	౬-౭,	౧-౨
	౨౩-౨౪,	౪౩-౪౪		౨౩-౨౪,	౧౬-౧౭,	౩-౪

బల్లిపాటునకు ఫలములు

శిరస్సు-కలహము, ముఖము-బంధుదర్శనము, కనుబొమ్మలనడుమ-రాజానుగ్రహము, పైపెదవి-ధనవ్యయము, క్రింది పెదవి-ధనలాభము, ముక్కు-చివర-రోగము, కుడిచెవి-దీర్ఘాయువు, ఎడమచెవి-వ్యాపారలాభము, నేత్రము-స్నేహము, గడ్డము-రాజదండనము, నోరు-భయము, కంఠము-శత్రుహాని, కుడిభుజము-ఆరోగ్యము, ఎడమభుజము-స్త్రీసంగమము, కుడిమంజేయి-కీర్తి, ఎడమ ముంజేయి-రోగము, స్తనయుగ్మము-దోషము, ఉదరము ధాన్యలాభము, రొమ్ము, నాభి-ధనలాభము, ప్రక్కలు-సుఖము, పాదము-ప్రయాణము, వీపు-శుభము, గోళ్లు-ధనవ్యయము, లింగము-దారిద్ర్యము. జుట్టుకొన-మృత్యువు. ఈ ప్రదేశములయందు తొండ ప్రాకినను ఫల మిట్లే యని తెలియవలెను.

ప్రసూతి విషయిక తిథ్యాదిగండములు

అమావాస్యా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, పంచమీ షష్ఠులయొక్క సంధియందును, దశమీ ఏకాదశులయొక్క సంధియందును, పూర్ణిమా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును, రెండుగడియల కాలము తిథిగండ మనబడును. కటకసింహములయొక్క సంధికాలమందును, వృశ్చికధనుస్సులయొక్క సంధికాలమందును, మీనమేషములయొక్క సంధికాలమందును, అరగడియకాలము లగ్నగండ మనబడును. రేవతి అశ్వినులయొక్క సంధికాలమందును, ఆశ్లేషా మఘలయొక్క సంధికాలమందును, జ్యేష్ఠామూలలయొక్క సంధికాలమందును, ఎనిమిది గడియలు నక్షత్రగండ మనబడును. ఈ గండకాలములయందు జనించిన శిశువులకు శాస్త్రోక్తరీతిగా శాంతి జరుగవలెను. దుష్టనక్షత్రములయందు జనించినయెడలను శాంతి విధ్యుక్తముగా చేయవలెను. గండత్రయమందు జనించినశిశువు జీవించుట దుర్లభము.

1931 మార్చి

20 [illegible] తిథిః, చాంద్రమానాబ్దాదిః, తైలాభ్యంగః, నింబపుష్పభక్షణం, నూతనవస్త్రధారణం, వసంతనవరాత్రప్రారంభః, ప్రపాదానం, చంద్రోదయః [illegible]

21 [illegible]

22 [illegible] సౌభాగ్యగౌరీవ్రతం [illegible]

23 [illegible]

24 [illegible] మత్స్యజయంతిః [illegible]

25 [illegible]

26 [illegible]

27 [illegible]

28 [illegible] శ్రీరామజయంతి [illegible]

29 [illegible]

30 [illegible]

31 [illegible] అనంగత్రయోదశీ, ప్రదోషః [illegible]

1 [illegible]

2 [illegible] దమనపూజా [illegible]

3 [illegible]

4 [illegible]

5 [illegible]

6 [illegible]

7 [illegible]

1931 ఏప్రిల్

8 [illegible]

9 [illegible]

10 [illegible]

11 [illegible]

12 [illegible]

13 [illegible] మేషసంక్రమణం [illegible]

14 [illegible]

15 [illegible] ప్రదోషః [illegible]

16 [illegible] మాసశివరాత్రిః [illegible]

17 [illegible] అమావాస్య [illegible]

[illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర వైశాఖమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

తేది			
18	౬	౧౩	శ॥పు-ప్రౌ-౬౦-౧ అశ్వి ౪౩-౧౫వి ౨౦-౫౩ శో౨౯-౨౭-౧-౨౦ త్రిద్యుస్పృక్ యోగకాలః వైశాఖస్నానప్రారంభః, రక్రాంభు౦-౩౩ ఘ-౨౯
19	౭	౧౪	ఆ॥ప్ర-౬ భర౭-౧౯ ప్రీతి౨౦-౩౬ బ౨-౬౭ -౫౦ చంద్రోదయః దక్షిణశృంగోన్నతిః భు౦-౪౧౩౦
20	౮	౧౫	సో॥ద్వి౪-౧౬ కృ౫౦-౬ ఆయు౧౯-౨౭ కౌ౪-౧౬ తై౧౭-౪౩ అహః౩౦-౧౦ అశ్వ౩ రవిః ౨౯-౧౨ పరశురామజయంతిః, అక్షతృతీయా, కరకప్రదానం, ఉదకుంభదానం, సౌభాగ్యగౌరీవ్రతం భు౦-౪౯ చ౧౭ సౌ౫౩౪
21	౯	౧౬	మం॥తృ౫-౭ రో౫౧-౪౦ సౌ౭-౧౬ గ౫-౭౭ వ౩౧-౯ తౄ౪-౬ క్రీతాయుగాదిః భు౦-౫౭ చ౨
22	౧౦	౧౭	బు॥చ౪-౪౧ మృ౫౨-౧ శో౧౪-౭ భ౪-౪౧ వి౫-౪౫ అహః౩౧-౧౪ వృష ఛాయనకాలోరవిః ౨౩-౨౦ శంకరజయంతిః భు౧-౩౭౩
23	౧౧	౧౯	గు॥పం౩-౪ ఆర్ద్ర౫౧-౧౩ అతి౧౦-౬ బా౩-౪ కౌ౨-౪౪ అహః౩౧-౧౬ అశ్వి ౪ రవిః ౫౪-౩౯ భు౧-౨౭౪
24	౧౨	౦	శు॥షం౦-౧౩ వివృ౦౫౬-౨౩ పున౪౯-౧౯ శు౪-౫౬ కృ౫౪-౨౩ తై౦-౧౩ దిం౦-౧౬ అనమ,౭ వి భు౧-౨౦౮౫
25	౧౩		౨౧ శ॥అ౫౧-౫౯ పుష్య౪౬-౩౯ గం౫-౪ భ౬౪౪-౧౦ ది౯-౭౯ భు౧-౨౭౬
26	౧౪		౨౯ ఆ॥న౪౬-౩౬ ఆశ్లే౪౩-౧౭ శర౫-౪౧ బాల౯-౧౭ దిన౬-౫౭ కర్క్రాంభు౧-౩౬ చ౭ వైష్ణవానాం శ్రీరామజయంతిః
27	౧౫		౨౭ సో॥ద౪౦-౪౯ మ౩౯-౨౮ వృ౩౮-౧౫ తై౧౩-౪౨౧౧-౨౨ ౨౬-౪౧ అహః౩౧-౨౪ భ౭ రవిః౨౦-౩ భు౧-౪౪
28	౧౬		౨౩ మం॥వి౩౪-౪౯ పూఫ౩౫-౨౨ వృ౩౦-౩౬ వ౭-౪౯ శే౭౧-౪౯ రా౨౦-౩౯ సర్వేషాంమేకాదశిభు౧-౫౨౯ [చర
29	౧౭		౨౪ బు॥ద్వా౨౯-౪౦ ఉఫ౩౧-౧౦ వ్యా౨౨-౫౩ బా౨౬-౪౦ రా౧౯-౧౬ ద్వాదశితిథిః పరశురామద్వాదశీ ప్రదోషః భు౧-౫౯ చ౧౦
30	౧౮		౨౫ గు॥త్ర౨౩-౧౧ హ౨౭-౧౦ హ౧౪-౫౪ వై౨౩-౧౧ రా౧౪-౨౫ త్య౩-౪౫ అహః౩౧-౩౦ భర౨ రవిః౪౦-౨౯ తిథిద్వయం. నృసింహజయన్తిః, భు౨-౭చ౧౧
1	౧౯		౨౬ శు॥చ-౬౧౭-౨౦ చి౨౩-౨౯ వ౭-౪౪ వ౧౭-౨౦ రా౫-౧౦ త్య౩-౪౭ పూర్ణిమాతిథిః అన్వాధానం భు౨-౧౫ చ౧౨
2	౨౦		౨౭ శ॥ ○ పూ౧౯-౫౯ స్వాతి౨౦-౨౧ సి౧-౧౦ వ్య౫౪-౩౧ బ౧౧-౫౯ రా౨-౯మహావైశాఖపక్షచ్ఛత్రదిబ్బజన పాదుకోప హిదానాని, యోగకాలః, వ్యాసపూర్ణిమ భు ౨-౨౩ చ౧౩
3	౨౧		౨౮ ఆ॥కృ-ప్ర౭-౩౩ వి౧౭-౫౭ వరి౪౮-౪౦ శౌ౭-౩౭ బి౨౭-౪౨ భు౨-౩౧ చ౧౪
4	౨౨		౨౯ సో॥ద్వి౪-౧౬ అనూ౧౬-౨౬ వరి౩-౪౫ గ౪-౧౭౩౦-౧౯ అహః౩౧-౩౮ భర౩ రవిః౧౩-౩౫ పార్థివకల్పాదిః, కర్తరి ప్రారంభః భు ౨-౩౮ చ౧౫
5	౨౩		౩౦ మం॥తృ౧-౨౫ వివృ౦౫౮-౨౦ శ్యే౧౫-౫౯౭౩-౪౮ భ౧-౨౫ త్యజ్యాభావః అనమ శ్రీమద్భగవత్ శంకరారాధ్య స్వామివారారాధనం భు౨-౪౬ చ౧౬
6	౨౪		౩౧ బు॥పం౫౯-౩౯ మూ౧౬-౪౦ వి౩౭-౩౫ కౌ౨౮-౫౯ దిన౨-౩౮ రా౯-౪౪ శక్రాం భు౨-౫౪ చ౧౭
7	౨౫		౧ గు॥మ౬౦-౦ పూషా౧౮-౩౮ సౌ౩౪-౪౫ ౨౯-౪౯ రా౭-౫౫ అహః౩౧-౪౪ భర రవిః౪౦-౪౪ త్రిద్యుస్పృక్ దగ్ధయోగః భు౩-౨ చ౧౮
8	౨౬		౨ శు॥మ౧-౫౭ ఉషా౨౧-౪౯ శు౩౩-౪౦ వ౧-౫౬ బా౦-౪౩ భు౩-౧౦ చ౧౯
9	౨౭		౩ శ॥ద౩-౩౦ శ్ర౨౬-౧౦ శు౩౩-౩౦ బ౩-౩౦ రా౫-౨౩ భు౩-౧౮ చ౨౦
10	౨౮		౪ ఆ॥అ౭-౦ ధని౩౧-౩౩ బ్ర౩౪-౧౩ కౌ౭-౦ రా౧౯-౨౯ శుచి. భు౩-౨౫ చ౨౧
11	౨౯		౫ సో॥న౧౧-౨౫ శత౩౭-౩౨౦౩౫-౨౯ గ౧౧-౨౫ రా౨౩-౨౯ త్య౪-౨౬ అహః౩౧-౫౫ అశ్వి తిథిరోరవిః౯-౧౪ మృగశిరాకర్తర్యంతః నిజరాని భు౩-౩౩ చ౨౨
12	౩౦		౬ శు॥ద౧౭-౧౫ పూభా౪౪-౧౯ వై౩౫-౨౯ ధ౧౭-౧౫ త్యజ్యాభావః ఏకాదశితిథిః భు౩-౪౧ చ౨౩ [చ౨౪
13	౩౧		౭ బు॥ఏ౨౧-౨౯ ఉభా౫౦-౪౩ వి౪౯-౪౭ బా౨౧-౨౯ వి౧౦-౪౭ త్య౪-౨౬ సూన్యతిథిః సర్వేషామేకాదశి భు౩-౪౯
14	౧		౮ గు॥ద్వా౨౬-౧౯ రే౫౬-౪౨ ప్రీతి౦-౭ తై౨౬-౧౯ వ౨౩-౪౯ అహః౩౧-౫౬. కృత్తికాద్వితీయే వృష రవిః ౩౬-౭ హరిపదపుణ్యకాలః మధ్యాహ్న ప్రభృతిపుణ్యకాలః, ద్వాపరయుగాంతః, రాత్రింభు౩-౫౭ చ౨౫ ప్రదోషః
15	౨		౯ శు॥త్ర౩౦-౩౩ అశ్వి౬౦-౦ ఆయు౪౦-౪౯ వ౩౦-౩౩ రా౧౯-౧౨ త్య౪-౨౦ భు౦-౩ చ౨౬ మాసశివరాత్రిః
16	౩		౧౦ శ॥చ-౩౩ ౩-౪౯ అశ్వి౨-౬ సౌ౪౦-౫౦ భ౨-౧౦ వి౨౭-౪౯ అనధ్యయనత్రయం భు౦-౧౧ చ౨౭
17	౪		౧౧ ఆ॥ ● అ౩౫-౫౫ భ౬-౨౧ శో౩౯-౫౭ చ౪-౫౨ రా౫-౫౧ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భు౦-౨౦ చ౨౮

వైశాఖ ౩౦ దినములు

<table>
<tr><td>రాహు</td><td>ర-బు</td><td></td><td>గు</td></tr>
<tr><td></td><td colspan="2" rowspan="2">బ౧౨కృ పేరవిః
బ ౧౩ మేషే
శుక్రః</td><td>కు</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td>శ</td><td></td><td></td><td>కే</td></tr>
</table>

బుధచారః కుంభ-ఆర్ద్రేసుక్ర౪-౯ కృష్ణప-ఆర్ద్రే౨సుక్ర౧-౪ బుధవారః [౫౩-౧౦ కృ౯ సో-ఆర్ద్రే ౩సు౨౬ [౨౯ కు౨సోబుధ వక్రాంరభః [౨ కు౬సో-పశ్చాదస్తంబు ౧౧-	కు ౧౧ మం భ౧ వక్రీ బు [౫౨-౩౫ బ౨సో-అశ్విని వక్రీబు౫౯- [౧౦ బు౯అ-అశ్వి౩ వక్రీబు ౩౩- [౪౯ బ౧౧బు-ఋజుపక్రత్యాగః ౩-౨౦	బ ౧౨ సు ప్రాగుదయంబు [౪౦-౩౦ గురుచారః బు౯అ-పున౨సు౫-౪ శుక్రచారః [౨౩ కు౨ సో-పూ భా౪సు౯- కు౫కు-ఉభా౧సు౭-౨౧ కు౯శ-ఉభా౨సు౪౯-౨౫	కు౧౧మం ఉభా౩సు౩౪- [౯ కు ౧౪ కు ఉభా ౪ కు [౨౦-౪౧ బ౨సో-రే౧సు౬-౫౧ బ౫బు-రే౨సు౩-౧౨ బ౭శ-రే౩సు౩౯-౯ బ౧౦మం-రే౪సు౨౪-౪౫	బ౧౩కు-అశ్వి౧సు౧౧-౧౯ బ౩౦అ-అశ్వి౨సు౫-౨౬ శనిచారః కు౪బు శనివక్రారంభః౩౪- [౯ రాహుకేతుచారా బ౬కు శర రా, హ౩ కేతుః [౨౦-౩౪

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర జ్యేష్ఠమాస తిథి వార నక్షత్ర యోగ కరణాదులు

1981 మే

తేది		
18		[illegible]
19		[illegible] పవనం, [illegible] జయంతి, [illegible]
20		[illegible]
21		[illegible]
22		[illegible]
23		[illegible]
24		[illegible]
25		[illegible]
26		[illegible]
27		[illegible] ఏకాదశి [illegible]
28		[illegible] వైష్ణవానామేకాదశి, [illegible] ద్వాదశి, [illegible] జయంతి
29		[illegible] ప్రదోషః [illegible]
30		[illegible]
31		[illegible] అమావాస్య, [illegible] వటసావిత్రీవ్రతం, అన్వాధానం [illegible]

జూన్

తేది		
1		[illegible]
2		[illegible]
3		[illegible]
4		[illegible]
5		[illegible]
6		[illegible]
7		[illegible]
8		[illegible]
9		[illegible]
10		[illegible]
11		[illegible]
12		[illegible] ఏకాదశి [illegible]
13		[illegible] ప్రదోషః [illegible]
14		[illegible] మాసశివరాత్రిః [illegible]
15		[illegible] సంక్రమణ [illegible] అన్వాధానం, [illegible]
16		[illegible]

రా	బుధ	ర	సు
	[illegible]		
	[illegible]		
	[illegible]		
	[illegible]		
	[illegible]		

కుజచారః [illegible]

గురుచారః [illegible]

బుధచారః [illegible]

శుక్రచారః [illegible]

శనిచారః [illegible]

రాహుకేతుచారౌ [illegible]

తేది		వివరములు
17	౩	[illegible] త్యాజ్యభావః చంద్రోదయః [illegible]
18	౪	[illegible]
19	౫	[illegible]
20	౬	[illegible]
21	౭	[illegible]
22	౮	[illegible] ప్రథమచరణే [illegible]
23	౯	[illegible] అష్టమీతిథిః [illegible]
24	౧౦	[illegible]
25	౧౧	[illegible] ఏకాదశీతిథిః [illegible]
26	౧౨	[illegible]
27	౧౩	[illegible] ప్రదోషః
28	౧౪	[illegible]
29	౧౫	[illegible]
30	౧౬	[illegible]
1	౧౭	[illegible]
2	౧౮	[illegible]
3	౧౯	[illegible]
4	౨౦	[illegible]
5	౨౧	[illegible]
6	౨౨	[illegible]
7	౨౩	[illegible] త్యాజ్యభావః అష్టమీతిథిః [illegible]
8	౨౪	[illegible]
9	౨౫	[illegible] నవమీతిథిః [illegible]
10	౨౬	[illegible]
11	౨౭	[illegible]
12	౨౮	[illegible] ప్రదోషః
13	౨౯	[illegible]
14	౩౦	[illegible]
15	౩౧	[illegible] అమావాస్య [illegible]

కుజచారః [illegible]

శుక్రచారః [illegible]

రాహుకేతుచారః [illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర నిజఆషాఢమాసతిథివారనక్షత్ర యోగకరణాదులు

16 | ౧ | ౯ ॥శు॥ ప్రతి-౭౭ పునర్వ-౫-౫౫హ-౯ వ్యా-౯౩-౨౧ త్యా-౩-౫౧ అహః ౩౨-౨౦ పునర్వసు కటకే రవిః ౪౦-౨౦
సార్ధద్వయాదినాడికా ప్రభృతి దక్షిణాయనపుణ్యకాలః, చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగోన్నతిః యోగకాలః

17 | ౨ | ౧౦ ॥శు॥ ద్వి-౨౭-౯ ఆశ్లేష-౫౯-౨౦-౪౬ వజ్ర-౩-౨౫ తై-౨౮-౯౦ త్యా-౯ తిథిద్వయయుంభు ౧-౩ చంద్రదర్శనం [భు ౫-౪౮-౨౯

18 | ౩ | ౧౧ ॥శు॥ తృ-౧౭-౫౨ మఘ-౧౨-౭౭ సిద్ధి-౫౨ బవ-౩౧-౫౦ త్యా-౩-౪౭ చతుర్థీతిథిః భు ౦-౧౪ చ ౨

19 | ౪ | ౧౨ ॥ఆ॥ చ-౧౧-౬ పూఫ-౩౬-౫౯ వ్యతీ-౩౯-౩ వణి-౧౧-౬ విష్ఠి ౧-౬౭-౨౧-౫౭ భు ౦-౨౪ చ ౩

20 | ౫ | ౧౩ ॥సో॥ పం-౫-౨ ఉత్త-౩౫-౪ వరీ-౩౩-౧౯ బాల-౫౫-౨౧-౨౦-౩౪ త్యా-౩-౪౩ అహః ౩౨-౧౮ పుష్యమీ ౧
ప్రథమపాదే శ్రీపుష్యనక్షత్రే సింహలగ్నే రవిః ౧౦-౫౬ సప్తమీ దధిపంచమి, కుమారషష్ఠి, మఘాయాం భు ౦-౩౫ చ ౪

21 | ౬ | ౧౪ ॥మం॥ షష్ఠి-౪-౨౯-౮ హస్త-౧౫-౪౩ శివ-౧౪-౩౩ కౌ-౩౩ శుక్రాం, రావిభు ౦-౪౬ చ ౫

22 | ౭ | ౧౫ ॥బు॥ సప్త-౪౭-౨౫ చిత్త-౧౨-౪౬-౪౯ సిద్ధ-౪౫-౬ భు ౦-౫౬ చ ౬

23 | ౮ | ౧౬ ॥గు॥ అష్ట-౩౮ స్వాతి-౪౦-౩౪ సాధ్య-౩౪ బవ-౨౩-౪౪ అహః ౩౨-౧౬ పుష్యమి రవిః ౪౧-౨౦ భు ౧-౮ [చ ౭

24 | ౯ | ౧౭ ॥శు॥ నవ-౫౦-౨౯ విశా-౪౩-౨౫ శుభ-౫౫-౫౪ కౌల-౧౪ త్యా-౩-౫౧ చాతుర్మాస్యాదిః, అగస్త్యోదయః
౨౪౩ నాక్ర్వతారంభః భు ౧-౧౯ చ ౮

25 | ౧౦ | ౧౯ ॥శు॥ దశ-౧౬-౩౩ అనూ-౧౧-౭౮ బ్రహ్మ-౧౫-౫౩ తైతి-౧౯ త్యా-౩-౫౫ అహః ౩౨-౧౪ సింహాయనగతే రవిః ౩౮-౨౪ సర్వ
షామేకాదశీ, శయనైకాదశీ, గోపద్మవ్రతారంభః భు ౧-౨౯ చ ౯ [వ్రతారంభః—ప్రదోషః భు ౧-౩౯ చ ౧౦

26 | ౧౧ | ౧౯ ॥ఆ॥ ద్వా-౩౦-౧౦ జ్యేష్ఠ-౫-౨౦ ఐంద్ర-౪౫ బవ-౩౦-౧౦ త్యా-౫౫ తప్తముద్రాధారణం, వాసుదేవద్వాదశీ, చాతుర్మాస్య

27 | ౧౨ | ౨౦ ॥సో॥ త్ర-౨౨-౫౫ మూల-౧౩ వైధృ-౩౫-౨౨ తైతి-౨౨-౫౫ అహః ౩౨-౧౨ పుష్యమి రవిః ౫-౪౪ అన
ధ్యయనచతుష్టయారంభః భు ౧-౪౯ చ ౧౧ [శ్రవణానాం చంద్రదర్శనం

28 | ౧౩ | ౨౧ ॥మం॥ చతు-౫౯-౫౨ పూషా-౧౪-౪౦-౩౨ విష్కం-౫౯-౩౪-౪౪ త్యా-౪౯ శుక్రాం శివపవిత్రార్పణంభు ౨-౦ చ ౧౨

29 | ౧౪ | ౨౨ ॥బు॥ ○ పూర్ణి-౪౪-౪౭ ఉత్తషా-౩౧ ప్రీతి-౫౯-౪౬ బవ-౪౭-౪౯ త్యా-౪౪ వ్యాసపూర్ణిమ, శివశయనం పవిత్రారో
పణం కోకిలావ్రతం—అన్వాధానం—యతీనాం క్షౌరకాలః భు ౨-౧౦ చ ౧౩ [భు ౨-౨౧ చ ౧౪

30 | ౧౫ | ౨౩ ॥గు॥ కృ-ప్ర-౩౦-౫౧ శ్రవ-౩౪ ఆయు-౩౮-౫౪ కౌ-౩౧-౫౧ త్యా-౪౧ పుష్య రవిః ౩౪-౯ యోగకాలః

31 | ౧౬ | ౨౪ ॥శు॥ ద్వి-౩౩-౧౫ ధని-౪౩ సౌభా-౪౮ తైతి-౧౫ త్యా-౪౭ అహః ౩౨-౪ పుష్య రవిః ౪౧-౪౦ పాతు
ర్మాస్యద్వితీయా భు ౨-౩౨ చ ౧౫

1 | ౧౭ | ౨౫ ॥శ॥ తృ-౩౯-౫౩ శత-౨౯-౩౯ శోభ-౩౩-౫౪ వణి-౧౭ త్యా-౪-౫౬ భు ౨-౪౩ చ ౧౬

2 | ౧౮ | ౨౬ ॥ఆ॥ చ-౫౫-౪ పూభా-౩౯-౩౫ అతి-౫౭ బవ-౩౧ త్యా-భావః భు ౨-౫౩ చ ౧౭

3 | ౧౯ | ౨౭ ॥సో॥ పం-౪౯-౧౬ ఉత్తభా-౫౫-౪౭ సుక-౨౫ కౌల-౨౭ త్యా-౪-౨౬ అహః
౩౨-౦ ఆశ్లేష ప్రథమపాదే శ్రీపుష్యనక్షత్రే సింహలగ్నే రవిః ౧౧-౪౫ నాగపంచమి భు ౩-౪ చ ౧౮ [చంద శుక్రవారాద్యరంభః

4 | ౨౦ | ౨౮ ॥మం॥ ష-౫౨-౫౪ రేవ-౧౩ ధృతి-౪౭-౨౦ తైతి-౨౨ త్యా-౫౫ భు ౩-౧౫

5 | ౨౧ | ౨౯ ॥బు॥ స-౧౯ అశ్వి-౩౦ శూల-౫౫ వణి-౧౪ త్యా-౪౪
భు ౩-౨౫ చ ౨౦ [మన్వాదిః త్రియుష్టవ్రతం భు ౩-౩౬ చ ౨౧

రా			శు
	శు ౧౦ సింహే బుధః		రవి
	శు ౧౩ కటకే శుక్రః		
శ			కేతు

6 | ౨౨ | ౩౦ ॥గు॥ అష్ట-౦-౧౧ భర-౦-౧౦ గండ-౫౩ బవ-౨౯ త్యా-౧౯ అహః ౩౧-౫౬ ఆశ్లేష రవిః ౫౯ వృద్ధ్యాసాపత్తి

7 | ౨౩ | ౩౧ ॥శు॥ నవ-౩౬ కృత్త-౧౯ వృద్ధి-౩౫ బాల-౨౯ త్యా-౧౫ భు ౩-౪౭ చ ౨౨

8 | ౨౪ | ౧ ॥శ॥ దశ-౫౩ రోహి-౧౪ ధ్రువ-౧౪ వణి-౩౩ త్యా-౧౦ భు ౩-౫౭ చ ౨౩

9 | ౨౫ | ౨ ॥ఆ॥ ఏకా-౫౪ మృగ-౪౦ వ్యాఘా-౫౫ బవ-౨౮ త్యా-౬ భు ౪-౭ చ ౨౪

10 | ౨౬ | ౩ ॥సో॥ ద్వా-౪౩ ఆర్ద్ర-౧౧ హర్ష-౩౫ తైతి-౨౯ త్యా-౧౯ అహః ౩౧-౪౪ ఆశ్లేష రవిః ౧౦-౩౮ సర్వేషా
మేకాదశీ భు ౪-౧౮ చ ౨౫ [౨౬

11 | ౨౭ | ౪ ॥మం॥ త్ర-౧౩ పునర్వ-౧౦ వజ్ర-౩౯ గర-౧౩ త్యా-౫౬ శనిప్రదోషః భు ౪-౨౯

12 | ౨౮ | ౫ ॥బు॥ చతు-౧౨ పుష్య-౩౩ సిద్ధి-౫౫ విష్టి-౫౩ త్యా-౫౫ మాసశివరాత్రిః భు ౪-౪౦ చ ౨౮

13 | ౨౯ | ౬ ॥గు॥ ● అమా-౫౧-౩౬ ఆశ్లే-౪౦ వ్యతీ-౧౨ చతు-౫౩ త్యా-౩-౪౯ అహః ౩౧-౪౦ ఆశ్లేష రవిః ౪౦-౧౦
అన్వాధానం—పిండపితృయజ్ఞః—త్రిగ్రహావకాశః భు ౪-౫౦ చ ౨౯

కుజచారః	శు ౨ శు పశ్చాదుదయం బు	బ ౫ సో పూఫ ౧ బు ౫-౩౯	శుక్రచారః	బ ౭ బు పుష్య ౩ శు ౨౯-౯
శు ౩ శిఖ పు ౨ శు ౫౧-౧౪	[౨౭-౧౯	బ ౭ బు పూఫ ౨ బు ౪౯-౪౦	శు ౨ శి ఆర్ద్ర ౪ శు ౫౬	బా శి పుష్య ౪ శు ౧౨-౧౬
శు ౧౦ శు పు ౩ శు ౨౨-౩౯	శు ౩ శి ఆశ్లే ౨ బు ౨౯-౨౧	బ ౧౧ సో పూఫ ౩ బు ౪-౪౯	శు ౫ సో పున ౧ శు ౬-౫౪	బ ౧౧ సో ఆశ్లే ౧ శు ౫౫-౪
శు ౧౫ బు పు ౪ శు	శు ౫ సో ఆశ్లే ౩ బు ౨౫-౧౯	గురుచారః	శు ౯ బు పున ౨ శు ౫౧-౪౧	బ ౩౦ సో ఆశ్లే ౨ శు
[౫౧-౨౫	శు ౯ బు ఆశ్లే ౪ బు ౨౩-౫౬	శు ౧౪ మం పుష్య ౩ శు ౧౪-౬	శు ౧౧ శి పున ౩ శు ౩౪-౧౪	[౩౯-౧౦
బ ౬ సోం మఘ ౧ శు ౧౦-౨	శు ౧౧ శు మఘ ౧ బు ౩౮-౫౯	బ ౧౧ సో ప్రాగుదయం శు	శు ౧౪ మం పున ౪ శు ౧౯-౩౯	శనిచారః
బ ౧౧ ఆహా ౨ శు ౩౫-౪౧	శు ౨ ఆ మఘ ౨ బు ౩౮-౫	[౧౧-౧౭	బ ౨ శు పుష్య ౧ శు ౨-౧౦	శు ౧౩ సో పూఫా ౩ వక్రీశ
బుధచారః	శు ౧౪ మం మఘ ౩ బు ౫౨-౫౫	బ ౧౨ మం పుష్య ౪ శు ౫౧-	బ ౪ ఆ పుష్య ౨ శు ౫౫-౩౯	[౪౭-౪
శు ౧ శు ఆశ్లే ౧ బు ౩౩-౩౯	బ ౨ శు మఘ ౪ బు ౨౨-౫౩	[౩౫	బ ౬ మం ప్రాగస్తం శు ౩-౩౧	రాహు కేతుచారో వక్రః

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర శ్రావణమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

తేది			వివరములు
14	౩౦		[illegible]
15	౩౧		[illegible]
16	౩౨		[illegible]
17	౧		[illegible] ప్రథమదశే శ్రీ శ్రీ [illegible]
18	౨		[illegible]
19	౩		[illegible]
20	౪		[illegible]
21	౫		[illegible]
22	౬		[illegible]
23	౭		[illegible]
24	౮		[illegible]
25	౯		[illegible]
26	౧౦		[illegible]
27	౧౧		[illegible]
28	౧౨		[illegible]
29	౧౩		[illegible]
30	౧౪		[illegible]
31	౧౫		[illegible]
1	౧౬		[illegible]
2	౧౭		[illegible]
3	౧౮		[illegible]
4	౧౯		[illegible] శ్రీకృష్ణజయంతిః [illegible]
5	౨౦		[illegible]
6	౨౧		[illegible]
7	౨౨		[illegible]
8	౨౩		[illegible]
9	౨౪		[illegible]
10	౨౫		[illegible]
11	౨౬		[illegible]
12	౨౭		[illegible]

1931 [illegible]

రవిచారః	బుధచారః	[illegible]	శుక్రచారః	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
		గురుచారః		రాహుకేతుచారః
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తినంవత్సర భాద్రపదమాస తిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

1981 సెప్టెంబరు

తేది	వివరములు
13	[illegible] శ్రీ శ్రీ [illegible]
14	[illegible] శ్యామంతకహ్యాప్రతః, బలరామజయంతిః, హరితాళిక స్వర్ణగౌరీవ్రతం షోడశోమావ్రతం [illegible]
15	[illegible] వినాయకచవితి [illegible]
16	[illegible] ఋషిపంచమీ [illegible]
17	[illegible] కన్యాసంక్రమణం [illegible] పుణ్యకాలః సంక్రమణోత్సవః షోడశపుటికాః [illegible]
18	[illegible] అముక్తాభరణసప్తమి [illegible]
19	[illegible] దుర్గాష్టమీ [illegible]
20	[illegible]
21	[illegible]
22	[illegible] పరివర్తనైకాదశి [illegible]
23	[illegible] వామనజయంతి
24	[illegible] ప్రదోషః [illegible]
25	[illegible] అనంత పద్మనాభవ్రతం అనధ్యయనత్రయం [illegible]
26	[illegible] పూర్ణిమ [illegible] చంద్రగ్రహణం
27	[illegible] శ్రీ శ్రీ [illegible] మహాలయపక్షారంభః, యోగకాలః [illegible]
28	[illegible]
29	[illegible] బృహస్పతివ్రతం [illegible]
30	[illegible] భరణీమహాలయః [illegible]

అక్టోబరు

తేది	వివరములు
1	[illegible]
2	[illegible]
3	[illegible] వ్యతీపాతమహాలయః [illegible] మధ్యాష్టమి, మహాష్టమి [illegible]
4	[illegible]
5	[illegible]
6	[illegible]
7	[illegible] స్మార్తఏకాదశి [illegible]
8	[illegible] యతీనాంమహాలయః వైష్ణవానామేకాదశి [illegible] ప్రదోషః
9	[illegible] కలియుగాదిః [illegible]
10	[illegible] శ్రీ శ్రీ [illegible] మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనత్రయం [illegible]
11	[illegible] మహాలయఅమావాస్య, అన్వాధానం [illegible]

రా			
	కన్యా-రవిః [illegible] తులా-శుక్ర		
			[illegible]
[illegible]		[illegible]	[illegible]

కుజచారః	బుధచారః	[illegible]	శుక్రచారః	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

శనిచారః [illegible]

రాహుకేతుచారః [illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర ఆశ్వయుజమాస తిథి వార నక్షత్ర యోగ కరణాదులు

తేదీ		వివరములు
12	[illegible]	[illegible] ప్రతిపత్తిథిః, యోగకాలః, దౌహిత్ర కర్తృక మహాలయః, దేవీనవరాత్రారంభః, కలశస్థాపనం చంద్రోదయః [illegible]
13	[illegible]	[illegible]
14	[illegible]	[illegible] చతుర్థీతిథిః [illegible]
15	[illegible]	[illegible]
16	[illegible]	[illegible] సరస్వతీపూజా [illegible]
17	[illegible]	[illegible]
18	[illegible]	[illegible]
19	[illegible]	[illegible] దుర్గాష్టమి, కాళికాష్టమి, మహార్నవమి [illegible]
20	[illegible]	[illegible] శమీపూజ, విజయదశమి, అపరాజితాపూజ, [illegible]
21	[illegible]	[illegible]
22	[illegible]	[illegible] సర్వేషామేకాదశీ [illegible]
23	[illegible]	[illegible] త్రయోదశీతిథిః, ప్రదోషః [illegible]
24	[illegible]	[illegible]
25	[illegible]	[illegible]
26	[illegible]	[illegible]
27	[illegible]	[illegible]
28	[illegible]	[illegible]
29	[illegible]	[illegible]
30	[illegible]	[illegible]
31	[illegible]	[illegible]
1	[illegible]	[illegible]
2	[illegible]	[illegible]
3	[illegible]	[illegible]
4	[illegible]	[illegible]
5	[illegible]	[illegible]
6	[illegible]	[illegible] సర్వేషామేకాదశీ [illegible]
7	[illegible]	[illegible] త్రయోదశీతిథిః [illegible]
8	[illegible]	[illegible] నరకచతుర్దశీ [illegible]
9	[illegible]	[illegible] ధనలక్ష్మీపూజా [illegible]

1931 [illegible]

ఆదివారః			శుక్రవారః	శనివారః
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

ఆంధ్రపత్రిక.

ఇది యొక్క ఏకైక దైనిక పత్రిక

చందా ఏర్పాటులు.		నూతన సంవత్సరాది సంచిక వెలలు.	
దినపత్రిక సంవత్సర చందా రూ.	24 0 0	వారపత్రిక సం॥ 1-కి చందా రూ.	4 0 0
,, అర్థసంవత్సర ,, ,,	12 0 0	దినపత్రిక సంవత్సరచందాదారులకు	1 0 0
,, మూడునెలలకు ,, ,,	6 4 0	వారపత్రిక చందాదారులకు	1 4 0
,, మాసమునకు ,, ,,	2 2 0	ఇతరులకు	2 0 0

ఆంధ్రపత్రిక, నెం. 7, తంబుసెట్టివీథి, మదరాసు.

భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

ప్రతిచాంద్రమాసాదిని ప్రచురింపబడును

చందా సం॥ ౧-కి రూ. 6-0-0 అర్థ సం॥ ౧-కి రూ. 3-0-0 విడిపత్రిక 0-10-0

విడిపత్రికల నమూనాగ బంపుటకు వీలులేదు. మాదిరిపత్రికలు వలయువారు తపాలుబిళ్లలు పంపవలెను.

ఒకపేజీకు సాధారణపుట	1-కి	రు. 25 0 0	కంట్రాక్టుప్రచురణకు నిచ్చ వెల 1-కి రు.	20 0 0
సాధారణపుట	½-కి	రు. 15 0 0	,, ,, ½-కి రు.	13 0 0
సాధారణపుట	¼-కి	రు. 8 0 0	,, ,, ¼-కి రు.	7 0 0

☞ మేనేజరు. "భారతి." తపాలపెట్టె నెంబరు 212 మద్రాసు.

తామర తైలము

డబ్బీ 1-కి 0-6-0. 12-కి 3-8-0.

తామర ఒకవిధమైన పురుగులవలన చర్మము మీదగాని, వెండ్రుకలలో గాని, లోచర్మములోగాని, గోళ్లలోగాని పుట్టవచ్చును. పురుగులలోని భేదములబట్టి తామరలోను రెండుమూడుభేదములు గలవు.

గుర్తులు:—దురద, ఉంగరములవంటి చుట్లు, పొక్కులు, రసి కారుట, వెండ్రుకలు ఊడిపోవుట మొదలగునవి, కొంచెముగా లేచి శరీరమందంతట వ్యాపించి నిద్రపట్టనియ్యవు. ఒకసారి పరీక్షించిన నిజము తెలియగలదు.

మోహినీ తైలము

5 తు॥ నూనె గల సీసా 1-కి రూ. 0-12-0

స్త్రీపురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది

ఇది మనఃపరిశ్రమము చేయు విద్యార్థులు, ప్లీడర్లు, ఉద్యోగస్థులు మొదలగువారికి సుఖనిద్ర, విశ్రాంతి నిచ్చును. ఈ తైలమునందు గల కమనీయమగు సువాసన చెప్ప నలవి గాదు. తలలో చుండును పుట్టనియ్యదు. దీనియందు మనోహరమగు సువాసనద్రవ్యములను చేర్చి తయారుచేయించి వేలకొలది సీసాల విక్రయించియున్నాము. వేయేల, ఒకసారి పరీక్షించిన నిజము తెలియగలదు.

దంతచూర్ణము

డబ్బీ 1-కి వెల రూ. 0-2-0 12-కి రూ. 1-4-0

ఈ దంతచూర్ణముతో పండ్లు తోముటవలన చిగుళ్లు గట్టిపడును. చిగుళ్లనుండి రక్తము కారకుండును. నోట దుర్గంధము లేక యుండును. పండ్లు ముత్యములవలె తెల్లగా నుండును. సర్వసామాన్యముగ వాడుటకు దగియున్నది.

అమృతాంజనము డిపో

బొంబాయి, మదరాసు.

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర కార్తీకమాస తిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

1931 నవంబరు

తేది			వివరములు
10	[illegible]	[illegible]	[illegible]
11	[illegible]	[illegible]	[illegible]
12	[illegible]	[illegible]	[illegible]
13	[illegible]	[illegible]	[illegible]
14	[illegible]	[illegible]	[illegible]
15	[illegible]	[illegible]	[illegible]
16	[illegible]	[illegible]	[illegible]
17	[illegible]	[illegible]	[illegible]
18	[illegible]	[illegible]	[illegible]
19	[illegible]	[illegible]	[illegible]
20	[illegible]	[illegible]	[illegible]
21	[illegible]	[illegible]	[illegible]
22	[illegible]	[illegible]	[illegible]
23	[illegible]	[illegible]	[illegible]
24	[illegible]	[illegible]	[illegible]
25	[illegible]	[illegible]	[illegible]
26	[illegible]	[illegible]	[illegible]
27	[illegible]	[illegible]	[illegible]
28	[illegible]	[illegible]	[illegible]
29	[illegible]	[illegible]	[illegible]
30	[illegible]	[illegible]	[illegible]

డిశంబరు

తేది			వివరములు
1	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2	[illegible]	[illegible]	[illegible]
3	[illegible]	[illegible]	[illegible]
4	[illegible]	[illegible]	[illegible]
5	[illegible]	[illegible]	[illegible]
6	[illegible]	[illegible]	[illegible]
7	[illegible]	[illegible]	[illegible]
8	[illegible]	[illegible]	[illegible]
9	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర మార్గశీర్ష మాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

తేదీ	వివరములు
10	[illegible]
11	[illegible]
12	[illegible]
13	[illegible]
14	[illegible]
15	[illegible]
16	[illegible]
17	[illegible]
18	[illegible]
19	[illegible]
20	[illegible]
21	[illegible]
22	[illegible]
23	[illegible]
24	[illegible]
25	[illegible]
26	[illegible]
27	[illegible]
28	[illegible]
29	[illegible]
30	[illegible]
31	[illegible]
1	[illegible]
2	[illegible]
3	[illegible]
4	[illegible]
5	[illegible]
6	[illegible]
7	[illegible]

1981 డిసెంబరు

1982 జనవరి

[illegible]

గ్రంథాలయములకును, గ్రంథాలయాభిమానులకును ఇది మంచి తరుణము

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమునందు దొరకు గ్రంథములు

30 ఏప్రిలు 1931 వ తేది వరకు అర్ధఖరీదుకు విక్రయింపబడును

పుస్తకములు	గ్రంథకర్తలు మొ.	సైజు	పుటలు	రు.	అ.	పై.
హిందీ పాకెటు డిక్షనరి	పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రౌను(32)	212	1	0	0
*ఆంధ్రోద్యమము	(మొదటిదాంధ్రమహాసభలఅధ్యక్షోపన్యాసములు)	క్రౌను	448	1	8	0
మహావాక్యరత్నప్రభా (శ్రీ సదాశివయతీంద్ర స్వాములు)	పండిత పురాణం సూర్యనారాయణతీర్థులుగారు (పరిష్కర్త)	క్రౌను	198	0	12	0
హిందీ తెలుగు మొదటి వాచకము	పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రౌను	48	0	6	0
హిందీ తెలుగు బాలశిక్ష	పంచాగ్నుల ఆదినారాయణ శాస్త్రిగారు	క్రౌను	52	0	6	0
ఏకభాషాలిపిప్రశంస	వెన్నెలకంటి అప్పారావుగారు	క్రౌను	45	0	4	0
ఆరోగ్యసాధనము	మహాత్మాగాంధీ	క్రౌను	114	0	8	0
*భారతీయ చిత్రకళ	తలిసెట్టి రామారావుగారు, బి.ఏ., బి.యల్.	క్రౌను	208	1	0	0
బెల్గాము కాంగ్రెసు అధ్యక్షోపన్యాసము	మహాత్మాగాంధి	క్రౌను	64	0	4	0
*ధమ్మపదము	కిళాంబి రంగాచార్యులుగారు, యం.ఏ.	క్రౌను	112	0	10	0
గాయకజనసభ అధ్యక్షోపన్యాసము	రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారు	క్రౌను	63	0	4	0
ఆంధ్రశబ్దచింతామణి	పారనంది రామశాస్త్రిగారు	క్రౌను	120	0	12	0
*జీవనప్రభాతము (నవల)	వెంకటరమణిగారి "Murugan the Tiller" అను ఇంగ్లీషునవలకనువాదము	క్రౌను	476	1	8	0
*ఆంధ్రవాఙ్మయసూచిక	శా. నాగేశ్వరరావుగారు (ప్రకాశకులు)	డ. క్రౌ.	108-554	3	0	0
*జీర్ణవిజయనగర చరిత్రము	కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు	క్రౌను	287	1	8	0
*త్యాగరాజస్వామి చరిత్రము	పసుమర్తి కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు	క్రౌను	187	0	10	0
భీష్ముడు (పాశ్చాత్యసాంఘిక నాటకము)	ఫ్రెంచికవి ఇబ్సనుగారి 'బ్రాండు' నాటకమున కనువాదము	క్రౌను	302	1	0	0
*నెహ్రూవేదిక	కాంగ్రెసు ప్రచురణము	క్రౌను	376	1	0	0

గ్రంథము	గ్రంథకర్త	సైజు	పుటలు	రూ.	అ.	పై.
శ్రీరామవిజయము (నాటకము)	కోపల్లి వెంకటరమణరావుగారు	క్రౌను				
రాష్ట్రభాషా హిందీకా ప్రథమ పుస్త	రామానందశర్మగారు	క్రౌను	58	0	5	0
అవిమారకము (భాసకృతికి తెలుగు)	మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు, యమ్. ఏ.	క్రౌను	92	0	10	0
గురుబోధామృతము	కట్టమంచి తిరుమలమ్మగారు	ఫూల్స్కేపు	30	0	4	0
ఆంధ్రకళాశాల; విద్యాప్రవృత్తి	సి. రామలింగారెడ్డిగారు	డెమ్మీ(12)	52	0	4	0
సముద్రయానము	అచ్యుతుని సీతారామయ్యగారు	డెమ్మీ	63	0	4	0
ఇందిరాసుందరము (సంపత్శుక్రవారవ్రతకథ)	సుందరమ్మగారు	డెమ్మీ	36	0	4	0
శారదాంబ (నాటకము)	టి. శ్రీనివాస రాఘవాచార్యులుగారు	డెమ్మీ	67	0	8	0
నవచోళచరిత్రము (ద్విపద కావ్యము)	పోశెట్టి లింగన	డెమ్మీ	132	0	12	0
సకలనీతిసమ్మతము	మా. రామకృష్ణకవిగారు పరిశోధించినది	డెమ్మీ	111	1	8	0
శ్యామాసుందరము (నవల)	ఒంటెలి సత్యనాథముగారు	డెమ్మీ	178	1	0	0
సంగీతశమంతక నాటకము	వారణాసి రామమూర్తిగారు	డెమ్మీ	91	0	8	0
సత్యవత్యుపాఖ్యానము	మల్లంపల్లి మల్లికార్జునశాస్త్రిగారు	డెమ్మీ	196	1	0	0
చంపూభాగవతము	క. విశ్వనాథశాస్త్రిగారు, బి. ఏ., బి. యల్. (శోధకులు)	డెమ్మీ	97	0	10	0
*శతకమంజరి : భక్తిసంపుటము	కా. నాగేశ్వరరావుగారు (ప్రకాశకులు)	డెమ్మీ	228	1	8	0
మనశ్శరీరములపై పరిసరములప్రభావము	పారనంది జగన్నాథస్వామిగారు	డెమ్మీ	111	0	12	0
*బసవపురాణము (ద్విపద కావ్యము)	పాల్కురికి సోమనాథుడు (వే. ప్రభాకరశాస్త్రి గారి పీఠికతో)	రాయలు	478	2	8	0
*శతకకవుల చరిత్రము	వంగూరి సుబ్బారావుగారు	రాయలు	492	2	8	0
*భగవద్గీత భాష్యార్కప్రకాశాఖ్యవ్యాఖ్యా విలసిత శ్రీ శాంకరభాష్యోపేతము-సంస్కృతము—		రాయలు	1417	8	0	0

ఈ పైగ్రంథములన్నియు ఒక్కజతగా కొనువారికి ఇతర ఖర్చులేవియు లేకుండ సగము ధరకే పంపబడును. ఒకేసారి 20 రూపాయలకు తక్కువపడని గ్రంథములు కొనువారికి సగము ధరకు పంపబడును. కాని రైలుఖర్చులు మొదలగువానిని కొనువారే భరింపవలయును. రు. 10 మొత్తమునకు కొనునపుడు రూ 1-కి 5 అణాల చొప్పున కమీషను ఈయబడును; ఖర్చులు వేఱు. పుస్తగుర్తుగల గ్రంథములు ఒకసారి ఒక ప్రతికంటెను అధికముగ పంపబడవు. గ్రంథములు కావలసినవారు ముందుగా రు. 5 అడ్వాన్సు పంపవలయును.

☞ ఈ జాబితాలోని పుస్తకములందు కొన్ని కొద్ది ప్రతులు మాత్రమే కలవు. అవి అమ్మకమైపోవు లోపుననే కోరువారికి మాత్రమే పంపబడును.

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, 7, తంబుశెట్టి వీథి, మద్రాసు.

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర పుష్యమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

1932 జనవరి

తేదీ		
8		[illegible]
9		[illegible]
10		[illegible]
11		[illegible]
12		[illegible]
13		[illegible]
14		[illegible]
15		[illegible]
16		[illegible]
17		[illegible]
18		[illegible]
19		[illegible]
20		[illegible]
21		[illegible]
22		[illegible]
23		[illegible]
24		[illegible]
25		[illegible]
26		[illegible]
27		[illegible]
28		[illegible]
29		[illegible]
30		[illegible]
31		[illegible]

ఫిబ్రవరి

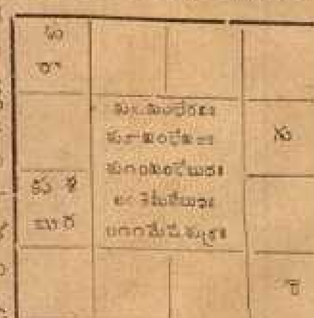
తేదీ		
1		[illegible]
2		[illegible]
3		[illegible]
4		[illegible]
5		[illegible]
6		[illegible]

[illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర మాఘమాస తిథివార నక్షత్ర యోగకరణాదులు

1932 ఫిబ్రవరి — మార్చి

తేది	తిథి	వివరములు
7	౨౫	[illegible]
8	౨౬	[illegible]
9	౨౭	[illegible]
10	౨౮	[illegible]
11	౨౯	[illegible]
12	౧	[illegible]
13	౨	[illegible]
14	౩	[illegible]
15	౪	[illegible]
16	౫	[illegible]
17	౬	[illegible]
18	౭	[illegible]
19	౮	[illegible]
20	౯	[illegible]
21	౧౦	[illegible]
22	౧౧	[illegible]
23	౧౨	[illegible]
24	౧౩	[illegible]
25	౧౪	[illegible]
26	౧౫	[illegible]
27	౧౬	[illegible]
28	౧౭	[illegible]
29	౧౮	[illegible]
1	౧౯	[illegible]
2	౨౦	[illegible]
3	౨౧	[illegible]
4	౨౨	[illegible]
5	౨౩	[illegible]
6	౨౪	[illegible]
7	౨౫	[illegible]

కుజచారః [illegible]

బుధచారః [illegible]

గురుశుక్ర [illegible]

సూర్యచారః [illegible]

శనిచారః [illegible]

శ్రీ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సర ఫాల్గునమాసతిథివారనక్షత్రయోగకరణాదులు

1932 మార్చి నెల

తేదీ	వివరములు
8	[illegible] ద్వితీయాతిథిః చంద్రోదయః [illegible]
9	[illegible]
10	[illegible]
11	[illegible]
12	[illegible]
13	[illegible]
14	[illegible]
15	[illegible]
16	[illegible]
17	[illegible]
18	[illegible]
19	[illegible]
20	[illegible]
21	[illegible]
22	[illegible] వసంతోత్సవః, [illegible] చంద్రగ్రహణం [illegible]
23	[illegible]
24	[illegible]
25	[illegible]
26	[illegible]
27	[illegible]
28	[illegible]
29	[illegible]
30	[illegible]
31	[illegible]

ఏప్రిల్ నెల

తేదీ	వివరములు
1	[illegible]
2	[illegible]
3	[illegible]
4	[illegible] మహాశివరాత్రిః [illegible]
5	[illegible]
6	శ్రీ అంగీరసనామసంవత్సర చైత్ర [illegible]

[illegible]

మానవాదర్శ గ్రంథమండలివారి

సుప్రసిద్ధ గ్రంథరాజములు

3 సంపుటములు 84 ప్రకరణములు **మానవ జీవితము** మొత్తం 2200 పుటలు

ఒక్కొక్క సంపుటము స్టిఫ్ బైండు **3-8-0** ఫుల్ క్యాలికో **4-0-0**

గ్రంథకర్త: బౌద్ధవాఙ్మయబ్రహ్మ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు.

ప్రాక్కథనకర్త. సి. ఆర్. రెడ్డిగారు, పీఠికకర్త ప్రొఫెసరు, యస్. రాధాకృష్ణన్‌గారు.

ఇది తెనుగుభాషలో నేటివరకు వెలువడియుండని యొక్క బ్రహ్మాండమగు నైతిక గద్యగ్రంథరాజము. ఈ గ్రంథమును గూర్చి మేము చెప్పుకొనుటకంటె జగద్విఖ్యాతులగు పండితుల ప్రశంసావాక్యముల నుదహరించిన పాఠకులే స్వయముగ నీగ్రంథప్రాశస్త్యము గ్రహింపగలరను తలంపుతో వారిప్రశంసావాక్యముల క్లుప్తముగ నీదిగువ పేర్కొనుచున్నాము.

"వాస్తవమున నీగ్రంథమందలి విషయము, లక్ష్యము, పద్ధతి, శైలి, ఒకదానికొకటి వన్నెపెట్టును ప్రశంసార్హములుగ నున్నవి."—యస్. రాధాకృష్ణన్‌గారు.

"ఇందు ప్రతిమనుష్యునకును అన్నికాలములందును అన్ని యవస్థలయందును, అన్ని పరిస్థితులయందును, యెట్టివారికి వారికి యుపయోగపడు ఆదర్శమార్గములన్నియు విద్వత్పూర్వకముగ నిరూపింపబడియున్నవి. దీనిలో లేనినీతులు లేవు. ఈ మతములో పేరెన్నికగాంచిన గ్రంథములలో దీనికి సమానమైనది నాకు తెలిసినంతవరకు లేదు"—కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు.

"ఇందు మానవజీవితము సార్థకమగుటకు వలయుమార్గములు ప్రాచ్యప్రతీచ్యవిజ్ఞానముల సుబోధకముగ వివరింపబడినవి. గ్రంథకర్తగారు గాంధియుగమునందు కలిగినమార్పులను చక్కగా నిరూపించిరి"—ఆంధ్రపత్రికా సంపాదకీయము.

"ఈగ్రంథమున విమర్శింపబూనని లోకవిషయము లేదని చెప్పవచ్చును."—గాడిచర్ల వెంకటకవిపురుషు గారు.

"ఇందులో యెన్నో వున్న ఆదర్శములు యెలుగెత్తి వక్కాణింపబడియున్నాయి, మానవజీవితమున కవసరమైన అన్ని విషయాలు చాలాముట్టుకు వ్రాయబడియున్నాయి"—భారతి.

ధర రు. 4-0-0 **బుద్ధపురాణము** **1300 పుటలు**

గ్రంథకర్త: బౌద్ధవాఙ్మయబ్రహ్మ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు.

ఇది ఆంధ్రములో కేవల నూతన గద్యగ్రంథరాజము. ఇందు బుద్ధుని సమగ్రమగు జీవితచరిత్రయు, బౌద్ధమతధర్మములును, విపులముగ వ్రాయబడియున్నవి. ఈగ్రంథము ప్రొఫెసరు యస్. రాధాకృష్ణన్, సి. ఆర్. రెడ్డిగారు మున్నగు30 మంది మహాపండితులు వేనోళ్ల పొగడియున్నారు.

ధర రు. 1-0-0 **ఆత్మవిజయము** **300 పుటలు**

అనువాదకులు: బౌద్ధవాఙ్మయ బ్రహ్మ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు

ఇందు మానవుని యైహికాముష్మిక జీవితాభ్యుదయమునకు ముఖ్యసాధనములైన 14 విషయములు వివరింపబడియున్నవి.

ధర రు. 0-4-0 **శ్రీకృష్ణవేణువు** **60 పుటలు**

ఇది శ్రీ వాస్వానీపండితునిచే వ్రాయబడిన గ్రంథమున కనువాదము.

నిష్కామయోగము (భగవద్గీత)

ధర మిక్కిలి స్వల్పము రేపరుబైండు **0-6-0** స్టిఫ్ బైండు **0-8-0**

400 పేజీలు తృతీయ ముద్రణము

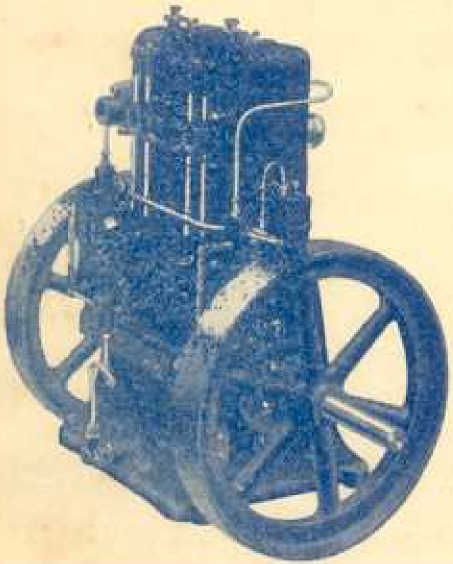
మూలగ్రంథకర్త: వ్యాఖ్యాత మహాత్మాగాంధి

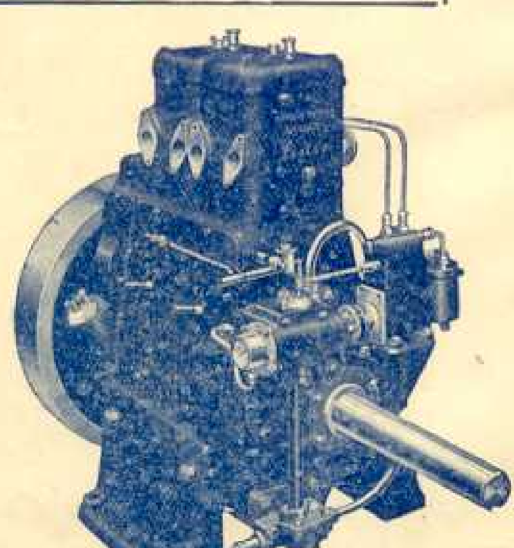
అనువాదకులు: దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు.

ఇందు మూలశ్లోకములు, అర్థము, మహాత్ముని వ్యాఖ్యానము కలవు.

ఒక ముఖ్యసూచన:—బుద్ధపురాణ, మానవజీవిత పండితాభిప్రాయము" పుస్తకమును మానవజీవిత విషయసూచిక పుస్తకమును, కార్డువ్రాసిన పంపగలము. మానవజీవితము, మూడుసంపుటములు ఒకేసారి కొనిన 10-0-0 రూపాయలకు యివ్వబడును. గ్రంథాలయములకు, చందాదారులకు సంపుటము 1.కి 0.4-0 తగ్గించి యివ్వబడును. మాగ్రంథమండలి గ్రంథము లన్నింటికి, ఆర్డరు యిచ్చువారు ముందు రెండురూపాయలు అడ్వాన్సు పంపవలయును.

మానవాదర్శ గ్రంథమండలి, అంగలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

ఆంధ్రపత్రిక - ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరాది సంచిక

చిత్రకారుడు: శ్రీ సి. యస్. వాసుదేవనగారు, అడయారు.

ఓం

ప్రస్తావన

శ్లో. ఓం నమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే;
నిర్మలాయ ప్రసన్నాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

శ్రీమన్మహాదేవుని యాజ్ఞానుసారముగ ప్రవర్తమానం బగుచున్న బ్రహ్మాండప్రవృత్తియందు భూగోళమునం దొక చాంద్రమానాబ్దము గడచినది. దిక్కాలబద్ధమైన విశ్వప్రవృత్తియందు దిక్కాలప్రభావము గణనీయమైనను దిక్కాలాతీతుడైన విశ్వేశ్వరునియందు దిక్కాలప్రభావము నిరవధికముగ నున్నది. అనంతమైన లము, అఖండమైనవిశ్వము విశ్వేశ్వరుని లీలావిలాస ను పురుషార్థసిద్ధికి ఖండాఖండరూపములను ప్రత్య ము చేయుచున్నవి. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక సంవత్సరప్రవృత్తి అతిస్వల్పమైనను వ్యక్తివిషయములందు విశేషముగ గనుపట్టుచున్నది. పిపీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతము వ్యాప్తమైన ప్రవృత్తియంతయును జననమరణములకు లోనగుచు కాలప్రభావమును పరిమితము చేయుచున్నది. జననమరణావృతమైన సంసారప్రవృత్తియందు పరబ్రహ్మమువలెనే పరమాణువును పరమానందము ననుభవించుచు జీవయాత్రను సార్థకము చేయుచున్నది. అవ్యక్తము మహదహంకారావృతమై వ్యక్తిరూపమును దాల్చుచు కాలప్రవాహమునకు బద్ధమగుచున్నది. వ్యక్త్యహంకారము జననమునకు మూలమై మమకారావృతమై దిక్కాలపరిమిత మగుచున్నది. నేను నాది యను సంకల్పముతో దిక్కాలసంస్మరణము గలుగుచున్నది. నేను అనంతమైన కాలమునకును, అఖండమైన విశ్వమునకును కర్తృత్వభోక్తృత్వాభిమానములను గలిగి దిక్కాలబద్ధ మగుచున్నది. నిర్వికల్పమైన నేను సవికల్పమై నామరూపములనుదాల్చి దేశకాలపాత్రబద్ధమై మహాప్రవృత్తియందు వ్యవహరించుచున్నది. అహంకారమమకారావృతమైన నేను దిక్కాలముల నాశ్రయించి విశ్వప్రవృత్తిని వెలయించుచున్నది. పరబ్రహ్మమువలె పరమాణువును విశ్వభోక్తృత్వము నభిలషించుచు స్వయంవ్యక్తిత్వమును గోరుచున్నది. నిత్యమైన స్వయంభుత్వము సిద్ధించుటకై అనిత్యములైన దేశకాలములను సంకీర్తనముచేయుట పరిపాటియైనది. సంవత్సరారంభమున పంచాంగశ్రవణ మీమహాఫలమును సమకూర్చుటకు వినియోగపడుచున్నది.

ప్రమోదూత సంవత్సరము గడచినది. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర మారంభమైనది. నూతనసంవత్సరారంభమునందు కాలసంస్మరణమును జేయుట ఆత్మోపలబ్ధికి సాధనము కాగలదు. ఈ ప్రజోత్పత్తిసంవత్సరముతో శాలివాహన శకాబ్దములు 1853, విక్రమార్కశకాబ్దములు 1985, క్రైస్తవశకాబ్దములు 1930, ఫసలీ శకాబ్దములు 1339, భరతశకాబ్దములు 5075 గతించినవి. వైవస్వత మన్వంతరమునందు, కలియుగమునందు ప్రథమపాదమునందు 5032 సంవత్సరములు ముగిసినవి. కలియుగారంభమునుండియు 83 పరివృత్తులు ముగిసి 84 వ పరివృత్తియందు అయిదవసంవత్సరమైన ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము ప్రారంభమైనది. సృష్ట్యాదినుండియును 1,95,58,85,032 సంవత్సరములు గతించినవి. బ్రహ్మకల్పము నందు ద్వితీయపరార్థమునందు పగటియందు 13 గడియలు, 42 విగడియలు గతించినవి. అనంతమైన కాలచక్రమునం దొక వత్సరవృత్తాంతము అతిస్వల్పమైనను అనంతప్రభావమును సంస్మరింప జేయుచున్నది. కాలబద్ధమైన మహాప్రవృత్తియందు నూతనసంవత్సరారంభము నూతన

సంకల్పములకు సాధన మగుచున్నది. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరారంభమునందు ప్రజలు నూతనసంకల్పములను గలిగి కాలసంకీర్తనమును జేసి కామితార్థములను బడయుదురు గాక!

అనంతకాలసంస్మరణమువలె నఖండదేశ సంకీర్తనమును నిత్యానిత్యవివేకమునకు సాధనంబుగనున్నది. కాలమువలె దేశమును ననంతముగ గనుపట్టినను పరిమితముగ నున్నది. అంతవంతము లైన దేశకాలము లన్యోన్యాశ్రయములై అవ్యక్తము నాశ్రయించి యున్నవి. అఖండమైన ఖగోళ మవ్యక్తప్రభావమును స్ఫురింపజేయుచున్నది. గణకులు, జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు, ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు, తత్త్వశాస్త్రజ్ఞులు దేశకాలనిర్ణయమును చేయజాలకున్నారు. విశ్వపరిమాణమును కాలము నిర్ణయింపజాలకున్నది. కాంతికిరణము క్షణమునకు ౧,౮౬,౦౦౦ మైళ్లచొప్పునను ప్రసరించుచు చంద్రమండలమునుండి భూమండలమున ౧¼ క్షణములో చేరుచున్నది. కాంతికిరణము ఖగోళమునందలి దూరతమమైన గోళమునుండి భూగోళము చేరుటకు ౧౦,౦౦,౦౦,౦౦౦ కాంతిసంవత్సరములు గావలయునని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించుచున్నారు.

దేశ సంస్మరణము

అనంతమైన కాలమును, అనంతమైన దేశమును సంస్మరించునపుడు స్వస్థలస్వకాలములు జిజ్ఞాసువులకు పరమాణువులుగ గనుపట్టుచున్నవి. విశ్వప్రవృత్తి మానవులందు ప్రాజ్ఞులకు వారి యల్పత్వమహత్త్వములను స్ఫురింపజేయుచున్నది. అనంతమైన కాలమును, అఖండమైన విశ్వమును సంభావించుటకు మానవుల కఖండమైన శక్తిగలదు. ఆశక్తిని విశ్వప్రవృత్తియం దాత్మోద్ధరణమునకు వినియోగించుట సుఖమునకును, ఆత్మనాశమునకు వినియోగించుట దుఃఖమునకును గారణం బగుచున్నది. నామరూపవిలసితమైన విశ్వ భోగాభిలాష దుస్తరమై దుఃఖమునకు మూలమగుచున్నది. జాతులు, వ్యక్తులు అహంకార మమకారపరాయణులై సంసారమును దుఃఖమయము చేయుచున్నవి. మానవు డహంకార మమకారములను విడిచి విశ్వవ్యాపకుడైన పరమేశ్వరుని గనుగొని శాంతిసుఖములను బడయుచున్నాడు. ఈపరమార్థమునే సంవత్సరారంభమునందు పురోహితులు చేసెడి పంచాంగశ్రవణము స్ఫురింపజేయుచున్నది. మానవునకు అనిత్యమును దేశకాలపాత్రబద్ధమును నైన భౌతికసంపదల యల్పత్వమును, నిత్యమును దేశకాలపాత్రాతీతము నైన దైవసంపదల మహత్త్వమును పంచాంగశ్రవణము స్మరింపజేయుచున్నది.

ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు శుక్రుడు రాజు, గణకుడు-ఫలము:—సస్యసమృద్ధి, సువృష్టి, క్షీరాభివృద్ధి, సాంసారికసౌఖ్యము, గణకబుద్ధివికాసము, సస్యార్ఘవృద్ధి, సర్వజంతుసౌఖ్యము; చంద్రుడు మంత్రి, సేనాధిపతి, అర్ఘాధిపతి, మేఘాధిపతి, గ్రామపాలకుడు-ఫలము:—సువృష్టి, సర్వసస్యఫలము, క్షేమారోగ్యము, సుభిక్ష[illegible] అతివర్షము, అతివాయువు, ప్రజారోగ్యసౌఖ్యము, [illegible] రాభివృద్ధి, అర్ఘవృద్ధి, ధాన్యాభివృద్ధి, చోరభయరా[illegible]త్యము, రాజులసత్యప్రియత్వము, వృక్షఫలాభివృద్ధి; గురువు సస్యాధిపతి, నీరసాధిపతి, పురోహితుడు, పరీక్షకుడు-ఫలము :— యవగోధూమచణకాభివృద్ధి, పీతధాత్రీ సస్యాభివృద్ధి, పూగీఫల రత్నసువర్ణధాన్య కార్పాసచర్మ కుసుమ చందనాభివృద్ధి, ద్విజగణసౌఖ్యము, సర్వసస్యార్ఘాభివృద్ధి, ప్రజానురాగము, పరీక్షకనయమార్గాభివృద్ధి, విప్రుల స్వకర్మనిరతి, ప్రజాసౌఖ్యారోగ్యాభివృద్ధి, గోక్షీరాభివృద్ధి; బుధుడు ధాన్యాధిపతి-ఫలము:—మధ్యవృష్టి, మందతోయము, మేఘపీడ, సర్వనృపసంత్రాసము; శని రసాధిపతి-ఫలము:—మధ్యవృష్టి, మందసస్యము, రసజాతిధనక్షయము, మ్లేచ్ఛజాత్యభివృద్ధి; సూర్యుడు దైవజ్ఞుడు-ఫలము:— విప్రస్వకర్మనిరతత్వము, సర్వజనసౌఖ్యము, రక్తభూమి సస్యాభివృద్ధి; శ్రీకృష్ణుడు పశుపాలకుడు, స్థానసంరక్షకుడు - ఫలము:—పశువృద్ధి, సుభిక్షము, సస్యార్ఘసంపత్తు, తృణసమృద్ధి, క్షీరసమృద్ధి, సామాన్యఫలము:—

శ్లో. సువర్ణం సర్వధాన్యాని సులభాని యయు ర్కృతాః,
దర్శితా స్సర్వసంపద్భిః క్షేమారోగ్యం ప్రజాపతౌ.

ప్రజోత్పత్తియందు ప్రజలు పాలకులు ధనధాన్య సమృద్ధి గలిగి సంపన్నులై క్షేమారోగ్యములను గలిగి యుందురు. శుభగ్రహములైన శుక్రుడు రాజు, చంద్రుడు మంత్రి, గురువు సస్యాధిపతి, బుధుడు ధాన్యాధిపతి అగుటం జేసి ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునందు ధనధాన్యాది సమృద్ధి గలిగి ప్రజలు సకలసౌఖ్యములను అనుభవించునటులు సూచనలు గలవు. ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరము శాంతి యుతమై ప్రజలు సకలశుభములను బడయుటకు భగవంతు డనుగ్రహించు గాక!

యూరోపు మహాసంగ్రామము గలుగజేసిన విషాదావస్థ ప్రపంచావ్యాప్తమై మహాసంక్షోభమును గలుగజేయు చున్నది. అన్ని దేశములందును మానవకల్యాణసాధనమైన పునర్నిర్మాణము దుస్తరముగ నున్నది. అన్ని దేశము లందును ప్రజలు పనిపాటులులేక అన్నాతురులై దుఃఖ వేదన ననుభవించుచున్నారు. శ్రీమంతములైన అమెరికా, గ్రేటుబ్రిటను, జర్మనీ, మొదలగు పాశ్చాత్త్యదేశములందు నిరుద్యోగసమస్య భయంకరరూపమునుదాల్చినది. గ్రేటు బ్రిటనునందు నిరుద్యోగుల సంఖ్య 21,11,467 లకు పెరిగినది. నిరుద్యోగులకుగాను ప్రభుత్వము 7,00,00,000 సవరనులను గత సంవత్సరమునందు వ్యయముచేసినది. ప్రజాపోషణమునకు మూలాధారములైన దూదిపరిశ్రమ, లోహపరిశ్రమ, బొగ్గుపరిశ్రమ, మొదలగు పరిశ్రమలు క్రమముగ క్షీణించుచు రాజ్యాదాయము క్రమముగ క్షీణించుచున్నది. ఈ విషమ పరిస్థితులందును సైన్యవ్యయము యథాప్రకారము పెరుగుచునే యున్నది. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములందును నిరుద్యోగులసంఖ్య 60,00,000 లకు పెరిగినట్లు లెక్కలు విశదము చేయుచున్నవి. గత సంవత్సరమునందు వందలకొలది ధనాగారములు పడిపోయినవి. అమెరికాయందు గ్రేటు బ్రిటనునందువలె నిరుద్యోగులకు రక్షకధనము లేదు. జర్మనీయందును నిరుద్యోగులసంఖ్య ప్రజలయం దారవ వంతునకు పెరిగినది. కనడా, ఆస్ట్రేలియా, సంయుక్త దక్షిణాఫ్రికా మొదలగు దేశములందును నిరుద్యోగము వ్యాపించుటచే ప్రజలస్థితి దుర్భరముగ నున్నది. సంపన్న దేశములందువలెనే ఇతర దేశములందును నిరుద్యోగుల సంఖ్య క్రమముగ పెరిగి ప్రపంచమునందంతటను మహా సంక్షోభమును గలిగించుచున్నది.

మహాసంగ్రామమునందు దుఃఖవేదన ననుభవించిన ఫ్రాన్సుదేశమును మాత్రము నిరుద్యోగసమస్య పీడింపకుండుట విచిత్రముగ గనుపట్టుచున్నది. దీనికి కారణము ఫ్రాన్సుదేశపరిస్థితులందే కనబడుచున్నది. ఫ్రాన్సుదేశము చిరకాలమునుండియును వ్యవసాయ పరిశ్రమను సంరక్షించుచున్నది. ఫ్రాన్సుదేశమునందు మిగిలిన పాశ్చాత్త్యదేశములందువలె వ్యవసాయ పరిశ్రమ కృశించలేదు. ఫ్రాన్సుదేశ పోషణమునకు వలయు ఆహారపదార్థములు ఫ్రాన్సునందే ఉత్పత్తి యగుచున్నవి. యుద్ధానంతరము సంప్రాప్తమైన నిరుద్యోగమును వారించుటకు నిరుద్యోగులకు రాజ్యాధికారులు పనిపాటులు గల్పింపగలిగిరి. బొగ్గు, లోహ పరిశ్రమలు రాజ్యావలంబనము గలిగి ప్రజాపోషణమునకు వినియోగపడుచున్నవి. నిర్మాణ పదార్థములకు స్వదేశమునందు స్వల్పమూల్యమును, విదేశములం దధికమూల్యమును నేర్పడుపటు ఆర్థిక పరిస్థితులు నిర్మితములైనవి. స్వదేశపరిశ్రమలకు రక్షణవిధానము నవలంబించి పరిశ్రమలపోషణము సుకరముచేసినది. దేశమునందు బంగారమును నిలువచేసి ధరలపరిమాణమును నిలువబెట్టినది. సంగ్రామసమయమునందు భగ్నమైన ప్రాంతములను పునర్నిర్మాణముచేయుచు ప్రజలకు పనిపాటులను గల్పించినది. పాశ్చాత్యరాజ్యములందు నిరుద్యోగసమస్య సంక్షోభమును గలుగజేయుచున్న విధము రాజ్యముల చరిత్రములు విశదము చేయుచున్నవి.

పాశ్చాత్యరాజ్యములు సంగ్రామసన్నాహమునకై చేయుచున్న వ్యయము పరమానర్థములకు గారణం

సంగ్రామ వ్యయము

బగుచున్నది. రాజ్యాదాయమునందు విశేష భాగము సంగ్రామ సన్నాహములకై వినియోగపడుచు ప్రజాక్షేమము ధర్మసంరక్షణము దుర్లభము లగుచున్నవి. సంగ్రామ సన్నాహము లాత్మరక్షణమునకన్నను పరపీడనమున కధికతరముగ వినియోగపడుచున్నవి. యూరపురాజ్యములు స్వదేశ ప్రజలను రక్షించుటకవలంబించెడి రాజ్యనీతి మహాసంగ్రామములకును, సంక్షోభమునకును పరపీడనమునకును సాధనంబుగనున్నది. సంగ్రామబలమంతయును ధర్మనాశనమునకు వలెను ధర్మరక్షణమునకు వినియోగపడుట లేదు; ప్రజానాశనమునకువలెను ప్రజాపోషణమునకు వినియోగపడుట లేదు. రాజ్యాదాయమునందు విశేషభాగము సంగ్రామసన్నాహములకు వినియోగపడుచు విద్వేషము, విశ్వాసరాహిత్యము, హింస, వినాశము సంభవించుచున్నవి. పురుషార్థమునకు సువ్యక్త స్వప్రయోజనము ప్రయోజనమయినపుడింతకన్న నధికఫలము గలుగజాలదు.

సువ్యక్తస్వప్రయోజనము

విశ్వప్రవృత్తియందు పరార్థస్వార్థములకును, త్యాగభోగములకును, ధర్మాధర్మములకును, ఆత్మానాత్మలకును సంరంభ మనవరతము సంప్రాప్తమగుచున్నది. ఈ సంరంభ మంతఃప్రవృత్తికిని బాహ్యప్రవృత్తికిని సంప్రాప్తమగుచు శాంతిసంక్షోభములను గలుగజేయుచున్నది. స్వార్థపరములైన కుటుంబకులాభిమానములు స్వార్థపరములైన వ్యక్తిజాతీయాభిమాన రూపములనుదాల్చి మహాసంక్షోభ సాధనములైనవి. కుటుంబ కులవికాసములకు వ్యక్తివికాసము సాధనంబైనను పరస్పరసంయోగ సాహచర్య విరహితములైన వ్యక్తివికాసము సమిష్టివికాసమునకు నిరుపయోగమై సంరంభమునకు మూలమైనది. జాతీయాభిమానము స్వార్థారాధనమునకును, పరపీడనమునకును మూలమైనది. భోగపరమైన స్వార్థారాధనమునకు పరిమాణము గనుపడదు. వ్యక్తులను జాతులను భాగ్యభోగాభిలాషయా వహించి పురుషార్థమునకు మూలస్కంధమైన ధర్మాభిలాష సంకుచితమైనది. పేరునందు ధర్మమును కార్యమునందధర్మమును నిత్యకృత్యములైనవి. ప్రబలమైన జాతులు స్వోపభోగమునకై పరదేశముల నాక్రమించుకొని పరపరిశ్రమలను, పరసంపదలను, పరస్వాతంత్ర్యములను, పరసంస్కారమును నిర్మూలముచేసి దుర్బలజాతులను నిర్మూలముచేసినవి. పరాధీనస్థితియందున్న పెద్దజాతులకును గౌరవస్థితి దుర్భరమైనది. పిపీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతముగల జీవజాలములాత్మోపలబ్ధిని బడయుటకు సంపూర్ణాధికారమును గలిగియున్నవి. ఈయధికారమునకు సాధనసాధ్యములు త్యాగముగాని భోగముగాదు. పరార్థముగాని స్వార్థము గాదు. పాశ్చాత్యరాజ్యము లారాధించిన సువ్యక్తస్వార్థపరత్వము ధర్మవిరుద్ధమై మహాసంక్షోభమునకు మూలమగుచున్నది. ప్రపంచము సంక్షోభపరమైన పాశ్చాత్య ధర్మానుష్ఠానమును చేయుచు దుఃఖభూయిష్ఠమైన విధమును ప్రపంచపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి.

మారణ సాధనములు

ప్రపంచసంపదలు మారణసాధనమునకు వినియోగింపబడుచున్న విధమును ఐరోపా మహాసంగ్రామము విశదము చేసినది. సంగ్రామమునకనేకార్బుదముల రూప్యములు వ్యయమైనటులు పరిగణింపబడినది. సంగ్రామానంతరమునను రాజ్యములు, ప్రజ లన్నము లేకను పరితపించుచున్నను, ప్రతియేటను అర్బుదములను వ్యయము చేయుచున్నవి. సంగ్రామములందు మహారాజ్యముల లక్ష్యము పృథివ్యధిపత్యము నుండి సముద్రాధిపత్యమునకును, సముద్రాధిపత్యమునుండి ఆకాశాధిపత్యమునకును వ్యాపించినది. ఆకాశసంగ్రామవిమానముల నిర్మాణరక్షణములకు గతసంవత్సరమునందు గ్రేటుబ్రిటను 178, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు 330, ఫ్రాన్సు 460, ఇటలీ400, జపాను 100, లక్షల సవరనులను, గతసంవత్సరమునందు గ్రేటుబ్రిటను సైన్యములకు 405, యుద్ధనౌకలకు 517, విమానములకు 178, మొత్తము 11,00 లక్షల సవరనులను వ్యయముచేసినది. ఈయపారమైన వ్యయమును భరించుట దుర్భర మనియును, ప్రజా

క్షయమగుచున్నదనియును ప్రాజ్ఞులందరును నంగీకరించుచున్నారు గాని సంగ్రామ సన్నాహములం దెవరును వెనుకబడుట కంగీకరించుటలేదు. అన్నిరాజ్యములును ఒకరాజ్యము నింకొకరాజ్యమును మించుటకే ప్రయత్నమును జేయుచున్నవి. గతసంవత్సరమునందు లండను నగరమునందు జరిగిన నౌకాసమావేశము కొంతవరకు సంతృప్తికరముగ నున్నది.

నౌకా సమావేశము

గ్రేటుబ్రిటను, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, జపాను రాజ్యముల ప్రతినిధులు నౌకాదళ నిర్మాణమును నియమించుటకుసమావేశమైరి. యుద్ధనౌకల నిర్మాణమును నియమించుటకు గ్రేటుబ్రిటను, జపాను ఒడంబడికను చేసినవి. ఈయే యొడంబడికయందు ఫ్రాన్సు,ఇటలిచేరినవి. కానిఈయొడంబడిక గ్రేటుబ్రిటనుకు అపాయకరమని కన్సర్వేటివు పక్షమువారును సంగ్రామదక్షులును ఘోషించుచున్నారు. గ్రేటుబ్రిటనునందు పన్నులభారము దుర్భరమైనది. పరిశ్రమలు స్తంభించినవి; నిరుద్యోగసమస్యవిపరీతముగ నున్నది. వ్యాపారము క్షీణించినది; సకలవ్యవహారములును సందిగ్ధస్థితియందున్నవి. ఈమహాసంక్షోభసమయమునందు కర్తవ్యము దుర్గ్రాహ్యముగ నున్నది. బ్రిటీషురాజ్యాంగపక్షములన్నియును విలయావస్థయందున్నవిధమును వ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి.

బ్రిటీషు రాజ్యాంగ పక్షములు

లేబరుపక్షము రాజ్యాధికారమును వహించుచున్నను బలహీనముగ నున్నది. లిబరలుపక్ష రక్షణము లేకను లేబరుపక్ష మొకక్షణమైనను నిలువజాలదు. లేబరుపక్ష రక్షణమును లిబరలుపక్షము స్వప్రయోజన రక్షణమునకై చేయుచున్నది. గ్రుడ్డిలో మెల్లయను విధముననుబొత్తిగాను లేకపోవుటకన్నను ఏదో నామమాత్రములనైనను గలిగియుండుట సంతోషదాయకము. బ్రిటీషు రాజ్యాంగములందును ప్రపంచ రాజ్యాంగములందును లిబరలు (మితవాద) పక్షమునకు స్థానము లేదనుట తెలిసినవిషయము. అయినను బుద్ధిపూర్వకముగను ఆత్మహత్యను జేసికొనుట యసంభవము. లిబరలుపక్షము కొంతకాలము ప్రేలాడినను ప్రయోజన రహితముగనే యుండుట సహజము. లిబరలుపక్షమునందును చీలికలు గలిగినవి. సర్ జాన్ సైమను లాయిడు జార్జిగారలకు పొందుపొసగకున్నది. భారతీయ రాజ్యాంగముల విషయమై సర్ జాన్ సైమనుగారు ససేమిరా యనుచున్నారు. కేంద్రప్రభుత్వమునందు బాధ్యతగిట్టదు. సాంఘాతికరాజ్యాంగము దూరాదర్శముగాని ప్రస్తుతము ప్రయోగయోగ్యముగాదు.లాయిడుజార్జిగారు తటస్థముగ నున్నారు.

లేబరుపక్షమునందును చీలిక గలిగినది. స్వతంత్ర కార్మికపక్షము లేబరుపక్ష కార్యవిధానమును నిరసించుచున్నది. అధికారపక్ష వ్యవహారములను నిరాకరించుచున్నది. భారతీయరాజ్యాంగములందు స్వతంత్రపక్షము పూర్ణ స్వాతంత్ర్యప్రదానమును గోరుచున్నది. మోసలె గారు మొదలగువారు ప్రభుత్వపక్షమునుండి విడిపోవుచున్నారు. లేబరుపక్షము నిరుద్యోగసమస్యను, భారతీయ రాజ్యాంగసమస్యను, వ్యయభారసమస్యను, కార్మిక సమస్యమొదలగు సమస్యలను ధర్మానుకూలముగను నిర్ణయింపకను స్వపక్షపరపక్షవిశ్వాసములను గోల్పోయినది.

కన్సర్వేటివుపక్షమునందును విభేదము లేర్పడినవి. ఇంతవరకును నాయకుడుగనున్న బాల్డువినుగారిని త్రోసివేసి క్రొత్తనాయకునిక్రొత్తసామ్రాజ్యపక్షమును నిర్మించుటకు బీవరుబ్రూకుప్రభువు మొదలగువారు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఈ పక్షప్రయోజనము స్థిరమైన స్వార్థారాధనము పరపీడనము. "నాకాయుష్యము నాకారోగ్యము" అనెడి యసహజపరిస్థితులను సుస్థిరము చేయుటయై యున్నది. గ్రేటుబ్రిటను చిరకాలము నిరాటంకముగ ననుభవించిన పరిశ్రమలను సంరక్షించుకొనుటకు నూతన పక్షము గోరుచున్నది. ఆపక్షము నిర్ణయించెడి విధానము 1. బ్రిటిషువ్యవసాయ పరిశ్రమకు రక్షణము. 2. రాజ్యవ్యయమునందు మితవ్యయము. 3. ఇండియా, ఈ

జిప్టులకు, ఇక నేమియును రాజ్యాంగ సంస్కరణముల నీయకుండుట. 4. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాంతర్భాగములందు సంరక్షణవిధానమును. స్వపరిపాలనముగలసామ్రాజ్యాంతర్భాగములన్నియునుపరిశ్రమసంరక్షణవిధానమును నిరాకరించుచున్నవి. పరాధీనస్థితియందున్న భాగములమీదను బలవంతముగ నీవిధానమును మోపినను ప్రయోజనము గలుగదు. చీనా, ఈజిప్టు ఇండియా యవలంబించిన బహిష్కారవిధాన నిరాసత్యమును విశదము చేయుచున్నది. కన్సర్వేటివుపక్షసిద్ధాంతములు వర్తమానకాలమున కనుపయోగములైనను ధనాధికారలాభములను చిరకాలమనుభవించిన పూర్వపరాయణులు సాధ్యమైనంతవరకును స్వప్రయోజనములను విడువజాలరు. ఈపక్షపు భావిపరిణామ మెటులున్నను పక్షసిద్ధాంతములు గ్రేట్బ్రిటనుకును, సామ్రాజ్యమునకును, ప్రపంచమునకును నిరుపయోగముగ నున్నవి. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యభారమును వహింపవలసిన లేబరు, లిబరలు, కన్సర్వేటీవుపక్షములు పనచెడి సంయోగములేకను విలయావస్థయందున్నపుడు సామ్రాజ్యభావిపరిణామము దురూహ్యముగ నున్నది. భారతీయ రాజ్యాంగసమస్యను నిర్ణయించుటయందు మూడుపక్షములవారు చూపిన ప్రతిఘటనము స్వరాజ్య సంపాదనమునకు భారతీయుల కర్తవ్యమును విశదము చేయుచున్నది.

అన్న వస్త్రములు

ప్రపంచప్రవృత్తియందు పరమాణువును పరబ్రహ్మమును జీవయాత్రయందు ప్రాణసంరక్షణమున కన్నమును గోరుచున్నవి. ప్రాణులన్నగతములు. సకలజీవజాలములకును జీవయాత్రకు ఫలము సుఖప్రాప్తి, దుఃఖ నివృత్తి. ఈఫలములను సాధించుటకు సాంఘిక వ్యవస్థలు, మతధర్మములు, రాజ్యాంగములు, దేశకాలపాత్రముల సంస్కారములు కనురూపముగ నేర్పడుచున్నవి. జీవయాత్రకు ఫలనిర్ణయమునందు, మరణానంతర స్థితియందు భేదాభిప్రాయములున్నను జీవనము విషయమై భేదాభిప్రాయములు లేవు. జీవయాత్రయందు సుఖసాధనమునకు అన్నము, బట్ట, ఇల్లు, పరమావసరములుగ పరిగణింపబడుచున్నవి. ప్రపంచమునందు పర్యాప్త మగుచున్న సంఘర్షణములు, సంగ్రామములు ఈలాభమును పొందుటకే ఏర్పడుచున్నవి. ప్రజలు వారిదేశములకు సహజమైన మార్గములనువిడిచి పరమార్గముల నవలంబించుచు సుఖవ్యాజమునను వారుదుఃఖము ననుభవించుచు నితరులకు దుఃఖమును కలిగించుచున్నారు. పాశ్చాత్యరాజ్యములు ప్రజాపోషణమునకు అవసరమైన అన్నపరిశ్రమను విసర్జించి అనవసరమైన భోగ్యవస్తుపరిశ్రమల నవలంబించి ప్రపంచమును దుఃఖమయము చేసినవి. అన్నవస్త్రముల కితరదేశములమీద నాధారపడవలసిన దేశములకు శుభస్థితిదుర్ఘటము. ఐరోపామహాసంగ్రామము సకలరాజ్యములకును ఈగుణపాఠమును సుగమముచేసినది. ప్రాణరక్షణమునకును పరాశ్రయ మవసర మైన దేశములస్థితిగతులు పరమప్రమాదజనకము లనువిషయము సర్వత్ర తెలిసియున్నది. వ్యవసాయపరిశ్రమను నిరర్థకము చేసి వస్తునిర్మాణపరిశ్రమల నపారముగా వృద్ధిచేసిన గ్రేట్బ్రిటను, ఇతరపాశ్చాత్యరాజ్యములును వర్తమానసమయమునందు పరమవిషాదము ననుభవించుచున్న విధమును గ్రేటుబ్రిటనుపరిస్థితులు విస్పష్టము చేయుచున్నవి. పాశ్చాత్యరాజ్యము లనవసరములైన భోగ్యపదార్థముల నపారముగా నిర్మించి స్వదేశములందును, పరదేశములందును అసహజస్థితిని గలుగజేసినవి. ఈస్థితి ప్రపంచమునందంతటను పరావలంబనమును శరణ్యము చేసినది.

అన్నములేని దేశములందపారమైన పరిశ్రమాగారములునిర్మితములైనవి. వ్యవసాయదేశములం దలసత్వము వ్యాపించినిరవలంబనము పరిపాటియైనది. పారిశ్రామిక దేశములందు వ్యవసాయమపహాస్యమై పారతంత్ర్యము పరిపాటియైనది. ఉభయత్రనిర్వ్యాపారము నిరుద్యోగము సంప్రాప్తము లగుచున్నవి. ప్రపంచమునవర్తమానవిషమస్థితులకీస్థితియే మూలమని ఆర్థికపండితులందరు నంగీకరించుచున్నారు. ఈ మహోపద్రవమునుండి తమ ప్రజలను గాపాడుకొనుటకు వివిధరాజ్యములును చేయుచున్న విశ్వ

ప్రయత్నములను గతశతాబ్దిచరిత్రము సహస్రముఖము లను విశదము చేయుచున్నది. పాశ్చాత్యరాజ్యముల పరాక్రమణ నీతి జాతుల నంతరింపజేసినది; మానమును పోగొట్టినది; ధర్మమును చెఱిపినది; పశుబలమును ప్రమాణము చేసినది; భోగారాధనము పరిపాటిచేసినది; పురుషార్థము లందు ధర్మము లుప్తమై అర్థకామములు పరమార్థము లైనవి. భాగ్యవంతములైన స్వతంత్ర దేశములం దీదుర్భర స్థితికి ప్రతీకారములను గల్పించుట కవకాశము లున్నను పరతంత్ర దేశములం దేవిధమైన ప్రతీకారమును గనుపించదు. ఈవిషాదస్థితి భరతవర్షమునందు విపరీతాకృతిని దాల్చి సకలమును స్తంభింపజేసినవిధమును సత్యాగ్రహ సంరంభారంభమునందు ఇర్విన్‌ప్రభువునకు గాంధిమహాత్ముడు పంపినలేఖ విశదము చేయుచున్నది.

ఆదికాలమున నుండియును భరతవర్షము ప్రపంచ కల్యాణమునకు బహువిధములను దోడ్పడిన విధమును ప్రపంచేతిహాసము విశదముచేయుచున్నది. మానవసౌఖ్యమునకు సాధనములైన అన్నవస్త్రములను భరతఖండము ప్రపంచమునకు సమకూర్చినవిషయము సుప్రసిద్ధము.

భరత ఖండము

బ్రతుకుట కవసరమైన వ్యవసాయ పరిశ్రమ ఆదికాలముననుండి నేటివరకును ప్రజాదరణమును గలిగియున్నది. భారతమాత తన సంతానమునకేకాక ఇతరులకును ఆహారపదార్థములను నేడును సమకూర్చుచున్నది. ప్రజలయందు 100 కి 85 మందికి వ్యవసాయము జీవనాధారముగ నున్నది. అన్నముతోపాటు బట్టలను భరతవర్షము ప్రపంచమునకు సమకూర్చినవిధము ప్రపంచేతిహాసములం దొకసుందరాధ్యాయము. కాడి కదురు కవ్వము పూజ్యములై స్వయంపోషణము పరపోషణము సులభముగ నేర్పడినవి. పూర్వకాలమునందు సువర్ణభూమియని హిందూదేశము ప్రపంచమునందు ప్రఖ్యాతిని బడసినది. పరదేశీయుల లోభమునకు గురియైనది. లోభావేశపరులైన అలెగ్జాండరులు, తైమూరులు, క్లైవులు, హేస్టింగులు గలుగజేసిన సంక్షోభము పరమవిషాదమును గలుగజేయుచున్నను ఆంగ్లేయాక్రమణము సర్వనాశనమునకును మూలమైనది. దేశమునకు సకలసందర్భములందును పరావలంబనము శరణ్యమైనది. అన్నవస్త్రములు, విజ్ఞానము, ధర్మము, మతము, శౌర్యము, పరాక్రమము, సంకల్పము, సత్త్వము నిరాశ్రయములై మరణయాతన సహజావస్థయైనది. ఈ మహావిలయావస్థయందు ధర్మసంస్థాపనము పునరుద్ధరణమునకు సాధనముగ నున్నది.

ప్రపంచమునందు ధర్మముచెడి అధర్మము ప్రబలు నపుడుధర్మసంస్థాపనమున కాత్మసాక్షాత్కారము సాధనమగుచున్నది. ప్రపంచప్రవృత్తియందు

ధర్మసంస్థాపనము

సత్యము, అహింసధర్మములం దుత్తమ ధర్మములు. "సత్యాన్నాస్తిపరోధర్మః" "అహింసాపరమోధర్మః" అనెడి వేదవాక్యములు ధర్మనిర్వచనమును చేయుచున్నవి. ప్రలయావస్థయందున్న వర్తమానసమయమునందు ధర్మసంస్థాపనమును జేయుటకు పరమధర్మమైన సత్యాహింస ధర్మము శరణ్యముగ నున్నది. భాగ్యభోగపరములైన భౌతికసంపదలు సంరంభమునకువలెను శాంతికి సాధనములు గావను విషయమును పాశ్చాత్యసంస్కారము భయంకరముగను వ్యక్తముచేసినది. ప్రపంచ మనుభవించుచున్న దుఃఖవేదన నుపశమింపజేసి శాంతిని స్థాపించుటకు ధర్మోద్ధరణమవసరమని ప్రాజ్ఞులందరును సంగీకరించుచున్నారు. మతాచార్యులు, సేనానాయకులు, అర్థికపండితులువ్యవసాయప్రియులు, పరిశ్రమాభిమానులు, కళాకోవిదులు, కవులు, పత్రికాసంపాదకులు, వక్తలు వారివారి సంస్కారానుసారముగను తరణోపాయములను సూచించుచున్నారు. ఈయుపాయము లన్నియును కొంత ప్రయోజనకరములైనను శాంతికిని ధర్మమును స్థాపించుటకును నిరుపయోగములుగ నున్నవి. ప్రపంచశాంతికిని ధర్మసంస్థాపనమునకును నిరుపయోగములైన సాధనములను విడిచినవీనసాధనముల నవలంబింపవలసిన యవసరము ప్రపంచమునకు గలిగినది. ఆసాధనమును నిర్ణయింపగల యధికారసంస్కారములు బుద్ధుడు, జినుడు, క్రీస్తు, మహా

47, ఆదియప్పనాయకవీధి, మద్రాసు,
4-11-24.

"ఆర్యా,

మీయొక్క యద్భుతశక్తిగల తాయత్తును ధరించి డాక్టరు పరీక్షయందు తీర్ణుడనైతిని. అందున కెందఱకో కృతజ్ఞుడనైతిని. కనుక మీతాయత్తు యద్భుతశక్తి గలిగినది కాబట్టి మరి నాలుగు వి. పి. ద్వారా పంపుడు."

విధేయుడు,

(సం) వా. సి. నాథముని యల్. యమ్. పి,
సర్జన్ అండ్ ఫిజిషియన్.

పోస్టు, కొహిమా, నాగహిల్సు 10-9-25.

"గౌరవనీయులారా,

మీరు పంపిన యమోఘమైన శక్తిగల రక్షను గత 3 సంవత్సరములనుండి యుపయోగించి కృతజ్ఞుడనైతిని. కాబట్టి మఱొకదానిని వి. పి. ద్వారా పంపుడు."

తమ విధేయుడు,

(సం) వి. సి. చౌదరి మెడికల్ ఆఫీసరు,

బంగాళ్ ఆసుపత్రి, ఖాగల్ పూర్,
పోస్టు, ఖాశీపూర్ పాట్నాజిల్లా, బెంగాల్ 1-3-26.

ఆర్యా,

భగవదనుగ్రహము వలన తమయొక్క రక్షధారణవల్ల [illegible]ములకే నాకు యుద్యోగమందు హెచ్చుతరము చేయబడి నదని తెలుపుటకు సంతోషమైనది. మీరు తెలిపినదంతయు యథార్థము గనుక మఱొకదానిని బందు పగవానుల [illegible] నాకొఱ్ఱకు పంపవలెను." విధేయుడు,

(సం) డాక్టరు యస్. యమ్. రహమాన్
మెడికల్ ఆఫీసరు,

ఖాశీపూర్ ధర్మవైద్యశాల.
కుస్టోన్ కాలేయకి కుసుంద పోస్టు మకాంభాదె 11-7-22.
మెసర్సు జి. డి. జోషి అండ్ కో, ఢిల్లీ.

"ఆర్యా,

మీయొక్క జగద్విఖ్యాతిగాంచిన రక్షను 11 మాసముల నుండి ధరించుచుంటిని. దీనిశక్తి వర్ణింప శక్యముగాదు. నాయన స్వనమునందు కోరికలన్నియు ఫలించినవి. నాకు సహాయకారి యగుటవలనే నామిత్రులనుకూడ ప్రోత్సహించుచున్నాను. మీ రక్ష యద్భుతశక్తి గలిగియున్నది.

నేడే రు 25 మనియార్డరు ద్వారా సరస్వతీదేవిని [illegible]ంచుటకు పంపియుంటిని. మఱొకదానిని పంపినయెడల [illegible]ంతయో కృతజ్ఞుడను." విధేయుడు,

(సం) కె. ఎ. ఫిలిప్సు,

ఇంగ్లాండు దేశపు ప్రజలు

"ఆర్యా,

ఇందు వెంట రు 10 ఒకరక్ష, పట్టుతాయత్తుకొఱకు పంపు చున్నాను.

నేను యిదివఱలో మొకటి యుపయోగించి దాని ఫలితమును పొందియుంటిని, అలస్యములేక వెంటనే పంపుదురని యాశించుచున్నాను." తమవిధేయుడు,

ఆర్ట్ అండ్ డిసైన్ ఎంబ్రాయిడరీ వర్క్సు,
14, పటిల్సువీధి కమర్షియల్ రోడ్డు,
లండన్ ఇ. సి. 1.

కాలమునకు తగిన నూతన యద్భుతము

భువనేశ్వరం 12-3-27 (గోదావరి)

"ఆర్యా,

మీరు పంపిన తాయత్తు నాకు అన్ని విషయములలోను తృప్తికరముగ పనిచేసినది. దీనియొక్క గుణము యొకేమాదిరిగ యున్నది. దీని ట్రేడ్ మార్కు సరస్వతిదేవి యింత సమ్యక్ మైన పనిచేయుచున్నది. కాబట్టి నేను నాస్నేహితులకు నేరుగు పలుకోరేమున నిరుపయోగమైన రక్షలనుమాని వేయవలెనని."

తమ విధేయుడు,

(సం) పి. వి. సుబ్రహ్మం,
అసోసి ఏ, ఇ, యస్, లండన్,
మెకానికల్ అండ్ ఎలక్ట్రికల్ ఇంజనీరు.

మునిసిపల్ కమిషనరు

"ఆర్యా,

గుజరాత్ 24-11-30.

మీరక్ష గడచిన 4 సంవత్సరములనుండి ధరించు చుంటిని. దాని గుణముల విషయములో కేవలు చెప్ప నవసరము లేదు."

తమవిధేయులు,

(సం) నాథసింగ్,
మునిసిపల్ కమీషనరు.

పోలీసు యుద్యోగులు

కోర్టు ఆఫీసు డార్జిలింగ్ 8-1-27.

ప్రియమైన పండిట్ గారు,

మీరు 1924 సంవత్సరము అక్టోబరు మాసమున పంపిన గొప్పరక్షను సంపూర్ణమైన విశ్వాసముతో ధరించి, లాభములను డిసెంబరుమాసములో పొందితిని. కేటికనుమ తెగినసౌమ్యను మనియార్డరు ద్వారా పంపియుంటిని. దీనిని సరస్వతీదేవి పూజార్థమై పంపియుంటిని. ఇట్లు విధేయులు,

(సం) పహాల్ వాన్ సింహ్,
పోలీస్ కోర్టు, యిన్ స్పెక్టరు డార్జిలింగ్.

G. D. JOSHI & Co.

ORIGINAL INVENTORS AND SOLE PROPRIETORS, SARASWATI ASHRAM,

Tele: Address:—"TALISMAN" **No. 1430; Peepul Mahadev; DELHI.**

"ఈ షరతులపై నాధారపడి మనము రాజప్రతినిధితో సంభాషించుటకు పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారు సమ్మతించిరి" అని ఆలేఖలో స్లోకోంబుగారు వ్రాసిరి.

స్లోకోంబుగారు సప్రూగారికి వ్రాసిన లేఖలోనివిషయములు

25-6-1930 వ తేదీని యీ స్టేటుమెంటును బొంబాయిలో నేను పండిత మోతీలాలు నెహ్రూగారికి చూపించితిని. మధ్యవర్తులెవరైన దీనిపై నాధారపడి రాజప్రతినిధితో సంభాషించుటకు నాకెట్టి ఆక్షేపణయును లేదు అని మోతీలాలుగారు తెలిపిరి.

రౌండుటేబిలు సభవారు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యముతో చేయగలుగునట్టి సూచనలను గూర్చి బ్రిటను దొరతనమువారును ఇండియా దొరతనమువారును ఇప్పుడే ఊహవలన నిర్ణయించుటకు, అవి యిటులుండగలవని భావించుటకు కొన్ని పరిస్థితులలో వీలులేకపోయినను రౌండుటేబిలు సభవారు చేయగలుగునట్టి సూచనలపైని బ్రిటిషు పార్లమెంటువారు చేయగలుగునట్టి నిర్ణయమిటులుండ గలదని బ్రిటను ఇండియా దొరతనముల వారిప్పుడు ఊహించజాలక పోయినను, భారత దేశమునకు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము నొసంగవలెనను విషయమును భారతదేశముయొక్క ప్రత్యేకపరిస్థితులను ఆవశ్యకములను అతిదీర్ఘకాలమునుండి భారతదేశమునకు బ్రిటను దేశముతోగల సంబంధమునుబట్టి రౌండుటేబిలు సభవారు నిర్ణయించిన రీతిని పరస్పరము అంగీకరించి సర్దుబాటు చేసికొను పద్ధతిని అధికారమును మార్చుటకు సంబంధించిన షరతులకు లోబడు పద్ధతిని తాము సమర్థించెదమని బ్రిటను ఇండియా దొరతనములవారు రహస్యముగా గాంధిగారికిని వాగ్దానము చేయునెడలను లేక అట్టి వాగ్దానమును దొరతనమువారు చేయుదురని బాధ్యతగల మరి యొకరు తెలిపినయెడలను గూడ తన మట్టుకు మోతీలాలుగారు దానికి సమ్మతించెదరు. అట్టి వాగ్దానమును దొరతనమువారొసంగుటయును మోతీలాలుగారు దాని నామోదించుటయును కొనసాగునెడల అటుపిమ్మట సర్వవిషయములలోను సమాధానప్రయత్నమును జరుపుట కవకాశమేర్పడును. అందువలన వెంటనే సత్యాగ్రహము విరమింపబడును. దొరతనమువారిపు డవలంబించుచున్న కఠినశాసనవిధానముగూడ రద్దుపరచబడును. ఉదారభావముతో రాజకీయఖైదీల విడుదలగూడ జరుపబడును. అటుపిమ్మట పరస్పరము ఆమోదింపబడిన షరతులపైని కాంగ్రెసుప్రతినిధులు రౌండుటేబిలు సభలో పాల్గొనుటకుగూడ నవకాశమేర్పడును అని స్లోకోంబుగారు సప్రూజయకరుగారికి వ్రాసిరి.

రాయబారములను ప్రారంభించుట

ఈ లేఖపై నాధారపడియే మేమిద్దరమును జూలైనెల మొదటి వారములో పెక్కుసారులు సిమ్లాలో రాజప్రతినిధికి బాగుగా వివరించితిమి. పిమ్మట నీదిగువ లేఖనుగూడ వ్రాసితిమి.

౧

సప్రూజయకరుగార్లు రాజప్రతినిధిగారికి వ్రాసిన లేఖ.

అయ్యా,

ప్రస్తుతము భారతదేశము నందలి రాజకీయ స్థితిని తాము గమనింపగోరెదము. సమాజశాంతిస్థితిని మరల నెలకొల్పుటకు ఎట్టి కాలవిలంబనమును చేయకుండ వెంటనే యేదోకొంత ప్రయత్నమును జరుపు టత్యవసరమని మేము నమ్ముచున్నాము. సత్యాగ్రహమును ప్రారంభించుటవలన కలుగునట్టి విపత్తులను మేము గుర్తించియే యున్నాము. కావుననే ఆయుద్యమముతో మే మెట్టి సంబంధమును కలిగించుకొని యుండకపోవుటయేగాక దానిపట్ల నెట్టి సానుభూతిని గూడ మేము చూపియుండలేదు. సత్యాగ్రహమువలన ప్రజలకును ప్రభుత్వమునకును గూడ సంఘర్షణ మేర్పడినది. అందువలన దొరతనమువారికి కఠినవిధానమును ప్రారంభింపవలసి వచ్చినది. ఆకారణమున ప్రజలకు ప్రభుత్వముపట్ల విద్వేష మధికమైనది. ఈ రీతిగా విషమస్థితి యేర్పడుటవలన దేశముయొక్క స్థిరపరిస్థితులకు చాల నష్టము కలుగుటకు గూడ నవకాశ మేర్పడినది.

ప్రస్తుతస్థితిలో సత్యాగ్రహనాయకులు గూడ శాంతిని నెలకొల్పుటలో తోడ్పడునట్లు వారిని ప్రోత్సాహపరుపగలుగుదు మను నమ్మకముతోను ఆశతోను ప్రస్తుతస్థితినిగూర్చి వారిలో కొందరితో మేము స్వయముగా చర్చించుటకు మా దేశముపట్లను మే మొనర్పవలసిన ముఖ్యకర్తవ్య మనియే మేము నమ్ముచున్నాము.

సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుటకు దొరతనమువారికి తప్పనిసరియే యైనను రాజ్యాంగవిధానమునుగూర్చి అందరికిని సంతృప్తికరమగు నేదోయొక పద్ధతిని కనిపట్టగలుగుటకు సకలప్రయత్నములను చేయవలెననియే మీరుగూడ చాల ఆందోళనముతో నున్నారని మీ ఉపన్యాసముయొక్క ముఖ్యాభిప్రాయమని మే మభిప్రాయపడుచున్నాము. ఇది సరియైన యభిప్రాయమే యగునని నమ్మెదము. సత్యాగ్రహము విరమింపబడినచో దొరతనమువారు ప్రస్తుతమునం దవలంబించవలసివచ్చిన విధానమును, ఆ విధానమును కొనసాగించుటకు తాత్కాలికముగా చేయవలసివచ్చిన ఆర్డినెన్సులను ఇటుపైగూడ కొనసాగించుట కెట్టి ఆవశ్యకమును కలుగదనిగూడ మేము నమ్ముచున్నామని తెలుపు టనవసరమే యగును.

అతిముఖ్యమగు భారతస్వరాజ్యవిధానమును నిర్ణయించునట్టి పనిని కొనసాగించుటకు అత్యవసరమగు శాంతిని దేశమునందు నెలకొల్పుటకు తోడ్పడవలెనని కోరుచు మాఅభిప్రాయములను వారి కెరిగించి వారితో సాకల్యముగ చర్చించి వారికి నచ్చచెప్పుటకుగాను మేము చెరసాలకు వెళ్లి మహాత్మగాంధి పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ పండితజవహరలాలునెహ్రూగార్లతో సంభాషించుటకు మా కనుమతి నొసగవలెనని మేము మిమ్ములను కోరుచున్నాము.

ఇటుల వీరు ముగ్గురితోను సంభాషించుటలో మా సొంత బాధ్యతపైననే వెళ్లుచున్నాముగాని ప్రభుత్వ ప్రతినిధులముగా గాని మరియే పక్షముయొక్క ప్రతినిధులముగా గాని మేము వెళ్లుటలేదని స్పష్టముగా తెలుప గోరుచున్నాము. మా ప్రయత్నము విఫలమైనచో అందులకుగూడ మేమే బాధ్యుల మగుదుము.

ఇటుల మేము ఎరవాడ నైనిటాలు చెరసాలలకు వెళ్లి మహాత్మునితోను, నెహ్రూగా రిద్దరితోను మాటలాడుటకు మాకు అనుమతి నొసంగుటకు మీరు సమ్మతించునెడల అందులకు మాకు కావలసిన సౌకర్యముల నన్నిటిని కలుగజేయునట్లు బొంబాయి సంయుక్తరాష్ట్రముల ప్రభుత్వములవారికి తాము ఉత్తరువులను పంపగోరెదము.

మేమిటులు మహాత్మునితోను నెహ్రూగార్లతోను సంభాషించునపుడు ప్రభుత్వోద్యోగు లెవ్వరునుగూడ నచట నుండగూడదు. మేము రహస్యముగా సంభాషించుటకునుగూడ తాము మాకు అనుమతి నియ్యవలెను. ఇందులకు ప్రత్యుత్తరమును హోటెలు సెసిలుకు మాలో జయకరుగారి పేర పంపగోరెదము.

౨

రాజప్రతినిధిగారు పంపిన ప్రత్యుత్తరము

వైసురీగలు లాడ్జి,
సిమ్లా ౧౬-౮-౧౯౩౦.

అయ్యా,

మీరును సర్ తేజబహదురు సప్రూగారును ౧౩ వ తేదీని వ్రాసినలేఖ నాకు చేరినది. దేశమునందు మరల శాంతిని నెలకొల్పుటకు గాంధి, మోతీలాలు నెహ్రూ, జవహరలాలు నెహ్రూగార్లతో సంభాషించుటకు అనుమతి నియ్యవలెనని మీరు నన్ను కోరితిరి. మీరు ఈ విషయమున శక్తివంచన లేకుండ పనిచేసెద మనికూడ తెలిపియుంటిరి. సత్యాగ్రహముపట్లను స్వరాజ్యముపట్లను నేనును ఇండియా దొరతనమువారును ఎట్టిభావములను కలిగి యున్నదియును భారత శాసనసభలో ౯-౭-౩౦ తేదీని చేసియుండిన ఉపన్యాసమున స్పష్టముగా తెలిపియే యున్నాను. భారతదేశమున కంతటికిని, ఈ దేశమునందు నివసించుచున్న చాల ముఖ్యములగు సంఘములకును రాజకీయ పక్షములకును వర్గములకును గూడ సత్యాగ్రహమువలన అధికమగు నష్టము కలుగుచున్న దనియే మేము నమ్ముచున్నాము. కావున ఇట్లు నష్టపడుచున్న ప్రజల సాహాయ్యముతో సర్వవిధములను శక్తివంచన లేకుండ సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుట దొరతనమునకు ముఖ్యకర్తవ్యమే యగును. దేశమునందలి వివిధ సంఘములవారికిని సామరస్యమును కలిగించి వారి సాహాయ్యముతో పరిపాలనావిధాన సమస్యను పరిష్కరింపవలెనని కూడ మేము చాల ఆందోళనము నొందుచున్నామని మీరు సరిగానే గ్రహింపగలిగితిరి. ఇండియా దొరతనమువారు సైమను నివేదికను సాకల్యముగా పరిశీలించిన పిమ్మట నెట్టి సూచనలను చేయునదియును పిమ్మట రౌండుటేబిలుసభలో బ్రిటను భారతదేశముల ప్రతినిధులు కలసి చర్చించినపిమ్మట వారెట్టి సూచనలను చేయునదియును, అటుపిమ్మట పార్లమెంటుసభవారు రౌండుటేబిలు సభవారి నివేదికను చర్చించి యెట్టి తీర్మానమును చేయునదియునుగూడ ఇపుడు నేనూహించుట కెట్టి అవకాశమును లేదు. కాని భారతదేశ వ్యవహారములలో భారతీయులు వెంటనే యే విషయములనుగూర్చి బాధ్యతలను వహించుట కవకాశము లేదో అట్టివిషయముల పరిపాలననుగూర్చి మాత్రమే ప్రత్యేకపు ఏర్పాటులను చేయునట్టి పద్ధతిని తక్కిన సకల విషయముల పరిపాలనమునందును వీలైనంత అధికముగ బాధ్యతనే భారతీయులకు వశపరచునట్లు చేయుటలో నేనును ఇండియా దొరతనమువారును గూడ మాకుగల ప్రత్యేకావకాశములలో శక్తివంచన లేకుండ తోడ్పడుటకే సంసిద్ధులమై యున్నామని నేను ఈనెల 9 వ తేదీని చాల స్పష్టముగానే తెలిపికొంటిని. ఆవిషయము లేవో వాటినిగూర్చి చేయవలసిన శ్రేష్ఠములగు నేర్పాటు లెట్టివో మున్నగు విషయములు రౌండుటేబిలు సభలోనే చర్చింప బడవలసి యుండునుగాన రెండు దేశములవారును పరస్పర విశ్వాసముతో కలసి ఆలోచించినచో సమాధానము కలుగకుండుట కెట్టికారణమును లేదనియే నేను నమ్ముచున్నాను.

ఇందులకవసరమగు స్థితిని దేశమునందు మరల కలుగజేయుటకు మీరు కాంగ్రెసునాయకులతో సంభాషించుటవలన తగిన అవకాశము ఏర్పడునవ్వునని మీరు నమ్ముచున్నపుడును, ఈరీతిగా మీరు తోడ్పడ గోరుచున్నపుడును మీ ప్రయత్నములకు నెట్టి నిరోధములనైన కలుగ చేయుట నాకును ఇండియా దొరతనమునకును గూడ సముచితము కాజాలదు. సత్యాగ్రహమును ప్రతిఘటించుటలో మొదటినుండియును ఎవరు ఇండియా ప్రభుత్వ పక్షముననే యుండిరో యెవరి సాహాయ్యము అమూల్యము అని నేను భావించుచుందునో అట్టి మీ విషయమున నేను మరియొకరీతిగా ప్రవర్తించుట కెట్టి యవకాశమును లేదు.

ఈ లేఖకు మీవద్దనుండి మరల ప్రత్యుత్తరము వచ్చినవెంటనే భారతదేశమునందు మరల శాంతిని నెలకొల్పుటకు దేశసేవానిరతితో మీరు చేయదలచిన ప్రయత్నము నిర్విఘ్నముగా కొనసాగుటకు తగిన యుత్తరువులను నేను రాష్ట్రీయప్రభుత్వములకు పంపించెదను.

చిత్తగించవలెను.

(సం) ఇర్విను.

సప్రూజయకరుగార్లు మొదటిసారి గాంధిమహాత్మునితో సంభాషించుట

మాకును రాజప్రతినిధికిని ఇటుల ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరిగిన పిమ్మట 1930 జూలై నెల 23,24 తేదీలను మేము ఎరవాడ

చెరసాలకు వెళ్లి గాంధిమహాత్మునితో సంభాషించితిమి. అపుడు దేశ స్థితినంతను మహాత్మునకు వివరించి చెప్పుటయేగాక రాజప్రతినిధికిని మాకును జరిగిన సంభాషణయొక్క సారాంశమును గూడ తెలిపితిమి. అపుడు గాంధిగారు నయిని చెరసాలలోనున్న పండితమోతీలాలు నెహ్రూ, పండిత జవహర్‌లాలు నెహ్రూగార్లకు మాపించుటకు ఈ దిగువను వివరింపబడిన నోటును లేఖను వ్రాసి మాచేతికిచ్చిరి.

3

రాజ్యాంగప్రయోజనము

(1) ఈప్రశ్నకు సంబంధించినంతవరకు నావ్యక్తి అభిప్రాయ మేమనగా, తాత్కాలిక స్థితిలో పూర్ణస్వరాజ్యము (లోకలు సెల్ఫ్ గవర్నమెంట్) విషయమున అవసరమయిన భద్రములను గూర్చియే రౌండుటేబిలుసభలో చర్చజరుగునెడల అందులకు నాకెట్టి ఆక్షేపణ యును లేదు. కాని ఆసభలో ఇండిపెండెన్సు సమస్య నెవరైన నెత్తినచో దానిని సభవారు త్రోసివేయగూడదు. రౌండుటేబిలు సభలో కాంగ్రెసువారు పాల్గొనుటకు ముందు ఆసభయొక్క సంపూర్ణనిర్మాణమును గూర్చి నేను పూర్తిగా తెలుసుకొనగోరెదను.

(2) రౌండుటేబిలు సభ యేర్పాటు కాంగ్రెసువారికి సంతృప్తి కరముగా నుండినచో సహజముగానే సత్యాగ్రహము (సివిల్ డిసొబీడియన్సు) విరమింపబడును. అనగా శాసనోల్లంఘనము కొరకె యిపుడు జరుపబడుచున్న కొన్ని చట్టముల ఉల్లంఘనము మాత్రమే నిలిపివేయబడును గాని మద్యపానమును విదేశవస్త్రములను గూర్చి దొరతనమువారె నిరోధ శాసనములను ప్రకటించినయెడల తప్ప అనగా మద్యపాన విక్రయములను విదేశవస్త్రధారణ విక్రయములను దొర తనమువారే నిషేధించినయెడల తప్ప లేనిచో మద్యపానమును విక్రయ మును విదేశవస్త్రధారణమును విక్రయమును జరుగకుండ శాంతియుత ముగ కాంగ్రెసువారు పికెటింగు చేయుచునే యుందురు. మరియు ప్రజలు ఉప్పును తయారుచేయుచునే యుండవలెను. ఉప్పుచట్టము నందలి శిక్షానిబంధనను దొరతనమువారు అమలు జరుపగూడదు. దొర తనమువారు ఉప్పుగల్లలపైనను ఇతరుల ఉప్పుగల్లలపైనగూడ కాంగ్రెసువారు దాడిసలుపరు. ఈకడపటి షరతును అంగీకరించితి మని దొరతనమువారు వ్రాతమూలకముగా తెలియజేసినచో దీనిని తక్కిన షరతులపట్టికలో చేర్చకుండుటకు గూడ నేను సమ్మ తించెదను.

(3. ఏ) సత్యాగ్రహమును విరమించిన వెంటనే రాజకీయ ఖైదీల నందరిని, విచారణలో నున్న వారినందరిని అనగా దౌర్జన్య మొనరించి నందులకును, దౌర్జన్యమును ప్రోత్సాహపరచినందులకును శిక్షింపబడిన వారిని తప్ప తక్కినవారినందరిని వదలివేయవలెను.

(బి) ఉప్పుచట్టము, ముద్రణాలయచట్టము, ఆదాయచట్టము మున్నగు చట్టముక్రింద దొరతనమువారు వశపరచుకొనిన ప్రజల సొత్తుల నన్నిటిని మరల వారికిచ్చివేయవలెను.

(సి) శిక్షింపబడిన సత్యాగ్రహుల వద్దనుండియు ముద్రణ చట్టము క్రిందను తీసికొనబడిన జామీనాల ధరావతుల మొత్తముల నన్నిటిని మరల వారికిచ్చివేయవలెను.

(డి) సత్యాగ్రహ సందర్భమున రాజీనామాల నిచ్చినట్టియు లేక పనిలోనుండి తొలగింపబడినట్టి గ్రామోద్యోగులలోను ఇతర ఉద్యోగులలోను మరల నెవరైన పనులలో చేరగోరినయెడల వారి పనులను వారికియ్యవలెను.

షరా: వెనుక అసహాయోద్యమమునందు రాజీనామాల నిచ్చిన వారికిని డిస్మిసు చేయబడినవారికిని గూడ ఈ (డి) షరతు వర్తిం చును.

(ఇ) రాజప్రతినిధి చేసిన ఆర్డినెన్సు లన్నిటిని రద్దుపరచవలెను.

నేనిపుడు తెలిపిన యీ యభిప్రాయములు కేవలము వ్యక్తి అభిప్రాయములు. ఏలనగా ఖైదులో నుంచబడినవానికి దేశమునందు జరుగుచున్న విషయము లేవియును తెలియచేయబడవు గాన ఖైదులో నున్నవాడు రాజకీయములను గూర్చి యెట్టి అభిప్రాయమును వెల్లడింప గూడదు. అతనికి విషయములు సరిగా తెలియవు. నేను నిర్బంధము నందుండకున్నచో నా అభిప్రాయమున కుండదగిన విలువ యిపుడు ఉండగూడదనియే నాఅభిప్రాయము. జయకరు సప్రూగార్లు ఈ నోటును పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ, పండితజవహరలాలు నెహ్రూ, వల్లభభాయి పటేలుగార్లకును ప్రస్తుతము ఉద్యమమును నడపించు చున్న కాంగ్రెసునాయకులకునుగూడ చూపించవచ్చును కాని పత్రిక లలో మాత్రము ప్రకటింపగూడదు. ఇపుడు దీనిని రాజప్రతినిధికిగూడ చూపించగూడదు. దొరతనమువా రీషరతుల కిపుడు సమ్మతించినను గూడ నన్ను చెరసాలనుండి వదలినపిమ్మట నే నిపుడు కోల్పోయిన ఆత్మవిశ్వాసము నాకు మరల కలుగుటయును రౌండుటేబిలుసభకు ఆహ్వానింపబడు నట్టి వివిధపక్షముల నాయకులందరును ముందుగా కలసి ఆలోచించి రౌండుటేబిలు సభలో కోరదగిన కడపటి పరిమితి షరతు నుగూర్చి యేకాభిప్రాయ మగుటయును జరిగిననేకాని నేను పాల్గొన జాలను. నేను వెనుక రాజప్రతినిధికి వ్రాసిన లేఖలో వివరించిన 11 అంశములనుబట్టి యిటుపైని ఏర్పరుపబడనున్న స్వరాజ్య విధానముల నన్నిటిని సమయము వచ్చినపుడు పరీక్షించుటకు నాకు స్వాతంత్ర్య ముండవలెను.

(సం) యం. కే. గాంధి.

28-7-30, ఎరవాడ సెంట్రలు ప్రిజను.

౪

మహాత్ముడు పండిత మోతీలాలుగారికి వ్రాసిన లేఖ
మహాత్ముడుపైని వివరించిన నోటుతోపాటు
ఈ లేఖనుగూడ సప్రూ జయకరుగార్ల కిచ్చెను

"నా స్థితి చాల అసందర్భముగ నున్నది. నా స్వభావమట్టి దగుటచే దేశమునందు జరుగుచున్న విషయములనుగూర్చి నేను జైలు లోనుండి నిర్ధారణగ నా అభిప్రాయమును తెలుపజాలను. కావున నా కేషరతులు సంతృప్తికరముగ నుండునో వాటిని కేవలము చిత్తు ముసాయిదాగానే వ్రాసి మన మిత్రులద్వారా మీవద్దకు పంపితిని. జనక స్లోకోంబుగారు ఈ చెరసాలలో నాతో సంభాషించినప్పుడు గూడ నేమి తెలుపుటకును నా కెంతమాత్రమును మనస్కరించలేదు. కావున మీతో సంభాషించవలెననిగూడ నేనప్పుడు స్లోకోంబుగారితో చెప్పితిని. కాని స్లోకోంబుగారు చాల బతిమాలుటచే నేను నిరాకరింపజాలకపోతిని కాన నా యభిప్రాయము నతనికి తెలిపితిని. మీతో సంభాషించుటకు పూర్వమే పత్రికలలో ప్రకటించుటకుగూడ అనుమతి నిచ్చితిని. గౌరవప్రదమైన రాజీ కుదురుటకు తగిన అవకాశము కలిగినచో దాని కడ్డంతరము కలిగించుటకు నేను సమ్మతింపనుకాని తగిన కాలము వచ్చినదా అను విషయమున నాకింకను సంశయము మిక్కిలి హెచ్చుగానే యున్నది. చివరకు నిర్ధారణమైన ప్రత్యుత్తరము నియ్యవలసినవారు పండిత జవహరలాలు నెహ్రూగారే. మీరును నేమును జవహరలాలుగారికి సలహామాత్రమే యియ్యగలుగుదుము. నేను సప్రూజయకరుగార్ల చేతికిచ్చిననోటు (మెమో)లో నేను తెలుపగల కనిష్ఠపరిమాణము షరతులనే తెలిపితిని. నేనంతకంటె తగ్గింపజాలను. పండిత జవహరలాలుగారి కిష్టమున్నచో ఇంకను తగ్గించుటకు కావలసిన కర్తృత కలదు. ప్రస్తుతము ప్రజలచిత్తవృత్తినిబట్టి నాచినను కాంగ్రెసుయొక్క అంతరంగిక భావమునుబట్టియును గూడ నా స్థితి అసందర్భముగానే యున్నది. లాహోరు కాంగ్రెసు మహాసభలో ఆమోదింపబడిన తీర్మానము నతిక్రమించకుండ నెంతటి కఠిన షరతులను మీరు కోరినను గూడ ఆమోదించుటకు నాకెట్టి సంశయము లేదు. కావున ఈ నోటు మీకును జవహరలాలుగారికిని సంతృప్తికరముగా నుండినయెడల తప్ప, లేనిచో మీరు దీని కెట్టి విలువను ఒసగ నవసరము లేదు. నేను రాజప్రతినిధికి వ్రాసిన మొదటిలేఖలో తెలిపిన 11 షరతులనుగూర్చి మీరును జవహరలాలుగారును ఆమోదించి యుండలేదని నే నెరుగుదును. వాటినిగూర్చి యిప్పటికైనను మీ అభిప్రాయము మారినదో లేదో నాకు తెలియదు. నాకుమాత్ర మిప్పుడు పూర్తిగ సంశయనివారణము కలిగినది. అవి యిండిపెండెన్సుయొక్క సారాంశమే. వాటిని వెంటనే అమలులో పెట్టుటకు భారతజాతికి అధికార మునగజాలనట్టి యట్టిషరతులనుగూడ నే నామోదింపజాలను.

ఈ నోటు(మెమో)లో నేను పదకొండు షరతులలోను మూడు షరతులను మాత్రమే వివరించి యుంచితిని తక్కిన 8 షరతులను నేను వదలుకొనలేదు. ఈ మూడును సత్యాగ్రహమునకు సంబంధించిన వగుటచే ఈనోటులో ఈమూడింటిని మాత్రమే నేను పేర్కొంటిని. నేను మనము నిర్ధారణ చేసిన స్థితిని భంగపరచునట్టి యెట్టి సంధిలోను నేను పాల్గొనజాలను.

చిత్తగించవలెను.

(సం) యం. కే. గాంధీ.

౫

28-7-30 తేదీగల నెహ్రూపండితుల మెమోరాండము

కేంద్రకారాగృహము. నైనీ అలహాబాదు:—సర్ తేజ్ బహాదూర్ సప్రూ, జయకరుగార్లతో మేము చాలసేపు ముచ్చటించితిమి. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకును, హైందవులకును నడుమ ప్రస్తుతము జరుగుచున్న పోరాటమును సాధ్యమైనచో నంతమొందించుటలో లేక తాత్కాలికముగ నైనను నిలుపుటకో, గాంధిగారిని మమ్ముల నిరువురను మా మా కారాగృహములలో సందర్శించుటకు తమ్ము ప్రేరేపించిన సంభవముల నన్నిటిని వారు మాకు తెలియజేసిరి. సంధి జరుగవలెనని వారియాధార్థమును నిచ్చను మేము మెచ్చుకొనుచున్నాము. సంధి సమకూరుట కుపకరింపగల మార్గముల నన్నిటిని మేము సంతోషముతో నన్వేషింతుము కాని, జాతీమోక్షములో నెంతయో త్యాగమునొనరించియున్న హైందవులకు ఈ సంధి గౌరవప్రదమునదిగ నుండవలయును. మరియు, ఈ సంధియొక్క ఫలితము మా దేశముయొక్క స్వాతంత్ర్యముగనే యుండవలయును. కాంగ్రెసుయొక్క ప్రతినిధులముగ మాకు ఈ సంస్థయొక్క తీర్మానములలో ముఖ్యమగు భాగములను మార్చుటకు అధికారము లేదు. అయినను కాంగ్రెసుయొక్క సభ్యులమాత్రములముగ మున్నెంచినచో వివరములలో మార్పును గావింపవలయునని సిఫార్సును గావించుటకు కొన్ని సందర్భములలో మేము సంసిద్ధులముగ నుండగలము. మొదటి యడుగులోనే మమ్ముల నొక చిక్కు ఎదుర్కొనుచున్నది. మేమిరువురము కారాగృహములో నున్నాము. కొంతకాలముగ బహిప్రపంచమునకును, జాతీయోద్యమమునకును దూరమైతిమి. మాలో నొకనికి రమారమి మూడు నెలలుగా నే వార్తాపత్రిక యొద్దయు నొసంగబడి యుండ లేదు. గాంధీజీకూడ చాల నెలలుగా కారాగృహములో నుండి యున్నారు. ఇంతేకాదు. ప్రథమకార్యనిర్వాహకసంఘములో మాతోపాటు సభ్యులుగా నుండినవారు రమారమి యందరును ఇప్పుడు కారాగృహములలోనున్నారు. వర్కింగుకమిటీయే అక్రమసంఘముగా ప్రకటింపబడినది. హైందవజాతీయమహాసభయొక్క నిండుసమావేశమునకు మాత్రమే యధికారములో రెండవస్థానము నాక్రమించు

అఖిల ఇండియా కాంగ్రెసుకమిటీ కాంగ్రెసు సంస్థలలో నాఖరు నిర్ణయమును గావింపగల సంస్థ. దీని సభ్యులు 360 మందిలో రమారమి 100 కి 75 మంది కారాగృహములలో నున్నారు. జాతీయోద్యమమునుండి విడివడియున్న మేము మాసహోద్యోగులతోడను, అందులో ముఖ్యముగా గాంధిజీతోను సమగ్రముగా నాలోచింపనిది స్పష్టముగ నెట్టి చర్యను గైకొనుటకును బాధ్యత వహింపజాలము.

ఇక రౌండుటేబిలు సమావేశము విషయములో, ముఖ్యమగు సంగతులనుగూర్చి ముందుగనే యొకయొడంబడిక కుదిరినగాని ఎట్టి ఫలితమునైనను పొందజాలమని మాకు తోచుచున్నది. అట్టి యొడంబడిక చాలముఖ్యమని మే మభిప్రాయ పడుచున్నాము. అయ్యది స్పష్టమైనదిగా నుండవలెను. తప్పు అభిప్రాయములకుగాని అపార్థములకుగాని యవకాశ ముండరాదు.

సర్ తేజ్ బహాదూరు సప్రూ, జయకరుగార్లు తమ సొంతబాధ్యతపైననే వ్యవహరించుచుండుటయు, వారు ఇర్విన్ ప్రభుని తరఫునగాని, వారి ప్రభుత్వము తరఫునగాని యెట్టిమాటయు నొసంగజాలకుండుటయు వారిరువురును ప్రకటనము గావించిన తమ లేఖలో ఇర్విన్ ప్రభువును స్పష్టపరచియున్నారు. కాంగ్రెసునకును బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకును నైన కుదిరెడునటువంటి యొడంబడిక సిద్ధించుటకు మార్గమును తయారుచేయుటలో వారు (సప్రూజయకరుగార్లు) జయప్రదముగుటమాత్రము సాధ్యము కావచ్చును. గాంధిజీతోను మాయితర సహోద్యోగులతోను సంప్రతించక స్పష్టముగ నెట్టి సంధిషరతులనైనను సూచించుటకు మాకు సాధ్యముగాదు గనుక, సర్ తేజబహాదూరు సప్రూ జయకరుగార్లచే గావింపబడిన సూచనలగూర్చియు, మాకు జూపబడిన జూలై 23 వ తేదిగల తమ చీటిలో గాంధిజీ గావించియున్న సూచనలగూర్చియు చర్చింపమానితిమి. మొత్తము మీద గాంధిజీయొక్క యభిప్రాయములలో రెండవదానితోను మూడవదానితోను మే మేకీభవింపవచ్చును. కాని మాసూచనలను గావించుటకు పూర్వము పై సంగతులనుగూర్చిన వివరములను, అందులో ముఖ్యముగా గాంధిజీయొక్క మొదటియభిప్రాయమును వారితోను, ఇతరులతోను గలసి చర్చింపగోరెదము. ఈ మాచీటిని (నోటును) రహస్యముగా నుంచవలయుననియు, 23-7-30 తేదీగల గాంధిజీయొక్క చీటిని (నోటును) ఎవరికైతే చూపించెదరో వారికిమాత్రమే దీనిని కూడ చూపింపవలయుననియు సూచించుచున్నారము.

౬

మహాత్మునికి పండిత జవహర్లాల్ గారి లేఖ

జూలై, 28 తారీఖున నైని సెంట్రల్ జెయిలునుండి శ్రీయుత పండిత జవహర్లాల్ గారు ఎరవాడయందున్న గాంధిమహాత్మునికి ఈ క్రింది లేఖను వ్రాసిరి:—

బాపూజీ గారి దివ్యసముఖమునకు

ఒక చెరసాలనుండి యింకొక చెరసాలకు వ్రాయుట యైనను, ఇంతకాలము గతించిన తరువాత మీకు ఉత్తరము వ్రాయుట నాకు చాల సంతసము కలుగజేయుచున్నది. ఉత్తరము దీర్ఘముగా వ్రాయవలెనని యిచ్ఛ పొడముచున్నది. కాని అట్లుచేయుట కియ్యది సమయము కాదు. కావున ఈలేఖలో ప్రస్తుతవిషయమునుమాత్రము వివరింతును.

డాక్టరు తేజబహాదూరు సప్రూగారును, శ్రీయుత జయకర్ గారును నిన్నవచ్చి మా నాయనగారితోడను నాతోడను చాలసేపు మాటలాడిరి. ఈనాడును మరల వారు వచ్చి మాటలాడెదరు. ఇదివఱకే విషయములన్నిటిని వారు మాకు తెలియజేసిరి గనుకను, మీ యుత్తరమును, నోటును మాకు చూపిరి గనుకను, వారు మరలవచ్చి నాతో మాటలాడకముందే విషయము తండ్రికొడుకుల మిద్దరము విచారించుకొని ఒక తీర్మానమునకు వచ్చుట వీలగునని మేము తలచితిమి. రెండవసారివచ్చి వారు మాటలాడినప్పుడు ఏమైన క్రొత్తవిషయములు బయలుపడినచో ఇప్పుడు చేసికొనిన నిర్ధారణము మార్చుకొనుటకు మేము సంసిద్ధులమై యున్నాము. ప్రస్తుతసమయమున మేము చేసికొనిన నిర్ధారణ తేజబహాదూరు సప్రూగారికిని జయకర్ గారికిని ఇచ్చిన నోటులో పొందుపరిచితిమి. ఇది క్లుప్తముగా నున్నది. కాని మాచిత్తప్రవృత్తులను ఈ లేఖవలన మీరు తెలిసికొనగలుగుదురు. మన స్థితి యెట్లుండవలెనను విషయమున నాయనగారికిని నాకును భేదభావ మేమియును లేదు. ఇద్దరమును ఏకమనస్కులమై యున్నాము. రాజ్యాంగసమస్యాపరిష్కారమునుగూర్చి మీరు తెలిపిన యభిప్రాయము నాకు ఇష్టము గాలేదు. మానాయనగారికి కూడ ఇష్టము గాలేదు. మనస్థితులకును వాగ్దానములకును దేశమునందలి ప్రస్తుత పరిస్థితులకును మీయభిప్రాయ మెట్లనుకూలించునో నాకు తెలియుట లేదు. ఇంతకాలము ప్రయత్నమువలన మనకు చేకూరిన స్థానమునకు విఘాతము కలుగు సంధికి మన మొప్పుకొనరాదని మీరు చెప్పినదానితో నేనును మానాయనగారును సంపూర్ణముగా నేకీభవించుచున్నాము. ఈకారణమువలన మనము ఒక తీర్మానమునకు వచ్చుటకు పూర్వము సంగతిసందర్భములను సమగ్రముగ చర్చించుట యవసరము.

ఎదిరివారు తగినంత ముందంజ వేయలేదని నే నంగీకరింపవలసియున్నది కావున మనము బలహీనముగ ప్రవర్తించుటకాని తప్పటడుగు వేయుటకాని ఉపద్రవకరమని వాదింతును.

నేను అత్యుక్తుల నన్నిటిని వీడి మితవాదముతో కావించుచున్నాను. నామట్టుకు నేను పోరాటమునకై సంతసింతును. నాయందు ప్రాణమున్నదని తెలిసికొనుట కది తోడుపడును. భారతదేశమునందీ నాల్గుమాసములలో జరిగిన విషయములు నాకు బ్రహ్మానందమును

కలుగజేసినవి. నామాతృదేశమునందలి స్త్రీల యెడలను, పురుషుల యెడలను, బాలుర యెడలను గర్వభావము వహించుటకు ఈకాలమునందు జరిగిన విషయములు కారణములైనవి. కాని చాలమంది ప్రజలకు ఈ స్వభావములేదు. వారు శాంతిని వాంఛింతురు. కనుక నేను తీవ్రముగ ప్రయత్నించి నన్ను నేను చంపుకొని, శాంతికావలెనను భావమును వహించుచున్నాను. మీరు మీయింద్రజాలమహిమచే నవీనభారతదేశమును సృష్టించినందులకు మిమ్ము అనేకవిధముల అభినందించుచున్నాను. ఇకముందు ఏమి రానున్నదో నాకు తెలియదు. కాని జరిగిపోయిన విషయములవలన జీవితము సార్థకమైనది. సామాన్యములగు మనజీవితములు మహోన్నతత వహించినవి.

నైనిటాలు చెరసాలలోనున్న నేను దౌర్జన్యరాహిత్య సాధనముయొక్క మహత్త్వమును గూర్చి బాగుగ నాలోచించినాను. ఇదివరకుకంటె నిప్పుడు నేను ఈ సిద్ధాంతమునెడల హెచ్చు అభిమానము కలవాడనైతిని. మీరు ప్రతిపాదించిన దౌర్జన్యరాహిత్య సిద్ధాంతమునకు దేశీయులు చూపిన సానుభూతి మీకు అసంతృప్తి గొలుపలేదని నేను తలంచుచున్నాను. ఎక్కడనో ఒకచోట తప్ప దేశము ఈ దౌర్జన్యరాహిత్యసిద్ధాంతమును ఆశ్చర్యకరమగు విధమున చేపట్టినది. ఇట్టి సానుభూతి చూపబడునని అదివరకెన్నడును నేను తలపలేదు.

మీ 11 షరతులయెడల నాకు అంగీకారములేదు. అవి మంచివి కావని తలచుటవలన నేనిట్లు చెప్పుటలేదు ఇవి చాల ముఖ్యమైనవే. ఐనను ఇవి స్వాతంత్ర్యము యొక్క స్థానము నాక్రమింపజాలవని నాయభిప్రాయము. ఐనను ఈ 11 షరతులను తక్షణము అమలులో పెట్టుటకు భారతజాతికి శక్తినియ్యని యే సూచనలకును మన మంగీకరింపరాదని మీరు చెప్పినమాటలతో నే నేకీభవింతును. 8 రోజుల క్రిందట మానాయనగారికి యింజక్షను ఇచ్చినప్పటినుండి నాన్నగారికి జబ్బుగనున్నది. ఆయన చాలబలహీనముగ నున్నారు. నిన్న సాయంకాలము చాలసేపు సప్రూ జయకర్లతో సంభాషించుటవలన వారు చాల డస్సిపోయినారు.

(సం) జవహర్లాలు.

పండిత మోతిలాలుగారి వాక్యములు

నన్నుగూర్చి ఆదుర్దా పడవద్దు. ఇది తాత్కాలికమగు జబ్బే కాని వేరుకాదు. రెండుమూడు రోజులలో స్వస్థత కాంచగలనని యూహించుచున్నాను. నా ప్రేమ నంగీకరింపుడు.

(సం) మోతీలాల్ నెహ్రూ

రెండవసారి మాటలాడినతరువాత వ్రాసినది

సర్ తేజబహద్దూరు సప్రూ, జయకర్ గార్లతో మరల నింకొకసారి మాటలాడితిమి. వారి యిచ్చ చొప్పున మా నోటులో కొన్నిమార్పులు చేసినాము. కాని వానివలన ముఖ్యవిషయములలో వచ్చిన భేదమేమియు లేదు. మా యభిప్రాయము స్పష్టమే. అందువిషయమున నాకు సందేహమేమియు లేదు. మాపై ఖరి మీ యాదరణమును పొందగలదని తలచుచున్నాను.

ఆప్రకారమున జూలై 31 వ తేదిని ఆగష్టు 1 తేది 2 తేదీల యందును జయకరుగారొక్కరే గాంధిగారిని సందర్శించిరి. అప్పుడు గాంధిగారు ఈ క్రింది లేఖను వ్రాసియిచ్చిరి.

(1) బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునుండి భారతదేశమును విడగొట్టుటకు భారతీయులకు అధికారావకాశము లేనటువంటిదియు గాంధిగారు నిర్వచించిన 11 షరతులను అమలుపరచుటకు అధికారావకాశము లేనటువంటిదియు రాజ్యాంగప్రణాళిక యేదియును గాంధిగారు అంగీకరింపజాలరు.

(2) గాంధిగారియొక్క యీ యభిప్రాయములనుగూర్చి వైస్రాయిగారికి వెంటనే తెలియజేయవలయును. ఎందువల్ల ననగా అటుపిమ్మట రౌండుటేబిలుసభలో ఈ విషయములను గూర్చి గాంధిగారు ప్రస్తావించునెడల వైస్రాయిగారు ఇవి గాంధిగారికి పుట్టిన క్రొత్తయూహ లని విస్మయపడకుండుటకై ముందుగా తెలియజేయవలెను. ఇదివరలో బ్రిటిషువారికి ఒసంగబడియున్న ప్రత్యేకపుహక్కు సౌకర్యముల నన్నింటినిగూర్చి పునర్విమర్శ చేయుటకై యొక నిష్పాక్షిక విచారణసంఘము నేర్పాటు చేయవలసినదిగ గాంధిగారు రౌండుటేబిలుసభయందు నిష్కర్షగ కోరగలరను విషయముకూడ వైస్రాయిగారికి తెలియజేయవలెను.

ఈ లేఖ వ్రాసినపిమ్మట ఆగష్టు 13, 14, 15 తేదీల యందు పూనాలోని ఎర్రవాడ జెయిలులో మాకును గాంధిగారికిని మోతీలాలుగారికిని జవహర్లాలుగారికిని ఒకసంప్రతింపు సమావేశమును మాకును వల్లభభాయిపటేలుగారికిని డాక్టరు సయ్యదుమహమ్మదుగారికిని జైరామదాసు దౌలతురాముగారికిని సరోజనీనాయడుగారికిని ఇంకొక సంప్రతింపు సమావేశమును జరిగెను. ఈ సంప్రతింపుల పర్యవసాన మేమనగా:—వైస్రాయిగారికి చూపించ గలందులకై కాంగ్రెసునాయకులు మాకొక లేఖను వ్రాసి యిచ్చిరి. ఆలేఖ యీ క్రిందిరీతిగా నుండెను.

౨

కాంగ్రెసు నాయకులందరును కలసి వ్రాసిన లేఖ

ఎర్రవాడ చెరసాల 15-8-30

ప్రియమిత్రులారా!

కాంగ్రెసువారికిని బ్రిటిషువారికిని శాంతి సమాధానములు చేయుటకై మీరు పూనుకొనినందులకు మీకు మే మెంతయు కృతజ్ఞులము. మాకును వైస్రాయిగారికిని జరిగిన యుత్తరప్రత్యుత్తరములను

బట్టియు, మీకును మాకును జరిగిన సంభాషణలనుబట్టియు చూడగా దేశమునకు గౌరవప్రదమైన సంధిమరతు లేర్పడుటకు పరిస్థితు లింకను పరిపక్వము కాలేదని మాకు తోచుచున్నది. గత అయిదుమాసముల లోను ప్రజాసామాన్యమందు నూతన ప్రబోధము విశేషముగా కలిగి నను ప్రజలలోని వివిధసంఘములవారు అనుభవించినకష్టము లెక్కు వగానున్నను, సంకల్పసిద్ధికి తగినంత ఆత్మత్యాగము గాని కష్టపరం పరలు గాని ప్రజల కింకను కలుగలేదు. శాసనోల్లంఘనోద్యమము దేశమున కరిష్టము నాపాదించెనని కాని, రాజ్యాంగవిరుద్ధమైన పద్ధతి యని కాని, ఈ యుద్యమము దుర్ముహూర్తమునందు ఆరంభింపబడిన దని కాని మీరును వైస్రాయిగారును తలంచుచున్నట్లుగా మేము కూడ తలంచుటలేదని మీకు విశదపరచ నవసరములేదు. రక్తసిక్త మైన విప్లవములతో ఆంగ్ల దేశచరిత్ర నిండియున్నది. అరుధిరమయ మహావిప్లవములను జంకుగొంకు లేక ఆంగ్లేయులు కొనియాడిరి. ఆ పాఠ ములనే మాకు నేర్పి ఆ మార్గముల ననుసరింప మాకు బోధించిరి. కాబట్టి సంకల్పమునందును అనుష్ఠానమునందును శాంతముగా వెలయుచున్న యీ యుద్యమమును వైస్రాయిగారుగాని, వివేకియైన యాంగ్లేయు డెవ్వడుకాని గర్హించి దూషించుట ధర్మముకాదు. కాని, యీ శాస నోల్లంఘనోద్యమమునుగూర్చి అధికారులుగాని అనధికారులుగాని ప్రక టించు దూషణ ఖండనములకు మేము వాదప్రతివాదములు చేయు వారము కాము.

ఈ శాసనోల్లంఘనోద్యమమును జనసామాన్యము శిరసావహించి యవలంబించుటవల్లనే అది సమర్థింపదగినదై యున్నది. కనుక మేము విశదపరచగోరెడి విషయ మేమనగా ఒకవేళ మీతో మేము చేతులు గలుపుటకు వీలున్నయెడల శాసనోల్లంఘనమును పూర్తిగా నిలిపివేయు టకుగాని, తాత్కాలికముగా నిలిపివేయుటకుగాని మేము కోరు చున్నాము. నిర్నిమిత్తముగా మన దేశమువారిని స్త్రీలను పురుషులను పిల్లలను చెరసాలలపాలు చేయుట గాని, లాఠీకర్రల కర్పించుటగాని, ఇతరబాధల నొందజేయుటగాని మాకు కేవలము గాని ముచ్చటగాని కాదు. కాబట్టి శాంతి సమాధానములకు గల అవకాశములను పూర్తిగా విమర్శించుటకై మేము శక్తివంచనలేక కృషిచేయగలమని మీకును మీద్వారా వైస్రాయిగారికిని అభయమొసంగుచున్నాము. కాని, అట్టి అశావకాశములు భూనభోంతరాళముల మధ్య నెచ్చటను మాకు కన్పిం చుట లేదు. భారతదేశాభ్యుదయమార్గమును నిర్ణయించగలవారు భారతీయులే యను దృఢమైన నమ్మక మాంగ్లేయాధికారులమనస్సున కెక్కినట్లుగా సూచన లేవియు కన్పించుటలేదు. సదుద్దేశసంకలితు లైన యధికారుల వాగ్దానప్రమాణములనుకూడ మేము విశ్వసింపజాల కున్నాము. ఈ సనాతన భారతభూమిసంపదైశ్వర్యములను శతాబ్దు లనుండియు ఆంగ్లేయులు పీల్చి పిప్పిచేయుటవల్ల, భారతీయులు నేడు అధఃపతితులై తమ రాజకీయార్థిక నైతిక దైన్యమును గుర్తింప జాలకున్నారు. ఈరీతిగా భారతీయుల నిరంతరదైన్యమునకు కారణ భూతులైన ఆంగ్లేయు లికనైన ప్రక్కకుతొలగి వెనుకకుమరలి భారతీ యుల భావ్యభ్యుదయమున కడ్డము రాకుండుటయే ఆంగ్లేయు లిప్పుడు చేయవలసిన యుపకార మనుసంగతి ఆంగ్లేయు లంగీకరింపజాలరు. కాని, మీరును మనసోదర దేశీయులు మరికొందరును ఆంగ్లేయులవలె భావిం పరనుసంగతి మాకు తెలియును. రానున్న రౌండుటేబిలుసభలో హాజరై సంప్రతించుటకు తగినంత పరివర్తనము ఆంగ్లేయులయందు కలిగినదని మానమ్మకమైయున్నది. మేము ఇప్పుడు ప్రతిబంధకముల చిక్కియు న్నను ఈవిషయమున మాశక్త్యనుసారము మీకు తోడ్పడ గలము.—మీరు స్నేహపూర్వకముగ చేయుచున్న యీసంధిప్రయ త్నములకు మేము చేయవలసిన సహాయ మీక్రింద పేర్కొనిన దొక్క టే. కాబోవు రౌండుటేబిలుసభనుగూర్చి వైస్రాయిగారు మీకు వ్రాసిన యుత్తరములో వైస్రాయిగారి వాక్యములు అస్పష్టార్థభూ యిష్ఠములుగ నున్నవి. అందువల్ల గతసంవత్సరము లాహోరులో భారతజాతి కోరిన కోరికల కనుగుణముగ నన్వయించి వైస్రాయి గారి వాక్యములకు విలువకట్టుటకు వీలు లేకున్నది. అదియును గాక, కాంగ్రెసుపక్షమున కమిటీసభను శాస్త్రీయముగా జరిపి సంప్రతించ కుండగను, లేదా అవసరమైనచో అఖిలభారత కాంగ్రెసు కమిటీసభ జరిపి సంప్రతించకుండగను, కాంగ్రెసు సభాధికారము వహించి ఏది యును నిర్ణయించి మేము చెప్పజాలము. కాని, మామట్టుకు మేము ఈ క్రింది షరతులు లేని సమాధాన మేదియు అంగీకరింపజాలము. రౌండుటేబిలు సభలో నిర్ధారణచేయబడు రాజ్యాంగప్రణాళిక ఏదైనను ఈ మూడు అవకాశములును అట్టి ప్రణాళికలోనుండి తీరవలెను:

(1) బ్రిటిషుసామ్రాజ్యములోనుండి భారతీయులు విడిపోవుట కా ప్రణాళికలో అధికారావకాశము లుండవలెను.

(2) ఆ ప్రణాళికవల్ల భారతీయులకు స్వదేశ సంరక్షకసైన్యా ధికారమును, సంపూర్ణార్థిక స్వాతంత్ర్యమును ఉండవలెను. వైస్రాయి గారికి గాంధిగారు వ్రాసిన లేఖలో పేర్కొనిన 11 షరతులును ఆ ప్రణాళికలో చెల్లింపబడవలెను.

(3) బ్రిటిషువారికి ఈ దేశములో గల ప్రత్యేకప్రయోజన హక్కుల న్యాయాన్యాయములను గూర్చియు, ప్రజలవద్ద ప్రభుత్వము వారు చేసిన ఋణముల న్యాయాన్యాయములను గూర్చియు స్వరాజ్య ప్రభుత్వమువారికి అఋణములయందుండవలసిన బాధ్యతనుగూర్చియు విచారణచేయుట కొక నిష్పాక్షికవిచారణసంఘమును నియమించుటకు అధికారావకాశము లా రాజ్యాంగప్రణాళికలో నుండవలెను.

మరి:—ప్రభుత్వాధికారమును భారతజాతీయప్రభుత్వము వారికి ఒప్పగించునప్పుడు బ్రిటిష్‌వారితో పరస్పరమును చేసికొనవల సిన సర్దుబాట్లనుగూర్చి నిర్ణయించుటకు భారతీయ ప్రతినిధిసంఘమే అధికారము కలిగియుండవలెను.

2. పైని చెప్పినదంతయును బ్రిటిష్‌గవర్నమెంటువారికి సాధ్యమని తోచెయెడలను, ఆప్రకారముగ అంగీకారయోగ్యమై యున్నదని వారు స్పష్టముగ ప్రకటించేయెడలను, శాసనోల్లంఘనోద్యమము రద్దు చేయవలయు నని పరిగణింపకమితేవారిని మేము కోరగలము. అనగా కేవలము శాసనధిక్కారార్థము చేయుచున్న శాసనోల్లంఘనమును మాత్రము నిలిపివేయుదుము. కాని, విదేశవస్త్రవిక్రయసాత్త్వికనిరోధము గాని, మద్యవిక్రయసాత్త్వికనిరోధముగాని యథాప్రకారముగ జరుగుచునేయుండును. సంపూర్ణ మద్యపాననిషేధమును ప్రభుత్వమువారు అనుశాసించువరకును విదేశవస్త్ర నిషేధమును ప్రభుత్వమువారు అనుశాసించువరకును పైనిచెప్పిన సాత్త్వికనిరోధము జరుగుచునేయుండును. ప్రజలు ఇష్టానుసారము నిరాటంకముగ ఉప్పుపండించుకొనుచునే యుండగలరు. ఉప్పుచట్టములోని దండనవిధు లేవియు అమలుపరచ రాదు. కాని, గవర్నమెంటువారి డిపోలమీదకుగాని ఇతర ఆసాముల డిపోలమీదకుగాని దండెత్తకుండగలము.

శాసనోల్లంఘనము నిలిపివేయబడుటకు పూర్వము ఈక్రింది విధులను గవర్నమెంటువారు నిర్వర్తింపవలెను. 1 హింసాకలితమైన దౌర్జన్యములు చేసినందులకుగాని, అందులకు పురికొల్పినందులకుగాని శిక్షితులైనవారు తప్ప మిగిలిన సత్యాగ్రహఖైదీల నందరను విడుదల చేయవలెను. (2) ఉప్పుచట్టము ననుసరించికాని ముద్రణాశాసనము ననుసరించికాని రెవిన్యూచట్టము ననుసరించికాని సర్కారువారు దాఖలుపరచుకొనియుండిన, స్థిరచరాస్తులన్నియు మరలా యివ్వబడవలెను (3) ముద్రణాశాసనము ననుసరించి నిందితులైన వారివద్ద వసూలుచేసిన జరిమానాలును ధరావతులును వాపసుచేయవలెను. (4) శాసనోల్లంఘనోద్యమము ననుసరించి తమయుద్యోగములకు రాజీనామాల నిచ్చియుండిన అధికారులను గ్రామోద్యోగులను మరల నుద్యోగము లందు చేర్చుకొనవలెను. శాసనోల్లంఘనోద్యమ కారణంబున బర్తరఫు చేయబడిన యుద్యోగులుకూడ మరల నుద్యోగపదవులు కోరిరేని వారికా పదవుల నొసంగవలెను.

మరి:—పైని చెప్పిన షరతులు వెనుకటి సహాయనిరాకరణోద్యమ కాలంబులకుగూడ వర్తింప జేయవలెను.

5. వైస్రాయిగారు తమ స్వతంత్రాధికారముతో అమలుపరచిన నిరంకుశశాసనముల నన్నిటిని (ఆర్డినెన్సులను) రద్దుచేయవలెను.

పైని చెప్పిన షరతు లన్నియు ఆమోదించి చెల్లింపబడిన పిమ్మట రౌండుటేబిలు సభయందు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు హాజరు అయ్యే విషయమును రౌండుటేబిలుసభ్యవర్గవిషయమును నిర్ణయింపబడును.

ఇట్లు సద్భావముతో విన్నవించు:—(సం) మోతీలాలు నెహ్రూ, (సం) సరోజనీ నాయుడు, (సం) వల్లభభాయి పటేలు, (సం) జయరామదాసు దౌలతురామ్, (సం) సయ్యదు మహమ్మదు, (సం) జవహర్‌లాలు నెహ్రూ,

౮

రాయబారుల లేఖ

పండితులకును గాంధిమహాత్మునికిని అభినందనములు

బొంబాయినుండి 1930 సంవత్సరము ఆగస్టు 16 తారీఖున సప్రూజయకర్ గారలు వ్రాసిన లేఖ ఈక్రింద పొందుపరుపబడినది:-

బొంబాయిలో మలబారు హిల్లునందలి వింటర్‌టన్ రోడ్డునుండి మేము ఈ క్రింది ప్రత్యుత్తరమును ఆగస్టు 16 తారీఖున పంపితిమి.

మిత్రులారా,

పూనాయందును అలహాబాదునందును మిమ్ములను కలసికొని ముచ్చటించినప్పుడు మీరు మాయెడల చూపిన యాదరణకును, ఓపికకును మిమ్ముల నెంతయు నభినందించుచున్నాము. దీర్ఘములగు నీ సంభాషణలవలన మీకు కలిగిన కష్టమునకు మేము చింతిల్లుచున్నాము. ఆరోగ్యము చెడిన సమయములో అలహాబాదునుండి బొంబాయికి వచ్చుటయందు పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారికి కలిగిన కష్టమునకు మాకు దుఃఖముగనున్నది. శాసనోల్లంఘనోద్యమమును విరమించి, రౌండుటేబిల్ సమావేశమునందు పాల్గొనుటకై మీరు చెప్పిన షరతులుగల లేఖ మా కందినది. మీకు ఇదివరకు తెలియజేసినట్లు ఈపని మేము (1) అప్పుడు కాంగ్రెస్ అధ్యక్షులుగా నుండిన పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారు జూన్ 20 వ తారీఖున స్లోకోంబుగారికి చెప్పిన ప్రాతిపదికమీదను, (2) జూన్ 25 వ తారీఖున స్లోకోంబుగారు పండిత మోతీలాల్ గారికి పంపినపత్రము ప్రాతిపదికమీదను ప్రారంభించితిమి. ఈషరతులు మాకును, రాజప్రతినిధిగారికిని సంధికుదురుటకు ప్రాతిపదికగా పండిత మోతీలాల్ గారిచే నప్పుడు అంగీకరింపబడెను. స్లోకోంబుగారు ఈరెండు పత్రములను మాకు పంపిరి. తరువాత మేము సంధి కుదురుటకు వీలుకలదేమోయని విచారించుటకు గాంధిమహాత్ముని, పండిత జవహర్లాలుగారిని, పండిత మోతీలాలుగారిని కలసికొని ముచ్చటింప గోరుచు రాజప్రతినిధి యాజ్ఞ పడసితిమి. పైని తెల్పబడిన రెండవ పత్రము మావద్దనుండి మీరు తీసికొంటిరి. ఈనెల 14 వ తారీఖున మీరిచ్చిన ఉత్తరములోని షరతులు మనచే సంగీకరింపబడినవే యని యిప్పుడు మాకు కనబడుచున్నది. రాజప్రతినిధి దీనిని విచారించుటకై దానిని పంపవలసియున్నది. వారి నిర్ణయమునకై మేము వేచియుండవలెను. ఈ లేఖలలో ముఖ్యమైనవానిని పత్రికలలో ప్రచురింపవలెనను మీ కోరికను మేము గమనించితిమి. మీ లేఖను రాజప్రతినిధి యాలోచించినతరువాత ఉత్తర ప్రత్యుత్తరముల నన్నిటిని ప్రచురిం

లేదు. ఈలేఖను పూర్తిచేయుటకు ముందు ఒకవిషయమును మీకు చెప్పవలసియున్నది. శాసనోల్లంఘనోద్యమమును విరమించుటవలన దేశములో స్థితి చాల బాగుపడునని నమ్ముటకు మాకు కారణములుండెను. దౌర్జన్యరహితముగా ప్రవర్తించిన ఖైదీలందరును విడుదల చేయబడుదురనియు, చిటగాంగు, లాహోరు కుట్రకేసుల విషయమై ప్రతిపాదింపబడిన ఆర్డినెన్సులు తప్ప తక్కినవన్నియు రద్దుచేయబడుననియు, దేశములో నన్ని రాజకీయసంస్థలకంటె కాంగ్రెసువారికి రౌండుటేబిలు సమావేశములో హెచ్చు ప్రాతినిధ్య మియ్యబడుననియు నమ్ముటకు మాకు కారణము లుండెను. మరియు స్లోకోంబుగారితో సంభాషించుచు పండిత మోతీలాల్ గారు చెప్పినషరతులకును, మోతీలాల్ గారి సమ్మతితో స్లోకోంబుగారు మాకు పంపిన ప్రకటనమునకును, రాజప్రతినిధి మాకుపంపినలేఖలోని షరతులకును ముఖ్యభేదము లేవియు లేవని మేము అభిప్రాయపడినట్లు తెలిపితిమని చెప్పుట అనవసరము.

మీమిత్రులు,
(సం) తేజబహద్దూర్ సప్రూ,
,, యమ్. ఆర్. జయకరు.

అటుతరువాత జయకర్ గారొక్కరే ఆగస్టు 21 వ తేదీనాడు కాంగ్రెసు నాయకులు వ్రాసియిచ్చిన యుత్తరమును సిమ్లాకు తీసికొని పోయి వైస్రాయిగారితో సంప్రతించిరి. సర్ సప్రూగారు 25 వ తేదీనాడు జయకరుగారిని కలసికొనిరి. అటుపైని మేము 25,27 తేదీల మధ్య వైస్రాయిగారిని మరికొందరు ప్రభుత్వకార్యనిర్వాహక వర్గ సభ్యులను చాలసార్లు సందర్శించితిమి. దీని కంతకును ఫలితముగ, అలహాబాదులోను ఎరవాడలోను కాంగ్రెసు నాయకులకు చూపింపవలసినదిగా వైస్రాయిగారు మా కీ క్రిందియుత్తరమునిచ్చిరి.

౬

రాజప్రతినిధిగారి లేఖ

వైస్రీగల్ లాడ్జి,
సిమ్లా, 28 ఆగస్టు. 1930.

ప్రియమిత్రులు సర్ తేజబహదర్ గారికి,

జయకర్ గారును మీరును గలసి ప్రస్తుతము జైలులోనున్న కాంగ్రెసు నాయకులతో జరిగించిన సంప్రతింపుల ఫలితములను గూర్చి నాకు తెలియజేసినందుకును, వా రందరును గలసి ఆగస్టు 15 వ తేదీనాడు వ్రాసిన లేఖను దానికి మీరు వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరమునుగూడ నాకు పంపినందుకును మీకు నేను నా కృతజ్ఞతను దెల్పుకొనుచున్నాను. భారతదేశములో మరల సాధారణపరిస్థితులను నెలకొల్పుటకై ప్రజాసేవ చేయు నుద్దేశముతో మీ యంతటమీరై భారమును వహించి ప్రయత్నములు కొనసాగించిన మీ యున్నతభావమును నేనెంత యెక్కువగా హర్షించుచున్నదియు మీరు తెలిసికొనగోరెదను. మీరు మీ ప్రయత్నములకు దిగినప్పటి స్థితిగతులు మరల నొకసారి జ్ఞాపకముచేసికొనవలెను. భారతీయులు ప్రస్తుతము బాధ్యత వహించి నిర్వహించుటకు తగిన స్థితిలో లేని విషయములలో తగిన యేర్పాటులను గావించుచు, తదనుసారముగ వారి సొంత వ్యవహారములను నిర్వహించుకొనుటలో వారికెంత యెక్కువ యధికారమిచ్చుటకు వీలగునో అంతయెక్కువ యధికారమును వారు సంపాదించుకొనుటకు వారికి హృదయపూర్వకముగ సాహాయ్యపడుటకు నేను సిద్ధముగా నున్నాననియు నా ప్రభుత్వమువారు గూడ నట్లే కోరుచున్నారనియు ఈసందర్భమున బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారి యభిప్రాయముగూడ నిదియే యని నేను నిస్సందేహముగా చెప్పగలననియు, జూలై 16 వ తేదీనాడు నేను వ్రాసిన యుత్తరములో మీకు నేను స్పష్టపరచియుంటిని. ఇట్లు భారతీయులు బాధ్యత వహించుటకు తగిన స్థితిలో లేని యంశములేవి? వానివిషయమున ఎట్టియేర్పాట్లు గావింపవలసి యుండును? అను సంగతులనుగూర్చి లభించినంతవరకు సాధనసంపత్తి నంతను పరీక్షించి సమాలోచించుట లండన్ సభ కార్యక్రమమునం దొకభాగము. 9 వ తేదీ నాడు నేను శాసనసభయం దొసంగిన యుపన్యాసమునందు మరి కొంతసంగతులను నేను స్పష్టపరచి యున్నాను.

ఈ రాజ్యాంగసమస్య నంతను, పూర్తిగా, అన్ని దృక్పథముల నుండియు పరీక్షించుటకు, లండన్ సభకు వచ్చు ప్రతినిధులకందరికిని నిరాఘాటమైన యధికారముకలదు, అనునది యందు మొదటిది. ఆ సభవారు ఆమోదించిన ఎట్టినిర్ణయమైనను సరే, అటుతరువాత హ్యాజెస్టీవారు పార్లమెంటువారి యెదుట బెట్టబోవు సూచనలకు ఆధారముగ నుండును అనునది రెండవది. కాంగ్రెసు నాయకులు మీకు వ్రాసియిచ్చిన యుత్తరము మీరు స్వయముగా పూనుకొన్న యీ కార్యములో మీకు సాహాయ్యపడుట లేదేమో అని నాభయము. మీరుగూడ ఈ సంగతిని ఒప్పుకొందురని నానమ్మకము. ఈ యుత్తరముయొక్క సాధారణధోరణిని బట్టియు, అందుగల యంశముల ధోరణినిబట్టియు, కాంగ్రెసు కార్యక్రమమునుగూర్చిన దేశమున కంతకును, ముఖ్యముగ ఆర్థికస్థితినిబట్టి యింతటిహానికలిగినదియు, దానిని నహో, అందుగల సూచనలనుగూర్చి విపులముగా చర్చించుటకు ప్రయత్నించుటవల్ల ఏవిధమైన ప్రయోజనము గాని యుండునని నాకు తోచదు. అందు రూపొందింపబడిన ప్రతిపాదనల సాధారణముగా గొని చర్చను దిగుట యసాధ్య మని నేను స్పష్టముగా చెప్పవలసియుండును. మీరు మరల కాంగ్రెసు నాయకులను చూడబోయినచో వారి కీసంగతి స్పష్టపఱుపవలయునని నేను కోరుచున్నాను.

ఆగస్టు 16 వ తేదీనాడు మీరు వారికి వ్రాసిన ప్రత్యుత్తరము నందలి కడపటి పేరానుగూర్చి చెప్పవలసిన సంగతి యొకటిగలదు. మన మీ సంగతులనుగూర్చి చర్చించినప్పుడు శాసనోల్లంఘనము విర

మింపబడినప్పు డింక నటుపై ఆర్డినెన్సులకు అవసరముండదు. కాబట్టి ఒక్క లాహోరు కుట్రకేసు, చిట్టగాంగు దోపిడీకేసుల సందర్భమున తప్ప మిగతవిషయములలో ఆర్డినెన్సులను అమలులో నుంచగోరనని నేను చెప్పియుంటిని. కాని శాసనోల్లంఘనము విరమింపబడినదను కారణమునుబట్టి సరిగా అట్లది విరమింపబడినసమయముననే స్థానిక ప్రభుత్వములకు (రాష్ట్రప్రభుత్వములకు) గూడ శాసనోల్లంఘనములో శిక్షింపబడినవారినిగాని అరెస్టయి విచారణలోనున్న వారినిగాని వెంటనే విడుదలచేయుటకు తగిన యవకాశముండునో ఉండదో నిశ్చయముగ నేను చెప్పజాలననికూడ స్పష్టపరచియుంటిని. ఈసందర్భమున ఉదారభావముతో కార్యవ్యవహారమును నిర్వహింపవలసియుండునని నేనెంతగట్టిగ నాశించుచుండినను, ఆయాకేసుల ప్రత్యేకస్వభావములనుబట్టి సానుభూతితో వారిని ఆయారాష్ట్రప్రభుత్వములవారు పరిశీలించునట్లు వారికి సలహానొసంగుటయొక్కటియే నేను చేయగలిగిన పనియనికూడ అప్పుడు నేను స్పష్టముగ జెప్పియుంటిని. కాంగ్రెసువారు శాసనోల్లంఘనమును విరమించి లండన్ సభలో పాల్గొన గోరినచో వారి కుండవలసిన ప్రాతినిధ్యమునుగూర్చి మీరు సూచించియున్నారు. ఈసందర్భమున కాంగ్రెసువారు, అధికసంఖ్యాకత్వము విషయమున, సభ మొత్తముమీదనే తమకు మెజారిటీ యుండవలెనని కోరుటలేదని మీరుచెప్పినట్లును, అటుపై కాంగ్రెసువారికి తగినంత ప్రాతినిధ్యము సమకూర్చవలసినదిగా సార్వభౌముని ప్రభుత్వమువారిని కోరుటలో నాకేమియు కష్టముండదని నేను నాయభిప్రాయమును తెలియబరచినట్లును నాకుజ్ఞాపకము. కాంగ్రెసుపక్షమువారు తమకిష్టమైన ప్రతినిధులపేర్లను వ్రాసియిచ్చినచో అవసరమునుబట్టి ఆపేర్ల పట్టికను పరిశీలించుటకు నేనంగీకరించెదననికూడ నేను చెప్పియుంటిని. ఇట్టి పరిస్థితులలో, మీప్రయత్నములకు తగినఫలము, మీరాశించిన ఫలితము, కలుగకుండ పోయినచో ప్రజలకు పూర్తిగా తెలిసియుండవలయును. అందుచే ఉత్తరములు శీఘ్రముగా ప్రకటింపబడుటమంచిది. ఈ కారణమునుబట్టి నాస్థితినిగూర్చియు, నా ప్రభుత్వముయొక్క స్థితినిగూర్చియు స్పష్టముగా మీరు తెలిసికొన గోరుచుందురని నా యభిప్రాయము.

ఇట్లు

(సం) ఇర్విన్

నెహ్రూ పండితులను మరల సందర్శించుట

కాంగ్రెసు నాయకుల యుత్తరము విషయమున మాచే సూచింపబడిన కొన్ని సంగతులనుగూర్చి రాజప్రతినిధికిని మాకును జరిగిన సంప్రతింపులయొక్క ఫలితములనుకూడ కాంగ్రెసు నాయకులకు తెలుపుటకు రాజప్రతినిధి మాకనుజ్ఞ నొసంగెను. ఆగస్టు 28 వ తేది నాడు సిమ్లాను వదలి నెహ్రూపండితులను డా. మహమూద్ గారిని 30, 31 వ తారీఖులనాడు నైనీలోకలసి సంభాషించితిమి. వారికి రాజప్రతినిధిగారి లేఖను జూపించి మా సంభాషణలయొక్క ఫలితములను తెలియబరచితిమి. ఆగస్టు 15 తేదీని వారు మాకు వ్రాసియుండిన యుత్తరమున సూచింపబడి యుండినట్టియు, ఆగస్టు 28 వ తేదీగల రాజప్రతినిధిగారి జాబునం దెత్తుకొనబడి యుండినట్టియు సంగతుల విషయమున, నీ క్రిందపద్ధతిపై ఒడంబడిక సాధ్యమగు నని రాజప్రతినిధిగారితో మేము జరిపిన సంభాషణలవలన మేము నమ్మగలిగియున్నా మని వారికి దెలియజెప్పితిమి—

(అ) రాజ్యాంగసూత్రమువిషయమున ఆగస్టు 28 వ తేదీనాడు రాజప్రతినిధి మాకు వ్రాసియున్న యుత్తరమునందు రెండవ పేరాలో సూచింపబడిన నాల్గుముఖ్యసూత్రములలో నుడువబడిన రీతినే సంగతి సందర్భము లుండగలవు.

(ఆ) ఇండియాకు ఇష్టమున్నపుడు సామ్రాజ్యమునుండి విడిపడుటకు హక్కుండునా యను ప్రశ్నను రౌండుటేబిలు సమావేశమున గాంధిగారు తెచ్చుటకు అనుమతింపబడునా యను విషయమున, సంగతిసందర్భము లిట్లున్నవి:—"రాజప్రతినిధిగారు మాకు వ్రాసిన లేఖలో నుడివియున్నట్లుగా, రౌండుటేబిలు సమావేశము స్వేచ్ఛగా సంప్రతింపులను జరుపుట కుద్దేశింపబడిన సమావేశము. కావున నెవరైనను తమకు రుచించిన ఏప్రశ్నపైనను సూచింపవచ్చును కాని, యీ ప్రశ్న నిపుడు గాంధిగారు లేవదీయుట వివేకవంతము గాజాలదని రాజప్రతినిధి యభిప్రాయపడిరి. అయినను, వారు ఇండియా ప్రభుత్వమును ఈ ప్రశ్నతో సంబోధించుచో ఈ ప్రశ్నను చర్చనీయాంశముగా పాటింప ప్రభుత్వమువారు సంసిద్ధులు గారనియే రాజప్రతినిధి యందురు. అప్పటికిని గాంధిగారీప్రశ్నను లేవదీయ గోరుచో రౌండుటేబిలుసమావేశములో వారటుల గావింపవలసియున్నారని ఇండియా మంత్రికి ప్రభుత్వమువారు దెలియబరతురు.

(ఇ) ధనవ్యయభారములను కొన్నింటిని ఇండియా భరింపవలసియుండుటనుగూర్చియు, ఈ విషయమును నిష్పాక్షికమగు విచారణ సంఘముచే పరీక్షింపబడునటులు చేయుటనుగూర్చియు రౌండుటేబిలు సమావేశములో చర్చించుటకుగల హక్కువిషయములో సంగతిసందర్భము లిట్లుండును:—ఋణములన్నిటిని పూర్తిగా నిరాకరించునట్టి సూచనకయినను రాజప్రతినిధి యొప్పుకొనజాలరు. అయినను ఇండియాయొక్క ధనవ్యయభారమునకు సంబంధించిన యెట్టి ప్రశ్నపైనను, ఎవరైనను రౌండుటేబిలు సమావేశములో పరిష్కారము గొనిరావచ్చును.

(ఈ) ఉప్పుచట్టమునుండి రక్షణయొసంగు విషయమున రాజప్రతినిధిగారి వాదన యిది: (1) ఉప్పుపన్నునుగూర్చి సైమనుకమీషను వారు గావించియున్న సిఫార్సు అంగీకరింపబడుచో ఈపన్ను రాష్ట్రముల వశమునకు మార్చబడగలదు. (2) మరియు, ఇప్పటికే ప్రభుత్వాదాయము చాల లోటుగలిగియుండెను. కాన, ఆదాయమున

నుపకరించు ఈ యుపకరణయును పోగొట్టుకొన ప్రభుత్వమువా రిచ్చ గింపరు. అయినను, ఉప్పుచట్టమును శాసనసభవారిచే రద్దుపరిపించ గల్గినచో, అట్లు రద్దుపరచుటవలన గలిగిన యాదాయపు నష్టమును భర్తీ చేయుటకు మార్గము సూచింపబడుచో, రాజప్రతినిధియు, వారి ప్రభుత్వమును ఈ ప్రశ్నను దానిగుణాగుణముల ననుసరించి యాలోచింపగలరు. శాసనములలో నుప్పుచట్టమొక భాగముగానుండువరకు నుప్పుచట్టము. బహిరంగముగా నుల్లంఘింపబడుటకు రాజప్రతినిధి యుపేక్షింపజాలరు. సద్భావమును, శాంతియు మరల నెలకొనినపిదప దేశములోని బీదలకు ఆర్థికసాహాయ్య మేరీతిని చక్కగా నొసగబడ గలదో రాజప్రతినిధితోను, వారి ప్రభుత్వముతోను గలసి సంప్రతించుటకు హైందవనాయకులిష్టపడుచో రాజప్రతినిధి హైందవ నాయకుల చిన్నసమావేశము నొకదానిని సంతోషముతో జరిపెదరు.

(ఊ) పికెటింగు విషయమున సంగతిసందర్భము లివి:—పికెటింగువలన ప్రజలలో నేయొక భాగమునకుగాని యిబ్బందిగాని (న్యూసెన్సు) గల్గినను, పికెటింగుతో సహా మనుష్యులయెడ జబర్దస్తీ, బలప్రయోగము మొదలగునవి జరిగినను, శాసనముల ప్రకారము చర్య దీసికొనుటకు రాజప్రతినిధి హక్కు నుంచుకొనెదరు. మరియు ఉన్నట్లుండి యుదయింపగల పరిస్థితుల నెదుర్కొనుటకు వలయు శాసనాను సారముగు అధికారమునుకూడ ప్రభుత్వమువారు గల్గియుందురు. పైవరతులకు లోబడి, శాంతి నెలకొనినపుడు పికెటింగు ఆర్డినెన్సు ఉపసంహరింపబడును.

(ఋ) 6 వ ప్రశ్న, శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున రాజీనామా నిచ్చియున్నట్టియు, తొలగింపబడి యున్నట్టియు నుద్యోగస్థులకు సంబంధించినది. ఈ విషయమున ప్రభుత్వమువారు చెప్పున దేమనగా, ఈ ప్రశ్న ముఖ్యముగా స్థానికప్రభుత్వములకు సంబంధించినది. ఉద్యోగములు ఖాళీగానుండవలయుననియు, ఇటీవలి చిక్కు సమయమున ప్రభుత్వమువారిచే నియమింపబడినట్టియు, విశ్వసనీయులయినట్టియు మనుజులను వారి యుద్యోగములనుండి తొలగింపరాదనియు షరతులకు లోబడి, యావేశాధిక్యముచేత నుద్యోగములను వదలినవారిని మరలనుద్యోగములలోనికి స్థానికప్రభుత్వము వారు చేర్చుకొనెదరని నమ్మబడును.

(ౠ) పత్రికాశాసనముక్రింద ప్రభుత్వమువారు వశపరచుకొనిన ముద్రణాలయములను వాపసుచేయు విషయమున నేమియు కష్టముండజాలదు.

(ఌ) జరిమానాక్రింద చెల్లింపబడిన మొత్తమును, ఆస్తులను మరల నిచ్చివేయు ప్రశ్న ఎనిమిదవది. ఈవిషయమున స్పష్టముగు నిర్వచన మవసరము. వశపరచుకొనబడినట్టియు, అమ్మబడినట్టియు ఆస్తుల విషయమున నితరుల (మూడవ మనుష్యుని) హక్కులుకూడ నిమగ్నమై యుండవచ్చును. జరిమానాను వాపసు చేయు విషయమునకూడ కష్టములు గలవు. ఈ విషయమున స్థానిక ప్రభుత్వములు న్యాయదృష్టితో సంచరింపగలవని మాత్రమే రాజప్రతినిధిగారు నుడువజాలియున్నారు.

9 వ ప్రశ్న:—ఖైదీలను వదలిపెట్టు విషయమున జూలై 28 వ తేదీగల తమ యుత్తరములోనే రాజప్రతినిధిగారు తమ యభిప్రాయములను వివరించి యున్నారు.

పై పద్ధతులపైని రాయబారము లింకను కొనసాగింప వీలు గలదనుట

మా కికముందుగల కాలవ్యవధి తక్కువగానున్నప్పటికిని పైని సూచించిన పద్ధతులపై మా రాయబారముల నింకను కొనసాగించుటకు వీలుగలదని నెహ్రూ పండితులకును, డాక్టరు సైయద్‌మహమద్ గారికిని స్పష్టముగా దెలిపితిమి. అయినను ఈ యాధారముపై నెట్టి యొడంబడికను గావించుకొనుటకు సమ్మతింపజాలమని వారు నుడివి, గాంధిగారి క్రిందిజాబు (నోటు) నొసంగిరి:—

౧౦

నెహ్రూగారు గాంధీజీకి పంపిన ఉత్తరము

నైయినీ సెంట్రలు జయిలు, ఆగస్టు 30, 1930.

గాంధిజీకి;—నిన్నను, నేడునుగూడ సప్రూజయకర్ గార్లతో మేము మరికొన్నిసార్లు సంభాషించితిమి. వారితో దీర్ఘముగా చర్చించు నవకాశము లభించినది. ఆగస్టు 28 వ తేదీనాడు ఇర్విన్ ప్రభువు తమకు వ్రాసిన ఉత్తరమును వారు మాకిచ్చిరి. ఆగస్టు 15 వ తేదీనాడు మనము సప్రూ, జయకర్ గార్లకు వ్రాసిన లేఖలో గలసూచనల నాధారపరచుకొని చర్చలు సాగించుట అసాధ్యమనియు, అందుచే సప్రూజయకర్ గారల ప్రయత్నములు నిష్ఫలములైన వనియు ఈ యుత్తరములో స్పష్టముగా తెలుపబడినది. మన జాయింటు ఉత్తరములో సంతకము చేసిన వారందరును, తమ తమ వ్యక్తిశ్వాతంత్ర్యములమీద ఎంతవరకు పోగలిగినదియు పూర్తిగ చర్చించినపై మన మా యుత్తరమును వ్రాసియుంటిమన్న సంగతి మీ రెరుగుదురు. కొన్ని కొన్ని ప్రధానములైన షరతు లంగీకరింపబడవలయు ననియు, బ్రిటీషుగవర్నమెంటువారు దీనినిగూర్చి స్పష్టముగా ప్రకటింపవలయుననియు లేకపోయినచో ఎట్టి పరిష్కారమును తృప్తికరముగ నుండజాలదనియు మన ముందు వ్రాసియుంటిమి. ఇట్టి ప్రకటన బ్రిటీషు గవర్నమెంటువారు చేసినచో, శాసనోల్లంఘనమును విరమింపవలసినదిగా కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గమువారికి సూచించుటకు మన మంగీకరింపగలమనియు, కాని, శాసనోల్లంఘనము విరమించుటతో నొటుగనే, మన యుత్తరములో సూచింపబడిన కొన్ని యంశములను ఇండియా ప్రభుత్వమువారమలు పరచవలసి యుండునని కూడ మనముందు వ్రాసియుంటిమి. ముందుగా తేలవలసిన యీ యంశములన్నియు తృప్తికరముగా ప్రకటింప

జరిగినచో తరువాత లండను సభ ప్రాతినిధ్యమును గూర్చియు, అందు కాంగ్రెసువారు పాల్గొనుటను గూర్చియు నిశ్చయింపబడును వని మాడ నందు తెలిపియుంటిమి.

"ఈ సూచనల నాధారముగా దీసికొని చర్యలను సాగించుటయే యసాధ్యమని ఇర్విన్ ప్రభువు అభిప్రాయపడుచున్నారు. ఇట్టి సందర్భములలో మనకు సమాధానమునకవకాశమేమియు నుండజాలదు. ఇర్విన్ ప్రభువు ఉత్తరములోని సంగతులను, వానితోడనే నేడు నటుండ, ఈ నడుమ ప్రభుత్వమువారు సాగించిన చర్యలుగూడ వారికి శాంతి యక్కరలేదని తెలియజేయుచున్నవి. ఢిల్లీలో కాంగ్రెసుకార్య నిర్వాహకసంఘము సమావేశమగునని ప్రకటింపబడినవెంటనే ఢిల్లీ రాష్ట్రీయములో నైసంఘసమావేశము కాగూడదని నిషేధించుటలోను, అటుతరువాత ఆ సంఘమునందలి సభ్యులను చాలమందిని అరెస్టుచేయు టలోను గల యర్థమిది యొక్కటియే కాని మరియేమియుగాదు. ఈ అరెస్టులనుగూర్చికాని యాగవర్నుమెంటువారి తక్కిన చర్యలనుగూర్చి కాని మేమేమియు వెనకెట్టబోము. ఈ చర్యలలో కొన్ని నాగరకతాహీనములైనవనియు క్రూరములనియు మాయభిప్రాయము. వానికి మా నిరసనము. కాని ఒకవైపునుండి ఏసంస్థ శాంతినిగోరుచున్నదో, ఏసంస్థతో సమాలోచింప గోరుచున్నారో ఆసంస్థమీదికే దండెత్తుటయును, మరియొకవైపునుండి శాంతి కావలయునని కోరుటకును సంబంధ మేమియు గనబడదు. దేశమునందంతటను కాంగ్రెసుకార్యనిర్వాహక వర్గమును నిషేధించి దాని సమావేశములను నిరోధించినచో ఇంక శాంతి కవకాశము రవ్వంతయైన లేదనియే దానియర్థము. ఇట్టి పరిస్థితు లలోనైనను, ఈజాతీయోద్యమ మిట్లు కొనసాగుచుండవలయుననియే తప్పక దానియభిప్రాయము. కాకపోయినచో భారతీయులపక్షమున మాటలాడుటకధికారముగలవా రందరును భారతదేశకారాగృహము లలో బడియున్నప్పుడు మరి యింకనెవ్వరితో సంప్రతింపులు? ఇర్విన్ ప్రభువులేఖయు బ్రిటిష్‌ప్రభుత్వమువారిచర్యయు సప్రూ జయకర్ గార్ల ప్రయత్నములు భగ్నములైనట్లు స్పష్టపరచుచున్నవి. ఉత్త రములోని విషయములను మీరు తెలిపిన సమాధానములనుబట్టి చూడగా ఇంతకుపూర్వము మనము స్థిరపరచిన స్థానముకంటెనుగూడ వెనుకకే పోవునట్లు మాకు కనబడుచున్నది. మన భావములకును ఇర్విన్ ప్రభువు గారి భావములకును అపారమగు భేదము కనబడుచుండుటచే వివరములను తెలుపుట యనవసరము. కాని ఇర్విన్ ప్రభువుగారి లేఖలోని యంశము లను కొన్నిటిని మీకు మేము తెలుపగోరుదుము. ఇర్విన్ ప్రభువు వెనుక భారతశాసనసభలో నుపన్యసించినప్పుడు తెలిపిన విషయములను, జూలై 16 వ తేదీన ఇర్విన్ ప్రభువు సప్రూ జయకర్ గార్లకు వ్రాసిన లేఖలోని విషయములను మాత్రమే యిప్పుడు మరల ఇర్విన్ ప్రభువు లేఖలో తెలుపబడినవి. ఎరవాడచెరసాలనుండి మన మందరమును కలసి వ్రాసినలేఖలో మనము సూచించి యుండునట్లు ఆ ఉపన్యా సములోని వాక్యములన్నియు యూహాతీతములుగానున్నవి. వాటిలో గొప్ప యర్థమిమిడియుండినను ఉండవచ్చును లేదా అవి నిరర్థకము లైనను కావచ్చును. భారతదేశమందలి ప్రజలకు శాస్త్రమునట్టి సంపూర్ణజాతీయప్రభుత్వము వెంటనే యివ్వబడుటయును, దేశరక్షక సైన్యముపైనను ఆర్థికవిషయములపైనను గూడ ప్రజలకు అధికారము నొసగుటయును వెంటనే జరగవలసిన భారతీయుల కోరికలుగా భావింపబడవలయునని మనమందరమును కలసి వ్రాసిన లేఖలో స్పష్ట ముగానే తెలిపియున్నాము. కావున మాస్వాతంత్ర్య భద్రములు అనబడు వానినిగూర్చి ఆలోచించుటయును, అమలును గలిగించుటయునుగూడ ఎట్టియవకాశమును లేకపోయెను. ఇప్పు డధికారమును వహించియున్న వారియధికారమును ప్రజాప్రభుత్వమునకు వశపరచుటలో కొన్ని కుదురుపాటులు ముఖ్యముగా జరుగవలసియే యుండును. భారతీయు లచే ఎన్నుకొనబడిన ప్రతినిధులచే వీనిని నిర్ణయింపవచ్చునని యిదివరకే తెలిపియున్నాము.

భారతీయులు తమ యిష్టము వచ్చినప్పుడు సామ్రాజ్యమునుండి విడిపోవుటకు వారికిగల హక్కునుగూర్చియు బ్రిటిషువారి హక్కు లను సమపాయములనుగూర్చి పరిష్కరించుటకొక స్వతంత్రవిచారణ సంఘము చేర్చుటనుగూర్చియు రాజప్రతినిధి లేఖలో "రౌండు టేబిల్ సభ కేవలము స్వతంత్రమైన సభయే. కావున అచట ఏ సమస్య నైనను చర్చకు తీసికొనిరావచ్చును" అని మాత్రమే యున్నది. ఈ విషయము వెనుక జెప్పినదే. క్రొత్తదేమియుకాదు. "బ్రిటిషుసామ్రా జ్యమునుండి విడిపోవుటనుగూర్చిన సమస్యను భారతీయ ప్రతినిధులు నిజముగా చర్చకు తీసికొని రాదలచినచో ఇండియాదొరతనమువారు దానిని బహిరంగసమస్యగా ఆలోచింపజాలరు. భారతీయప్రతిని ధులు దీనినిగూర్చి రౌండుటేబిల్ సభలో చర్చింపగోరరని మాత్రమే వారు ఇండియామంత్రికి తెలిపెదరు" అని ఇర్విన్ ప్రభువు తెల్పెను.

"ఆర్థిక సమస్యలనుగూర్చి పరిశీలింపబడదగినవి యేవో కొన్ని మాత్రమే యుండగలవు" అని ఇర్విన్ ప్రభువు వ్రాసెను. అట్టి సమస్య లలో భారత ప్రభుత్వఋణము అను సమస్యగూడ చేర్పవలసియుండు నని మేము కోరుచున్నాము. ఈరెండుసమస్యలును చాలముఖ్యములని మాయభిప్రాయమగుటచే వీనినిగూర్చి ముందుగా మనకు ప్రభుత్వము వారితో సంగీకారము కుదురుట ప్రధానాంశమే యగును.

రాజకీయఖైదీలను విడుదల చేయుటనుగూర్చి రాజప్రతినిధి తెలిపినవిషయములు చాల సంకుచితములుగను అసంతృప్తికరములుగను ఉన్నవి. అహింసాత్మకముగ సత్యాగ్రహమున జైలుకు బోయిన వారి నందరినైనను విడుదల చేయుదురని ఆయన వ్రాయనైన లేదు. ఈవిషయము రాష్ట్రప్రభుత్వములవారే పరిష్కరింప వలెనని ఆయన తెలిపెను. ఇట్టివిషయమునందు రాష్ట్రప్రభుత్వముల యొక్కయు స్థానికప్రభుత్వములయొక్కయు అనుగ్రహముపై

బాధారపడియుండుట మాకిష్టముకాదు. అహింసానిరతులగు ఇతర ఖైదీలవిషయమునుగూర్చి రాజప్రతినిధి యేమియు చెప్పలేదు. సత్యాగ్రహము ప్రారంభింపబడుటకు పూర్వమే రాజకీయనేరములకు శిక్షింపబడిన కాంగ్రెసువా రెందరో కలరు. మీరట్ కేసులోని ఖైదీలు ఈతెగలోనివారేయని మనవిూవరకే స్పష్టముగా తెలిపియున్నాము. ఈకేసు ఇంకను విచారణలోనే యుండుటచే 18 నెలలనుండి వీరందరును చెరసాలలోనేయున్నారు. కాన వీరినందరిని వెంటనే విడుదల చేయవలయును.

ఇర్విన్ ప్రభువు బెంగాల్ లాహోరు ఆర్డినెన్సు కేసుల ఖైదీలను ఈతెగలో చేర్చగూడదనెను. మేమింకుల కంగీకరింపజాలము. దౌర్జన్యము సలిపినందులకు శిక్షింపబడినవారినిగూడ వదిలివేయవలెనని మనము కోరియుండలేదు. మనయుద్యమము కేవలము అహింసాత్మకమగుటవలన చిక్కు కలిగింపకుండుటకే మన మట్లు కోరలేదు. కాని, [illegible]రిని వదలుట మన కిష్టములేక కాదు. దౌర్జన్యమునకు సంబంధించిన [illegible]రిని ప్రత్యేకన్యాయస్థానములవారు విచారింపవలెను. వాటిపై [illegible]లు లేదు. అని రాజప్రతినిధి ఆర్డినెన్సులను చేసియుండెను. ఇది [illegible]ముగాదు. మనదేశీయులను వీరినిగూడ మామూలు న్యాయస్థాన[illegible]నే విచారణ చేయవలయుననిరైన మనము కోరకతప్పదు. [illegible]యమున ఎన్నియో అద్భుతవిషయములు వినవచ్చినవి. బహిరంగ న్యాయస్థానములలోనే వీరిని కఠినముగా కొట్టిరని తెలిసినది గావున వీరి విచారణ మామూలు న్యాయస్థానములలోనే జరుగుట మిక్కిలి యవసరము. వీరికి ఎట్టి సౌకర్యములను కలిగింప కుండుటచేతను అనుమతిని తెలుపుటకు చిరకాలమునుండి వీరిలో కొందరిప్పుడు నిరాహార దీక్షపూనియున్నారు. వారిలో కొందరిప్పుడు మృత్యుద్వారము వద్ద చేరువగా గూడనున్నారు. బెంగాలు ఆర్డినెన్సును రద్దుపరిచి దానికి బదులుగా ఇప్పుడు వంగరాష్ట్ర శాసనసభవారొక చట్టమును చేసిరని తెలియుచున్నది. ఆ చట్టమును ఆర్డినెన్సువలెనే మిక్కిలి యాక్షే[illegible]శీయము లే. ఇప్పుడు వంగరాష్ట్ర శాసనసభలో సరియైన ప్రజాప్రతి[illegible]త్వరము లేదుగావున ఆసభలో ఆమోదింపబడినను ఆచట్టమున [illegible]విలువయు నుండదు.

సీమగుడ్డలదుకాణములవద్దను, సారాదుకాణములవద్దను ఇకముందు పికెటింగు చేయుటనుగూర్చి యిపుడున్న పికెటింగు-ఆర్డినెన్సులను రద్దుపరచుటకు రాజప్రతినిధి యంగీకరించెను. కాని, అవసరము కలిగినచో మరల పికెటింగును నిరోధించుటకు క్రొత్తన్యాయాధికారముల నుపయోగించెద నని అతడు వ్రాసెను. అనగా అతనికి అవసర మని తోచినప్పుడెల్ల క్రొత్త ఆర్డినెన్సులను చేయుచుండగలడనియే యర్థము. మనమందరమును కలసి వ్రాసిన లేఖలో ఉప్పుచట్టమునుగూర్చియు ఇతర విషయములనుగూర్చియు మనము చేసినసూచనలకు రాజప్రతినిధి సమాధానములుకూడ ఎంతమాత్రమును సంతృప్తికరములుగా లేవు. ఉప్పును గూర్చి వీరు ప్రామాణికులని ప్రసిద్ధిపడసియున్నారుగాన ఆవివరము లన్నియు మే మిచ్చట తెలుపుట అనవసరము. ఈ విషయములను గూర్చి యిదివరకు మనము తెలిపినభావములను మార్చుకొనుటకు మాకిప్పు డెట్టి కారణమును కనబడుటలేదు.

మన మందరమును కలసి వ్రాసిన లేఖలో కోరిన ముఖ్యవిషయములనుగూర్చియు కొన్ని స్వల్పవిషయములను గూర్చియునుగూడ రాజప్రతినిధి యంగీకరింపగలిగియుండలేదు. మన దృక్పథమునకును ఇర్విన్ ప్రభువు దృక్పథమునకును అపరిమితమైన భేదము కనబడుచున్నది. ఈ భేదము మిక్కిలి ప్రధానమయినదిగా గూడ నున్నది. మేము వ్రాసిన యీ లేఖను (నోట్) శ్రీమతి సరోజినీదేవి, సర్దార్ వల్లభభాయిపటేల్, జయరాందాస్ దౌలత్ రాంగార్లకుగూడ చూపించి సప్రూ జయకర్ గార్లకు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసి యీయగోరెదము. ఈ రాయబారములను గూర్చినయంశముల నన్నిటిని దేశీయులకు తెలుపుటలో ఇక నెంతమాత్రమును ఆలస్యము జరుగకూడదు. వారికట్లు తెలుపకుండుట న్యాయమునుగాదు. ఈలేఖల నన్నిటిని పత్రికలలో ప్రకటించుటయేకాక, వీటి ప్రతుల నన్నిటిని ప్రస్తుతము కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడుగా నున్న చౌదరీ ఖలీఖుజ్జమాన్ గారికి పంపవలయు ననికూడ మేము సప్రూజయకర్ గార్లను కోరియుంటిమి. ఈ విషయములనన్నిటిని ఇప్పుడధికారము వహించియున్న భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారికి వెంటనే తెలుపకుండ మన మేపనిని గూడ చేయగూడదు.

(సం) మోతీలాల్

,, సయ్యద్ మహమూద్

,, జవహర్లాల్

కాంగ్రెసునాయకుల కడపటిలేఖ

మీకు సైప్రాయి వ్రాసిన లేఖను మే మతిజాగరూకతతో పరిశీలించితిమి. మీరు దాని కనుబంధముగా సైప్రాయిగారికిని మీకును జరిగినసంభాషణలను, లేఖలో చేరనివిషయములను మాకు దయతో నెరుకపరచితిరి. మోతీలాల్, జవహర్లాలు, సయ్యదు మహమ్మదు గారలు మీ మూలకముగా పంపిన లేఖనుగూడ మేము శ్రద్ధతో పరికించినారము. ఈ లేఖపై లేఖాసంభాషణలంగూర్చి వారి దీర్ఘసమాలోచనల సారము, ఈపత్రముల పరామర్శించుటలో మేము రెండు రాత్రులు గడపితిమి. ఈపత్రములందలి విషయములంగూర్చి మీతో సంభాషణలు యథేచ్ఛముగా సలిపి పూర్తిసాహాయ్యమును పొందినారము.

ఇంతవరకు మేము బహిఃప్రపంచముతో సంబంధములేక యున్నవార మైనందున కాంగ్రెసుతరఫున సంపూర్ణాధికారము వహింప

జాలము. వైవిధ్యములందలి విఖ్యాతపురుషు లంపిన లేఖార్థములతో మేము సంపూర్ణముగ ఏకీభవించువారము. వీరు దేశభక్తిప్రేరితు లయి క్లేశమున కోర్చి కాలహరణమున సరకుగొనక రెండు మాస ములుగా నిర్వహించిన యీసంధిరాయబారములనుగూర్చి కడమాటను మేము మామాటలలో కూర్చవలసినదిగా వారాదేశించినారు. కావున సంధి సాధించుటకు ప్రతిబంధకములైన మూలభేదములను మేము సంక్షిప్తముగా సూచించెదము. జూలై 16 వ తేదివాటి వైస్రాయి గారి లేఖ పండిత మోతీలాల్ నెహ్రూగారు జూన్ 20 వ తేదిని స్లోకోంబుగారి కొసగిన సంప్రతింపునకు సమాధాన మిచ్చుటకొరగా నిశ్చితమైనది. స్లోకోంబుగారు మోతీలాలుగారికిచూపి, వారిసమ్మతి నందిం చుకొన్న విజ్ఞాపనమునకును, వైస్రాయిలేఖలోని భావమునకు ఎట్టి తృప్తికరమైన సామరస్యమును మా కగపడుటలేదు. ఇచట మోతీ లాలుగారి విజ్ఞాపన సంప్రతింపులందలి ప్రస్తుతభాగములను పొందు పరచుచున్నాము.

"రౌండుటేబిల్ సమావేశమునకు చర్చనీయాంశముల నెరుక పరచక, మేమచటికి వచ్చి అధినివేశప్రతిపత్తికిగా వాదించవలెననినచో నే నంగీకరింపను కాని, స్వతంత్రహిందూదేశమునకు రాజ్యాంగము నిర్మించుటకే సమావేశము కూడునో, హిందూదేశపు ప్రత్యేకావసర ములను, మనపూర్వ సంబంధమును సుస్థిరించిచేయు నిబంధనల కవకాశ మిచ్చుటకు సమ్మతించుచు, నాయట్టునకు నేను కాంగ్రెసు రౌండు టేబిల్ సభలో పాల్గొనవచ్చు నని హితవొసగువాడను." "మా గృహాం గణమునకు మేమే యజమానులమై యుండవలెను. అయినను బ్రిటిషు అధి కారమునుండి పరిపాలనమును స్వాతంత్ర్యయుతభారతమంత్రివర్గము నకు కరగతము చేయు మధ్యకాలములో ఉచితమైన నిబంధనలకు మేమొప్పుకొనగల్గుదుము." "ఒకదేశము మరియొకదేశముతో, ఒకజాతి మరియొకజాతితో సమానప్రతిపత్తి గలిగియుండునట్లు మేము బ్రిటిష్ వారితో ముఖాముఖిగ విషయమును చర్చింపవలెను."

"రౌండుటేబిలు సమావేశములో ఇరువాగులకును మధ్య పొసగు నిబంధనలకును మధ్యకాలమున ప్రత్యేకావసరములు ప్రస్తుతపరిస్థితులు పూర్వసంబంధములంబట్టి బ్రిటను హిందూదేశములకు కూడు వరతు లకును బద్ధమైన సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యయుతప్రభుత్వమునకు తాము తోడ్పడెద మని ఇండియాప్రభుత్వము ఆంతరంగికముగా వాగ్దాన మొసగవలెను."

మరి వైస్రాయిలేఖలో ప్రస్తుతార్థము

'హిందూదేశపుప్రజలు ప్రస్తుతము స్వాతంత్ర్య వహింపజాలని శాఖలందప్ప, మిగిలినవాని నెంతవరకైనను భారతీయుల కాయత్తము చేయుటయే నాయభీష్టము. నాప్రభుత్వముయొక్క సంకల్పమును ఇట్టిదే. బ్రిటనుదేశపు ప్రభుత్వమువారును ఇట్టి యభిప్రాయమునే కల్గియున్నారనుటకు నామనమున సందియములేదు. మాసెక్రెటరీ అధి కారనిర్ణీతరంగములందు మేము దీనినే సమర్థింతుము. మరి యీ స్వాతంత్ర్యవహింపజాలనివిషయము లెవ్వియో యెట్లు వాటిని భావిరా జ్యాంగమున పొసగింపవలెనో రౌండుటేబిలుసమావేశమువారికి పరా మర్శనీయము కాని, ఇరుపక్షములకును, పరస్పరవిశ్వాస ముండుచో ఏకీభావము అసాధ్యమని నేను నమ్మజాలను.'

రెండుపక్షములను విస్తారము భేదమున్నదని మా యభిప్రా యము. మోతీలాలుగారు రౌండుటేబిలుసమావేశము మూలకముగా ఇప్పటిస్థితి మారిపోయి స్వతంత్రభారతదేశ మగుచుండుటను భావిం చుచున్నారు. వైస్రాయిగారు తమ లేఖలో తమయును, తమప్రభుత్వ మును, బ్రిటిషుమంత్రివర్గమును భారతీయులకు ప్రస్తుతము స్వాతంత్ర్య వహింపజాలని శాఖలనుగూర్చి తగిన నుపాయములను చేయుటతో బొసగునంత స్వకార్యనిర్వాహణాధికారము నొసగుటకు మాత్రమే బద్ధుల గావించుచున్నారు. వేరు మాటలలో పెట్టినచో లార్డుమింటో సంస్కరణములతో ప్రారంభించిన పరంపరలో మరికొంత ముం[illegible] జరుగుటయే యవధి యని తేలుచున్నది. మాయీవ్యాఖ్య సరియే[illegible] మాధ్యమమగుటచే, ఆగస్టు 15 వ తేదీని మేమును, మోతీలాల్[illegible] హరలాలు, సయ్యదు మహమ్మదుగార్లును సంతకముచేసిన లేఖ[illegible] యభిప్రాయములను వ్యతిరేకక్రియారూపమున, ఏది కాంగ్రె[illegible] తృప్తిపరచదో దానిని నిర్వచించితిమి. మా రిపుడు వైస్రాయిగా[illegible] నుండి తెచ్చిన లేఖ వారి మొదటి లేఖయందలి సారమునే యెక రువు పెట్టుచున్నది. మరి, మాలేఖను సమాలోచనకేనియు తగని దానిగా తిరస్కారముతో త్రోసివేయుచున్నదని చెప్పుటకు మేము ఖేదము నొందుచున్నాము. మా ప్రతిపాదనలు చర్చకు మూలాధార ముగా నసాధ్యములట. వీరును ఈవిషయమున కొంత వెల్తురు నొస గినారు. హిందూదేశము సామ్రాజ్యమునుండి విడిపోవుట కవిచ్ఛిన్న మైన హక్కుగలిగియుండవలెనను ప్రశ్నతో గాంధిగారు ఇండియా గవర్నమెంటు నెదుర్కొనుచో వైస్రాయిగారు దాని నెత్తుకొన జాలమని చెప్పగలరనుట వీరు తెలిపినారు. మే మన్ననో, [illegible] విషయము స్వాతంత్ర్యహిందూదేశపు భావిరాజ్యాంగమున కా[illegible] పట్టుగ పరిగణించుచున్నాము. దీని కెట్టిచర్చయు నక్కరలే[illegible] ఇపుడు హిందూదేశము సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యయుతప్రభుత్వమో, సం పూర్ణస్వపరిపాలనమో (మరి యేమాట నుపయోగించినను సరే) పొందునో, ఇచ్ఛాధారముపైననే యది సామ్రాజ్యమున భాగస్వామి కావలెను. ఇకముందు హిందూదేశము సామ్రాజ్యమున భాగము గాక సమానప్రతిపత్తిగల స్వతంత్రభాగస్వామి కావలయు ననిన, దాని కా సంబంధమువలన అనురాగపు కోర్కెలు తమంతట జనింపవలెను, ఈ సిద్ధాంతమే మేము పైన సూచించిన సంప్రతింపు ప్రకటనయం దును గలదు. కావున, బ్రిటిషుప్రభుత్వము గాని బ్రిటిష్‌ప్రజలు గాని యీసిద్ధాంతమునసాధ్యమనియో అసమర్థనీయమనియో భావించుచుండు

సంతకాలమును మా యభిప్రాయములో కాంగ్రెసు స్వాతంత్ర్యసమర
మును సాగింపవలసినదే.

మరి మేము సూచించిన అల్పవిషయము—ఈస్వపన్నూ పై
వైస్రాయిగారివాదము. ప్రభుత్వప్రమనంబును మాకు జిల్లడి నీయం
చున్నది. ఎవరినిరంతరకృషి ప్రభుత్వమునకు ఆస్తిఫారమో, అజనము
కోట్లకొలది హిందూదేశపు మైదానములందు ఆకలిచే ప్రస్తుమండ,
సిమ్లా శిఖరములందు పరిభ్రమించు బ్రిటిషుపరిపాలకులు సామాన్య
జనముయొక్క కష్టనష్టములు లేశమేనియు నెరుగలేరనుట మాకు
కరతలామలకము. వీరలకు వాయుజలంబులవలె అవసరమైన ప్రకృతి
సిద్ధవస్తువుయొక్క నిర్వ్యక్రమును నాక్రమణము సమర్థించుటకై నిర్మల
హృదయుల రక్తము చిందువారినను ప్రభుత్వమునకు కాని అవినీతి
చిత్తమున కెక్కనిచో వైస్రాయి సూచించినట్టిభారతనాయకసమా
వేశము ఎట్టిఫలమును నీయజాలదు. ఈయాక్రమణ (మొనాపలి) నప
సంహరింప గోరుదానికి తగిన ఆదాయమునకు మూలము చూపవలెనని
కోరుట గాయపరచి గేలిసేయుటయగును. దీనివలన కేవలమేమవగా
రస్వయమ్మాయిషిమును నీపరిపాలనావిధానమును ప్రభుత్వము
తమునకు సమర్థింపవలయుకొన్నది. ఇంకొకమాట. ఇచటనేకాక
మంశ లేదనుట ప్రభుత్వములు అసంతృప్తికరమగు చట్టముల
హరింపక పోయినను వాని యుల్లంఘనమును సంహరించుచునే
యున్నది. ఇతరముఖ్యవిషయము లనేకములకు మేము విమర్శింప
వలసిన యవసరములేదు. అన్నిటిలోను వైస్రాయిగారింకను ప్రజాభి
ప్రాయముగా మాచే ప్రతిపాదింపబడిన సిద్ధాంతముల నంగీకరించుటకు
ముందున కడుగిడలేదు. ప్రస్తుతము బ్రిటిష ప్రభుత్వమునకును కాంగ్రెసు
నకును అగాధమగు బీళ్లేద మున్నదని ప్రత్యక్షీకరించుటకు మేము
ముఖ్యవిషయములను తగినంత చర్చించినార మని నమ్ముచున్నాము.
సంధిరాయబారములు విఫలమైనవని యెవ్వరును ఆశాభంగము చెంద
జనదు. స్వాతంత్ర్యమునకై ప్రపంచసభపై కాంగ్రెసు సమరమునకు
దిగినది. మనదేశము అసాధారణపు ఆయుధమును చేపట్టినది. దీని మహి
మ గ్రహించుటకు పాలకులకు కాలము పట్టును. కొన్ని నెలలబాధలు
వారిహృదయమును మార్చజాలకపోయెను. ఎవరు సంపాదించుకొన్నమా
నక్రమమైనసంపత్తును కాంగ్రెసు పోనిచ్చుకొనవలెనుకొనలేదు. బ్రిటిష
ప్రజపై దానికి ద్వేషములేదు. కాని తనపైతికబలమంతటితోను అది
బ్రిటిషుపరిపాలనను ప్రతిఘటింపకతప్పదు. అహింసయే నెగ్గొని
యుండుటో జాతీయాశయములు సఫలమగుకాలము తొందరలోరాగల
దని మావిశ్వాసము. అధికారనిశ్చయము శాసనోల్లంఘనమునుగూర్చి
పలుమారుపలుకు తిరస్కారంపుభావముల గమనించియు మేమిది నిర్వ
చించువారము. ఇదివరకు మీరు సంధి సాధించుటకై సల్పినకృషికి
మేము మిమ్ము కృతిసంబంధింతుము. కాని కాంగ్రెసుసంస్థయం దధికారము
వహించువారితో రాయబారములు జరుపుటకు తగినకాల మింకను
రాలేదని మాయభిప్రాయము. వైదీలముగాన మాకొకలోపముగలదు.
మాయభిప్రాయములు మాపక్షమువారు చెప్పుమాటలపై సాధార
పడుమగాన లోపసంయుతములు. కాంగ్రెసు అధికారులకు మమ్ము
సందర్శించుటకు యథేచ్ఛముగ అవకాశముగలదు. ప్రభుత్వమువారు సంధి
కాళపడుచో వారు మమ్ము సందర్శించుట కెట్టి ప్రతిబంధకము నుండ
బోదు.

(సం) యమ్. కె. గాంధి.
,, సరోజనీనాయుడు.
,, వల్లభభాయి పటేలు.
,, జయరాందాసు దౌలతరామ్.

సూచన:—బహిఃప్రపంచమునకు తెలియుటకుగాను మేము
ముఖ్యమైన వాక్యములను యథార్థమును ప్రకటించుటతో తృప్తి
చెందుచున్నాము. మన్యవర్తుల ధర్మముప్రకారము మే మీవాక్యము
లపై ఈ ప్రకటనలో మా విమర్శనలను చేయవలయుకొనలేదు.
పై వాక్యములకుల ప్రచురణకు మేము వైస్రాయిగారి సమ్మతిని
పొందియున్నామని మాత్రమె విన్నవించువారము.

రౌండుటేబిలు సమావేశము

సైమనుకమిషను నియామకమువలెనె సైమను
కమిషను నివేదికయును భారతీయులయందు నిరాశనుగలు
గజేసినది. కన్సర్వేటివు పక్షమువా రవలంబించెడి కుతం
త్రమును సైమనుకమిషనుప్రహసనము విస్పష్టముచేసి
నది. మూడుపక్షము లేకాభిప్రాయమును వ్యక్తము
చేయుటకై పన్నిన పన్నాగము నిరర్థకమైనది. కన్సర్వే
టివుపక్షము పరాజయమును బడసినపుడు భారతరాజ్యాం
గములసందర్భములందు సంకుచితమైనను నవీనలక్ష్య మవ
సరమైనది. సత్యాగ్రహోద్యమము దుర్జయమైనది.
లేబరుపక్షవాగ్దానములు నిరర్థకములైనవి. రాజ్యాంగము
లందును, పరిశ్రమలందును, వ్యాపారములందును ప్రతి
స్తంభనముగలిగినది. రౌండుటేబిలు సమావేశము శరణ్య
మైనది. గాంధిమహాత్మునను కాంగ్రెసునాయకులను
రౌండుటేబిలు సమావేశమును నిరాకరించుట న్యాయ
మనియును జెయిలునందు నడిచిన రాయబారములును
రౌండుటేబిలు సమావేశనిర్ణయములును విశదముచేసినవి.

లండనునగరమునందు దివ్యప్రాసాదమునందు
మహావైభవముతో రౌండుటేబిలుసమావేశము ప్రారంభ

మైనది. మహారాజులు, రాజ్యాంగవేత్తలు, మంత్రులు, స్త్రీలు, పురుషులు సభాభవనము నలంకరించిరి. జార్జి సార్వభౌముడుచేసిన ప్రసంగము సామ్రాజ్యాశయములను వ్యక్తముచేసినది. సర్ తేజబహద్దరు సప్రూ, శ్రీనివాసశాస్త్రిగారులు, బికానీరు మహారాజు, భోపాలు నవాబు, రామ్సేమాక్డొనాల్డు, సాంకెప్రభువు, బెన్ను గారులు, మొదలగువారుచేసిన గంభీరోపన్యాసము లుదార భావములను విశదముచేసినవి. ఇంగ్లాండునందలి రాజ్యాంగ పక్షములన్నియును భారతీయులసదాశయములను ప్రశంసించినవి. భారతీయప్రతినిధు లనుభవించిన విందులు, వేడుకలు, మర్యాదలు భారతీయులను వినమ్రులనుజేసినవి. రౌండుటేబిలుసమావేశనిర్ణయములు బ్రిటీషుద్వీపములందును భరతవర్షమునందును విజయధ్వానములను బడసినవి. రామ్సేమాక్డొనాల్డుగారి కడపటి ప్రసంగము భారతీయహృదయమునం దాశాంకురములను గలుగజేసినది.

కాంగ్రెసుపక్షావలంబుల కారంభమునుండియును రౌండుటేబిలు సమావేశమునందును దాని నిర్ణయములందును విశ్వాసము గలుగకున్నది. కారణము బ్రిటీషు రాజ్యాధికారు లవలంబించెడి రాజ్యనీతి. మాటలందు బాధ్యతాయుత పరిపాలనమును, క్రియలయందునిరంకుశ పరిపాలనమును బ్రిటిషురాజ్యనీతికి లక్ష్యములు. ఈ పరమలక్ష్యమునే లండను సమావేశము సమకూర్చినది. బ్రిటీషురాజ్యతంత్రజ్ఞులు హిందూమహమ్మదీయవిభేదములను, బ్రిటీషుప్రాంతసంస్థానవిభేదములను విస్తరింపజేసి సంయుక్తాభిప్రాయమును దుస్తరము చేయుటకుజేసిన ప్రయత్నములు విఫలములైనవి. హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, నిమ్నజాతులు స్వసంఘాభిమానమును వెల్లడిచేసినను బాధ్యతాయుతపరిపాలన మవసరమని ఏకగ్రీవముగను వ్యక్తముచేసిరి. ఇందుల కనుగుణముగను భరతవర్షమునకు, ౧. సంయుక్తపరిపాలనము, ౨. కేంద్రప్రభుత్వమునందు బాధ్యత, 3. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలనము, ౪. బ్రిటీషు ప్రయోజనరక్షణములు బాధ్యతాయుతపరిపాలనమును స్థాపించుటకు సాధనములని యంగీకరింపబడినవి. రాజ్యాంగవిమర్శనలతోపాటు నిర్బంధప్రస్థానమును వ్యాపించినది. దీనివలన ప్రయోజనమున్నను లేకున్నను కాంగ్రెసుపక్షాదరణము లేకను దేశపరిపాలనముదుర్భరమని విశదమైనది. ముప్పదిమైదుకోట్లప్రజలను నిర్బంధించి పాలించుట యసాధ్యమని సువ్యక్తమైనది.

రౌండుటేబిలు నిర్ణయములు— కాంగ్రెసు

భారతప్రభుత్వ మపూర్వమైన నిర్బంధవిధానము నవలంబించి సత్యాగ్రహోద్యమమును నిరోధించుట కుపక్రమించినది. ప్రభుత్వము నాగరకప్రపంచమునకు సహజమైన పరిపాలనధర్మమును విసర్జించినది. ఇష్టానుసారముగను తాత్కాలికశాసనములను ప్రయోగించి సకల స్వాతంత్ర్యములను నిరోధించుట కుపక్రమించినది. దొంగల దోపిడిగాండ్రకు, హంతకులకు, దుర్మార్గులకు విని[illegible] పడవలసిన శాసనములను సత్యాగ్రహులపై ప్ర[illegible]గించి నిరంకుశప్రభుత్వము స్వధర్మమును విసర్జించినది. సత్యాగ్రహులకు భోజనవసతుల నొసంగుట నేరమైనది. పది అర్డినెన్సులును పోలీసును విచ్చలవిడిగను రాజ్యముచేసినవి. 144 శాసనము సర్వతోముఖమును బడసినది. ప్రభుత్వమునకు నిర్బంధశాసనములు సంతృప్తిని గలుగజేయులేదు. లాఠీప్రయోగము శరణ్యమైనది. స్త్రీలు, బాలురు, వృద్ధులు అవమానములపాలైరి. స్వల్పనేరములకు కఠినశిక్షలు విధింపబడినవి. జెయిలులందును సత్యాగ్రహులకు 'సి' తరగతి నిచ్చి నిరాదరణావమానములపాలు చేసిరి. ప్రభుత్వమవలంబించిన నిర్బంధవిధానమంతయును నిరర్థకమైనది. సత్యాగ్రహప్రస్థానము మహాప్రళయమువలెను వ్యాప్తమై ప్రపంచమునం దంతటను భయభ్రాంతులను గలుగజేసినది. సత్యాగ్రహోద్యమము బ్రిటీషుప్రభుత్వమును స్తంభింపచేసినది. బ్రిటిషువస్తుబహిష్కరణను సత్యాగ్రహమునకు జతపడి బ్రిటీషు వ్యాపారమును స్తంభింపజేసినది. బ్రిటీషుప్రభుత్వము దండనోపాయమును విసర్జించి సామోపాయము

నిర్బంధప్రస్థానము

శ్రీ

సుప్రసిద్ధ యకృత్ ప్లీహోదర (Liver and spleen) వీరు జాడ్యచికిత్సకులు. "విజయనగర వైద్యులు", "జమ్ములంగారు" ఇత్యాది ఉపనామములచేత విశేషముగను, జమ్మి వెంకటరమణయ్యగారు, అను నిజనామధేయముచేత, విరళముగను, తెలియబడుచున్నవారు.

డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు దక్షిణాభారతదేశమున చిరకాలము నుండి పన్నెక్కిన పండితవంశమునకు చెందినవారు. వీరి పూర్వులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ విజయనగరమునకు విద్యానగరమను ఖ్యాతిని సంపాదించిన ప్రముఖులలోనివారు.

కొలదికాలము లౌకికవృత్తిలోనికాకర్షింపబడినను, ఆశ్వినులకృపచే మహావిఖ్యాతవైద్యులు కీర్తిశేషులయిన బ్రా|| శ్రీ|| వడ్లమాని సూర్యనారాయణ శాస్త్రులు గారి యొక్కయు, సుప్రసిద్ధ శ్రీకాకూరి అప్పయ్యాచార్యులవారి యొక్కయు అనుగ్రహమునకు పాత్రులయి, వైద్యశాస్త్రాభ్యాసము నొనర్చిరి.

అందును, బాలరోగ ప్రకరణము నభిమానముగ గ్రహించి, అందు విశేషకృషిని, పరిశోధనమును సల్పిరి. వైద్యవృత్తిమునకు మరలిన కొద్దికాలమునందే నవనవోన్మేషముల నొప్పు తమ బుద్ధివికాసమున, బాలరోగనిదానమందును, చికిత్సయందును దినదిన ప్రవర్ధమానముగ ప్రతిష్ఠ వహింపసాగిరి.

వీరు, ప్లీహవ్యాధుల చికిత్సయందు, డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారికి లభించిన యశస్సు అసమానముగ విలసిల్లదొడగెను. వాటినుండి ఆంగ్ల, ఆయుర్వేద, యునానీ, హోమియోపతి, జలవైద్యులయందును, ప్రత్యేకముగను, సమష్టిగను, అగ్రగణ్యులనిపించుకొనినవా రందరు, లేరు, ప్లీహవ్యాధులకు వెంకటరమణయ్యగారి యౌషధమే శరణమని ఘంటాపథముగ చాటుచున్నది, ఉపయోగించుకొనుచున్నదియును, యెల్లరకు తెలిసిన విషయము. ఇటీవల దాక్షిణాత్య ప్రముఖులు పలుమంది యాహ్వానింప విజయనగరమునుండి వచ్చి మదరాసునందు నివాస మేర్పాటు చేసికొనియున్నారు.

వెంకటరమణయ్యగారి మందుయొక్క ప్రాచుర్యమును, ప్రాశస్త్యమును గాంచి, కన్నెర్రసై, కొందరు మాదిరియౌషధములను తయారుచేసి, అమాయికులగు ప్రజలకు, శిశువులకును ద్రోహ మొనర్చుచున్నారని తెలిసికొనుట మిక్కిలి శోచనీయము. ఇంతకన్న అకృత్య ముండబోదు.

భగవంతుడు తమకిచ్చిన సిద్ధక్రియను ప్రసాదించినందుకును, మానవసేవ నిర్విఘ్నముగచేయ నవకాశ మొసగినందుకును, డాక్టరు వెంకటరమణయ్యగారు యావచ్ఛక్తి మానవజాతికి సేవయొనర్ప సంకల్పించియేయున్నారు.

స్థిరమగు సేవయు, ఉపకారమును యెప్పుడును లిఖితరూపముగ నేయుంట సహజము, ఆవశ్యకమునని యెల్లరు నెరుంగుదురు. కావున, బాలరోగహేయభూతములు, బాహ్యప్రదములు నగు నాహారవిహారాదిపద్ధతుల సాకల్యముగ విమర్శించి, వివిధవైద్యపద్ధతులయందు నుదాహరింపబడిన ఆరోగ్యసూత్రములను, సమయములను ఆయుర్వేదసిద్ధాంతభూతములగు సంప్రదాయములతోను, సూక్తులతోను సరిపోల్చి, యనుభవరూఢమును ఛక్కని, లోకోపకారముగ నుండునట్లు, గ్రంథరూపముగ ప్రకటింప సంకల్పించిరి. అంతకన్న నమూల్యమగు సేవ యుండనేరదు.

కొలదికాలమునందే ఆయత్నమును ప్రారంభము చేయబడునదియు, యెంతవరకు సాధ్యమో అంతవరకు శ్రీ వెంకటరమణయ్యగారు తమబుద్ధి, శక్తిసామర్థ్యములను యీమహాకార్యమునకు వినియోగింపనున్నారనియు వినుట మిక్కిలి సంతోషదాయకము.

ఇంతకన్న నాంధ్రలోకమునకు, ఆంధ్రలోకమునకేగాదు. మానవలోకమునకును చేయదగిన సేవయు, తమ్మాలమున నాంధ్రలోకమునకును రాదగిన గౌరవమును నుండబోదు — ఇతి శంకరం.

వివరములకు:— 4. శాలైవీధి, మైలాపూరు, మద్రాసు.

THE
BANGALORE DISTRICT BOARD
PARK FAIR. 1929.

I do hereby Certify that
A Gold Medal
has been awarded to
Amrutanjan Depot
For Amrutanjan

Bangalore
6 1 1930

President

బెంగుళూరుజిల్లా బోర్డువారిచే 1929 సం॥ పార్కు ఫేరు ప్రదర్శనమునం దొసగబడిన

బంగారు పతకము

నవలంబింపవలసిన యవసరము గ్రహించినది. రామ్సే మాక్డొనాల్డుగారు లండనునందుచేసిన ప్రసంగము భారత రాజ్యాంగ విధానమునందు బ్రిటిషుప్రభుత్వమవలంబింప వలసిన నూతనవిధానమును విశదము చేసినది.

“బాధ్యతాయుతప్రభుత్వముగల రాష్ట్రములందు శాసన సభ్యులను విస్తరింపజేసి ఎక్కువ నియోజకాధికారమునిచ్చి ఏర్పాటు చేయవలెనని ప్రభుత్వమువారు ఆలోచించుచున్నారు. రాజ్యాంగవిధానమును తయారుచేయునపుడు స్వల్పసంఖ్యాకుల రాజకీయప్రాతినిధ్యముతో బాటు వివిధస్వల్పసంఖ్యాకుల హక్కులను గాపాడి జాతిమతభేదములు వీరి పౌరసత్వములకు భంగము లేకుండజేయు బాధ్యతను ఏర్పాటు చేయుటవసరమని ప్రభుత్వమువారు తమధర్మముగ తలంచుచున్నారు.

వివిధసంఘములవారు తమ తమ భిన్నాభిప్రాయములను వదలుకొని ఒడంబడిక చేసికొనవలెననియు అయ్యది వారిధర్మమనియు ప్రభుత్వమువారు తలచుచున్నారు. రాయబారములు సాగుచుండగా అట్టి ఒడంబడిక కుదురునో అయ్యది యెంతయో లాభించును. అనుకొన్న విషయము చేకూరుటకు ఇదెంతయు తోడ్పడగలదు. క్రొత్తరాజ్యాంగ విధానమును త్వరలో అమలుజరుపుటకు ఆలస్యము గలుగరాదని ప్రభుత్వమువారు ఆతురతను జూపుచుండుటయే గాక ఈ రాజ్యాంగవిధానమును అన్ని సంఘములవారును సుహృద్భావముతోను, విశ్వాసముతోను ప్రారంభించవలెనని ఆతురతతో నుండుటచే ఇట్టి ఒడంబడిక యెంతయో లాభించును.

భారతదేశ పరిస్థితులకు వీలగు రాజ్యాంగవిధానమును గూర్చి ముఖ్యసిద్ధాంతములను ఆలోచించుచున్న వివిధోపసంఘములు పరిస్తారముగ ఈ ఫెడరలు విధానమును చాలవరకు పరిశీలించినవి. ఇంకను పరిష్కారము కావలసిన విషయములుగూడా చాలవరకు ఆలోచింపబడెను. అయినప్పటికిని సభాస్వభావమునుబట్టియు లండనులో ఈ సభవారికున్న వ్యవధి కొంచెమగుటచేతను ఇంతవరకు సభ నాపుచేయుటకు ప్రభుత్వమువారు అవసరమని తలంచిరి. ఇంతవరకు చేసిన పనినిగూర్చి భారతీయుల యభిప్రాయమును గనుగొనుటకు ఈ సభ నాపుచేసిరి. వారు వారు తెలిపిన చిక్కులను లేకుండజేయుటకును ఉపాయము వెదయుటకును సభ నాపుచేసిరి. మనము పూర్తిచేసిన పని అంతయు క్రొత్తభారతరాజ్యాంగవిధానమున కల్పించువారుల మన సహకారమును సాధించుటకు ఏదైన విధానమును కనిపెదరని ప్రభుత్వమువారు ఆలస్యముగాకుండ ఆలోచించెదరు.

ఈలోపుగ ప్రస్తుతము శాసనోల్లంఘనమున పనిచేయుచున్న వారు రాజప్రతినిధి కోరినటుల జేసెదరేని ఈ ప్రకటనము ననుసరించి సహకారము నల్పగోరెదరేని వారి సహాయమును బడయుటకు చర్యను దీసికొనెదరు.”

మాక్డొనాల్డుగారి ప్రసంగము

ఆ ప్రసంగమున కనుగుణముగ భారతప్రభుత్వము భారతకాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక సంఘసభ్యులను జనవరి 19 వ తేదిని నిర్బంధమునుండి విడుదలచేసినది. కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గము ప్రయాగయందును, ఢిల్లీ యందును సమావేశమై కాంగ్రెసుకర్తవ్యమును నిర్ణయించినది. కర్తవ్యమును నిర్ణయించినను సప్రూ, శాస్త్రి, జయకరుగార్ల ప్రార్థనలను గమనించి నిర్ధారణలు రహస్యముగ నుంచబడినవి. సప్రూ, శాస్త్రిగార్ల ఆగమనముతో తిరిగి రాయబారములు ప్రారంభమైనవి. గాంధిమహాత్ముడు స్వాభిమానమును విడిచి సమావేశమును కోరుచు ఇర్విను ప్రభువునకు వ్రాసిన లేఖ కార్యసాధనమునకు ధర్మజ్ఞులవలంబించెడి మార్గమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. మిత్రులు, సహచరులు నివారించినను గాంధిమహాత్ముడు తన అంతరంగికప్రబోధము ననుసరించి ఇర్విను ప్రభువునకు లేఖనువ్రాసి ధర్మవిజయమును బడసిన విధమును దురభిమానులకు హితోపదేశమును జేయుచున్నది. ఆత్మబలము పశుబలమును, ధనబలమును జయించగలవిధమును సత్యాగ్రహప్రతిభ విశదము చేయుచున్నది. ఇర్వినుప్రభువు గాంధిమహాత్ముని కోరిక నంగీకరించుచు సమావేశము నేర్పాటుచేయుట వారి సౌజన్యమును వ్యక్తముచేయుచున్నది. ఇర్విను-గాంధి సంప్రతింపులు గోప్యములైనను ధర్మవినయవిధేయతలయం దొకరి నొకరు మించిరని వదంతులు తెల్పుచున్నవి. ఇర్వినుప్రభువు ఇట్టిప్రశాంతస్వభావమునే 1929 డిశంబరు మాసమునందు చూపిన భారతవర్షమునకును, బ్రిటనునకును దుఃఖానుభవము తప్పియుండును. నిరంకుశాధికారుల కధికారాభిమానమునందు గల పట్టుదల ధర్మనిర్వాహణమునందు గలుగుట దుస్తరము. భరతవర్షమునందు తాత్కాలికముగనైనను శాంతినిస్థాపించుటకు గాంధిమహాత్ముడు చూపించిన సహనము, సాహసధైర్యములు, త్యాగము ప్రపంచ చరిత్రయందు శాశ్వతప్రతిష్ఠను బడయుగలవు. శాంతిస్థాపనకు శాస్త్రి, సప్రూ, జయకరు గార్లను

భోపాలు నవాబు, బికనీరు మహారాజాగార్లును, ఇతరులును, చేసిన ప్రయత్నములు ప్రశంసనీయములు. ఇర్విన్ ప్రభువు చూపిన శాంతధర్మమార్గ మధికారులకు ముందైనను స్వధర్మనిర్వహణమునకు ప్రమాణమగుటకు భగవంతు డనుగ్రహించు గాత!

గాంధీ-ఇర్విను సంధి

ఇండియా ప్రభుత్వ ప్రకటన

(1) రాజప్రతినిధికిని గాంధిగారికిని జరిగిన సంభాషణలకు పర్యవసానముగా శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమింపబడునట్లును, ఇండియా ప్రభుత్వమును రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వములును బ్రిటను ప్రభుత్వపు ఆమోదమును బడసి కొంతచర్య గైకొనవలసినట్లును ఏర్పాటు కుదిరినది.

రాజ్యాంగసమస్య

(2) రాజ్యాంగసమస్యలవిషయములో ఇకముందు జరుగు చర్చ లన్నియు రౌండుటేబిలుసభలో విచారింపబడిన రాజ్యాంగవిధానమును మరింత పరిశీలించుటకై యుండగలవు. దీనికి బ్రిటను ప్రభుత్వమువారి యనుమతి గలదు. రౌండుటేబిలుసభలో చిత్తుగా తయారుచేయబడిన రాజ్యాంగవిధానములో ముఖ్యాంశము "ఫెడరేషను" అట్లే భారతీయులకు పరిపాలనాబాధ్యత హిందూదేశమునకు అనుకూలముగానే చేయబడు మినహాయింపులు రక్షణోపాయములును ముఖ్యాంశములు. దేశసంరక్షణము విదేశవ్యవహారములు, అల్పసంఖ్యాకులకు రక్షణలు, హిందూదేశపు ఆర్థికపరపతి, ఋణాదులకు బాధ్యత యనువిషయములం గూర్చినవే మినహాయింపులు గాని రక్షణోపాయములు గాని.

కాంగ్రెసు పాల్గొన నుండుట

3. 1931 సం. జనవరి 19 వ తేదిని ప్రధానామాత్యుడు ప్రకటించినరీతిని జరుగనున్న రాజ్యాంగ సంస్కరణపరిష్కారమునందు కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు పాల్గొనుట కేర్పాట్లు గావింపబడును.

4. శాసనోల్లంఘనోద్యమమునకు చెందినకార్యములం గూర్చి ఒడంబడిక కుదిరినది.

శాసనోల్లంఘనోద్యమోపసంహారము

5. శాసనోల్లంఘనము నిష్కర్షముగా విరమింపబడును. ప్రభుత్వమువారును దీనికిబదులు చర్య గైకొనెదరు. శాసనోల్లంఘనమును విరమించుట యనగా, ఆయుద్యమాభివృద్ధికై దొరకొనబడుచున్న అన్ని చర్యలను విరమించుట—ముఖ్యముగా ఈక్రిందియంశములను గమనింపవలెను.

(అ) ఏ చట్టముయొక్క అంశములను గాని శాసనలేనని సమష్టిగా ధిక్కరించుట.

(ఆ) భూమిశిస్తును గాని, చట్టప్రకారము చెల్లింపవలసిన యితర రేపన్నును గాని చెల్లింపగూడదను ఉద్యమము.

(ఇ) శాసనోల్లంఘనోద్యమమునకు ప్రోత్సాహముగా వార్తాపత్రములను ప్రచురించుట.

(ఈ) సివిలు, మిలిటరీ ఉద్యోగులను గ్రామోద్యోగులను ప్రభుత్వమునకు ప్రతికూలముగ పురికొల్పుట, తమ ఉద్యోగములకు రాజీనామా లిమ్మని ప్రచారము చేయుట.

విదేశవస్తుబహిష్కారము

(6) విదేశవస్తు బహిష్కారములో రెండు సమస్యలు గలవు. ఒకటి-ఆబహిష్కారోద్దేశ్యము; రెండవది - ఆబహిష్కారపద్ధతులు. ప్రభుత్వాభిప్రాయ మీక్రిందివిధమున నున్నది:—భారతీయ స్వదేశపరిశ్రమలను ప్రోత్సహించుటకు ప్రభుత్వమువారి యామోదము కలదు. భారతదేశపు బహిరైశ్వర్యసముద్ధరణలో సిపారిశ్రామికోద్యమ మొక భాగము కావున, వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమునకును, శాంతిశాసనసమర్థనమునకును భంగము లేకుండ పైయుద్దేశ్యముతో చేయు ప్రచారమును, ప్రోత్సాహమును, ప్రకటనాముల కుంచించవలె నని ప్రభుత్వపుకోరిక కాదు. అయినను శాసనోల్లంఘనోద్యమకాలమున విదేశవస్తుబహిష్కారము ముఖ్యముగా బ్రిటిషువస్తువులబహిష్కారముగానే ప్రయోగింపబడెను. (ఒక్క విదేశవస్త్రబహిష్కారవిషయములో మాత్రము బ్రిటిషు ఇతరము-అను భేదము లేక అన్ని విదేశవస్త్రములును బహిష్కరింపబడెను.) అట్టి బ్రిటిషువస్తు బహిష్కారము రాజకీయోద్దేశ్యములతో కూడుకొన్నదై బ్రిటనుదేశమున ఒత్తిడి కలుగజేయుట కుద్దేశింపబడెను. రాజ్యాంగవిషయమును బ్రిటిషు ఇండియా ప్రతినిధులు, సంస్థాన ప్రతినిధులు, బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు, బ్రిటనులోని యితర రాజకీయపక్షములును కలసి జరుపబోవు సమావేశములో కాంగ్రెసు ప్రతినిధులు స్నేహము వహించి పాల్గొనబోవునపుడు, పైయుద్దేశ్యములతో కూడు కొన్న బహిష్కారము తగియుండదని అంగీకరింపబడెను. అందువలన శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమింపబడు వనుటతో బ్రిటిషువస్తు బహిష్కారము రాజకీయసాధనముగా నుపయోగించుటకూడ స్పష్టముగా విరమింపజేయబడినట్లే యని అంగీకరింపబడెను. రాజకీయాందోళన కాలమున బ్రిటిషువస్తువులను అమ్ముట గాని, కొనుట గాని మానుకొనిన వారు తమ కిష్టమున్నచో, ఆపద్ధతిని, మార్చుకొనుట కెట్టినిరోధనము ఇకముందు ఉండకూడదు.

పికెటింగు

(7) విదేశవస్తువులను పోనడచి, వాటికి బదులు స్వదేశవస్తువుల నుద్ధరించుటకు గాని, మద్యపానమును మానిపించుటకు గాని, అవలంబింపబడుచున్న పద్ధతులలో సాధారణపు చట్టపు హద్దుల ననుసరించి కావింపదగు పికెటింగుతప్ప నితరప్రకారములైన పికెటింగు

ప్రయోగింపబడదు. చట్టసంబద్ధమని పై నుదేశింపబడు పికెటింగు నిర్బంధముగా గాని, నిరోధముగా గాని, భయపెట్టుటగా గాని, ప్రతిహాల ప్రదర్శనములు చేయుటగాగాని, పౌరుల కడ్డము కలుగుటగాగాని సాధారణచట్టముల కెట్టి భంగముగా గాని యుండగూడదు. ఎక్కడనైనను ఈపద్ధతు లవలంబింపబడెనేని అచట పికెటింగు నిలిపివేయబడును.

పోలీసుచర్యలవిచారణ

(8) పోలీసుప్రవర్తనల నధిక్షేపించుచు కొన్నికొన్ని సందర్భములను గాంధిగారు ప్రభుత్వమునకు తెలియజేసి బహిరంగవిచారణ జరిపింపవలసినదని కోరినారు. ప్రస్తుతసందర్భములలో ఈవిషయమున ప్రభుత్వమునకు గొప్పచిక్కు లున్నవి. అట్టివిచారణలు పరస్పర నిందారోపణలకు కాలుద్రవ్వుట యగును. కావున శాంతిసముద్ధరణకు భంగకారు లగును. ఈఅంశముల గమనించి గాంధిగారు పోలీసువిచారణవిషయమున పట్టుపట్టలేదు.

(9) శాసనోల్లంఘనోద్యమము విరమించుటలో ప్రభుత్వమువారు గైకొనబోవుచర్య లీక్రింద వివరింపబడినవి.

ఆర్డినెన్సుల ఉపసంహారము

10. శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున కావింపబడిన ఆర్డినెన్సు లన్నియు ఉపసంహరింపబడును. విప్లవోద్యమమును ప్రతిఘటించుటకై కావింపబడిన 1931 సం. ఒకటవ ఆర్డినెన్సు ఇందులో చేరదు.

క్రిమినలు లా సవరణచట్టముక్రింద నిషేధములు తొలగింపబడును

11. 1908 వ సం.పు క్రిమినలు లా సవరణచట్టముక్రింద, అక్రమసంఘములుగా నిర్దేశించుచు నిషేధించినసంఘములపై నిషేధపుటుత్తరువులు ఉపసంహరింపబడును. ఇందుకు పైనిషేధపుటుత్తరువులు శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున కావింపబడినవిగా నుండవలెను. ఇటీవల బర్మాప్రభుత్వమువారు క్రిమినలు లా సవరణచట్టముక్రింద గావించిన నిషేధపుటుత్తరువు ఇందులో చేరదు.

విచారణలోనున్న ప్రాసిక్యూషను లెత్తివేయబడును

12. శాసనోల్లంఘనోద్యమపరముగా ప్రారంభమై జరుగుచున్న ప్రాసిక్యూషనులు విరమించుకొనబడును. ఇందుకుగాను విచారణలోనున్న నేరములు దౌర్జన్యరాహిత్యములుగా నుండవలెను. పరిభాషానుసారముగా దౌర్జన్యయుతమని కాని, అట్టి దౌర్జన్యమునకు ప్రోత్సాహకములని కాని భావింపబడు నేరములలో కూడ ప్రాసిక్యూషనులు విరమింపబడును.

(ఆ) క్రిమినలు లా ప్రొసీజరుకోడుక్రింద జరుపబడుచున్న సెక్యూరిటీకేసులకుకూడ పైనియమములే అనువర్తించును.

(ఇ) శాసనోల్లంఘనోద్యమమందు పాల్గొనినన్యాయవాదులపై రాష్ట్రీయప్రభుత్వములు హైకోర్టులలో లీగల్ ప్రాక్టీషనర్సుచట్టముక్రింద కేసు పెట్టియున్నయెడల అట్టికేసులు విరమించుకొనుట కాయాకోర్టులలో రాష్ట్రప్రభుత్వము లనుమతి కోరగలవు. ఇందుకుగాను ఆయా న్యాయవాదివ్యక్తుల చర్య దౌర్జన్యరాహిత్యమై యుండవలెను.

(ఈ) సోల్జర్లపై గాని పోలీసులపై గాని ఆజ్ఞోల్లంఘనకై జరుపబడు ప్రాసిక్యూషను లీనియమములో చేరవు.

రాజకీయఖైదీలవిడుదల జరుగును

13. (అ) దౌర్జన్యరహితమైన నేరములకు శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున జైలుకు పోయినవారి నందరిని ప్రభుత్వమువారు విడుదలచేసెదరు. దౌర్జన్య మనుశబ్దమునకు పారిభాషికముగా నుపయోగించు దౌర్జన్యము అర్థము కాదు.

(ఆ) పైఖైదీ గాని (అ) నియమములో చేరియుండి దౌర్జన్యవిరహితమగు జైలునేరమునకు దేనికైనను శిక్షింపబడియున్నయెడల ఆశిక్షకూడ రెమిషన్ ఈబడును. అట్టిజైలునేరమునకిప్పుడు ఏఖైదీమీద గాని ప్రాసిక్యూషన్ జరుగుచున్నయెడల అట్టి ప్రాసిక్యూషను విరమించుకొనబడును. ఇందులో దౌర్జన్యశబ్దము పారిభాషికము కాదు.

(ఇ) ఆజ్ఞోల్లంఘనమునకై శిక్షింపబడినసోల్జర్లును పోలీసులును ఈరాజకీయఖైదీలవిడుదలనియమములో చేరరు.

జరీమానాలు

(14) ఇప్పటికి వసూలుచేయబడని జరీమానాలు వసూలుచేయబడవు. క్రి. ప్రొ. కోడుక్రింద సెక్యూరిటీ రద్దుపరచుట కాజ్ఞగావింపబడి, అట్టిసెక్యూరిటీసొమ్ము యింకను వసూలు చేయబడకయున్నయెడల అది యిక వసూలుచేయబడదు. వసూలు చేయబడినజరీమానాలు, గాని రాబట్టుకొనబడిన సెక్యూరిటీధనము గాని యేమాత్రమును మరల నిచ్చివేయబడదు.

అదనపుపోలీసుల విరమించుట

(15) శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భమున అదనపుపోలీసులను ఆయావాస్తవ్యులు వ్యయమును భరించునట్లుగా నియమించినచోట్లనెల్ల రాష్ట్రప్రభుత్వములు తమవిచక్షణత నుపయోగించి ఆయదనపుపోలీసు సిబ్బందిని విరమించెదరు. అదనపుపోలీసువ్యయమున కెక్కువ గాకుండ ఇప్పటికి వసూలుచేయబడినధనమును రాష్ట్రప్రభుత్వములు మరలనిచ్చివేయజాలవు.

ఆస్తిని మరల ఇచ్చివేయుట

(16) (అ) శాసనోల్లంఘనోద్యమసందర్భములలో, సక్రమముగా అనుభోగ్యమైన చరాస్తిని ఆర్డినెన్సుక్రింద గాని క్రిమినలు లాసెక్షనులక్రింద గాని ప్రభుత్వమువారు స్వాధీనపఱచుకొని యున్న

చోట్ల నెల్ల అది ఇప్పటికిని ప్రభుత్వస్వాధీనమందే యున్నయెడల మరల నిచ్చివేయబడును.

(ఆ) భూమిశిస్తును గాని మరియేపన్నును గాని రాబట్టుటకై జప్తు చేయబడినచరాస్తి మరల నిచ్చివేయబడును. కాని అచెల్లించని మనిషి సమంజసమైనకాలములోపల స్పష్టముగా పన్ను చెల్లింపదగిన కలెక్టరునకు ఆధార మున్నయెడల పైనియమము చెల్లదు. సమంజసమయినకాలమును నిర్ణయించుటలో పన్ను చెల్లించుటకు సమ్మతి యుండియు శక్తిలేనివారివిషయమునుగూర్చి శ్రద్ధ వహింపబడును. అవసరమైనయెడల భూమిశిస్తు పరిపాలనానియమములప్రకారము శిస్తు వసూలు నిలిపియుంచబడును.

(ఇ) చరాస్తి ఖలమైనందులకు పరిహార మొసగబడదు.

(ఈ) చరాస్తిని జప్తు చేసినపిమ్మట ప్రభుత్వమువారు విక్రయించినా మరియొట్లో పరిష్కారము చేసియున్నయెడల, పరిహార మొసగబడదు. విక్రయమువలన వచ్చినసొమ్ము చెల్లింపవలసినపన్ను కధికముగా నున్న తప్ప మరల నిచ్చివేయబడదు.

(ఉ) జప్తు న్యాయశాస్త్రరీత్యా జరుగలేదని తోచినవారు కోర్టు కెక్కి కేసుచేసి న్యాయము పొందవచ్చును.

జప్తు చేయబడిన స్థిరాస్తి

(17) (అ) 1930 వ సంవత్సరపు 9 వ ఆర్డినెన్సుక్రింద ప్రభుత్వము స్వాధీనము చేసికొనినస్థిరాస్తి ఆయార్డినెన్సునిబంధనలబట్టియే మరల నిచ్చివేయబడును.

(ఆ) భూమిశిస్తు గాని, మరి ఏపన్నుగాని వసూలు చేయుటకై జప్తు చేసికొనబడిన భూమి మొదలగు స్థిరాస్తి విషయములో ఇప్పుడు ప్రభుత్వస్వాధీనమందున్న స్థిరాస్తి అంతయు మరల నిచ్చివేయబడును. ఆ ట్లిచ్చివేసినను పన్ను చెల్లించవలసినవారు సమంజసమైనకాలములో స్పష్టముగా చెల్లించవలెనని తెలుపుటకు కలెక్టరున కాధార మున్నయెడల ఆస్తి యిచ్చివేయబడదు. సమంజసమైనకాలమును నిర్ణయించుసందర్భములో పన్ను చెల్లించుటకు సమ్మతి యుండియు శక్తి లేనివారివిషయమున శ్రద్ధ వహింపబడును. అవసరమైనయెడల పన్ను వసూళ్లు పరిపాలనాసూత్రముల ననుసరించి నిలిపివేయబడును.

(ఇ) జప్తు చేసిన స్థిరాస్తి ప్రభుత్వముచేయి దాటిపోయి మూడవవారికి చేరిపోయినయెడల, ప్రభుత్వమునకు చెందినంతవరకా విషయ మంతటితో ఆఖరైనట్లే తలంపవలెను.

సరా:—ఈ విక్రయములు కొన్నియైనను అక్రమములు అన్యాయము నని తనకు తెలిసియున్నట్లుగా గాంధిగారు నివేదించినారు. ప్రభుత్వమువారుమాత్రము తమకు తెలిసినదానినిబట్టి వివాదము నంగీకరింపజాలరు.

(ఊ) ఆస్తిజప్తువిషయము న్యాయశాస్త్రరీత్యా లేదని తలచువారు కోర్టు కెక్కి కేసుచేసి న్యాయము పొందవచ్చును.

18. చట్టనిబంధనలప్రకారము గాక వేరువిధముగా పన్నులు వసూలు చేయబడినసందర్భము లతిస్వల్పము లనియే ప్రభుత్వమువారి విశ్వాసము. అయినను అట్టిసందర్భములలో విగ్రయము కలుగజేయుటకు క్రమము స్పష్టపరుపబడినచోట్ల నెల్ల విచారణ సలిపి చర్యగైకొన వలసినదిగా జిల్లాఉద్యోగులకు రాష్ట్రప్రభుత్వములు ఉత్తరువు లంపగలవు.

ప్రభుత్వోద్యోగులను మరల స్వీకరించుట

(19) తమ ఉద్యోగములకు రాజీనామా నిచ్చినవారిస్థానము లందు శాశ్వతముగా ఇతరులను నియమించి యున్నయెడల ప్రభుత్వమువారు మరల పూర్వపుమనుష్యులను నియమింపజాలరు. రాజీనామా నిచ్చినప్రభుత్వోద్యోగులు కాని, గ్రామోద్యోగులు కాని మరల తమ నౌకరీల నపేక్షించుయెడల రాష్ట్రప్రభుత్వము లాయామనుష్యులగుణాగుణములనుబట్టి ఉదారమైనపద్ధతినే అవలంబించెదరు.

ఉప్పు తయారుచేయుట

(20) ఉప్పుశాఖపరిపాలనవిషయములో ఇప్పటియున్న చట్టముల నుల్లంఘించుటను ప్రభుత్వమువా రొప్పుకొనజాలరు. ప్రస్తుతము దేశపు ఆర్థికస్థితిగతులనుబట్టి ఉప్పుచట్టములను ఎక్కువగా మార్పుచేయుటకును వారికి వీలుగాదు. అయినను కొంతమంది బీదజనుల సౌకర్యార్థము తామిప్పుడు కొన్నికొన్నిచోట్ల పరిపాలనానిబంధనలబట్టియే అవలంబించు పద్ధతిని ఉప్పు లభ్యముగుచోట్లకు చుట్టుపట్లనున్న గ్రామములజనులు ఉప్పును సేకరించుటకును, తయారు చేసికొనుటకును, ఆయాగ్రామములలోనే విక్రయించుటకును అవకాశ మిచ్చునట్లు ఏర్పాటు చేసెదరు. ఈనిషేధ(?)ములను బయటివారికి అమ్మకమునకుగా నుపయోగింపగూడదు.

21 ఈఒడంబడికలోనినియమములను కాంగ్రెసువారు సంపూర్ణముగా పాటింపకపోయెడల ప్రభుత్వమువారు శాంతిరక్షణకై సంరక్షణార్థమును, శాంతిభద్రతలసంరక్షణార్థమును అవసరమైన చర్యలను గైకొనవలసి యుండును.

(సం) హెచ్. డబ్ల్యు. ఎమర్సన్,
ఇండియా ప్రభుత్వ కార్యదర్శి.

భారతకాంగ్రెసుకార్యసంఘమువారి తీర్మానము

"ఇండియా గవర్నమెంటువారికిని కాంగ్రెసువారి పక్షమున గాంధిగారికిని జరిగిన తాత్కాలికమగు ఒడంబడికలోని షరతులను భారతకాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు ఆలోచించి వాటి నన్నిటిని ఆమోదించిరి. ఈషరతుల ప్రకారము వెంటనే పనిని ప్రారంభింప

వలెనని దేశమునందలి అన్ని కాంగ్రెసు సంఘములకును తెలియజేయుచున్నారు. ఈషరతులలో కాంగ్రెసువారు నెఱవేర్పవలసిన వాటి నన్నిటిని దేశమునం దంతటను కాంగ్రెసువారు సరిగా నెఱవేర్పుదురనియె కార్యసంఘమువారు నమ్ముచున్నారు. ఈ ఒడంబడికలోని షరతులను కాంగ్రెసువారు సరిగా నెఱవేర్చుటపైననే పూర్ణస్వరాజ్య మాధారపడి యుండునని సంఘమువారు స్పష్టపరుచుచున్నారు"

అను తీర్మానము నేడు జరిగిన భారత కాంగ్రెసు కార్యసంఘ సభలో నామోదింపబడెను.

కాంగ్రెసుసంఘముల కన్నిటికిని కర్తవ్యమును స్పష్టపరచుట

"కాంగ్రెసుమహాసభవారిపక్షమున భారతకాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారికిని ఇండియాగవర్నమెంటువారికిని తాత్కాలికముగా ఒడంబడిక కుదిరినందున ఈఒడంబడిక ప్రకారము పనిచేయుటకు విహారాష్ట్రమునం దున్న కాంగ్రెసుసంఘముల కన్నిటికి వెంటనే తెలియజేయుటకు వీరారు తగినయేర్పాటులు చేయనోరెను.

1. శాసనోల్లంఘనమును, పన్నులనిరాకరణమునుగూడ వెంటనే విరమించవలెను. ఇటుపై నేచట్టములను (లాసు రిస్కులేమన్న) కాంగ్రెసువా రెవ్వరునుగూడ ధిక్కరింపగూడదు. తిరస్కరింపగూడదు. ఉల్లంఘింపగూడదు.

2. బ్రిటిషువస్తుబహిష్కారమును కేవలము బహిష్కారమాత్రముగా ప్రయోగింపగూడదు. ఈ విషయములో వ్యక్తులకు స్వేచ్ఛనీయవలెను.

3. నిషా చేయునట్టివస్తువులను పానీయములను, అన్నివిదేశములబట్టలను సారాదుకాణములను బహిష్కరించుట కనుమతి యియ్యబడెను గాన అవసరము కలిగినచో వీటిని బహిష్కరించుచునే యుండవలెను.

4. ఈదుకాణములవద్ద పికెటింగు చేయునపుడు తీవ్రచర్యలను (ఎగ్రెసివు) జరుపగూడదు. ఎవరినిగూడ బెదరింపగూడదు. నిర్బంధింపగూడదు. నిరోధింపగూడదు. విరోధభావముతో కట్టిప్రదర్శనములను (డిమాన్‌స్ట్రేషన్స) చేయగూడదు. రాకపోకల కట్టి యభ్యంతరమును కలిగింపగూడదు. ప్రజలు రాకుండ అడ్డుపెట్టగూడదు. మామూలు న్యాయశాస్త్రమునకు సంబంధించిన యే నేరమును గూడ చేయగూడదు.

5. ఎచటనైన నీరీతిగా పికెటింగు చేయుటకు వీలు కలుగనిచో అట్టిప్రదేశములలో పికెటింగుచేయుట మానివేయవలెను.

6. విదేశవస్తువుల నన్నిటిని పరిత్యజించి దేశీయవస్తువులనే వాడవలెనని కూడ బోధించుచుండవలెను.

7. చాలమంది గుంపుగా చేరి ఉప్పుచట్టముల నుల్లంఘింపగూడదు. ఉప్పుకొఠారులపైని దాడి సలుపగూడదు.

8. ఉప్పు పోగుచేయుటకును తయారుచేయుటకును వీలుగా నున్న ప్రదేశములలో నివసించుచుండు గ్రామస్థులు ఇటుపైనిగూడ ఉప్పు పోగుచేయవచ్చును. తయారుచేయవచ్చును. దానిని వారు ఉపయోగించుకొనవచ్చును. ఆప్రాంతములలో నున్నవారికి విక్రయింపవచ్చును. కాని ఆఉప్పును దూరప్రదేశములం దున్నవారికి విక్రయింపగూడదు. ఆఉప్పుతో పెద్దయెత్తున వ్యాపారము చేయగూడదు.

9. ఇటుపై డిక్లరేషను ఇయ్యకుండ పత్రికలను ప్రకటింపగూడదు.

10. పిస్తులను చెల్లింపజాలకపోవుటవలన గాని ఆర్థికము వ దుర వస్థవలనగాని స్వగ్రామములను వదలివేసి యితరస్థలములకు వెళ్లినవారు మరల స్వగ్రామములకు వెళ్లుటకును, భూమిసిస్తును చెల్లింపవలసినవారు దానిని చెల్లించుటకును సంసిద్ధులు కావలెను.

11. రౌరతనమువారు భూమిసిస్తులను ముజరా యిచ్చునట్లును వసూలు చేయకుండునట్లును చేయుట కితరపద్ధతుల నవలంబింపవలెను.

12. రాజకీయఖైదీల నందరిని వెంటనే విడుదల చేసెదరు గాన కరాచీకాంగ్రెసుమహాసభకు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనువిషయమున ప్రత్యేకముగా ఉత్తరువులు పంపబడును."

అని భారతకాంగ్రెసుకార్యదర్శి డాక్టరు సయ్యాదు మహమదు గారు ప్రతిరాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసంఘమునకును తంతివార్త నంపెను.

గాంధిమహాత్ముడు పత్రికావిలేఖకుల సభలో నుపన్యసించుట

ఢిల్లీ, మార్చి 5:— దేశీయపత్రికలవిలేకరులును విదేశీయపత్రికల విలేకరులును చాలమంది నేడు మహాత్ముని సందర్శించిరి. ఆసభలో మహాత్ముడు ఒకగంటసేపు మాటలాడెను.

"ఇర్విన్‌ప్రభువుసహనము నిరుపమానము; కార్యనిమగ్నత మరింత నిరుపమానము. ఇర్విన్‌ప్రభువు నిరంతరమును చాల సౌజన్యముతో మిక్కిలి మర్యాదగానే ప్రవర్తించెను.

పూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటయే కాంగ్రెసువారి యాశయము. దీనినే సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము (కంప్లీటు ఇండిపెండెన్సు) అని కొంద రందురు గాని యీవాక్యము పూర్ణస్వరాజ్య మనుభావమును సరిగా వెల్లడింపజాలదు. ఈపూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటకే కాంగ్రెసువా రిప్పుడు రౌండుటేబిలుసభలో పాల్గొనుచున్నారు.

ఇదివరకు లండనులో జరిగినరౌండుటేబిలుకాన్ఫరెన్సులో జగము వరకైనను మన ఆశయములు కొనసాగలేదు. సమగ్రనిరంకుశవర్గమును

సమగ్రప్రజాసత్తాకసర్గమును చేరి ఘటకమనుగూడ నేర్పడినచో గొప్ప అనర్థకము కలుగకమానదు.

కాంగ్రెసుసభ అశేషభారతీయులకును ప్రతినిధిసభయై యున్నదిగాన బ్రిటిషు యిండియాలోని ప్రజ లెట్టిస్వాతంత్ర్యములను బడయ గోరుచున్నారో అట్టిస్వాతంత్ర్యములనే సంస్థానముల ప్రజలుగూడ బడయగలుగుటకు తగినయేర్పాటులను చేయవలె నని కాంగ్రెసువారు కోరినచో సంస్థానాధిపతులు పెడచెవిని పెట్ట రనియే నమ్మెదను.

కాంగ్రెసువారి యాశయము సిద్ధింపవలె ననిన దేశమునందుగల అన్నిపక్షములవారును సంస్థానాధిపతులును, ఆంగ్లేయులును గూడ తోడ్పడుట ముఖ్యావసరమే యగును.

కావున నిపుడు కాంగ్రెసువారికిని గవర్నమెంటువారికిని తాత్కాలికముగా జరిగినఒడంబడికను కొనసాగించుటకు దేశీయు లందరునుగూడ పూనుకొనవలెను. వా రటులు చేసినచో మన యాశయముకొరకు పట్టుపట్టుట కవసరమగు ప్రతిష్ఠ కాంగ్రెసుకు చేకూర గలదు.

అరాజకవర్గమువారు గూడ కనీసము ప్రస్తుతకాలానుగుణ్యముగ నావశ్యకముగా భావించిరైనను తమదౌర్జన్యవిధానమును విరమించి అహింసావిధానమున యాశయమును బడయుటకు కాంగ్రెసువారి కొక యవకాశము నొసగవలె నని కాంగ్రెసువారును నేను స్వయముగాను గూడ అరాజకపక్షమువారిని కోరుచున్నాను. అరాజకపక్షమువా రిప్పు డిందులకు సమ్మతించినచో అటువిమ్మట రాజకీయఖైదీల నందరిని ఉరిశిక్షవిధింపబడినవారిని గూడ వదలివేసెదరు. కాని అడియాశలను కలిగింపగూడ దనిమాత్రము నేను హెచ్చరింపక తప్పదు.

మే మిప్పుడు ప్రారంభించిన యుద్ధమునందమెరికా మున్నగు విదేశములవారు సానుభూతిని ఆదరమును వెల్లడించుచున్నారని నేను బాగుగా నెరిగియేయుంటిని. ఇటులైన నింకను కష్టతరములగు పరిస్థితులను నే నెదుర్కొనవలసి యుండుటచే అప్పుడుసైతము విదేశీయు లింతకంటె అధికమైన సానుభూతినిగూడ చూపుచున్నచో నా ప్రయత్నము ఫలించునెడల అఖిలప్రపంచముయొక్క శాంతికిని అత్యధికముగ నాధార మేర్పడగలదు.

ఇర్విన్ప్రభువు నాయనుమానముల నన్నిటిని పూర్తిగా తొలగించి నాకు చిత్తశాంతిని కలుగజేసెను. ఇపుడు కాంగ్రెసువారికిని దొరతనమువారికిని ఒడంబడిక జరుగుటవలన ప్రజ లపారములగు కష్టములకు పాలుగావలసినదురవస్థ తొలగినది.

ఇది విజయమే అగునెడల నిది కాంగ్రెసువారికిని దొరతనము వారికినిగూడ చెందునుగాన దీనినిగూర్చి కాంగ్రెసువా రెవరునుగూడ పొంగను గూడదు క్రుంగను గూడదు. ఎవ్వరునుగూడ నిరాశను చెంద గూడదు. త్యాగమునకును కష్టానుభూతికిని పరిమితులు బాగుగానే నిర్ధారణ చేయబడియున్నవి. అపరిమితి పూర్తియైనవిమ్మటగూడ వాటినే కొనసాగించుచుండుట అవివేకమును గొప్ప అక్రమమునుగూడ నగును. ఇదివరకు జరిగిన యన్యాయములనుగూర్చి యెవరును అధికముగా యోచింపగూడదు. పూర్ణస్వరాజ్యముపైననే తమభావముల నన్నిటిని కేంద్రీకరింపజేయవలెను.

ఒడంబడికలో రెండవరౌండుటేబిలుసభనుగూర్చిన వాక్యమునకు రెండర్థములను చేసికొనుటకు వీ లుండునట్లే ఆవాక్యము వ్రాయబడెను.

ఘటకమను కేవలము భ్రాంతిమూలకమే కావచ్చును. లేక రెండు ప్రత్యేకాంశములు కలసి పనిచేయుటవలన మొత్తముశరీరమున కంతటికిని అధికముగ బలమును చేకూర్చుటకు తగినసజీవమును పొంగము నను వ్యక్తియే కావచ్చును.

బాధ్యత వట్టిమాయయే కావచ్చును. లేనిచో లేక సమున్నతి మహావృక్షమువలె వంగనట్టియు వంచుటకు వీలులేనట్టియు నేర్పాటు గూడ కావచ్చును.

రక్షణలు భారతమాతకాలిచేతుల నంటుగట్టునట్టి బంధములే కావచ్చును. లేదా క్రొత్తగా నాటబడినమొక్కను చాల ప్రేమతోను, శ్రద్ధతోను పెంచవలసి యుండునుగాన నట్లు దానిని కాపాడుటకు కవసరమగునట్టి పలువిధములగు కంచెలుగూడ కావచ్చును.

రెండుపక్షములవారును తమతమపద్ధతుల ప్రకారము పనిచేయుట కవకాశ ముండును.

భారతదేశమునందు రాజకీయముగను, సాంఘికముగను, ఆర్థికముగను, నైతికముగనుగూడ నిజమైన అభివృద్ధి కలుగుటకు ఘటకమను బాధ్యత, రక్షణలు, మినహాయింపులు మున్నగువ నన్నియును సాధనభూతములుగా నుండునట్లు చేయవలె ననియే కాంగ్రెసువారు ముఖ్యముగ కోరుచున్నారు. ఈవిషయమును రౌండుటేబిలుసభవా రందరును గూడ నామోదించునట్లు కాంగ్రెసువారు చేయగలిగినచో దానివలన కలుగునట్టిఫలితము పూర్ణస్వరాజ్యమే (కంప్లీటు యిండిపెండెన్సు) అగు నని నేను చెప్పగలను.

ఈ నూతనావకాశమును కాంగ్రెసువారు చక్కగా నుపయోగించుకొనినచో ఈ పూర్ణస్వరాజ్యవిధానమునకు మంచి పోషణమును కలిగింపవచ్చును; లేదా తగిన యాత్మవిశ్వాసమును స్థైర్యమును లేకపోవుటవలన ఈ యవకాశమును వ్యర్థ మొనరింపవచ్చును.

ఎటులైనను కాంగ్రెసువా రిపుడు ప్రభుత్వమునకు తోడ్పడుటకు పూనుకొనిరి గాన గట్టితరుణమున దేశమునందు గల అన్నిపక్షములవారును సంస్థానాధిపతులును ఆంగ్లేయులునుగూడ కాంగ్రెసువారికి తోడ్పడుట ముఖ్యతరమై యున్నది" అని మహాత్ముడు నుడివెను.

మరికొన్ని వివరములు

అమెరికా పత్రికావిలేఖరులును ఇండియాపత్రికావిలేఖరులును మొత్తము 15 మంది నేను మధ్యాహ్నము అన్సారిగారి మందిరమున మహాత్ముని సందర్శించిరి. అపుడు తనకును రాజప్రతినిధికిని జరిగిన ఒడంబడికనుగూర్చి మహాత్ముడు వారి కెరిగించెను.

"రాజప్రతినిధి అపారమగు ఓరిమిని సహనమును బూని మిక్కిలి శ్రమపడి పని చేయుటయును చాల మర్యాదగా సంభాషణలను జరుపుటయును, కలుగకుండినచో ఈ ఒడంబడిక కుదిరియుండదని నేను ముందుగా మీకు తెలుపగోరుచున్నాను. నేను ఇర్విన్‌ప్రభువునకు చాల ఆగ్రహము కలిగింపదగినరీతిని అనుద్దిష్టముగానే చాలసారులు మెలగియుండవచ్చును. అతనియోరిమిని నేను కఠినముగానే పరీక్షించియుండవచ్చును. కాని ఒక్కసారియైన వత డాగ్రహమును గాని, కోపమును గాని అవంతయైన కనబరచియుండలేదు. మొదటినుండి కడవరకును ఇర్విన్‌ప్రభువు మిక్కిలి ధారాళముగానే ప్రవర్తించెను. సాధ్యమైనచో యెటులనైన సమాధానమును కలిగించి తీరవలెనని అతడు దీక్షపూనెననికూడ నేను నమ్మెదను.

నేను మొదట చాల భయాందోళనములతోనే సంభాషణలను ప్రారంభించితిని. నా కవిశ్వాసముకూడ హెచ్చుగానే యుండెను. కాని ప్రారంభమునందే యిర్విన్‌ప్రభువు నాసంశయము లన్నిటిని పూర్తిగా తొలగించి నాకు చిత్తశాంతిని కలిగించెను.

నేను మొదట రాజప్రతినిధికి లేఖ వ్రాసినపు డెటులనైనను సమాధానమును కలిగించితీరవలెనను దృఢసంకల్పముతో వ్రాసియుండలేదు. కాని యిపుడు సమాధానము కుదురనిచో దేశమున ప్రజలకష్టములు పెనకటికంటె నూరురెట్లధికమై యుండుట నిశ్చయము గాన నిపుడు సమాధానము కుదిరినందులకును, ప్రజ లిట్టిబాధలకు గురిగావలసిన యావసరము తొలగినందులకును నేను భగవంతునకు వందనసహస్రముల నర్పించుచున్నాను.

వినమ్రతతో భగవంతుని ప్రార్థింపుడు

సమాధానము కుదిరినందుల కెవ్వరు పొంగిపోగూడదు. ఇపుడు జయాపజయములనుగూర్చి ఆలోచించుట కెట్టి కారణమును లేదు. మనకు పూర్ణస్వరాజ్యము లభించువరకును మనము విజయులము కాజాలము. కావున నిపుడు కష్టములపాలగుటవలననైనను లేక మిక్కిలి ఓరిమితోను మృదుమధురవాక్యములతోను వాదప్రతివాదములను జరుపుటవలననైనను తమ యభీష్టముపడయుటకు తమవిధిని నెరవేర్చుట కవసరమగు ధైర్యత్యాగవివేకాదుల నొసగుమని యెల్లవారును వినమ్రులై భగవంతుని ప్రార్థింపగోరెదను. గత 12 నెలలనుండియు సత్యాగ్రహమునందు పాల్గొని అష్టకష్టముల ననుభవించిన లక్షలకొలది దేశీయులందరును ఇపుడుగూడ నటులనే యైకమత్యము వివేకము కార్యనిరతి యున్నయెడల నత్యధికముగా వెల్లడించుచుందు రని నమ్మెదను.

సమాధానమువలన నిజమైనయవకాశ మేర్పడినది

ఇపుడు సమాధానము కుదిరినందుల కానందపడితగు లగువారు కొంద రుండునెడల చాల నిరాశను చెందుచున్నవారుగూడ కొంద రుండగల రని నేను బాగుగా నెరుగుదును. శౌర్యసాహసములతో కష్టముల ననుభవించుటయే యిట్టివారికి ప్రియతమము. అందువలననే వారి కత్యధికముగ నానందము కలుగును. ఎంతకాలమవసరమైనను వారు సహించుచుందురు గాని ఆకష్టదశ తొలగుచో పనిచేయుటకు తమ కవకాశము లే దనియును లక్ష్యముగూడ చాల దూరమైన దనియును వారు భావింపకుండజాలరు. "మీరు సహనముతో భగవంతుని ప్రార్థించుచు శ్రద్ధగా గమనించుచుండుడు" అనియే నే నట్టివారికి తెలిపెదను. కష్టముల ననుభవించుటకుగూడ స్పష్టమగు మితియే కలదు. తనతో చర్చించుటకు ప్రతిపక్షి అవకాశమును కలుగజేసినపుడుగూడ కష్టములపాల్పడుచునే యుండగోరుట గొప్పతప్పిదమే యగును. అవకాశ మేర్పడినపుడు దాని నుపయోగించుటయే ముఖ్యకర్తవ్యమగును. ఇపుడు కలిగినసమాధానమువలన మంచియవకాశ మేర్పడిన దనియే నేను నమ్మెదను. కాంగ్రెసువారు రౌండుటేబిలుకాన్ఫరెన్సులో పాల్గొనుటకు ముందు ఇంకను చాల విషయములు జరుగవలసియే యున్నవి. ఇదివరకు జరిగిన యాక్రమము లెంత ప్రబలముగా నుండినను వాటికి పరిహారమును బడయగోరుట కాంగ్రెసువారి ప్రధానాశయము కాదు. పూర్ణస్వరాజ్యమును బడయుటయే కాంగ్రెసువారిప్రధానాశయము. అదియే భారతీయుల జన్మహక్కు. అది పూర్తిగా లభింపనిచో భారతీయులకు సంతృప్తి కలుగజాలదు.

ఈపదమును మిక్కిలి భద్రముగా మరుగుపరచుచున్నట్టివాక్యము లెం దర్థముల నిచ్చుటకు బుద్ధిపూర్వకముగా సమర్థమైయున్నది. ఫెడరేషను కేవలము భ్రాంతిమూలకమే కావచ్చును. లేక మొత్తముశరీరమున కంతటికిని బలమును కలిగించుటకు తగినరీతిని రెండుప్రత్యేకావయవములు కలసి పనిచేయునట్టి శారీరకస్థితిగూడ కావచ్చును.

రెండవప్రా పనదగిన బాధ్యతగూడ నట్టిదాయయే కావచ్చును. లేనిచో అది సంగనట్టియు వంచుటకు వీలు కానట్టియు నమున్నతగంభీరమహావృక్షముగూడ కావచ్చును. రక్షణాలవలన భారతదేశమునకు కలుగగల లాభమునుబట్టి చూచినచో నవి కేవలము ఎండుమావులును భారతమాతకాలుసేతుల నంటుగట్టు గట్టిబంధములునుగూడ కావచ్చును. అవి భారతమాత మెడకు తగిలింపబడిన ఉరిత్రాళ్లుగూడ కావచ్చును. లేదా క్రొత్తగా నాటబడిన లేతమొక్కను చాల క్షేమముతోను శ్రద్ధతోను పెంచవలసియుండును గాన నట్లు దానిని కాపాడుట కవసరమగునట్టి పలువిధములగు కంచెలుగూడ నవి కావచ్చును.

ఈ ప్రాపులకు ఒకపక్షమువా రొకయర్థమును మరియొకపక్షమువారు మరియొకయర్థమును చేయుటకుగూడ నవకాశము కలదు. ఈపదమును మరుగుపరచుచున్నట్టివాక్యమునుబట్టి రెండుపక్షముల

వారును తమతమవిధానముల ననుసరించి పని చేయుచుండుటకుగూడ నవకాశము కలదు.

భారతదేశమునందు రాజకీయముగను సాంఘికముగను ఆర్థికముగను నైతికముగనుగూడ నిజమైనయభివృద్ధి కలుగుటకు ఫెడరేషను, బాధ్యత రక్షణలు, మినహాయింపులు, మున్నగువాటి నన్నిటిని సాధనభూతములుగా చేయవలె నను నుద్దేశముతోనే కాంగ్రెసువారు రౌండు టేబిలుసభలో పాల్గొనుట కిపుడు తమయామోదమును వెల్లడించిరి.

ఈ విషయమును రౌండుటేబిలుసభ ప్రతినిధు లందరును బాగుగా గ్రహింపగలుగునట్లు కాంగ్రెసువారు చేయగలిగినచో మనయాశయము పూర్తిగా సిద్ధింపగలదు. కాని యిది చాల కష్టసాధ్యమని నే నెరుగుదును. మార్గము చాల దుర్గమము. కంటకశిలాభూయిష్ఠము. కాని కాంగ్రెసువారు సంపూర్ణధైర్యవిశ్వాసములతో నీమహత్తరకార్యనిర్వహణమునకు గడంగినచో ఫలసిద్ధి కలుగగల దని నేను నిస్సంశయముగా చెప్పగలుగుదును. కావున నిది యంతయును కాంగ్రెసువారిహస్తగతముగానే యున్నది. వారీయవకాశమును సరిగా నుపయోగించుకొనినచో జగన్నిఖ్యాతిని బడయగలుగుదురు. లేనిచో నపఖ్యాతి నందుదురు. కాని యీకార్యమును నెరవేర్పవలెనన్న కాంగ్రెసువారికి సంస్థానాధిపతుల సాహాయ్యమును నాంగ్లేయులసాహాయ్యమును గూడ నత్యవసరమే యగును.

సంస్థానాధిపతులకు విజ్ఞప్తి

దేశమునం దున్న యితరరాజకీయపక్షములవా రందరును యథార్థమగు స్వాతంత్ర్యమును బడయగోరుటలో కాంగ్రెసువారి కంటె మాత్రమును తీసిపోవుట లేదుగాన నిపుడు వారికి నే నెట్టివిజ్ఞప్తిని చేయ నవసరము లేదు.

సంస్థానాధిపతులవిషయ మిట్టిది కాదు. ఫెడరేషనునకు వారు సమ్మతించుటగూడ నాకు చాల ఆశ్చర్యముగానే యున్నది. వారు ఫెడరలుయూనిటులు సమానభాగస్వాములుగా నుండగోరినచో బుద్ధిపూర్వకముగానే ముందంజ వేయగోరెదను. కావున ఈ ఫెడరేషనులో నిటుపైని తమతో సమానభాగస్వాములుగా నుండగోరు (కాంగ్రెసు) వారుగాని వారిపక్షమున నితరులు గాని చేయునట్టివిజ్ఞప్తిని వినుటకు వారు నిరాకరింప రనియును త్యాగవిరహితమగు పట్టుదలను బూన రనియును నేను నమ్మెదను. కాంగ్రెసువారివిజ్ఞప్తి సంస్థానాధిపతులు తిరస్కరించినచో కాంగ్రెసువారిస్థితి మిక్కిలి అసంగతమును హాస్యాస్పదము నగును. కాంగ్రెసుమహాసభ భారతదేశమునందలి ప్రజల కందరికినిగూడ ప్రతినిధిసభయే గాన సంస్థానములప్రజలు బ్రిటిషుఇండియాప్రజలు అను భేదము కాంగ్రెసులో నించుకమాత్రమును లేదు. సంస్థానములపరిపాలనమునుగూర్చి కల్పించుకొనకుండుటలో నిప్పటివరకును కాంగ్రెసువా రధిక మగువివేకమును, ఆత్మనిగ్రహమునుగూడ మాపించి యుండిరి. సంస్థానాధిపతుల కనవసరముగా నాగ్రహము కలిగింపకయుండుటకుమాత్రమే కాక ఇట్టియాత్మనిగ్రహమును తామే విధించుకొనుటచే అవసరము కలిగినపుడు కాంగ్రెసువారివిజ్ఞప్తిని సంస్థానాధిపతులు వినునట్లు చేయుటకుగూడ కాంగ్రెసువా రిట్టి తాటస్థ్యము నవలంబించిరి. అట్టియవసర మిప్పుడు కలిగిన దని నేను నమ్మెదను గాన సంస్థానములప్రజలపక్షమున కాంగ్రెసువా రొనరించినట్టివిజ్ఞప్తిని సంస్థానాధిపతులు తిరస్కరింప రని నేను నమ్మవచ్చునా?

ఆంగ్లేయులకు విజ్ఞప్తి

ఆంగ్లేయులకుగూడ నే నిట్టివిజ్ఞప్తినే చేయగోరెదను. రౌండుటేబిలుసభలలో ఆలోచనలు జరుగుటవలన భారతదేశము స్వపరిపాలనమును బడయవలసియున్న రోజుల అందుల కాంగ్లేయులసద్భావమును సాహాయ్యమునుగూడ అత్యవసరమే యగును. లండనుసభలో ఆంగ్లేయు లంగీకరించినవిషయమువలన మా యాశయమునం దర్ధభాగమైనను మాకు చేకూరజాలదు. ఆంగ్లేయులు నిజముగా మాకు సాహాయ్యము చేయగోరినచో దేనిని బడయుటకు వారు తమప్రాణముల నర్పించుటకుగూడ వెనుదీయరో అట్టిస్వాతంత్ర్యప్రకాశము ననుభవించుటకు వారు భారతీయులకుగూడ నవకాశ మియ్యవలెను.

భగవంతు డిచ్చినస్వాతంత్ర్యమును మనుష్యులుమాత్ర మేల యియ్యకూడదు?

పొరపాటులను చేయుట యను మహారణ్యమున పరిభ్రమించుటకు భారతీయుల కవకాశ మేర్పడువిషయమున ఆంగ్లేయరాజనీతిజ్ఞులు అడ్డుపడుటగూడదు. పొరపాటులను చేయుటకుమాత్రమె కాక పాపకార్యముల నొనరించుటకుగూడ సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య ముండనిచో అట్టిస్వాతంత్ర్య మెంతమాత్రమును ఆపేక్షణీయము కాదు. ఈసృష్టిలో నెట్టి యల్పప్రాణియైనను పొరపాటుల నొనర్చుటకు భగవంతుడే సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము నిచ్చియున్నప్పుడు మానవులు తా మెంతటి యనుభవజ్ఞులైనను ఎంతసమర్థులైనను అట్టి యమూల్యమగు హక్కును తమతోడిమానవు లనుభవింపకుండ చేయుటలో వారి కెటులానందము కలుగగలదో గ్రహించుట కలవికాకుండ నున్నది. రౌండుటేబిలుసభకు కాంగ్రెసువారి నాహ్వానించుటనుబట్టి చూచినచో భారతీయులు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యమును బడయగోరుటకు వారికిగల అసమర్థతను తప్ప మరెట్టి యభ్యంతరమును చూపబడదనియే విశ్వసింపదగియున్నది. భారతదేశము తోగపీడితయనియును ఆభిద్దేశ దాడులను ఇతరుల సాహాయ్యమును ప్రాపును ఇంకనుఅవసరమే యనియు రౌండుటేబిలు కాన్ఫరెన్సువారు భావింప రనియే నేను నమ్మెదను.

గొప్ప అమెరికాదేశమువారికి విజ్ఞప్తి

గొప్ప అమెరికా రిపబ్లికు దేశమునందలి ప్రజలకును ప్రపంచమునందితరదేశములప్రజలకునుగూడ నేను నావిజ్ఞప్తిని ప్రకటింపగోరెదను.

అడిసన్ & కో, లిమిటెడ్.

దక్షిణ హిందూస్థాన దేశమునకు ముఖ్య పంపిణీదార్లు

మౌంటురోడ్డు, మద్రాసు.

Conklin ENDURA

పూచీగల ఫౌంటెన్ కలములు

పెన్సిళ్లు

మరమ్మతులకు క్రొత్తపాళీలకు, విడిభాగములకు యెక్కువ పైకమును వెచ్చించి విసుగు చెందితిరా ?

అట్లయినచో కొంక్లిన్ ఎండ్యూరాను కొనుడు.

ఉచితముగా మరమ్మతు చేయబడును ! విడిభాగముల నుచితముగా నీయబడును ! !

పెద్దసైజు కలము, తనంతటతానే సిరానింపుకొను యేర్పాటుగలది. బంగారు పొన్నులును క్లిప్ యున్న గలవు. ఫైన్, మీడియం, బ్రాడ్, పాయింట్లలో గలవు.

రంగులు:—నలుపు, నీలము, ఎరుపు, ఆకుపచ్చ, నలుపు బంగారువన్నె కలసిన రంగు.

జూనియర్ సైజు రు. 15. సీనియర్ సైజు రు. 20.

బంగారు పొన్నులు, క్లిపులతో, నలుపు, యెరుపు, నీలము, ఆకుపచ్చ, నలుపు బంగారువన్నె కలసినరంగు, నలుపు పెరల్ కలిసిన రంగు. ఒక్కొక్కటి రు. 10/8.

జూనియర్ సైజు రు. 10/8. సీనియర్ సైజు రు. 12/8.

జూనియర్ & సీనియర్ కలము, పెన్సలు సెట్లు

రంగులు:—నలుపు, నీలము, ఆకుపచ్చ, యెరుపు, నలుపు బంగారువన్నె కలసిన రంగు.

జూనియర్ సైజు రు. 23/8. సీనియర్ సైజు రు. 30/–

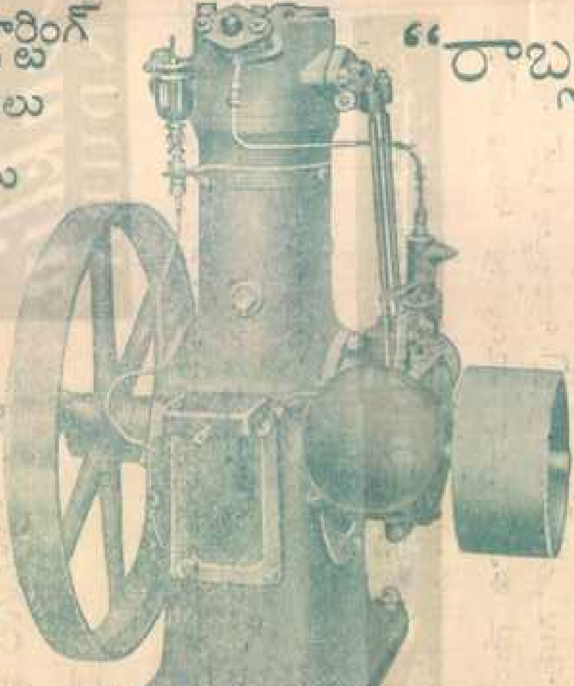
వ. రా:—ఈధరలు నికరమైనవిగానున్నను సొమ్మును ముందుగా మనియార్డరుద్వారాపంపి ఆర్డరిచ్చు వారికి ప్యాకింగ్ తపాలాఖర్చు లుచితము.

క్రొత్తపాళీలు, క్యాప్స్, గొట్టములు, రబ్బరునంచులు మున్నగువాటి కింకను

మీ పైకమును వృధాగా వెచ్చింపక, కొంక్లిన్ కలమునే కొనుడు.

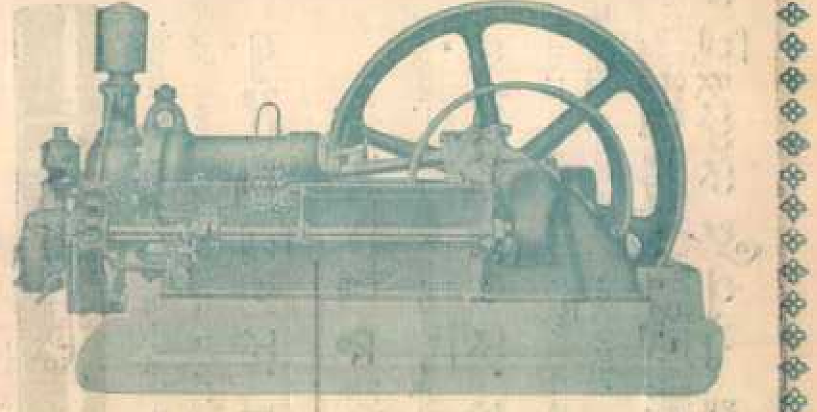
"రాబ్సన్"

వర్టికల్ కోల్డ్ స్టార్టింగ్ క్రూడాయిలు ఇంజనులు

టార్చి స్టోక్ బైపుని వేడిచేయ నవసరము లేకనే నిమిషములో స్టార్టు అగును. ఆయిలు ఖర్చు బహు తక్కువ. నీటి పంపులకు ప్రసిద్ధముగా పనిచేయును. పంపులు ఇంజన్లు సిద్ధముగా నున్నవి.

రెండు స్టార్కు ఇంజనులలో కలుగు ఇబ్బందు లేవియు ఇందులో కలుగవు.

హెవీ కోల్డు స్టార్టింగు క్రూడాయిలు యింజన్లు

ఇంజనులు అమిత బలిష్టం. ఒక నిమిషములో స్టార్టు అగును. క్రూడాయిలు ఖర్చు బహుతక్కువ. "హార్సుపవరు" సరిగా చూపును. ఇతర ఇంజనులవలె మాయింజనులకు గవర్నమెంటు వారి హార్సుపవర్లు ఎక్కువ చేయలేదు.

రాబ్సన్ గాస్ యింజనులు, హాట్ బల్బు యింజనులున్ను విక్రయించబడును. స్పేర్ సామానులు రెడీ స్టాకులో దొరకును.

5 మొదలు 60 హార్సు పవరువరకు ఇంజన్లు స్టాకులో నుండును. ధరలకు, క్యాటలాగులకును వ్రాయుడు

ఏజెంట్లు :—

లండన్ ట్రేడింగు కంపెనీ,

న్యూ యిండియా బిల్డింగ్సు, సెకండులైను బీచ్, మద్రాసు.

హెడ్డాఫీసు :—బెజవాడ.

నెహ్రూనిర్యాణసమాఖ్యానము

కొంపెల్ల సుబ్బారాయశాస్త్రి గారు

శ్రీమంతుండు వసుంధరామరకులశ్రేష్ఠుండు ధీరుండు సు
త్రామప్రాభవుం డాత్మదేశపరతంత్రత్వాపనోదోన్మిష
ద్ధీమంతుం డరిదుర్జయుం డరిగె మోతీలాలు నెహ్రూలలన
న్నామంబుం డసురలోకపాలనవిధానం బాదివిం దీర్పఁగన్.

భారతవర్షభూస్వపరిపాలనసూత్రనిబంధ మొంచు తా
నారసి కూర్పఁ దన్మృతినయజ్ఞత కెల్లరు డిల్లవోయి కా
రార! యటంచు నా త్రిదివముం దెమలేగి సుధర్మఁ జేర్చి దై
త్యారులు సంస్తుతింపరె మహామహు నాతని గౌరవంబుతోన్!

తన రూపాంతరమే సుతుం డగుట వేదజ్ఞుండు భూలోకపా
లనముం దీరుపఁ దత్తనూజు జవహర్లాలాఖ్యు నిందుంచి తా

స్మృతియం బొప్ప సమర్త్యలోకమున మోతీలాలు దేవత్వముం
గొని సాహాయ్య మొసర్పఁ దా నరిగె మేల్కొం డింక భారతీజనుల్!

అనఘచరిత్రుఁడై యిహమునందు సుపుత్రకళత్రసంపదల్
ధనకనకాంబరాభరణ ధాన్యగృహాదికభోగభాగ్యముల్
దనివి సనంగఁ దాఁ గడిచి ధర్మపథంబున వాని రోసి చి
ద్ఘనుఁ డయి మోతిలా ల్వెలసె ధన్యుఁడు చింతిలనేల వానికిన్!

గురుసమధికగుణుఁ డగు జవహరిలాలను పుత్రుఁ గాంచె నల మోతీలాల్
ధరణిఁ "బుత్రాదిచ్ఛేత్పరాజయ" మ్మనుట యితనివాల ఫలించెన్.

పరమపదము నందెఁ బండితమోతిలాల్ మనబలంబు తఱిగె నమకొనకుఁడు
భారతీయులార! పండితోక్తపథంబు వీడకున్న మనకుఁ గీడు సున్న.

మున్ను తండ్రియుఁ గొడుకును భువిఁ జరింప నాత్మశక్తి దౌర్బల్య మబ్బియుండు
నిప్డు దేకాశ్రయంబౌట నినుమడిగ విజృంభణముఁ గాంచి జయ మొందు చేమివింత?

పరమపావనమైన భారతోత్తరభూమి నగ్రవర్ణంబున నవతరించి
సకలసద్విద్యావిశారదుండయి మహాసభల మెప్పొంది యశమ్ముఁ గాంచి
సముపార్జితా మితైశ్వర్య మొప్పఁగ వదాన్యత శిబికర్ణప్రభృతుల మించి
పుత్రమిత్రకళత్రపూర్ణ గృహస్థుఁడై యఖిలభోగంబుల ననుభవించి
తుదకు గాంధిమహాత్మునితోడఁ గూడి దేశబంధవిముక్తికై దీక్షఁ బూని
సర్వసంగంబులనుఁ బాసి శాంతిసమర విహారిశ్రుఁడయ్యె మోతిలాల్వీరుఁ డౌర!

ప్రాసాదసౌధాదిపటలంబు విడనాడి చెరసాలలను నివసింప నోర్చె
చీనాంబరాదుల సింగార మెడలించి కటికువల్వలఁ గూర్చి కట్టనేర్చె
ఇష్టమృష్టాన్నసంతుష్టి నవ్వలఁ బెట్టి గంజియంబలిల నాఁకటినిఁ దీర్చె
స్వైరవినోదవిహారాదులం బాసి కష్టవ్రతాభ్యాసగరిమఁ జేర్చె
దీనులై దుర్దశలఁ గ్రుంగు దేశజనుల నుద్ధరింప మోతీలాలు యోద్ధగాఁగ
నరులు పెడత్రోవఁ బట్టి సత్యాగ్రహాల నలంప రోసియుఁ బాడిఁ దొలంగ కతఁడు.

స్వప్రజాభ్యుదయ మాపాదించి పాడిగా నాంగ్లలోకము యశం బందుఁగాత!
భరతఖండము రాజభక్తి వీడక స్వరాజ్యము సగౌరవముగా నందుఁగాత!
అన్యోన్యమైత్రితో హైందవు లందఱు నొక్కసంఘంబుగా నుండ్రుగాత!
మతసనాతనధర్మరతుల కెగ్గొనరించు దుష్ప్రయత్నము లింకఁ దొలఁగుఁగాత!
మనుజు లెల్లరు స్వస్వధర్మముల నూన నీవుఁ గావుత శుభముల నీశ్వరుండు
తనయభీష్టంబు సిద్ధించెననుచుఁ దెలిసి-మోతిలాల్ దివ్యమూర్తియై మురియుఁగాత!

ఈసత్యాగ్రహమునకు అహింసాసత్యములే మూలాధారము లగుటచే తదారాధకులను మేము అప్పుడప్పుడు పెడత్రోవను పడుచుండి నను గూడ ఈ ఉద్యమము విదేశీయులభావశక్తిని ప్రకోపింపజేయుం టయే కాక దీనిపట్ల వారియాశ్చర్యమును జిజ్ఞాసనుగూడ వృద్ధి నొందిం చెను. వారికి ముఖ్యముగా అమెరికావారి కీయంశభావము సానుభూతి క్రింద గూడ మారినది. ఇది నిశ్చయముగ సాహాయ్యమే యగును. ఇట్టిసానుభూతిని చూపుచున్నందులకు మేమును, కాంగ్రెసువారును నిశ్చయముగా కృతజ్ఞులమై యున్నార మని మేము చెప్పగలము.

ప్రపంచశాంతి

ఇప్పుడు కాంగ్రెసువారు ప్రారంభించుచున్నపని యింకను కష్టతరమే యగును గాన కడపటికును ఈసానుభూతి నిలుపబడుటయే కాక యింకను దినదినము వృద్ధినొందగల దనిగూడ నే నాశించెదను. ఇప్పుడు ప్రపంచశాంతికొరకే అన్నిదేశములవారునుగూడ పరితపించు చున్నారు. కాన అహింసాసత్యముల సాహాయ్యమున భారతీయులు స్వరాజ్యమును బడయగలిగినచో ప్రపంచశాంతికి ఘనతమ మగుసేవ చేసినవారుగూడ నగుదు రని మేము వినమ్రులమై విన్నవించుచున్నాము. ఇప్పుడు వివిధదేశములవారును మనఃపూర్వకముగా చేయుచున్న అత్యధికమగుసాహాయ్యమునకు భారతీయు లప్పు డీమాత్రముగా నైనను ప్రత్యుపకారమును చేయగలిగినవా రగుదురు.

పోలీసువారికిని సివిలుసర్వీసువారికిని విజ్ఞప్తి

పోలీసుశాఖవారికిని సివిలుసర్వీసువారికిని ఈకడపటివిజ్ఞప్తిని నే నొనరించుచున్నాను. "పోలీసులవలన అత్యాచారములు కొన్ని జరిగినట్లు తెలియవచ్చుటచే వాటినిగూర్చి విచారణ చేయవలె నని కోరితిని" అని యిండియాదొరతనమువారు ఒడంబడికనుగూర్చి చేసిన ప్రకటనలో కలదు. ఆవిచారణనుగూర్చి మేము పట్టుపట్టకపోవుటకు గలకారణమునుగూడ నందే కలదు. పోలీసుశాఖవారివలన పాలింపబడు చున్నరాజ్యాంగయంత్రమునందు సివిలుసర్వీసుశాఖయొక్క ప్రధానాం గమే యగును.

భారతదేశము త్వరలోనే స్వాతంత్ర్యమును బడయగలదనియు, అప్పుడు తాము భారతమాతకు భృత్యులై భక్తిప్రపత్తులతో సేవ చేయవలసినదే యుండు ననియును సివిలుసర్వీసుశాఖవారు మనఃపూర్వ కముగా నమ్ముచున్నచో ప్రజలు సివిలుసర్వీసు, పోలీసుశాఖలవారి తో వ్యవహరింపవలసివచ్చినపుడే వారు మాభృత్యు లనుదృష్టితోనే మేము వారితో వ్యవహరించుచున్నాము. కాని వారు మాయెడల మాను భావముతో వ్యవహరించుట లేదు అని ప్రజలిప్పుడుగూడ నమ్ము టకు తగినరీతి నిప్పటినుండియైనను గూడ పోలీసు సివిలుసర్వీసుశాఖలవారు ప్రవర్తింపవలయు నని మేము విన్నవించుచున్నాను.

దౌర్జన్యమునకు నిరోధింపబడినవారికిని శిక్షింపబడినవారికిని విజ్ఞప్తి

దౌర్జన్య మొనరించినందులకు శిక్షింపబడి చెరసాలలో నున్న వారలో ఖైదీలు వేలకొలదిగా నుండకపోయినను వందలకొలదిగా నున్నా రనుట కెట్టిసంశయమును లేదు. ఏ రందరిపక్షమునను గూడ చాలమంది నాకు తంతివార్తల నంపుచున్నారు. దౌర్జన్య మొనరించినవారికిసైతము కారాగృహవాసశిక్షను విధించుటలో నా కెట్టిసమ్మతమును లేనిమాట నిజమే. గత ౧౨ మాసములనుండియు కారాగృహవాసము నొనరించు చున్న సత్యాగ్రహఖైదీల నందరిని ఇప్పుడు విడుదల చేయబోవు చున్నారు గాన నిప్పుడు రాజకీయోద్దేశములచే దౌర్జన్యము నొనరించి నందులకు శిక్షింపబడినవారుగూడ మాకు గలనికోరికే తమకుగూడ కలదని తెలుపజాలకపోయినను మా కెట్టిప్రేమత్యాగములు కల వని నేను తెలుపుచున్నానో అట్టిప్రేమత్యాగములు తమకుగూడ కలవని తెలుపుటకు సాక్ష్యగలిగియుందు రని నే నెరుగుదును కావున నన్నును వారలో సత్యాగ్రహులను విడుదలచేయుట మాని వారినే ముందుగా విడుదలచేయవలె నని న్యాయముగా నేను కోరగలిగి యున్నచో తప్పక అటులనే కోరియుందు ననుట కెట్టిసంశయమును లేదు. కాని న్యాయముగా నే నటుల కోరదగినస్థితిలో నుండలే దనినవిషయము దౌర్జన్యపక్షమువారుగూడ బాగుగా గ్రహింపగలిగియే యున్నారు.

కాంగ్రెసువారి నూతనసంకల్పము

ఇటు లనుటవలన నేమును భారతకాంగ్రెసుకార్యసంఘమువారును దౌర్జన్యపక్షమువారిని గూర్చి ఆలోచింపనేలే దని యెవ్వరునుగూడ భావింపగూడదు. కాంగ్రెసువారు తాత్కాలికముగానైనను మనః పూర్వకముగానే దొరతనమువారితో సహకార మొనరించుటకు కృతనిశ్చయు లైరి. ఈఒడంబడికలోనిషరతులు నెరవేర్పవలసిన వాటి నన్నిటిని గౌరవప్రదముగను సమగ్రముగను వారు నెరవేర్ప గలుగుదురేని కాంగ్రెసువారికి అప్రతిహతమగుప్రతిష్ఠ విధిగా చేకూర గలదు. సత్యాగ్రహమును పాలించుటలో కాంగ్రెసువారికి శక్తి కల దనునమ్మక మిప్పుడు దొరతనమువారికి బాగుగా కలిగిన దని నేను నమ్మెదను గాన యీసంధిషరతులనుగూడ కాంగ్రెసువారు సరిగా నెరవేర్చినచో నీవిషయమునగూడ కాంగ్రెసువారికి ఘనమగుశక్తియే కల దనునమ్మక మిప్పుడు దొరతనమువారికిగూడ బాగుగా కలుగగలదు.

ప్రజలసాహాయ్యము

ఇట్టియధికారమును ప్రతిష్ఠయును కాంగ్రెసువారికి లభించుటకు తగినరీతిని దేశీయు లందరును నడచుకొనినయెడల దౌర్జన్యమునకు నిరోధింపబడినవారు మీరట్టుకుట్రకేసుఖైదీలు మున్నగువా రందరును గూడ త్వరలోనే విడుదలచేయబడుదు రని నేను వాగ్దాన మొనరించెదను.

దౌర్జన్యపక్షము

దౌర్జన్యమువలన స్వరాజ్యమును బడయగోరుచున్న యొకపక్షము భారతదేశమునందు కల దనుట కెట్టిసంశయమును లేదు. వీరిసంఖ్య మిక్కిలి తక్కువగానే యుండినను వీరు మిక్కిలి చురుకుగానే యున్నా రని కూడ నే నెరుగుదును. దౌర్జన్యమువలన నెన్నటికిని స్వరాజ్యము రాదనునమ్మకము వారికి లేకపోయినను తాత్కాలికముగా విరమించు టనెడి మనునమ్మకముతోనైనను వారు ప్రస్తుతము దౌర్జన్యవిధానమును విరమింపవలయు రని నే నిదివరకే వారిని కోరి యుంటిని. ఇప్పుడు మరల నింకొకసారికూడ కోరుచున్నాను.

అహింసామహిమ

అహింసావిధానమునందుగల మహిమను వారుకూడ నిప్పుడు గ్రహింపగలిగియేయుందురు. భారతదేశమునందుగల 33 కోట్లప్రజల లోను అత్యద్భుతము నపూర్వమునగు నిట్టియుద్బోధ మిపు డాకస్మిక ముగా కలుగుటకు అహింసావిధానమే కారణమై యుండు ననువిష యమును దౌర్జన్యపక్షమువారుకూడ కా దనజాల రనియే నేను తలచె దను. అహింసాసత్యములపై నాధారపడినవిధానమును కొనసాగించు టకు కాంగ్రెసువారికిని నాకును సహాయముతో దౌర్జన్యపక్షమువారు కలుగజేయవలె నని నేను కోరెదను. నేను దండికి బయలుదేరి యింకను పూర్తిగా ఒకవత్సరమైనను కాలేదు. 33 కోట్ల ప్రజకు సంబంధించిన పరిశోధనకు సంబంధించినచరిత్రలో ఒకవత్సర మనునది ఒకక్షణికము తోనే తుల్యమగును. కావున దౌర్జన్యపక్షమువా రింకను ఓరిమిని బూనగోరెదను.

దేశమాతసేవ నెల్లవారునుగూడ త్వరలోనే చేయవలసి యుం దురు గావున నందులకు వారు తమప్రాణములను కాపాడుకొనగోరె దను. వా రటులు చేసి హత్య చేసినందులకు ఉరిశిక్ష విధింపబడినవారి ప్రాణములనుగూడ ఉరికంబములనుండి కాపాడుటకు గూడ కాంగ్రెసు వారి కవకాశము కలుగచేయవలె నని దౌర్జన్యపక్షమువారిని కోరెదను.

ఇవి నాయొక్కయును కాంగ్రెసువారియొక్కయును ఆశయ ములై యున్నవి. వీటిని నెరవేర్చుటకు మేము ప్రయత్నింపబూనితిమి గాని ఫలితము భగవదనుగ్రహముపైననే ఆధారపడును గాన నెవరును లేనిపోనియాశలను పెట్టుకొనగూడ దనికూడ నేను కోరుచున్నాను.

స్వరాజ్యసిద్ధికి నాందీపూజ

గౌరవప్రదమగు సంధిని కుదుర్చుటకు నేను సర్వశక్తులను విని యోగించితిని. కాంగ్రెసువారు నెరవేర్చవలసినషరతులను వారు సరిగా నెరవేర్చకపోయినయెడల నేను శక్తివంచన లేకుండ పని చేసెద నని యిర్విన్ప్రభువునకు వాగ్దాన మొనరించితిని. ఈ ఒడంబడిక యిప్పుడు తాత్కాలికమే యైనను క్రమముగా నిదియే స్థిరపడవలెను. స్వరాజ్య మున కిది ప్రాతిపదికము కావలెను అనుసంకల్పముతోనే యీసంధి కొరకు నేను ప్రయత్నించితిని గాని రేపు దీనిని చిన్నభిన్న మొన రించుకొరకు నే నిట్టిగట్టికృషిని సలిపియుండ లేదు. ఈసంధి కుదురుటకు సర్వవిధముల తోడ్పడినవారి కందరికినిగూడ నేను వందనముల నర్పించు చున్నాను అని మహాత్ముడు నుడివెను.

ఇప్పుడు దీనినిగూర్చి కొన్ని ప్రశ్నల నడుగవచ్చునా? అని కొంద రప్పుడు మహాత్ము నడిగిరి. మీ రందరును రేపు మరల వచ్చి నన్ను ప్రశ్నల నడుగవచ్చును. అంతవరకును వేచియుండగోరెదను అని మహాత్ము డనెను.

గాంధి ఇర్విను ఒడంబడిక సంగ్రామవిరామ మును విశదము చేయుచున్నది. ఈ నిర్ణయమునందు సత్యాగ్రహులు విషాదమును బొందవలసిన యవసరము లేదు. ఈ ఒడంబడిక గలుగజేసిన విశ్రాంతిసమయము నందు కాంగ్రెసుపక్షము పూర్వాపరసంబంధములను విచారించి కార్యవిధానమును నిర్ణయించుటకు అవకాశ ములు గలుగుచున్నవి. విజయము గలిగినదని ఉప్పొంగు టకును అవకాశములేదు. కరాచీయందు కాంగ్రెసునకు సత్యాగ్రహప్రస్థానమును విమర్శించి భావికర్తవ్యమును నిర్ణయించుటకు వ్యవధి గలుగ గలదు. గాంధిమహాత్ము నకు హిందూమహమ్మదీయసమస్యను, సిక్కుసమ స్యను, సంస్థానముల సమస్యను, బ్రిటిషు ప్రయోజన ముల రక్షణముల సమస్యను విమర్శించి నిర్ణయించుట కవ కాశములు గలిగినవి. ఈ లబ్ధావకాశములను మహాత్ముని సంకల్పసిద్ధికై దేశీయులందరు యథాశక్తిని తోడ్పడి స్వధర్మనిర్వహణమును చేయుదురు గాక!

పరమేశ్వరానుగ్రహమున ప్రజోత్పత్తి సంవత్స రారంభమునందు 22 వ ఉగాది సంచికను ఆంధ్రలోకము నకు సమర్పింప గలిగినందుల కాంధ్రులకు ధన్యవాదముల నర్పించుచున్నాము. ఈ సంచికయందు గతసంచిక యందువలెనే వ్యాసములు వివిధములైన శీర్షికలందు ప్రచురింపబడినవి. రాజకీయములందు రాజనీతి - రాష్ట్రాంగములు, గాంధిమహాత్ముని ఆర్థికాశయములు; సారస్వత మందు స్వభావోక్తి, వ్యాకరణబాహుళ్యము, తన్మయ త్వము, ఆంధ్రభారతకావ్యోత్పత్తి, కల్పసూత్రములు,

విమర్శనలు గమనార్హములు. కథలయందు కాళ్ల చప్పుడు, ఏది ప్రేమ, వింత విశాలాక్షి మొదలగునవి నూతనమార్గమున రచింపబడి పాఠకుల హృదయముల నాకర్షింపగలవు. జ్యోతిషము, చరిత్ర, వైద్యము, సంగీతము మొదలగు శాస్త్రములకు సంబంధించిన వ్యాసములు ప్రజాహృదయమునందు వ్యక్తమగుచున్న పరిశోధనాభిలాషను విశదము చేయుచున్నవి. సంచిక యందు ప్రచురింపబడిన పద్యములు, గీతములు ప్రజా హృదయము నావరించిన నూతనభావోదయమును, ఉత్సాహమును, కార్యపరత్వమును విశదముచేయుచున్నవి. ప్రజాప్రబోధమునకు సాధనభూతమైన సారస్వతరచనల యందు కవులు, విమర్శకులు, గ్రంథకర్తలు నూతన మార్గముల నవలంబించి సర్వతోముఖమైన ఆంధ్రవ్యక్తిత్వవికాసమునకు తోడ్పడుటకు భగవదనుగ్రహము గలుగు గాక!

ప్రజోత్పత్తి సంచికకు దండియాత్రకు బయలు దేరిన గాంధిమహాత్ముని పటము ముఖపటము. కౌపీనమును ధరించి, కర్రనుబూని, సత్యాగ్రహులను వెంటబెట్టుకొని గాంధిమహాత్ముడు చేసిన సత్యాగ్రహ చిత్రపటములు యాత్ర ప్రపంచేతిహాసములందు పరమా ద్భుతదృశ్యముగ నుండ గలదు. శూరుల జైత్రయాత్రలు, మతస్థాపకుల ధర్మయాత్రలు, భక్తుల తీర్థయాత్రలు గాంధిమహాత్ముని సత్యాగ్రహయాత్రకు సాటిగావు. అన్నవస్త్రములకు పరితపించుచు ప్రపంచ మును దుఃఖభూయిష్ఠము చేయుచున్న వర్తమాన యుగ సంస్కారమునందు పరివర్తనము చేయుట కవతరించిన గాంధిమార్గ లనంతరూపములను వ్యక్తమగుచున్నవి. మహాత్ముని మందస్మితము, ముగ్ధముఖారవిందము, దుర్బలదేహము, పవిత్రజీవితము, శుద్ధస్వభావము, సత్య ధర్మశీలము సత్యాగ్రహయాత్రయందు లక్షలకొలది ప్రజల కానందమును గలుగజేసినవి. ఆ యానందమునె ముఖపటము కావ్యకళారూపమునను వ్యక్తము చేయు చున్నది. సంసారప్రవృత్తియందు లలితకళలు, చేతిపనులు కర్మయోగాభ్యాసమునకు సాధనంబు లగుచున్నవి. వివిధకర్మలును నియత కర్మరూపమును దాల్చునపుడు లలితకళారూపమును దాల్చుచు కర్మయోగారూఢమునకు సాధనంబు లగుచున్నవి. మహాత్ముడైన గాంధిగారికి రాటపునాదమునందు మధురశ్రావ్యనాదము వినబడు చున్నది; పాకీపనియందు పరిశుద్ధాత్మ గోచరంబగు చున్నది; చదువులందువలెను పనులందును పరమాత్మ ప్రత్యక్షమగు చున్నది; సకలపదార్థములందును నిత్యమైన సత్యస్వరూపము స్ఫురించుచున్నది. సత్యాగ్రహ యోగారూఢుడై బ్రహ్మానందము ననుభవింపగల విధ మును ముఖపటము జిజ్ఞాసువుల సంభావనకు సాధన భూతముగ నున్నది.

శ్రీవర్ణపటము లాంధ్రచిత్రకళావికాసమును వ్యక్తము చేయుచున్నవి. వాసుదేవనుగారి గ్రీష్మము, సత్యనారాయణగారి అభిసారికచిత్రకళావికాసము నకు నిదర్శనములు. నందలాలు బోసుగారి కూతురు శ్రీగారిబాలగారి గొల్లకాపరి వంగాంధ్రరచనలకు చిత్రకళా రచనలయందు గల భావైక్యమును వ్యక్తము చేయు చున్నది. ఛాయాచిత్రపటములు సత్యాగ్రహశిబిర ములను, సత్యాగ్రహోత్సవములను, సత్యాగ్రహసైనిక లను దెలుపుచున్నవి. ఆంధ్రదేశమునందు 3000 సత్యాగ్రహులు స్వరాజ్యసిద్ధికిని, శాంతిస్థాపనమునకును ఆత్మార్పణము చేసినవిధమును గత సంవత్సరపుచరిత్ర విశ దము చేయుచున్నది. శ్రీయుతులు గుళ్లపల్లి నాగయ్య, కాకుమాని దుర్గాప్రసాద రావు, కంభంపాటి కుమార స్వామి, మాటూరి సత్యనారాయణ గుప్త, ప్రభల సుబ్బారావు, ఆదూరి వేంకటరాజుగారలు, దేశక్షేమము నకై జెయిలులందు ప్రాణములను సమర్పించి అమరత్వ మును బడసిరి. స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై దుఃఖపరంపరల ననుభ వించిన అందఱు సత్యాగ్రహయోధుల పటములను సంచికయందు ప్రచురింపజాలనందులకు చింతిలుచున్నా రము. ప్రచురింపకుండుటకు గారణము పటములు లభింప కుండుటయెయని మనవి చేయుచున్నాము. కొందఱుబిలు

సమావేశమునకు సంబంధించిన పటములును ప్రచురింపబడినవి. ఆ పటములందు నెహ్రూగారు పేర్కొనదగి యున్నారు. భరతఖండమునందు ఇర్విన్ ప్రభువర్యుడును, ఇంగ్లాండునందు సాంకె ప్రభువు, రామ్సేమాక్డొనాల్డు నెహ్రూగారలును భారతరాజ్యాంగసమస్యలపట్లను వారలకు గల సంకుచితావకాశములందును జూపిన విశాల లక్ష్యము ప్రశంసనీయము. శాంతిసమరము నుపసంహారము చేసిన కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గపు పటమును గలదు. స్వరాజ్యసంరంభమునందు స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై ప్రాణమానధనములను సమర్పించిన పండితమోతిలాలు గారి చిత్రము వృద్ధులకును యువకులకును త్యాగప్రభావమును స్ఫురింపజేయుట కాచంద్రార్కము లక్ష్యముగ నుండ గలదు. భాగ్యభోగపరాయణుండైన శ్రీయుత పండిత మోతిలాలు నెహ్రూగారు విరాగియై ఆనందభవనమును స్వరాజ్యభవనముగ మార్చిన యితిహాసము రాజ్యాంగరంగమునందువలెను నిత్యసంసారప్రవృత్తియందును పరమార్థబోధకముగ నుండగలదు.

ఆంధ్రుల ప్రతిభ

గతసంవత్సరమునందు ప్రవర్ధమానంబైన సత్యాగ్రహప్రస్థానము భరతవర్షమునందంతటను నాంధ్రుల ప్రతిభను విస్తరింపజేసినది. ప్రఫుల్లచంద్రరాయిగారు చెప్పినటు లాంధ్రులు పరమోత్సాహముతో సత్యాగ్రహరంగమునం దాత్మార్పణము చేసినవిధము ప్రశంసార్హముగ నున్నది. ఏప్రిలు మెయినెలలలోనె వందలకొలది సత్యాగ్రహులు నిర్బంధింపబడిరి. కాంగ్రెసుసంఘము లక్రమసంఘములుగ నిర్దేశింపబడినవి. ఆంధ్రరత్నభవనము, సత్యాగ్రహశిబిరములు ప్రభుత్వాక్రమణమును బొందినవి. దేశమునందు ముఖ్యప్రదేశములందు 144 శాసనము జారీచేయబడినది. గుడివాడఏలూరులందు తుపాకులు పేల్చబడినవి. గుంటూరు బందరు రాజమహేంద్రవరము గుడివాడ అంగలూరు మొదలగు ప్రదేశములందు లాఠీప్రయోగము జరిగినది. పోలీసువారు ప్రజలకు జూపిన యవమానదౌర్జన్యములు పరమాసహ్యమును గలుగజేసినవి. శ్రీమతి దుర్గాబాయమ్మగారు చెన్నపురియందును, శ్రీమతి లక్ష్మిబాయమ్మగారు గుంటూరునందును, శ్రీమతి రుక్మిణమ్మగారు వేదారణ్యమునందును, ఇతరయువతులు భిన్నప్రాంతములందును జూపిన సాహసోత్సాహము లాంధ్రుల ప్రతిష్ఠను విస్తరింప జేసినవి. అఖిలభారతకాంగ్రెసు స్థాయిసంఘసభ్యులును రాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసభ్యులును నిర్బంధింపబడిరి. యువజనులెందరో శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమును పరమానందముతోను స్వీకరించి మాతృదేశాశీర్వాదములకు పాత్రులైరి. గాంధి మహాత్ముని అహింసాసందేశము నాంధ్రదేశము సంపూర్ణముగను గ్రహించిన విధమును దుఃఖానుభవసమయమునందును దేశమునందు వ్యాప్తమైన ప్రశాంతస్థితి విశదము చేయుచున్నది. గతకాలమునందువలెను భావికాలమునందును ఆంధ్రలోకము స్వరాజ్యప్రాప్తికిని, లోకకల్యాణమునకును, ప్రపంచశాంతికిని యథాశక్తిని స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుటకు భగవంతు డనుగ్రహించు గాక!

నవయుగ సందేశము

ప్రపంచము వర్తమానసమయమునందు మహాదుఃఖవేదన ననుభవించుచున్న విధమును వివిధదేశముల పరిస్థితులును విశదము చేయుచున్నవి. భూతసంరక్షణమున కాధారభూతమైన అన్న మపారముగను నుత్పన్నమగుచున్నను ప్రజ లన్నాతురులై కృశించుచున్నారు. పరదేశసంపదలకై ప్రపంచమునం దంతటను మహాసంరంభము సంప్రాప్తమగుచున్నది. ప్రజలవసరమైన యన్నములేకను కృశించుచున్నను అనవసరమైన మాదకపదార్థములకును, చుట్టలకును, సంహారసాధనములకును, కుటుంబాదాయము దేశాదాయము వ్యయమగుచున్నది. ఈ మహోపద్రవము నుండి ప్రపంచము నుద్ధరించుటకు ప్రాజ్ఞులు చేసెడి ప్రయత్నములు నిరర్థకములుగ నున్నవి. నానాజాతిసమితి నిరర్థకముగ నున్నది. ఆయుధనియమనసభ నిరర్థకమైనది. ప్రపంచమునం దంతటను నిరుద్యోగసమస్య ప్రబలి దుఃఖవేదన దుర్భరమగుచున్నది. ప్రపంచవ్యాప్తమైన దుఃఖవేదన నుపశమింప జేయవలసినభారము వ్యక్తులమీదను

ఉగాది

సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు (కవితాసమితి)

శ్రీ వాగతః ప్రజోత్పత్తిం
గావింపఁగఁ దలఁచి యజాని, గాయజాని, జరం
జీవులుగఁ గనిన ప్రభవ
స్థానా, విష్ణూనా, వినతు లీ ప్రజోత్పత్తి సమనే.

ప్రజోత్పత్తి కేనూరుడ బ్రహ్మవై, యు
ర్వి జీవంబులం బెంప విష్ణుండవై, దే
హిజాలంబుఁ ద్రుంచఁగ మహేశుండవౌ దే
వ, కేశీ ప్రజోత్పత్తి వర్షంబునందున్.

ప్రభవమయి, విభవంబునం బ్రబలి, శుక్ల
పక్ష శశి గతి వృద్ధి యేర్పడి, ప్రమోద
కరము గాని ప్రజోత్పత్తి కలుగనేల?
ఈ ప్రజోత్పత్తి సుఖదమై యెసఁగుఁ గాక!

ప్రల్లదులటు శుకములు పదరం దొడఁగెఁ; బికములు నై
జోల్లసనము దెలుపఁ గూసె; నొదవె వేఁపచెట్ల స
త్పల్లవములు, విరులుఁ; జూతతరులు పిందెలూనె; మ
త్తిల్లెఁ దేంట్లు; మాధవుం డరుదెంచె వనరముం గనన్;
“వచ్చె! వచ్చెఁ! గ్రొత్త వత్సరం, బిది మహో
త్సవదినం!” బటంచు జనపదనగ
రముల జనులు మిగులఁ బ్రమదంబు నొందిరి
ముదముల పెనుగాది గద యుగాది!

వీరశైవుడు

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారు

అనుదినము చెప్పుచుండు కల్యాణనగర
తోరణసమీపభూమి పౌరాణికుండు
గ్రంథముంజూచి చదివెనుల్, కా వెరుకులు
చెవులురిక్కించి వినగ నక్కజముతోడ.

నిజవదనభస్మదీధితి నిఖిలదిశల
చంద్రికలుగాయు, కంఠదేశమ్మునందు
దివ్యరుద్రాక్షమాలిక తేజరిల్ల
శైవలింగసహాయిత శస్త్రధారి.

భూరిసంచారశీలపవిత్రవాక్కు,
వీరశైవుడు కక్కయ్య వీధివెంట
పోవువాడు విలోకించి పుణ్యకథలు
చెప్పుచున్నాడు భట్టని చేరి దరికి.

నాల్గుగడియలకాల మూవా దరిందు
రవ్వరానమ్ము వినుచు క్రోధమ్ముతోడ
నేత్రములు జేవురింపగా "నిలువు మింక
పశుపాతి, పురాణపుభట్టుగాడ

నీయజక్కడ! గ్రంథమ్ము నిలుచేను!
తుచ్ఛమను వాల్కు గొనా శివద్రోహి యిపుడె!"
అని మహోగ్రమ్ము నరిచెను నచటివారు
బ్రమ్మపడి భీతిచే కొంత మాటలేక.

హరి జగత్కర్తయనెగాని హరికి భర్త
యీశ్వరుండని చెప్పలే దీకథకుడు
హరిపరాత్పరుడనిచెప్పె, నంతెగాని
చెప్పడు పరాత్పరుం డిందుశేఖరు డని.

హరిమహామాయయని యీత డనిరె గాని
హరునిగూర్చి మహాదేవు డనగ లేదు
అనియె విశ్వనాయకుడు హరియటంచు
హరుడు విశ్వేశ్వరుం డని యనడ దేలొ.

హరుడు బ్రహ్మకపాలంబు హస్తమందు
బట్టి భిక్షించె మన్నని పలికె గాని
సంపద లొసంగు నిజభక్తజనుల కనడు:
శ్రీమహాదేవు నిందయే చేసినాడు.

ఇట్టిభవి, కిట్టిద్రోహికి, నిట్టిపాపి
కీశ్వరప్రీతి యనునట్టు లిదియె శిక్ష!
అని యుదుటుమీర కక్కయ్య యార్చి చేర్చి
హర, మహాదేవ, త్రిపురసంహరణ యనుచు—

చేతిబొంగరతో భట్టుశిరము ద్రుంచి
శోణితార్ద్రశరీరసంశోభియగుచు,
'జయ బసవలింగ, నందికేశ్వర, కుమార,
శివ, భవానీశ' యనుచు తాండవముచేసె.

స్తుతిరత్నములు

కీ॥ శే॥ వట్టివల్లి నరకంఠీరవశాస్త్రి గారు

శరణం కరోమి చేతసి
శరణం శరవణభవాగ్రజాతస్య
విఘ్నా నఖిలజనానాం
నిఘ్నానంఘ్నుదితి భక్తనిఘ్నానామ్.

కమలా మాశ్రితకమలాం
కమలాసనముఖ్యవినుతపదకమలామ్
కమలాశయస్య తనుజాం
కమలాత్ప్రేయసీం నమామ్యనిశమ్.

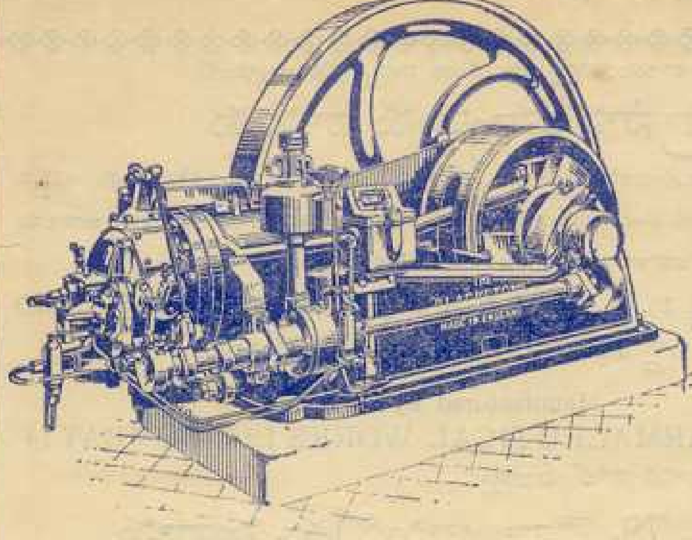
వాణీం మధుకరవేణీం
వీణాపుస్తకసుకోల్లసత్పాణిమ్
వాణీమోఘగుణవేణీ
మేణీనయనాం భజామి కలవాణీమ్.

వాణీం ప్రణమ్రజనదత్తమనోజ్ఞవాణీం
శ్రేణీభవన్మధుపమండలరమ్యవేణీమ్
శోణాధరీంముహురహం ప్రణమామిమూర్ధ్నా
వీణావినోదరసికాం వచసాం విభూత్యై.

సోత్ప్రాసనము

పండిత శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు

కోరంకిక స్వచ్ఛ భోగోత్కటితి వాల్గాపుఁ
ప్రాట ముంగాళ్ల బంధాలు వేసి,
కౌఁగిట నిరీక్షించి గంటులువడి వాడి
బోవ నొక్కితే నెఁగఁ బోలు మేను,
మునిపంటఁ గొఱికి తాంబూలమ్ము కండకం
డలు గాఁగఁ బవడంపుఁ జెలువు మాపి,
కనకుండఁ జేసితే గప్పించి కువకువ
ధ్యానమ్ములను గమ్మ నైన నిద్ర
ఇంత చేసినఁ గసి తీర దింక కేని
ఊహ యున్నది నలిఁచివేయుటకె యింక;
పడయుమీ కృష్ణ! నేడైనఁ బారిజాత
సూనముల శయ్య నలజడిలేని సుఖము.

బ్లాక్ స్టోన్

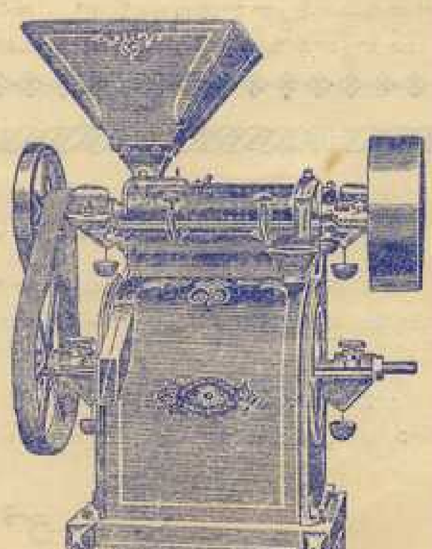
"స్ప్రింగ్-ఇంజెక్షన్"

కోల్డు స్టార్టింగ్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజన్లు ఒకటి లేక రెండు చక్రములతో, బలముగా నిర్మింపబడినవి. సులభముగా ఉపయోగించ వచ్చును. పనిచేయుటలో మిత వ్యయము.

మేమింకను, "హార్న్ స్బీ" కోల్డు స్టార్టింగ్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజనులును, వర్టికల్ కిరోసిన్ ఆయిల్ ఇంజనులును, క్రూడ్ లేక కిరోసిన్ ఆయిల్ యింజన్లతో నడుపుటకు వీలైన పోర్టబుల్ అండ్ స్టేషనరీపంపింగ్ సెట్లు; సప్లయి చేయగలము. గొప్ప పవర్ హౌసులనుండి, ఎలక్ట్రిక్ దీపములకు వలయు పవరుకల్పించునట్టి యింజనులును, జనరేటింగు సెట్ట్సులకు ప్రత్యేకధరలు ఇచ్చెదము.

స్వచ్ఛమైన ఎంగల్‌బర్గు

రైస్ మిల్లింగ్ మెషినరీ

అమెరికా యందు గల ఎంగల్ బర్గు హల్లర్ కంపెని వారికి మేము భారతదేశమున సోల్ యేజంట్లము. అసలు ఎంగల్ బర్గు హల్లర్లు, పొల్లిషర్లు యితర విడిభాగములు మావద్దను మాత్రమే దొరకును.

నమూనాలను అంగీకరింపకుడు

రైస్ మిల్లింగ్‌కు సంబంధించిన యావద్విషయములను గురించి మీకు అనుభవము గల సలహాల నివ్వగలము.

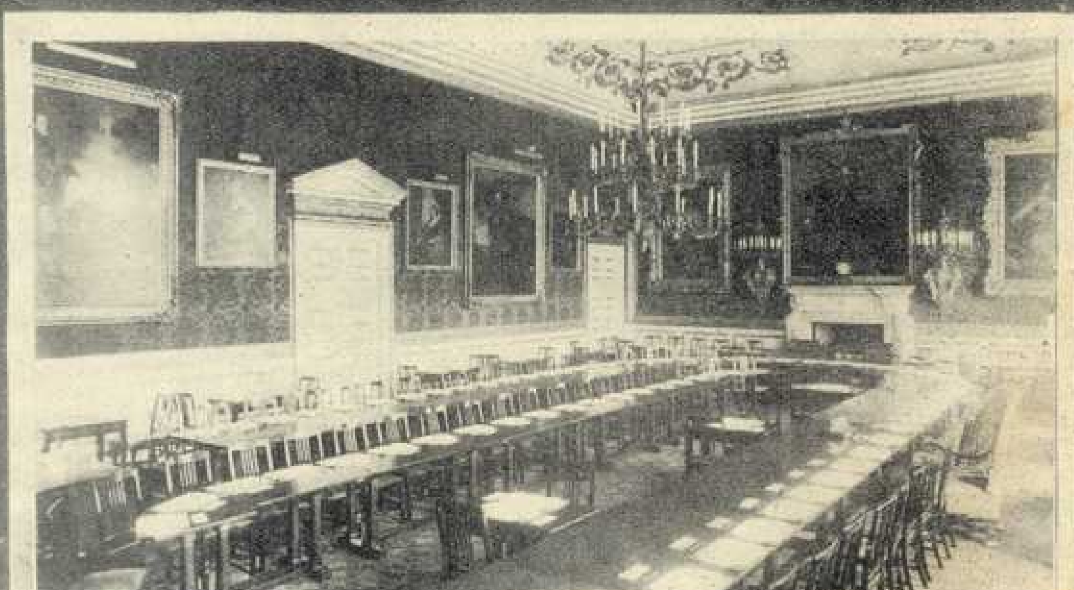
పవర్—మెషినరీ, గిరింగ్, బెల్టింగ్ మున్నగునవి

సరఫరా చేయగలము.

మార్షల్ సన్సు అండు కో (ఇండియా) లిమిటెడ్.,

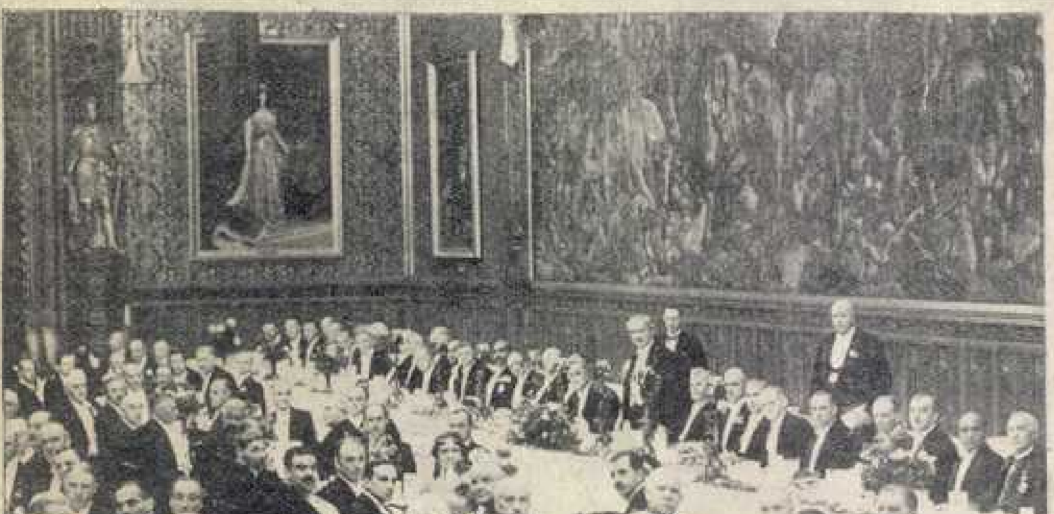
9. సెకండులైన్‌బీచ్—మద్రాసు.

౧, ౨. ఇండియన్ రౌండు టేబిల్ కాన్ఫరెన్సుకు తయారుచేసిన సభాభవనము-రెండు దృశ్యములు

ఇండియన్ కాన్ఫరెన్సు

౧ శ్రీ జార్జిచక్రవర్తిగారు ప్రారంభోపన్యాసమును చదువుచున్నారు.

౨. హౌస్ ఆఫ్‌లార్డ్సు భవనమున ఇండియన్ రౌండుటేబిల్ కాన్ఫరెన్సు ప్రతినిధులకు పార్లమెంటు సభవారు చేసిన విందు.

స్త్రీలు కారాగారముల కేగినచో,
వంటచేయుటకు శ్రమపడకుడు.
ఏమియు అక్కరలేదు

ఒక రుక్మణి కుక్కర్‌ను

తీసికొనుడు.

7 సైజులు, 1, 2, 4, 6, 8, 12, 16 గురు
మనుష్యులకు సరిపోవును.

రూ. 12, 16, 20, 25, 31, 37, 44

వివరముల తెలుపు పుస్తకము ఉచితము.

రుక్మణి కుక్కర్ కంపెనీ,
రాయపురం, మద్రాసు.

Rukmani Cooker Co.,
Royapuram, Madras.

గుణము, సువాసన, కారము, రుచి
వీటికి ప్రసిద్ధిచెందిన

V. H. R.

ఇంగువ

నుపయోగించి యానందింపుడు!

1 పౌను రు. 1-12-0 ½ పౌను 0-15-0.

వర్జీవన్దాసు హిర్జి అండు కో.,
34, గోవిందప్పనాయుని వీధి,
జి. టి. మదరాసు.

అఖండవిజయము

"ఉచిత భీమా"

మొదటి సంవత్సరపు అపూర్వ ఫలితము:—

పాలసీలు జారీచేసిన సంఖ్య		13,000
చనిపోయిన పాలసీదారుల వారసులకు యిచ్చినది ...	రు.	35,00
గవర్నమెంటు సెక్యూరిటీలు	రు.	35,000

వాటాదారులకు పంచిపెట్టబడినది 100 కి రు. 9

నెల 1 కి చందారు. 1 బీదలకు ఎక్కువ వుపయోగము

పూర్తి వివరములకు:— ది స్టార్ ఆఫ్ ఇండియా ఇండస్ట్రియల్
అండ్ జెనరల్ అష్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్

హెడ్డాఫీసు:—23, సెకండులైన్ బీచ్. మద్రాసు.

బ్రాంచీలు:—ఏలూరు, బెజవాడ, గుంటూరు, రాజమండ్రి, కాకినాడ, విశాఖపట్టణము, కర్నూలు, తాడిపత్రి, బళ్లారి, బందరు, కాళహస్తి, నెల్లూరు, హైదరాబాదు, బెంగుళూరు, పాండిచ్చేరి, క్విలాన్, మధుర వగైరా.

జీతములమీద పనిచేయు ఏజంట్లు, ఆర్గనైజర్లు కావలయును.

ది ట్రాపికల్ ఇన్స్యూరెన్సు కంపెనీ,

లిమిటెడ్ (ఢిల్లీ.)

స్వదేశీయమైన సంస్థ. భారతదేశపు ప్రధాన నాయకులచేత యేర్పాటుచేయబడినది.

ట్రాపికల్‌యందు భీమా చేసికొని విూకుటుంబమునకు సౌకర్యములను చేకూర్పుడు. పలుకుబడి గలవారు, ధారాళమైన కమీషను పద్ధతులమీద జిల్లా యేజంట్లుగా పనిచేయుటకు కావలెను. వివరములకు వ్రాయుడు:—

ది మద్రాసు ఆఫీసు, 121 ఆర్మీనియన్ వీధి, మద్రాసు.

THE MADRAS OFFICE,
121, Armenian Street, MADRAS.

అనేక వెండి, బంగారు పతకములను, యోగ్యతాపత్రములను బహుమతి పొందినది.

ప్రపంచమునందు, ప్రసిద్ధి కెక్కిన ఆనంద రోజ్ వాటర్ మార్కెట్టులో కెల్ల ఉత్తమమైనది. చౌకయైనది.

అన్ని తావులందును విక్రయించబడును.

పానకములు:—	డిస్టిల్డువాటర్స్:—
రోజ్	పీచుంవాటర్
ఆరంజి	సరసపరిల్లా ,,
సరసపరిల్లా	డిస్టిల్డ్ ,,
లెమన్	యాని సీడ్ ,,

సాటిలేని జి. ఆనంద జైన్ దంతచూర్ణము.

దంతములను పరిశుభ్రపరచును. అన్ని దంతవ్యాధులను కుదుర్చును. సువాసన గలది. నోటి దుర్గంధమును పోగొట్టును. 12 డబ్బాలు రు 1—4—0. వర్తకులకు మంచి కమీషన్ యియ్యబడును. వివరములకు వ్రాయుడు:—

జి. ఆనంద జైన్, రోజ్ వాటర్ మాన్యుఫాక్చరర్స్. "ఆనంద విలాస్" రాయపేట, మద్రాసు.

రాజనీతి—రాష్ట్రాంగములు

వి. బాపిరాజుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

(గతమాససంచిక తరవాయి)

3—శాసనవర్గము

రాష్ట్రాంగములందు మూడవది శాసనవర్గము. మూడవది యగుటచే దీని ప్రాముఖ్యము తక్కువ యనరాదు.

పాలకవర్గ మమలులో పెట్టవలసిన శాసనముల నీ వర్గము నిర్మించుచుండును. పాలకవర్గము రాజ్యాంగ చక్రములను నడుపున దయినను తద్విధానమును సూచించుట శాసనవర్గపు విధియై యున్నది. ప్రజాభిప్రాయమును నిరూపించుట కాధారమై యున్నది. పాలకవర్గము ప్రజల హక్కులను ధిక్కరింపకుండ నది కాపాడుటకు మూలమై యున్నది. ప్రజాభిప్రాయమును వెల్లడిచేయుట కీవర్గ మవసర మనియు, ఏథెన్సునందువలె ప్రత్యేకాభిప్రాయములను ప్రజలే వెల్లడిచేయవచ్చుననెడి కొందరి యభిప్రాయమీ ప్రస్తుతపు రాజ్యాంగములందు వర్ధిల్ల నేరదు.

శాసనవర్గ నిర్మాణము—బాహ్యనిర్మాణము

అనేక దేశములందు శాసనవర్గ కార్యక్రమము రెండు వర్గముల క్రింద విభజింపబడి రెండువర్గములును నడుపుచున్నది. ఇది ద్వంద్వవర్గవిధాన మనబడును. ఇరువర్గములా మోదించువరకును ఏ శాసనమును అమలునకు రాజాలదు. ద్వంద్వవర్గవిధానమం దిరువర్గములందును శాసనములు చర్చింపబడుట కవకాశ మున్నందున న్యాయవిచారణ కవకాశ మెక్కువ యున్నదనియు అల్పసంఖ్యాకులై ప్రాతినిధ్యరహితులైన బుద్ధిమంతులకు ప్రాతినిధ్య మిచ్చుట కవకాశమున్నదనియు కావున ద్వంద్వవర్గవిధాన మవసరమని కొందరి యభిప్రాయము. కాని రెండు వర్గములందును చర్చ జరుగుట చర్వితచర్వణమనియు, ఈ విధానమా మోదింపబడిన దేశములం దీ రెండవ వర్గమునకు ప్రాముఖ్యమే లేదనియు, ఏకీభవించియుండు పాలకవర్గమున కవరోధముగ విభక్తమైన శాసనవర్గము బలహీనమగుననియు కొందరు వాదింతురు. వీరివాదనయందలి బలాబలములు మన దేశమందలి Council of State వలన ప్రత్యక్షమగుచున్నవి.

అంతర్నిర్మాణము—మొదటివర్గపు నిర్మాణము

ఈ వర్గమందలి ప్రజాప్రతినిధు లేవిధముగా నెన్నుకొనబడవలె ననునది ప్రథమవిషయము. కొన్నిచోట్ల ఎన్నికల విధానము మూలముగను కొన్ని దేశములందు పాలకవర్గము ఏర్పరుచువిధానము మూలముగను ఈ రెండు విధములుగను సభ్యు లేర్పరుపబడుదురు. ఎన్నికలవిధానమునకే ప్రాముఖ్యము గలదు.

(1) ఈ పద్ధతిప్రకారము ఒక దేశము కొన్ని సీమలుగను, లేక రాష్ట్రములుగను, లేక నాడులుగను విభజింపబడవలెను. అనగా స్థలవిభాగము ముఖ్యముగాని వృత్తులు, కులములు ముఖ్యములుగావు. తుది రెండుమార్గము లవలంబించిన యెడల స్వకీయాభిమానము మించి దేశాభిమానమునకు కొరతకల్గును. (2) ప్రజల ప్రత్యేకపు వోట్ల మూలముగ గాని లేక తాలూకాబోర్డు, ఇత్యాది స్థాయిసంఘముల సభ్యులు వారి వోట్లమూలముగగాని, ఈ సభలకు ప్రతినిధు లెన్నుకొనబడుటయు గలదు.

ఎన్నికల విధానము

1. స్వతంత్ర దేశములందు ఎన్నుకొను హక్కు ప్రతిమానవునకును సహజమై యున్నది. ఉన్మత్తులు, నేరస్థులు, మైనర్లు తప్ప మిగిలిన ప్రతిమనుజునకును, ఎన్నికహక్కు గలదు. ఈ సర్వతోముఖమైన హక్కు కొన్ని దేశములందు మాత్రమే మామోదింపబడినది. కాని దీనికి సర్వతోముఖవ్యాప్తమైన విద్యయు, ఆ హక్కును చలాయించు రాజకీయజ్ఞానమును మూలాధారమై యున్నవి. దీనినే Universal Suffrage అందురు.

2. ఈ హక్కు స్త్రీలు పొందవలెననువాదన ప్రబలుచున్నది. రాజకీయ హక్కుల విషయములో స్త్రీ పురుషజాతిభేదము పాటింపరాదనియు ఆస్తులకు హక్కుదారులైన స్త్రీలకు పన్నులిచ్చు బాధ్యతకలిగినప్పుడు వారీ హక్కునుకూడ పొందదగినవారై యున్నారనియు మొదలైన కారణములీవాదమును బలపరుచుచున్నవి. కాని యీవాదమునకు ప్రతికూలురనేకులుకలరు. సంఘపు కట్టుబాట్లు తొలగినప్పుడు స్త్రీలు రాజకీయసంస్థలయందు పాల్గొనినయెడల సంఘము విధ్వంసమగుననియు ప్రకృతి నిర్మాణము ననుసరించి స్త్రీలట్లు గావింపరాదనియు, అన్ని ప్రదేశములందును స్త్రీలహక్కులను కాపాడుటకు స్త్రీలే యావశ్యకమని చెప్పుట మిథ్య యనియు, అనేకదేశములందు చిరకాలమునుండి స్త్రీల హక్కులను వారికంటె పురుషులే బాగుగ కాపాడుచున్నారనియు వీరు వాదించుచున్నారు. ఏదియెట్లున్నను ఈ Woman suffrage movement ప్రతిదేశమునందును బలము పొందుచున్నది.

3. మిల్లు అనుశాస్త్రవేత్త ఈమూడవవిధానమునకు మూలము నిట్లు నిరూపించుచున్నాడు.

"రాజ్యాంగమందు విజ్ఞానుల కొసంగబడు రాజకీయసంబంధమగు బాధ్యతలు మూఢుల కిచ్చినయెడల ప్రమాదము వచ్చును. రాజ్యాంగవిధానమునందు ప్రతిమానవునకును హక్కు వుండవలెననుటలో ప్రతిమానవునకును ఆహక్కు సమానముగా నుండవలెననుట తగదు." కాబట్టి వీరి యభిప్రాయముప్రకారము విజ్ఞానులకు ఒకటికంటె ఎక్కుడువోట్లుండవలెను. వెనుక బెల్జియమ్ దేశమందు 25 ఏండ్ల వయసును మించిన పట్టభద్రులకు 2 వోట్ల హక్కు ఒసంగబడుచుండెడిది. దీనిని Plural Voting అందురు.

4 నాల్గవది Proportional Representation అనబడును. ఇందు అత్యధికమైన వోట్లు వచ్చుట ప్రధానముగాదు. ఒకసీమయందలి వోట్ల సంఖ్యను ఆ సీమ ప్రతినిధుల సంఖ్యచే భాగింపబడి కావలసిన వోట్లసంఖ్య నిర్ధారణచేయబడి మిగిలిన వోట్ల క్రమప్రకారము వరుసగా నెన్నుకొనబడినవారి పరము గావింపబడుచుండును. దీనివలన వోట్లు వ్యర్థముకాకుండుటయు వివిధసీమలయొక్క విస్తీర్ణపు భేదము పాటింపకుండుటయు ప్రాతినిధ్యము బాగుగా సమకూరుటయు ఈపద్ధతి ముఖ్యోద్దేశములు.

ఎన్నికలయందు గమనింపవలసిన విధులు

(1) ఎన్నికలవిధానము సంఘమునకును అప్పటికి నిలిచియున్న స్థాయిసంఘములకును సంబంధించి యుండవలెను గాని, కొత్తసీమలను సృజింపరాదు.

(2) ప్రతి ప్రతినిధియు ఆయా నియామకుల సముదాయమునకు సంబంధించిన వాడుగ నుండవలెను. అనగా వ్యవసాయదారుల ప్రతినిధి వ్యవసాయమునకు సంబంధించిన వాడుగనే యుండవలెను.

(3) ఎన్నికల హక్కునుపొందిన వారా రాజ్యపు ప్రజలై యుండవలెను.

(4) అట్టిమానిసి కొంత ఆస్తిని కలిగినవాడుగ నుండవలెను. కాదేని బాధ్యతయొక్క విలువను గుర్తింపజాలడు.

(5) పాలకవర్గమందు పాల్గొను సర్కారు ఉద్యోగస్థులును, మతిభ్రమించినవారును, మైనర్లును, శిక్షింపబడినవారును వోట్ల హక్కును పొందదగరు.

(6) ప్రతి ప్రతినిధియు తన నియామకుల హక్కులను, కాపాడుటకు ప్రయత్నించుచు వారియభిప్రాయ

ముల ప్రకారము సభలయందు మెలంగుచుండవలెను. ఇందుల కేమాత్రము తప్పరాదనుటకు వీలులేదు. తన నియామకుల ఉద్దేశములకంటె విస్తృతమైనట్టియు, నిష్కల్మషమైనట్టియు, సూక్ష్మబుద్ధిచే గ్రాహ్యమైనట్టియు తనబుద్ధి కుశలతవలన విచారింపగల్గునట్టి ధర్మాధర్మ విచక్షణయే ప్రతి ప్రతినిధికిని ప్రధానము. అతడు ప్రజల యభిప్రాయములను తన వివేచనతో నిమిత్తము లేక వెల్లడించు టెలిఫోను అని చెప్పుటకు వలనుపడదు.

ఆ నిర్ధారణములందు రూపొందింపబడిన మరికొన్ని విషయములు

(1) శాసనసభాధ్యక్షుని యెన్నిక—అతని విధ్యుక్తములు.

(2) సభికుల సంఖ్య.

(3) సభాసమావేశము — సమావేశ నియమిత కాలము.

(4) సభ ముగింపు

(5) సభయందు పాలకవర్గాధిపతులు పాల్గొనవచ్చునా? అట్లయిన ఎంతవరకు? మొదలైన విషయములు.

పై విషయములు ఆయా దేశమున కనుకూలముగా వివిధముగ సమర్థింపబడుచున్నవి.

(6) పక్షవిధానము.

ఇది చాలముఖ్యమైన క్రమము. ఈ విధానమును బర్కు ఇట్లు నిర్వచించుచున్నాడు:

"ఒక యేకాభిప్రాయమైన నియమముల ననుసరించి దేశమున కుచితమైన లాభమును పక్షులై పెంపొందచేయు కూటమిని, పార్టీ అని గాని, పక్షములేక కక్షఅని గాని అందురు." ఈ పక్షముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము దేశీయాన్నత్యమునకు పాటుబడుటకాని, పార్టీయొక్క స్వలాభాపేక్షమాత్రము కాదు.

(1) అంగీకృతమైన నిర్మాణములేనిదే యే విధానము కొనసాగదనుట కిది యొక నిదర్శనము.

(2) ఈవిధానమున వోటర్లు నియమితపక్షాభిప్రాయముల ననుసరించి వోట్లనిచ్చునట్లు జరుగును.

(3) పార్టీకృషివలన జనసామాన్యమునకు దేశమున కనుకూలమగు విషయములనుగూర్చి తెలిసికొనుట కవకాశము కలుగును.

(4) పార్టీపద్ధతివలన అధికసంఖ్యాకులునైన యొక పార్టీనుండి పాలకవర్గమేర్పరుపబడి, పార్టీయొక్క నియమముల ననుసరించి, నిరాటంకముగ రాజతంత్రమును నడపుట కనుకూలమగును. లేనియెడల ఒక విధానమును ప్రారంభించి అమలులో పెట్టుటకు ఏ పాలకవర్గమునకును ధైర్యముగాని అవకాశముగాని కలుగదు.

పార్టీయందలి ముఖ్యాంశములు

(1) దేశమున కనుకూలమగు నియమములు లేదేని ఏదియు పార్టీ అని పిలువబడనేరదు. కాబట్టి మతసంబంధమైనట్టియు, జాతిసంబంధమైనట్టి నియమములు అనర్థకములు.

(2) ఆయా పక్షముల కపజయము సంభవించినను ఆయాకక్షిదారులు, ఏకీభావముతో నుండవలెను. కాని ఆపక్షము నియమితమైన పద్ధతులనుండి కక్షి తొలగిన యెడల అందలి యే కక్షిదారుడైనను తిరస్కరించవచ్చును.

పక్షనిర్మాణమున కనుకూలమగు పరిస్థితులు

(1) ప్రజారాజ్యమునందు గాని పక్షనిర్మాణము వీలులేదు.

(2) ఏపక్షముయొక్క అభిప్రాయములును ఆదేశ ప్రభుత్వనాశమును కోరునవి కాకూడదు.

ఉదా: రాజ్యమందు సమూలమైన మార్పుకోరు పక్షమును రాజ్యాంగమందు సమత్వము నాశించు పక్షమును ఒకేదేశమందుండుటకు వీలులేదు. కావున ఇంగ్లాండువంటి దేశములందు బోల్షివిక్కులకు ఎడము లేదు.

(3) పార్టీలమధ్య ఉండతగిన వాదభేదములు, మతసంఘసంబంధములైనవి కాక రాజకీయభేదములతో నుండవలెను.

(4) దేశమందు 2 పార్టీలకంటె యెక్కువ ఉండుట భావ్యము కాదు. ఇది ప్రకృతికి మానవ స్వభావమునకు ననుకూలమై యున్నది. ఏసంఘమందును రాజకీయ విషయములో రెండు అభిప్రాయములు మాత్ర ముండుట సహజము. (1) పూర్వసాంప్రదాయావలంబనము, (2) స్వేచ్ఛానువర్తనము—

ఎన్ని భేదాభిప్రాయము లున్నను అన్నియు పై రెంటికి ననుకూలించియె యుండును. కాబట్టి ఏమూడవ భావముకూడ పై రెంటిలో నొకటిగా భావింప నవకాశ ముండును. అందుచే ఏ రాజకీయ సంస్థయందును కూడ మూడవపార్టీకి ఆవశ్యకత అగపడదు. రెండు పార్టీలకంటె ఎక్కువకతే లున్న దేశమందు ఒకపార్టీ యొక్క అభిప్రాయములను కొన్నింటిని మరియొకపార్టీ అవలంబించుటయు, సంఖ్య కొలదియగుటయు, కొంతకాలములో క్షీణించుటయు, బలమునకు తన అభిప్రాయమును మార్చుకొనుచు, మరియొక పార్టీతో రాజీపడుటయు సంభవించుచుండును.

పార్టీపద్ధతి వలన అనర్థకములు

(1) ఒకపార్టీయొక్క అభిప్రాయములం దొకటి ఆశయమున్నను, ఆ యా కట్టుబాట్లవలన స్వేచ్ఛానువర్తన కవకాశము లేదు. కొన్నియెడల స్వబుద్ధిని వీడ వలసి వచ్చును

(2) కక్షీయొక్క బలము నిర్మాణమునం దున్నది. ఇప్పటి ప్రజారాజ్యములం దానిర్మాణమునకు వలయు ధనము సేకరించువారి యధీనమునందు పార్టీ నిలువ వలసి వచ్చుచున్నందున అట్టి ధనికులు పార్టీయొక్క అభిప్రాయములకు కర్తలగుచు వారి యిష్టానుసారము నడపుచుందురు. అట్టియెడ ప్రజామోదమునకు విముఖత సంభవించుచుండును.

(3) ప్రత్యేకతరూపుమాయును.—ఉత్కృష్టాశయ ముగలవారు ఏ పార్టీకిని చెందకుండ ఎన్నికలలో జయమందినను, వారు పాలకవర్గమునందు పాల్గొనుటకును వారి ప్రాజ్ఞతనుమాపుటకును నవకాశములేదు. పై కారణముల చేత కొన్ని దేశములందు, పార్టీపద్ధతి నవలంబింపక సముదాయపద్ధతి నవలంబించుచున్నారు. ఇందు ప్రత్యేకత కవకాశ ముండును.—అల్పసంఖ్యాకులకు ప్రత్యేకత కల్గును. దీనిని Group system అందురు. మరియు పై కారణముల చేత కొన్ని దేశములందు రాజ్యాంగమందలి ప్రతిముఖ్యాంశమునకును వోటరుయొక్క అభిప్రాయము కనుగొని పరిపాలనము జరుపబడుచుండును. దీనినే రిఫరెండము అందురు. మరియు ఒకానొక శాసననిర్మాణమునకు ఒకసంస్థ తీర్మానించు వరకు వేచియుండక ప్రజలే (అనగా నియమితసంఖ్యాకులు) అట్టి శాసన మావశ్యకమని తోచనేని, వారి వోట్లమూలముగా ఆ శాసనమును తీర్మానించి అములులో పెట్టుచుందురు. దీనిని ఇనిషియేటివ్ అందురు. ఈ రెండు పద్ధతులును స్విట్జరులాండునందును అమెరికా దేశమందును అమలు జరుపబడుచున్నవి.

శాసనవర్గాంతర్భాగమందు, అనగా శాసనసభాంతర్భాగమందు జరుగు కార్యక్రమము విషయమై విరివిగ వ్రాయ నవసరములేదు. ఆ యా దేశముల కనుకూలమగునట్లు కార్యక్రమపు వివరములకు వలయు నిబంధనలు పైసూత్రముల ననుసరించి గావింపబడుచుండును.

ప్రజాస్వాతంత్ర్య పరిపాలనము—దానికిగల ప్రతిబంధకములు

డా. వెం. హనుమంతరావుగారు, యమ్. ఎ. బి. ఇ. డీ.

ఇరువదవ శతాబ్దములో ఎక్కువగ వ్యాప్తిజెందిన రాజకీయసూత్రములలో ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వపు అభివృద్ధి ఒక ముఖ్యస్థానము నాక్రమించు నని ఎల్ల రంగీకరించవలయును. ఐరోపామహాసంగ్రామము అంతమొందిన తరువాత ఈవిధానము చాలదేశములలో ఏర్పాటుకాబడినది. ముఖ్యముగ యూరపు ఖండములో పూర్వపు జర్మనీ, ఆస్ట్రియా, రష్యా సామ్రాజ్యము లంతరించి వాటిస్థానమున అనేకములగు చిన్నచిన్న రాజ్యములు బయల్వెడలినవి. ఇవికాక ఇక కొన్ని దేశములందు రాజప్రభుత్వ మంతమొంది దానికి బదులుగ ప్రజాస్వాతంత్ర్యరాజ్యవిధానములు(Democratic Government) ఏర్పాటుచేయబడినవి. యూరపులోనేకాక ఇతర ఖండములందుకూడ ప్రజాప్రభుత్వములుగాని, ఆప్రభుత్వసూత్రములపై నాధారపడియుండు ఇతరరాజ్యాంగవిధానములు గాని ఎక్కువగ ఏర్పాటు కాబడినవి. యుద్ధము ప్రారంభింపబడినపుడును, అది జరుగుచుండుకాలములో కూడను, దానియందు పాల్గొనిన దేశములవారు తాము ప్రపంచమున ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వసూత్రమును నెలకొల్పుటకే పోరాడుచుంటిమని అనేకసార్లు ప్రకటించియుండిరి. ఇట్లొక ప్రక్కనుండి ప్రజాప్రభుత్వసూత్రము ప్రబలమగుచుండ వేరొక ప్రక్కనుండి దానివిచ్ఛిన్నమును, విఫలత్వమును ప్రకటించుపద్ధతులును విధానములును బయల్వెడలి దానియందలి నమ్మకమును సడలించుటకు చాల తోడ్పడుచున్నవి. యుద్ధానంతరమున ముఖ్యముగ ఈనమ్మకము ఎక్కువగ క్షీణించుచుండుట స్పష్టముగ కానవగును. పరస్పరవిరుద్ధభావములను వెలిపుచ్చునవై రెండుసంగతులయందును ఎంతవరకు నిజ మున్నదియో గ్రహించుటయు, వాటియొక్క నిజానిజములను పరిశీలించుటయు అవసరము. హిందూదేశమందుకూడ ప్రజాపరిపాలనావిధానమును ప్రవేశపెట్టుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్న ఈసమయములో అట్టి పరిశీలనయొక్క ఆవశ్యకత అందరును అంగీకరించవలయును.

౨

ప్రజాప్రభుత్వ మనిన ప్రజలలోనే ప్రభుత్వాధికారమంతయు నిబిడీకృతమై యుండునట్టి ప్రభుత్వవిధానమని అర్థము చెప్పవచ్చును. ఆ పదమునకు అనేకరాజకీయవేత్త లనేకము లగు భిన్నభిన్న వ్యాఖ్యానములు చేసియున్నారు కాని దాని సంపూర్ణార్థమును విస్పష్టపరుచు వ్యాఖ్యానమేదియు లేదనియే అనుకొనవచ్చును. కాని "దేశమందలి అధికసంఖ్యాకు లగు ప్రజల యభిప్రాయము ననుసరించి జరుపబడు"చుండు ప్రభుత్వమే ప్రజాప్రభుత్వ మన జెల్లునని నిర్వచించిన చాలవరకు సరియగు అర్థము వచ్చిన దని తలంపవచ్చును. "ప్రజలు" అనుమాటకు సరిగ సరిపోవు నిర్వచనము చేయుటలో గల కష్టములను మన మూహించుకొనిన పైన చేయబడిన అర్థము చాల సరియైనదే యనుటలో సందేహము లేదు.

౩

ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వ మేదేశమునకూడ పూర్తిగ ప్రజాప్రభుత్వము(Government by the people)గ నుండుట లేదని మనము గ్రహించవలయును. దానికి కారణము ఎచ్చటనుకూడ ప్రజలందరును (అనగా యుక్త

వయస్సు కల్గినట్టి ప్రజలని మన మనుకొనవచ్చును) రాజకీయవిషయములందు పాల్గొనుటకు తగిన స్థితియందు లేకుండుటయే. అట్లు పాల్గొన లేకుండుటకు వివిధము లగు కారణము లుండవచ్చును; దేశముయొక్క శీతోష్ణస్థితి, ప్రజలయొక్క అలవాట్లు, వారి రాజ్యాంగవిధానపు అభిప్రాయములు మొదలగున వన్నియు అట్టి అసహాయస్థితికి తోడ్పడును. కాని పై కారణము లన్నియు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వ మాయా దేశములలో ప్రవేశపెట్టబడుటకే అడ్డంకులుగ నుండవచ్చును. ఉదాహరణముగ దక్షిణ-అమెరికాయందున్న వివిధ ప్రజాప్రభుత్వములు గల దేశముల స్థితిగతులు తీసికొనవచ్చును. ఆ దేశములలో ప్రజాప్రభుత్వ మేర్పాటు చేయుటయే పొరపాటు. కాని ఆ దేశము లన్నిటియందును అవిధానమే అమలునం దున్నది. ప్రస్తుతము మన మాలోచించవలసినది ఒకసారి ప్రజాప్రభుత్వము నేర్పాటు చేసినతర్వాత దానిని జయప్రదముగ నిర్వహించుట కవసరము లగు పద్ధతు లేవి యను విషయము. ఆసందర్భములో ప్రజలందరును ప్రభుత్వవిషయములలో పాల్గొనవలె ననిన ఏమి అవసరమని ఆలోచించిన తెలున దేమన (1) వారికి తగిన సావకాశ ముండవలెను (2) రాజకీయముల నర్థము చేసుకొనుటకు తగినంతవిద్య యుండవలెను. (3) తమతమ యుద్దేశ్యముల ప్రకారము నడచుకొనుటకు శక్తియుండవలెను. కాని ఈనియామకములు గల ప్రజ లేదేశమందును లేరనియే చెప్పవచ్చును. ప్రజాపరిపాలనావిధానమునందు ఎక్కువ కాలము కృషి చేసినట్టియు, ఎక్కువ అనుభవము కలిగినట్టియు ఇంగ్లండు, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలోనైన నీవిషయములందు ప్రజలు తగినంతవర కభివృద్ధి చెందిరను సంగతి వివాదాస్పదమే. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వములు కల ఈ దేశమునందుకాని ఏ యితర దేశములందు గాని జరుగుచున్న దేమన ప్రభుత్వవిషయములు వాటికి తగియుండి, వాటియందు పాల్గొనుటకు అవకాశములు కల్గియున్న కొద్దిమందికే వదలివేయబడుచున్నవి. అట్లు రాజ్యాంగవిషయములలో పనిచేయువారు ఆయా దేశములందలి అధికసంఖ్యాకులగు జనుల యభిప్రాయముల ననుసరించి పరిపాలనావిధానమును నడుపుచున్నారా లేదా యను విషయము ఆయా దేశములందు గల ప్రజాభిప్రాయబలముపై (Strength of Public opinion) నాధారపడి యుండును. కాని ప్రజాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగ, అనగా ఏ దేశమునందు గాని అప్పటికియున్న ప్రజాభిప్రాయ మని యర్థము. ఎవ్వరికిని కాని పరిపాలించుట దుస్తరమే యగునను సంగతి మనము జ్ఞాపక ముంచుకొనవలెను. ఇట్లు ప్రజాసమూహమునుండి ప్రజలయందు గల రాజకీయవిజ్ఞానము ఇంకను ఇతరవిషయముల సంపుటి వలన బయల్వెడలిన ప్రజాభిప్రాయమున కుత్తరవాదముగ రాజ్యము జరుపబడుచుండు ప్రభుత్వవిధానములనే ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వవిధానము లని పిల్వబడును.

౪

ప్రజలందరును ప్రభుత్వవిషయములలో పాల్గొనుటకు వీలులేనపుడు దానికిబదులు ప్రజలయభిప్రాయములను సరిగ వ్యక్తీకరించుటకు కొన్ని సంస్థలేనయుండుట ముఖ్యావసరమైయున్నది. ఇప్పుడు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వములు గల దేశము లన్నిటియందును కూడ ఇట్టిసంస్థల ద్వారముననే ప్రభుత్వము నడుపబడుచున్నది. వాటినే ప్రజాప్రతినిధిసభ (Representative Institutions) లని పిల్చుచున్నారు. కాని, ఈ ప్రజాప్రతినిధిసభలు ప్రజాభిప్రాయమును పూర్ణముగ విశదపర్చుచున్నావా లేదా యను విషయమే ప్రస్తుతము చర్చనీయాంశము. ఒకసారి ప్రజలచే (అనగా వోటర్లుగా నున్న ప్రజలచే) ఎన్నుకొనబడిన తరువాత ప్రజాప్రతినిధిసభలు వాటిదారినే యవి పోవుచు ప్రజాభిప్రాయమునం దప్పు డప్పుడు కల్గుచున్న మార్పులను వ్యక్తీకరించుట కనుకూలించనివిగ నున్నవి. దానివలన చాలచోట్ల ప్రజాభిప్రాయము ఒకపద్ధతిగను, ప్రజాప్రతినిధిసభల యభిప్రాయము వేరొకపద్ధతిగను నుండుటకూడ తటస్థమగుచున్నది. అదియుకాక ప్రజాప్రతినిధిసభలు వాటికార్యక్రమమును నడుపుకొనుటకు కొన్నికొన్ని నిబంధన లుండుట అవసరము. అట్టి నిబం

ధన లేవియు లేనినాడు ఆసభలన్నియు యుద్ధభూముల క్రింద మారు నని ప్రస్తుతము నిబంధనల క్రింద పనిచేయు చున్న జర్మనీ, ఫ్రాంసు మొదలగు దేశములందలి పార్లమెంటుసభల విషయములను వినుచు చదువుచున్న మన కందరకును విశదమే. నిబంధనల ప్రకారము పనిజరుగుట ముఖ్యమే; కాని వాటివలన ఈసభలందు కార్యక్రమము తొందరగ జరుగకుండుటయు, ముందు జరుగ వలసిన కార్యములు వెనుకను, వెనుక జరుగవలసిన కార్యములు ముందుగను జరుగుటయు కూడ కలదు. మరియు ప్రభుత్వవిధానము ఎక్కువ క్లిష్టమగుచున్న ఈకాలములో, ప్రజల జీవితసౌఖ్యముల కెక్కువ సంబంధము గల విషయములు ప్రభుత్వమువారి ఆలోచనలోనికి వచ్చుచుండుట జరుగుచున్న ఈకాలములో, ప్రజాప్రతినిధి సభలద్వారా ప్రభుత్వపుకార్యములను నిర్వహించుటకు రోజురోజునకును ఎక్కువకష్ట మగుచున్నది. ఈకారణములవలన ప్రజలలో, వాటిపై సనుమానము, వాటి పరిపాలనాపద్ధతులపై నిరాశ, అనిష్టము దినాదినాభివృద్ధి గాంచి అవి దేనిసందర్భములో ఏర్పాటుచేయబడినవో ఆప్రజాప్రభుత్వవిధానముపైకూడ నమ్మకము నశించుటకు కారణ మగుచున్నవి.

౫

పైన చెప్పబడిన నిరాశ, ఆశాభంగము, అనిష్టము మొదలగునవియే ప్రస్తుతకాలములో ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వముపై మోజుతగ్గుటకు ముఖ్యమగు కారణమై యున్నది. వాటివలననే ప్రపంచమందు ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వములు గల హెచ్చుతగ్గుగ అన్ని దేశములలోను ఏదో ఒకవిధముగ దానికి వ్యతిరేకముగనుండు పద్ధతులు బయల్వెడలుచుండుట మనము కాంచుచున్నాము. ఇటలీ, స్పెయిను, పోలండు మొదలగు దేశములలో ఈప్రతిఘాతము నిరంకుశాధికారి యగు నొకనియంత యొక్క అధికారము (Dictator-ship) గా పరిణమించినది; రష్యాలోను, ఇప్పుడు కొంతవరకుజర్మనీలోను అది ప్రజాసమూహముయొక్క ప్రభుత్వము(Dictatorship of the Proletariat) గా పరిణమించినది; మరికొన్ని దేశములలో, ఉదాహరణముగ చైనా, అర్జింటనా, బ్రేజిల్, పెరు మొదలగు దేశములలో, అది ఆయుధగ్రస్తమగు తిరుగుబాటుగను, మిలిటరీప్రభుత్వముగను పరిణమించుచున్నది. విధాన మేదయినను కారణముమాత్రము అన్నిటికిని ఒక్కటియే. ప్రపంచమందు ఎల్లచోట్లను ఈకాలములో ఆర్థిక సమస్య ప్రబలమై, ఆర్థికదుస్థితి హెచ్చగుచున్నది; దానిని జయప్రదముగ నెదుర్కొని పరిష్కరించుటకు ప్రజాప్రతినిధిసభలకు శక్తిసామర్థ్యములు లేకుండబోవుచున్నవి. దాని పరిష్కరణసందర్భములయందే పైనచెప్పినట్టి పరిస్థితులు గోచరమగుచున్నవి. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వమునకు ప్రతిబంధకములును, అడ్డంకులును, శత్రుకోటిలోనివియు నగు ఆపరిస్థితులవలననే ఆప్రభుత్వమునకు ప్రపంచమందు ఆదరణ తగ్గిపోవుట కల్గుచున్నది.

౬

నిరంకుశాధికార ప్రభుత్వమునకు నవీన కాలములో మూలాధారమును ఆయువుపట్టును ఇటలీ దేశమై యున్నది. అచ్చట ముస్సోలినీ (Mussolini) అను నాతడు ఫాసిస్టు విధానము (Fascism) నేర్పాటుచేసి, ప్రజాప్రతినిధిసభలను చెదరగొట్టి తనప్రతిభను సాటి నిరంకుశముగ రాజ్యపరిపాలనను గావించుచున్నాడు. ఇటలీలో ప్రబలిన ఆర్థిక దుస్థితి, పనిలేనివారి కష్టములు, వ్యవసాయదారుల నష్టములు-ఇవన్నియు ఇటలీలో యుద్ధానంతరము ఎక్కువ ప్రబలమై ముస్సోలినీకి తనప్రతిభను ప్రకటించుటకు తగిన సావకాశముల నేర్పాటుచేసెను; వాటి నాధారముగ గొని ఆతడు నిరంకుశపరిపాలనను ప్రవేశపెట్టి ప్రభుత్వము చేయుచున్నాడు. ఈపద్ధతియే ఇప్పుడు చాలా తొందరగా యూరపుఖండమందలి ఇతర దేశములలో వ్యాప్తి చెందుచున్నదని మనవార్తాపత్రికలకు విదేశప్రతినిధులు వ్రాయు లేఖలను బట్టియు, ఇతరమార్గముల నుండియు మనకు తెలియుచున్నది. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వమునకు కంటకముగ బయల్వెడలిన విధానములలో ఈఫాసిస్టు విధానము ప్రధానస్థాన మాక్రమించుచున్నది.

౨

రెండవది రష్యాదేశములో ప్రబలుచున్న బొల్షివిక్ తిరుగుబాటు. బొల్షివిక్ లు జార్ (Czar) చక్రవర్తుల నిరంకుశపరిపాలనముపై తిరుగుబాటు చేసి వారిని కూలద్రోసి ప్రజాసమూహముయొక్క నిరంకుశపరిపాలనమును వారిస్థానమున ప్రతిష్ఠించిరి. ఈతిరుగుబాటుకుకూడ ప్రధానకారణము ఆర్థికదుస్థితియు, ఆర్థికపుహెచ్చుతగ్గులేమైయున్నవి. కాని బొల్షివిక్కులు ప్రజాప్రభుత్వవిధానమును కాని, దానికి మూలాధారములగు ప్రతినిధిసభలనుకాని ఏర్పాటుచేయక, వారి ఆర్థికసౌకర్యముల చేకూర్చుట కనువుగ నుండు సంస్థలనుమాత్రమే ఏర్పరచుకొని పరిపాలన కొనసాగించుచున్నారు. బొల్షివిక్ పద్ధతికిని, సమష్టివాదన (Communism) కును చాల దగ్గర సంబంధము గలదు. ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వములుగల ఇంగ్లండు, ఫ్రాంసు, అమెరికా మొదలగు దేశములలో ఈ సమష్టివాదన నెమ్మదినెమ్మదిగ ప్రవేశించి పార్లమెంటరీ సంస్థలు వాటిప్రజలలో పార్లమెంటరీవిధానములందు మక్కువను తొలగించుటకు ప్రయత్నించుచున్నది. సమష్టివాదనకును ప్రస్తుతము ప్రపంచమందములలో నున్న పద్ధతులకును పరస్పరవైరుధ్యమున్నదని చెప్పవచ్చును. ఇప్పుడు వ్యాపించియుండి అనాది నుండి ఒకేవిధముగ వచ్చుచుండిన జాతి, మత, కుల, ఆర్థిక కట్టుబాట్లను భేదములను రూపుమాపి క్రొత్తపద్ధతిపై ప్రపంచనీతిని నడపుటయే దానియొక్క ముఖ్యోద్దేశము, ప్రధానసూత్రమునై యున్నది. బొల్షివిక్కులు ఈసమష్టివాదనను పూర్తిగ అంగీకరించినవారగుటచే ప్రజాస్వామికప్రభుత్వమునకును వారికిని చాలవిరోధమని వేరుగ చెప్ప నవసరము లేదు.

పైన సూచింపబడిన రెండుసూత్రములును ఈకాలములో ప్రజాప్రభుత్వమును వీలయినట్లయిన వేళ్లతో పెకలించివేయుటకు పూనుకొని యున్నవి. ఇవికాక ఇతర సంస్థలు, ఇతర విధానములుకూడ దానికి వ్యతిరేకముగ నుండి ప్రజాప్రభుత్వమును నిజముగ ప్రజాప్రభుత్వ మని పిల్చుటకు వీలు లేకుండ చేయుటకు ప్రయత్నించుచున్నవి. కాని ప్రజాప్రభుత్వపుసూత్రము మాత్రము వీటి యన్నిటివలన నశించిపోవు నని భయపడుట కెంతమాత్ర మవసరము లేదు. ఎందువల్ల ననగా, "ప్రజలు" అను వారు సర్వకాల ముండువారే. ఏవిధమగు ప్రభుత్వమైన నేర్పాటు కావచ్చును; ఒకవిధమగు ప్రభుత్వము మారి వేరొక విధమయిన ప్రభుత్వ మేర్పాటు చేయబడవచ్చును; కాని ప్రజలుమాత్ర మెల్లకాలము మారకుండ యుందురు. వారి అభిప్రాయములకు వ్యతిరేకముగ చాలకాలము ఏప్రభుత్వ విధానముకాని జరుగుననుట కల్ల; నిరంకుశాధికారియగు ప్రభుత్వనియంతకాని, లేక ప్రభుత్వమును నడుపు ఒకకూటముకాని ప్రజాభిప్రాయమునుతృణీకరించి జయము పొందుట పొసగదు. ఈఆశయే, ఈసంగతియే ప్రజాప్రభుత్వపుసూత్రము నామోదించు ప్రతివానికిని అది ప్రపంచమునం దెప్పుడునుకూడ అంతరించ దను అభయము నిచ్చుచున్నది.

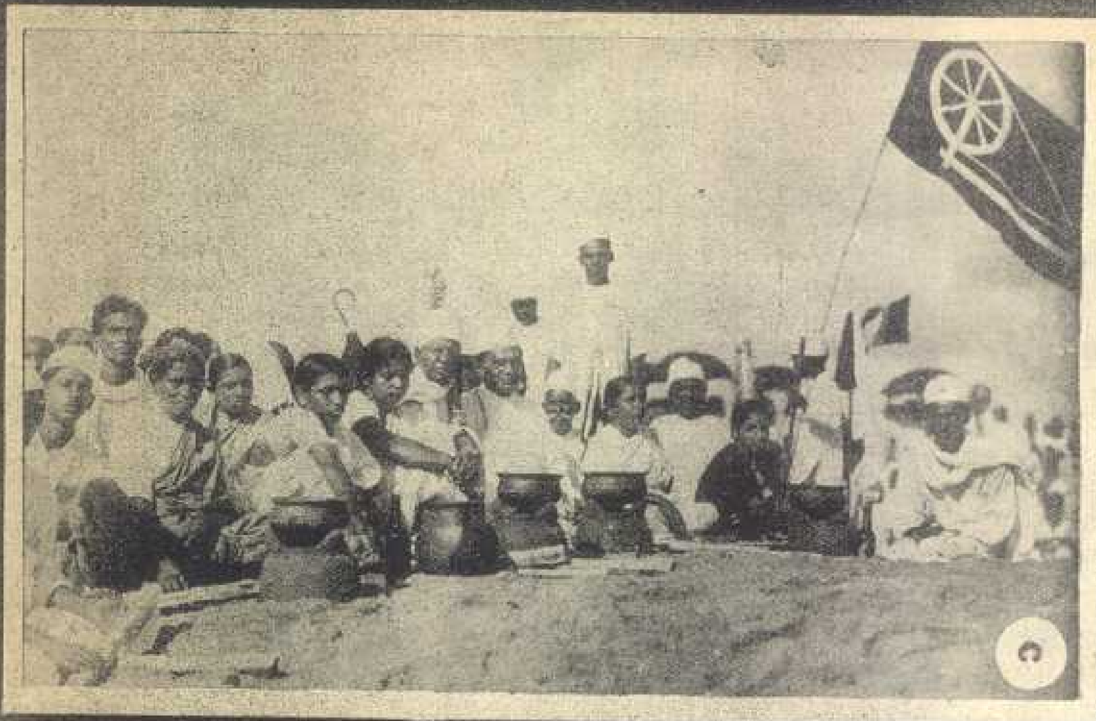

చెన్నపురి ఉప్పు-సత్యాగ్రహదళము

౧. ఊరేగింపు-సత్యాగ్రహశిబిరమువద్ద. నాయకులు: శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశంపంతులు, శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు, శ్రీ గద్దె రంగయ్య

[illegible] నాయకులు: శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశంపంతులు, శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు,

చెన్నపురి ఉప్పు-సత్యాగ్రహము

౧. మైలాపూరు సముద్రతీరమున ఉప్పు తయారుచేయుట. ౨. తిరువల్లిక్కేణి సముద్రతీరమున ఉప్పు తయారుచేయుట.

AMRUTANJAN
SOVEREIGN-REMEDY
అమృతాంజనము
అన్ని
నొప్పులకు దివ్యామృతము
అమృతాంజనం డిపో
బొంబాయి & మదరాసు

*ననుప్రేరేపింపుము

వెలువోలు సీతారామయ్యచౌదరి గారు

ఋషిమునీశ్వరుల సంతానము, దార్శనికులసంతానము, నేఁ డజ్ఞానాంధకారమున, మోహాంధకారమునఁ దెన్నుఁగానక తల్లడిలుచున్నది. సర్వోత్కృష్టశౌర్యవీరసంతానము నేఁడు పిరికిపందలైపోయినది. మహాగౌరవశాలిని యగు నార్యజాతి నేఁ డైక్యభావమును, శక్తిని, పరిత్యజించి, దీనమై, హీనమై, దుర్బలమైపోయినది. సర్వజగత్తునకు సభ్యతను, ధర్మజ్యోతిని ప్రదాన మొనర్చిన భారతజనని నేఁడు దాస్యశృంఖలాబద్ధమై, పదదళితయై తనసంతానమును ఆశాపూర్ణవీక్షణముల విలోకించుచున్నది.

మేము ఋషిసంతతిమని గర్వము నెందువారు నేఁడు మనలో నెందఱుగలరు? తన మాతృదేవి యొక్క దుఃఖదారిద్ర్యములచేఁ బీడితహృదయు లైనవారు నేఁడు మనలో నెందఱుగలరు?

నేను నాజీవనమును, నాజాతీయాదర్శపునరుద్ధరణమునందును, రాష్ట్రపునర్నిర్మాణమునందును, నామాతృభూమికి స్వాతంత్ర్యము సమకూర్చుటయందును అర్పణసేయఁజాలునటుల నాకు శక్తి నొసంగుము, ధైర్య మొసంగుము, సాహస మొసంగుము.

ఓస్వామీ! నాజీవనము ఋషులయొక్క తపోజీవనమై, పవిత్రతాజీవనమై శోభిల్లుఁగాత!

ఓదయానిధీ! నాజీవనమున నార్యుల యాదర్శసేవాప్రేమలు ప్రకాశించుఁగాత!

ఓభాగ్యవిధాతా! న న్నార్యభూమియొక్క పవిత్రచరణములయం దాత్మార్పణ మొనరించుకొనునటులఁ బ్రోత్సాహ మొనరింపుము.

ఓనాథా! నీదివ్యప్రేరణచే నేను లోకహితార్థజీవి నగునటులఁ బ్రేరేపింపుము.

సంవత్సరాది

ఉప్పులూరు వెంకటసుబ్రహ్మణ్యము గారు

"కోడి కూయుచున్నది. తూరుపు తెల్లవాఱుచున్నది. లెమ్ము, వత్సా! లెమ్ము. నేఁ డుగాదిపండుగ కదా! తలంటుకొందువుగాని" యని పిలుచు తల్లిపలుకులకు కండ్లు నులుముకొనుచు లేచు నికి నాఁటిదినము తాను తినఁబోవు రుచ్యములగు పిండివంటలనుగుఱించితక్క వేరొక్క యాలోచన తోఁచుట లేదుకదా! గడచిన వత్సరమునుగుఱించి యొక్కతలంపైనియు మనసున కెక్కవలదా! ఆహా! అజ్ఞానము!

మానవునకు లోకమునందుఁ దనకర్తవ్యమును, గతకాలమందుఁ దా నొనర్చిన కృత్యములను, భావికాలమందుఁ దా నొనర్పవలసిన కరణీయములను, నిర్ణీతమగు జీవితకాలలేశమును దలఁపునకుఁ దెచ్చు దినములు ప్రతివత్సరమును తప్పక రెండు వచ్చుచుండును. అం దొకటి జన్మదినము. రెండవది సంవత్సరారంభదినము. జన్మదినోత్సవము జరపుకొనుట కొందఱలోనేకాని, వత్సరారంభదినోత్సవము సర్వత్ర జరపఁబడుచున్నది. చాంద్రమానరీతి నాంధ్రకర్ణాటమహారాష్ట్రగూర్జరదేశములందు

---

* కుమారహృదయోద్యానములనుండి.

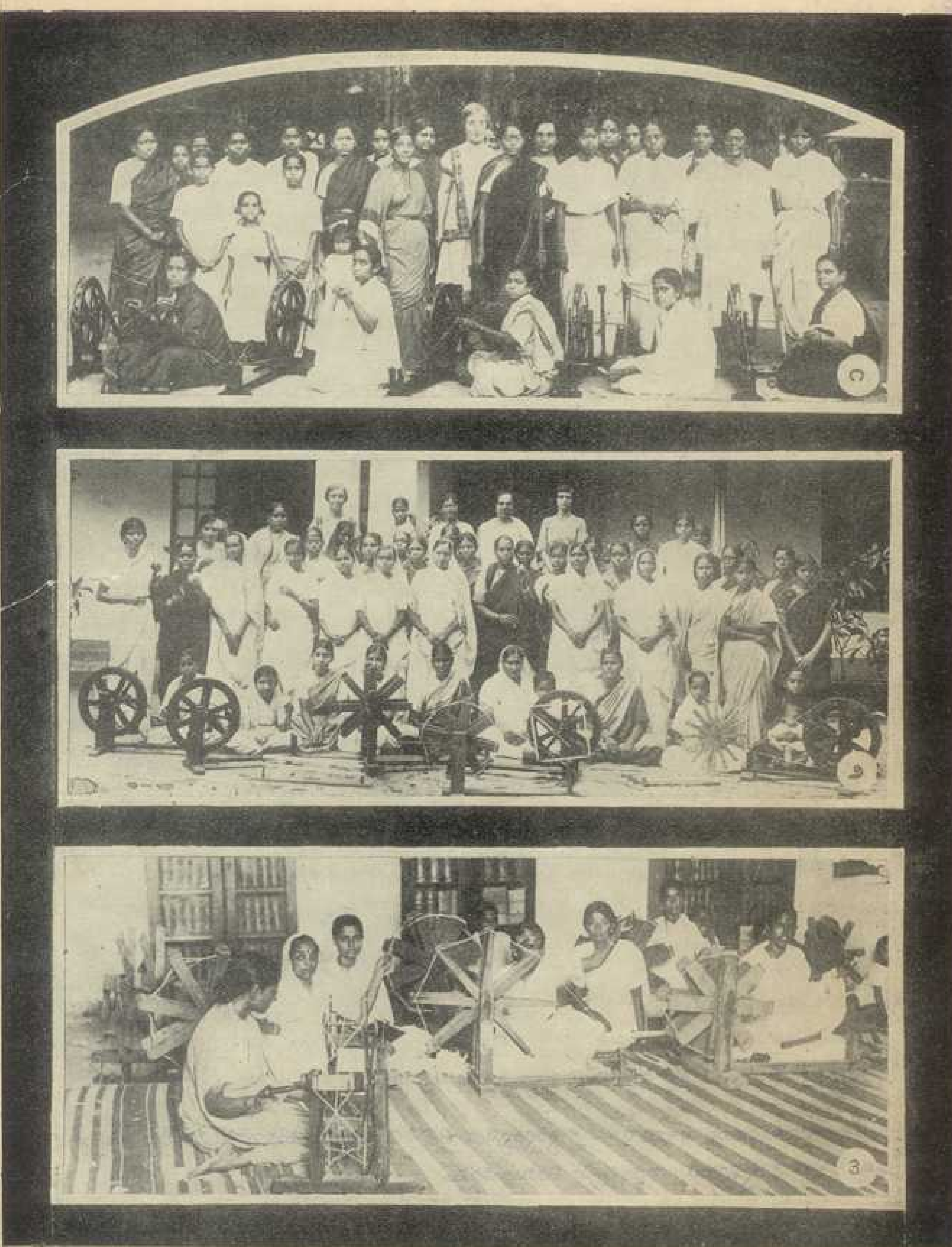
చైత్రశుద్ధ పాడ్యమినాఁ డీయుత్సవముజరగును. నాఁటియుత్సవము లెవరైన పైదేశములవా రలక్ష్యము చేయుదురా? ఈ దేశములం దిదియే కాలమానమున కారంభదినము. ఇదియొక పర్వదినము. నేఁడు వినిర్మలభావములు మనోవీథి గోచరింపవలయును.

పాఠకమహాశయులారా! ఒక్కత్రుటికాలము యోజింపుఁడు గతవత్సరమునుగూర్చి; ఒక వత్సరమున మూఁడువందల యఱువదియైదుదినములుకదా! ఇన్ని దినములను వృథచేయక గడపితిరా? వానిని నిరంతరసత్కార్యాచరణముచే ననుదినభగవన్నామసంకీర్తనముచే గడపితిరా? కాని నా మట్టున నాకు గతవత్సరమున నాచేసినకార్యములం దలఁచినగుండెయు లదరుచున్నవి. అయ్యో! ఒక్క నిమేషకాలమైనను పరమాత్మచింతనమునకై సరిగా వినియోగింపలేదే! చేసిననైనను, నిక్కముగ, మనః స్ఫూర్తిగఁ దదేకపరతతోఁ జేసియుంటినా? అదియును సందేహామే! పోనీ, విద్యాభివృద్ధిఁ జేసికొంటినా? నాజ్ఞానజ్యోతిపైనున్న తెరను తొలగింప నేదేనియు ప్రయత్నమును చేసితినా? నాజ్ఞానలేశమునకు నూతనవిషయములఁ జేర్చితినా? ఒక్కటియును లేదే! పోనీ, సోదరమానవసేవఁ జేసితినే? సర్వభూతములను సమదృష్టితోఁ జూచి మృగాదులకుఁగల్గుహింసను నివారించితినే? ఇంక నేనైనను ప్రయోజనకారియగు కార్యమును జేసితినే? భగవన్నామసంకీర్తనము సున్న. విద్యాసంపాదనము పూర్ణబిందువు. దేశసేవ యనలేలేదు. నేనేదిచేసితినని సంతసింతును. ఇన్నిదినములును నిష్ప్రయోజకము లయ్యెనే! పోయినకాలము మరలవచ్చునా! కాలము రివ్వునఁ బరువెత్తుచున్నయది. మానవుని యాయువా, కొద్ది. ఇంకను తెలిసికొనవలసినవిషయములా సముద్రములో జలబిందువులుపోలె నగణ్యములు. కావున కాలమును వృథగాఁబోనిచ్చుట మనకుఁ బాడికాదు. ఈవత్సరము నైనను పాడుచేయక, సత్ప్రయోజనకారియగునట్లు ఉపయోగింప శక్తినిచ్చుఁగాతయని సర్వేశ్వరున్ప్రార్థించెదను.

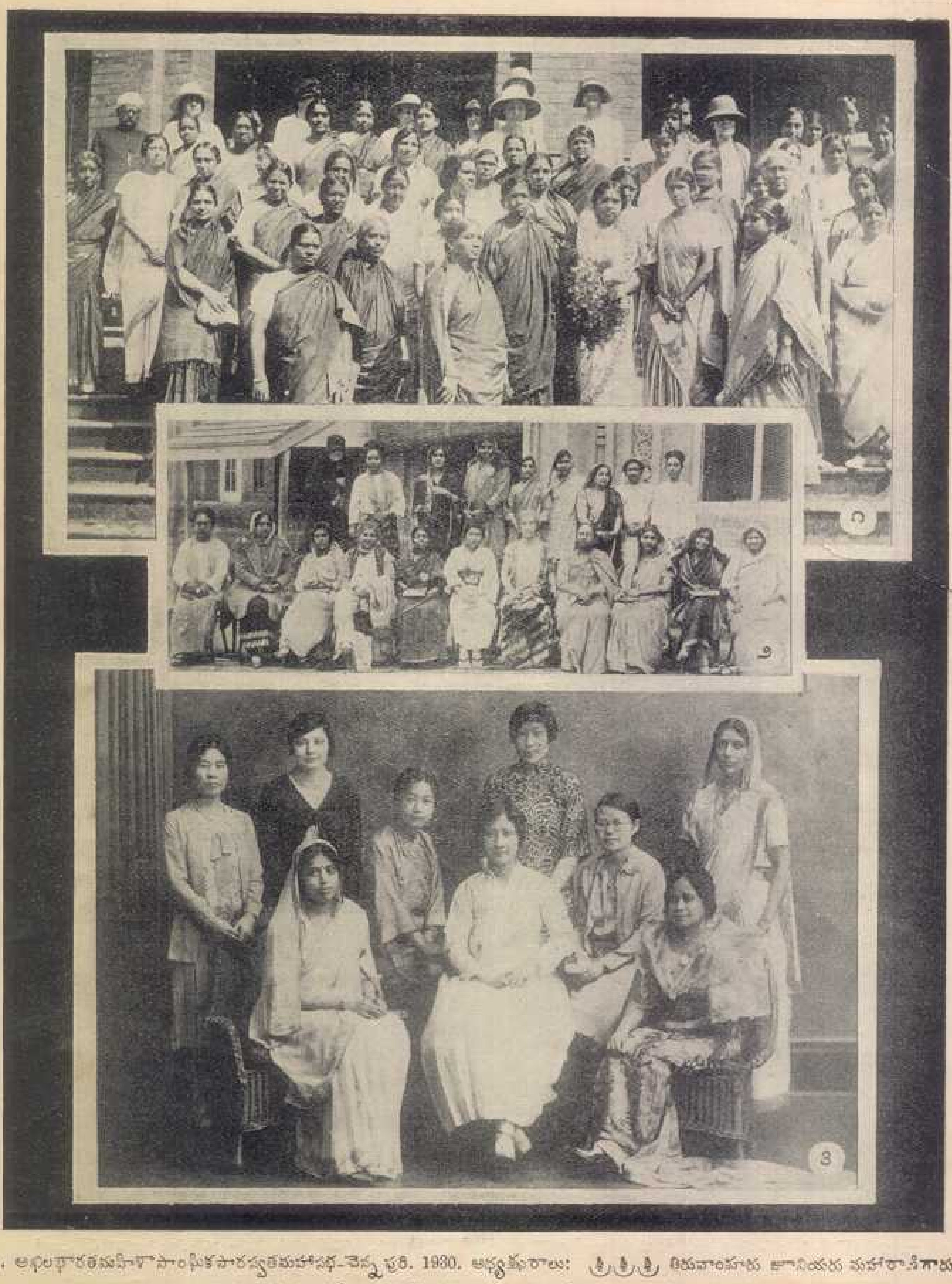
పాఠకులారా! ఉగాదిపండుగనాఁడు 'చేదు' అనఁబడు షడ్రసోపేతమైన గుజ్జునొకదానిని మనవా రిచ్చుచుందురు. అది యెందులకో తెలియునా? అనేకరససమ్మిళితమైన యాగుజ్జు నొకేభావమున స్వీకరించుచున్నవా రదేవిధమున నావత్సరమునఁ గలుగఁబోవు సుఖదుఃఖములను సమానదృష్టితో స్వీకరింపవలయునని. పండుగదినమున 'దుఃఖముల'ని యవాచ్యము లాడుచున్నవాఁడనని కోపగింపకుఁడు. కీడెంచి మేలెంచవలయునుగదా! పండుగనాఁడంతయు నానందమునుండ నాగుజ్జునకు వికారభావద్యోతకమగు 'చేదు'ను పేరు మనవారేలపెట్టిరి? ఇది తెలిసియేకదా!

'జాతస్యమరణంధ్రువం'. మనము కలకాల మిచ్చట నుట్టిఁగట్టుకొని యూగులాడఁబోవునది లేదుకదా! ఉన్నంతకాల మందరికిని పొందుగనుండి మనజీవితమును సద్వినియోగముఁ జేయుదము గాక! సుఖదుఃఖము లస్థిరములుకదా! ఈవత్సరము సుఖోపేతమై యుండునేమో! కావున ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు హృదయపూర్వకమగు స్వాగత మొసఁగుదము.

మీ రీవత్సరమున నాయురారోగ్యైశ్వర్యసంపత్తితో వెలయుచుందురుగాక! 'సర్వేజనాఃసుఖినో భవంతు' అని సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించుచు విరమించెదను.

౧. సమ్మర్ స్పిన్నింగు స్కూలు. 'ఉమెన్స్ ఇండియన్ అసోసియేషను' వారు, (చెన్నపురి) ఎగ్మూరు పాంథియన్ రోడ్డులో 12-5-1930 నాడు స్త్రీలకొరకు దీనిని స్థాపించిరి. ౨. పైన పేర్కొన్న స్కూలులో స్త్రీలు నూలు వడుకుచుండుట.
3. చెన్నపురి కాంగ్రెసు మహిళామణులు నూలు వడుకుట. 58/85 సింగరాచారి వీధి, తిరువల్లిక్కేణి.

౧. అఖిలభారతమహిళాసాంఘికసారస్వతమహాసభ-చెన్నపురి. 1930. అధ్యక్షురాలు: శ్రీ శ్రీ శ్రీ తిరువాంకూరు జూనియరు మహారాణీగారు.

౨. అఖిల-ఆసియా-మహిళా మహాసభ, కార్యనిర్వాహకసంఘము-లాహోరు. 1930.

3. ప్రాచ్య విశ్వవిద్యాలయ మహిళాసంఘ కార్యనిర్వాహకవర్గము. 1930.

గాంధి మహాత్ముని ఆర్థికాశయములు

నేట్రకంటి వెంకట యోగానందరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

ప్రస్తుతమున హిందూదేశము పాశ్చాత్యదేశములవలెనే నవీన - ఆర్థిక సంప్రదాయమునకు కొంతవరకు లోనై యున్నది. ఇప్పుడు హిందూదేశములో 91 బ్యాంకులు (ఒక లక్షకు పైగా మూలధనము కలవి), 80 భీమా కంపెనీలు, 40,000 మైళ్ల రైలు మార్గములు, సుమారు 7000 ఫ్యాక్టరీలును కలవు. ఫ్యాక్టరీలలో పని చేయు కార్మికులును పదిహేను లక్షలకు పైగా కలరు. హిందూదేశముయొక్క విస్తీర్ణమునుబట్టి తక్కిన దేశములతో పోల్చిచూచిన యెడల పారిశ్రామికీకరణము ఇంకను అల్పస్థితిలోనే యున్నదని ఒప్పుకొనవలసియున్నది. ఈ దేశములోని సుమారు యేడులక్షల గ్రామములలో పెక్కుగ్రామములు నవీన నాగరికతా వాసనను స్వల్పముగానైనను పొందలేదు. నూటికి 71 మంది వ్యవసాయదార్లుగా నున్నారు. పారిశ్రామికవృత్తులలో నూటికి ఒక్కరుకూడ లేరు. వ్యవసాయదార్లు, పారిశ్రామికులు చిరకాలమునుండి ఆచారముగా వచ్చుచున్న పనిముట్లనే ఉపయోగించుచు, ఫలితమునుకూడా కొంచెముగానే పొందుచున్నారు. మరియు ధనార్జనలో అభివృద్ధి పొందలేకుండావున్నారు. అందువలన పాశ్చాత్య దేశములతోపాటు వారి వృత్తులను, పద్ధతులను పూర్తిగా అవలంబింపవలెనా లేక హిందూదేశము తన పూర్వోభివృద్ధికి తన నిజపద్ధతులను పట్టుదలతో నవలంబించుచు, పాశ్చాత్యపద్ధతులను కొంతవరకు అవలంబించుచు తన నాగరికతను నిల్పుకొనవలెనా యనుప్రశ్న ముఖ్యముగా తీర్చవలసియున్నది. పాశ్చాత్యనాగరికతాప్రభావము బొంబాయి, కలకత్తా, మద్రాసు జిల్లాలు గల కొన్ని పట్టణములలోతప్ప యితరభాగములయందు బహుస్వల్పమేయున్నది.

మహాత్మ గాంధి ఆర్థికవిషయములలో తాను ప్రమాణమని చెప్పుకొనకపోయినప్పటికిని, అతనికి కొన్ని ఆర్థికవిషయములలో కొన్ని ఖండితములైన అభిప్రాయములు కలవు. వానిని అతను దేశమునకు ప్రబోధము కావించుచు, దేశములో ఏతత్ప్రకారము పునరుద్ధరణ చేయుటకు యత్నించుచున్నారు. గాంధి మహాత్ముని యుద్దేశ్యము ప్రకారము పాశ్చాత్యనాగరికత ధనాపేక్షామైనందున చాలవరకు త్యజింపవలసినది. ప్రాచ్యపాశ్చాత్యజీవితములు పూర్తిగా భిన్నములయినవి. ప్రాచ్య నాగరికత ఆధ్యాత్మికమైనది; పాశ్చాత్య నాగరికత ఐహిక ప్రాపంచిక సంబంధమైనది. హిందూదేశములో కర్మసిద్ధాంతము ననుసరించి ఉత్తరకులను బోధించును. పాశ్చాత్యులు ప్రకృత ప్రాపంచిక జీవనమునే నమ్మకొని, భౌతికవృత్తులలో ప్రాముఖ్యముపొంది వృద్ధిపొందుటకు యత్నించుచున్నారు. పాశ్చాత్యులు తీవ్రవేగకరమైన జీవితమును అవలంబించుచున్నారు. హైందవులు శాంతియుత వర్తనమునే ప్రశంసింతురు. ఉభయనాగరికతలును వేర్వేరుప్రదేశములలో జనించి, వేర్వేరుప్రదేశములందు వృద్ధిపొందుటవలనవట్టి యాప్రదేశములవారు ఆనాగరికతనే అవలంబించుట యుక్తము; లేనిచో మిగుల దీర్ఘకాలమునకు ఒకచోటినుండి యితర ప్రదేశములో నాటిన మొక్కవలె క్షీణించుటయే జరుగును. హిందువులు కనకనాథంగుడను ప్రాపంచికసౌఖ్యమును విలువచేయరు. కాన హిందూదేశమునకు శాంతియుతమైన నిజనాగరికత వాంఛితమైనది. పాశ్చాత్యదేశములనుండి తమకు కావలసిన, ఉపయోగకరములైన విషయములను, హిందువులు నేర్చుకొనినచో నిపుణులు కావచ్చును. కాని పూర్తిగా వారి ననుకరించుటమాత్రము ప్రమాదము. వారి జీవితములనుండి కొన్ని విషయములు మన జీవితములో అనుకరించునటుల యేర్పాటు చేసికొనవచ్చును. కాని, పరమార్థముగా విలోపించియుల జీవితము హిందువులు జీవించుట మాత్రము పోయను.

ప్రజాసామాన్యము హిందూదేశములో వారి నాగరికతనే అవలంబించుచున్నారు. కాని ధనవంతులుమాత్రము పాశ్చాత్య నాగరికతకు లోనగుచున్నారు. అందువలన తమ నాగరికతలో వారికి నమ్మకమును పునరుద్ధారణ చేయవలెను. (యంగు ఇండియా 1927. పే. 176-258). అట్టి నాగరికత పురాతన ఆర్యుల నాగరికతకాదు. అది రాబట్టిన మనకు తెలియును.

సంపూర్ణ పారిశ్రామికమును నిరోధించవలెను.

(1) గాంధిమహాత్ముని తలంపులో పారిశ్రామికమనగా విశేష వ్యాప్తితో అనేకమంది యేకప్రదేశములో పనులుచేయుచు ఒక్కని మూలధనముతో నడుపు వృత్తులు. అట్టివృత్తులు యజమాని లాభము కొఱకై యుండును. అట్టి పారిశ్రామిక వృత్తులకు గాంధిగారి "బలవద్విరోధి." యూరపులో యిట్టి పారిశ్రామికజీవనముల్ల కొలదిమంది ధనవంతులై ప్రజాసామాన్యము అధమస్థితికి దిగిపోయిరి. ఇతర దేశములు నిర్ధనులైరి. హిందూదేశముకూడ యిట్టిస్థితికి దిగి యింక యితరులను పాడించి ధనము నార్జించగలదా? హిందూదేశముకంటె ప్రస్తుతములో అధమదేశము లేకపోవుటవల్ల హిందూదేశమున కిట్టి లాభమును గలుగదు. 2. ఇట్టి విశేషపారిశ్రామిక పద్ధతి, వేర్వేరుదేశముల పోటీలకు కారణమై యుద్ధములను తెచ్చును. 3. మరియు, సామాన్య గ్రామ

చైత్రశుద్ధ పాడ్యమినాఁ డీయుత్సవముజరగును. నాఁటియుత్సవము లెవరైన పైదేశములవా రలక్ష్యము చేయుదురా? ఈ దేశములం దిదియే కాలమానమున కారంభదినము. ఇదియొక పర్వదినము. నేఁడు వినిర్మలభావములు మనోవీథి గోచరింపవలయును.

పాఠకమహాశయులారా! ఒక్కత్రుటికాలము యోజింపుఁడు గతవత్సరమునుగూర్చి; ఒక వత్సరమున మూఁడువందల యఱువదియైదుదినములుకదా! ఇన్ని దినములను వృథచేయక గడపితిరా? వానిని నిరంతరసత్కార్యాకరణముచే ననుదినభగవన్నామసంకీర్తనముచే గడపితిరా? కాని నా మట్టున నాకు గతవత్సరమున నాచేసిన కార్యములం దలఁచినగుండియ లదరుచున్నవి. అయ్యో! ఒక్క నిమేషకాలమైనను పరమాత్మచింతనమునకై సరిగా వినియోగింపలేదే! చేసినదైనను, నిష్కాముగ, మనః స్ఫూర్తిగఁ దదేకపరతతోఁ జేసియుంటినా? అదియును సందేహామే! పోనీ, విద్యాభివృద్ధిఁ జేసికొంటినా? నాజ్ఞానజ్యోతిపైనున్న తెరను తొలగింప నేదేనియు ప్రయత్నమును చేసితినా? నాజ్ఞానలేశమునకు నూతనవిషయములఁ జేర్చితినా? ఒక్కటియును లేదే! పోనీ, సోదరమానవసేవఁ జేసితినే? సర్వభూతములను సమదృష్టితోఁజూచి మృగాదులకుఁగల్గుహింసను నివారించితినే? ఇంక నేదైనను ప్రయోజనకారియగు కార్యమును జేసితినే? భగవన్నామసంకీర్తనము సున్న. విద్యాసంపాదనము పూర్ణబిందువు. దేశసేవ యనలేలేదు. నేనేదిచేసితినని సంతసింతును. ఇన్నిదినములును నిష్ప్రయోజనము లయ్యెనే! పోయినకాలము మరలవచ్చునా! కాలము శీఘ్రముఁ బరువెత్తుచున్నయది. మానవుని యాయువా, కొద్ది. ఇంకను తెలిసికొనవలసినవిషయములా సముద్రములో జలబిందువులుపోలె నగణ్యములు. కావున కాలమును వృథగాఁబోనిచ్చుట మనకుఁ బాడికాదు. ఈవత్సరము నైనను పాడుచేయక, సత్ప్రయోజనకారియగునట్లు ఉపయోగింప శక్తినిచ్చుఁగాతయని సర్వేశ్వరున్ప్రార్థించెదను.

పాఠకులారా! ఉగాదిపండుగనాఁడు 'చేదు' అనఁబడు షడ్రసోపేతమైన గుజ్జనొకదానిని మన వా రిచ్చుచుందురు. అది యెందులకో తెలియునా? అనేకరససమ్మిళితమైన యాగుజ్జ నొకభావమున స్వీకరించుచున్నవా రదేవిధమున నావత్సరమునఁ గలుగఁబోవు సుఖదుఃఖములను సమానదృష్టితో స్వీకరింపవలయునని. పండుగదినమున 'దుఃఖముల'ని యవాచ్యము లాడుచున్నవాఁడనని కోపగింపకుఁడు. కీడెంచి మేలెంచవలయునుగదా! పండుగనాఁడంతయు నానందమునుండ నాగుజ్జునకు వికారభావద్యోతకమగు 'చేదు'ను పేరు మనవారేల పెట్టిరి? ఇది తెలిసియేకదా!

'జాతస్యమరణంధ్రువం'. మనము కలకాల మిచ్చట నుట్టిఁగట్టుకొని యూగులాడఁబోవునది లేదుకదా! ఉన్నంతకాల మందరికిని పొందుగనుండి మనజీవితమును సద్వినియోగముఁ జేయుదము గాక! సుఖదుఃఖము లస్థిరములుకదా! ఈవత్సరము సుఖోపేతమై యుండునేమో! కావున ప్రజోత్పత్తి సంవత్సరమునకు హృదయపూర్వకమగు స్వాగత మొసఁగుదము.

మీ రీవత్సరమున నాయురారోగ్యైశ్వర్యసంపత్తితో వెలయుచుందురుగాత! 'సర్వేజనాఃసుఖినో భవంతు' అని సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించుచు విరమించెదను.

గాంధి మహాత్ముని ఆర్థికాశయములు

నేట్రకంటి వెంకట యోగానందరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

ప్రస్తుతమున హిందూదేశము పాశ్చాత్యదేశములలోవలెనే నవీన-ఆర్థిక సంప్రదాయములకు కొంతవరకు లోనై యున్నది. ఇప్పుడు హిందూదేశములో 91 బ్యాంకులు (ఒక లక్షకు పైగా మూలధనము కలవి), 80 భీమా కంపెనీలు, 40,000 మైళ్ల రైలు మార్గములు, సుమారు 7000 ఫ్యాక్టరీలును కలవు. ఫ్యాక్టరీలలో పని చేయు కార్మికులును పదిహేను లక్షలకు పైగా కలరు. హిందూ దేశముయొక్క విస్తీర్ణమునుపట్టి ఇతర దేశములతో పోల్చిచూచిన యెడల పారిశ్రామికజీవితము ఇంకను అల్పస్థితిలోనే యున్నదని ఒప్పుకొనవలసియున్నది. ఈ దేశములోని సుమారు ఏడులక్షల గ్రామములలో పెక్కుగ్రామములు నవీన నాగరికతా వాసనను స్వల్ప ముగానైనను పొందలేదు. నూటికి 71 మంది వ్యవసాయదార్లుగా నున్నారు. పారిశ్రామికవృత్తులలో నూటికి ఒక్కరుకూడ లేరు. వ్యవసాయదార్లు, పారిశ్రామికులు చిరకాలమునుంచి ఆచారముగా వచ్చుచున్న పనిముట్లనే ఉపయోగించుచు, ఫలితమునుకూడా కొంచె మునాగనే పొందుచున్నారు. మరియు ధనార్జనలో అభివృద్ధి పొంద లేకుండాయున్నారు. అందువలన పాశ్చాత్య దేశములతోపాటు వారి వృత్తులను, పద్ధతులను పూర్తిగా అవలంబింపవలయునా లేక హిందూ దేశము తన పూర్వాభివృద్ధికి తన నిజపద్ధతులను పట్టుదలతో నవలంబించుచు, పాశ్చాత్యపద్ధతులను కొంతవరకు అవలంబించుచు తన నాగరిక తను నిల్పుకొనగలదా యనుప్రశ్న ముఖ్యముగా తీర్చవలసియున్నది. పాశ్చాత్యనాగరికతాప్రభావము బొంబాయి, కలకత్తా, మద్రాసు మిల్లులు గల కొన్ని పట్టణములలోతప్ప యితరభాగములయందు బహు స్వల్పమేయున్నది.

మహాత్మా గాంధి ఆర్థికవిషయములలో తాను ప్రమాణ మని చెప్పుకొనకపోయినప్పటికిని, ఆతనికి కొన్ని ఆర్థికవిషయములలో కొన్ని ఖండితములైన అభిప్రాయములు కలవు. వానిని ఆతడు దేశము నకు ప్రబోధము కావించుచు, దేశములో ఏతత్ప్రకారము పునరుద్ధా రణ చేయుటకు యత్నించుచున్నాడు. గాంధి మహాత్ముని యుద్దే శ్యము ప్రకారము పాశ్చాత్యనాగరికత ధనాపేక్షమైనందున చాల వరకు త్యజింపవలెనని. ప్రాచ్యపాశ్చాత్యజీవితములు పూర్తిగా భిన్నము లయినవి. ప్రాచ్య నాగరికత ఆధ్యాత్మికమైనది; పాశ్చాత్య నాగరికత ఐహిక ప్రాపంచిక సంబంధమైనది. హిందూదేశములో కర్మసిద్ధాంతము ననుసరించి ఉత్తరగతులను బోధించును. పాశ్చాత్యులు ప్రకృతప్రాపంచిక జీవనముచే నమ్ముకొని, భౌతికవృత్తులలో ప్రాముఖ్యముపొంది వృద్ధిపొందుటకు యత్నించుచున్నారు. పాశ్చాత్యులు తీవ్రవేగకరమైన జీవితమును అవలంబించుచున్నారు. హైందవులు శాంతియుత వర్తనమునే ప్రశంసింతురు. ఉభయనాగరికత లును వేర్వేరుప్రదేశములలో జనించి, వేర్వేరుప్రదేశములందు వృద్ధి పొందుటనుపట్టి ఆయాప్రదేశములవారు ఆనాగరికతనే అవలంబించుట యుక్తము; లేనియెడల దీర్ఘకాలమునకు ఒకచోటినుండి యితర ప్రదేశ ములో నాటిన వృక్షమువలె క్షీణించుటయే జరుగును. హిందువులు సుఖదుఃఖంబులను ప్రాపంచిక సౌఖ్యమును విలువచేయరు. కాన హిందూదేశమునకు శాంతియుతమైన నిజనాగరికతే వాంఛితమైనది. పాశ్చాత్యదేశములనుండి తమకు కావలసిన, ఉపయోగకరములైన విష యములు, హిందువులు నేర్చుకొని నిపుణులు కావచ్చును. కాని పూర్తిగా వారి ననుకరించుటమాత్రము ప్రమాదము. వారి జీవితములనుండి కొన్ని విషయములు మన జీవితములో అనుకరించునటుల ఏర్పాటు చేసికొన వచ్చును. కాని, పరాధీనులముగా విదేశీయుల జీవితము హిందువులు జీవించుట మాత్రము హేయము.

ప్రజాసామాన్యము హిందూదేశములో వారి నాగరికతనే అవ లంబించుచున్నారు. కాని ధనవంతులుమాత్రము పాశ్చాత్య నాగరిక తకు లోనగుచున్నారు. అందువలన తమ నాగరికతలో వారికి నమ్మక మును పునరుద్ధారణ చేయవలెను. (యంగు ఇండియా 1927. పే. 176-253). అట్టి నాగరికత పురాతన ఆర్యుల నాగరికతకాదు. అది రాట్నములో మనకు తెలియును.

సంపూర్ణ పారిశ్రామికమును నిరోధించవలెను.

(1) గాంధిమహాత్ముని తలంపులో పారిశ్రామికమనగా విశేష వ్యాప్తితో అనేకమంది యొకప్రదేశములో పనులుచేయుచు ఒక్కని మూలధనముతో నడుపు వృత్తులు. ఇట్టివృత్తులు యజమాని లాభము కొఱకై యుండును. ఇట్టి పారిశ్రామిక వృత్తులకు గాంధిగారి "బలవ ద్విరోధి." యూరప్పులో యిట్టి పారిశ్రామికజీవనమువల్ల కొలదిమంది ధనవంతులై ప్రజాసామాన్యము అధమస్థితికి దిగిపోయిరి. ఇతరదేశ ములు నిర్ధనులైరి. హిందూదేశముకూడ యిట్టివృత్తిని అవలంబించి ధనము సేకరింపగలదా? హిందూదేశముకంటె ప్రస్తుత ములో అధమదేశము లేకపోవుటవల్ల హిందూదేశమున కట్టి లాభమును గలుగదు. 2. ఇట్టి విశేషపారిశ్రామిక పద్ధతి, వేర్వేరుదేశముల పోటీలకు కారణమై యుద్ధములను తెచ్చును. 3. మఱియు, సామాన్య గ్రామ

జీవనమును నాశనము చేసి అసంతుష్టిని కలుగజేయును. (యంగు యిండియా 1927. పే. 150). 4. వస్తువుల ఉత్పత్తిలో మెషీనులు ఉపయోగించుటవల్ల, దేశమునందు ప్రజలు నిరుద్యోగులై సోమరు లగుదురు. 5. అట్టిస్థితివలన దేశములో కొందరే ధనాధికారులై, మిగత జనులను అణచిపెట్టియుండుట కలుగును. అందువల్ల పూర్ణపారిశ్రామికము గొప్పఅరిష్టము. (యంగ యిండియా 1924–1926). కాబట్టి ఖద్దరు ప్రధాన సాధనముగా ఇట్టి స్థితిని ప్రతిఘటించవలసియున్నది.

అయినను, కొన్ని మార్పులతో పారిశ్రామికమునుగూడ శ్రేయోదాయకముగా చేయవచ్చును. గాంధిమహాత్ముని యుద్దేశ్యములో పరిశ్రమలుకూడ ప్రకృతి శక్తులలో ఒక తరగతికి చెందినవి. ప్రకృతిశక్తులు మన సుఖమున కుపయోగింపవచ్చును; లేక మన యొక్కగాని, యితరులయొక్కగాని నాశనమునకు ఉపయోగింపవచ్చును. హిందూదేశములో పరిస్థితులు, యూరపులోకంటె యితరమయినవి కాబట్టి యీ దేశములో కొన్ని మార్పులతో పరిశ్రమలను వృద్ధి పొందింపవచ్చును. మిల్లు అధికారులు తమ కూలీలను, భాగస్వాములుగను, తాము సంస్థను గౌరవముగ, సుఖకరముగ నడిపింపవచ్చిన బాధ్యులుగను యెంచినచో, సామాన్యపరిశ్రమలు విరోధాలోచన జననాశహేతువులు కావు. హిందూదేశములో ఆధ్యాత్మిక తత్త్వము నూజమునుటవల్ల, పూర్తిగా దేశము పారిశ్రామిక మయిపోవునని భయపడ నవసరము లేదు. యూరోపు ఖండమే కొంతకాలమునకు తన జననాశనమును గుర్తించి హిందూదేశపద్ధతుల ప్రకారము సామాన్య గ్రామ్యవృత్తులకు పోవలిసివచ్చును. (యంగుయిండియా 1924—1926, వాల్యూం, 683-684). యంత్రసాధనములవిషయమై మహాత్మ గాంధియొక్క అభిప్రాయములు 'ఇండియన్ హోమ్‌రూలు' వ్రాసిన నాటినుండి కొంత మార్పుచెందినవి. ఆగ్రంథమునందు సాధారణముగా నుపయోగించు ప్రయాణసౌకర్యము లిచ్చు పాశ్చాత్యయంత్రసామగ్రిని ఖండించియున్నాడు. అందు యంత్రములు మహాపాపసూచకములు (పే. 109). యంత్రములమీద వ్యామోహము వృద్ధియైనయెడల దేశము దుఃఖపూరితమగును (పే. 106). యంత్రసామగ్రియెడల ఒక్క సుగుణమునుగూడ నిరూపించుటకు నాకు జ్ఞప్తికివచ్చుటలేదు. దానియొక్క చెడుగులనుగూర్చి గ్రంథములు వ్రాయవచ్చును. (పే. 109).

గాంధిమహాత్ముడు ఇంతతీవ్రముగ యంత్రములనుగూర్చి వ్రాయుటకు కారణముల నాలోచించినచో ముఖ్యముగా నాల్గు కనిపించుచున్నవి. 1. హిందూదేశమునందు దేశీయములను చేతివృత్తులను నశింపచేసి, హిందూదేశమును దరిద్రముగ చేసినవి మాంచెస్టరు మిల్లులు కదా? 2. యూరోపువారు తమయొక్క యంత్రముల శక్తికి మించినందున వినాశనమును పరిపాలించుచున్నారు. 3. యంత్రశాలలో పనిచేయు కార్మికులజీవితము మిక్కిలి హీనముగా నున్నది. 4. యంత్రసామగ్రులు విషయలంపటులకు పాశ్చాత్యుల నాగరికతజనితములు. (యంగుయిండియా 1924-1926 వాల్యూము, పే. 1131.) గాంధి మహాత్ముని కే యంత్రవిముఖత ఎంతవరకు వెళ్లినదనగా యంత్రశాలలన్నియు భూమిపైనుండి యొక్కసారిగా అదృశ్యమైనను తా నొక్క కన్నీటి బిందువైనను విడువనని నుడివియున్నాడు.

కాని మహాత్ముడు దూరదృష్టితో వీక్షించి యం ప్రకృత నాగరికతలో నుండి పూర్తిగా తొలగించుట అ గుర్తించియున్నాడు. అందువలన కొన్నితరహాల యంత్రముల యోగింపవచ్చునని కొంతవర కంగీకరించియున్నాడు. 1. అవశ్య మయిన మానవప్రయాసను తగ్గించునవి. అనగా సింగరు-కుట్టు-యంత్రములవంటివి. యజమానుల స్వార్థ లాభమునకుగాక లోకమునకు సమస్తజనుల సౌఖ్యార్థమును, దేశజాతిని లేక యుపయోగింపబడునవి (యం. ఇం. పే. 1109). 3. జీవితము సులభముగా గడుపుట కుపయోగించు యంత్రములు. అనగా, జీవితములో ముఖ్యముగా ఆరోగ్యమును రక్షించుకొనుట కుపయోగించు యంత్రములు బైసికిలు, మోటారుకారులు ముఖ్యావసరములు కావు. 5. జీవిత సంరక్షణయందు ఏర్పడినయంత్రములు. మహాత్ముడు స్టీమరులు, టెలిగ్రాఫులు, పాశ్చాత్యపారిశ్రామిక జీవితమునకు ఉపకరములు కానియెడల వానినిగూడ అంగీకరించునని నుడివియున్నాడు. "యంత్రముల నిరోధింపను; యంత్రములపైని గలవ్యామోహమును నిరోధింతును." మానవశ్రమ తగ్గించు యంత్రములపై వ్యామోహపడి వానిని విరివిగా నుపయోగించినందువల్ల మానవులు తిండిలేక వీధులలో అల్లాడుచున్నారు. మానవప్రయాస కొంతమంది ధనికులకేగాక సర్వమానవులకును తగ్గవలెను. ధనము సర్వజనుల హస్తగతమై యుండవలెను. ప్రస్తుతకాలములో యంత్రములు ఏ కొలదిమందియో, జనసామాన్యము మీద దాడిచేయుట కుపయోగించుచున్నవి. (యంగుయిండియా 1924-1926). పై ఉదాహృత భాగములబట్టి యంత్రశాలలు సామాన్య జనులకు హింసను తెచ్చిపెట్టినందువల్లనే యంత్రములయెడ మహాత్ముడు విముఖుడైనచున్నాడని స్పష్టమగుచున్నది.

అర్థశాస్త్రము, ధనసంపాదనవిషయమై మాత్రమే ఆలోచించును. మహాత్ముడు అనవసరముగా విరివిగా ధనసంపాదనమును నిరసించును. అపరిమితార్థికాభివృద్ధి నైతికజీవితమునకు ప్రతికూలమని ఆతని యభిప్రాయము. మానవుడు తనకు కావలసిన తిండి, బట్ట, ఉనికిచిప్ప ఇతరములు వాంఛింపగూడదు. ఈ మాత్రపు పనులకు ఆర్థిక శాస్త్రసాహాయ్య మనవసరము. ఆర్థికశాస్త్రమును వేరుశాస్త్ర మనవసరము (వ్యాసములు-ఉపన్యాసములు పే. 255). ఆర్థికశాస్త్ర గ్రంథములకంటె మన ధర్మశాస్త్రములే ఎక్కువ మార్గదర్శకములు. ఆతనివ్రాతలలో మతమునకును ఆర్థికవిషయములకును గల సంబంధమును చర్చించియున్నాడు. కాని మతబోధచేయుటకు పూర్వము తిండి, బట్ట యిచ్చుట ముఖ్యావశ్యములై యున్నవి. ఆర్థికశాస్త్రము మతసూత్రముల ననుసరించి యుండవలెను. మతము ఆర్థికరీతి ననుసరించుటకు సానుకూలమై యుండవలెను. 1927 సం. యంగు ఇండి

యాలలో మతమునకును, ఆర్థికజీవితమునకును గల పరస్పరసంబంధమును విపులముగా మహాత్ముడు చర్చించియున్నాడు. వానిలో ముఖ్యాభిప్రాయ మేమనగా జంతుహింసా నివారణసంఘములు, గోరక్షణ సంఘములు మొదలైనవి అశక్తములగు గోవులను రక్షించుటకు తగిన ధనబలముగలవై యుండవలెను. మతసంస్థలుకూడ ఆర్థికవిషయములను మరువరాదు. సర్వజన సౌఖ్యసాధనముగా గాక యేసంస్థను గా... ...ర్థ స్వీకరణమునకై నడుపరాదు.

పెద్దనగరములయెడ నిరసన

పెద్దనగరములయెడల మహాత్మునికి గల నిరసనభావమును సూక్ష్మముగా యీ క్రిందిభాగముల క్రింద గమనింపవచ్చును. (1) పట్టణములలోని జీవితము పల్లెలలోని జీవితముకంటె అధమమైయున్నది. (2) ధనధాన్యవృద్ధికి, వానియుత్పత్తికి కారణములైన గ్రామముల భాగ్యమునంతయును పట్టణములు పీల్చి పిప్పిచేసి, తమ అన్యాయపు పోషణకు ఉపయోగించుచున్నవి. (3) హైందవ నాగరికత ముఖ్యముగా గ్రామసమన్వితమైనది. పాశ్చాత్య నాగరికత పట్టణములలోనే యుండునది. మనపూర్వులు నగరములను ప్రజలకు వలలవంటివనియు, వృథాభారములనియు ఎంచియుండిరి. అందువల్ల పట్టణములలో ప్రజక్షేమము లేదని యెంచియుండిరి. మహానగరములు దుష్కార్యాచరణనిలయములై వ్యభిచారాదిరోగభూయిష్ఠములై యున్నవి. తప్పిదేశములలో ధనవంతులు పేదలను దోచి జీవింతురు. (ఇండియన్ హోంరూలు పే. 65) హిందువులకు వారిస్వభావమునుపట్టి గ్రామజీవనమే సహజము. ఎవరికి వారు శుభ్రముగా నుండుటయే కాని, సమూహముగానుండి మ్యునిసిపల్ శుభ్రతవంటిది అనుభవించుట వారికి సహజముకాదు. పాశ్చాత్యులు ఐహికసుఖము నపేక్షించి మ్యునిసిపాలిటీలు మొదలైనవి నిర్మించి గ్రామములను విడిచిపెట్టిరి. నగరపారిశుద్ధ్యము నందు పాశ్చాత్యులనుండి మనము అనేకలాభకరములగు సంగతులను నేర్చుకొనవచ్చును. (యంగుఇండియా 1924-26.) మరియు, అట్టిదగు పెద్దపట్టణములు, గ్రామముల జీవరక్తమును పీల్చి, తాము దేశమునకు పీడవలె వర్తించుచున్నవి. ఖద్దరు పరిశ్రమ ఒకవిధముగా తిరిగి గ్రామపునరుద్ధరణకు ఏర్పాటు చేయబడినది. తూర్పునుండి పడమరకు ఉత్తరమునుండి దక్షిణమునకుపోవు విరివియైన యుపదారులు, గ్రామములయందలి సామాన్యజనుల భాగ్యమును లాగివేయు అనేకనాళములై యున్నవి. తిరిగి పట్టణములనుండి పల్లెలకు ధనమును ప్రవహింపజేయవలెను. (యంగుఇండియా 1927)

స్వదేశీ సూత్రము

మహాత్మునియభిప్రాయములో స్వదేశీయనగా దేశీయములైన సంస్థలను జీవింపజేసి దేశములో ఉత్పత్తియగు సామగ్రినే ఉపయోగించవలెను. తత్సూత్రము, మతముప్రకారముగాను, రాజకీయముగాను, ఆర్థికముగాను కూడ వర్తించును. అందువలన మననాగరికత, మతము, భాష, వస్త్రధారణము మనరాజకీయ, ఆర్థికసంస్థలును దేశీయోత్పన్నములై యుండవలెను. తాత్కాలికముగ కొంచెము అసౌకర్యమును కలిగించినను దేశీయవస్తువు మొదలయినవాని విషయములయందు పట్టుదల కలిగి యుండి ఒకవిధముగవిధిగా ఎంచి వానిని వదలకుండ నుండవలెను. ఆర్థికముగా, మనదేశములో తయారైనవస్తువులనే మనము ఉపయోగింపవలెను. మరియు యీ వృత్తులు లేనియెడల దేశము దరిద్రముగనో వానిని ప్రోత్సహించి అభాగములలోనైనను విదేశవస్తువులను బహిష్కరింపవలెను. అందు వలన విదేశీవస్తువులను పూర్తిగా బహిష్కరింపవలెనా? దానికి ప్రత్యుత్తరము పూర్తిగా విడువనక్కరలేదనియే. ఈదేశములో తయారుకాని కొన్నివస్తువులనుమాత్రము వాడవచ్చును. అనేక విదేశీయవస్తువులు మనకు అవసరము లేనిచో, వాని ఉపయోగము త్యజించుకొనవలెను. అనేక అవసరవిధములు మానినయెడల దేశము చాల ధనవంతమై యుండును. మనవిషయములలో ప్రధానమైనవానిలో బట్ట ముఖ్యమైనది. వస్త్రవిషయములో చేతితోవడుకుట, నేయుట ప్రారంభించినయెడల పూర్తిస్వదేశి వెంటనే లభించును. మహాత్ముడు ఖద్దరునై యెంత యొక్కువగా శ్రద్ధవహించుచున్నాడో పైకారణము స్పష్టీకరించును.

మహాత్ముని ఆర్థికాశయములు:— మహాత్ముని ఉపన్యాసములు వ్రాతలు గమనించినచో యీదిగువ అంశములు ముఖ్యముగా తోచును. (1) ఆహారము వస్త్రము, నిలుచుటకు తావు సర్వమానవులకు ఉండునటుల ఏర్పడవలెను. ఈలోటులు తీరినగాని మానవుని దైవచింతన కలకాలముండదు. (2) ఆహారవస్త్ర తరగ్యోతరము లగు కోరికలు ఆముష్మికమునకు సహాయముగా నుండవు. అందువలన అనవసరములు. (3) ప్రతిమానవుడును తనకు కావలసిన ఆహారము, వస్త్రము స్వయముగా తయారుచేసికొనవలెను. (4) ప్రతిగృహము, ప్రతిగ్రామము ప్రతిదేశము, ఆర్థికముగా స్వయంసహాయభూతమై యుండవలెను. (5) ఆహారము, వస్త్రము లాభమునిమిత్తము వర్తకమునకు లోనై యుండకూడదు. (6) విరివిగా జరుపు వాణిజ్యము వ్యక్తిలాభమునకుగాక సర్వజనోపయోగమునకై యుండవలెను. (7) యంత్రములు కొంతవరకు ఉపయోగింపవచ్చును. కాని వానిని పూర్తిగా త్యజించుటయే ఆశయముగా గమనింపవలెను. (8) సారాయము, నల్లమందుసారాలలో వర్తకము నాటంకపరుపవలెను. (9) దేశదేశములనుండి వలసపోవుట శ్రేయోదాయకముకాదు. (10) ప్రజలలో ధనవ్యత్యాసముండుట తొలగింపలేము కాని అన్నితరగతులవారికి పరస్పరస్నేహభావముండవలెను. (11) అనవసర-అపాత్రదానమును వదలివేయవలెను. "పనిచేయక, తిండిలేదు" అనుసూత్రమును అనుసరింపవలెను. భిక్షాటనవృత్తిని పోగొట్టవలెను. (యంగు ఇండియా 1924-26). (12) ప్రతిమానవుడు దేహముయొక్క శారీరక శ్రమపడవలెను. అందువలన పాటు పడుటయొక్క ఘనత తెలియును. సామాన్య-పాటకపుజాతియొక్క అనాదరణ తగ్గి గౌరవము కలుగును.

ఫి ర దౌ సి

జి. జాషువ కవిగారు

ఓ సుల్తాను మహమ్మదూ! కృతకవిద్వత్కాంతుల న్నమ్మి యా
శాసౌధంబును గట్టుకొంటి వది విస్తారంపు టాకాశమై
నా సర్వస్వము దొంగిలించి నరకానన్ గాలిపోయెన్ వృథా
యాసప్రాప్తిగ నిల్చినాఁడ నొక దుఃఖాక్రాంతలోకంబునన్.

పూనిక రాసికెక్కె మనుజభుక్తి యొసంగెను రాతిగుండె, సు
ల్తానుల కన్యకీయకవితాసుధఁజెందిన పాతకంబు, నా
పై నటనం బొనర్చినది వాస్తవ మిట్టి స్వయంకృతైకదో
షానలదగ్ధమై చనిన యర్థము నాకు లభింపఁబోవునే.

హాయిగ నీయశస్సు వెలయంగల చక్కని మేడఁగట్టి దీ
ర్ఘాయువుఁ బోసినాఁడ భవదీయవల్లికి, పట్టిచేతులన్
బోయెద నంధకారమున ముష్టి, సుఖంబుల ప్రొద్దు గ్రుంకె, రా
జా! యిఁకఁ దాఁసవించెద, భయంకరదుఃఖసమాలవాటికన్.

ఒక్కొక పద్దియంబునకు నొక్కొక నెత్తురు బొట్టు మేనిలోఁ
దక్కువఁగా రచించితి వృథాశ్రమయయ్యెఁ గుణీనుఁడైన రా
జిక్కరణిన్ మృష ల్పలుకునే? కవితా ఋణమీయకుండునే
నిక్కమెఱుంగనైతి గజనీ సులతాను మహమ్మదగ్రణీ!

ఇంక విషాదగీతికలకే మిగిలెన్ రసహీనమై, మసీ
పంకము నాకలమ్మున, నభాగ్యుఁడనైతి, వయఃపటుత్వముః
గ్రుంకె, శరీరమం దలముకొన్నది వార్ధకభూత మీదిరా
శాంకితబాష్పము ల్ఫలములైనవి ముప్పదియేండ్ల పూజలున్.

అల్లా తోడని నమ్మి నా పసిఁడికావ్యద్రవ్యమున్ వెంటతోఁ
తెల్లింపక్ దొంగకొన్న టక్కరివి, నీచేఁ బూజితుండైనచో
నల్లాకున్ సుఖమే? మహమ్మదునృపాలా! సత్యవాక్యం బెవం
డుల్లంఘింపఁడొ వాఁడె పో నరుఁడు ధన్యుం డిద్ధరామండలిన్.

చిరముగ బానిసేయు నభిషేక మొనర్చితి, మల్లెపూవు ట
త్తరు లొలికించి, మాయజలతారున రాదుగదా? పసిండి యా
కటకటతురుష్కభూపతి! యఖండమహీవలయంబునందు నా
శిరమునఁ బోసికొంటిని నశింపని దుఃఖపు టగ్నిఖండముల్.

అలసట దీర్చుకొందును మహమ్మదు రాజులతో సమాధిశ
య్యలపయి, ముప్పదేఁడుల ప్రయాసకు డెందము కందిపోయె, ని
ర్మలమగు చిత్తశాంతి కిఁక మార్గము లేదెవలేని పంపు వె
న్నెల గురియించు నాకవిత నీకు లభించె నబద్ధవాదికిన్.

యాచ్ఞా దైన్యము

అబ్బిశెట్టి లక్ష్మణస్వామి నాయుడుగారు

౧

నానయొకింతలేమిని సనాతనధర్మముమాని పొట్టకూ
దూన ననేకమాయలకు నోడి మనంబునఁ బుట్టెడానతోఁ
గాని కులంబుఁ జేరి కడగండ్లకులోనయి "దేహి" యంచు యా
చ్ఞానతమస్తకం బగు జనంబు జనింపగనేల దైవమా!

౨

పాండిత్యంబు యశంబు చూడరు ప్రభావంబన్న నేమున్న దే
మండీ యందరు డబ్బుకోస మిది యెత్తైవఁను రంతేను నో
క్కండుం దీర్పఁడు క్షుత్పిపాస లకటా! కానంత దైన్యంబుతో
నుండంజూచి మొగాన మూతురిఁక నయ్యో యాచ్ఞ యేపాటిదో!

౩

పరువా లేదు, ధనంబు లేదు సుఖమా మాట్లాడఁగా రాదు నెం
దటిలోనం జెయి క్రిందుమాత్రమె యిసీ దైన్యంబు యాచ్ఞార్థమై
ధరఁ బుట్టం జనుగాని యెవ్వఁ డిది స్వాతంత్ర్యంబుఁ బోనాడి నెం
బరవిస్తై గరతుల్య దైన్యమును నాహ్వానించుఁ జాకుండఁగన్.

౪

పడుచును లేమచున్ మెరకపల్లములే యనుకోక యేఁగి కా
ల్నడకను వానిపంచఁ బదినాళ్లు పడింబడి నెట్టి చాకి రొ
క్కఁడెఁడే గతిలేక చేసి తుది గవ్వయుఁ గానఁగలేక తాను సూ
ర్పడి నడువంగలేని నరువాలక మెంతటి జాలిఁ గొల్పెడిన్.

౫

కుడువఁగఁ గూడులేదు పడుకోఁ బరుపా యసలే హుళక్కి, నె
క్కడఁ దలఁదాచుకోఁ దలముఁ జేరెఁడు గల్గదు; కట్టుబట్ట చే
పడదు శరీర మెల్లఁ జెడి పాడగుఁ జిమ్ముగతిఁ స్మశానంబులోఁ
జిడిముడిపాటు హెచ్చు ఛిఛిఛీ పరదేశము నేఁగ యాచ్ఞకై.

౬

ఫలముంగోరుట సిగ్గు బాగ్గగును సన్మానంబు మన్నైను న
త్త్వశీలన్ శక్తియుఁ జట్టుబండ లగు క్రోధావేశమా హెచ్చుఁ జం

చలతం జేసి మతిభ్రమంబు గలుగున్ సర్వంబు నీరీతి క
ష్టాలనొండొంటికి మూలమై చెడును యాత్రాదైన్య నైచ్యంబునన్.

౭

రారమ్మింకొకమారు "పో, తిరిగిరా రావయ్య రే పిప్పుడే
రా, రాలే" దని తూలనాడి పలుకన్ రాపిల్లఁగా ట్రిప్పులం
బోరామిళ్లకు రైలుబండ్లఁ దిరుగన్ ముప్పూటకున్ ఖర్చులిం
తే రానున్న ఫలంబు యాత్రకయి పోతే లోభిగేహాళికిన్.

౮

కాళ్లు పడిపోయె మోకాళ్లు కదలిపోయె, వంటపూఁటింట సొమ్మంత వదలిపోయె
రైలుఛార్జీల నటునిటు రాపిడాయె, చావుబ్రాఁగాయె యాత్రకై దేవురింప.

౯

సర్వలోకాలు కుక్షిలో సాఁకు సతఁడు, బడుగుఁడై నేలమూఁడడుగు లడిగికొనుట
దేవదేవుఁడె జంగమై తిరిపెమెత్తి, కొనుట యాత్రానిశాటికై కోలుగాదె.

౧౦

కాలు చేతులు చక్కఁగాఁ గదలుచున్న, బుద్ధి చూఱుకుఁగఁ బనిసేయు ముందు వెన్క
లను నెఱింగిన నిజముగాఁ దనువునందు, నసువు లేయున్న యాత్రకై యరుగనగును.

వీరధర్మము

ఉభయభాషాప్రవీణ, తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు

(పల్నాటి వీరశిఖామణి యగు బాలచంద్రుఁడు రణమొనర్పఁబోవు తలంపు వెలువరించిన తఱిఁ
దల్లియగు నైతాంబ యిట్లనుచున్నది.)

అక్కట కుమార! నీకవ - రిక్కరణిన్ బోధఁజేసి రీ వెక్కడఁబో
రెక్కడఁ బోరున మెక్కడఁ - జెక్కిలి నిటు మీటఁ బాలు సిందెడి నీకున్.

బంతులాటగాదు బలిచెడుగుడుగాదు - బొంగరాల విసరు భంగిగాదు
గోలిగుండ్లనాడి కొనుమక్కగాదు సం - గరము తగరుపోరు కాదు తనయ!

హుంకారము లతులధను - ష్టంకారము లార్భటులును జంకెనలును బల్
అంకెలుఁ బొంపిరివోవుడు - సంకులసమరోర్వి నిల్వఁజాలుదె తండ్రీ?

మదగజఘీంకృతుల్ తురగమండలిహేషలు భేరిభాంకృతుల్
రథగణనేమిధంధణ లరాళకరాళకృపాణఝంఝళల్
గుదిగొను సింహనాదము లకుంఠితభంగిఁ జెలంగ సాధ్వసా
స్పదమగు యుద్ధరంగమున బాలుఁడ నీ వెటు నిల్తు సెప్పుమా ?

కత్తుల తళతళలకు నీ - చిత్తము కంపింపఁ గనులఁ జీఁకటిక్రమ్మన్
దత్తఱపడు వడిఁ బగ తోఁక మొత్తమ్ము ముట్టనెట్టు మొత్తెదువారిన్.

యుద్ధము లొనర్చి దేశంబు నుద్ధరించి - జాతికిం గులమునకు విఖ్యాతిఁ దెచ్చి
మమ్ము నలరింప భావికాలమ్ము లేదె ? - తరుణమిదిగాదు మాను మీతలఁపుఁ గుఱ్ఱ!

సంతతిలేక కడుంగడుఁ - జింతిలిచింతిల్లి చిట్టచివరకుఁ గన్నాం
డింత దయ సూప ని న్గని-సంతస పడితిన్ ఫలించె జన్మం బనుచున్.

నానిధానంబవీవు నాప్రాణమీవు - నన్ను నెడఁబాసిపోయెదే నాయనమెడసి
తగవుగా దీప్రయాణంబు తగదు తగదు - విడువు సంగ్రామవాంఛనో వెడఁగుఁగుఱ్ఱ!

నీతండ్రి రణోత్సుకిఁ జన - నా తోడై యుందువనుచు నమ్మితి నెదలో
నోతండ్రి ! నాకడుపునం - దీతఱిఁ జిచ్చిడకుమేటికీ సాహసముల్.

ఆలింపుము నాపల్కులఁ - జాలింపు మపాయజనకసంగరయాత్రన్
దూలింపుము రోషమ్మును - బాలింపుము నీదుతండ్రి పంపుకుమారా !

వ. అనుటయు నబ్బాలచంద్రుఁ డిట్లనియె.

వెఱఁగయ్యె నీదుపల్కుల - తెఱఁగుం బరికింపఁ దల్లి దెఱవకు నెఱపో
టరియగు బ్రహ్మనపత్నికిఁ - బిఱికితనం బిట్లువెల్లి విరియుండగునే.

బాలుఁడవంచు సంగరము భంగు లెఱుంగనివాఁడ వంచు గు
ఱ్ఱా లిగిలించినంతనె కరంబు భయంపడెదంచు నాకహో
పోలని నీతులం గఱపఁబోకుము వైరివిదారణక్రియా
ద్వేలయశస్కుఁడౌ వెలమవీరశిఖామణి నీఁ డెఱుంగుమా!

బాలుఁడు గాఁ డితండు యువపట్టము నేలెడుదిట్ట యౌవన
శ్రీలలితుండె సత్క్రియలఁ జేయవలంతి యతండె దుస్థితిన్
దీలుపడంగఁదోలి నిజదేశసముద్ధరణా బొనర్పఁగన్
జాలిన మేటివాఁడె పటుసాహసకోహలుఁ డూహ సేయఁగన్.

కొండలఁ బిండియొనర్చెద, దండధరుండైన విరోధిదళములనెల్లన్
జెండాడెద వేల్మిడిబ్బ, హోమ్మంశంబులఁ బట్టి బంతు లాడెద జననీ!

కారెమపూఁడి రంగమునఁ గయ్యముకోసము కాలుదువ్వుచు
న్నారు తెలుంగుజోదు లదనన్ గదనంబునఁ దూఁకి మూఁకలో

వీరవిహారము సలిపి విశ్రుతకీర్తిఁ గడింపకున్న నా
పేరును బెంపుసొంపు చెడఁ బెద్దలుఁబిన్నలు బ్రువ్వఁదిట్టరే.

జనకుం డాహవభారము న్నిజభుజస్కంధంబునం దాల్చి తీ
అనికష్టంబులఁ జిక్కి క్రుక్కి తతి ధైర్యస్థైర్యవిభ్రాజి యౌ
తనయుం డెవ్వఁడు రాణివాసములఁ జింతంబాసి వాసించునో
జననీ! వేగ ననుజ్ఞయిమ్ము సమరోత్సాహంబు తీండ్రించెడిన్.

ఆహవమున కిప్పుడ చని - దోహలమునఁ గసిమసంగి దుష్టవిరోధి
వ్యూహంబులఁ ద్రుంచెద నా - బాహాబలమెల్లఁ దేట పడు చందమునన్.

తెలుఁగుం దేశచరిత్రకుఁ - దెలుపిచ్చి సువర్ణవర్ణచిత్రితములు నై
పలునాఁటి వీరగాథలు - విలసిల్ల నొనర్తు నారవిసుధాకరమున్.

గత్యంతరంబు సెప్పకు - మత్యంతోత్సాహమలర నాజి "యశో వా
మృత్యుర్వా" యని దూఁకెద - నిత్యంబగు యశము దెసల నింపెదఁ దల్లీ.

వెలమలు కమ్మవీరు లతివిక్రమధుర్యులు రెడ్డిజోదులుం
దెలఁగలు దేశదాస్యమును ద్రెంప విరోధిశిరోధిఖండనో
జ్జ్వలకరవాలహస్తులయి సంగరలక్ష్మి నలంకరింప నన్
నిలుపఁ దలంచెదిందు జననీ! విను నేమనువాఁడఁ జెప్పుమా.

స్వార్థనిరతుండు తుచ్ఛభోగాభిరతుఁడు - పాఱుఁబోతు దేశద్రోహి పైసిమాలి
మూలడాఁగిన డాఁగుఁగా కాలమునకు - దూఁక కెవఁడుండు నిక్కతి పీకతోఁడ.

నీవెఱుఁగని ధర్మంబులు - లేవైనను బ్రేమమోహలీనాత్మకనై
యీవిధిఁబల్కెదు దానిం, బోవిడువం దగిన యదను పొమ్మిది తల్లీ!

పుత్రుఁడని మిత్రుఁడనియుఁ గళత్రమనియు - భర్తయని సోదరుండని బాంధవుఁ డని
బాలుఁడని వృద్ధుఁడని తలంచువేళ గాదు - తల్లిరో సాగుచుండె స్వాతంత్ర్యరణము.

కరికర్ణాంతవిలోలము - శరీరము తడిస్నేహంబు సకలార్థంబుల్
సరసీరుహదళగతశీ - కరములు భోగములు వినఁ గాంతలు నగునే.

కాయం బనపాయముగా - దోయమ్మరో! కీర్తిమాత్ర ముండును గవిరాట్
గేయంబై యాచంద్ర - చ్ఛాయానాయకము దశదిశావ్యాప్తంబై.

వీటనున్నను గాటంపుఁ గాటనున్న - మిత్తి నెదిరింప నెవనికి శక్తిగలదు
ఉప్పతిల్లుచు తెల్లుచు నుండుఁగాని - మొల్లప్రొద్దులు నొక్కమే నెట్లు నిలుచు.

బ్రదికిన నాల్గుదినంబులు - నదిరా యని జగము మెచ్చ నటు పౌరుషసం
పదపొంపిరి వోవఁగనుం - డఁదగున్నరుఁ డంచు బుధు లన న్వినవో కొ.

"అరయ విదృతస్వర్గ - ద్వారము రాజులకు నాహవం" బంచు మహో
దారుఁడు శాంతనవుఁడు తా - భారతసంగ్రామమందు భాషింపఁడొకో.

౧. శ్రీమతి నమ్మిడివల దుర్గాబాయమ్మగారు. (౯) ౨. శ్రీమతి అంగచ్చి అమ్మాళుగారు. (౯) 3. శ్రీమతి కామాక్షి అమ్మాళుగారు, (౯)
౪. శ్రీమతి కే. యస్. మీనాక్షి అమ్మాళుగారు. (౯) ౫. శ్రీమతి సరస్వతి అమ్మాళుగారు. (౯)

చెన్నపురి ఉప్పు-సత్యాగ్రహదళము

౧. నాయకుడు: శ్రీ వి. యల్. శాస్త్రిగారు. ౨. స్త్రీల ఊరేగింపు. నాయకురాలు: శ్రీమతి సమ్మిడిపల దుర్గాబాయమ్మగారు.

అమ్మరో! వీరసింహముల కాహవరంగ మొకండె వానరో
గ్యమ్మగు కాననం బచటఁ గాయముఁ బాసినఁ బాయకున్న సౌ
ఖ్యమ్మున కించుకంతయును గల్గదు లోటలకేగలేని ద
ర్దమ్ములు భుక్తిముక్తులకుఁ దప్పదురం చనరొక్కొ పండితుల్!

తను వస్థిరంబు గావున - మనుజుం డనయంబు నప్రమత్తతతోడం
బాసరింపం దగు మృత్యువ - దవసదనావాసి పోలెఁ దనధర్మంబుల్.

ఉత్తమమగు నరజన్మం - బెత్తిన ఫలమేమిః? సుగతికేగెడుమార్గం
బెత్తోయంబునఁ గావక - మత్తిల్లి చరించునతఁడు మాతరో చెపుమా!

వ. సుగతికిం బాత్రంబులగు వృత్తంబులు రెండుమాత్రంబ కలవు. వాని నెఱింగింతు వినుము.

గురుశుశ్రూష లొనర్చి ధర్మవిదుఁడై కోపాదులం గెల్చి సం
సరణాబ్ధిం దరియించి నిశ్చలమతిన్ సత్సంగతిం గాంచి త
త్పరతత్త్వంబు నెఱుంగు మానవుఁడు శుంభత్తేజముం దాల్చి తా
నిరతానందనివాసరాజ్యపదవిన్ నిర్భీకుఁడై నిల్చెడిన్.

ఎవఁడు పరరాజవశ్యమై నవసి దాస్య - శృంఖలాబద్ధమై నిజశ్రీవిలాస
దూరమై గతగౌరవోదారమై దు - రంతపరిభవజనితదుఃఖాగ్ని హేతి
పటలసంతప్తహృదయమై పరితపించు - దేశమాతను గాంచి దుఃస్థితుల నెంచి
నెవ్వగలఁ గుంది వేఁడి కన్నీరు రాల్చి - మాతృదాస్యవిమోచనమహితకీర్తిఁ
బొంగి స్వాతంత్ర్యసంగ్రామభూమి దూఁకి - వీఁక రేఁకెత్త మార్తురమూఁక నెదిరి
చించి చెండాడి దోశ్శక్తి చెడినవెనుక - వైరివీరాసినిర్భిన్నవక్షుఁడగుచు
నలసి ధైర్యంబు విడక "ధన్యోఽస్మి" యనుచు - నమలమగు దేశమాతృపాదాబ్జసీమ
కసువులను ధారవోయు న య్యనఘమూర్తి - గగనవీథికిఁ జని నిరాఘాటధాటిఁ
జండకరమండలముఁ జించి చెండిపైచి - గుంపుగూడి నిలింపు లగ్గింపఁ బెంపు
సొంపుసీపింప మోక్షంబుఁ జూఱఁగొనెడి.

వ. ఇందుఁ దొలుకర్మంబు మముబోంట్ల కయితిగాని చెయ్యంబు కావుటం జేసి కడపటి మార్గంబ మాకు శరణ్యంబు. శస్త్రికజీవనులకు నాలంబమే లిఃసదనంబు. శౌర్యంబు నెడసి యెన్ని ధర్మువు లొనర్చిన మమ్ము విజ్ఞులు మెచ్చంబోరు. వారికి నీచంబోవు తజె వెన్నుండు కివ్వడికిం గఱపిన సుద్దులపొలకువ నెఱుంగవే? వెండియు,

మాతృదేశం బన్యమనుజేశ్వరునిచేతఁ - జిక్కి స్వాతంత్ర్యంబు దక్కి తనదు
జాతీయతను బాసి చేతోగతంబైన - తలఁపు వెలువరింపఁ దగినవాక్కు
నెడసి లోలోపలనే క్రుళ్లికుములుచు - నీచదాస్యమున మునింగి పిఱికి
తనము వరించి నితాంతకష్టపరంప - రల నీఁగి దారిద్ర్య మలమ దిక్కు
లేక శోకించువేళఁ దల్లి మొర నాల - కించి మైపులకింపఁ జలించి కొంచె
మేని నామెకుఁ దోడ్పడ లేనిబిడ్డ - బ్రతుక దేటికి? ధాత్రికి బరువుచేటు.

వ్యాసము

రాయసము వేంకటశివుడుగారు, యం. ఏ.

వ్యుత్పత్తి, నిర్వచనము

సంస్కృతమున, విపూర్వకమగు 'అస్' అను ధాతువునకు పేర్చుట అనియును, ఉపపూర్వకమగు 'అస్' అనుదానికి ఉంచుట అనియును అర్థము. "వ్యాస మనఁగా చేదేని యొకవిషయమును విరివిగా వ్రాయుట" అనియును, "ఉపన్యాస మనఁగా చేదేని యొకవిషయమును చెత్తి విస్తరించి చెప్పుట" అనియును, శబ్దరత్నాకరము వాకొనుచున్నది. గద్యరూపవిషయప్రస్తావము ఉపన్యాస మనుటకంటె వ్యాస మనుటయే సమంజసము. [illegible] ఉత్తరహిందూదేశమున వ్యాఖ్యాన మనియును, మన యాంధ్రదేశమున నుపన్యాస మనియును వ్యవహారము కలదు.

ఆంగ్లమున వ్యాసమును 'ఎస్సే' యని వ్యవహరింతురు. 'తూచుటయును', 'యత్నించుట' యును దీని వ్యుత్పత్త్యర్థములు. "అనిబద్ధవిస్తృతవిహారణమే వ్యాస" మని జాన్సనుపండితుఁడు వచించియున్నాఁడు. "పరిపూర్ణముగఁ గాని, ఏకదేశంబుగఁ గాని పరిపాటిగ నింపుగనుక్త శైలిచే వ్రాయు నాటిదేర్చు విషయవిస్తరము వ్యాస" మని ఆక్స్ఫర్డు ఇంగ్లీషునిఘంటుకారుని యభిమతమై యున్నది. "రచయిత శిష్టానుసారముగ సులభరీతి వచనరచనను సంక్షేపరూప విషయవిస్తరణమే వ్యాస" మని బ్రిటానికా సర్వవిషయప్రకాశిక యందున్నది.

అసమగ్రమై, నియమరహితమైనది వ్యాస మని తొల్లింటి యాంగ్లేయవ్యాసకర్త లూహించిరి. కాని యిప్పటివారి యభిప్రాయ మది కాదు. వీరచయిత హృదయము, చదువరులకు సుబోధకమగు తేట మాటలతో వ్యాసమూలమున తనభావమును వ్యక్తీకరింపవచ్చును. భావ మెంత గాఢమయ్యెను, చేయవలసిన కలిగి, వ్యక్తపదలలితమై యొప్పారుటయే వ్యాసలక్షణము. అసంగమున మొదలిడియు, వస్తుతః గంభీరమయ్యు వాలకమున తేలికపడకుండుటయు—ఇదియే వ్యాసమునకుఁ గల సొంపు. గమనసౌలభ్యమును, భావకవిత్వధోరణియును దానికి జీవకళలై యలరుచున్నవి. సర్వసామాన్యపాఠకాదరణసాధనము వ్యాసమని యాధునికుల యభిప్రాయము.

ఇంగ్లీషు వ్యాసచరిత్రము

ఆంధ్రవ్యాసరచనకు ఆంగ్లవ్యాసరచన మూలం బగుటచేత, అద్దాని కథాసంగ్రహ మిచ్చుట అత్యంతావశ్యకము. క్రీ. శ. 1571 వ సంవత్సరమున ఫ్రాంసుదేశీయుఁడగు మాంటేను మొట్టమొదట వ్యాసములు రచించెను. మాంటేను వ్యాసస్రష్టికర్త యనంబరగును. లోకానుభవమును వెదజల్లుచు, మన్యమన్య నుపాఖ్యానములచే రసపుష్టినిం గావించుచు, తనయిచ్చవచ్చినట్లెల్ల ఆఖ్యాయికలను వ్యాసము వ్రాయను నను వ్యాపారమున కాతఁడు మార్గదర్శి యయ్యెను. పదునేడు సంవత్సరములకుఁ బిదప ఇంగ్లీషుకృతికర్త యగు బేకను తన ప్రథమ వ్యాసములను ప్రచురించెను. మాంటేనునుండి యాతఁడు వ్యాసరూపమును మాత్రమె గైకొని అభినవముగ నవ్యకపోలకల్పనాదిశేషములం జేర్చెను. వీరకాంతివాసియగు ఫ్రెంచిగ్రంథకర్తయును, తాత్త్వికరాజకార్యధురీణుఁడను ఆంగ్లేయవ్యాయవాదికిని వ్యాసరచనయందు సామ్యము కుదురుట దుర్ఘటము. వ్యాస మనిన సంబంధరహితము నానాపరంపర యని బేకను మతము. వ్యాసములు చెల్లాచెదరగు నాలోచన లని బేకను నుడివెను. ఉద్యోగరచనలవలన విసివి వేసారిన బేకనునకు వ్యాసరచన విశ్రాంతిపొందుటకుఁ జేరన యయ్యెది ముద్రకార్య మని యతఁ డూహించినను, జనసామాన్యమున కతి హృదయరంజకమగుటఁ బట్టి అతనికి దానియందు ముదావహమె యయ్యెను. బేకను వ్రాసిన పూర్వోత్తరవ్యాసములకు శైలిని భేదము గలదు. పూర్వవ్యాసములలోని వాక్యములు సూత్రప్రాయములై సంక్షేపరూపములై, "కటకట" మనుచుండెను. ప్రతివాక్యము భావగర్భితమై యొప్పుచుండెను. బేకనునకు విషయమె ప్రధానము. మాంటేనున కది యప్రధానము. ఆంగ్లేయవ్యాసరచనకు బేకను ప్రవర్తకుఁడైనను, "కౌలీ" వ్యాసప్రవక్త యని పరిగణింపఁబడుచున్నాఁడు. స్టీలు అడ్డిసనులు, టాట్లరు, స్పెక్టేటరు మొదలగు దినపత్రికలలోఁ జక్కని వ్యాసములు రచించి ప్రచురించిరి. అడ్డిసను రచనలు వ్యంగ్యహాస్యభూయిష్ఠములై పొలుపారుచుండెను. గోల్డుస్మిత్తు, 'భ్రమరము', 'లోకనివాసి' యను నతిమనోహరములును హాస్యరసమిశ్రితములును నగు వ్యాసములు వ్రాసెను. పదునెనిమిదవశతాబ్దమున నింగ్లండులో వ్యాసరచన క్షీణించెను. 19వ శతాబ్దమున ల్యాంబు జీర్ణవ్యాసోద్ధరణమును గావించెను.

'కాలిదయావ్యాసములు' ఏతత్కృతములే. ఇవి వ్యక్తిగతభావముల తోను, వ్యంగ్యహాస్యసంపదతోను, సొంపగు వర్ణనలతోను ఆలవాలములై యున్నవి. డిక్విన్సీ, మెకాలే మున్నగు ప్రముఖులు వ్యాసములు రచించిరి. మెకాలేవ్యాసము లన్నియు నన్ని ప్రత్యేకకావ్యములుగ నెన్నఁదగియున్నవి. ఈశతాబ్దమున బిర్రెలు, గార్డు మొదలగువారలు పేరెన్నికఁగన్న వ్యాసకర్తలు.

వ్యాసలక్షణములు

వ్యాసము నాతిదీర్ఘముగ నుండు వచనరచన. కావ్యమునకు వలెఁగాక వ్యాసమునకు విషయనిర్వహణమునందలి జాగరూకతయు, వర్ణనావైచిత్ర్యమును ఉపక్రమోపసంహారసామ్యమును ప్రధానాంగములు. వ్యాసకర్త "సూక్ష్మమున మోక్షము" చూపవలెను. విషయసంగ్రహ రచనాకౌశల్యము నాతఁ డెఱిఁగియుండవలయును. సంగ్రహముగా నున్నదని రచన నిస్సారమై యుండఁజనదు. సంక్షేపకథనంబును విషయవిస్తృతియు నను లక్షణద్వయోపేతమై వ్యాసము వ్యాపించుండవలెను. కడు విస్తృతమైనచో అది వ్యాసం బన నొప్పదు; దానిని వ్యాఖ్యాన మనియు కావ్య మనియు చెప్పఁదగును. పరిపూర్ణభావవిస్ఫూర్తియు, నిశ్శేషాంశచర్చయు వ్యాసమున నుండఁజనదు.

ఉద్గ్రంథములందువలె వ్యాసమందు శాస్త్రచర్చలు, ఖండనమండనములు, విరుద్ధాంశసామరస్యములు సమకూర్పరాదు. పదముల పరుషత్వము లేక, కోమలపదములు కలిగి, కొంతవఱకు క్రమభంగము నొందిన వ్యాసము ఉండఁదగును. చర్చయుండినను అది యున్నదా లేదా యను సందేహాస్పదమై యుండిన నొప్పును. తర్కసహితమైనను తర్కరహితముగఁ గాన్పించు వ్యాసరచన నిర్దుష్టమనుప్రతీతికిఁ గారణమై యుండును.

వ్యాసమందలి చర్చ శాస్త్రచర్చలవలె గంభీరముగ నుండరాదు. భావవైచిత్ర్యమునందువలె రచయిత వ్యక్తిత్వము తేటతెల్లముగ నుండవలెను. కావ్యములు వ్యాఖ్యానములు బాహ్యసత్యస్థాపకములు. వ్యాసమున కాంతరంగికసత్యనిరూపణమే ప్రధానము.

వ్యాసరచనను గుఱించి తమ వ్యాసరాజమున అలెగ్జాండరు స్మిత్తుగా రిట్లు చెప్పుచున్నారు. "రూపమున వ్యాసము భావకవిత్వమును బోలియున్నది. ఈ రెంటి రచనకును, ఖిన్నమై పుట్టినది గాని గురువై పుట్టినది గాని యేదో యొక మనోవృత్తియే కారణ మగుచుండును. పట్టుపురుగుచుట్టును పట్టువలె ముఖ్యభావము నేదేని వ్యాస మావరించి యుండును. ఏ దేశసాహిత్యచరిత్రము చూచినను, తొలుతనే వ్యాసకర్త లున్నట్లు కాన్పింపదు. కృతికర్తలు చరిత్రకారులు వ్యాసకర్తకు పూర్వులై యుండిరి. ఉద్రేకాదులకు లోనుగాక వ్యాసకర్త శాంతచిత్తుఁడై విశ్రాంతి నొందియుండును. అతఁడు నూతనకల్పనలకుఁ బోడంగక ఇదివఱ కున్న విషయజాలమునకు వ్యాఖ్య లొనరించుచుండును. గ్రంథకర్తలు, గ్రంథరచనగ్రాహులు దేశమునందు ప్రబలినపిమ్మటనే, వ్యాసకర్త తనరచనలు ప్రకటించును. ఆతని రచనలు "ఇతిహాస" భూయిష్ఠములు. వీని నెల్ల పాఠకులు గ్రహించి రసానుభవమును గావింపవలెను."

ఆంధ్రవ్యాస రచనాప్రారంభము

ఆంగ్లేయ పరిపాలనయు, తద్విద్యాసంస్కారజనితనాగరికతయు ఆంధ్రవ్యాసరచనకు మూలకారణములు. ప్రప్రథమమున చెన్నపురి, బందరు, రాజమహేంద్రవరము మున్నగు పట్టణములలో ఆంధ్రవార్తాపత్రికలు స్థాపితములై కాలక్రమమున ప్రబలినవి. అందలి సంపాదకీయోపవ్యాసములు వ్యాసరూపమునకే యొఱఁగుచు వచ్చినవి. ఆకాలమునఁ బ్రచురింపఁబడిన శ్రీయుత చిన్నయసూరి నీతిచంద్రికయు వ్యాసశైలికి మార్గదర్శక మయ్యెను. బందరునందలి 'పురుషార్థప్రదాయిని' చెన్నపురియందలి 'ఆంధ్రభాషాసంజీవని' నీ సందర్భమునఁ బేర్కొనవచ్చును. ఈరెండు పత్రికలకును మఱికొన్నింటికిని రాజమహేంద్రవరవాస్తవ్యుఁ డొకయువకుఁ డాకాలమున తఱచుగ చిన్నవ్యాసములు వ్రాయుచుండెను. పిమ్మట తానే పత్రికాధిపతియై, 'వివేకవర్ధని' యను పత్రికారాజమును బ్రకటించెను. ఆయువకుఁడే వీరేశలింగకవివరుఁడు.

అప్పటికి ముఖ్యముగ నా కవిపుంగవుఁడు పద్యకావ్యములే రచించుచుండెను. పత్రికాముఖమున పద్యరూపముననే పలుమారు తన యభిప్రాయప్రకటనముఁ గావించుచుండెను. క్రమముగ సాహిత్యాంశములనుండి యాయన సాంఘికాంశములకు దిగవలసి వచ్చెను. ఆనాఁడు వారివ్యాసశైలి చిన్నయసూరిశైలి ననుసరించి యుండెడిది. తఱచుగ వ్రాయుచుండుటవలన వారిశైలికి మార్దవసౌలభ్యము లేర్పడినవి. వివేకవర్ధనీప్రథమభాగములకంటె తరువాతి వానియందు ఆయనరచనలు భాషయందేగాక భావమునందును నునుపు దేరెను.

1878-79 వ సంవత్సరములనాఁటికి కాలము చాలవఱకు మాఱిపోయెను. వార్తాపత్రికలు పలుతావుల స్థాపితము లయ్యెను. మత, సాంఘిక, రాజకీయవిషయములు జనులహృదయముల నాకర్షింపసాగెను. వీరేశలింగముపంతులు నెలకొల్పిన వితంతువివాహాదిసంస్కరణములను, ఏతద్విషయమై యాయన రచించిన వ్యాసాంశములను, ప్రజలు బాహాటముగఁ జర్చింపసాగిరి. ఇట్లు పత్రికాప్రకటనము, సంఘసంస్కరణము ఆంధ్రవ్యాసరచనమునకు ప్రబలము లగు సమర్థకము లయ్యెను.

ఆంధ్రవ్యాసచరిత్రము

వీరేశలింగకవి ఆంధ్రవ్యాసకర్తలలో ప్రథముఁడని చెప్పవచ్చును. ప్రథమమున పద్యరచనయే యాయనకుఁ బ్రియమైనదైనను, సంఘసంస్కరణాభిలాష ఆయన హృదయమున నావిర్భ

వించినప్పటినుండియు ఆయన భావప్రకటనశీఘ్రతకు పద్యరచన చాలకుండెను. ఆయన రచనలయందు హాస్యరసము మెండు. వీరేశలింగకవి హాస్యరసముచే ప్రహసనములనూలకున తన సంఘసంస్కారణోత్సాహమును పామరజనుల మనసుల నాటింపఁగలిగెను, విద్యార్థులకుమాత్రమే మనుపానాంతరము చేసే యోమన్న ప్రయోగముఁ జేయ వలసివచ్చెను. ఇందులకై సారికతినము వ్యావహారికగద్యశైలి నాతఁ డలవఱుచుకొనవలసివచ్చెను. ఏ పేరు పెట్టి వ్రాసినను, ఆతనిరచన లన్నియు తేనియ తేటలుగనుండెను! ఆయన వక్త కాఁడు. ఇది యతని కొక లోపముగుటకు మాఱుగా గుణమే యయ్యెను. ఆయన సభల నొసంగిన యుపన్యాసము లన్నియు ముం దింటికడ వ్రాసిన వ్యాసములే. నే నాయన చేసిన బహిరంగోపన్యాసము రేపు వివేకవర్ధనిపత్రికను ముద్రిత మగుచుండును. పండితుల భావములు గ్రహించి సంతోసించినవారు సభనలంకరించిన పరిమితసంఖ్యాకులగు ప్రేక్షకులు కాక, అసంఖ్యాకులగు పత్రికాపాఠకులును, గ్రంథపఠితలును. వీరేశలింగకవి యొక పత్రికలకే వ్రాయుచువచ్చిన చిన్న వ్యాసములకంటె, ఉపన్యాసములుగ నుద్దేశించిన దీర్ఘరచనలే వ్యాస నామమున కెక్కువ యర్హత గాంచియున్నవి. వీరి సంపూర్ణపుస్తకావలిని, 7-8-9 వ సంపుటములలో, ముఖ్యవ్యాసములు గలవు. వివేకవర్ధనిలోనుండి సంగ్రహించిన 8 వ సంపుటములోని 'సత్యము' 'స్త్రీవిద్య' 'వద్యములు' మొదలగు శీర్షికలు గల చిన్న వ్యాసములకంటె అంతే ప్రకటించిన 'ఉపన్యాసమంజరి'లోని వ్యాసములును; 7 వ సంపుటమునందలి 'జన్మాంతరము', 'అతిబాల్యవివాహములు' 'విద్యార్థికులధర్మములు' స్త్రీ పునర్వివాహవిషయకోపన్యాసములును, 10 వ సంపుటమునందలి 'సత్యవాదిని'లోని యుపన్యాసములును, వ్యాసనామార్హత గలవియై మిక్కిలి విరాజిల్లుచున్నవి

వీరేశలింగకవిగద్యశైలి సులభముగను శోభాకరముగను నుండును. నేలబారుగాని సరళతయును,కటువుగాని గ్రాంథికత్వమును ఆశైలి సొంపునకు చిహ్నములు. చెవి కింపగు మృదుపదములు సార్చుటయందును, అన్యదేశీయుల యభిప్రాయములు మాతృభాషలోనికి సరిగ నను వదించుటయందును ఆయనకే సమానసామర్థ్యము గలదు. మృదుమధుర శైలి యాతనిసొమ్ము! కాని యాతని రచనామార్దవమాధుర్యాదులు ప్రయత్నపూర్వకముగ యమకాదిశబ్దాలంకారప్రయోగములనఁ జేసినవి గాక పదలాలిత్యహాస్య మెఱఁగిన స్వతస్సిద్ధమగు రచనావిధమున్ప్రతిఫలన లక్ష్యమైనవియే. చెక్కుచోట్ల గానవచ్చెడి హాస్యరసస్ఫురణ జిలుకరింపులు ఆయనకవితామాధురిని మఱింత పెంపు చేయుచుండును.

వీరేశలింగకవిసమకాలికు లైన గ్రంథకర్తలలోను, పత్రికాధిపతులలోను, వారిశిష్యబృందములోను వ్యాసరచనకు దొరఁకొనినవార లనేకులు గలరు. శ్రీన్యాపతి సుబ్బారావుగారు, శ్రీ మల్లాదిసూర్యప్రకాశరావుగారు శ్రీవారాలలో పంతులుగారి శిష్యులుగ నుండినదినములందే వివేకవర్ధనికి తఱచుగ వ్యాసములు వ్రాయుచువచ్చిరి. అప్పటను, పిమ్మటను వా రిట్లు వ్రాసిన వ్యాసములు కొన్నిటిని 'నీతిమతవిషయకోపవ్యాసములను'పేర వారు ముద్రించిరి. శ్రీచిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు తాము ప్రచురించిన 'మనోరమ', 'దేశమాత' పత్రికలందు వ్యాసములు వ్రాయుచుండిరి. ఐనను వారి షష్టిపూర్తిసందర్భమున ప్రచురింపఁబడిన "సంపూర్ణగ్రంథావళి" పదిసంపుటములలోను వారి వ్యాసములు చేర్పఁబడకుండుట శోచనీయము. నాటకకవులారచనయే లక్ష్మీనృసింహకవిముఖ్యాశయమని. వీరేశలింగముపంతులవారి కాలమున వారిపత్రికలలోను, వారిసాయమున నేను ప్రకటించిన 'సత్యసంవర్ధని', 'జనానాపత్రిక'లకును వ్రాయుచువచ్చిన పంతులవారిశిష్యులును నా సహాధ్యాయిమిత్రులును నగు కీ. శే. గోటేటి కనకరాజుగారుకూడ వ్యాసరచనయందు సమర్థులు. పైని సూచించిన పత్రికలలో నేను వ్రాసినట్టియు, వేరువేరుసందర్భములలో నేను రచించినట్టియు వ్యాసోపన్యాసములు కొన్నిటినిఁ జేర్చి నే నిటీవల "వ్యాసావళి"యను పేరిట రెండు చిన్నపుస్తకములు ప్రకటించితిని. శ్రీపానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు ఆంధ్రపత్రికలో ప్రకటించిన "సాక్షి" యనుపేరిటి యుపన్యాసము లన్నియు నన్ని వ్యాసములే. ఈవ్యాసరాజములు పేరును బట్టియు, ధోరణిని బట్టియు అడ్డిసనుని స్పెక్టేటరువ్యాసములను బోలియున్నవి. కాని యీయాంగ్లేయాంధ్రరచయితల వ్యాసములకుఁ జాల భేదము గలదు. ఇరువురి గ్రంథములు హాస్యరసప్రధానములే యైనను, ఆంగ్లేయరచయితశైలిసౌఖ్యమును, రసవిస్ఫూర్తియు ఆంధ్రగ్రంథకర్త రచనలందువలె నంత తీవ్రత నొందియుండునని కావు. అడ్డిసనుని వ్యాసము చదివి చిఱునవ్వు నవ్వుకొను పాఠకుఁడు, పంతులవారి "సాక్షి" యుపన్యాసపఠనమున పకపకనవ్వి, ప్రక్కలు నొప్పులచే బాధనొందవలసియుండును.

కీ. శే. కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు రచించిన వ్యాసములు కొన్ని, "లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి" అనుపేర విజ్ఞానచంద్రికామండలివారు ప్రకటించిరి. దీనిలో శాస్త్రవిభాగచారిత్రిక విషయములను గూర్చిన వ్యాసములు గలవు. ఇవి విషయచర్చయే ప్రధానముగాఁగల దీర్ఘోపన్యాసములు. శైలి సులభముగను, మనోహరముగను నున్నది. బొడ్డుపాల్యము బ్రహ్మ, శ్రీయుత దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగా రిటీవల రచించి ప్రకటించిన "మానవజీవితము" మూఁడుసంపుటములందును, మానవజీవితమును సుబంధించిన వివిధవిషయములను గూర్చిన దీర్ఘచర్చలు గలవు. అనేకగ్రంథములనుండి సందర్భానుసారముగ ధర్మసూత్రములు నీతివాక్యములును చేకొనఁబడినవి. శైలి అనర్గళధారతో రసవంతముగ నున్నది.

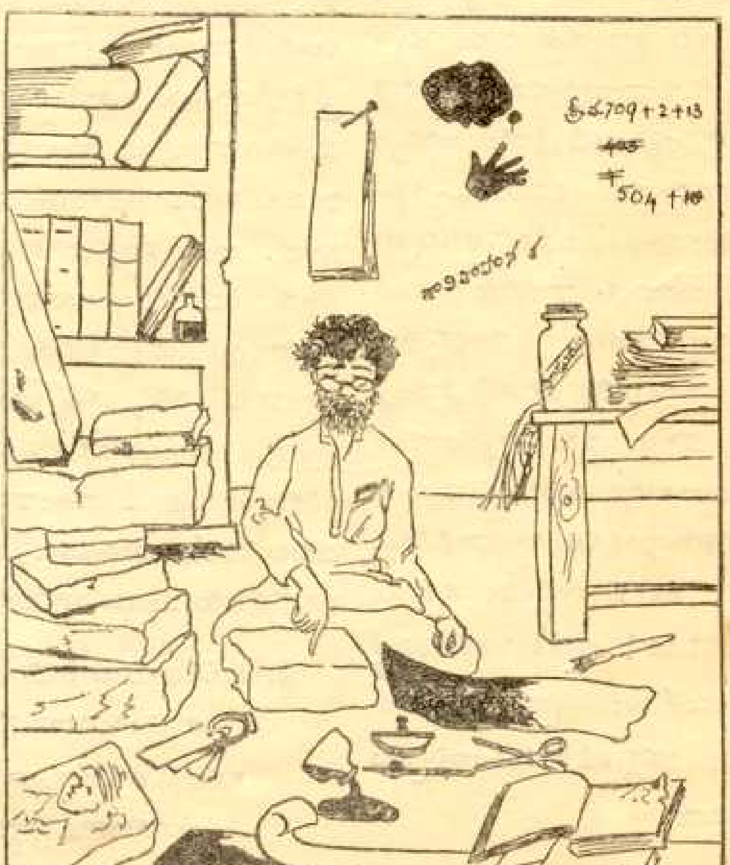
ప్రకృతమున, "భారతి", "ఆంధ్ర" "కృష్ణా"పత్రికలు మొదలగు పత్రికలకు వ్రాయుచుండు వ్యాసకర్తలు పలువురు గలరు. నిర్దిష్టమైన శైలి నలవఱచుకొని ఆంగ్లేయవ్యాసములవలె చక్కని యాంధ్ర వ్యాసములు వ్రాయఁగల నేర్పరు లిటీవల ననేకులు బయలు వెడలిరి.

వ్యాస రచనము

పట్టి సూత్రపఠనమునను, విధానజ్ఞానార్జనమునను వ్యాసకృషి యందైన నిపుణుల చేయరాదు. గ్రంథరచనమునకు వ్యవహారజ్ఞానము లను శక్తిరసములును, విద్యావ్యాసంగములవలన లభించిన రచనాశైలియును ఆవశ్యకములు. ఆంధ్రభాషలోను ఇంగ్లీషు సారస్వతమందును గల గొప్ప వ్యాసముల పరిచితి యావశ్యకము. పలుచని హాస్యరసమును మెలకువతో ప్రయోగింప నేర్చియుండుట అవశ్యకము. హాస్యభావముగ జిహ్వకు మాధుర్యము రుచికరమైనను, మితిమించిన నదియె మొగము మొత్తును. వేపచెట్టుకు కోకిల్లిన వాలుకొను నిమ్మరసముతో కూడిన గోరస మింపుచున్నట్లు సంసారమున విసిగి వేసారిన మనస్సునకు మృదువు రచనాచమత్కృతి హృద్యముగ నుండును. గ్రంథరచనకు రచయితలు పాండిత్యము నిజాయితీయును ముఖ్యములు. తాము చేయులాక నాటిన యనుకాల్యాంకురములను మిగుల జాగరూకతతో పెంచెడికర్షకునివలె వ్యాసకర్త తన రచనాశాకలమును నన్నిటి పెంపొందించుకొనుచుండును.

వ్యాసమునకు రచయితయొక్క వ్యక్తిత్వము ప్రధానము. తీవి తనము సహించియు, వ్యాసనియమమును గూర్చియు నతని యాలోచనలును, అతని భావపరిణామమును ముఖ్యములు. తన యభిప్రాయముల నెట్లు ఉపక్రమించి, పోషించి యుపసంహరింపవలయునో యత డెరిగి యుండవలె. మెలకువలను గ్రహించుచుండవలయును. భూమి లోనికి బాగుగ వేళ్లుపాతిన వృక్షము, నలువైపులను వ్యాపించెడి రమ్యములగు కొమ్మలు, తీగతో నొప్పెడి కోమలములగు పర్ణములు, మనోహరములు నిగనిగ్లాడి సుందరకుసుమములు, జనసంతోషమును కావ రసవత్ఫలములను దాల్చియుండెడికేతిరి, వ్యాసరాజము విషయప్రాశస్త్యము సత్యనిరూపణము ముఖ్యముగ గలిగి, విశాలభావములతోను లలితపదములతోను నొప్పు చదువరుల కానందమును లాభమును చేకూర్చునట్టిదిగ నుండవలయును.

పరిశోధక మహాశయుడు (The Research Worker)

స్వభావోక్తి

కల్లూరి వెంకట సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు గారు

కవి చిత్రకారుఁడు నను నిద్దఱును బ్రకృతిపరిశీలకులు. పూఁదేనెం దుమ్మెద యాస్వాదించున ట్లెల్లవస్తువులయందలి సౌందర్యసారమును గ్రహింపఁగల నేర్పు వీరిది. దీనిఁబట్టి స్థాయిభావపరిణామకారణములగు విభావానుభావాదుల నుచితరీతిం బోషించి సహృదయహృదయాహ్లాదకరమగు నిర్భరానందసంవిద్రూపరసపరిస్ఫూర్తిఁ గావించుటలో వీరి నైపుణ్యమునందుఁ బరస్పరసామ్యము గన్పట్టును. అదిగాక కవి కావ్యమునందును, చిత్రకారుఁడు చిత్రరచనమునందును నారాధింపవలసిన రసాధిదేవతామూర్తి యొక్కటి యగుటచే వీరికిఁ బరస్పరసహకారము నుపకారి కావచ్చును. రసపరిష్కృతములగు నిర్మలహృదయముకురములం దనేకచిత్రవిచిత్రాకృతులు ప్రతిబింబించుచుండును. కల్పనాపటిమచే వింత మెఱుఁగుఁ గూర్చి రసజ్ఞలోకమున కయ్యాకృతుల నెఱుకసేయుటకు వలయు నైసర్గికప్రతిభ వీరిపాలి సొమ్ము. సాధారణజనులవలెఁగాకఁ దోఁచుఁ దమ హృదయఫలకమునం జేర్చి దిద్దుకొనిన యాకారమునుగాని, భావమునుగాని యినుమడించినశోభతో వాచికముగా సాక్షాత్కరింపఁజేయఁగలవాఁడు కవి. జీవకళ లుట్టిపడఁ జిత్రింపఁగలవాఁడు చిత్రకారుఁడు. వీరిలోఁ జిత్రకారునకు రసజ్ఞలోకమును సమ్మోహింపఁజేయఁ బ్రధానసాధనము "స్వభావకథనము". ఇతని నిసర్గప్రతిభాసంరంభవిశ్రాంతికిఁ బరమావధి యయ్యదియ.

"అవస్థానుకృతిర్నాట్యమ్" అనుటచే ననుకార్యుల యవస్థాస్వరూపముల ననుకరించి ప్రేక్షకసమాజమును బోషించు నటకునకు నీ "స్వభావకథనమే" పరమావధి. అట్లే —

కవిప్రయత్నమునకు నీ "స్వభావోక్తి" ప్రధానపరికరము. నిసర్గప్రతిభాపరమావధి కధీనములైన యాకారములను, భావములను విదగ్ధజనమనోహరముగ నపూర్వరచనావైచిత్ర్యము ననువుపఱచి శబ్దార్థముల మూలమునఁ బలుకనేర్చిన కవి ధన్యుఁడు. వింతసొంపుల నింపు నారని పలుకులే కావ్యశోభాకరములగు నలంకారములు. స్వప్రతిభైకగోచరమగు సహజస్వరూపము నిచ్ఛావిలాసముగా మెఱుఁగుసొబఁగులు తుఱంగలింపఁ బలుతెఱంగుల నలంకరించుట కలంకారపరికరము కావలసినంత కవిసృష్టిలోఁ గలదు. అందు స్వభావోక్తి యున్నతస్థాన మాక్రమింపఁగలదు. రసపరికరములగు విభావానుభావాదుల మనోజ్ఞస్వరూపము నీయలంకారము నిరూపించునంత తేటగను, సూటిగను తక్కుంగల యలంకారములు నిరూపింపఁజాలవు. స్థాయిభావవికాసమున కిది ముఖ్యసాధనము. రసికబృందమున కీ యలంకారమునం దాదర మెక్కుడగుట కిదియే కారణము. మనుచరిత్రమున శృంగారరసపోషణకు వలయు పరికరముం గూర్చుటకు—

సీ. కులిశధారాహతి పొలుపునఁ బైనుండి
యుఱుఁగుమోవఁగ జేగురైనతటులఁ
గనుపట్టులోయగంగా నిర్ఝరమువారఁ
జలువయౌ నయ్యెటి కొలఁకులందు
నిసుకపెట్టిన నేల నేదియర్కాంశులఁ
జొరనీక దట్టమై యిరులుగవియు

క్రముకపున్నాగనారంగరంభానాళి
  కేరాదివిటపికాం తారవీథిఁ
గరలు పికశారికాకీరకేకిభృంగ
పారవశ్యవి తవలోని చంద్రకాంత
దరులు ప్రతిశబ్దమీన గంధర్వయక్ష
గానఘూర్ణితమగు నొక్క కోనఁ గనియె.

అని యొక యపూర్వదృశ్యమును కవి స్వభావోక్తి మూలమునం గల్పించెను. ఇదితప్ప యుపమ లెన్నిఁ జెప్పినను, యుత్ప్రేక్ష లెన్నిఁ గూర్చినను, శ్లేషచమత్కృతు లెన్నిఁ గుమ్మరించినను మఱి యేయలంకారముల జేసంగు హావణించిన నిట రసోదయము కాదు. సముయోచితముగ స్వభావోక్తి రాణించును. ఆంధ్రకవితాపితామహుఁ డిట్టిసమయములఁ గుర్తించుటలోఁ గడునేర్పరి. అతని —

"తతనితంబాభోగధవళాంశుకములోని
  యంగదట్టపుకావి రంగువలన"
"అబ్బురపాటుతోడ నయనాంబుజముల్ వికసింప"
"మూఁడి ఝుళంఝుళత్కటకనూపురవేగ పదారవిందయై"

అను పద్యములందలి స్వభావోక్తుల రామణీయకం బపూర్వమై సముచితమగుటచే సహృదయుల నధికముగా నాకర్షించుచున్నది.

ఈ యలంకారము కేవలరసోపస్కారహేతువే కాక కవికాలమునందలి నాగరికత, శిల్పాదికళల యభివృద్ధి, ఆచారాదర్శములు, రాజ్యాంగపద్ధతులు మొదలగు చరిత్రాంశముల నందందు నిరూపించుటకు ముఖ్యసాధనమగుచున్నది. దానంజేసి కవికిఁగల లౌకికజ్ఞానసంపత్తి వెల్లడియగుటయు, పాఠకునకుఁ బ్రాచీనచరిత్రావబోధమై లోకవ్యవహారజ్ఞానము చేకూరుటయుం దటస్థింపఁగలదు. అపుడుగాని కావ్యప్రయోజనము సాకల్యముగ ఫలింపదు.

మనుచరిత్రకారుఁడు వరూధిని గట్టుకొన్న వస్త్రమును వర్ణించుటంబట్టి పురాతనకాలమునుండియు స్నిగ్ధములు సుస్నితములు నగు వస్త్రములు తయారుకాఁబడుచుండెడి వని నేటి చరిత్రకారులు సిద్ధాంతీకరించుట కవకాశము కలిగినది. రామాయణాదికావ్యముల యందలి స్వభావోక్తులంబట్టి శిల్పాదికళల యభివృద్ధి నిరూపింపఁబడినది. శ్రీనాథుఁడు మొదలగుకవుల చాటుపద్యములును, విశ్వగుణాదర్శమువంటి గ్రంథములును స్వభావోక్తులచే నత్యంతరమణీయములై యట్టి చారిత్రాంశములను బోధించుచున్నవి. కవికి నైసర్గికప్రతిభ, కూలంకషమగు శాస్త్రపరిచితి, లోకజ్ఞానము, వాఙ్నైపుణ్యము అను వీనిలో నేదిలోపించినను స్వభావకథనము లోకోత్తరచమత్కారి కానేరదు. కవికిఁగల వాఙ్నైపుణ్యమును, ప్రతిభావిశేషమును బరీక్షించుటకిది గీటురాయి యనవచ్చును. అందుచేఁ బ్రాచీనాలంకారికులీ ద్దాని నాద్యాలంకృతియని వక్కాణించి దీని కుపమాదు లన్నిటికంటెఁ బ్రాముఖ్యమిచ్చిరి.

కావ్యాదర్శమున—

"నానావస్థం పదార్థానాం రూపం సాక్షాద్వివృణ్వతీ
  స్వభావోక్తిశ్చ జాతిశ్చేత్యాద్యా సాలంకృతిర్యథా."

అని దండ్యాచార్యులీ యలంకారలక్షణమును దొల్తవివరించుటలో నీ విశేష మిమిడియున్నది. "ఆద్యా" యను కంఠోక్తి దానిని మఱికొంత స్పష్టముచేయుచున్నది.

ఇట్లుండ నవీనులు :—

"తత్ర ప్రథమ మనేకాలంకారబీజభూతత్వా దుపమా నిరూప్యతే"   (విద్యానాథుఁడు.)

అని యుపమాలంకారమును మొదటి దనిరి. అనేకాలంకారబీజభూత మనుకారణముచే నావిషయమును సమర్థించి స్వభావోక్తిని దూరముగ విసరిరి. అందుచే నర్థాలంకారము లుపమాదు లైనవి. ఈవిషయ మెంతవఱకు సమంజసమో చూతము.

ఉపమాలంకార మనేకాలంకారబీజమఁట; అంతేగాక! ఉపమకుఁగూడ బీజ మగుచున్నది స్వభావోక్తి.

వలన:—ప్రకృతాప్రకృతములకు సామ్యము వాచ్యమగుచో నుపమ యగునకదా! అట్లగుచో ప్రకృతమనఁబడు వస్తువుయొక్క సంపూర్ణస్వరూపము కవిప్రతిభాగోచరమైనపుడుగదా అప్రకృతముతో సామ్యము వాచ్యమగుట. ముఖస్వరూప మిది యని నిర్ణయింపఁబడినమీఁదట నది చంద్రునివలె నున్నదనుట పొసఁగునుగాని వర్ణ్యస్వరూపానుభవము లేనప్పుడు సాదృశ్యప్రసక్తి యెట్లు? అందుచే వస్త్వవస్థా స్వరూపానుభవము నున్నదున్నట్లు వివరింపనేరని కవి కుపమాదుఁలతోడి సంబంధము నపుంసకవధూకాంక్షయే యనఁదగు. ఒకవేళ పూర్వకవిసాంప్రదాయములను, గమనికలను గుర్తించి వారి భావములను, పదములను సేకరించి "పులినిజూచి నక్క నాంత పెట్టుకొన్నట్లు" ముఖ మిందుబింబమనియు, కనులు కలువ రేకులనియు నల్లిబిల్లిగ నాల్గుపదము లల్లవచ్చునది కవిత్వమా? ఆయలంకారములు కవిప్రతిభా విశేషసూచకములా? కావు.

ప్రకృతిసుందరములగు నవయవసంస్థానములు గల మూర్తి నలంకరించుటకు హారనూపురాద్యలంకారములెట్టివో కవిప్రతిభాగోచరములగు విభావానుభావాదుల నిసర్గసుందరస్వరూపము నలంకరించుట కుపమాదు లట్టివి. అనఁగా జాతిక్రియాగుణద్రవ్యభేదముచే పలుతెఱంగులైన విభావానుభావాదుల యవస్థాస్వరూపములను రసజ్ఞలోకమునకు సులభముగ బోధించి రసానుభవముఁ జేకూర్చుట కుపమాదులు సాధనము లగుచుండును. కవి వివక్షిత మిందు స్వభావోక్తియే యగును. అందుచే నలంకారము లన్నిటికి స్వభావోక్తి బీజ మగుటలో సందియము లేదు.

> "తంపాలతికతోడి జలదంబుకై వడి
> మెఱుఁగుటాల్లియతోడి మేనివాని"

అని పాడుకొను కవీంద్రుని హృదయముకురమునఁ దోఁచఁ బ్రతిబింబించినది 'మెఱుఁగుటాల్లియతోడి మేని వాని' సొబఁగుకాని, మెఱుపుతోడి మేఘంబు గాదు. ఆప్రతిబింబితాకృతినే యాతఁడు ప్రధానముగా రసజ్ఞలోకమున కెఱుకపఱుపఁ దలఁచినదియు. అందుల కొకపోలిక గొనితేఁగోరి ప్రకృతినొక్కమాఱు సింహావలోకముం గావించి మెఱుపుదీవపొత్తు గల మేఘంబు నేర్చికూర్చి రసజ్ఞులకు స్వప్రతిభైకగోచరమగు మూర్తి నతిసులభముగాఁ బ్రత్యక్షము సేసినాఁడు. ఇం దుపమాలంకారమునకు స్ఫూర్తియున్నను స్వభావోక్తియే యిం దతిసుందరముగ గోచరించుచున్నది. ఇట్లలంకారజాతము నెల్లఁ దఱచిన నీ స్వభావోక్తి దానిలో నంతర్బింబితమై కన్పట్టకమానదు.

మేఘసందేశమున —

> "తస్యాః కించిత్కరధృత మివ ప్రాప్తవానీరశాఖం
> హృత్వానీలం సలిలవసనం ముక్తరోధోనితంబమ్
> ప్రస్థానంతే కథమపి సఖే లంబమానస్య భావి
> జ్ఞాతాస్వాదో వివృతజఘనాం కో   సమర్థః"

అని కలదు. సృష్టిం దఱ్ఱుందనేయఁగల నిసర్గ ప్రతిభాసంపన్నుఁడగు కవిబ్రహ్మ యొకవిధమగు సృష్టినిర్మాణమునం దృప్తినందఁజాలఁడు. అందులకుఁ దన కావ్యసృష్టియం దత్యద్భుతనూతనదృశ్యములం గల్పించుకొని వినోదించుచుండును. అతని వినోదము సహృదయహృదయాకర్షకమైనది.

ఈ శ్లోకమున — గట్టుక్రిందకుం దిగిన గంభీరానదియు, నందుఁ దేరిన నల్లనీటిపైకొఱఁగిన వేతసశాఖయు, నందు పైపై నలముకొనిన మేఘంబునుఁ గల యొక మనోహర ప్రకృతిదృశ్యము ప్రత్యక్షీకరింపఁబడినది. భావనాప్రపంచమున లీనుఁడైనపుడు స్వప్రతిభలో గోచరించు నైజస్వరూపమును వెల్లడించుటయే కవియొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము. అగుచో నిది స్వభావోక్తియే యగును. అయిన నిది స్వభావోక్త్యలంకార మనఁజెల్లదు. కవి ప్రతిభ యంతటితో విశ్రమింపలేదు. స్వభావసిద్ధమైన పూర్వదృశ్యము కావ్యసృష్టిలో నొక వింతపరిణామము నొంది నూతనదృశ్యముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. ఇందు

అజంతా చిత్రములు

చిత్రకారుడు: కొ. నరసింహాచార్యులుగారు

౧. బోధిసత్వుఁడు

౨. బుద్ధాగమనము

3. అంతఃపుర కాంత

కారుకొండ దేవాలయములోని రాతిస్తంభము

చిత్రకారుడు : తురగా సుబ్రహ్మణ్యంగారు

౧. ఆంధ్రచిత్రకళాశాల, కాకినాడ. (M. S. N. Charities)
౨. ఆంధ్రమహాసభ, చెన్నపురి 1930. నాటకశాఖ-నటబృందము.

౧. స్త్రీల స్వదేశీలీగు-మైలాపూరు, చెన్నపురి. ౨. శ్రీమతి కోమాండూరు రంగనాయకమ్మగారు.
3. గాంధి స్పిన్నింగ్ ఆశ్రమము, 29, వెంకటరంగంపిళ్లెవీధి, తిరువల్లిక్కేణి-చెన్నపురి. స్థాపకులు : వ. పురుషోత్తంగారు.

గంభీరానది గంభీరనాయిక యైనది. ఒడ్డు క్రిందనున్న నల్లనీ రామెనితంబమును వీడిన విరహసూచక మైన నల్లని వలువయైనది. నీటి కొంగిన వేతసశాఖ వస్త్రనిరోధక మగు నామెహస్తమైనది. మేఘుం డామెకు నాయకుం డయ్యెను. కవిబ్రహ్మయొక్క యీవినూత్న శిల్పనాకౌశలమున శృంగారరస ముద్దీపితమైనది. రూపకార్థాంతరన్యాసాలంకారము లిందు బహిర్వ్యక్తములై ప్రాధాన్యము వహించినవి. అందుచే నూత్నశిల్పమునకుం బునాది యని స్వభావోక్తి ననవలసియుండును.

అనుకరణప్రధానములగు దృశ్యకావ్యములయందీ స్వభావోక్తి మిక్కిలిగఁ గూర్పఁబడును.

కాళిదాసుని శాకుంతలమున :—

"దర్భాంకురేణ చరణః క్షత ఇత్యకాండే
తన్వీ స్థితా కతిచిదేవ పదాని గత్వా
ఆసీ ద్వివృత్తవదనా చ విమోచయంతీ
శాఖాసు వల్కల మసక్త మపి ద్రుమాణామ్."

గీ. చరణమునఁ గ్రుచ్చికొనెఁ గుశాంకురమటంచుఁ
గొన్నియడుఁగులె నడచి యా కొమ్మనిలిచె
తరువు శాఖల వస్త్రంబు దగులుకొన్నఁ
దీసికొనుదానివలె వెన్కఁ దిరిగిచూచె. (క.వి.)

అని గలదు. శృంగారరసాధిదేవత యిందు సహజస్వరూపమునఁ దాండవించుచున్నది, నాయికయొక్క తాదాత్వికావస్థాస్వరూపము నతిసుందరముగఁ బ్రత్యక్షీకరించుటలో కవిప్రతిభ కిందుఁ బూర్తియైన పని కుదిరినది. అత్యద్భుత సంవిధానముచే నాలంబనవిభావముయొక్క సహజసౌందర్యసామ్రాజ్యము కవివాక్నైపుణ్యముచే మెఱుఁగుదీరి యొక్కింత వింతరామణీయకము నెనయ నఖండబ్రహ్మానంద సబ్రహ్మచారియగు రసము జాలెత్తినది. సహృదయహృదయములయందలి హర్షాంకురముల కది జీవము.

స్థాయిభావవికాసమునకు నీ స్వభావకథనమే హేతువనుటకు,

"రాజా—సఖే! తపస్విభిః కైశ్చి త్పరిజ్ఞాతో౽స్మి
చింతయ తావత్కేనాఽపదేశేన సకృద ప్యాశ్రమే వసామః"

అను నాయకుని వాక్యము గుర్తు. తరంగితమగు రసప్రవాహమున నుబ్బితలూఁగుచున్న యాతని డెందమిప్పుడు నిశ్చయస్థానము నధిగమింపఁగలిగినది. 'కుంభగత ప్రదీపకళికాశ్రీ దోఁప నేత్రాగత న్నిర్వృతిఁ జెందుట' యన నిదికదా! కాదేని యేదేని మిష వెట్టియైన నిటనుండుము ననుత్కంఠాసూచకవాక్యము బయల్వడు టెట్లు? ఇది స్వభావోక్తివలనఁ గలిగిన పరిణామము. ఈస్వభావమును నటకుఁడుగూడ సరసముగా ననుకరింపఁగలిగినా, సామాజికుని భాగ్యవిశేష మేమని చెప్పవలయును. ఇట్లు విభావానుభావాదిసామగ్రిఁ బోషించి సహృదయులఁ జొక్కించు నీ స్వభావోక్త్యలంకారప్రాగల్భ్యమును శృంగారాదినవరసక్రమమున వివరించుటకు తావు చాలదు. కాళిదాసాదుల రచనలయం దీ స్వభావోక్తుల పొందిక లనంతములు.

సగుణారాధకుల కీ యలంకారమునం దభిరుచి మెండు. లక్ష్యముం జూపినఁగాని వ్యాకరణసూత్రార్థ మవగాహన కానివిధమునఁ దా మారాధించు దేవతామూర్తి కనులఁ బొడకట్టినఁ గాని భక్తిరసానుభవము సిద్ధింపదు. భక్తిరసానుభవమునకు మూర్తిసాక్షాత్కారమే పరమావధి కదా! భక్తిరసప్రధానమగు శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమునం దీస్వభావోక్తు లతిసుందరములు ననేకములును.

"అంసాలంబితవామకుండలధరం మందోన్నతభ్రూలతం
కించిత్కుంచిత కోమలాధరపుటం సాచిప్రసారేక్షణమ్
ఆలోలాంగులిపల్లవై ర్మురళికా మాపూరయంతం ముదా
మూలే కల్పతరో స్త్రిభంగిలలితం జానే జగన్మోహనమ్."

ఉ. మూఁపున వామకుండలము
మోవి నొకించుక మోడ్పునందముం
జూపెడు నోరచూపు సాగ
నుంబాము నొక్కట నిక్కఁ గన్పడం

క్రేపులు సాక్కఁ గల్పకము
క్రిందఁ ద్రిభంగిగ నిల్చి యంగుళీ
వ్యాపితవంశపూర్తి యయి
వర్తిలు మోహనమూర్తిఁ గొల్చెదన్.

అని చిన్నికృష్ణుని సహజసుందరస్వరూపము నత్యంతరసోద్దీపకముగఁ జిత్రించి స్వప్రతిభాగోచరమగు మూర్తి నింతకంటెఁ దెలుపఁజాలనో యనునట్లు, "జగన్మోహనమ్" అను పదముచే స్వసంరంభమున కవధిఁ గల్పించికొనినాఁడు కవిపుంగవుఁడు. ఆంధ్రీకరణము నత్యంత రమణీయముగ నున్నది. "క్రేపులుసాక్క" అను పదము మూలాధికమయ్యు నందముఁ గూర్చినది. ఇందలి స్వరూపము చిత్రకారునకుఁ జక్కనిపనిఁ గల్పింపఁగలదు.

పరమభక్తాగ్రేసరుఁ డగు పోతన మహాకవికి స్వభావోక్తి ప్రియతమము. ఆతని గ్రంథమునం దతిలలితము లైన స్వభావోక్తు లనేకములు గన్పట్టును.

చూడుఁడు :—

ఒకచెలికానిపై నొకచేయిఁజాచి వే
రొకచేత లీలాబ్జ మూఁచువానిఁ
గొప్పునకందని కొన్నికుంతలములు
చెక్కుల నృత్యంబు సేయువాని
గుఱుచమంగులుపుచ్చి కొమరారఁగట్టిన
పసిఁడివన్నియ గల పటమువాని
నొదలఁ దిరిగిరా నలవడఁ జుట్టిన
దట్టంపుఁ బింఛపు దండవాని
రాజితోత్పలకర్ణపూరములవాని
మహిత పల్లవపుష్పదామములవాని
భువనమోహన నటవేష భూతివానిఁ
గనిరి కాంతలు కన్నుల కఱవు దీర.

కనినవారు కాంతలే కాదు; కవియు, మనమును. ఇందు గోపికావల్లభుని సహజస్వరూపము గడుసొంపుగఁ గన్పట్టుచున్నది. కవిహృదయమునం దోచుచున్న మూర్తిని సంపూర్ణముగఁ జిత్రించుట కీ పద్యఫలకము చాలనే లేదంటకు "కన్నుల కఱవుదీర" అనుపదమే నిదర్శనము.

అదిగాక భువనమోహననటవేషుని మూర్తిం బూర్తిగ నిరూపింప నెవరితరము?

అత్యంతరసోపస్కారకారణమై పండితపామరజన సామాన్యము నానందింపఁ జేయుటలో స్వభావోక్తికి మించిన యలంకార మొండు గానరాదు.

భాగవతమున నీకవి కృష్ణుని శైశవమును వర్ణించుటలో :—

కడుపున దిండుగాఁ గట్టినవలువలో
లాలితవంశనాళంబుఁ జొనిపి,
విమలశృంగంబును వేత్రదండంబును
జారి రానీక డా చంక నిఱికి
మీఁగడపెరుఁగున మేళవించినచల్ది
ముద్ద డాపలిచేత మొనయ నునిచి
చెలరేఁగి కొసరి తెచ్చిన యూరుఁగాయల
వ్రేళ్లసందుల నెల్ల వెలయ నిఱికి
సంగడీలనడుమఁ జక్కనఁ గూర్చుండి
నర్మభాషణముల నగవు నెఱపి
యాగభోక్త కృష్ణుఁ డమరులు వెఱఁగంద
శైశవంబు నెఱపి చల్దిగుడిచె.

అని శ్రీకృష్ణపరమాత్మను లీలామానుషస్వరూపమునఁ జిత్రించుటలోఁ గవిచూపిన వాక్నైపుణ్య మవాచ్యము. గొల్లపిల్లలలో నా భగవానుని, నాయిద్దరిలో పాత్రకులను నైక్యముగావించుట కీకవి కూర్చుకొనిన పరికరము నిరుపమానము. అప్రాకృతతేజోమూర్తి నాలకాపరిగఁ జేసి యా మూర్తియొక్క తొల్లిటివేషమును "యాగభోక్త" యను పదముచే గోచరింపఁజేసి రెంటిలో భేదమునుఁ గట్టెదుట నిల్పి చూపుటచే నీమహాకవిసంవిధాన మత్యాశ్చర్యకరమైనది. అమరులు వెఱఁగందుటయు నందుల కేగదా!

ఇట్లు స్వభావోక్తులు కవిప్రతిభనుబట్టి మనోజ్ఞములై కావ్యలక్ష్మి నలంకరించుచుండును. పూర్వాలంకారికుల మతమున నిది ప్రాధాన్యము వహించుటయు నుచితమే యగును. అభిరుచింబట్టి మతభేదము గాని మతభేదముంబట్టి యభిరుచి కాదుగదా!

వ్యాకరణ బాహుళ్యము

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు

ఇప్పుడు నూరనూరను వ్యాకరణములు బయలుదేరు చున్నవి. వానిలోఁ గొన్ని పాఠ్యపుస్తకములు నగుచున్నవి. గ్రంథములును పెద్దవియే. గ్రంథములని బయలుదేరినవాని నెల్లఁ జూడవలయు ననుకుతూహలము విద్యార్థుల కుంటయు వింత కాదు.

ఈ వ్యాకరణపు బొత్తుల నెల్లఁ జదివినవానికి 'అతఁడు దీన్ని వదలెను. ఇతఁడు దీన్ని పూర్తిచేసెను. ఆతనిపాండిత్య మట్టిది. ఈతని రచనాశక్తి యట్టిది. దాని కిది మూలము. దీని కిది వివరణము' అను నిభేదములు తెలియవచ్చుట తప్ప మఱొకపురుషార్థవిశేషములు తెలియవు. ఈ సులభ వ్యాకరణములును, ఈ పరిమితవ్యాకరణములును, ఈ సంగ్రహవ్యాకరణములును, ఈ భాషానుశాసనములును ప్రాచీనవ్యాకరణములతోఁ జేరి మనకట్టెదుట నుండుటచే నేదే నొకవ్యాకరణమును శిష్టభాషావివరణచణము నేలుఁ గాని విద్యార్థులచేత కంఠీయవలెను. ఇది 'కొండ త్రవ్వి యెలుకను బట్టుట' యైపోవుచున్నది. ఈ విషయమున, ఇప్పటి యుభయభాషాభూషణపరీక్షలో మొదటి సంవత్సరద్వయమున బాలవ్యాకరణకవిజనాశ్రయములను బాఠ్యపుస్తకములను జేసి రెండవ సంవత్సరద్వయమున నన్నయభట్టీయమును, అప్పకవీయమును బాఠ్యపుస్తకములను జేయుటవంటిరీతులను పాఠ్యపుస్తకనిర్ణేతలు మానుకొనవలయును. వ్యాకర్తలు సైతము పూర్వసూత్రకర్తల మార్గములఁ దెలిసికొని లాఘవప్రధానములుగ వ్యాకరణములను సూత్రీకరించి విద్యార్థుల వృథావ్యాసంగభారమును దగ్గింపవలయును. దీనికై పూర్వులగు నాంధ్రభాషా వ్యాకర్తల ధోరణు లెట్టివో, స్వపాండిత్యప్రకటనకుఁ గాక విద్యార్థిజనోపకృతికై భాషాప్రవేశసౌలభ్యమును బ్రాచీనవైయాకరణుల వ్యాకరణప్రణాళిక లెట్లు సాధించెనో, తెలుపుచు వ్యాకరణబాహుళ్యమును గూర్చి కొంచెము పరిశీలింతము.

విద్యార్థి యనేకజ్ఞానములను సంపాదింపవలసి యున్నాఁడు. అన్నిజ్ఞానములు నొకభాషలో సమకూరుట దుర్లభము. కావునఁ గొన్నిభాషలను విద్యార్థి నేర్చికొనవలయును. ప్రస్తుతము మనవిద్యార్థికిఁ గావలసిన జ్ఞానములు సమకూడుటకు సంస్కృతము, తెలుఁగు, ఇంగిలీషు, హిందీ అనుభాషలు నాలుగును తప్పక రావలసి నట్లు చెప్పుచున్నారు. అట్టియెడ నొక్కొక్క భాషలోఁ బూర్ణప్రవేశము కలుగుటకుఁ జాలకాలము పట్టును. అట్టిభాష వచ్చుటకు సాధనము వ్యాకరణము. ఆ వ్యాకరణము కొద్దిగా నుండి భాషకు మార్గదర్శిగా నుండవలెను. వ్యాకరణము లేనిభాష నేర్చుకొనుట యరిది. వ్యాకరణము నేర్చుకొనక, నాలుగు సంవత్సరములకు సాధించెడి భాషను వ్యాకరణముతో నేర్చుకొనుచు రెండు సంవత్సరములలో విద్యార్థి పడయఁగలఁడు. విడివిడిగ నూఱు ప్రయోగములనుండి విద్యార్థి సేకరింపఁగల భాషానియమ రహస్యమును చిన్నసూత్ర మొక్కటి కరతలామలకముం జేయఁగలదు. భాషలో నర్థనిర్ణయము సేయుటకును వ్యాకరణ మూఁతగఱ్ఱ. కావుననే వేదార్థనిర్ణయసాధనముగ నుండెడి వ్యాకరణమును వేదమునకు రెండవ యంగముగాఁ బెద్దలు పరిగణించిరి. వ్యాకరణ మను పదమునకు వివరించునది యని యర్థము. భాషను వివరించి విద్యార్థికిఁ జూపునది కనుకనే దీని కీపేరు వచ్చినది. ఇంగిలీషుభాష

వ్యాకరణముతోడనే నేర్పఁబడుచున్నది. కావున నది తొందరఁగా బాలురకు వచ్చును మాటలాడుటకును వ్రాయుటకును బనికివచ్చుచున్నది. సంస్కృతమును మనము పిల్లలకు వ్యాకరణము లేకుండ నేర్పుచున్నాము. కావుననే విద్యార్థులకుఁ బంచకావ్యములు నాటకములు చదివి యొకవాక్యమయినఁ దప్పులు లేకుండ వ్రాయలేని వారును, ఒకగంటయైన స్వీయవ్యవహారము మాటాడలేనివారునునైన యేకవచనమునకు బహువచనము చెప్ప లేని విద్యార్థులు కొందఱు తేలుచున్నారు. దీనివలన వ్యాకరణము బాసవచ్చుట కెంతముఖ్యమో తెలియఁబడెడి. కాని యేబాస వ్యాకరణమైనను ఆ బాసలోఁ బ్రవేశము దూఢమగునంతవఱకే నేర్పఁబడును. సంస్కృతమున మాత్రము భాష వచ్చినతర్వాతఁ బ్రారంభింపఁబడి అది ప్రత్యేకశాస్త్రముగ నేర్పఁబడుచున్నది. ఆ సంప్రదాయమును దెలుఁగులోనికిఁ దీసికొనివచ్చి వ్యాకరణపుఁ జూత్రములను బండ్లమీఁదఁ దోలింపవలయు నని యుహోబలపండితుఁడు కొంత త్రోవ త్రొక్కియున్నాఁడు. ఏ నన్నయభట్టీయమునో పరమప్రమాణముగఁ బాణినీయమును సంస్కృతమునకుఁ బెట్టుకొనినట్లు పెట్టుకొని, ఆసూత్రములచేతనే భూతవర్తమానకాలములందలి భాష నెల్ల సమర్థింపఁబూనితిమేని యాంధ్రవ్యాకరణములోఁగూడ భాష్యములును, పరిభాషేందుశేఖరములును, శబ్దేందుశేఖరములును బుట్టవలసియేవచ్చును. ఎప్పుడును బెరుగుచుండెడి వాడుకబాస కావున దీనికిఁ బ్రతిశతాబ్దియందును వ్యాఖ్యానములు వ్రాయవలసి వచ్చుచునే యుండును. కాని యిట్టి వ్యాకరణబాహుళ్యము తెలుఁగుబాసకు మనము కోరఁ గోదగ్గది కాదు. ఈశుష్కవ్యాసంగముతోఁ బరిశ్రాంతులైన విద్యార్థుల కైహికాముష్మికపారమార్థికవిజ్ఞాన సంపాదనలందు విసుపు గలుగుట మనకుఁ దీఱని యాపద.

వ్యాకరణలాఘవమునకుఁ బూర్వులు త్రొక్కిన దారులు

1. చిన్నచిన్న సూత్రములతో గొప్పయంశములఁ జెప్పుట.

2. ప్రసిద్ధమగు ప్రాయికభాషకే వ్యాకరణము వ్రాసి విశేషములఁ బ్రయోగజ్ఞానమునఁ దెలిసికొనుఁ డనుట.

3. సామాన్యముగ జనులవాడుకలోఁ గల్గెడి తప్పులనుమాత్రము సవరించుచుఁ జెప్పుట.

4. గొప్పగొప్ప భాషాసంప్రదాయసిద్ధాంతముల నొక్కొక్కమాటతో ధ్వనింపఁజేయుట.

5. ప్రాచీనవ్యాకరణములు చెప్పని యంశములనే వివరించుట.

ప్రాచీనవ్యాకరణనిర్మాతల కెల్ల వ్యాకరణబాహుళ్య మిష్టము లేదనుటకు వారి సూత్రనిర్మాణ మొకసాక్షి. సూత్రముల రచించిన పాణిన్యాచార్యుల వారు మఱింత లాఘవమును గోరి యనువృత్తుల పద్ధతిఁ బెట్టుటంజేసి సూత్రముతో వృత్తి వల్లింపవలసిన యావశ్యకత గల్గి లాఘవమును మించిన గౌరవము వచ్చిపోయినది. సూత్రపాఠ మంతయు నష్టాధ్యాయినంతయు వల్లించినవారికైనను ముందు సూత్రము స్మృతికి వచ్చును గాని వెనుకటిసూత్రము తట్టదు. కాని వెనుకటి సూత్రములనుండియే తెలియఁగఁ దెచ్చుకోవలసి యుండెడి యనువృత్తులు వృత్తి రానివారికో స్ఫురించుట లేదు. కావున నత్యంతలాఘవము నపేక్షింపక యేసూత్రమున నాసూత్రపదములతో నన్వయము పూర్తి యగునట్లుండుట వ్యాకరణలాఘవమునకు గొప్పహేతువు. చాలవఱకు నన్నయభట్టారకుని సూత్రము లిట్టివిగనే యుండును. కొన్ని సూత్రములను స్పష్టప్రతిపత్తికై గౌరవమును సహించి రచించె. 'భూయదుక్తియూః' లాఘవానికే మించి తల పగులఁగొట్టినను అర్థముగాని సూత్రాలు వ్రాసి భాష్యాలకును వ్యాఖ్యానాలకును దారి చూపుట లఘూకరణము కాదుకదా! వ్యాకరణము లఘువుగ నుంటకై నన్నయ త్రొక్కిన త్రోవలలో నిదియు నొకటి.

మఱియుఁ "ప్రాయికనిత్యప్రయోగలక్ష్మి" అను మాటలచే సుప్రసిద్ధులగు మహాకవులు పలుచోట్ల వాడ

దుప్రయోగములకే వ్యాకరణము గాని దారితప్పి యెక్క-
డనో ఒక్కచోఁ బ్రామాదికముగఁ గాని జాతీయపదప్రీతి
తోఁగాని లోకోక్తిలోలతతోఁగాని ధ్వనిపరాయత్తతతోఁ
గాని వాడినపదములకు వ్యాకరణము వ్రాయఁబనిలే
దనియుఁ జాటుపద్యములలోఁ బ్రాస్తావికపద్యములలో
మహాకవులు వాడియున్నను గ్రంథస్థములు కానియట్టి
వాని కెల్ల వ్యాకరణ మనావశ్యక మనియు సూచన
గన్పట్టెడిని—ప్రాయికము లనఁ దఱచు వాడఁబడినవి
నిత్యము లన గ్రంథస్థములై చాలకాలము నిల్చునవి.

కొన్ని శ్రీనాథాదుల చాటువులుకూడ చిరస్థా
యితను గాంచినవి. కాని వానిని రచించునపుడు కవి
గ్రంథస్థప్రయోగములయెడ నున్నంతటి దోషభీతితో
నుండఁడు కాన వానిలోనిప్రయోగాలనుబట్టి వ్యాకరణ
ముల రచించి యాదారిని రహదారిని జేయుట నన్నయ
కిష్టము లేదు. కావుననే అథర్వణుఁడు మున్నగువా రిట్టి
దిద్దుటకు వీలు కలిగినది. "నః కౌ"అని సూత్ర మున్నది.
వెదకఁగా వెదకఁగా "నిషధేంద్రుబచ్చుర్కు, ఉత్సవము
కేగు, అండజాధీశ్వరు కొనఁగ, నగుబాటు కోర్చి"అను నిట్టి
ప్రయోగాలు కన్పట్టినవి. ఐనను నగాగమసహితములకుఁ
బ్రయోగసమృద్ధి గలదు కాని యితరములకు లేదు. ఇట్టి
దిద్దుఁబాటులు కొన్ని తరువాతి కవులనాఁటి వాడుకలు
మాఱుటచేఁ గలిగినవి. అది సహజమే. వారినాఁడే విరు
ద్ధములైన ప్రయోగము లుండునెడ వారిప్రాయికనిత్య
ప్రయోగలక్షణ పక్షపాతమే అట్టియుపేక్షకుఁ గారణమై
వ్యాకరణలాఘవమున కుపకరించిన దనుకోవచ్చును.

మఱియు "అద్దంత్యస్తాలవ్యశ్చుర్వక్రస్వాన్యస్మిథస్స
వర్ణశ్చ" అని సూత్రించె. చజలకు 'అఆ ఉఊ ఒఓఔలు
కలసినప్పుడు దంత్యత గలుగుచుండ, అకారముతోఁ
గూడిన చజలు దంత్యము లనెను. ఇ ఈ ఎ ఏలం గూడి
చజలు తాలవ్యము లగుచుండ, ఎ ఏలతోఁ గూడినవే
తాలవ్యము లనెను. ఇది తెలియక చెప్పె ననుట హాస్యా
స్పదము. ఇట్లు చెప్పుటచేత నీయన రచనాపద్ధతి యొక
కొంత తెల్లమగుచున్నది. జనుల కుచ్చారణమునఁ
బొరపా టెక్కడఁగలుగునో అక్కడనే సవరణలుగ
వ్యాకరణము వ్రాసెను గాని 'వాఁడు' అను పదములో
వకారమున కొకసూత్రము, డూకు మఱొకసూత్రమును
వ్రాసినట్లు వ్రాసి ప్రక్రియను బెంచి యుండలేదని దీనిచేఁ
దెలియఁబడును. ప్రౌఢవ్యాకృతిలోని సర్వనామప్రక్రియ
యిట్టిది. 'జాణ జడ' మొదలైన పదాలను దాలవ్యయుక్త
ములుగ వాడుట యిప్పటికిని మాయని వాడుకయై
యున్నది. మఱియు చేప, జేన, చేద చేట మొదలైనవి
A కు సరిపోయెడి యాకారముతో నుచ్చరించుట యిప్ప
టికిం గలదు. "చెలువులసాకిరి చాయమగఁడు" అను యతి
యిట్టిదోషముననే గల్గె. వీని సవరణమాత్రమే చేయ
నెంచి కడమయచ్చులను సవరణయావశ్యకము, కాము
వానిపొంతకు నన్నయ పోలేదు. "సర్వత్రాజ్వత్కార్యం
జ్ఞేయం యస్య ద్రుతప్రకృతికేభ్యః" అను సూత్రము
సైత మిట్టి సవరణకే యేర్పడిన ట్లున్నది. "అద్యాః
క్రియాసు" అను సూత్రముచేత నథర్వణాదులవలెఁ బ్రజ
యుచ్చారణమును ద్రోసిపుచ్చక ఇతఁడు అతఁడు మొద
లైనవానిని యకారాదులగానే తీసికొని వానికి సంధిలో
వైరూప్యము రాకుంటకు యకారదృష్టిని నిరసించు
చున్నాఁడు. యెతఁడు అనుకొను రోజులలో వచ్చును +
యెతఁడు=అను పదములు కలపునప్పుడు వచ్చునెతఁడు
అను గ్రాంథికరూపము నిష్పన్న మగున ట్లైవఁడును సంధి
చేయఁడు కదా? మీఁదుమిక్కిలి వచ్చున్యెతఁడు అని
గ్రామ్యసంధిని గూడఁ జేయునుగదా? అట్టి వైపరీత్యము
బొసరు రాకుండఁ బైసూత్రము "సర్వత్రా" అనునది
సవరణచేయుచున్నది. ఈ రీతి నన్నయ్య దగుట తిరమై
నచోఁ బరోపకారపరతతప్ప నన్నయయందు స్వపాండిత్య
ప్రకటనేచ్ఛ యశేషభాషారూపవివరణాగ్రహద్వార
మునఁ గన్పట్టఁబోదు. ఆయన సూత్రములు చేసిన
లక్ష్యము లెల్ల నిట్టివే యనుట కిప్పటియుచ్చారణము వీలు
కలుగఁజేయుటలేదుగాని యప్పటి యుచ్చారణరీతి శాసన
పరిశోధనవలనఁ దేలునేని అప్పటి యుచ్చారణము నను
సరించి యే సూత్రములను సవరణకుఁ జేసెనో ఏసూత్ర

ములను ప్రసిద్ధప్రయోగములకుఁ జేసెనో మనము తెలిసికోఁగలము. అన్నియు సవరణలకుఁ జేసినట్లు లేవు. కనుక నీసూత్రము నట్టిది కా దనుట న్యాయ్యముగ లేదు. చుట్ట, చుట్టాలు, జుట్టు మొదలగువానిని దంత్యములన కుంట కితర కారణము గన్పట్టదు. నిరుడు శ్రీయుతులు జయంతి రామయ్యపంతులుగారు తెలిపిన దుర్జుమార్పుల నాలోచించిన భాషాపరిణామస్వభావము తెల్లమై అప్పటి యుచ్చారణముల సవరణ చేసి సంస్కరించిన రూపములను శిష్టప్రయోగసాధములను జేయుటకే యీ సూత్రములు చాల నిర్మితము లేమో అని మాత్ర మేల తలంపఁగూడదు? తత్సమభాషకే యెక్కువగ వ్యాకరణము వ్రాసి యాచ్ఛికభాషకుఁ గొలఁదిగ వ్యాకరణము వ్రాయుటకును నన్నయ అపేక్షితగ్రన్థనిర్మాణరుచియే కారణ మనుకొనుచున్నాను. నన్నయభారతమునఁ దత్సమములు మూఁడుపాళ్లును, అచ్ఛిక మొక్కపాలును నైయున్నదికదా! అప్పటి గ్రంథములవాడుక యెల్ల నిట్లే శిష్టసమ్మతిం బడయుచున్నట్లు మన మూహించుకొనుట తప్పు కాదు. ఇట్లుండ పొత్తముల వాడుకలో నెక్కువగ లేని యాచ్ఛికమునకుఁ బ్రక్రియాసమృద్ధిలో వ్యాకరణములు నింపుట వ్యాకర్తలకు సంస్కార్యమైన గ్రాంథిక భాష కుపయోగించెడి పని కాదు. కావున నిది వదలి తత్సమవిచారణను ముఖ్యముగఁ జేసెను. ఇయ్యదియు వ్యాకరణము కొద్దిసేయురీతులలో నొకటియే.

మఱియుఁ గొన్నిచోట్ల సూచనలతో గొప్ప వ్యాసము వ్రాయఁదగ్గయంశములను ధ్వనింపఁజేసి "సూచనా త్సూత్రమ్" అను నార్యోక్తిని సార్థకముఁ జేసెను. అట్టివానిలో "ప్రవాహిని దేశ్యా" అను నుడి యొకటి. ప్రవాహమునఁ బ్రాఁతనీ రెప్పుడు నుండదు. ప్రాఁతది పోవం గ్రొత్తది వచ్చు. అదియుం బోవ మఱొకటి వచ్చు. అట్లే యేకాలమున కెయ్యది వాడుకలో నుండి మహాకవి ప్రయోగములలోఁ జేరుటచే నిర్దోష మనిపించుకొనుచుండునో అట్టి అచ్చ తెలుఁగే మిక్కిలి రసభావాదుల ధ్వనింప జాతీయమై లోకోక్తులై సామెతలై పొలుపారుచుండు. నిజమున కీసూచన ననుసరించియే కవిలోకయాత్ర జరుగుచున్నది. ఏకవి తనకాలములోని క్రొత్త జాతీయభాషను, క్రొత్తలోకోక్తులను వాడుకొని రసభావపోషణము నొనర్పలేదు? ఏకవి గిరి గీచినట్లు రేఖామాత్రమునైన నతిక్రమింపక ప్రాచీనకవిప్రయోగపారాయణముతోనే కాలము గడపియుండె? పొంకు, తొట్టి, మెట్టవసీకా మొదలైన యిట్టి పదములచేత నేకవి యిప్పుడు ప్రసాదగుణమును, ద్రాక్షాపాకమును జాతీయభాషలో నిమిడింపఁగలఁడు? కాన యిట్లు ఒప్పుకొని కొందఱును, ఒప్పుకొనక కొందఱును సర్వథా కార్యపథమున శిరసా వహించు పద్ధతి నొక్కపదముతో "ప్రవాహిని" సూచించుచు వ్యాకరణము నెంత లఘువు చేసెనో మనము గమనింపవలెను. కేతన యచ్చ తెలుఁగు మేలు నేత యిట్టి యాశయముతోడనే యనుకోవచ్చు. మఱియు "సంకేతితస్సుప్రసిద్ధ మేవ పదం" అనుచోట ప్రకృతవ్యవహారములోనుండి మహాకవి ప్రయుక్తమైనవే వాడవలెను గాని పొంకువంటిపదాలు వాడఁగూడ దనుచున్నాఁడు. ప్రసిద్ధము=కవిప్రయుక్తము. ఇట్లనుటచేతనే సంకేతిత మను నర్థము వచ్చె. సంకేతితము గాని దానిని మహాకవులు వాడరుకదా! ఇట్టియెడ సంకేతిత మనుట యెప్పుడును భాష ప్రజలసంకేతమునకు గోచరమై యుండవలె నని యాచార్యాశయమై యుండునోపు. అనఁగా అందఱకును వినుటతోడనే యీపదాని కీయర్థమని నిఘంటువులు తిరుగ వేయకుండను, తామ్ములు మురుగ నిఘంటువులు వల్లింపకుండను దెలియవలె నను నాశయముతో ననుకోవలెను. అచ్చ తెలుఁగు రామాయణమున తత్సమములను జొరనీము యను గొప్ప నియమముఁ బెట్టుకొనియుఁ దిమ్మకవి యీ సముదాచారపాలనమునకే ప్రసాదమును బోషించె. అథర్వణాచార్యులవారును వ్యాకరణలాఘవమున కొక మంచిదారి చూపిరి. తెలుఁగు వాడుకభాష కాన సంస్కృతమువలె సాఁగిపోవునది కాదు. కాన యెప్పుడును వ్యాకరణములు పుట్టుచుండవలెను. అట్టి వ్యాకరణములలో పూర్వవ్యాకరణోక్తములు పదియేనుపాళ్లును, తమది

యొకపాలుగను వ్యాకర్త లెల్ల వ్రాయుచున్న గ్రంథము లూరక పెరిగిపోవును. అట్లు గాకుండ పూర్వులు చెప్పని దానినే క్రొత్తవ్యాకర్తలు వ్రాయుచుండిన గ్రంథము లఘు వగును. నేర్చుకొనువారికి సౌలభ్యము గలుగు. ఇట్టి పద్ధతిని దాను నిర్మించి, నడచి, మనకుఁ జూపెంచినవాఁ డథర్వణాచార్యుఁడు. నన్నయభట్టీయమున నేవి చెప్పఁ బడలేదో వాని నెల్లఁ బూస గ్రుచ్చి నట్లు చూపుచుఁ బునరుక్తి లేశ మయినఁ దననుడికారము నంటకుండఁ గారికలను వ్రాసి తెల్గును బోషించినతండ్రి యథర్వణ ముని. ఈ కారికలలో నన్నయోక్తముల కనువాదము లుగనుండినవి యన్నియుఁ బ్రక్షిప్తము లని యథర్వణ కారికల యుపోద్ఘాతమున శ్రీ వఝ్ఝల చినసీతారామ స్వామి శాస్త్రిగారు నిరూపించినారు. కాన అథర్వణుఁడు చూపిన లఘువ్యాకరణనిర్మాణరీతి మనము నేర్చుకోఁదగ్గదిగ నున్నది.

వ్యాకరణములు భాషను సాంతముగ నియమింపలేవు

నూతనభావోద్దీపకములగు శబ్దము లెల్లప్పుడును దేశభాషాప్రవాహములఁ బుట్టుచుండును. అట్టిపదములు భాషాసౌభాగ్యవేత్తలగు సహృదయులచేఁ బొత్తములం బ్రవేశపెట్టఁబడి విజ్ఞానుల యామోదములచే గ్రాహ్యము లగు. "సోఽర్థస్తద్వ్యక్తిసామర్థ్యయోగీ శబ్దశ్చ కశ్చన" అని ధ్వనికర్త. నన్నయ, అథర్వణుఁడు, వెల్లంకి తాతంభట్టు, ఎలకూచి బాలసరస్వతి, ముద్దరాజు రామన్న, అప్పకవి, అడిదము సూరకవి, కస్తూరిరంగకవి, కూచిమంచితిమ్మకవి, శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారు, చిన్నయసూరి, బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులు మున్నగు ప్రాచీనవైయాకరణు లెన్నెన్నిసూత్రాలు వ్రాసినను భారతములోని ప్రయోగములే నిశ్శేషముగ సాధింపఁబడుటలేదు. ఇతరకవుల క్రొత్తభాషను గూర్చియు నిప్పటి యభినవభాషలను గూర్చియు నేమి చెప్పవలె?

కావున వ్యాకరణములు భాష నంతను నియమించి చూపుట కేర్పడ వనియు భాషాప్రవేశమునకు దారి చూపునవి యనియుఁ దేలుచున్నది.

చూడుఁడు—

ఇట్టివెల్ల వ్యాకరణముల కక్లేశముగ లొంగకున్నవి.

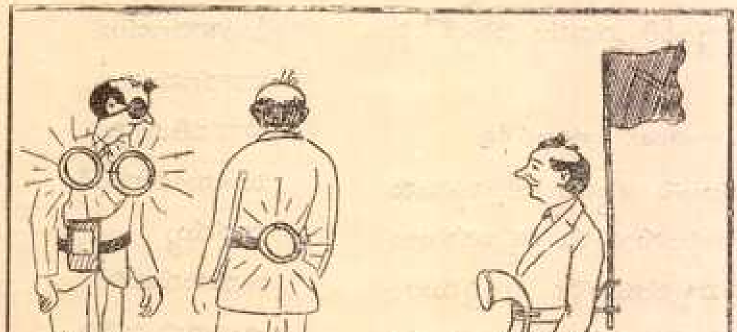
వినంగఁబడిరో	పారిజా.
వేశ్వాలి నిచ్చి	భార. ఆది
అమ్మని నాథవరేణ్యుఁడు	" "
ఉండునంత	
కేకయపతులు నాదిగాను	భార. ఉద్యో
రావచ్చు	
సీతలగొట్ట	
కరుణను రాఁబనిచె	భార. ఆ
అయ్యకు విచారము గల్గినయేని	భార. ఉ
నిన్నటంగోలె	భార. ఆది
ఎందులదానవు	
ఏమికారణమున	
నీకారణమున	
రూపవతియట్టె	
నిరాయందయుండి	
రారమ్మ	
మనుమనుమని	
యనియనిమెదేని	కళా.

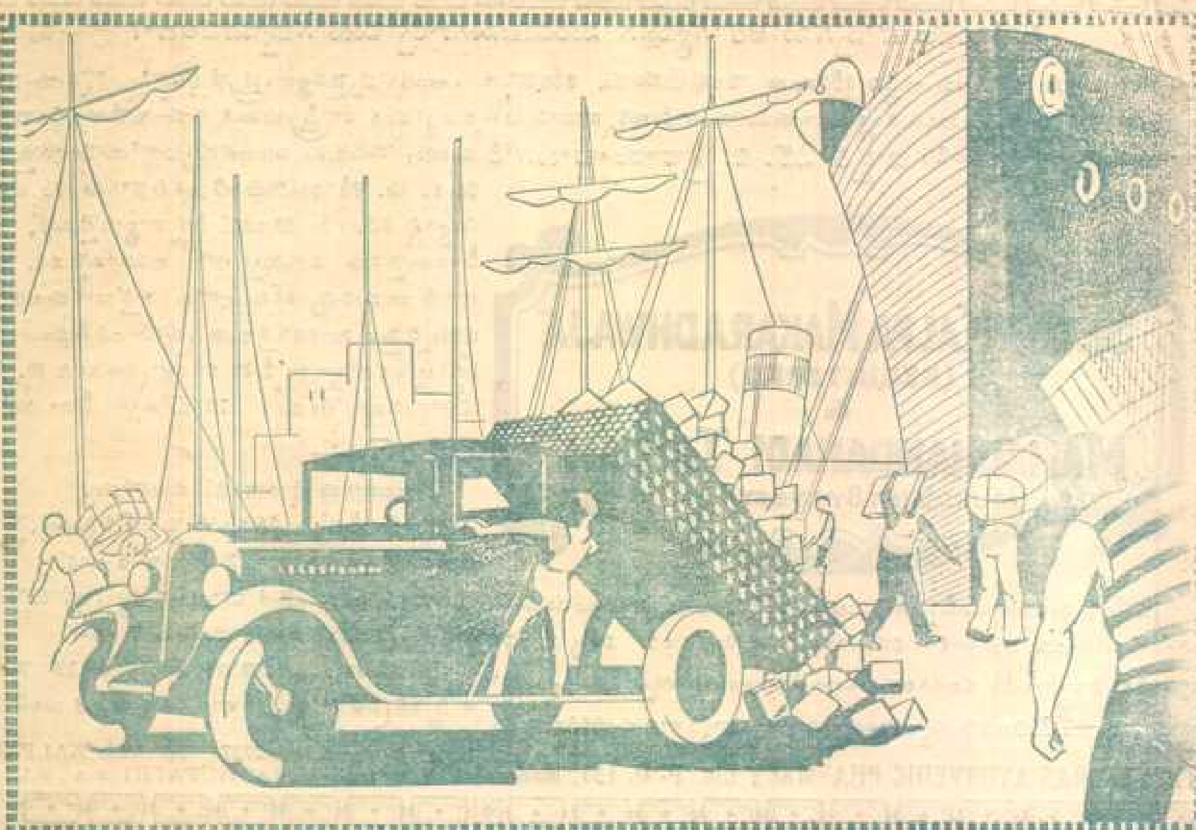
ఈ యంశమును "పర్యాప్తో మన్మతే తు సంకేతః" అనుసూత్రముతో నన్నయాచార్యుఁడు సూచించె. దీని కహోబలపండితుఁడు "శాస్త్రస్య దిక్ప్రదర్శనార్థత్వాత్. య త్సంకేతితం శిష్టప్రయోగారూఢం చ పదం, తత్ప్రయోజ్య మిత్యత్రాస్మాక మభినివేశః" అని వివరించెను. మఱియు నహోబలపండితుఁడు స్వయముగఁ గూడ "అద్య ప్రభృతేరపి ప్రయోగానుసారిత్వమేవ" అని "బోధయే త్క్వయదు క్లిష్టో మార్గవిత్సహ యాతి కిం, ప్రమాణ మకలంకస్య పూజ్యపాదస్య లక్షణమ్" అను ధనంజయవచనమును బ్రమాణముగఁ జూపి తెలుఁగు ప్రయోగానుసారి యని యేమిచెప్పవలె ననినాఁడు కైముతికన్యాయముగా. అథర్వణాచార్యులవారును "భాషేయ మమితా తత్ర దేశ్యా చిత్రస్వభావయుక్, తచ్చిత్రతా తు ద్రష్టవ్యా పూజ్య

పాదసుధాపి త్తై॥" అనుచో ప్రయోగములవలననే భాషావ్యవహార సంకేతముగఁ దెలియఁబడును గాని వ్యాకరణమువలనఁ గా దని తెల్పెను. వ్యాకరణమును గూడ వ్రాసెఁ గాన భాషకు దిక్ప్రదర్శనము సేయునవి వ్యాకరణము లని యభిప్రాయము వ్యక్తము.

చిన్నయసూరిగారును "శేషంబులును లఘ్వలఘువులుం దర్శింగల విశేషంబులుం నార్యవ్యవహారంబులం దెలియుట శ్రేయంబు" అని శేషఅకారనిర్ణయమునకై కూచిమంచితిమ్మకవి అప్పకవి మున్నగువారు చేసిన మొత్తికోలును సైతఁ బ్రాసంగించుచున్నాఁడు. ఇతరు లటుల మన కతురమునకును బ్రక్రియాసూత్రములను వ్రాసిన యాచ్ఛికసర్వనామములకు శబ్దమంజరిగా వ్రాసి మాసిన సూరిగారికి వ్యర్థవ్యాకరణకల్పన మిష్టము కా దని వేఱుగఁ జెప్ప నేల?

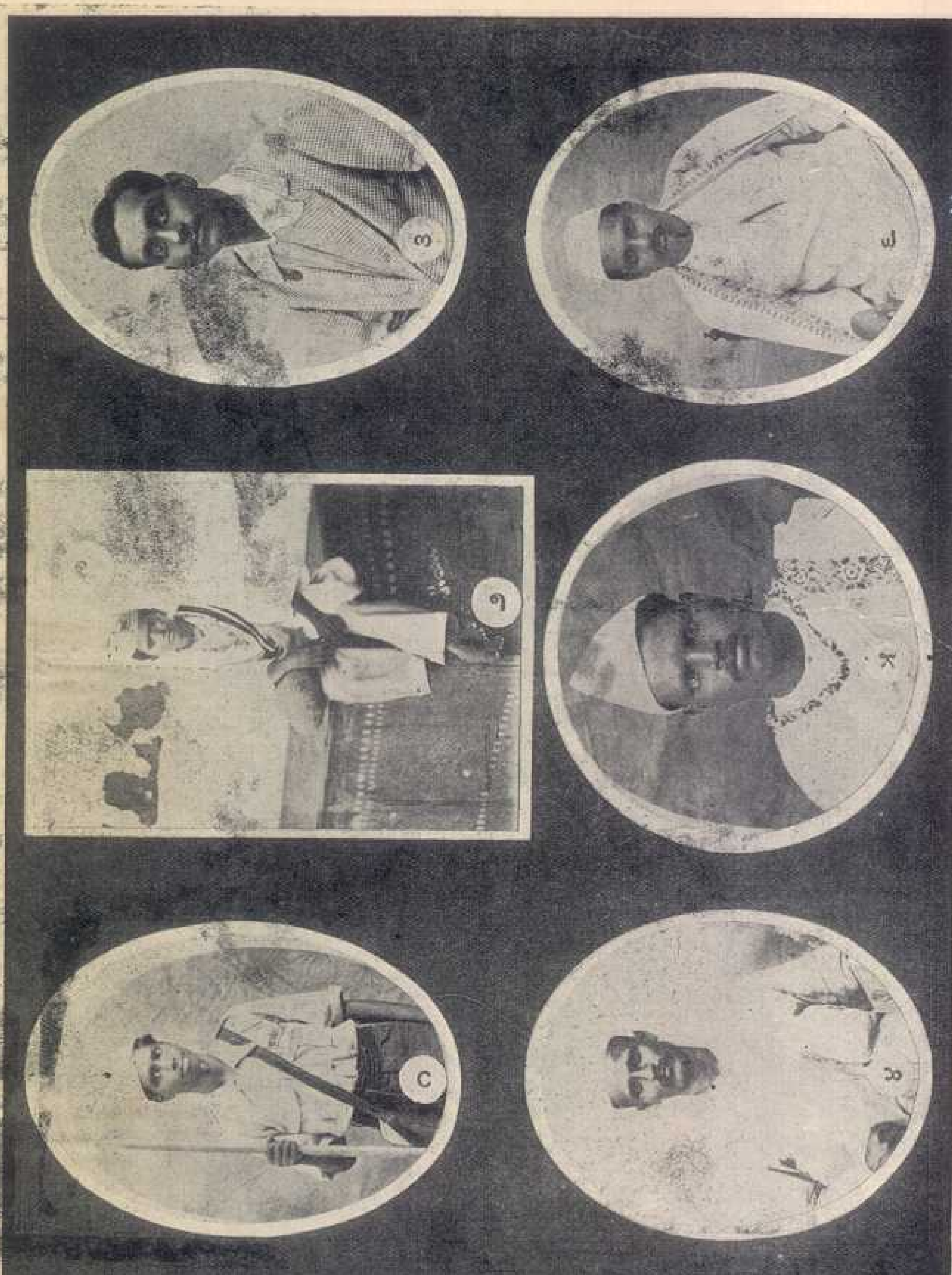
పట్టణములలో మోటారుప్రమాదములు లేకుండుటకు కొన్ని సూచనలు

౧. శ్రీమతి బి. లక్ష్మీ అమ్మాళుగారు ([illegible]) ౨. శ్రీమతి కమలాబాయిగారు ([illegible])
౩. శ్రీమతి కృష్ణాబాయిగారు ([illegible]) ౪. శ్రీమతి కమలాబాయిగారు ([illegible])

౧. శ్రీ కే. జనార్దనరావుగారు. (శి) ౨. శ్రీ ఇనటూరి శరభరాజుగారు. (శి) ౩. శ్రీ జవ్వాజి అప్పారావు గుప్తగారు. (శి)
౪. శ్రీ కొమ్మారెడ్డి సత్యనారాయణమూర్తిగారు. (శి) ౫. శ్రీ మాణిక్యంగారు. (శి) ౬. శ్రీ జి. రామచంద్రరావుగారు, యం. ఏ. (శి)

పాలకురికి సోమనాథకవి; పంచప్రకారగద్య

బండారు తమ్మయ్యగారు

ప్రాచీనాంధ్రవాఙ్మయస్వరూపము నెఱుంగఁ గోరు వారికిఁ బాల్కురికి సోమనాథుని కృతుల యొక్క సమర్యాలోకన మత్యంతావశ్యక మని పలువు రిప్పుడు గుర్తించుచున్నారు. నన్నయభట్టారకునకుఁ బూర్వముండిన యాంధ్రవాఙ్మయము తెలుఁగును సోమనాథుని కృతులను బట్టి మనము కొంతవఱ కూహింప వచ్చును. ఆంధ్రభాషలో వృత్తరూపమగు పద్యరచనము నన్నయ్యకుఁ బూర్వ ముండినను లేకున్నను మాత్రాగణబద్ధములగు బహువిధపదరచనములును, గద్యరచనములును నన్నయ్యకుఁ బూర్వము చిరకాలమునుండియే వెలయుచుండినట్లు తలంచు నవకాశములు సోమనాథుని కృతులయందుఁ గానవచ్చును. వెలనాటిచోడుని సభలో మతవివాద మొనర్చుటకయి మల్లికార్జునపండితుఁ డేఁగ నెఱి నాతనివెంటఁ గైవార మొనర్చుచు భక్తు లేతెంచు సందర్భమునఁ జెప్పఁబడిన.—

"శ్రుతి పంచగద్యలు రుద్రానిమహిమ
శతకంబు శివతత్త్వసార మాదిగను
గద్యపద్యంబు లాకాంక్షఁ జదువుచు
హృద్యంబుగా సత్కవీశ్వరుల్ పొగడ
మది నుబ్బి సంసారమాయాస్తవంబు
పదములు తుమ్మెదపదము ల్ప్రభాత
పదములు పర్వతపదము లానంద
పదములు శంకరపదము ల్నివాళి
పదములు తావేశపదములు గొబ్బి
పదములు వెన్నెలపదములు సంజ
వర్ణన మఱి గణవర్ణనపదము
లర్ణవ ఘోషణ ఘూర్ణిల్లుచుండఁ
బాడుచు నాడుచుఁ బరమహర్షమునఁ
గూడి సద్భక్తసంకుల మేఁగుదేర"

అను వాక్యములనుబట్టి పంచగద్యలవంటి గద్యకృతులును, తుమ్మెదపదములు ప్రభాతపదములవంటి పదరచనములును జాలఁగాలమునుండియు మన భాషలో నుండియున్నట్లు లూహించుట కెట్టియాటంకము నుండ రాదు. మఱియు సోమనాథుఁడు తన గ్రంథములలో "గద్యపద్యకృతులు" అని తఱచుగా నుదాహరించు చుండును.

"ఉరుతరగద్యపద్యోక్తులకంటె
సరసమై పరఁగిన జాను తెనుంగు
చర్చింపఁగా సర్వసామాన్య మగుటఁ
గూర్చెద ద్విపదలు గోర్కె దైవార"

(బసవపురాణము)

"బసవన్నమహిమ శుంభద్భక్తియుక్తిఁ
బసరించితివి గద్య పద్యాదికృతుల"

"ఆరూఢగద్య పద్యాది ప్రబంధ
పూరితసంస్కృతభూయిష్ఠరచన
మానుగా సర్వసామాన్యంబు గాదు."

"ఉపమింప గద్యపద్యోద్యదాత్తకృతులు
ద్విపదయు సమము భావింప నెట్లనిన." పం॥ చ॥

అను వాక్యములవలన మన భాషలోఁ బద్యరచనమున కంటె ముందుగా గద్యరచనము వెలసినట్లును, ఆ గద్య కృతులు తరువాత వెలసిన పద్యకృతులవలెనే సంస్కృత పదభూయిష్ఠములుగా నుండియున్నట్లును, సోమ నాథుఁడు తొలుదొలుత బసవస్తోత్రములు నిట్టి గద్య పద్యకృతులలో నొనర్చి, యవి సర్వజనసామాన్యము లయి తన మతప్రచారమున కంతగా నుపకరింపక పోవుటచేఁ దన ప్రధానగ్రంథము లగు బసవపురాణపండితా రాధ్యచరిత్రములను నాంధ్రజనసామాన్యము లగు ద్విపదలోఁ గూర్చినట్లును దలంపనగును. మల్లికార్జునపండితుఁడు గూడ నిట్టి గద్యకృతులను గొన్నిటిని గూర్చియుండెను.

"...గద్యపద్యసమితి శివుని మహిమఁ దెల్పినట్టి మల్లికార్జునపండితయ్యగారిఁ దలఁతు సనుదినంబు"

(అనుభవసారము)

"ఉక్కళ్ళసి త్తిలింగోద్భవు దేవు
గద్యంబు నా నొక్క గద్యంబు చెప్పి."

"పాంచభౌతికపంచ పంచేంద్రియ ప్ర
పంచదూరు నతింపఁ బంచగద్యలను." (పం. చ.)

కాని యీగద్యకృతుల స్వరూపస్వభావము లెట్టివి? గద్య మన వచన మనునర్థమున మన మిప్పుడు వ్యవహరించుచున్నాము. మన లాక్షణికులుకూడ నిట్లే నిర్వచించినారు.—

"గీ. పరఁగుఁ గవిత గద్యపద్యంబు లనఁ బాద
కల్పనంబు వలదు గద్యమునకు
పాదనియతి నొప్పుఁ బద్యంబు; లవియు వృ
త్తములు జాతు లనఁగ నమరుఁ గృష్ణ!"

"క. కనుఁగొనఁ బాదరహితమై
పనుపడి హరిగద్దెవోలె బహుముఖరచనం
బున మెఱయు గద్య మది దాఁ
దెనుఁగుకృతుల వచన మనఁగ దీపించుఁ గడుక్"

అని యనంతుఁడు తనఛందోదర్పణమున గద్యలక్షణమును నిర్వచించి "స్వస్తి సమస్తభువనరక్షాదక్ష శ్రీ పుండరీకాక్ష, భుజగపతిసింహాసనారూఢ, సురనికరమకుటతటఘటితసురుచిరమణిగణప్రభావిభాసితపాదపీఠ ......" ఇత్యాదిగా లక్ష్యము నుదాహరించినాఁడు. భీమకవి, అప్పకవి, చిన్నకోటపెద్దన మున్నగువారు గూడ నిట్లే పాదనియతి గలది పద్య మనియు, అది లేనిది గద్య మనియు నిర్వచించినారు. కాని మన సోమనాథుని గద్యకృతు లిందులకుఁ గొంత విలక్షణముగా నున్నవి. అనంతుఁ డుదాహరించిన గద్యములవంటివానినే కాక మాత్రాగణబద్ధము లయి యొకవిధ మయిన పాదనియతి గల లఘురచనములను గూడ నాతఁడు గద్యములుగనే గణించినట్లు కానవచ్చుచున్నది. (బసవపురాణపండితారాధ్యచరిత్రములలో నాశ్వాసములచివర నీతఁడు వ్రాసిన గద్యలుకూడ వచనములోఁ గాక ద్విపదలోఁ గూర్పఁబడినవి) ఈతని గద్యకృతుల స్వరూపస్వభావములను గొంతవఱకుఁ జర్చించుచు "పాలకురికి సోమనాథకవి: గద్యకృతులు" అను వ్యాసము నిదివఱలో ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రికలో (సం 15 సం 5, 6.) ప్రకటించి యుపలబ్ధము లయిన యాతని గద్యకృతులను ముందు క్రమముగఁ బ్రకటింతు ననికూడ వ్రాసియుంటిని. బసవపురాణపీఠికలో శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రిగారు కీగద్యకృతుల యాద్యంతములను మచ్చునకుఁ జూపియున్నారు. ఉదాహరణగ్రంథములలోఁ బ్రాచీనమగు నీతని బసవోదాహరణమును శాస్త్రిగారు భారతిలో సమగ్రముగఁ బ్రకటించియున్నారు. సోమనాథుని గద్యకృతులలోఁ బ్రధానమగు పంచప్రకారగద్య నిప్పుడు ప్రకటించుచున్నాను. అయిదు విధములగు గద్యరచనము లిందుండుటచే దీని కీపేరు పెట్టినట్లు తోఁచుచున్నది. మల్లికార్జున పండితుని పంచగద్యలుకూడ నిట్టివే కాఁదగును. అనంతుఁడు చెప్పినట్టు లిట్టి గద్యరచనములు బహుముఖములుగా నుండు నని తోఁచుచున్నది. పాఠకు లీగద్యమును జిత్తగించి తిన్నాలమున సోమనాథుని గద్యకృతుల స్వరూపస్వభావములను గొంతవఱకు గ్రహింతురు గాక!

పంచప్రకారగద్య

శ్లో. స్వస్తి శ్రీప్రమథాన్వయోత్తమశిలా
 ద శ్రీ మునీంద్రాత్మజః
శ్రీకంఠప్రతిబింబమూర్తి రసఘ
 శ్శ్రీనందినాథో విభుః,
తస్యాంశోద్భవ! దండనాథ! బసవ
 శ్రీనామధేయప్రభో
త్వత్కారుణ్యతరంగితం మయి సదా
 నిక్షిప్యతాం వీక్షణమ్.

౧

జయ జయ బసవ — శ్రీమన్మహావృషభేంద్రావతార-సమంచితవీరమాహేశ్వరాచారసార - ప్రమథగణాలంకార-జగత్త్రితయాధార- దేవబసవా! (౧)

నిరాకుల నిరర్గళ నిరతిశయ నిజభక్తితాత్పర్య శరణాగణ చరణారవింద మకరంద ధారాభిషేక సంగత మంగళాలంకారవిరచితోత్తమాంగ - అనవరత సుఖానుషంగ - జ్ఞానవైరాగ్యైశ్వర్య విభ్రాజిత గుణోత్తుంగ-సకల లోకప్రసారితకీర్తి కాంతాభుజంగ- దేవబసవా! (౨)

అనర్గళ జ్ఞాన దుర్గాంతర్గత మార్గభ్రష్ట నికృష్ట నానాయోని పరిపీడిత జన్మజరామరణ వైదిక వైష్ణవ జైన బౌద్ధ చార్వాక మాయావాది దుష్టమృగ వినర విశసన వినోద వివిధ లుబ్ధకాయమాన విక్రమోద్దండ- శివసమయపరిపాలన (ప్రచండ)-అణిమాద్యష్టగుణమణి గణకరండ-ఖండితకందర్పకోదండ- దేవబసవా! (3)

అవికల దనుజ మనుజ దివిజేంద్ర చంద్రోపేంద్ర వాణీంద్ర మునీంద్రాది పశుగణ ప్రమథగణ సంభావనీయాగణ్యపుణ్య -దూరీకృతత్రైగుణ్య - సకలమాహేశ్వరాగ్రగణ్య— చతుర్దశభువనవరేణ్య— దేవ బసవా! (౪)

నివృత సకలేంద్రియప్రచుర నిరతిశయ సముచ్ఛ్రితము మానస పరమసుఖ నివేశ శివ యోగ నిద్రా సమయ సమాగత దౌవారికవిదారిత ప్రత్యాగత జంగమ లింగ సుగతగమనాగమన నిజప్రాణ—వీరమాహేశ్వరాచార సత్ప్రాణ—అధరీకృతాన్యసమయసంపాదితతర్కపురాణ_అనవరతాభ్యుదయపరమకల్యాణ- దేవబసవా!(౫)

సమధిగతసామవేదసంజాతసప్తస్వరోద్భూతవిభ్రాజిత దేశిమార్గ సముల్లసిత సాలంకార గానకళాకలాప సముద్ధిత నిరూపితోత్తమలింగ నాయక— అభీష్టఫలదాయక-భక్తిభాండాగారసంపద్విధాయక— ప్రణమిత చెన్న బసవ దండనాయక— దేవ బసవా! (౬)

సకల వేదాంతాపాదిత లింగప్రసాద విముఖ మదోన్మత్త నిషాదసంహారకారణ ధారణ ప్రత్యక్షలలాటేక్షణ— అనుక్షణసదృక్ష విపక్షక్షణ—సకల జగదవనకళావిచక్షణ—సంచితసద్భక్తిలక్షణ_జంగమావతార సంగమేశ్వర (నిరూపిత)లలాటనిటత్రితీయేక్షణ— దేవ బసవా! (౭)

అఖర్వ భక్తి నిర్వాహ నిర్వికల్ప నిర్వ్యాజ క్రియా విక్రమ సంపన్న సముచిత శివార్థప్రాణాభిమాన— మాని తానర్ఘ మణిగణ భాస్వరామూల్య రత్నఖచిత (స్వర్ణ) రజతాలంకారహార భవ్య దివ్యాంబర వరతురగాందోళికా రథాది పరికల్పిత జంగమసపర్యా సమాగత భూతిశాసన రుద్రాక్షమాలికాలంకార నమస్కార ప్రచుర వేష లాంఛన— సన్నిహిత వార్తాకథల లింగ జంగమస్వరూపణ విశ్వాసనికేతన— నిరవధిభక్తి పరితోషిత పురాతన—దురితనికురుంబవిదూర నిస్తరంగాంతరంగ నిరాకృత మకరకేతన— దేవ బసవా! (౮)

౨

అపిచ మహామహిమోన్నతవిభవా— భవపాశోత్కర శాతలవిత్రా— విత్రాసిత విజ్జలధరణీశా— ధరణీశ ప్రకరార్చిత చరణా— చరణద్యుతిజిత కోమలపద్మా— పద్మభవప్రముఖామరవినుతా — నుతగాంధర్వసుఖస్ఫురితాంగా— అంగసంగ వికారవిరహితా— హిత శివయోగానంద సుఖాశ్రమ— ఆశ్రమధర్మా ధర్మవివర్జిత— జితమదవిహ్వలమానుషజన్మా— జన్మ జరామరణాదివిదూరా— దూరనిరాకృత భవసంసర్గా — సర్గస్థితిలయపాలనచరి

తా—చరితార్థాఖిలజంగమభక్తా— భక్తజనాంతఃకరణ నియుక్తా—దేవబసవా!

3

జయ జయ నిరవధినిర్మలగాత్రా—జయ జయ దురితలతాచయదాత్రా — జయ జయ కేవలభక్తి కళత్రా—జయ జయ భావాతీతచరిత్రా—జయ జయ తనుగుణ పరిషదమిత్రా—జయ జయ వివిధేంద్రియ మదక్షేత్రా—జయ జయ సద్గుణ మణిగణపాత్రా— జయ జయ భవదుఃఖాబ్ధివహిత్రా—జయ జయ వీరాచారాచార్యా—జయ జయ చారు పురాతనచర్యా— జయ జయ నందీశ్వర గాంభీర్యా—జయ జయ వందిత మునిగణవర్యా—జయ జయ నిగమాదితసోదర్యా— జయ జయ సజ్జనహితసత్కార్యా—జయ జయ జగద వనకళాధుర్యా—జయ జయ జంగమభక్తిసపర్యా— జయ జయ బిజ్జల నిరసనశౌర్యా—జయ జయ శరణ గణాలంకారా—జయ జయ పరమవ్యోమ విహారా— జయ జయ కారుణ్యామృతపూరా—జయ జయ వీర వ్రతవిస్తారా—జయ జయ పరిహృత జనమందారా— జయ జయ చిత్తజమద సంహారా—జయ జయ సుమహా తత్త్వాధారా—జయ జయ సముదిత లింగకుమారా— జయ జయ భక్తపదాంబుజభృంగా—జయ జయ మంగళ మహిమోత్తుంగా—జయ జయ లింగేంద్రియసర్వాంగా- జయ జయ నవరస నర్తనరంగా-- జయ జయ ధవళిత- కీర్తిభుజంగా—జయ జయ సాక్షాచ్ఛ్రీగురులింగా— దేవ బసవా!!

౪

జయ దురిత పరిహరణ—జయ సుకృత పరిచరణ—జయ నిశ్కృతరవికిరణ—జయ సుకవినుతి కలిత—జయ వికచముఖలలిత—జయ వినయనయ మిళిత—జయ విజితభవనదన — జయ సుజనగణ వదన—జయ నిగిరణితమదన— జయపరమసుఖసహిత- జయవిషయ.........గుణరహిత - జయ వృషభపదము హిత— దేవబసవా!

౫

జయ శివరంజన—జయ భవభంజన—జయ కరుణాకర—జయ పరభీకర—జయ మితభాషణ—జయ శ్రీపోషణ-జయ గుణరాజిత-జయ గణపూజిత—జయ జయ శ్రీబసవదండనాథ! నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమః—

శ్లో. బసవస్య కృపామూర్తే స్సోమనాథప్రసాదినః,
అనవద్య మిదం గద్యం నిరంతరజగన్నుతమ్.

పంచప్రకారగద్య సంపూర్ణమ్.

సుబంధువు

శ్రీ అమరవాది హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు, యమ్. ఏ.

గీర్వాణసారస్వతప్రపంచములో సుబంధుమహాకవి ప్రఖ్యాత గద్యప్రబంధకారుడై వెలయుచున్నాడు. సంస్కృతభాషలో రచింపబడిన నవలలలోన కొలుకొల్తది సుబంధుకృతమగు వాసవదత్తయే.

కాళిదాసాదిమహాకవులవలె ఈసుబంధుకవిని గురించికూడ చెప్పుకొనగ దెలియవచ్చుటలేదు. బాణునికి పూర్వమందున్న యేకావ్యకర్తలయొక్కయు కాలనిర్ణయవిషయమున నిదమిత్థమను నిష్కర్షకాధారములు లభించుటలేదు. కావుననే సుబంధుకాలమును నిర్ణయించుట కష్టతర మయిపోయినది.

"సుబంధు" నామము మొట్టమొదట ఋగ్వేదసర్వానుక్రమణికలో గానవచ్చుచున్నది. అందు గోపాయన (లోపాయన) పుత్రుడైన 'సుబంధు' ఋగ్వేద ద్రష్టలలో నొకడని చెప్పబడి యున్నది. ఐనను వాసవదత్తారచయితృసంకేతమగు సుబంధుపదమునకును, ఈసుబంధు పదమునకును ఇట్టిసంబంధము గూడ లేదనియె చెప్ప నొప్పు.

లౌకికవాఙ్మయస్వరూపములో సుబంధుమహాకవిని గురించిన ప్రసక్తి యొక్కచోలేదు. ఉన్నవానిలోపల ప్రాచీనతమమై ముఖ్యతమమైనది బాణుని హర్షచరితలో గాంచబడుచున్నది.

" కవీనా మగల ద్దర్పో నూనం వాసవదత్తయా
శక్త్యేవ పాండుపుత్రాణాం గతయా కర్ణగోచరమ్."

—ఉపోద్ఘాతము, శ్లో. ౧౨.

బాణుడు తనరెండవకృతియగు కాదంబరిలో గూడ "ఇయ మతిద్వయీ కథా" అని చెప్పియున్నాడు. "అతిద్వయీ" యనుపదమునకు "వాసవదత్తాబృహత్కథల నతిశయించినది" యని విమర్శకు లర్థము చెప్పుచున్నారు.

బాణునితరువాత అష్టమశతాబ్దపూర్వభాగమున జీవించియుండిన, వాక్పతికవి, తనప్రాకృతకావ్యమగు "గౌడవహో" నిట్లు పలికియున్నాడు.

* "భాసమ్మి జలణమిత్తే కంతీదేవే అజస్స రహుఆరే
సోబంధవే అబంధమ్మి హారియందే అ ఆణందో."

1200 A. D. ప్రాంతమువాడైన కవిరాజు తన రాఘవపాండవీయములో—

"సుబంధు ర్బాణభట్టశ్చ కవిరాజ ఇతి త్రయః
వక్రోక్తిమార్గనిపుణా శ్చతుర్థో నోపలభ్యతే."

—౧-౪౧. శ్లో.

అని సుబంధువును ప్రశంసించినాడు. ద్వాదశశతాబ్దిలోనివాడేయగు మంఖకవియొక్క శ్రీకంఠచరితమం దొకశ్లోక మిట్లున్నది.

మేంఠే స్వర్ద్విరదాధిరోహిణి వశం యాతే సుబంధౌ విధేః
శాంతే హంత చ భారవౌ విఘటితే బాణే విషాదస్పృశః,
వాగ్దేవ్యా విరమంతు మంతువిధురా ద్రాగ్దృష్టయ శ్చేష్టతే
శిష్టః కశ్చన స ప్రసాదయతి తాం యద్వాణీసద్వాణినీ.

ఇతనికి రెండు శతాబ్దముల తరువాత నున్న శార్ఙ్గధరుడు తన పద్ధతిలో నవమశతాబ్దివాడగు రాజశేఖరుని గూర్చి ప్రశంసించియున్నాడు. అందొకశ్లోకములో నీరీతి లిఖింపబడియున్నది.

"భాసో రామిలసౌమిలౌ వరరుచిః శ్రీసాహసాంకః కవిః
మేంఠో భారవికాళిదాసతరళాః స్కంధః సుబంధుశ్చ యః,
దండీ బాణదివాకరౌ గణపతిః కాంతశ్చ రత్నాకరః
సిద్ధా యస్య సరస్వతీ భగవతీ కే తస్య సర్వేఽపి తే."

సదుక్తికర్ణామృతములోను వల్లభదేవుని సుభాషితావళిలోను, రాజశేఖరకర్తృకముగ నుదాహరింపబడియున్న శ్లోకములో సుబంధుప్రశంస కలదు.

* "సుబంధౌ భక్తిర్నః క ఇహ రఘుకారే న రమతే
ధృతి ర్దాక్షీపుత్రే హరతి హరిచంద్రోఽపి హృదయమ్,

---

* "జ్వలనమిత్రుడైన భాసునియందును, కాంతిదేవుడైన రఘు(వంశ) కారునియందును, సుబంధుకృతియందును, హరిచంద్రునందును, ఎవరికానందముకలదో" అని శ్లోకార్థము.

* దాక్షీపుత్రుడన పాణినియనియు, రఘుకారుడన రఘువంశకర్త యయిన కాళిదాసనియు గ్రహించునది.

విశుద్ధోక్తి ర్కున్నరః ప్రకృతిమధురా భారవిగిరః
తథా ఒప్యంతర్మోదం కమపి భవభూతి ర్వితనుతే."

15 వ శతాబ్దమున నుండిన వేమభూపాలు నాశ్రయించియున్న వామనభట్టబాణుడు తన వీరనారాయణచరితమందు (వేమభూపాల చరితమందు) నొకశ్లోకములో శ్లేషరూపముగ స్తుతినొనరించి యున్నాడు. ఆశ్లోకమిది:

"ప్రతికవిభేదనబాణః కవితాతరుగహనవిహరణమయూరః,
సహృదయలోకసుబంధు ర్జయతి శ్రీభట్టబాణకవిరాజః."

ఇట్టి వింకను గొన్ని గలవు గాని యీ వివరణములలో నెద్దాని యందును సుబంధునుగూర్చి విశేషించి తెలియవచ్చినయంశ మొక్కటియు లేదు. ఈగ్రంథము లన్నిటికంటె బహుప్రాచీనుడు వాసవదత్తాకారు డనిమాత్రమే వీనివలన విదిత మగుచున్నది.

16 వ శతాబ్దమువాడగు బల్లాలకవి తన భోజప్రబంధము నందు నేకాదశ శతాబ్దమున ధారానగరమును బాలించిన భోజరాజచరిత్రము వర్ణించియున్నాడు. అందులో భోజుని యాస్థాన మయిదు వందల విద్యాధికులచే నలంకరింపబడిన దనియు, వారిలో పదముగ్గురు మాత్రమే ప్రాముఖ్యము వహించిరనియు నందు సుబంధుమహాకవి యొకడనియును రచింపబడియున్నది. భోజప్రబంధముయొక్క ప్రతు లన్నియు బరిశీలించి చూడగా, ఈ విద్వాంసులయొక్క సంఖ్యానియమములో పరస్పరభేదము గానవచ్చుచున్నది. అట్లగుట నీవాక్యమంత విశ్వాసపాత్రముగ దోచకున్నది.

ఇక సుబంధుకాలనిర్ణయమున కాధారభూతములైన యంశము లేవైనను వాసవదత్తాగ్రంథరాజములో నున్నవేమో పరిశీలింప వలసి యున్నది. ఈగ్రంథములో వాత్స్యాయన కామసూత్రములు, భారతీయ నాట్యశాస్త్రము, శ్రీమద్రామాయణము, మహాభారతహరివంశములు, మొదలైన మహాగ్రంథములేగాక న్యాయమీమాంసాదర్శనములు, బౌద్ధజైనమతములుకూడ పేర్కొనబడియున్నవి. అయినను, కాలనిర్ణయమున కీవిషయ మంతగా దోడుపడుట లేదు.

వాసవదత్తాశ్లోకములోని పదియవశ్లోక మీసందర్భమున నుపకరించునేమో కనుగొనవలయును. ఆశ్లోక మిది—

"సారసవత్తావిహతా నవకావిలసంతి చరతి నో కంకః,
సరసీవ కీర్తిశేషం గతవతి భువి విక్రమాదిత్యే."

ఇందులో స్తుతింపబడిన విక్రమాదిత్యుడు పూర్వ ముజ్జయినిలో రాజ్యపాలన మొనరించినవాడును, శకపురుషుడును నని తలంపబడు విక్రమార్కుడు కాజాలడనుటమాత్రము స్పష్టము. అసలట్టివాడొక డున్నాడా? అనియే విమర్శకుల సందేహము.

ప్రాచీన భారతదేశచరిత్రలో, విక్రమాదిత్యబిరుదవిఖ్యాతులగు చక్రవర్తు లిరువు రుండిరని వ్రాయబడియున్నది. మొదటివాడు 374-413 (క్రీస్తుశకము) రాజ్యముచేసిన ద్వితీయచంద్రగుప్త చక్రవర్తి. ద్వితీయుడు యశోధర్మనాముడు. ఈ నృపాలుడు విక్రమాదిత్య బిరుదము వహించి 533 సంవత్సరమున మాళవరాజ్యస్థాపన మొనర్చి 583 సం. వఱకు దానిని పరిపాలించినవాడు. సుబంధుకవి ఈ యశోధర్ముని కాలమువాడే యని యనేకులు పాశ్చాత్యపండితు లభిప్రాయపడుచున్నారు. పై శ్లోక మాధారముచేసికొని, యిట్లు నిర్ధారణము సేయుట కేవల సాహసకార్య మని కొందరు విమర్శకుల తలంపు.

వాసవదత్తకు టీక వ్రాసినవారిలో సుప్రసిద్ధుడైన 'నరసింహవైద్య' యను నాతడు గ్రంథకారునిగురించి యిట్లు పలికి యున్నాడు:—

"కవి రయం విక్రమాదిత్యసభ్యః; తస్మిన్ రాజ్ఞి లోకాంతర ప్రాప్తే ఏతన్నిబంధం కృతవాన్." వాసవదత్తయొక్క దక్షిణదేశప్రతిలో సుబంధుకవి "శ్రీ వరరుచిభాగినేయః" అనియున్నది. ఈ వాక్యమునకును, భోజప్రబంధములోని "వరరుచిసుబంధువులు సమకాలికులు" అన్నదానికిని, ఏకవాక్యత సమపట్టుచున్నది. అయి నప్పటికిని కాలనిర్ణయసంబంధమున నీయంశము లంత తృప్తికరములు కాజాలవు.

ఈ కవికాలనిర్ణయమునకు శాసనాధారమైన నొక్కటైన లభించుటలేదు. క్రీ. శ. 1158 సంవత్సరపువాటిదగు బాళగామియొద్ద లభించిన కన్నడశాసన మొకదానిలో మాత్రము సుబంధునామ ముదాహరింపబడియున్నది*. ఇంతమాత్రమున నిది యెక్కువ ప్రయోజనకారి కాలేదు. ద్వాదశశతాబ్దమునాటికి సుబంధుకీర్తి దక్షిణదేశమందు సైతము విస్తరించినదని మాత్ర మిందువలనను విదితమగుచున్నది.

వాసవదత్త నంతయు బరిశీలింపగా కాలనిర్ణయమున కాధార మొకచోట దొరకుచున్నది. ఒక సందర్భములో సుబంధుమహాకవి,

"బౌద్ధసంగతి మివాలంకారభూషితాం"

అనియు,

"న్యాయస్థితి మివ ఉద్యోతకరస్వరూపాం"

అనియు వర్ణించియున్నాడు.

ఇందు మొదటిదానిలో బౌద్ధాచార్యుడగు ధర్మకీర్తియొక్క "బౌద్ధసంగత్యలంకార" మను గ్రంథమునకు సూచన కలదని నిరూపింపబడుచున్నది. ఈధర్మకీర్తి, క్రీ. శ. 671-695 సంవత్సరములమధ్య హిందూదేశమున కేతెంచిన 'ఇట్‌సింగ్' అను విదేశ

* Vide, Mysore inscriptions (Rice) p. 111, Bangalore 1879

యాత్రికునిచే గౌరవింపబడియున్నవాడు. కావున తత్పూర్వకాలికు డగుచున్నాడు.

రెండవ యుపమానములో న్యాయాచార్యుడైన యుద్యోతకరునికి జూచిన యున్నదని గుర్తింపబడుచున్నది. ఈ యుద్యోతకరుడు బౌద్ధదిఙ్నాగుని మతమునకు ఖండనరూపమయిన న్యాయవార్తికగ్రంథము వ్రాసియున్నాడు. దిఙ్నాగాచార్యుడు 520-600 A. D. కాలమువా డనునది నిశ్చితపూర్వమైన విషయము. అట్లగుట నుద్యోతకరుడుగూడ, షష్ఠశతాబ్దాపరభాగమునకంటె ముందు జీవించి యుండె ననుట భ్రమయగును.

ఈ పైరెండువిషయముల బరికించినచో సుబంధువుయొక్క కాలము కొంచెమించు మించుగా నిర్ణయింపనగును. అతని జీవితకాలాద్యంతముల నిర్ణయించుటలో బాణుని హర్షచరిత్ర, ఉద్యోతకరుని న్యాయవార్తికము ప్రమాణము లగుచున్నవి. బాణుడు తన హర్షచరితమును 640 సంవత్సర ప్రాంతములలో రచించినట్లు సాధింపబడియుండుటచే తత్పూర్వమే సుబంధువు తన వాసవదత్తను వ్రాసియుండవలయు నను నంశము సిద్ధించుచున్నది. ఇట్లే యుద్యోతకరుని గూర్చిన ప్రస్తావన గలదు గాన, వాసవదత్త న్యాయవార్తికరచనా కాలానంతరము రచియింపబడి యుండవలయునని నిర్ధారిత మగుచున్నది. కావున సుబంధువు తన వాసవదత్తను, ప్రాయశః, 606-612 సంవత్సరములమధ్య వ్రాసియుండు ననుట న్యాయ్యము.

ఈరీతిగనతని కాలము నిర్ణీత మయినను, దేశము నిర్ణయించుట దుస్సాధ్యము. భోజప్రబంధము ననుసరించి భోజుని సభాస్తారుడుగాన సుబంధువు ధారానగరమున గాపురముండె నని యంగీకరించుట యుక్తియుక్తముగా దోచుట లేదు.

సుబంధుకవియొక్క జీవితాంశము లేవియు, విశేషముగ మనకు లభింపలేదు. వాసవదత్తలోని యుపోద్ఘాతములో దనను గురించి "సుజనైకబంధు" అని చెప్పుకొని యున్నాడు. కావ్యమునకు వ్యాఖ్యానము జేసిన 'శివరాము' పండితు డీమాటకు "మంచివారలకు హితుడు" అని యర్థము జేసియుండ, పాశ్చాత్యపండితులు "సుజననామునికి సోదరుడు" అను నర్థము గల్పించియున్నారు. ప్రాకృత వ్యాకరణకర్తయగు వరరుచి కీకవి భాగినేయుడని యొకప్రతీతి గలదని ముందు జెప్పబడియున్నది. కాని యయ్యది విశ్వాసజనకము గాలేదు. కాశ్మీరబ్రాహ్మణు డీకవియని గూడ జనశ్రుతి యొకటి ప్రచారములో నున్నది.

వాసవదత్తగాక యితరగ్రంథము లేవియు సుబంధువు రచించినట్లు తోపదు. శార్ఙ్గధరపద్ధతి, సుభాషితావళి, పద్యావళి, ఇత్యాది గ్రంథములలో సుబంధుకృతములుగ నుదాహరణము లీయబడియున్నవన్నియు వాసవదత్తనుండియే గైకొనబడియున్నవి. ఇది యిట్లుండ 'థామస్' అను పాశ్చాత్యపండితునిచే షాజహాన్ కాలమునకు జెందిన 'వేణీదత్త' కవికృతమగు 'పద్యవేణి' యను గ్రంథమున నున్నదనియు, 'సుబంధు' రచితమనియు నీక్రిందిశ్లోకభాగ ముదాహరింపబడు చున్నది.

"అక్షమాలాప వృత్తిజ్ఞా కుశాసన పరిగ్రహా,
బ్రాహ్మీవ దౌర్జనీ సంస ద్వందనీయా సమేఖలా."

కొంతకాలమువఱకు నీశ్లోకము సుబంధువుదే యని యందఱనుకొనిరి గాని యిటీవల విమర్శకుల కృషిచే నియ్యది త్రివిక్రమభట్టకృతమగు నలచంపూగ్రంథమందలిదిగా నిరూపింపబడినది.*

వాసవదత్త:— పెక్కు ప్రతులలో వాసవదత్త 'ఆఖ్యాయిక' యనియే పేర్కొనబడియున్నది. ఆఖ్యాయిక యనునది గద్యకావ్యములలో నొక భేద మనియు, దాని కుదాహరణము హర్షచరిత మనియును ఆలంకారికులు చెప్పుచున్నారు. బాణకవి యీ సుబంధుకృతి నాఖ్యాయికగనే గ్రహించియున్నాడు. విశ్వనాథకవిరాజు తన సాహిత్యదర్పణములో నాఖ్యాయికా లక్షణ మిట్లు నిర్వచించినాడు.

"ఆఖ్యాయికా కథావత్స్యా త్కవే ర్వంశాను కీర్తనం,
అస్యా మన్యకవీనాంచ వృత్తం గద్యం క్వచిత్ క్వచిత్.
కథాంశానాం వ్యవచ్ఛేద ఆశ్వాస ఇతి బధ్యతే,
ఆర్యావక్త్రాపవక్త్రాణాం ఛందసా యేనకేనచిత్.
అన్యాపదేశే నాశ్వాసముఖే భావ్యర్థసూచనమ్."
—6. పరిచ్ఛేదము. 334-335

కథయనునది రెండవభేదము. బాణుని కాదంబరి దీని కుదాహరణము. సాహిత్యదర్పణకారుడు కథాలక్షణ మిట్లు తెల్పియున్నాడు:

"కథాయాం సరసం వస్తు గద్యైరేవ వినిర్మితం,
క్వచి దత్ర భవే దార్యా క్వచి ద్వక్త్రాపవక్త్రకే,
ఆదౌ పద్యై ర్నమస్కారః ఖలాదే ర్వృత్తకీర్తనమ్."
—6. పరిచ్ఛేదము. 332-333

ఈ లక్షణప్రకార మాలోచించినచో వాసవదత్తను కథగా పరిగణించుటయే న్యాయ్యము. ఏలన, ఆఖ్యాయిక కవసరమగు నుచ్ఛ్వాసము లిందు లేవు. పైగా కథ కవసరమగు "ఆదియందు ఖలాదివృత్తవర్ణన" మిందు గానవచ్చుచున్నది. వాసవదత్తాకాదంబరులకు గల యన్యోన్య సామ్యమును వాసవదత్తాహర్షచరితలకు గల పరస్పర భేదమును బురస్కరించుకొని వాసవదత్త ఆఖ్యాయిక కాదనియే నిర్ణయింపబడుచున్నది. కావున కథావిశేషమనుటయే యుక్తము.

* Vide R. Krishnamachariar's introduction to Vasavadatta p. p. 39-40.

అయినను దండి చెప్పినట్లు * "కథాఖ్యాయికే త్యేకజాతిః" యను భావముతో వాసవదత్తను ఆఖ్యాయిక యనవచ్చును. లేదా కథ యని చెప్పవచ్చును.

సుబంధుకవిత్వము మిక్కిలి ప్రౌఢమై అలంకారాదిశోభితమై యలరారుచున్నది. వాసవదత్తలో కథాసంవిధానమున కంత ప్రాముఖ్యమున్నట్లు తోచదు. ఇతివృత్త మంతయు గుణాఢ్యుని బృహత్కథ ననుసరించి కూర్పబడినది. కథామాత్ర మాధారము చేసికొని సుబంధువు తన రచనాసామర్థ్యము నంతయు విశదీకరించియున్నాడు. గంభీరాకృతుల వర్ణింపబడ్డ సుబంధువుయొక్క యుత్ప్రేక్షాశక్తి వెల్లడియగుచున్నది. "నదులు, పర్వతములు, బారులుదీర్చిన సేనావాహిని" ఇత్యాదుల వర్ణనము సంస్కృతసారస్వతమునం దసమానమైనదై శోభిల్లుచున్నది.

సుబంధుకవి తన ప్రబంధ మంతయు 'గౌడీ' రీతిలోనే రచించియున్నాడు. ఆలంకారికులు గౌడీరీతి కుండవలసినదని నిర్ణయించిన గుణము లన్నియు వాసవదత్తలో నిరూపింప బడియున్నవి. ఆలంకారికు లీక్రిందివిధమున, 'గౌడీ' రీతిని పలువిధముల నిర్వచించియున్నారు.

"ఓజః ప్రకాశకై స్తైస్తైర్బంధ ఆడంబరః పునః
సమాసబహులా గౌడీ......"

అని సాహిత్యదర్పణకారుడు.

"ఓజఃకాంతిమతీ గౌడీయా" †

అని వామనకావ్యాలంకార సూత్రవృత్తి.

"శ్లేషః ప్రసాద స్సమతా మాధుర్యం సుకుమారతా
అర్థవ్యక్తి రుదారత్వ మోజఃకాంతిసమాధయః,
ఇతి వైదర్భమార్గస్య ప్రాణా దశగుణాః స్మృతాః,
ఏషాం విపర్యయః ప్రాయో దృశ్యతే గౌడవర్త్మని."

అని ఆచార్యదండి.

ఇన్ని లక్షణములును వాసవదత్తలో గానవచ్చుచున్నవి. సుబంధువున కలంకారప్రియత్వము మెండు. అలంకారరహితము కాని వాక్యమే లేనట్లు తోచుచున్నది. ఈతని యలంకారములలో ముఖ్యమైనవి, శ్లేష, ఉత్ప్రేక్ష, విరోధము, అతిశయోక్తిమొదలైనవి. గీర్వాణవాఙ్మయములోని శ్లేషకవితారచనకు సుబంధువు మొదటివా డనవచ్చును. బాణుడు తన కవితాపద్ధతియం దంతటను సుబంధువును విశేషముగ ననుకరించియే యున్నాడు. ఈతని గ్రంథములో ప్రతిపదమందును శ్లేష యుండనే యున్నది. గ్రంథాంతమున దనను గురించి తానే,

"సరస్వతీదత్తవర ప్రసాద శ్చక్రే సుబంధు స్సుజనైకబంధుః,
ప్రత్యక్షరశ్లేషమయప్రపంచవిన్యాసవైదగ్ధ్యనిధిం ప్రబంధమ్."

అని చెప్పుకొనియున్నాడు.

ఇతనిలో శ్లేష అతిరిక్తమై యుక్తప్పుడు పాఠకుని మనస్సునకు విసుపు గల్గించునట్టిది గూడ యగుచున్నది. కనుకనే రాఘవపాండవీయ కర్తయగు, "కవిరాజు" తను ముగ్గురిని వక్రోక్తిమార్గనిపుణులనుగా ప్రశంసించినాడు.

ఇక నీతని గ్రంథమునుండి కొన్ని యలంకారము లుదాహరింపబడుచున్నవి.—

శ్లేష కుదాహరణము:—

"పావరసేనామివ సుగ్రీవాంగదశోభితాం."

విరోధాభాసః—

"అగ్రహోఽపి కావ్యకీపక్షేన."

ఉత్ప్రేక్ష:—

"దధిభవకే కాలకూటకగ్రాస సింధుజన, నిశాయమునాఫేనపుంజజన, మేనకాసఖమార్జనశిలాశకలజన......"

మాలాదీపకాలంకారము:—

"భుజబంధేన కోదండం, కోదండేన శరాః, శరై రరిశిరః."

రూపకాతిశయోక్తి:—

"విలోచనేందీవరభ్రమరపంక్తిభ్యాం, ముఖమదనమందిర తోరణాభ్యాం, రాగసాగరవేలాభ్యాం, యౌవనవనరక్తకలానికాభ్యాం, భ్రూలతాభ్యాం, విరాజమానాం" ఇత్యాదులు—

శబ్దాలంకారములలో సుబంధువునకు నచ్చినవి యమకానుప్రాసములు:—

యమకము:—

"ఆందోళితకుసుమకేసరే కేశరేణుముషి రచితమధుమణీనాం రమణీనాం వికచకుముదాకరే ముదాకరే"

అనుప్రాసము:—

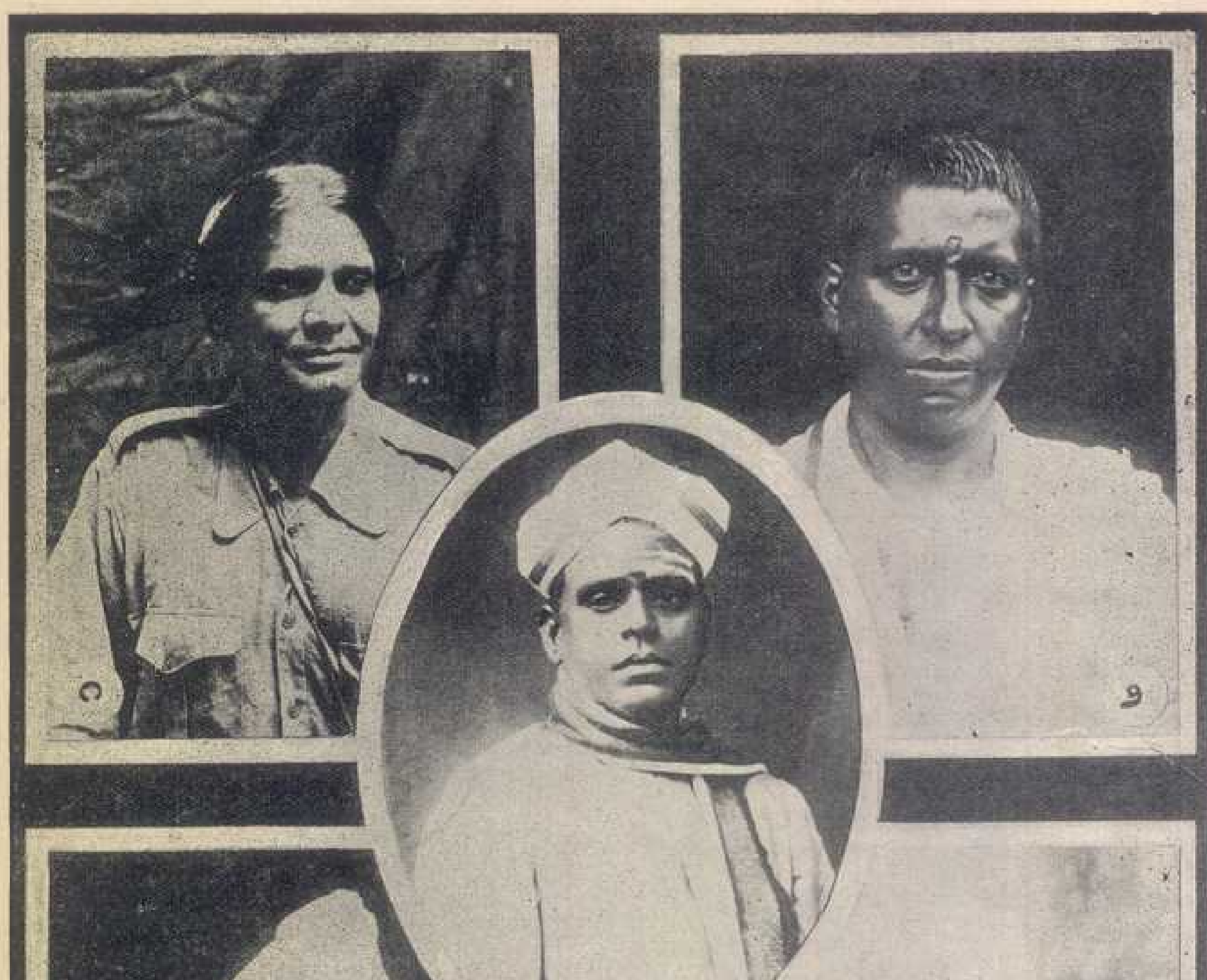
మదకలకలహంససారస రసితోద్భ్రాంతాః కూటవికట పుచ్ఛచ్ఛటా వ్యాఘాత వికచకమలఖండ విగళిత మకరందబిందు సందోహ సలిలయా......ఉపకూలసంజాత వరవిటపుంజపుంజిత కులాయ కుక్కుట ఘటఘూత్కార స్ఫారతీరయా......"

* "తత్కథాఽఽఖ్యాయికేత్యేకాజాతిః సంజ్ఞాద్వయాంకితా"
—కావ్యాదర్శము, ప్రథమపరిచ్ఛేదము.

† "ఓజః కాంతిశ్చ విద్యేతే యస్యాం సా, ఓజఃకాంతిమతీ గౌడీయానామ రీతిః, మాధుర్యసౌకుమార్యయో రభావాత్, సమాస బహులా, అత్యుల్బణపదా చ" అని వామనుని సూత్రార్థవృత్తి (వివరణము.)

7　౧. శ్రీమాన్ కొమాండూరు గోవిందరాజాచార్యులుగారు. ౨. శ్రీ రావు అచ్యుతరామారావుగారు. (?)
౩. శ్రీ పుసులూరి కోదండరామయ్యగారు (?) ౪. శ్రీ చేబియ్యం శ్రీరామమూర్తిగారు (?) ౫. శ్రీ మల్లాది రామమూర్తిశాస్త్రిగారు (?)

౧. శ్రీ బులుసు రామశేషగిరిరావుగారు (కీ) ౨. శ్రీ వి. యల్. శాస్త్రిగారు (కీ) ౩. శ్రీ నా. వి. నటరాజన్ గారు (కీ)
౪. శ్రీ వి. చిన్నస్వామయ్యర్ గారు (కీ) ౫. శ్రీ యస్. సత్యమూర్తి అయ్యరుగారు (కీ)

కట్టడములకు కావలసిన
సామాను లేవైనను మాకు కావలసిన

వివరములకు, ఆర్డర్లకు మాకు వ్రాయుడు

ఈ పనులలో మాకు 30 సం॥ల అనుభవము గలదు. గంజాం, విశాఖపట్టణము, గోదావరి, కృష్ణా, నెల్లూరుజిల్లాలలో నిర్మింపబడిన భవనములలో పెక్కింటికి కావలసిన సామానులను మేమే సరఫరా చేసియుంటిమి. డెల్టాభూములలో వ్యవసాయములకు కావలసిన గాజుతూములను మేమే సరఫరాచేసితిమి. అవియింకను మంచిస్థితిలో పనిచేయుచున్నవనగా మాసామానులు అంత శ్రేష్ఠమైనవనియే గదా నిర్ధారణ చేయబడిన అభిప్రాయము.

అనేక గవర్నమెంటు భవనములందును, వ్యాపారసంస్థలయందును, బ్యాంకులందును, క్లబ్బులలోను, దక్షిణహిందూస్థానమున రాజులు, జమీందారులు మున్నగువారి స్వగృహములందును, నేలమీద పరచెడు రాళ్లు, కొయ్యపనులు, గోడకువేయు చిత్రవిచిత్ర రాళ్లు, ఆరోగ్యరక్షణసంబంధమైన యేర్పాటులు, మొదలగు పనులను వారికిబహుతృప్తికరముగా మేమే నెరవేర్చితిమి.

యదార్థముగా మావద్ద యెప్పుడును శ్రేష్ఠమైనసరకుల నిల్వయుంచెదము. చౌకయగు వస్తువులు వలయువారికి ఆర్డర్లమీద తెప్పించి యిచ్చెదము.

మంగుళూరు పెంకులు, నేలమీదపరచెడు చలువరాతి పెంకులు, సిమెంటు, చలవరాయి, యిటుకపెంకులు, సిరామిక్ పెంకులు, గ్లేజుడు పెంకులు (సాదా, తెలుపురంగులు) మున్నగునవి పలువిధము లయినవాటిని యెక్కువగా నిల్వయుంచెదము.

అస్బెస్టాస్ రేకులు, సాదారేకు వంపులుగలవి; లక్ష్మీబ్రాండ్ పోర్టులాండ్ సిమెంటు, వజ్రబ్రాండ్ పోర్టులాండ్ సిమెంటు, వైట్ సిమెంటు అన్నివిధములయిన శానిటరీ సరకులు, మడువదగిన గేట్లు, రోలరు షట్టర్లు మున్నగునవి గలవు.

మరియు, మోడర్న్ క్రూడ్ ఆయిల్ ఇంజన్లు (కోల్డుస్టార్టింగు) ఫుల్ డీసెల్ టైపు; విండ్ మిల్సు, ఎలెక్ట్రిక్ అండ్ మోటారుపంపులు, గూడ గలవు. ఇంగ్లీషుస్టాండర్డు టైపురైటర్లు, పోర్టబుల్ సైజులు గూడ యున్నవి.

ఇంకను, ఫేసిట్ కాల్కులేటింగ్ మిషన్లుగూడ మావద్ద నున్నవి.

పై వాటిలో మీకేది కావలసినను మాకు వ్రాయుడు.

లక్ష్మీరతన్స్ లిమిటెడ్,

316 తంబుచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

For Literature, Love, Romance, Thrills, Mystery, Politics Galore.

JOIN THE CURRENT CIRCULATING LIBRARY.

The Only Cheapest and up-to-date Library in S. India.

6 REASONS WHY YOU SHOULD JOIN OUR LIBRARY!

1. *The Cheapest Library.*
2. *Centrally Located.*
3. *Library is opened from 8-30 A.M. to 7 P.M. on all days including all Government and Commercial Holidays except Sundays.*
4. *Members can suspend their membership for 15 days and more and subscription will not be charged for such days.*
5. *Books delivered at subscriber's Residences.*
6. *We have more than 5,000 new volumes of Fiction and non-fiction. New Books are added to the Library Every week.*

Rates of subscription.

	One Month	6 Months	1 Year
1 Book at a time	1 0 0	5 8 0	10 0 0
2 Books at a time	1 8 0	8 0 0	15 0 0
3 Books at a time	2 4 0	12 0 0	22 8 0
Delivery Charges	0 8 0	2 8 0	4 12 0
Deposit (Returnable)	2 0 0	3 0 0	4 0 0

Rates of subscription and Rules for mofussil residents will be sent on application.

Foreign Illustrated Weeklies Fashion, Books and Magazing are also circulated.

A **Few select opinions of our Subscribers**:

"...I have found your Library very useful and I am sure it must be so to many others as well. Your arrangements with regard to the circulation of books leave nothing to be desired. Your, prompt attention to the demands of your members is a specially noteworthy feature of your Library—" *Mrs. Visalam Govinda Menon c/o Mr. P. Govinda Menon B.A., B.L.,—13—2—31.*

"...I have been a member ever since it was started. The Library contains books of general interest, a wide collection of Novels besides many books of standard literature...The management spares no pains to make the library an useful one of its kind The system of *Home Delivery* makes it convenient for all especially ladies..." *Mahalakshmi Parameswari ammal 24—2—31.*

"...Books relating to political, social, Religious, Ecomic and other subjects are kept in the library. The staff employed is courteous and prompt and the library supplies a long felt want—" *T. V. Venkatarama Iyer Avl. B.A., B.L.,—8—2—31.*

"...The current circulating Library started only a few months ago, has been rendering a good service to the reading public at a nominal subscription. I am well pleased with the wide range of books—" *Rao Bahadur C. T. Alwar Chetty, B.A.,—6—2—31*

"...I find the service courteous. There are a number of current books. An intelligent touch with some of the most interesting of modern productions in fiction is kept up and the library is being constantly added to. Your 'Library supply a felt need to the reading public in Madras—" *T. S. Pillay Esq., B.A. (Hons). Currency Officer. Madras,—10—2—31.*

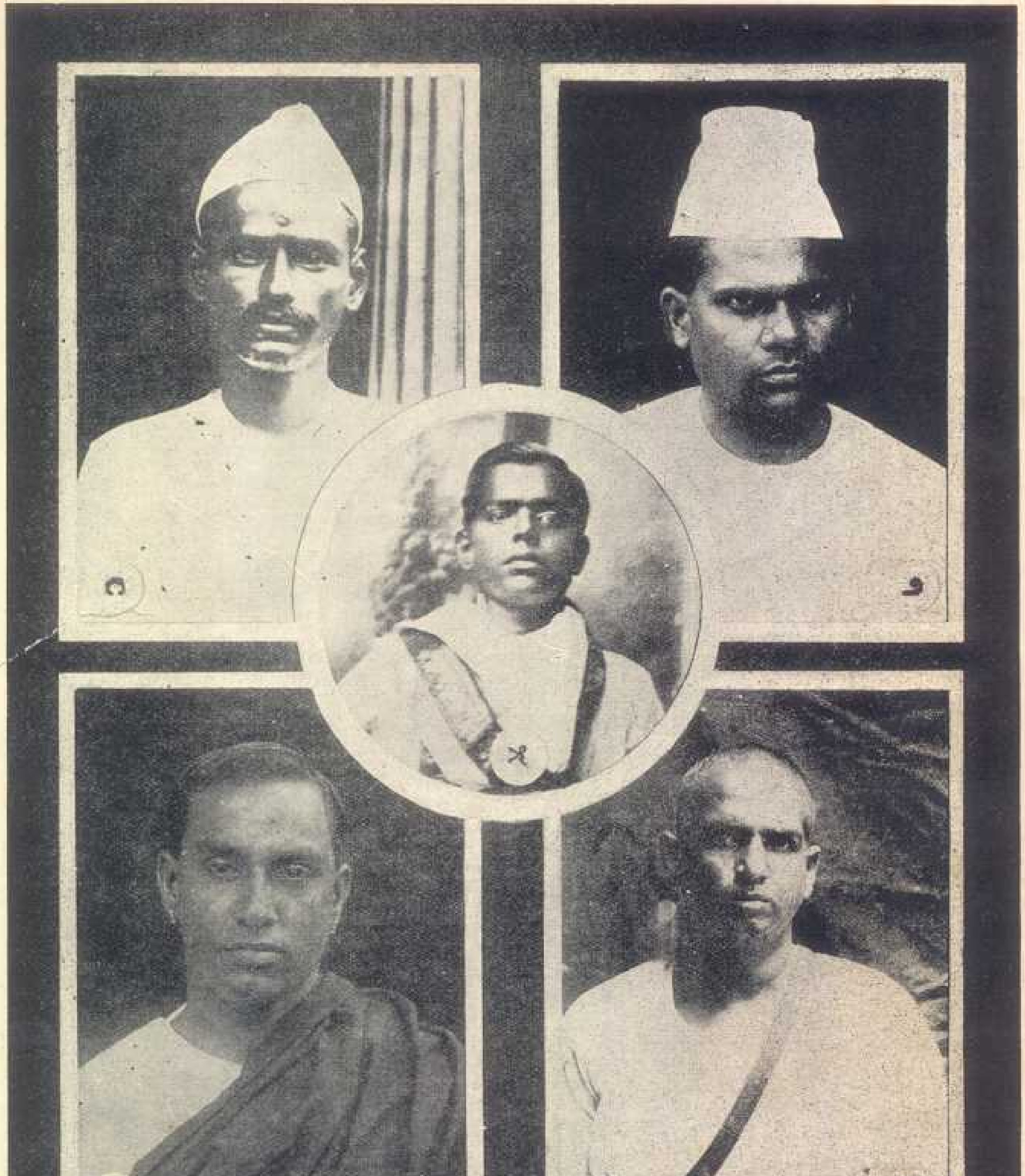
"...Your library fulfils a much needed service in Madras with a representative collection of books—" *C. R. Sreenivasan, B.A., Editor, Swadesamitran 24—2—31.*

PROPRIETORS:—

THE MADRAS NEWS AGENCY, 183 MOUNT ROAD, MADRAS.

గోష్ఠకావరి

చిత్రకారిణి: శ్రీమతి గౌరీదేవిగారు

౧. శ్రీ డాక్టరు బి. సుబ్బారావుగారు.(౯) ౨. శ్రీ డాక్టరు డి. వి. సుబ్బారావుగారు (౯) ౩. శ్రీ ఈ. కృష్ణయ్యారుగారు (౯)
౪. శ్రీ సత్య వీరభద్రరావుగారు (౯) ౫. శ్రీ టంగుటూరు హనుమంతరావుగారు (౯)

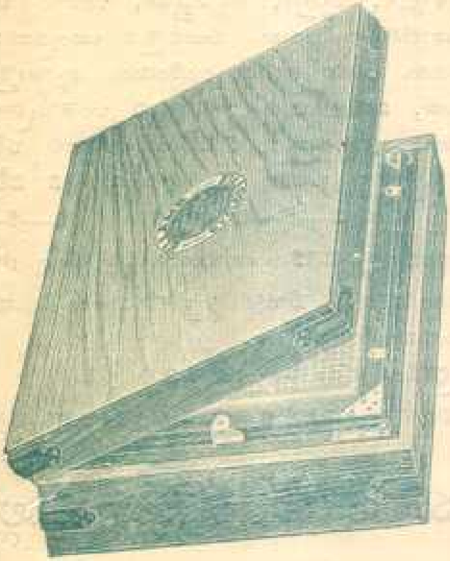
౧. శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు బెజవాడలో తమ గృహమున నవరాత్రోత్సవసమయమునందు సన్మానించిన పండిత బృందము.

౨. హైదరాబాదు ఆంధ్రమిత్రమండలి శ్రీ సిరుగూరు జయరావు (ఐ.సి.యస్.) గారిని (క్రిందినుండి రెండవవరుసలో నడుమనున్న వారు) సన్మానించుట.

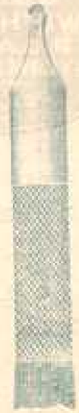
Ellams

సైక్లోస్టయిల్ సామానులు ప్రపంచమంతటను ఖ్యాతిగాంచినవి.

మేలైనట్టియు, అనుగుణమైనట్టియు రకము.

సైక్లోస్టైయిల్ డూప్లికేటర్లు.

చేతితో వ్రాయుటకు మాత్రమే సంపూర్తిగా రు 55 లు.

టైపురైటింగుకు ,, ,, 55 ,,

రెంటికి ,, ,, 65 ,,

స్టీల్ కలములు.

6-8-0

స్టీల్ కలము చెమురు

అణాలు 0-8-0

స్టెన్సిల్ పేపరు, చుట్టలుగాను, కట్టలు లేక పరుసగాను,
చేతితో వ్రాయుటకు, దస్తా 1 కి రు 3-12-0
టైపురైటింగుకు ,, ,, 4-8-0
సైక్లోస్టయిల్ రోలర్లు ,, 10-0-0

సైక్లోస్టయిల్ సిరా ట్యూబులు
నలుపు లేక ఊదా
చేతితో వ్రాయుటకు లేక టైపురైటింగుకు, ఒక్కొక్కటి రు 3-8-0
ఆల్ పర్పస్ డూప్లికేటింగ్ పేపర్ రీం ఒకటికి రు 2-8-0

దక్షిణహిందూ దేశమునకు సోల్ ఏజంటువారు.

అడిసన్ అండు కో, లిమిటెడ్ మౌంటురోడ్డు, మద్రాసు.

ఇది యెల్ల ఉత్ప్రేక్షోదాహరణము. విశేషముగ నీయవలసి వచ్చినచో గ్రంథవిస్తృతి తప్పదు. ప్రౌఢకవిత, దీర్ఘసమాసములు, జటిలపదములు మొదలైనవుండుటచే, వాసవదత్తలో నన్వయకాఠిన్య ముండకతీరదు.

ఏమిచిత్రమో కాని, గద్యరచనకంటె సుబంధునికి పద్య రచన రమ్యతరముగ నున్నది. గద్యకావ్యమే యయినను, ఈకృతిలో నొక్కశ్లోకము లుండకపోలేదు. భావవ్యక్తి ప్రకటించుటకు గద్యముకంటె పద్యమే వీలగుచున్నది. స్వభావోక్తికల్పితముగ నీక్రింది సింహవర్ణనశ్లోకము మిగుల మనోరంజక మగుచున్నది.

"పశ్చాదంచదవాంచదంచితవపుః
పూర్వార్ధపశ్చార్ధభాక్
స్తబ్ధోత్తానితపృష్ఠనిష్ఠితమనా
గ్భుగ్నాగ్రలాంగూలభృత్
దంష్ట్రాకోటివిశంకటాస్యకుహరః
కుర్వన్ సటా ముత్కటా
ముత్కర్ణః కురుతే క్రమం కరిపతౌ
క్రూరాకృతిః కేసరీ."

సుబంధుమహాకవికి పూర్వమునందు రచితములైన గద్య ప్రబంధము లంతగా లేవు. ఉన్నచో * భట్టారహరిచంద్రకృతమైన గద్యకావ్య మొకటియు, దండికుమారచరిత మొకటియు మాత్రమే కావలయును. ఇందులో మొదటిదానిని గూర్చి నామమాత్ర జ్ఞానము తప్ప తెలియవలయుమ మన కెఱుగరాకున్నది. రెండవదియగు దశకుమారచరిత్రకును వాసవదత్తకును, చాలాభేదము కలదు. దండి పదలాలిత్యమునకును, సుబంధుశబ్దకాఠిన్యాదిగుణములకును పోలి కయే లేదు. అయినను ఓజఃకాంతిగుణాంచితమై సర్వాంగసుందర మైన యిట్టి ప్రఖ్యాతగ్రంథమును రచించి సుబంధువు సంస్కృత భాష కపారమైన సేవ గావించెను. శ్లేషకవిత్వమున కుచ్చైఃస్థాన మిచ్చి పరిపోషించిన వారలలో సుబంధువే మొదటివాడు. ఈతని కావ్యములోని శ్లేషోక్తులను బట్టియే అత్యంతశ్లేషమయములైన రాఘవపాండవీయము, రామచంద్రుని రసికరంజనము మొదలైన ద్వ్యర్థిత్ర్యర్థికావ్యములు రచింపబడినవని విమర్శకుల యభిప్రాయము. † గీర్వాణ వాఙ్మయములో గద్యకావ్యములకు ప్రాముఖ్యము లభించిన దీసుబంధుకృతివలననే. కృతియొక్కటే యయినను అది మహాకావ్య ముగా నొనరించి కవిసార్వభౌముడై చిరకీర్తిభూషితుడై సుబంధు మహాకవి ప్రకాశించుచున్నాడు. కనుకనే లక్ష్మణకవి "సూక్తావళి" యను గ్రంథములో నిట్లనుచున్నాడు:

"జీయాద్గద్యసుధాధునాథ్యః సుబంధుః ప్రశ్నవాచకః,
యద్భంగాశ్లేష మాసాద్య భంగః కవిభి రాశ్రితః."

* "పదబంధోజ్జ్వలో హారీ కృతవర్ణక్రమస్థితిః, భట్టారహరిచంద్రస్య గద్యబంధో నృపాయతే."—బాణుని హర్షచరిత. ఉపో. ౧౩.

† R. Kristnamachariar గారి ఉపోద్ఘాతము చూచునది. Ep. p. 18.

పాఠకుని యొక్క తన్మయత్వము

కవికొండల వేంకటరావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

పఠించుచు 'నే నెక్కడ నున్నాను' అని యొకానొక సంప్రశ్నము ప్రశ్నించుకొనునంత పాఠకునకు స్వీయశక్తి గాక పరశక్తి "నే నెక్కడ నున్నాను" అని మాఱుపలుకుచుండు నేని యదియె పాఠకుని తన్మయత్వము.

ఇది పాఠకున కెప్పు డబ్బుచున్న దన, ఎప్పుడు పాఠకుడు తనయొక్క దృష్టిపథమును విడిచి, కవియొక్క దృష్టిపథమును విడిచి యంశము యొక్క దృష్టిపథమున నిలుచుండి ఆ నానావాక్యములను పఠించుచున్నాడో అప్పు డబ్బుచున్నది.

ఏదో యొకటి కవి లోకవర్తనమందుఁ గనుఁగొను చున్నాఁడు. అతనుఁగొన్నది పాఠకుఁడు గ్రహింపఁబూను కొనుచున్నాఁడు. కావున ఏదో అన్న అంశమును మనము గుర్తించుటకు సంకల్పము గొనక, వెయ్యిమాఱు లొక పద్యమును బఠించినను, లక్షసారులు వల్లె వేసినను లాభము లేదు. నాల్కచివర పద్దెమాడునదియు, బుఱ్ఱలో వ్యాఖ్యానము ధ్వనించునదియు, కాని హృదయరంగము నందు దీప్తి సున్న. ఆత్మకు వ్యక్తిత్వము హుళక్కి.

ఉదాహరణము: రామాయణాఖ్య తీసికొనుఁడు. రామాయణకథ కవియగు వాల్మీకి యొక్క జీవితమును గాదు; పాఠకులమగు మనయొక్క జీవితమును గాదు. అవి చదువులో మనలను మఱచి, వాల్మీకిని మఱచి, శ్రీరాముడు, సీత, అని స్మరించుకొందుమా లేదా? అదియె పరశక్తి; అదియె తన్మయత్వము. ఈ తన్మయత్వమునకు ప్రప్రథమలక్షణము పాఠకుఁడు తనను, వ్రాయసకానిని గూడ మఱచి అంశమునే లక్ష్యముగాఁ గొనుట యం దున్నది.

అంశమునే లక్ష్యముగాఁ గొనుట యన, అంశమునకు బాహ్యస్వరూపమైన భావనా? అంశమున కాంతరంగికమగు భావమునా? రెండింటిని గాదు; తదంశప్రతిపాదితమగుచున్న ధర్మమును లక్ష్యముగాఁ గొనవలెను.

రాను రాను మన వ్యాసమున మన మెచ్చో నున్నాము? తన్మయత్వమునకు లక్ష్యము అంశముచే ప్రతిపాదిత మగుచున్న ధర్మము. ధర్మప్రతిపాదనము సేయని యంశ ముండదు. ప్రతియంశమునకు నొకానొక ధర్మము సహజమర్మమై దాఁగియుండును. దానియందు మనము లక్ష్య ముంచి పఠింపవలయును.

ఉదాహరణము: శ్రీ సీతారాముల నీతిచరిత్రము చదువునప్పుడు రావణాసురుని పదితలలయందుఁ గాని, రాముని కార్ముకమునందుఁగాని లక్ష్య ముంచి, చదువుచు తన్మయుల మగుటచే పరశక్తి గోచరించదు. సీతారాముల చరిత్రమునందలి నైతికవికాసము నెడ లక్ష్యముంచి, భ్రాతృధర్మము, పితృవాక్యపరిపాలనము, ఏకపత్నీవ్రత నైష్ఠికప్రవృత్తి, శరణాగతత్రాణపరాయణత్వము, తొట్టి చరిత్రోదితములగు ధర్మములయెడల లక్ష్యముంచి పఠించిన తన్మయభావము సిద్ధించును.

కావున పాఠకుఁడు తాను చదువు నంశధర్మమును ముందుగ నిర్వచించుకొని దాని వెలుతురున లక్ష్య ముంచి పఠింపఁ దొరఁకొనవలయును. తన్మయుఁడై యందలి నిజానంద మనుభవింపవలె నన్న—

ఏతద్ధర్మము లోకమునందు నాయూహ ననుసరించి రెండు తెఱంగులుగఁ దోఁచునది. (1) విశ్రుతము (2) విస్మృతము.

ఉదాహరణము:—కేవలశ్రుతము గాలివానం దోఁచు. ఊఁటక వీచి, చెట్లు కదలించి, పెద్దపెద్దవాన చినుకుల మొత్తి రొదసేయుధర్మము అద్దానిది. కేవలస్మృతమునకు ఒకానొక తెల్లని మేఘ మొకానొకప్పుడు దూదిగుట్టవోలె ఆకసమున కొండవైపు నిలిచియుండు, సూర్యకాంతి సవార్యకాంతి నారుచున్నదా అన్నట్లు. ఇట్లంటి వని ప్రకృతియం దోఁచదానికి కేవలము విశ్రుతియు, మఱొక్కదానికి కేవలము విస్మృతియు నని గాదు నాయభిప్రాయము. ఒకధర్మము వెలుగుఁగొల్పు దానియందు రెండవధర్మము మఱుఁగుపడి యుండును. తుపాను వినరునప్పుడు దానిచర్య చూచుచున్నాము; వినుచున్నాము. కాని దాని విరామము ఇంద్రియగోచరమగుటలేదు. అట్లే మేఘ మంతవఱకు చేసిన ప్రయాణము గాని యికపైని చేయఁగల ప్రయాణము గాని మన కగ్గోచరంబు.

కావ్యమునం దట్లు గాదు. రెండు ధర్మములును మిశ్రమములై యుండును. ఒకానొక యంశముయొక్క విశ్రుతధర్మమునందు దానియొక్క విస్మృతిధర్మమును గూడ మేళవించి యంశముయొక్క పరిపూర్ణస్వరూపము మన కగపించువఱకు ఆసక్తి నిలుపును.

ఉదాహరణము:—కొండమీద నిలుకడగ నున్న మేఘమును కాళిదాసు తన మేఘసందేశమున దేశదేశములం ద్రిమ్మఱచేసి విశ్రుత మొనరించినాఁడు. విస్మృతి నున్న మేఘమునకు విశ్రుతధర్మ మొనగూర్చినాఁడు. అచ్చో పాఠకుఁడు తన్మయుఁడు కావలెనన్న మేఘము కొండపై నిలుకడ నుంట సాక్షాత్కరించుకొనవలయును; మననము సేయవలయును. తరువాత దానితోపాటు ప్రయాణము సేయునట్లుగ శ్లోకములు పఠింపఁబూనవలయును. మనసచాతుర్యము లేక కేవలము పఠనసంభ్రమ మాత్రుఁ డగునేని పాఠకుఁ డాకావ్యమునందు తన్మయుఁడు గానేరఁడు. అట్లే రెండవపరిస్థితి కుదాహరణము:— తృణావర్తునికథ యున్నది. అందున సుడి గాలి గిఱ్ఱునఁ దిరిగి బాలకృష్ణుని పైకి తీసికొనిపోయెను, అని చదువుచున్నాము. అంతవఱకును చదివి యూఱకొనుటలో అందము పూర్తి కాదు. అంతవఱకు కేవలవిశ్రుతము. ఆసుడిగాలి నడఁగించి మందస్మితుండగుచు క్రిందికిం దిగిన గోపాలునియందు మనము విస్మృతిలోలుర మగుటయం దున్నది సంపూర్ణ తన్మయత్వము.

కావున సృష్టియం దోఁచనో కనఁబడనేరని శ్రుతస్మృతములు రెండును సమీకరణము చేయఁబడి కావ్యమునందు మన కొకయంశ మానందము గొల్పుచున్నది. ఆ తెఱంగు ననుసరించి పాఠకుఁడు చదువుటయందును, చదివినదానిని మననము గొనుటయందునుగూడ తగు శరీరస్వాస్థ్యము, తగునిర్మలమానసము, తగుప్రసన్నతార్ద్రహృదయము కలిగియున్నంగాని తన్మయత్వ మలవఱచుకొననేరఁడు.

ఒక యాంగ్లేయవిద్యాధికు లొనర్చిన విమర్శనపు పరీక్ష

కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు, "విమర్శకాగ్రేసర"

ఆంగ్లేయవిద్యాపద్ధతి మనవారి హృదయక్షేత్రములయందు నాటుకొనఁ బ్రారంభించినది మొదలుకొని విచిత్రభావోదయము కలుగఁజొచ్చినది. స్వీయానుభవవిరక్తియుఁ బరకీయానుభవానురాగమును హెచ్చఁజొచ్చెను. మనపద్ధతు లన్నియు నిస్సారము లనియు విదేశపద్ధతులే యభ్యుదయదాయకము లనియుఁ దలంపులు పుట్టినవి. దానితో నడుగడుగునను పరపదదాస్యమును మనలో హెచ్చినది. అదియుంగాక రాజకీయవిషయమునసే మనవారు పరదాస్యము తప్పకచేసి యభివృద్ధి నొందవలసియున్నదని తలంచుచుండెడివారు. అయ్యది క్రమక్రమముగా నన్నివిషయములలోనికిని బ్రాకినది. భాషావిషయమునను మతవిషయమునను సాంఘికాచారవిషయమునను జెప్పనేల, సమస్తవిషయములందును గూడఁ బశ్చిమమే మనకుఁ బరమావధియై పోయినది. పాశ్చాత్యులవలె వేషము వేసినవాఁడే వివేకి, ఆభాషను నేర్చినవాఁడే జ్ఞాని యను తలంపులు ప్రబలుటయే కాక మనదేశవేషభాష లెందుకుం బనికిరానివి యను నూహలు ప్రబలుచున్నవి. పాశ్చాత్యవిద్యలు నేర్చినవాఁడే విద్వాంసుఁడుగాని దేశీయవిద్యలు నేర్చినవాఁడు విద్వాంసుఁడుగాఁ డని లోకజ్ఞశిఖామణిగా నెంచఁబడుచువచ్చిన యాంధ్రదేశవిద్యాసాగరుఁడు నడిపియుండెను. గ్రంథవిమర్శనవిషయమునను పాశ్చాత్యవిద్యాపాండిత్యాధికత యత్యవసరమను వాదములు పొడముఁజొచ్చెను.

ఈనడుమ "పెద్దన-నీతిపరుఁ" డను వ్యాసరాజమును వ్రాసి యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రిక (సంపుటము 19-సంచిక 3) లోఁ బ్రచురించిన మాన్యశ్రీ న్యాపతి కృష్ణారావుపంతులు బి. ఏ., బి. యల్. అడ్వొకేటుగారు, తమ వ్యాసపల్లవములోఁ దైయంశమును బుజువుచేయుట కిట్లు లిఖించిరి:

"చరిత్రాత్మకవిమర్శనము లిక్కాలమున నవసరము. కవి యొక్క కాలమున విమర్శకుఁడు జీవించి యున్నాఁడనియుంచియే దాని విమర్శింపవలెను. ఇట్టి విమర్శనము ఆంగ్లేయవిద్యాధికులకు తెలియునుగాని తెనుఁగువిద్య నభ్యసించిన వారికి తెలియుట దుష్కరము."

చరిత్రాత్మకము విమర్శన నాంగ్లేయవిద్యాధికులకు మాత్రమే తెలియునను టెంత కావా? ఆంగ్లేయేతరవిద్యాధికులకు నియ్యది యేల తెలియదు? వారికి లోకజ్ఞాన ముండదని శ్రీ కృష్ణారావు పంతులవారి యభిప్రాయమై యుండవలెను. ఇది యసంగతము. మనవిద్యల నభ్యసించిన సుజ్ఞాన మలవడ దనుటకు సందియ మెంతమాత్రమును లేదు. పాప మాసంగతిని మన పంతులువారును నొకమూలనుండి యంగీకరించుచునే యున్నారు. వీరు పెద్దనార్యు నొకగొప్పలోకజ్ఞునిగ భావించుచున్నారు. అతఁ డాంగ్లేయ విద్యాధికుఁడు కాఁడు గదా? అతనికి లోకజ్ఞత యెట్లు వచ్చినదన, మనవిద్యల నేర్చికొనుటచేతనే వచ్చిన దనవలెను. ఇట్లు మనవిద్యల నొకవైపునుండి జ్ఞానదాయకములుగా నంగీకరించుచును గూడ సువిమర్శనము లాంగ్లేయవిద్యాధికులకే సాధ్యము లనుట వింత కాదా?

అది యట్లుండనిండు. విద్యాధికు లైనంతమాత్రమున లాభము లేదనియు లోకజ్ఞత యంతమాత్రముచే వలవదనియుఁ బ్రవరుని గూర్చి ముచ్చటించు సందర్భమున మనపంతులవారు "ఆరక విద్యయే లోకజ్ఞానము చేకూర్పదని స్వని" యని లిఖించియేయుండిరి గదా! న్యాయము చెప్పవలసివచ్చిన, బి.ఏ.,బి.ఎల్. అయినవారందరు తమలోకజ్ఞానము లేనివారై కేవలోపాధికిఁ గావలసినదైన సంపాదించుకొనలేని స్థితిలోఁ బడి నశించుచున్నారుగదా. లోన సహజముగా నిక్కముగు జ్ఞానదీపము లేక మంచిజ్ఞానదీపముగలవారికి నున్నతవిద్యయను విరిగ్లాసుగు గాజుబుడ్డియైనను నధిక తేజస్సు నెట్లు కలిగింపఁ గలదు? పెంటాముదపు దీపమునై విలువగల గాజుబుడ్డిని దెచ్చి పెట్టిన దాని తేజ మధిక మగునె? కావున విద్యాధికతయే-యందులో నాంగ్లేయవిద్యాధికతయే జ్ఞానజ్యోతిని హెచ్చుగాఁ బ్రకాశింపఁజేయఁ గలిగియుండునని తలంచుట యుచితము కాదు. ఆంగ్లేయవిద్య సుజ్ఞానప్రద మనుటకు నా కేవిధమగు నభ్యంతరము లేదు. కాని యదియే యుండవలెఁ దక్కినవిద్యలు పనికిరావని తలంచుట యనుచితము నసత్యము నని నాతలంపు.

మన పూర్వులలోని విమర్శకులును జరిత్రాత్మకవిమర్శనములఁ గావించియే యున్నారు. కవులచరిత్రలు మున్నగువానిలో కీ. శే. కందుకూరి వీరేశలింగముగారు మున్నగువారు చరిత్రాత్మకవిమర్శనములను గావించియున్నారు. ఆవిమర్శనములను నాంగ్లేయవిద్యాధికులును శిరసావహించియున్నారు. వీరేశలింగముగా రాంగ్లేయవిద్యాధికులు గారు కదా? వా రట్లెట్లు చేయఁగలిగిరి? ఇప్పుడు ఉపాధ్యాయులు మున్న

సారస్వతమును బరిశీలించిచూచిన వీరేశలింగముగారికంటెను నల్పాంగ్లేయపాండిత్యము గలవారు- పెక్కండ్రు, నది లేనివారుగూడఁ జారిత్రాత్మకవిమర్శనమును జేయుచున్నట్లు స్పష్టము కాఁగలదు.

ఇఁకఁ బంతులవారు చారిత్రాత్మకవిషయమునఁ దమ విమర్శనములో నేరీతిగా నడచుకొనిరో ముందుగాఁ బరిశీలించి చూచుకొందము. ఈవిషయమై వీ రీక్రిందినియమమును గావించినారు. "కవి యొక్క కాలమున విమర్శకుఁడు జీవించియున్నాఁడని యెంచి విమర్శింపవలెను." ఇది సరియగు వ్రాఁత కాదు. ఏమన, విమర్శకుఁడు కవికాలమునాఁటివాఁడ ననుకొనుటవలన వచ్చిన లాభ మేదియును లేదు. కవి యేచరిత్రమును వ్రాయునో యాచరిత్రకాలమున నున్నట్లెంచుకొని కావ్యమును వ్రాయవలెను. కాని తా నున్నకాలపరిస్థితులను బట్టి వ్రాయఁదలఁచుకొన్న పూర్వచరిత్రను జిత్రింపరాదు. ఇప్పు డొక్కరు రామాయణగాథను గావ్యముగాఁ జిత్రించుచు నిక్కాలమున లేని రాక్షసవానరాదులను జిత్రించి తీఱవలెనుగదా! భారతాదులను జిత్రించునో విప్పుడు లేని నియోగాదులఁ దెలిపితీఱవలెనుగదా! కావున విమర్శకుఁడు కవికాలమునాఁటివాఁడ ననుకొనుటవలన లాభ మేమి? కవి వర్ణించిన చరిత్ర యేకాలమునాఁటిదో యాకాలమునాఁటివాఁడ నని విమర్శకుఁ డెంచుకొనవలసియుండు ననుట యుచితము. కాన పైనియమమునఁ దమ విమర్శనము సద్విమర్శన మగునో కాదో పంతులవారు బాగుగా నాలోచించుకొందురుగాక.

కవి యేకాలమునాఁటి చరిత్రమును జిత్రించుచున్నను దనకాలమునాఁటి విశేషములఁ దనకావ్యములో నెక్కించుట తటస్థింపక మానదు గావునఁ గవికాలపరిస్థితులనుగూడ విమర్శకుఁడు పరిశీలింపవలె నందురా, అట్లు చేయవచ్చును గాని కవి తాను స్వతంత్రగ్రంథము వ్రాసినప్పుడు కొంతవఱ కట్లు చేయవచ్చును.

ఒకగ్రంథము ననుసరించి తనగ్రంథమును వ్రాసి మూలగ్రంథములోని యూహలను వ్యక్తీకరించినప్పు డట్లు చేయరాదు. మూలగ్రంథములో లేని యూహలను దాను స్వతంత్రించి తనగ్రంథములోఁ బెట్టినచో నపు డాతనికాలపరిస్థితులనుబట్టి యాయంశము లాతనిగ్రంథములోఁ జేరిన వనవచ్చును.

ఇఁక నాంగ్లేయవిద్యార్థికులగు నవపంతులవారు వివాదమునందున్న విమర్శనములోఁ జారిత్రాత్మకవిమర్శన మెట్లు గావించిరో పరిశీలించి చూచుకొందము.

హంసీచక్రవాకీసంవాదప్రశంస

మనుచరిత్రమందున్న హంసీచక్రవాకీసంవాదమును గూర్చి పెక్కండ్రు వ్రాసివ్రాసి పంతులవారు నుద కిట్లు లిఖించిరి: "స్వరోచి పెక్కండ్రభార్యలను బెండ్లాడుట పెద్దనకు రుచింపలేదు. అయ్యది నీతిబాహ్యమని తోఁచెను. అట్టిది లోకమునఁ బ్రచురింపఁగూడదని యెంచెను. లోకమున నట్టికార్యములు జరుగఁగూడదను నాశతో నీసంభాషణ నిర్మించెను. చక్రవాకి స్పష్టముగ స్వరోచి చేసిన పనులను విమర్శించెను. స్వరోచికి సిగ్గు వచ్చెను."

ఇది సరియగు వ్రాఁత కాదు. హంసీచక్రవాకీసంవాదముగాని, అందలి యూహలుగాని పెద్దన నిర్మించినవి కావు. ఇటఁ బెద్దన చేసిన పని మార్కండేయపురాణములో నున్నకథను, నూహలను దనమాటలతో మనుచరిత్రమునఁ బెట్టుట. మార్కండేయపురాణమందు హంసీచక్రవాకీసంవాదములో హంసాంగన స్వరోచిచేష్టలఁ బెద్దగాఁ జేసి పలుకఁగాఁ జక్రవాకి "నాన యొకింతలేక తననాథులయొద్దన యొక్కనాతియుం, దాను రమించు నీతఁ డొకధన్యుఁడె యొక్కని కర్థి గూర్తుకే, మానుగ బల్వురంగన" లనెను. స్వరోచి క్రీడావృత్తిని నిరసించుచు నాతని కంతమంది భార్యలపైఁగాని, వారి కాతనియందుఁగాని యక్కలమైన ప్రేమ యుండనేరదనియు నాతని విద్యానైపుణ్యముచే నాస్త్రీలు దొరకి రనియుఁ బలికెను.

"క. వినుకలహంసీ యొక్కని
మన మొక్కతెయందు నొకతె మన మొక్కనియం
దు నిలుచుఁ దిరముగ యది నల
వనఁగాఁ దమఁ బ్రియము పలువురందుఁ గలుగునె?"

అని చక్రవాకి సంభాషించెను.

ఈరీతిగా మార్కండేయపురాణమందున్న యూహలను దనమాటలతో వ్యక్తపఱచిన పెద్దనను బెద్దచేసి "స్వరోచి పెక్కండ్రభార్యలను బెండ్లాడుట పెద్దనకు రుచింపలేదు. అయ్యది నీతిబాహ్యమని తోఁచెను. అట్టిది లోకమునఁ బ్రచురింపఁగూడదని యెంచెను. లోకమున నట్టికార్యములు జరుగఁగూడదను నాశతో నీసంభాషణ నిర్మించె" నని వ్రాయుట యుచిత మెట్లగును? పెద్దనార్యుఁడు తాను స్వతంత్రగ్రంథమును వ్రాసి యందు బహుభార్యాత్వాదుల నిరసించువాక్యములఁ బెట్టినచో నాతనికి బహుభార్యాత్వాదులు రుచింపక యట్లు చేసె ననవచ్చును గాని మూలగ్రంథములోని భావములఁ దనమాటలతో వ్యక్తపఱచిన వాని నట్లు తలంపఁబడదు. పెద్దనార్యుఁడు మనుచరిత్రములో స్వతంత్రముగా ననేకవిశేషములఁ దెల్పియున్నాఁడు. అందుల కాతని బొగడఁదగుఁగాని యుప్పట్టున నట్లు గావింపఁదగదు.

మృగమృగీసంవాదము

హంసీచక్రవాకీసంవాదమువలెనే యుప్పట్టున మనుచరిత్రములో మృగమృగీసంవాదముగూడఁ గలదు. అదియును మూలమునుండి సంగ్రహించి వ్రాసినదేకాని పెద్దన స్వతంత్రించి వ్రాసినది గాదు. అయినను మనపంతులుగారు సంవాదమును సాధారముగాఁ దీసికొని పెద్దన పెద్దసంఘసంస్కర్త యనియు, నాతనికాలమున "బహుళకళాణిగ్రహణ" ముండెడిదేమో యనియు, దాని నాతఁడు తీవ్రముగ ఖండించె ననియు నేమేమో వ్రాసిరి. ఇదంతయుఁ

బూర్వాపరసందర్భములఁ దిన్నఁగఁ జూచుకొనక చరిత్రాత్మకవిమర్శనము వ్రాయుపద్ధతి నెఱుంగక వ్రాసిన యసంగతపువ్రాఁత. మార్కండేయపురాణములో నున్న :—

"ఆ. ఏ స్వరోచిఁ గా నొకింతయు నే లజ్జ
విడువనట్టిత్రోవ విడుతు వినుఁడు
లజ్జ మాఱఁ గడుఁ దొలంగుఁడు తొలఁగుఁడు
విగతలజ్జమతుల వెనుకఁ జనుఁడు.

క. పలువురు లలనలు దనకుం
గలుగుట భోగేచ్ఛధర్మకర్మము లెల్ల
న్వొలిసెను వీనికి ధనములు
లలనావర్గంబు కామలంపటుఁ డగుటన్.

ఆ. ఇట్టి యితనిమాడ్కి నెవ్వఁడు వర్తించు
నతఁడు పుణ్యలోకగతుఁడు గాఁడు
గాన నిట్టివానిఁ గామింపఁ డేను స్వ
రోచి నడుచునట్టి త్రోవ నడువ."

అను పద్యముల ననుసరించి పెద్దనార్యుఁడు పంతులుగారుదాహరించిన పద్యములను దన మనుచరిత్రములో లిఖించెను. ఇవియును నాతని స్వతంత్రోహలు గావు. దీనింబట్టి పెద్దనవిషయమై యేమియును వ్రాయుటకు సత్యారతులకు వలనుబడదు.

"పెద్దనకాలమం దట్టి వివాహములు విపరీతముగ జరిగెడివేమొ" యని యాంగ్లేయవిద్యాధికులగు శ్రీ పంతులుగారు వ్రాయుట చూడ వింతను బుట్టించుచున్నది. అట్టివివాహములు (బహుళభార్యాపాణిగ్రహణములు) మార్కండేయపురాణకాలమున విశేషముగా నుండెడివేమో యనిగాని యంతకంటెను సత్యనిరూపణము చేయుటకై స్వరోచికాలమం దుండెడివేమో యనిగాని చరిత్రాత్మకవిమర్శజ్ఞులు వ్రాసిన వ్రాయవచ్చునుగాని మన పంతులుగారివలెఁ బెద్దనకాలమం దుండెడివేమో యని తలంచుట కవకాశ మింతయును లేదు.

న్యాయముచే నమితసంఖ్యగల భార్యలఁ బెండ్లియాడుట యుత్తరదేశమునందు హెచ్చుగాఁ గలదు గాని దక్షిణదేశమునందు లేదు.

బహుళభార్యాపాణిగ్రహణనిరసన మొనరించుటకై పెద్దన పైకథలను వ్రాసెనని చెప్పుట కాధార మేమియును గాన్పింపదు. అట్టిసందర్భమును దేనిని మనపంతులుగారు చూపియుండలేదు. మార్కండేయపురాణమందున్న యూహల నన్నియు నున్నట్లు పెట్టిన పెద్దనవాక్యములంబట్టి పెద్దనకాలమున బహుభార్యాపాణిగ్రహణ మమితముగా నుండెడిదేమోయని యూహించుట సద్విమర్శనము గాదు. పంతులుగారు హూణవిద్యాధికులై చరిత్రాత్మకవిమర్శనము వ్రాయుటలోఁ జూపిన ప్రౌఢత యేమియుఁ గాన్పించుట లేదు. పంతులవారు హంసీచక్రవాకీసంవాదమునుబట్టియును మృగమృగీసంవాదమునుబట్టియును పెద్దన నీతిపరుఁడని తేలుచున్నదని లిఖించిరి గాని పరికించిచూడ నట్టి యవకాశ మేదియును గాన్పించుట లేదు.

పెద్దనార్యుఁడు ప్రవరపాత్రమును జిత్రించుసందర్భమున నాతనిఁ జాల యోగ్యునిగా వర్ణించెనుగాన దానింబట్టి పెద్దన నీతిపరుఁడని తేలుచున్నదని యూహించి "ప్రవరునిపాత్రమందు పెద్దన నీతిపరుఁడుగాక మఱియొకండని యెట్లు తెలియనగు" నని పంతులవారు లిఖించిరి.

ప్రవరపాత్రయోగ్యతనుబట్టి

కావ్యమునందలి యోగ్యపాత్రముల యోగ్యతావర్ణనముంబట్టి కవి నీతిపరుఁ డని తేల్చుట సందర్భవిహీనము. చక్కనిబుద్ధిగల కవి యొకనీతిపరునిఁ జిత్రించునపుడు నీతిపరతను జక్కఁగఁ జిత్రించును. అట్లే యవినీతిపరునిఁ జిత్రింపవలసివచ్చినపు డవినీతిలక్షణములను జక్కఁగ వ్యక్తముచేయును. నీతిపరత్వముం జిత్రించుటంబట్టి కవినీతిపరుఁ డని యెంచుచో నవినీతిపరత్వముం జిత్రించుటంబట్టి యాతఁ డవినీతిపరుఁడనికూడ సిద్ధాంతము చేయవలసివచ్చునుగదా! నీతిపరుని నవినీతిపరునిఁగూడఁ బ్రౌఢముగాఁ జిత్రించిన కవిని నీతిపరతయు నవినీతిపరతయు రెండునుగూడఁ గలవాఁడని చెప్పవలసివచ్చును. అది యసంగతము గదా. కాఁబట్టి పాత్రముల నీతిపరత్వావినీతిపరత్వముల వర్ణించినంతమాత్రమునఁ గవిని నీతిపరుఁడని కాని యవినీతిపరుఁ డని గాని యెంచరాదు. అట్లెంచుట సద్విమర్శనలక్షణము గాదు.

ప్రవరుఁడు ప్రసిద్ధచారిత్రముగల యుత్తమపురుషుఁడుగాని కవికల్పితపురుషుఁడు గాఁడు. ఈతని చారిత్రము మార్కండేయపురాణమున నత్యుత్తమమైనదిగా వర్ణింపఁబడియున్నది. అట్టి ప్రవరపాత్రమును జిత్రింపఁదలఁచిన కవి యెట్టివాఁడైనను వివేకియైనచో నుత్తమపాత్రముగానే చిత్రించి తీఱవలసియుండును గదా! ఇఁక సత్పురుషుఁడగు ప్రవరుని సత్పురుషునిగాఁ జిత్రించినకతమునఁ బెద్దనార్యుని నీతిపరునిగా భావించుట యెట్లు? ఈ చిత్రించుటలోఁ బెద్దనకు స్వాతంత్ర్య మెక్కడిది?

ఈ ప్రవరపాత్రమునుగూర్చి ముచ్చటించుటలో మనపంతులవారు లోకమున కర్థముగాని తత్త్వములు కొన్ని వ్రాసిరి. "'బుద్ధిజాడ్యజనితోన్మాదులు' పెద్దనయొక్క వేదాంతవిస్మయమును దెలుపుచున్నది" అని పంతులవారు వ్రాసిరి. ఆవేదాంతవిస్మయ మేదో తెలిపిన బాగుగ నుండును. ఇప్పట్లున పంతులవారు వ్రాసిన యపూర్వసిద్ధాంతములు కొన్నిగలవు. విదేశవిద్యయే లోకజ్ఞానమునకు మూలమను నపూర్వపండితులు చేయుసిద్ధాంతములును నపూర్వములే యగునుగదా! వానినన్నిటిని జర్చించు టనవసరము. ప్రవరపాత్రమును జిత్రించుటలోఁ బెద్దన నీతిపరుఁ డని తేలుచున్నదనుట యసంగత మని తెలుపుటయే చాలును. మనపంతులుగారును బ్రవరునిఁ బెద్దధీరునిగా నెత్తుకొని తుద కమాయకబ్రాహ్మణత్వమునుండి లోకజ్ఞానశూన్యత్వ

ముళోనికి దింపివారు. జ్ఞానశూన్యులను ధీరు లనుటకుఁ గాని శూరు లనుటకుఁ గాని నీతిపరు లనుటకుఁగాని యవకాశ ముండదుగదా!

నీతులఁ బలికినంతమాత్రమున నీతిమంతు లగుదురా?

పెద్దనను నీతిపరుఁ డనుటకై యిక నొక యుక్తిని మన పంతులవారు చూపిరి. మనుచరిత్రములో నాంధ్రకవితాపితామహుఁడు రచించిన—

“ఉ. ఎవ్వఁడు మీఁ దెఱుంగక యతేచ్ఛ నుపస్థకరతిం జరింపఁగా
నవ్వల వంశహాని వ్రతహాని యశోఘనహాని పుట్టుఁ దా
నవ్వఁడె గమ్యుఁడు వ్యసను డయ్యు నిదేటి చెనఁటి జగంబునన్
నవ్వఁగఁ బాలు కారణమునన్ బుధుఁ బ్రాలును నిందపాలునై.”

అనుపద్యము నిచ్చి యియ్యది నీతులఁ బ్రమస్తరించుచున్న దనియుఁ దానుచేఁ బెద్దన నీతిపరుఁడై యుండవలె ననియుఁ దెంచి వ్రాసిరి. కాని పాపము శ్రీపంతులవారు ప్రకరణ మేదియో చూచుకొనలేదు. ప్రకరణమును చూచుకొనకుండ నిచ్చవచ్చినట్లు వ్రాసివేసిరి. మరి యును ప్రకరణాదులఁ జూచుకొనకుండ భావము తెల్పరాదను బోధను బరుల కీక్రిందిరీతిని గావించియుండిరి.

“ఒక వ్యక్తి ఒకకార్యమును విమర్శించుటచే కార్యమునం దను విశావ్యక్తనముతోఁ జూచి యందుండు పాత్రల పోషణ, యౌచిత్యమును పాటించి కిలప్రకటనసమయముల నవలోకించి, ప్రకరణము నరయుకొని, పాత్రల యవలోకనవిస్తారముల నిశ్చయించి, కవిహృదయమును, నీతిని వెల్లడిచేయవలెను.”

ఈబోధను స్వవిమర్శయందే నింపుకొని వీరు వినియోగించుకొనలేదు. వైపద్యమునందుఁ జెక్కిన నీతు లున్నమాట నిజము. కాని యియ్యది లోకవంచనార్థమై యొకవంచకుఁడు పలికిన పలుకులు. పెద్దన యింనీతులఁ బెద్దమోసగాఁడగు కలియను పరమనీచగంధర్వునిచేఁ బలికించెను. వాఁడు నీచమగు నింద్రియలోలత్వమునకు దాసుఁడై యున్నవాఁడు. గంధర్వజాతియే నీచమగు రకరతి గలదని పెద్దన మనుచరిత్రములో స్పష్టము చేసెను. అట్టి గంధర్వజాతిలోఁ జేరిన యా కలిగాఁడు మొదట వరూథినిని గామించి యామెచేఁ ద్రోసి వేయఁబడియును కూడ నామె నేమాయోపాయముచేతనైనఁ బొందవలె నని నిశ్చయించుకొని యింటిలో వరూథిని ప్రవరునియందు మోహము పెట్టుకొని తద్విరహతాపపీడితయై యుండుటం గని వాని వేషమును దాను దాల్చి యామెకుఁ దనయందు మనస్సు లేకున్నను వంచనపూర్వకముగా నామెను గూడెను. ఇది పరమదుష్టమైనపని. ఈకలిగాఁడు చేసినపని బలాత్కారసంభోగ (Rape) మనియు శిక్షాస్మృతిచే దండనీయ మనియుఁ బెద్దనార్యుని స్థలాస్థల విచారము చేయకుండ వర్ణించుటచే ముఖ్యకర్తవ్యముగాఁ బెట్టుకొనిన యాంగ్లేయవిద్యార్థులకు శ్రీ వెన్నేటి రామచంద్రరావు పంతులు బి. ఏ. గారు కూడ లిఖించియుండిరి. ఇట్టి పరమనీచగంధర్వాధముఁడు వరూథినిని మోసముచేసి కూడినవాఁడయ్యును, సత్యము తెలిసిన నామె శపించునేమో యని భీతి బాధింప నామెనుగూడి ప్రవరుఁ డనుభ్రమచేఁ దనకు వశ యైనదియామెనుండి తప్పించుకొని పోవుటకై నిశ్చయించుకొని పైనీతులఁ దనమోసపుకృత్యమునకు సుపోద్ఘాతముగాఁ బలికెను. ఈపలికినవాఁడు నీతియందు నాదరముగల వాఁ డెంతమాత్రమును గాఁడు. ఇట్టివానినోటనుండి వచ్చిననీతివాక్యములంబట్టి నీతులఁ బలికినవారెల్లరును నీతిపరులు గారనియు లోకవంచకులు నిక్కమైన నీతిపరులకంటె హెచ్చుగా నీతులను గూర్చి ఘనోపన్యాసముల నిత్తురనియు గ్రహింపవలెను. కాబట్టి పై నీతివాక్యములనుబట్టి పెద్దన నీతిపరుఁ డని తెలుపుట కవకాశ మింతయును లేదు.

క్లుప్తముగాఁ బంతులవారు మనుచరిత్రమునుండి యెత్తిన నీతి వ్యాయములనియు నాభాసమాత్రములైనవిగాని నిక్కమైన నీతులైనవి గావు.

ఇఁకఁ బెద్దన గావించిన నీతివిరుద్ధబోధల మనపంతులవారు నీతి వంతములు గావింపఁ బాటుపడిన గమనిక యెట్లున్నదో కనుఁగొందము.

తరుణియు ననన్యకాంతయు నగు మదవతికోర్కె దీర్చకుండుట తప్పనుట

వరూథినియను పచ్చిలంజ భూసురతిలకుఁ ప్రవరనామక విప్రవరేణ్యునిపైఁ గనువెట్టి పట్టుకొని యాతనిపైఁబడి తనమోహము దీర్పుమని వేఁడ నా మహనీయుఁడు కామపరవశుఁడుగాక నేను వ్రతనిష్ఠగలవాఁడ ననియు ధర్మమువిప్పి పరస్త్రీవైన నిన్నుఁ గూడఁ జాలననియుఁ జెప్పి వరూథినిని నాకలఁకుఁ ద్రోసివైచి తనయింటికేఁ జానుజనియె. వరూథినిమాత్ర మాతనియందలి మోహమును విడువఁజాలక విరహతాపముపాలై యుండుటచే మూర్ఛఁ దెక్కినదై సంకటపుండె. అట్టిమూర్ఛని వర్ణించుచు మన పెద్దనార్యుఁడు, తరుణియు, ననన్యకాంతయు నగు వరూథినిని విరహతాపము పాలుచేసి ప్రాయుఁడై ప్రవరుఁడను మహీసురాధముఁ డరిగెనను కోపమున మూర్ఛఁ దాని నిపై కోపక్షీణ స్ఫురణ సహించెనో యనునట్లుగా నెట్టకొక్కెనని పలికె. దీనింబట్టి యనన్యకాంతయను తరుణి తన్ను కామించి యింద్రియసుఖము దీర్పుమని కోరినప్పు డామెకోరికను దప్పక యెట్టి వ్రతనిష్ఠాపరుఁడైనను దీర్పవలసినదే యనియు నట్లు దీర్పక యామెను గామబాణములోను గావించుట యన్యాయము క్రూరము సహంకార యుతమునగు కృత్యమనియు భావము తేలుచున్నది. కావున నీపద్యము వలన నీతికి హాని కలుగుచున్న దని నే నిదివఱకు వ్రాసియుంటిని. పెద్దన యిచటఁ బెద్దదోషముపాలైనను నాతనిదోషమును దోష మని యొప్పక కొందఱు విద్వాంసు లాతని సమర్థింపఁ బోవుచు వ్యాసములు వ్రాసియుండిరి. వానికన్నిటికిని సమాధానము నే నిదివఱకే చెప్పియున్నాను. వానిని బాగుగాఁ జూచుకొనిన పంతులవారు మరఁ

విషయమై ప్రశంసింప నవసరమే లేకయుండును. అయినను నట్లు మానుకొనక యిదివఱకు ఖండితమైన వాదమునే మరలఁ దెచ్చి పెట్టిరి. ఆలోచనపూర్వకముగాఁ బ్రతివిమర్శకులు గావించుచున్న ప్రతివాదములవలన విషయము చర్వితచర్వణ మగుచున్నది. అయినను మన పంతులవారు తమ యాంగ్లేయవిద్యాధికతంబట్టి విమర్శనపద్ధతికి నూతనతేజము కల్పించితి మని తెల్పుచున్నారు. కావున నింకొక దానిని బరిశీలించుచున్నాఁడను.

ఒకపడఁతి కామాంధురాలై తనకు సంబంధములేని యొకానొకపురుషునిఁ దనకామము దీర్పఁగోరి యాతఁ డందుల కంగీకరింపక పోవుటచే విరహముపాలై యుండుటఁగన నెవ్వనికైన జాలిపుట్టునట. ఇంతకంటె వింత యుండఁగలదా?

వరూధిని జారకామినియు, మంచిపెద్దలాలోచింపక వ్రతియగు ప్రవరునిఁ గామించుట తప్పనియు, ధర్మతత్పరుఁడగు ప్రవరుఁడు నిష్కళంకచారిత్రము గలవాఁడనియుఁ దన నీతివర్తనమును బరీక్షించి యొంత దాఁగొట్టఁగల సమయము వరూధినీవామకాప్సరోంగనామోహప్రారితాలింగనముచేఁ గలిగినను దానికి బసుఁడుగాక ధర్మవిజయమొందిన ధీరునిగాను నంగీకరించిన మనపంతులవారు ప్రవరుఁ డొల్లమిచే విరహతాపమునొందిన వరూధినింగనఁ జాలిపుట్టుననియు, నామెవిరహమునకుఁ గారణభూతుఁ డగుటచేఁ బ్రవరుని గనఁ గామోద్రేక మడయించి యర్థముఁడని తిట్టఁదలఁపులు పుట్టుననియు వ్రాయసాహసించుట యసంగతముగాదా? స్త్రీ (వరూధిని) యవస్థను లెక్కలోనికిఁ దీసికొనుట, పురుషుని (ప్రవరుని) యవస్థను లెక్కలోనికిఁ దీసికొనకుండుట యాంగ్లేయోన్నతవిద్యాప్రభావము గాఁబోలు! కానిండు. కామించిన కామిని జారకామినియనియుఁ గామింపఁబడిన పురుషుఁడు వ్రతనిష్ఠాపరుఁడనియు, విరాగియనియు నెఱింగియున్నవారుగూడ జాలిపడుదురా? అట్లుయుండ, ప్రవరుఁడు చేసినపని తప్పయని పంతులవారి యభిప్రాయము గాఁబోలు! పెద్దన వేశ్యమాటయే చేయలేదనియు, తరుణి, అనన్యకాంత యనా రెండు నామవిశేషణము లాచ్చెననియుఁ గావునఁ బ్రవరనామక మునిశ్రేష్ఠుఁడు "మూర్ఖత్వమును, పైచిల్లమును, అహంకారమును గల వాఁడని వ్రాసె" ననియు మన యాంగ్లేయవిద్యాధికులు లిఖించిరి.

ఇట ననన్యకాంత యన నేమి? వేశ్య యనుతలంపుగాక నుండె మనును? అట్లు కాదనియు వివాహములేని కన్యయనియు నర్థము చెప్పుదురా? అప్పుడుమాత్రము పెద్దనవ్రాసినది నీతిబాహ్యముగాదా? తరుణియను నొకకన్యక యేపురుషునైనఁ గామించిన నాతఁ డామె కామమును దీర్పవలసియుండునా? అట్లుచేయుట యవినీతికి మూలము గాదా? పెక్కుల, ఈసందర్భమునఁగల 'అనన్యకాంత' యను పదము తరుణియొక్క వేశ్యాత్వమును సూచించుచునే యున్నది. వరూధిని యొకనిభార్య కాని యౌవనవతియనియు, నామె సామాన్యయనియుఁ గాన నామెనుగూడుట తప్పుకాదనియుఁ జెప్పు కాకుండుటయేకాక కూడకుండుటయే తప్పనియుఁ బెద్దన తాత్పర్యమని ప్రకరణముంబట్టి నైపద్యముం జదివిన బాలుఁడైనను గ్రహించుకొన వచ్చును. ప్రకరణముం బట్టి యర్థము చేసికొనలేవని కదా మన పంతులవారు వ్రాసియున్నారు? దీనికిఁ జరిత్రాత్మకవిమర్శనముకూడఁ దోడగుచున్నది.

చరిత్రాత్మకవిమర్శనము

చరిత్రాత్మకవిమర్శనమునందు నైపుణ్య ముండవలె నని వ్రాసిన పంతులవారు దాని నిట వినియోగించిన బాగుగనుండి యుండును. పెద్దనార్యుఁడు కృష్ణదేవరాయని యాస్థానమునం దుండిన వాఁడు. పరికించిచూడ రాయలకాలమున వేశ్యను గూడుట గౌరవముగా నెంచఁబడుచుండెడి దని తోఁచెడిని. ఏమన, కృష్ణదేవరాయలు చిన్నాదేవియను వేశ్యను మొదట నుంచుకొని తరువాత నామెను భార్యనుగా స్వీకరించెనని చరిత్రములు ఘోషించుచున్నవి. ఈవిషయమై కీర్తిశేషులైన కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు పంతులవారి హిందూదేశకథాసంగ్రహములో ద్వితీయభాగమందు నిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది: "చిన్నాదేవి యొకవేశ్యాంగన యనియు, కృష్ణరాయలు రాజగుటకు పూర్వ మీమెయెడ ననురాగముగలవాఁడై 'నేను రాజనగుదునేని నిన్ను వివాహమాడి పట్టపురాణిని చేయుదు'నని మాటయిచ్చి తాను రాజ్యమునకు రాఁగానే యామెను వివాహమాడెననియు నన్నిజ్ వ్రాసియున్నాఁడు."

చిన్నాదేవి యెవరియాఁడుపడుచో తెలియుటలేదు. ఆమె వేశ్యయనుటచేతనే కాఁబోలు నీసంగతి తెలియవచ్చుట లేదు.

కవులు మున్నగువారు చిన్నాదేవిని రాయలదేవేరిగా వర్ణించుటకు వెనుదీయలేదు. ఇంక రాయలసభలో నున్న కవులసంగతి నాలోచించి చూచినను వేశ్యాప్రియత్వము గౌరవదాయకముగానే భావింపఁబడుచుండెడి దని తోఁచెడిని. రాయల యాస్థానకవినాఁ దగు ధూర్జటింగూర్చి యీక్రింది పద్యము రాయలసభలోనే కావింపఁబడినట్లు చాటుకగలదు.

"చ. స్తుతమతియైన యాంధ్రకవి ధూర్జటి పల్కుల కేట్లు గల్గె నీ
యతులితమాధురీమహిమ హా తెలిసెన్ భువనైకమోహనో
ద్ధతసుకుమారవారవనితాజనతాఘనతాపహారి సం
తతమధురాధరోదితసుధారస ధారలు గ్రోలుటన్ జుమీ."

వేశ్యాధరపానము చేయుటచే ధూర్జటికవి కవిత్వమునందు మాధుర్యము గలిగెనని రాయలసభలో నొక యెన్నిక బడసెనఁట. ఇదియొక పెద్దయెన్నిక యనియుఁ దమ తాతఖ్యాతిని జెల్లడించు నది యనియుఁ దెలుపుఁ గుమారధూర్జటికవి తమ తాతనుగూర్చి "స్తుతమతియైన యాంధ్రకవి" యను పద్యము పుట్టెనని గొప్పగాఁ దన కావ్యములో వ్రాసికొని యున్నాఁడు. తన యాస్థానకవిశేఖరుఁడగు పెద్దనయుఁ దన కావ్యమునకు వేశ్యను కథానాయికనుగా

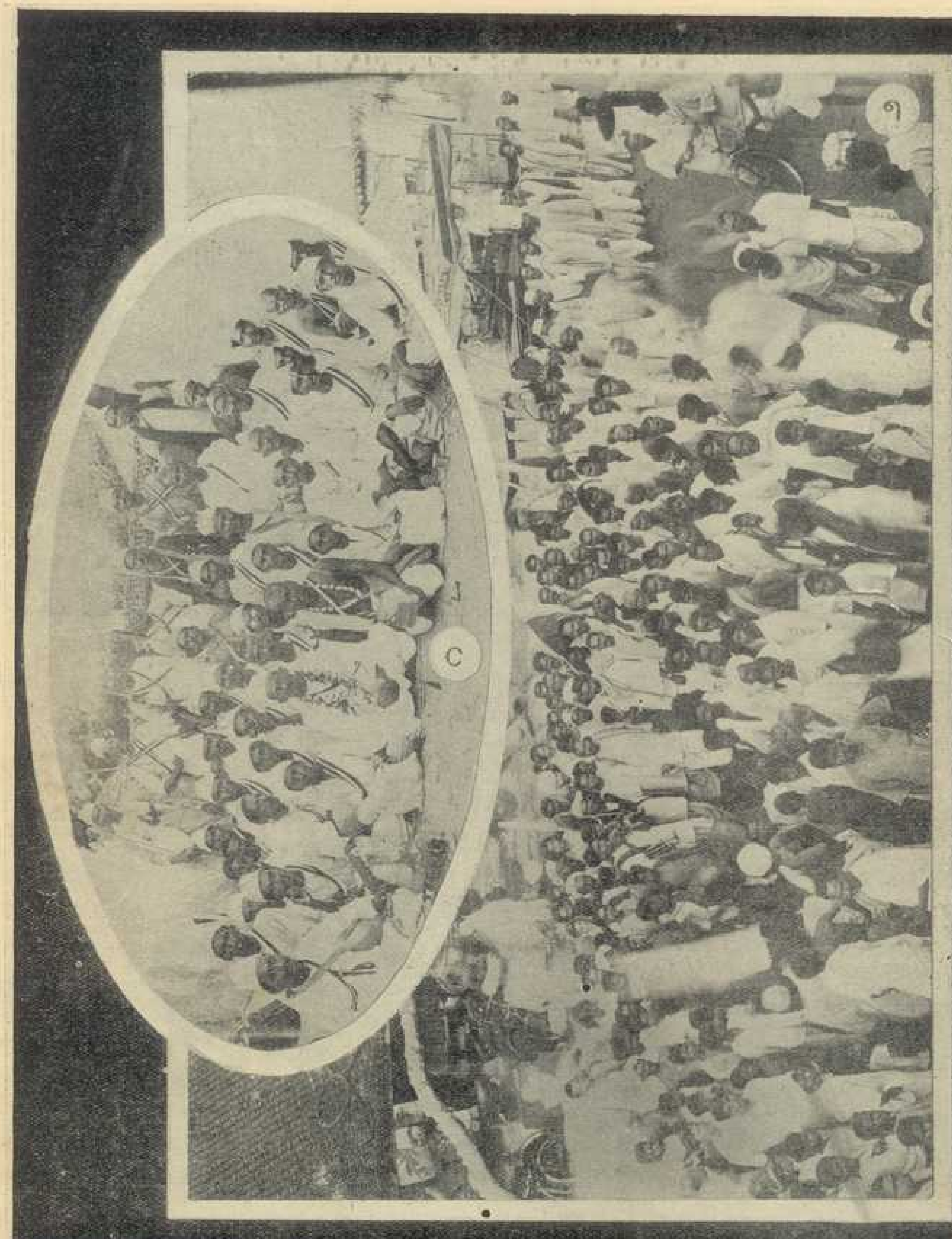

౧.(ఎ) శ్రీ డాక్టరు పాలకోడేటి గురుమూర్తిగారు(స్వ) (బి) శ్రీ పాలకోడేటి సూర్యప్రకాశరావుగారు(స్వ) ౨. శ్రీ నాళం కృష్ణమూర్తిగారు(స్వ) ౩. శ్రీ పామవేదం సత్యనారాయణమూర్తిగారు(స్వ) ౪. శ్రీ దేవినేని సూర్యనారాయణచౌదరిగారు(స్వ) ౫. శ్రీ డాక్టరు ముల్పూరి రంగయ్యచౌదరిగారు(స్వ)

పడమటి గోదావరిజిల్లా ఉప్పు-సత్యాగ్రహదళము

౧. నాయకులు : శ్రీ దండు నారాయణరాజుగారు.   ౨. నాయకులు : శ్రీ చిక్కాల వెంకటరత్నం చౌదరిగారు.

దీసికొని యామెను గూర్చినవానిని సంగభిన విద్యాపారగునిగాను, నామెను దిరస్కరించినవానిని అరసికునిగాను వర్ణించినాఁడు.

రాయలకాలములో నాతని ముఖ్యపట్టణము విజయనగరములోని వేశ్యావాటికం గూర్చి శ్రీ కందూరు ఈశ్వర దత్తుగారు వ్రాసిన "శిథిల విజయనగరచరిత్రము" న నిట్లు లిఖింపఁబడినది. "వేశ్యావాటికను గూర్చి యొకమాట మాత్రము చెప్పకతప్పదు. టంకసాల వెనుక నించు మింటముగా నిరువది గజముల వెడల్పును, మూడునందల గజముల పొడవును గల యొకవీథి గలదు. ఆవీథి కిరుప్రక్కలను చక్కని పూపాదరిండ్లతో నిండిన తుంటెలు వాకిళ్లుగల శోభనగృహములు బారులు తీర్చియున్నవి. ఆ ప్రాంగణములందు జంద్రకాంతశిలానిర్మితములైన వేదికలు వరుసగా గలవు. ఆ వేదికలకు వెనుక మేడ గోడలపై సింహములు, పులులు, చిరుతపులులు, ఏనుఁగులు మొదలగు వన్యమృగములు అనేకములు జీవములతో నున్నట్లుగా చిత్రింపబడినవి. అపరాహ్ణమున ఎండ వేడిమి యుండుకొ తగ్గుచుండ వారవిలాసినులు చక్కగా నలంకరింపఁ బడిన తమ యిండ్ల ప్రాంగణములందున్న చంద్రకాంత శిలా వేదికలపై తివాసుల మీదను, కుర్చీల మీదను, సోఫాల మీదను, ...చేఁజనముతో సుఖోపవిష్టులై యుందురు. ప్రతి వారవిలాసినియు, నోడలంతయు, వజ్రరత్నఖచితాభూషాభరణములతో, మంచి ముత్తెముల హారములతో కన్నులకు మిఱుమిట్లు గొల్పు చక్కదనముతో, రంగుచీరల గట్టుకొని నూరువారల హృదయములను లాగుచుండుదురు. ఒక్కొక్క పడపుటింటికి ఇద్దరు ముగ్గురు దాసీలు. వారు తమ యజమానులకడ నిలువబడి మార్గమునబోవు విటకాండ్రను ......ప్రయత్నించుచుందురు.—...వెలయాండ్ర పొత్తును గూర్చి సుఖింప గోరువాడు ఈ వీథినిబోయి తన యిచ్చవచ్చిన తరుణిని బడయవచ్చును"—ఈ వాక్యములను అబ్దుల్ రజా కనుచరిత్రకారుని గ్రంథమునుండి ఈశ్వరదత్తుగారు ఆంధ్రీకరించిరి.

పైవేశ్యావాటిక వంటి వాటికలు పెక్కులు విజయనగరమున నుండెడివట. పెక్కులు, ఆవాటికలయం దుండెడి వేశ్యల సంఖ్య పంద్రెండువేలని చరిత్రములవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

కిరాతార్జునీయుండై శతృనాశన మొనరించి నిరంకుశప్రభుత్వ పృథ్వీ నేలిన రాయలమి శృంగారప్రియుండును, భోగపరాయణుండును గూడ నగుటచే వారిని కాలములో భోగకాముల యిచ్ఛస్థితినంది యుండుట వింతగాదు. ఆతనికాలములో వేశ్యాప్రియత్వము గౌరవావహముగా నుండెడిదని యతనిచే రచియింపఁబడిన యాముక్తమాల్యద వలనఁగూడ బోధపడఁగలదు. ఇతఁడు పెద్దనార్యునిచేనో యీతఁడును భోగపరాయణుఁడును శృంగారకవియే. ఈతఁడు శృంగారప్రియుఁ డను రాజసంస్థం గవి యని యీతఁడో నరించిన "నిరుపహతిస్థలంబు" అను పద్యమే చెప్పుచున్నది. ఇట్టి పరిస్థితులలోఁ గూర్చియున్న శృంగారకవియు బహిరంగముగా వేశ్యాప్రియత్వముఁ జూపిన శ్రీనాథుని యమరాయియు నగు పెద్దనార్యుఁడు వేశ్యను దృఢీకరింప రాదనియు నట్లుచేసినవాఁడు రసవిహీనుఁడు, క్రూరుఁడు, పశుముఁడు ననియు వ్రాయుట వింతకానేరదు. ఇట్టి శృంగారప్రియత్వము హెచ్చిన నీతి కొంత పడుటయు సంగతియుఁ బ్రొత్తవిగాదు.

మన పండితులవారు తమ సువర్ణ మర్శనములో "ఒక్కొక్క పద్యము వలన వ్యక్తుల యభిప్రాయములను నిర్ణయించుట సరికాదు. కావ్య మంతయు పరిశీలించినచోఁ గర్త యభిప్రాయము లెటు లున్నవో గ్రహింపవచ్చును." అని లిఖించిరి.

పైపద్యమునందు నీతి సడలియున్నదని వ్రాసినవారలు కావ్యము నంతను బరిశీలించిరియే యూభావమును దెల్పిరి. కావ్యమునందలి యితర భాగములు తరుణే, నవస్య కాంతయను పద్యమునందలి భావమును ఖండించి వేయుటలేదు. ఆపద్యము అనన్యకాంతయను వేశ్యను గూడుట తప్పుకాదనియు, వేశ్యలపును దీర్ఘసందుకు రసికత్వము గాదనియు సిద్ధాంతీకరించుచున్నది. ఆంధ్రదేశవిద్యాసాగరులవారు కావ్యము నందు నీతిబోధకములగు పద్యములు వేలున్నను కుక్షితిని బోధించు పద్య మొక్కటే యుండుచో నాకావ్యమంతయు దుష్టకావ్యమై పోవుననియు మంచి పద్యములు కలిగించు లాభముకంటెఁ జెడ్డపద్యము కలిగించు నష్టమే హెచ్చగుననియు నొక్క వ్రాసియున్నారు. అది గాక పెద్దనార్యుఁడీ పద్యముద్వారముగా మాత్రమే నీతికి భంగకరమగు విషయమును బోధించి యుండలేదు. గ్రంథమునం దంతటను బచ్చి శృంగారమును విశేషముగా వర్ణించి యున్నాఁడు.

(1) కర్మఠుఁడు విరాగియు నగు ప్రవరునికి వేశ్యల మొల్లతోడు మున్నగు నగలను, అరుణాంశుకోత్తరీయాదుల పైకొనటుయు, రాకట్లు లను, బెడ్డ లెట్టుముళ్లను జెట్టి వరూథినికడకుఁ దీసికొని పోయినాఁడు.

(2) హిమగిరిపై జిత్రేంద్రియునకు ప్రవరునికి భార్యలనిమిత్తమై కీర్తి బలోద్గుఁడు విరహతాపము పాలై నచోటు మున్నగువానిని జూపినాఁడు.

(3) తన్ను వలచి పైఁబడిన దివ్యసుందరమూర్తియగు వరూథినిని గూడ లక్ష్యము సేయక ధర్మమునందు స్థిరబుద్ధిగలవాఁడై యామెను ద్రోసి పుచ్చి తపపై రాగ్యమును వెల్లడించిన ధీరుఁడగు ప్రవరుని వేలయని, గోల యని, యరసికుఁడని, క్రూరుఁడని, యధముఁడని నిందించినాఁడు.

(4) తనయందు వలపులేని వరూథినిని మోసముచేసి కూడిన కలియను గంధర్వాధముని సంగభివిద్యాపారగుఁ డని, నియచ్ఛర ప్రవరుఁ డని స్తుతించినాఁడు.

(5) తనచెల్లెలు భోగలు నివారితములు గాకుండఁ దా నెట్లు భోగముల ననుభవింపఁ గలవని మనోరమ పెండ్లికిముందే పలికిన పలుకులను దీసికొనిపోయి భర్త పడకగదిలో సంభోగించుటకు సిద్ధపడు తఱియందుఁ బెట్టిన నాలుక్కలు జరిగితీలునని యానవోఢచే నప్పుడు చెట్టించినాఁడు.

(6) వేశ్యను గూడుట పరసతిను గూడుటయే యనియుఁ, పాపదాయక మనియు మూలము చెప్పుచుండఁగా నాభావము తీసి వేసినాఁడు.

(7) స్వరోచి భోగముల ననుభవించి యనుభవించి తుదకు విరాగియై తపస్సొనరించి యుత్తమలోకమునకుఁ బోయినట్లు మూలము నందుఁ జెప్పఁబడి యుండఁగా నాభావమును దీసి వేసినాఁడు.

(8) వేటల రెండింటి నేకపరముగాఁ జెప్పినాఁడు.

ఇట్టి వివేకము లుండుటచేఁ బెద్దనార్యుఁడు సచ్ఛృంగారమును సొమ్ముగా వర్ణించి తుదకు రసాభాసమును గూడఁ బుట్టించినాఁ డని యును దెలుపవలసి వచ్చినది. మన పంతులవా రన్యవాదులు వ్రాసిన విమర్శనము సరిగాఁ జూచుకొనలేదు. ఏసంపద్మమునకో వ్రాసిన విమర్శనములో నేకదేశమును మాత్రమును జూచి యదియే మాపూర్ణ విమర్శనముగా భావించి పరస్పరఖండనములఁ గావించినారు. గ్రంథమునంతను జూచుకొనవలె ననియుఁ బ్రకరణసందర్భమును బరిశీలింప వలెననియుఁ బరులకు హితోపదేశము చేసిన మన పంతులవారు తమ యుపదేశమును దామే యతిక్రమించిరి.

"అస్తమించుచున్న సూర్యునకు జూపఁ పాత్రనిచ్చి భావము ప్రకటించిన మాత్రమునసే కవినికోద్దేశ మిది యని యన తెల్లుసు" అని మఱియొక వాక్యమును పంతులవారు లిఖించిరి. కవి తనభావ ముల ననేకవిధములుగాఁ బ్రకటించును. ఒకప్పుడు తనభావమును పాత్రముల నోటఁ బలికించును. అప్పుడుకూడ నాభావము కవి దని యెంచు ప్రాజ్ఞులు తనభావమును దనమాటలతోఁ జెప్పినప్పు డయ్యది యాతనిభావ మని గ్రహించుట కేమి యభ్యంతర ముండును? తరుణీవ నస్యకాంత యను పద్యమందలి భావము పెద్దనార్యునిది గాక మఱె వ్వరి దగును? అది మూలమునందుఁ గూడ లేదే? కవి స్వయముగఁ జెప్పి పెట్టినాఁడే! కాన నిప్పట్టున నది పెద్దనార్యునిభావ మనుటకు సందేహింప నవసరము లేదు.

నాథునిచేఁ గోర్కెఁ దీర్చుకొనుటకు సంభోగకాలమే మంచిదఁట యనుట

(1) తన చెల్లెలుల రోగబాధల నివారించినఁ గాని తాను పెండ్లి భోగముల ననుభవింపఁ జాలనని పెండ్లికిఁ బూర్వమునందే జనకుని కడను, కాఁబోవు నాథునికడను మనోరమ తెల్పుట గర్భాధానపు గదిలో నాథుఁడు కవియఁ దలంచుసమయమునకుఁ బెద్దనచే మార్పఁ బడినది. ఈమార్పు కడు రసవంతమనియుఁ బెండ్లి కాఁగూరుకు మనోరమ పెండ్లికొడుకగు స్వరోచితోఁ దన తండ్రియెదుర మాటలాడినటు లొప్పదని తలఁచి గర్భాధానపుగదిలోఁ బెట్టినాఁ డనియు శ్రీ॥ శ్రీ॥ వేదమ్మూర్తుల శాస్త్ర్యగారు లిఖించిరి. వేదమ్మూర్తుల శాస్త్ర్యగారు చెప్పి నది సరికాదనియు మనోరమ తన చెలికత్తెలు వనటఁ గుందుచుండఁ దాను భోగముల ననుభవింపఁ జాలనని పెండ్లికొడుకుతోఁ బలుకక లేద నియుఁ దన తండ్రితో ముచ్చటించెననియు నట్లు తండ్రితో సంభా షించుటకు సిగ్గుపడ నవసరము లేదనియు గర్భాధానపు గదిలో నాథుఁడు పాన్పునఁ జేర్చి కౌఁగిలించుకొని ముద్దిడి మోహాతిరేకము నంది కవియఁ దమకించుచున్న సమయమున నదియే తన యభీష్టమును ప్రియునిచేఁ దీర్చుకొనుటకుఁ దగుతఱి యని భావించి సంభోగము నరికట్టినటుల నవోఢయుఁ గులసతియు నగు మనోరమకుఁ దగదనియు నయ్యది వేశ్యాకృత్యము లనియు నేను నావిమర్శనములో వ్రాసితిని. ఇందులకుఁ దగు కారణముల విపులముగాఁ జూపితిని. కాని వానిని సరిగఁ జూచుకొనక యాక్రందించితిని పెద్దనార్యుని సమర్థింపఁ బం తులవారు యత్నించిరి. "మనోరమ కిదివఱకే తన చెలికత్తెలు తనయ శాపములవలన గృశించు చుండిరని విచారముగ నుండెను" అని పంతుల వారి వాదము. ఈవ్రాతకాధారము మనుచరిత్రములోఁ గానరాదు సరికదా పైఁగా నామె వివాహాదికాలములయందు మహోత్సాహమును జూపినట్లుగాఁ బెద్దన వ్రాసియుండె. ఆసంగతుల వచ్చుటిని నే నిదివఱకే లిఖించి యున్నాను.

(2) "ఈ వివాహమునకుఁ బూర్వమే తన చెలికత్తెలఁ గూర్చి తండ్రికైనను, భర్తకైనను జెప్పుట కవకాశము చిక్కలేదు." అని పంతులవారి వాదము. ఇది సరికాదు. ఆమె కాఁబోవు నాథుం డెదుట నుండఁగా వివాహమునకుఁ బూర్వమే తన చెల్లెలు లిడుములఁ గుడుచు చుండఁ దాను వివాహాదిభోగము లనుభవించుటకుఁ దనమనస్సున కంగీ కారముగా లేదని తండ్రితోఁ జెప్పినది. ఇది చరిత్రాంశము. మనోరమ చరిత్రమును దెలుపునది మార్కండేయపురాణము. అందామె తన మనోగతదుఃఖమును వివాహమునకు ముందే తెలిపినట్లు స్పష్టముగ నుడువఁ బడియున్నది. అట్టి సమయమునఁ జెప్పుట సహజమే యని నేనసేకోదాహరణము లిచ్చి ఋజువుచేసి యున్నాను. పెద్దన జరిగిన యథార్థాంశమునకు విరుద్ధముగఁ దాను గల్పించి పెట్టిన కల్పనముల నెక్కుడు చరిత్రాంశ మసత్యమై పోనేరదు. చరిత్రాత్మకవిమర్శనము చేయు పండితులు మన పంతులవారు వ్రాసినదాని నంగీకరింపఁజాలరు.

(3) "తన యభీష్టమును నెఱవేర్చినఁగాని తాను వివాహ మాడ నని తెల్పుటగాని తన వివాహమునకు చెల్లెలుల రోగనివారణము ప్రతిఫలముగ నుంచుటగాని యాసమయమున నిందీవరాక్షునకు మనో రమపై నిరసనభావము కలిగియుండెడిది. కారణము కృతజ్ఞతకు మఱియొక ఫలమును గూడఁ గోరుట" అని పంతులవారి వాదము. ఇది యు నసంగతమే. వివాహమువలె గర్భాధానమును దంపతుల కానంద దాయకమగు శుభకార్యము. మొదటి సమయముకంటె రెండవ సమ యము నాయిక కెక్కుడు సిగ్గును గలిగించును. తన యభీష్టమును నెఱవేర్చినఁగాని తాను వివాహమాడ నొల్లననిగాని, తన వివాహము నకు చెల్లెలుల రోగనివారణము ప్రతిఫలముగ నుంచుటగాని, యాస మయమున నిందీవరాక్షునకు మనోరమపై నిరసనభావము కలిగియుం డెడినోఁ దన యభీష్టమును నెఱవేర్చినఁగాని తాను గర్భాధానము నొల్లననికాని, తన గర్భాధానము చెల్లెలుల రోగనివారణమునకుఁ

ప్రతి ఫలముగ నుంచుటగాని, యాసమయమున నిందీవరాక్షునకు మనోరమపై విరసభావము నతేంత హెచ్చుచేయదా? ఏమన నలుగురిలోఁ దన మనోగతభావమును దెలుపుటకు సిగ్గుపడినను నిద్ర అను గదిలోనికిఁ జేరిన తరువాతనయిన నాయకుఁడు తన్ను సమీపించినప్పుడు చెప్పవచ్చును. అప్పుడు చెప్పలేదు. ఆతఁడామెను బుజ్జగించి పెండ్లిఁ జేర్చునప్పుడైనఁ జెప్పలేదు. ముద్దిడుకొనినప్పుడు గాని, కౌఁగిలించుకొనినప్పుడు గాని చెప్పలేదు. ఆతఁడు శృంగారచేష్టలొనరించి యొనరించి ప్రార్థనలు సేయఁజేసె. మొదట కవియుఁ దమకింప నక్తెఁ దనకోర్కెనిం దెల్పుటకుఁ దగినసమయమనియెంచి యేప్పెమొసఁగెను. దానిదేమి సంతోషసమయమున నేడ్చుచున్నావని నాయకుఁడు చింతపడి యడిగెను. అప్పుడామె మెల్లగ,

ఉ. అక్కటా నాపెడ నీసుగల పక్కఁలఁ గల్గి చరించు నెచ్చెలుల్
చిక్కి మునీంద్రశాపవాగ్రఁ జెందిన దుర్దమరోగబాధలం
బొక్కుచునున్నవారు ననఘా! మఱి దీర్చి మాన్పవే నా
నెక్కఁడిసౌఖ్య"

మని నుడిపె. మనోరమయైన యీచర్య స్వరోచికి విరసభావము పుట్టింపదా? ఇట్టి యనుచితచర్యయే విరసభావము పుట్టింప నప్పుడు మెంటిదెట్లు పుట్టించును? మనోరమ సంభోగసమయమునఁ గొంత కాలమునందుఁ దన సంభోగేచ్ఛకు నాతంకము గలిగించినను స్వరోచి మఱియొకలాగున దెంచికొనక తన యభిలాషమునంతయు నదిమంచుకొని యారాత్రియే భార్యతోఁగూడ చిరియలఁజేరి యచ్చటి యరణ్యములలోనికిఁబోయి సఖులంగని పిమ్మట నౌషధుల వెదకి తెచ్చి మాత్రలు కట్టి యిచ్చి రోగనివారణ మొనరించెనట. ఇది యసంగతము, నసంబద్ధమునై యున్నదని పంతులవారు తెలిసికోవలయును.

(4) "తన రాక్షసాకారము బోఁగొట్టిన స్వరోచి నభినందించుచు వాని శుభకార్యము నామోదించి సందనపూర్వకముగఁ గానుక లర్పించుచోఁ దన కన్యయేచ్చి కొండొక యభీష్టము వెలిపుచ్చుట యౌచిత్యమును బాటింపదు" అని పంతులవారి వాదము. ఇదియును సందర్భరహితమే. ఇందీవరాక్షుఁడు మనోరమను స్వరోచికిచ్చి వివాహము చేయుదునని చెప్పినదానికి మనోరమ యాతంకమును గలిగింపలేదు. అందులకుఁ దనకుఁగల పరిపూర్ణాంగీకారము వినయభక్తులు మీఱఁ దెల్పినది. మనస్సు దుఃఖితమై యున్నది గావున నెచ్చెలుల బాధలు తొలఁగునంతకు భోగేచ్ఛ కలుగుటలేదని తెలిపినది. మనోరమకుఁ దనతండ్రియుఁ గాఁబోవునాయకుఁడును నాయుర్వేదపారంగతులని తెలియును. కావున దుఃఖనివారణోపాయమును నాలోచించుటకై తన మనోగతదుఃఖమును వెల్లడించినది. అది యౌచిత్యభంగమును గలిగింపదు. అట్లు కలుగలేదు. అదియే యౌచిత్యభంగమును గలిగించుచో గర్భాధానపుగదిలో నాయకుఁడు మహోత్సాహముతో సంభోగింప నుద్రేకించియున్న సమయమున నాయుత్సాహమునకు భంగము గలిగించి యారాత్రియే యొప్పుటనో అనుభవియందున్న చెలికత్తియల బాధలు తొలఁగించుమనుటకు సంభోగము వోల్లఁజాలననుట యొక్కఁడును ననౌచిత్యమును గలిగింపదా? తండ్రి తలపెట్టిన వివాహమునకు, వివాహవిషయములోఁ దండ్రిచేసిన యేర్పాటునకు మాఱుపల్కరాదని తన మనోగతదుఃఖము నణఁచుకొనిన మనోరమ గర్భాధాన విషయములో నాయకుఁడుచేసిన యేర్పాటునకు మాఱుపలుకరాదని యెంచి భర్తయభీష్టమును దీర్చినపిమ్మట తన మనోగతాభిప్రాయములను వెలిబుచ్చుట సహజమునను గదా! మనోరమ యట్లుచేయలేదు గావున నది యసహజము, ననుచితము, ననహ్యాకరమునునై యున్నది.

(5) "ఆమెకు సౌఖ్యము హెచ్చుగ నున్న సమయములన్నిఁ దన చెలుల బాధలు జ్ఞప్తికివచ్చుచుండెను." అని పంతులగారి వాదము. ఇది నిరాధారము. ఆమెకు వివాహోదయమహోత్సవసమయములం దెప్పుడును నెచ్చెలుల బాధలు జ్ఞప్తికివచ్చినట్లు పెద్దన మనుచరిత్రమునలనఁ గాన్పింపదు సరికదా, మహోత్సాహముతో నామె యాసమయమునందు సంచరించినట్లుగూడ నా గ్రంథమువలన బోధపడుచున్నది.

(6) "రంగము మొత్తమును విచారించి, సందర్భముల నిరీక్షించి మనోరమ యుద్దేశ్యమును గ్రహింపవలెగాని 'సమర్థుండను వతనిచే నది తీర్పించుకొనఁగలదిగదా' యను వాక్యములందు వేశ్యాపదముగ వర్తము జేయదగునే?" అని పంతులుగారి వాదము. రంగము మొత్తమును విచారించుటచేతనే మనోరమయుద్దేశము వేశ్యలక్షణముల నవలంబించుట యని సత్యరతి యున్నవారికి బోధపడఁగలదు. వివాహసమయమున భర్తమాపుల కెమరొక్క మోహంపుఁజూపును జూచి మహోత్సాహముతోఁ దలఁబ్రాలువోసి వివాహకృత్యములన్నిఁ నానందముతోఁ గొనసాగించి గర్భాధానపుఁగృత్యములలోఁ జుంబనాలింగనాదిశృంగారచేష్టలకు వేనికిని నాతంకము గలుగనీక యొక్క సంభోగసమయమునందుమాత్రము తనకోర్కె ముందుగాఁ దీర్పించుకొనుటకై జాలినిబుట్టించు నాతంకములఁ గల్పించుట వెలయాండ్రప్రకృతియగు తనముగాక మఱేమగును? ఈ సందర్భముల నేవిని సరిగఁ జూడుకొనక పంతులవారు వ్రాసిన వ్రాత నిస్సారమును నసత్యదూరము నగుచున్నది. మఱియు "గర్భాధానపుగదిలో గ్రహింపవలసిన ముఖ్య విషయము నెచ్చెలుల రోగము నివారించుటయేకాని సంభోగము నరిగట్టుటగాదు." అని పంతులవారు వ్రాసిరి. ఇది యసాధారమణీయము. గర్భాధానపుగదిలో సంభోగము నరికట్టుట ముఖ్యవిషయమని యొకరును దలఁపలేరు. అది ముఖ్యవిషయమైన పోనియే లేదు. అంతయు ముఖ్యమైనది గర్భాధానమని ప్రాజ్ఞులగువారికి వేఱుగఁ జెప్పనక్కఱలేదు. దానికి నెచ్చెలులబాధలు నివారించుకొనవలెనను మనోరథోద్దేశ మాతంకము గలిగించినది. అది వేశ్యాకృత్యమువంటి కృత్యమని పంతులవారు గ్రహించుకొనవలెను.

మనుచరిత్రమునందలి కథానాయిక యెవరు?

మనుచరిత్రమునందలి కథానాయిక వరూథిని యని నేను చెప్పినట్లు పంతులవారు లిఖించిరి. అట్లు నేనొక్కఁడనే చెప్పియుండ

లేదు. పలువురు విమర్శకు లట్లు వ్రాసియుండిరి. అయినానే నేను చెప్పితిని. దానికేమి? ఇంక నస్మద్వాదులయినానుగూర్చి పంతుల వారేమి వ్రాసిరో కనుఁగొందము. పాపము! పంతులవారు కావ్య కథానాయికగా వేశ్య యుండఁగూడదని యంగీకరించిరి. కాని మను చరిత్రమందలి కథానాయిక వేశ్యగాదనిరి. అందు కథానాయిక యెవ రని వెదకుచుఁ గథానాయికయే లేదనిరి. ఇది పెద్దవింత. మనుచరిత్రము సంభోగశృంగారరసప్రధాన మగు మహాప్రబంధము. అందు నాయిక లేదనుట కథ లేదనుటయే యగును. అందలి నాయిక పలువురు పండితులు దలంచుచున్నట్లుగాఁ బెద్దనచే వరూథినిగాఁ దీసికొనఁబడినది. కావుననే శృంగారరసనిర్వహణమును నాయికతోఁ గవి పెట్టియుండెను. ఆవృత్తాంతము మొదటి మూఁడాశ్వాసములలోమాత్రమే కలదనియుఁ దరువాత లేదనియుఁ గాన నామె కథానాయిక గాఁజాలదనియుఁ బంతులవారు లిఖించిరి. ఇది గ్రంథము నరిగ చూడకపోవక వ్రాసిన వ్రాఁత. వరూథిని స్వరోచిని గనినవృత్తాంతము నాల్గవ యాశ్వాసమునందే కనఁబడుచున్నది. అందుండి చదువరుల యుపయోగార్థమై యొక పద్యము నుదాహరించెదను.

"శా. లేఖం బజ్ఞనివాఁడె నా హితమునన్ దీపాంతరచ్ఛాయమై
రాజిల్లన్ గ్రహతారకంబు లవిఁ దేపంబోని లగ్నంబునన్
రాజీవాక్షి కుమారుఁగాంచె సుమకోరాజన్యయాన్యక్ జవుల్
దేజీపట్ట ప్రసూనవర్ష మమరశ్రేణుల్ ప్రవర్షింపఁగన్."

ఇందలి రాజీవాక్షి వరూథినియే. ఇది నాల్గవయాశ్వాసములో నాల్గవ పద్యము.

"ఒక కావ్యమునందు కథానాయికపాత్ర మొదటినుండి యంతము వఱకు పోషింపఁబడవలెను," అని పంతులవారు వ్రాసిరి. ఇది సరికాదు. కథానాయిక మొదటినుండి తుదివఱకును చిత్రింపఁబడ నవసరము లేదు. కాళిదాసాదిమహాకవికృతకుమారసంభవాదిప్రబంధ రాజములలో నాయిక తుదివఱకును చిత్రింపఁబడి యుండలేదు. షేక్స్పియర్ మహాకవి వ్రాసిన కింగ్‌లియర్ అను నాటకమునందు నాయిక యగు కార్డీలియా యన్ని యంకములందును గలదా? ఇట్టి వనేకములు గలవు. "కావ్యమునందు రెండుకథ లుండుటవలన నొకే నాయిక యుండుటకు వీలులేదు" అని పంతులుగారు వ్రాసిరి. రెండు కథ లుండిన నిద్దఱునాయిక లుండుట కభ్యంతరము లేదుకదా? కావున మొదటికథకు వరూథిని గథానాయికగాఁ జెప్పితిమనియే యనుము. "ఉత్తరకథ పూర్వకథయొక్క ఫలితము కాదని" యని పంతులుగారు వ్రాసిరి. ఇదియును సత్యము గాదు. ఉత్తరకథ పూర్వకథయొక్క ఫలితమే. పూర్వకథలోని నాయికయగు వరూథిని యొక్క పుత్రుఁడగు స్వారోచికథయు, మనుమఁడగు స్వారోచిషమని కథయుఁ జెప్పఁబడినవి. పూర్వకథ లేకున్న నుత్తరకథ లేనేలేదు. కావున నిదివఱకుఁ బండితులు దలఁచుచున్నరీతిగా వరూథిని యను వేశ్య మనుచరిత్రమందుఁ గథానాయికగా నున్నదని చెప్పక తప్పదు.

పెద్దన నీతిపరత్వము

ఇఁక నొక యంశమునుగూర్చి కొంతముచ్చటించి యీ ప్రతివిమర్శనము నింతటితోఁ గట్టిపెట్టుచున్నాను. పంతులవారు తమ వ్యాసమునకుఁ బెద్దన నీతిపరుఁడను శీర్షికను బెట్టి యుండారేఁదు నీతుల యందాదరము కలవాఁడేయని బుజువుచేయ లేమైరి వ్రాసిరి. అది యంతయు వృథాశ్రమ. ఏమనఁ బెద్దనార్యుఁడు నీతులయందు నాదరము లేనివాఁడని యెవ్వరును వ్రాసియుండలేదు. అస్మద్వాదులను పెద్దనార్యుఁడు బహునీతులనుగూర్చి చక్కఁగా వ్రాసినాఁడని తెలుపుటయేకాక యందుకుఁదగు నుదాహరణములను విపులముగా నిచ్చియున్నారు. పంతులవారు నుడి కారేఁదు వ్యక్తపఱచిన నీతులేవో చూపలేకపోయిరి. నేను వ్రాసియున్న వ్యాసములను జూచినఁ బెద్దన బహునీతులంగూర్చి చూపిన యాదరభావము బాగుగ స్పష్టము కాఁగలదు.

పెద్దనార్యుని సద్భి-శృంగారప్రియత్వము గ్రంథముయొక్క యుత్తమత్వమునకు హానిని గలిగించినదని యస్మద్వాదులము వ్రాసితిమి. ఈతఁడు గ్రంథమునఁ జూపినది రసజ్ఞులు మెచ్చుకొనఁదగని సద్భి-శృంగారమని యాంగ్లేయవిద్యాధికుఁడై విద్యావినోదవిరహాంకితుఁడై చెన్నపురియున్నకళాశాలాధ్యక్షుఁడై బోధిల్లి కీర్తిశేషులైన పనప్పాకం అనంతాచార్యులవారును నిట్లు వ్రాసిరి:

"He has treated us to the common-places of human affairs and to the physical effects of the sort of love which coarser minds gloat over and which we want no poet describe to the world."

కావున నస్మత్పక్షము సురక్షితమే. పూర్వమహాకవుల మహాకావ్యములందలి సుదోషనిరూపణమును విద్యార్థుల వినియోగార్థమై యస్మద్వాదులము చేయుచున్నామేకాని యీ మహాకవుల నిందించుటకుఁ గాదని పంతులవారివంటివారు తెలిసికొని తమలేఖినీ ముఖ తిద్దుకొందురుగాక.

పంతులవారు నావ్యాసముల సరిగఁ జూడకపోవక యెప్పటినో యొక్కచోటునున్న యొకయంశమునుమాత్ర మెంకెఁ జూచుకొని భ్రమకులోనై యొక యనాకారవాక్యమును నిర్మించిరి. ఇకమీఁదటనైనఁ దాము విమర్శింపఁదలఁచుకొనిన విషయమును బాగుఁ జదివి చూచుకొని యాంగ్లేయాన్నతవిద్యయందుఁ దమకుఁగల ప్రజ్ఞను జూపుచు చరిత్రాత్మకవిమర్శనముల సరసముగ వ్రాసి యాంధ్రలోకమునకు మహోపకారము చేయుదురుగాక!

ఉ. భాసురతారదీప్తి పసఁ బస్యాగవస్థపదార్థమందునన్
భాసితనీరపంకముల భక్తత తేర్పడు చుండునట్లుగా
వాసిగ సూరిరాట్ప్రతిభ తత్త్వవిమర్శనసూక్తులంబుగా
దోషములన్ గుణంబులను దోఁచఁగఁజేయ కృతులందు నొప్పుగన్.

ప్రయోగవిశేషవివరణము–నిర్వచనోత్తర రామాయణము

విద్వాన్, దువ్వూరి వెంకటరమణ శాస్త్రిగారు

ఆంధ్రవాఙ్మయమునఁ బ్రాచీనకవుల ప్రయోగవిశేషములఁ దెలిసికొనఁగోరుట భాషాస్వరూపజిజ్ఞాసువులకు సహజంబు. ఆ విశేషములను సాకల్యముగ నిర్దేశించుట లాక్షణికుల కర్తవ్యమయ్యెను. ప్రాంగ్లలాక్షణికులు వానినెల్ల సమగ్రముగఁ బరిశీలింపకయుండ, పరిశీలించినను తప్పిదమ్ముగ నిరూపింపఁబడిందియు వ్యాకరణములు రచించినవారసులచే వీనివలన సిద్ధింపవలసిన ప్రయోజనము సాకల్యముగ సిద్ధింపదయ్యెను. ఇంతియగాక యివి సమగ్రములను భ్రాంతిచే వీనిలో నిరూపింపఁబడిన వెల్ల సాధువే యను నొకయభిప్రాయము దేశమునఁ గొంతవఱకు వాటుకొనియుండుటంబట్టి యీయసమగ్రవ్యాకరణములవలన భాషాస్వరూపనిర్ణయమునఁ గొంతయనర్థముగూడ సంభవించుచున్నది. మఱియు ప్రాంగ్లలాక్షణికులలోఁ బెక్కుమంది తమలక్షణములకుఁ బ్రమాణములగు కవిప్రయోగముల నిర్దేశింపకుండుటచేఁ గొన్ని లక్షణముల ప్రామాణ్యము గొందఱకు శంకితయైయే మను చుండుటయుం గలదు. ఈయనర్థములు గొంతవఱకుఁ దొలంగుటకుఁ బ్రాచీనమహాకవుల ప్రయోగములఁ బరిశీలించి వెలువరించుట భాషాసేవకుల కర్తవ్యము.

తిక్కన నిర్వచనోత్తరరామాయణమందలి కొన్ని ప్రయోగవిశేషములు లాక్షణికులచే సంగ్రహింపఁబడినవి. మఱి కొన్నిటిని సాధింపఁగల సూత్రము లున్నను వాని కివ్వి ప్రమాణములుగఁ జూపఁబడియుండలేదు. కొన్ని సర్వథా యుపేక్షింపఁబడినవి. కొన్నిటి విషయమున లాక్షణికులకు మతభేదము లేర్పడినవి. వానిలోఁ బ్రధానము లని నాకుఁ దోఁచిన ప్రయోగవిశేషముల నిట వివరింపఁబూనితిని.

(1)

"......కవితావిలాసవిస్ఫురమహనీయుఁ డైన
నను...రాఁ బనిచి..." (నిర్వ. 1–2.)

ఆంధ్రశబ్దచింతామణిలో "అస్మదుష్మద్భ్యాం ద్వ్యాదేశత్వ ఇతో నిత్యప్రకారం సంస్కృతసమస్వమానమతే। బహుషు న ముస్వమవ దుతో వా వక్ష్యతే" అను సూత్రములచే నస్మద్యుష్మదర్థవిశేషణములకు 'ని, వి, ము, వు, ను, రు ' అను నాగమములు నిత్యముగా విధింపఁబడినవి. వికృతివివేకమున 'ఇతో ఒస్మద్యుష్మదర్థా త్స్యాన్నా ను నిర్వక్ష్యా వా క్వచిత్ ' అని ' ని, వి ' యను కంటికిమాత్రము వైకల్పికత్వము విధింపఁబడెను. ఈ రెండు గ్రంథముల నాధారముగఁ గాని యహోబలపండితుఁడు ఉత్తరాగమములు నిత్యము లని తలంచి 'హంసభూషణుసకుఁ గోడ లైతి నిత్యాదిరూపం త్వాకరమేవా' యనియు, 'కోవిదులు గారు, ఇతి కవితాపితామహో క్తిశ్చ నన్నయ్యుద్యెవ' యనియుఁ బ్రామాణికాగ్రగణ్యుల ప్రయోగముల నింద్యముగా నిరసించియుండెను. అతఁడు పూనుకొన్న చో నే నకారమునకో యర్థము గల్పించి యయ్యప్రయోగముల సాధించుటకు మార్గ మిట లేకపోలేదు. ఆమార్గ మీతనికిఁ దోఁచకయుండుట గాదు. ఎందుల నుపేక్షించెనో! సూరిమంచి తిమ్మకవి యిట్టిప్రయోగములఁ బరికించి తన సర్వలక్షణసారసంగ్రహమున,

"యుష్మదస్మత్పదంబులం దొపర ఘనుఁడ
వై వనీవును నధికుఁడ నైన నేను
ననెడుచో ఘనుఁ డైన నీ వధికుఁ డైన
నే ననంగ వుఁ ను నాకు నీలకంఠ."

(సర్వ-1-అ-సంధి-152)

అని 'వు, ను'ల వైకల్పికతను నిరూపించి తిక్కనాది మహాకవుల ప్రయోగములఁ బెక్కిటి నుదాహరించియుండెను. కాని,

"యుష్మదస్మదర్థంబు బహుంవచనో క్తిఁ బలుకు
నపుడు ఘనులు ప్రసిద్ధులు వనుపనుల
కలర ఘనులరు కదుఁ బ్రసిద్ధులరు మీర
నంగ జనుఁ గాన్యములయం దనంగవిమున."

(సర్వ-1 అ-సంధి-162)

అని యుష్మదస్మదయుక్తముగ వేఱొక లక్షణపద్యము వ్రాసి బహువచనాంతోదాహరణము లన్నిటిని నాగమసహితంబులనే చూపియుంటచే నీతఁడుగూడ నీయాగమములు యుష్మదస్మద్బహువచనమున నిత్యము లనియే తలంచినట్లు తోఁచెడిని. ఇదంతయుఁ బరిశీలించి యింకను లక్ష్యశోధనము గావించి చిన్నయసూరి "ప్రథమాంతంబులగు యుష్మదస్మద్విశేషణంబుల కేకత్వంబున వునులును, బహుత్వంబున రములును సంయోగంబులు ప్రాయికంబుగా నగు" (బాల-కారక-38) నని సకలప్రయోగసమ్మతంబుగఁ బ్రాయికత్వము విధించి యన్నివచనములందును గొన్నియెడల నివి రాకుంటయుం గల

దని సూచించి కొన్ని యుదాహరణములఁ జూపియుండెను. కాని బహువచనోదాహరణముల నాగమరహితంగా లభవానిని దిమ్మకవి సంగ్రహింపకుండుటచే నట్టివాని నెల్లఁ జూపుట మిక్కిలి యావశ్యక మయ్యెను యుష్మదస్మచ్ఛబ్దబహువచనమునకు మాత్రము 'మీరలు పెద్దలు' అనుదానిని జూపి యస్మచ్ఛబ్దబహువచనోదాహరణము వేల మాన కుండెనో! దానికి..."మేమా మువ్వురుస్ మన్ననల్ వడయంగాఁడుదు నట్టివారము..."(భార-ఉద్యో-౨-౫౭౨)అను సోమయాజుల ప్రయోగ మేం కలదు. దీనింగూడ సూరి మాపియుండిన మఱింత సమంజసముగా నుండెడిది. ఈసందర్భమునఁ బ్రౌఢింగలయప్ప కవి శేషకర్త యయినను "తచ్ఛబ్దాంతములకు ధాతుజవిశేషణంబులమీఁదు నరు మాపట్టును" (ప్రౌఢవ్యా-కారక-౨౪) అని సూత్రించి 'మీ కరదేగిరులఁ మాచి నారు' అను మనుచరిత్ర ప్రయోగము నుదాహరించి యుష్మదస్మచ్ఛబ్ద బహువచనమయోకమును సూరిగారి ప్రాయికత్వమును వివరించెనే కాని పయిని జూపిన యస్మచ్ఛబ్దబహువచనోదాహృతిని సంగ్రహింపఁడయ్యె. మఱియు నీతని యీ ప్రౌఢలక్షణమునకు విరుద్ధ మయిన ప్రయోగము భారతమునఁ గానవచ్చెడిని.

క. "పరుఁడేను నీవును మఱి
శ్వరుఁడును గర్ణుండుఁ గృపుఁడు శౌబలుఁడు ననన్
ధర దేలింపఁగ నున్న
రరు నీకుం దగని కంగరములోఁ గలఁగన్."

(భార-ద్రోణ-౫-౧౧౧.)

పయి పద్యమున 'ఉన్నారరు' అనునది తచ్ఛబ్దాంతధాతుజవిశేషణ మనకతీఁదు గదా! ఇట్టిప్రయోగముల నాధారముగఁ గొనియే తిమ్మ కవి,

"విన్నారరు కన్నారరు
మున్నారరు ననుచుఁ బలుక నొప్పుం గృతులన్."

(సర్వ-1-సంధి-142.)

అని విశదీకరించెను. పయిని జూపినరీతిని తిక్కనాదిమహా కవుల ప్రయోగము లీయాగమములు సార్వత్రికములు, నిత్యములు గా వని స్థాపించుచుండ నిట్టియెడ లాక్షణికుల కిన్ని మతభేదము లేందు లకో? ప్రాచీనతాళపత్రగ్రంథములందలి పాఠభేదములు పేరి నిట్లు భిన్నమార్గములఁ ద్రొక్కించియుండునేమో! ఎట్లయినఁ గానిండు. ఈయాగమములు ప్రాయికములనుటయే ప్రాచీనప్రయోగతత్త్వము.

(2)

"మఘవిద్యాప్రియుఁడై దివౌకసుల సమ్మానించుఁ బ్రఖ్యాతి బా
హుళ్యమహాలోకము మాన్య దిగ్విజయలీలోత్సాహియై సజ్జనా
భ్యుదయార్థంబులు దీర్చు వైదికవిధిశ్లాఘాపరస్వాంతుఁడై
రఘుభూపాలకుఁ జెప్ప నొప్పు దజగత్ప్రాణప్రవీణాత్మకున్."

(సర్వ-౧-౨౨.)

'యజ్ఞస్సవో ఒధ్వరో యాగస్సప్తతన్తు ర్మఖః క్రతుః' (నామ లింగానుశాసనము) అను నీయజ్ఞపర్యాయములలోని మఖశబ్దము భకారఘటితముగ సంస్కృతమునఁ బ్రసిద్ధము. భానోజిదీక్షితీయము మున్నగు నామలింగానుశాసనవ్యాఖ్యలుగూడ దీనిని ఖకారఘటితము గనే సాధించుచున్నవి. ఇంద్రవాచక మగు 'మఘవాన్' అను దాని లోని మఘశబ్దము యజ్ఞార్థకము గా దనియు సూచించుచున్నవి. ఆప్టేనిఘంటువునఁగూడ నిట్లుని ఘకారయుక్తముగనే కానవచ్చు. ఘకారయుక్తముగఁ గానరాదు. శబ్దరత్నాకరమున మఘ, మఘ యను శబ్దములు రెండును చేర్పఁబడినవి. రెంటికిని యజ్ఞార్థకత్వము నిరూపింపఁబడినది. ఒకదానికిని ప్రయోగము చూపఁబడియుండ లేదు. ప్రసిద్ధమగు మఖశబ్దమునకుఁ జూప నక్కఱ లేదన్నను విశేష రూపమగు మఘశబ్దమునకుఁ బ్రయోగము చూపుట యావశ్యకము. ఈశబ్దము ఘకారఘటితమై యజ్ఞార్థక మనుటకుఁ బయిపద్యములోఁ బ్రౌఢనిబద్ధమగు ప్రయోగ మాధారముగ గ్రహింపఁదగును.

(3)

ఇంద్రజిచ్ఛబ్దమునకు, 'ఇంద్రజిత్తు, ఇంద్రజిత్తుండు, ఇంద్రజి' అను తెల్గురూపముల నాంధ్రలాక్షణికులు సాధించియుండిరి. అందు 'ఇంద్రజి' అనునది యాధునికవ్యవహారమాత్రము. ప్రాచీనభాషలో నైన నీరూప మిట్లుండునా యని కొందఱు సంశయించుచుండిరి వికారము కాని చేర్పడినది. అట్టాని క్రింది ప్రయోగము లరయఁ దగును.

౧ "ఇంద్రజి నవిలోఁ జంపి" (సర్వ-౧-౫౧)

౨ "ఇంద్రజిచావు విలంప" (సర్వ-౨-౧౩)

౩ "పిడుగ నింద్రజి యనుపేరఁ
జెంపుఁ బడెను" (సర్వ-౪-౧౫.)

(4)

"అక్కల కన్యకాద్వి మీఁటు లాఁజివోవ నకారణంబ నీ
కెక్కడిమాలు వచ్చె నిది యెయ్యెడ నెమ్మెయిఁ బుట్టె..."

(సర్వ-౨-౨౪)

అక్కయను సంబోధనాంతమునకు 'అల' యనుశబ్ద మిటు వను ప్రయుక్త మయినదని త్రిలింగలక్షణశేషకర్త సంగ్రహించెను.(ప్రౌఢ-శబ్ద-౧౫)ఈయన ప్రయోగము తెలుఁగు గానరాకుండుటచేనిటు 'అక్కటా' యనునది కవిప్రయుక్తమయి యుండునేమోయని కొందఱు తలంతురు.

(5)

"పంటితెంచి కదియఁబడి యే
శైల ద్రేచిన తెరఁగు వాటి తిరిగె గరుడి..."

(సర్వ-౩-౨౭.)

అట్లు 'తాఁకి' యనఁగాఁ దాఁకుటచే నని యర్థము. కావుననే 'ఇ' ప్రత్యయమునకు హేత్వర్థకత్వము గల దని ప్రౌఢవ్యాకరణ కర్త యీలక్ష్యముతోపాటుగ మఱికొన్ని ప్రామాణికలక్ష్యములఁ జూపియుండెను. (ప్రౌఢ-క్రి-౧౫) 'జ్వరము వచ్చి యతండు రాఁ జాలఁడయ్యె' నిత్యాదివాక్యములలో నధునాతనవ్యవహారమునందుకూడ నీహేత్వర్థము రూఢమై యున్నది. సంస్కృతభాషయందును "సరశాని చ తాని తే రహః స్మర! సంస్మృత్య న శాన్తిరస్తి మే"

(కుమారసంభవము-౪-౧౭)

"శ్రీశైలశిఖరం దృష్ట్వా పునర్జన్మ న విద్యతే"
"నా మూత్వైత్య తు కౌంతేయ! పునర్జన్మ న విద్యతే"

మున్నగు కాళిదాసాదిమహాకవిప్రయోగములలో 'క్త్వా' ప్రత్యయమునకు హేత్వర్థము స్పష్టముగా భాసిల్లుచుండును. కొన్ని చోటులఁ గేవలార్థము స్ఫురించుచుండును. మఱియుఁ బైని జూపిన సంస్కృత వాక్యములలో 'క్త్వా' ప్రత్యయాంతస్థలముల నుండవలసిన సమానకర్తృకతానియమమునకు భంగము వాటిల్లినది. కాని యిట్టియెడ 'నేరే' పద ముల నధ్యాహరించికొని నియమభంగము లే దని శాబ్దికులు సమర్థింతురు. ఇట్టి నియమములఁ గొన్నిటిని పాటింపక మహాకవులు నిరంకుశులై ప్రయోగించియుందు రని కొందఱు తలంతురు. అది యటుండ నిండు. త్రిలింగలక్షణశేషకర్త ప్రాక్తన నిరూపించిన హేత్వర్థమే కాక 'ఇ' ప్రత్యయమునకు మఱికొన్ని యర్థములు గలవు. "వాఁడు వచ్చి యొక్కవర్సరమైనది" మున్నగుచోట్ల 'వచ్చుట మొదలుకొని' యని కాని 'వచ్చినమొదలు' అని కాని యర్థము చెప్పవలసియుండును. ఈయర్థ మాధునికవ్యవహారమునందే కాక ప్రాచీనకవిప్రయోగము లందును నుపలబ్ధమగును. క్రిందివాక్యముఁ బరిశీలింపుఁడు.

"......ఇచటి కీమ్మనిరకేణ్యు
జ్ఞేరేర దొరకొని యున్ని యీనాళ్లయ్యె నీవేమి విద్ధిగి నెలుఁగఁ జెప్పుము"

(కళాపూర్ణోదయము-౭-౩౮)

ఈవాక్యమున బాలవ్యాకరణమున విధింపఁబడిన సమానాకర్తృకత్వముగాని, ప్రౌఢవ్యాకరణమున విధింపఁబడిన హేత్వర్థకత్వము గాని లేకుండుట స్పష్టము.—మఱియుఁ 'ఇట్టి కష్ట మనుభవించి యుండంగను' మున్నగు వాక్యములలో, 'ఇ' ప్రత్యయము భావార్థక (అనుభవించుట) మగుచున్నది.

"...కడున్ విచిత్రము ద్వారకాపురి వాయ నీ
కిచ్చు పుట్టుట యెన్నఁడున్ మఱి యిట్టి కేఁగి యెఱుంగవీ...
వచ్చెలుత్ మణిగేహముల్ నిరులిట్ల యున్న విదేశదా."

(కళాపూర్ణోదయము-౩-౧౭౯)

ఇట 'ఏఁగి' యనునది భావార్థము (ఏఁగుట) స్ఫురించి సమన్వయమున కనుకూలించెడిని. ఇట్టి వింతము ప్రాచీనాధునాతనవ్యవహారములందుఁ బరిశీలింపఁదగును.

(6)

"ఈలోకంబున నరసితి
మే లెల్లెడ వరునిఁ గాన మేదిని కరుగం
జాలక యున్నను బోవరు
బాలికఁ గాని పోవలయుఁ బరిణయమునకున్"

(నిర్వ-౩-౪౭.)

'ఈ (పాతాళ) లోకమున నెల్లెడ నరసితిని. మేలగువరుని గానను' అని యిట నన్వయము. ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త 'విశేషణంబులు గొన్ని వ్యవహితంబులు నగు' (శబ్ద-౧౧) నని సూత్రించి దీని వాక్యార్థానికే యుదాహరణముగఁ జూపియుండెను. ఆయుదాహరణమునఁ బాఠ మించుక మార్పుతో 'ఈలోకంబున నరసితి మే లెల్లెడ గాన వరుని' అని యున్నది. తాను నిరూపించిన వ్యవహితత్వమునకు మఱింత యనువుపడునట్లు బహుపదవ్యవధానముగల యీపాఠ మీతని కేతాళపత్రిగ్రంథమున లభించినదో ఇచటి యీపాఠభేదమునుబట్టి వ్యవధానమే లేని వేఱొకపాఠ మేదేని తాళపత్రములలో లభించు నేమో యనియుఁ గొంద ఱిట సంశయింతురు.

(7)

"...ప్రియం జంతంచితుడన్ శేర్చున
ట్లుగ నియమన్వయనామధేయములు విందుం జెప్పు నా కేర్పడన్"

(నిర్వ-౪-౭)

'సికుటులు కరంబు లగునావు దేవాదుల మస్తానంబున నున్నయది సందడులోపంబును విగ్గాడ నగు' (క్రి-౫౭) 'ఇట విందువుమీఁది తనలకు నిత్యనైకల్పికంబులై టడ లగు' (క్రి-౫౮) అను బాలవ్యాకరణసూత్రములచే విను ధాతువునకుఁ బర్యాయస్వర్థకోత్తమపురుషైకవచనంబున 'విందును, విందుదును, వినుదును' అనురూపములు సిద్ధించును. వీనిలో 'విందును' అను దకారఘటితరూపమునకుఁ బ్రయోగము క్వాచిత్కము. పయిపద్యమున 'విందున్' అనుదాని దకారము విశ్రమమున సంఘటితమై యుండుటచే దీనిని బ్రమాణముగఁ గైకొనవచ్చును. ఇట్టి దకారయుక్తరూపములు తిక్కనభాషలో మెండుగాఁ గానవచ్చును. క్రింది భారతప్రయోగము లరయుఁడు:—

౧. "విందము వాన లోర్చి తనయిల్లు ప్రవాసపుఁగోటు నాకె
కొందు నలంగుదున్..."

(భార-విరా-౧-౧౩౫)

౨. "గాండీవమున్ నాహవ
గాండీవ్యముఁ దలఁప కెలని భండనమున నా
గ్గ్రాంతము నని యొక్కఁడు దెలఁపుట.
..............................." (భార-ఉద్యో-౧-౭౩౭)

3 "పాండవులం బొంచాలుర
....
......చేరఁ జెంపం
గండు నేన్ని బొందు లేక కార్యము దలఁపన్"
(భార-సౌప్తిక-౧-౫౭)

4 "...............మాని
కొండె పెల్లపనులు రండు లేక"
(భార-సభాప ౧౭3)

(8)

"...రాక్షసవంశనరుండు విద్వేషై
లాసమునోలెఁ బ్రాంశుగ్రామం బగు నూత్న నికేతనత్నముఁ న్"
(నిర్వ-౪-౧౯)

గృహపర్యాయముగ 'నికేతన' శబ్దము ప్రసిద్ధమై యున్నది. ఏతత్పర్యాయముగ 'నికేత' శబ్దమును సంస్కృతభాషలోఁ గలదు.

"శ్రితగోకర్ణనికేత మీశ్వరమ్"
(రఘువం-౮-33)

"అభ్యాశవాల్మీకినికేతమార్గః"
(రఘువం-౧౪-౫౮)

"శిలాశయాం తా మనికేతవాసినీమ్"
(కుమారసం-౫-౨౫)

మున్నగు ప్రయోగము లరయఁదగును. ప్రకృతపద్యమునఁ దిక్కన 'నికేత' శబ్దమును బ్రయోగించియుండెను. ఈపదము శబ్దరత్నాకరమునఁ జేర్పఁబడవలయు. ఆంధ్రగ్రంథములలోఁ గానరాని సంస్కృతపదముల నెన్నిటినో పేర్కొని యాంధ్రకవులు ప్రయోగించిన యట్టి సంస్కృతపదములను చేకూర్చుట యాంధ్రనిఘంటువుల కవసరముగాదు.

(9)

"అతి మెందులు గాఁగ విప్పిన
మది నిల్పి యతండు వాని మగఁడగు నని యి
ట్లు వనంబు చేయుచుండుదు
..............................." (నిర్వ-౫-౮)

చింతామణిలో 'న విశ్రుతిశబ్దా త్పరత స్స్యాంసంస్కృతికానాం భవ న్తి గసడదవాః' అని తెలుఁగు శబ్దము మీఁది సాంస్కృతికపదములకు గసడదవాదేశము నిషిద్ధమైనది. ఇట నహోబలపండితుఁడు,

"పరుషా వా స్వయా చేన ప్రథమాస్తోపరి స్థితాః
కాకా సంబోధనే చాపి వ్యాకృత్యే కర్మధారయే
అచేతనార్థకే శబ్దే ఇతి శృంగారభూషణః"

అను నథర్వణకారికలఁ జూపి 'సంస్కృతాసంస్కృతసాధారణ్యేన అర్థవిశేషే వికల్ప ఉక్తః ...నిరుకగోనిరోధాపి శక్య మప్యా తాపస మందార, వాపసమందార' యని వ్యాఖ్య చేసియుండెను. దీనింబట్టి యీ యర్థవిశేషములందుఁ దెలుఁగుమీఁది సాంస్కృతికములకుఁగూడ వికల్పముగ వాదేశము రాఁదగు నని యీతఁడు వలంచినట్లు తోఁచెడిని. అథర్వణకారిక చింతామణిచే 'గసడదవాస్స్యుః ప్రథమా మాత్రాత్' అని నిత్యముగ విధింపఁబడిన యాదేశమును వికల్పించుచున్నదా లేక 'నవిశ్రుతిశబ్దాత్' అని నిషిద్ధమయిన యాదేశము నంగీకరించుచున్నదా యనువిషయము మూలపర్యాలోచనచే వేఱుగాఁ జర్చింపఁదగినది. కేతన యాంధ్రభాషాభూషణమున విశ్రుతిశబ్దముల మీఁది సాంస్కృతికముల కీయాదేశమును నిషేధించిన ట్లగపడదు. మఱియు వారఁడు విజ్ఞానేశ్వరీయమున,

'భూవల్లభు లేపవిరుని
దైవతమును బట్టినతఁడు దండువు పేరన్
దేవగణముల నెనిమిదిని
దేవేగ మై యరువదలయు విధినంతముగన్'
(ప్రాయశ్చిత్తకాండ)

అని ప్రయోగించియుండుటచే నీసంధి యాతనికి సమ్మతి మనుటకును వీలు గలదు. అప్పకవి

"పరమాత్మ ప్రథమావిభక్తులమీఁదను దత్సమాంధ్రశబ్దముల మీఁదఁ గల సంస్కృతపదాదిగకారపదములు వెల్లెడ నిజరూపముల్ చెడక నిలుచు.."
(అప్ప-౫-౧౭3)

అని యీసంధిని నిషేధించియుండెను. తిమ్మకవి సర్వలక్షణసార సంగ్రహమున 'న విశ్రుతిశబ్దాత్' అను శబ్దశాసనసూత్రమునకు విరుద్ధము లగు ప్రయోగములను నిర్వచనోత్తరరామాయణ (ప్రస్తుతప్రయోగమే) కాశీఖండపంచతంత్రములలోనివానిని జూపి యీసంధి నంగీకరించెను. ఆంధ్రకౌముదిలో 'న విశ్రుతిపదా చ్ఛాబ్దాద్వా' అని దీనికి నిషేధము గలదు. చిన్నయసూరియు దీని నిషేధించెను. త్రిలింగలక్షణశేషకర్త 'తొల్లిదొడలఁ దెనుఁగుమీఁది సాంస్కృతికతపలకు గసడలు గానంబడియెడి' నని దీని నంగీకరించెను. తిక్కన, కేతన, నాచన సోమనాథుఁడు, శ్రీనాథుఁడు, రామరాజభూషణుఁడు మున్నగు సర్వలాక్షణికసమ్మతులు ప్రామాణికులు పలువురు ప్రయోగించిన యీసంధిని క్వాచిత్కముగ నంగీకరించుటయే సమంజసము.

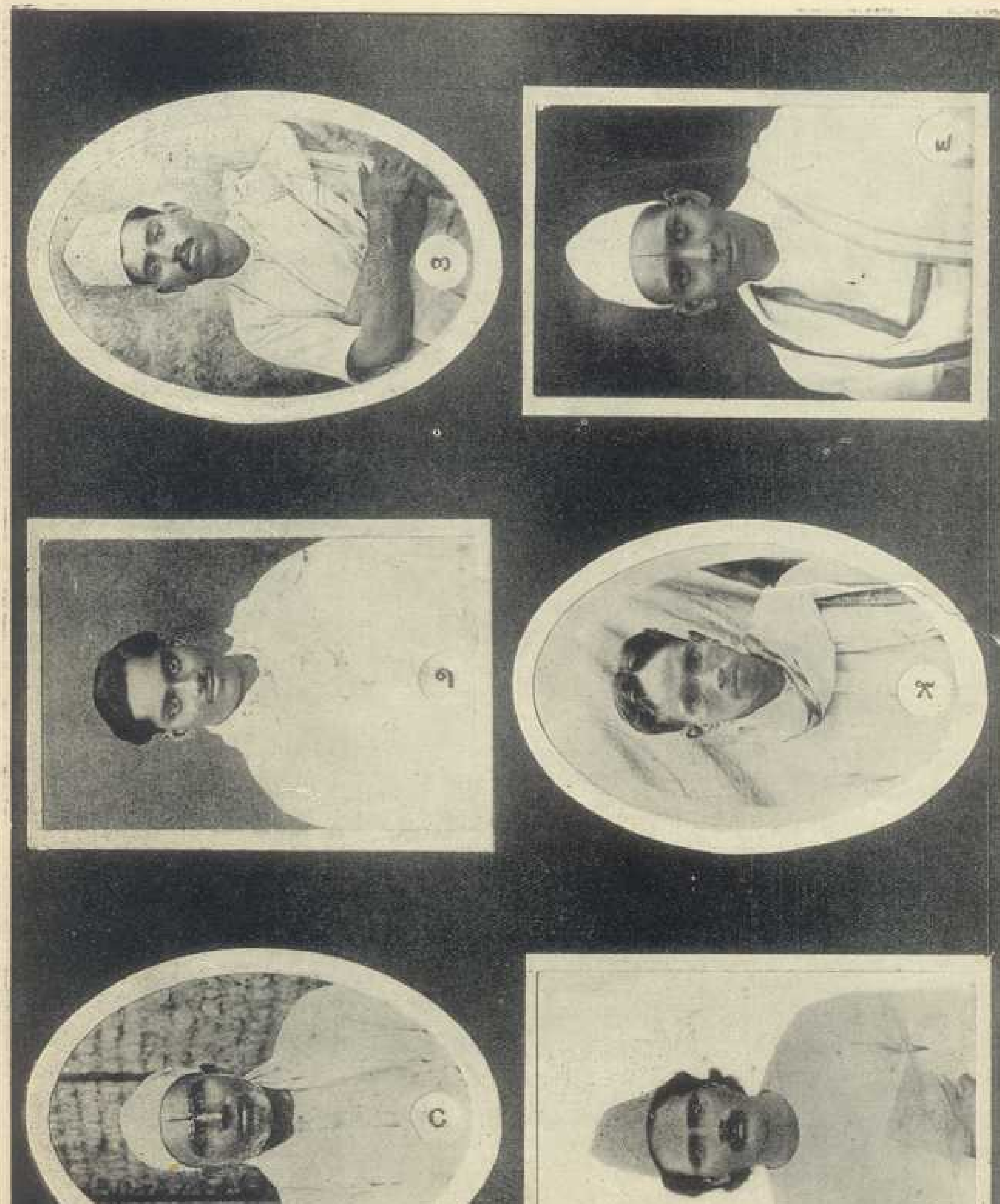
(10)

"..వి
శ్వపతి యహీనబాహుబలపౌరుషుల మధుకైటభాదిదై
త్యపతుల గెల్లఁ ద్రుళ్ళడఁచి వారయ శ్లిష్ణ మమానవీయుఁడే"
(నిర్వ-౫-౧౫)

ఇట విశేష్యము ద్వితీయాంతముగను, విశేషణము ప్రథమాంతముగను బ్రయుక్తము లగుట విశేషము.

౧. శ్రీ బి. నరసింహారావుగారు(కి) ౨. శ్రీ కిమిడ్ల పూర్ణానందశర్మగారు(కి) ౩. శ్రీ తిరుపతుల వెంకటేశ్వరులుగారు(కి) ౪. శ్రీ కర్లపాలెం కృష్ణ రావుగారు(కి) ౫. శ్రీ వై. రంగనాయకులుగారు (కి) ౬. శ్రీ అవనిగడ్డ శేషయ్యగారు(కి) ౭. శ్రీ ధారా వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు(కి)

౧. శ్రీ కోపూరి సుబ్బరాయగుప్తగారు (కీ) ౨. శ్రీ కె. లక్ష్మీకాంతరావుగారు (కీ) ౩. శ్రీ పి. రంగనాయకులుగారు (కీ)
౪. శ్రీ మొవ్వా ఆదినారాయణ చౌదరిగారు (కీ) ౫. శ్రీ కే. వి. సుబ్బారావుగారు (కీ) ౬. శ్రీ మద్ది వేంకటరంగయ్యగారు (కీ)

చింతామణి 'షష్ఠీవిశేషణానాం ప్రథమా స్యాత్' అని షష్ఠ్యంతవిశేషణములకు మాత్రము ప్రథమను విధించుచున్నది. 'విభాషయా సుసన్తం స్యాత్తత్ర షష్ఠీవిశేషణమ్। భావార్థస్య విధానేకు భేదస్య నిఖిలం భవేత్' అను నథర్వణకారికా భావార్థవిధానమున విశేషణముల విభక్తు లన్నిటికిని ప్రథమను విధించెను. కవిసంశయవిచ్ఛేదమున

"అగు సమక్రియతోఁ బాసియుఁ
దగఁ జెక్కు విభక్తులుం బ్రథమఁ జేయును భ
క్తగణనయమాన......"

(కవిసం-౧-౪౩)

అని మారకవి యనుభాషాన్యవధానము లేకున్నను విశేషణవిభక్తు లన్నిటికిని ప్రథమ యగు నని నిర్ణయించెను.

"..........నృపప
రోత్తమయుఁ డిష్టసుతోడను..."

(భార-ఆది-౬-౨౫౫)

"మాతండ్రి పరాశరసుకు
చేతం బడసిరి సమజ్ఞ..."

(భార-ఆశ్రమ-౧-౭౩)

అను నన్నయతిక్కనల ప్రయోగములు పయినిర్ణయమున కాధారములు. తిమ్మకవి యీవిషయమునఁ జింతామణి ననుసరించెను. (సర్వ-౧-విభక్తి-౪౪.) చిన్నయసూరి యథర్వణాచార్యుల ననువర్తించెను. (బాల-కారక-౨౬, ౨౭) ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త ద్వితీయాదు లన్నిటికిని ప్రథమ యగు నని (ప్రౌఢ-కారక-౨౭) సూత్రించి ద్వితీయా తృతీయలకుఁ బ్రథమ వచ్చిన యుదాహరణములం జూపియుండెను. మఱియు నిట 'షష్ఠీవిశేషణానామ్' అను చింతామణిసూత్రము నందలి బహువచనమువలనఁ బ్రయోగబాహుళ్యము సూచిత మగు చున్న దని యహోబలపండితుఁడు వ్రాసియుండ నాబహువచనమే ద్వితీయాదులకుఁగూడఁ బ్రథమను సాధించుచున్న దని సూరి వసారస్యము నుద్ఘాటించియుండెను. అహోబలపండితునకు షష్ఠీతరంబుల ప్రథమ సాధువుగా దను నాగ్రహ ముండుటంబట్టియే 'ఆద్యుఁడు హిరణ్యగర్భునం దంతకుండె నిత్యాతిశయితాపితామహాద్యుక్తిస్తు నిర్మూలైవ' యని నిరాకరించియుండెను. ఈతఁడు నిరాకరించిన యీప్రయోగమును త్రిలింగలక్షణశేషకర్త సూత్రింపక పోవుటయును దినమాత్రమున కావశ్యకమగు దీనిని లక్ష్యముగాఁ గైకొనఁడయ్యె.

(11)

"వెలని ట్లంబుధినాథనందనులు దోర్వీర్యంబు పాలించి"

(నిర్వ-౨-౭౫)

'ప్రాయస్తు స్యాత్తికా మాదికస్యేతః' అను చింతామణి సూత్రము నందలి ప్రాయోగ్రహణముచే నిత్యసంధి క్త్వార్థకస్థలములఁ బ్రవర్తింపదని యహోబలపండితుఁడు వివరించెను. అథర్వణాచార్యుఁడు 'క్త్వార్థతో న భవేత్సంధా' యని క్త్వార్థకసంధిని సర్వథా నిషేధించెను. అప్పకవి

"వారిజాతనేత్ర క్త్వాప్రత్యయాంతార్థ
ములు వచించు తెలుఁగు పలుకులకును
నైత్వరంబు లుండుపట్టులఁ బ్రకృతిభా
వంబు గాని సంధి వాటపడదు"

(అప్పక-౨-౧౭౩)

అని యీసంధిని నిషేధించెను. కాని యీతని కవితలో

"...విమతదుర్ధయుగ్మకచదుడై యుద్ధాయురా కాసిక
నైజే గిత్తంబుగఁ బాలు ద్రావుమిమ్మటే..."

(అప్పక-౪-౩౨౩)

అని క్త్వార్థకసంధి దొరలియున్నది. కవిసంశయవిచ్ఛేదకారుఁడు 'ఇఁటెగ నచ్చులగ్రమునపై నిత్యసంధి' (కవిసం-౧-౧౫) అని యీసంధి నంగీకరించి పెక్కు లక్ష్యములఁ జూపియుండెను. వానిలోఁ గొన్ని భారతప్రయోగములును గలవు. కాని వాని కన్నిటికిఁ బాఠాంతరములు గానవచ్చెడిని. చిన్నయసూరి యీసంధిని స్పష్టముగ నిషేధించెను. ప్రౌఢవ్యాకరణమున నియ్యది యంగీకరింపబడెను. ఈసంధి నంగీకరించినవా రెల్లరును నీప్రకృతనిర్వచనోత్తర రామాయణపద్యమును 'వెలని ట్లంబుధినాథనందనుల నుమార్యతో' నుదాహరించియుండిరి. ఇం దీపాఠము తిక్కనకు సమ్మతమో నిర్ణయింప నాధారము లేదు. తాళపత్రములఁ బరిశీలించినను నీపాఠవిషయము తేలంగదు.

(12)

"రాహొబసన మస్తత్వం
దై సెంకింపక కడంగ యూతం డెంతల్
నేపెఁగిద వెడితి రిప్పలి
వీసల మయ్యాల లాఁడి మెయిమెయిఁ గోరుక్"

(నిర్వ-౬-౧౧)

ఇట 'సెంకింపక' యను పదము సకారప్రాసమున నిబద్ధమయి యున్నది. దీనిని దద్భవముగ నంగీకరింపవలయును. 'శంకించు' అను నది దీనిప్రకృతి. శషప్రాసము తిక్కనకు సమ్మతము గాకుండుటచే దీనిని సకారయుక్తముగనే యాతఁడు ప్రయోగించె ననుట నిర్వివాదము. ఇది సకారయుక్తముగ శబ్దరత్నాకరమునఁ జూపఁబడియుండవలసినది.

మఱియు నీపద్యమున 'వీసములను దాని కుఱుచపఱచు లోపించి 'వీసలు' అనుట చేటోకవిశేషము.

(13)

"అధరి మెుస నిక్కడిక్కడఁ జడిఁ దిరిగెన్" (నిర్వ-౬-౧౨౧)

"ఇట్లు కమలమందె యిక్కడిక్కడ జడ" (నిర్వ-౨-౬౪)

"అనుమానముతోడ నిక్కడిక్కడ వడిచన్" (నిర్వ-౨-౧౦౦)

పయిపద్యములలో 'ఇక్కడిక్కడ' అనునది 'ఇక్కడన్ + అక్కడన్' అని పదముల విభజించినచో సంధి దుష్టమగును. 'సంధిస్తు ద్రుతపూర్వస్య ప్రాయశో న భవే దతః' అని యథర్వణుండును 'ఇకారాదులకుఁ దప్ప ద్రుతప్రకృతికంబులకు సంధి లే' దని చిన్నయసూరియు స్పష్టపఱచిరి. విభక్తిలోపంబు గలుగుట కిట నామ్రేడితంబును లేదు. కావున నిచ్చోట సప్తమ్యర్థమునఁ బ్రమ వచ్చిన ట్లూహింపవలయును. ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త జనంబులకు సప్తమ్యర్థమునఁ బ్రమను విధించి (ప్రౌ-కార-౩౦) యితరగ్రంథముల నుండి ప్రయోగములఁ జూపియుండెను. ఆవిధానమున కీప్రయోగములును ప్రమాణములు గానోపును.

(14)

"..........పయోజనాతిసం
తోసమున నాకలోకపతిఁ దోకొనిపోవు వివిన్..."

(నిర్వ-౭-౧౪)

సంతోషశబ్దమునుండి సంతోసము, సంతోసము, సంతసము నని మూఁడురూపము లేర్పడినవి. కవిసంశయవిచ్ఛేదమున,

"పరఁగ సంతోషశబ్దతద్భవము సేయఁ
జనును సంతోసమును సంతసం బటంచు
నిరుదెఱంగులఁ బలుకంగ నెల్లకృతుల
.................................."

అని రెండే రూపములు సంగ్రహింపబడినవి. "అకారాదులం బ్రథమేతరదీర్ఘంబునకు హ్రస్వంబు విభాష నగు" (బాల-ప్రకీ-౧౧) నను సూత్రమున నాకారాదిగణమున 'సంతోసము' అనుదానిం జేర్చి 'సంతసము' అనుదానిని సూరి సాధించియుండెను. శబ్దరత్నాకరకర్త పయిరూపములు మూఁటిని జేర్కొనియు సంతోసమనురూపమునకు విధిగాఁ జూపవలసిన ప్రయోగ మొక్కటియుం జూపఁడయ్యె. దాని కీప్రస్తుతప్రయోగము ప్రమాణముగ గ్రహింపఁదగును.

(15)

"...మదిని సరకు గొనక మఱచి యున్న
యొడను గాని దినములకున్"

(నిర్వ-౭-౬౩)

"అక్కటాదుల జడ్డకు లోపంబు విభాష నగు" (బాల-ప్రకీ-౨) నను సూత్రమున నక్కటాదులలో, 'అన్ని, ఇన్ని, ఎన్ని, కొన్ని' యను శబ్దములఁ జదివి, 'అని, ఇని, ఎని, కొని' యను రూపాంతరములను జిన్నయసూరి సమ్మతించియుండెను. శబ్దరత్నాకరమున నీరూపాంతరము లన్నియుఁ జేర్కొనఁబడినవి. కాని యిట్టి విశేషరూపములకే ప్రయోగప్రదర్శన మత్యావశ్యకమై యుండఁ, 'అని' యనుదానికిఁ దక్క శేషించినవానికిఁ బ్రయోగములు నిర్దేశింపఁబడవయ్యె. అందు, 'కొని' యనుదానికిఁ బ్రస్తుతప్రయోగమును స్వీకరింపవలయును.

(16)

"...రామున్రణేపతి తి
న్ననివవ్వ మెఱయ నాతని
వినితిమి యిఁక నొకటి వినఁగ వేడుక యనుచున్"

(నిర్వ-౭-౯౫)

బాలవ్యాకరణముచే (క్రి-౨౮, ౨౯) వినుధాతువునకు భూతార్థకోత్తమపురుషబహువచనంబున వింటిమి, వినితిమి యను రూపము లేర్పడును. అందు వినితిమి యనుదాని ప్రయోగ మరుదుగ నుండును. ప్రాచీనబద్ధ మగు ప్రస్తుతప్రయోగము దానికిఁ బ్రమాణ మగు.

(17)

"అరని రత్నంబున నహర్నిశము నగ పాంథావరమై
దేవతరుపండు లొప్పు నవి యేఁటే వనంబునఁ దెచ్చి యిచ్చుచున్
................................" (నిర్వ-౭-౧౦౧)

ఇందలి తరుపండు లనునది కేవలసంస్కృతమునకును నాచ్ఛికమునకును సమాసము గలిగిన దని కొందఱు భ్రమింతురు. కాని యిది యట్టిసమాసము గాదు. తరువొక్కటియను తత్సమశబ్దము పండు లను దానితో నిట సమసించినది. తరువుయొక్క యున్నచోటుల వుగాగమము లేకుండఁ దరుయొక్క యున్నయట్టి ప్రయోగములు భారతకాలమునుండి నేటివఱకుఁ బెక్కులు గానవచ్చును. వికృతివివేకము (అజంత-౨౪) కావ్యాలంకారచూడామణి (౯-౧౦౭) సర్వలక్షణసారసంగ్రహము (౧-విభక్తి-౨౩) బాలవ్యాకరణము (తత్స-౪౯) మున్నగు పెక్కులక్షణగ్రంథము లిట్టి వుగాగమరహితరూపముల సాధించుచునే యున్నవి.

(18)

"ఇమ్మనమున నివసిలము గ్రు
మమ్మగ భక్తులఁ బడయవలె నని తలఁచెన్"

(నిర్వ-౨-౨౩)

‘వలయుచున్’ అను దానిరూపాంతరము ‘వలెన్’ అను దానిని, దీని వ్యతిరేకరూపమగు ‘వలదు’ అనుదానిని లాక్షణికులు సాధించినట్లగపడదు. క్రియాపదప్రక్రియను వివరించిన చిన్నయసూరి భారతకాలమునుండియుఁ ప్రసిద్ధములగు నీరూపములు ముఖ్యముగ సాధింపవలసియుండెను. ‘వలెన్’ అనునది ‘వలయుచున్’ అనుదాని కాదేశమని ...పించిన శబ్దరత్నాకరకర్త లేక త్రిలింగలక్షణశేషమున దీనిప్రక్రియ నించుక పరామర్శించినను సమంజసముగా నుండెడిది.

(19)

"తొమ్మనూటిమీఁదఁ దొంబదితొమ్మిది (౯౯౯)
వర్షములకు వెంటి వసుధపట్టి"

(నిర్వ-౫-౫౪)

తొమ్మిదినూఱులమీఁద ననుటకుఁ దొమ్మనూటిమీఁద ననుట వింతప్రయోగము. సంఖ్యావాచకశబ్దప్రక్రియను సాకల్యముగ నే యాంధ్రలాక్షణికుఁడును జూపియుండలేదు.

(20)

"..............................వా
ర్నిధుల యాశ్రమంబునసమీపమునన్ మనకృత్యనిశ్చయం
బాకమలాక్షికిం దెలుపు మన్న నృపాలకు నాజ్ఞసేసినన్"

(నిర్వ-౯-౧౫)

ఇట ‘ఆశ్రమంబున సమీపమునన్’ అనుచో షష్ఠీతత్పురుషమున నగాగమము వచ్చినది. ఈయాగమంబును ప్రౌఢవ్యాకరణకర్త సమాసపరిచ్ఛేదారంభమున విధించి భారతాదులనుండి ప్రయోగములఁ జూపియుండెను. ఇంకను నిర్వచనోత్తరరామాయణప్రయోగములు మఱికొన్నిటిని కొన్నిలక్షణములకుఁగా లాక్షణికులు గైకొనియుండిరి. వాని నన్నిటిం బరామర్శించుట యిట మనకుఁ బ్రసక్తము గాదు. నాయీవ్యాసము సప్రక్రమణమున నిరూపించినరీతి నీగ్రంథమున ముఖ్యము లని నాకుఁ దోచిన ప్రయోగవిశేషములమాత్రము వివరించి యీవ్యాసము నిందుతో నుపసంహరింపఁబూనుచుంటిని.

ఆంధ్రభారత కవితా విమర్శనము

(ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౨-వ గ్రంథము) క్రౌను ౪౨౦ పుటలు. వెల రు. ౨-౦-౦.

గ్రంథకర్త: కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, యం.ఏ. ప్రకాశకులు: ఆంధ్రగ్రంథమాల; ౭, తంబుశెట్టివీథి, చెన్నపురి.

ఈ గ్రంథమునందు విమర్శింపబడిన క్రిందివిషయములే దీని ప్రశస్తినిచాటును.

ఆంధ్రవాఙ్మయము; భారతము:—విమర్శనపద్ధతులు ఆంధ్రవాఙ్మయయుగములు ప్రాచీన దేశకాలపరిస్థితులు, చాళుక్యులకాలమున నాంధ్రభాషాస్థితి, అహదనకరశాసనములోని తెలుఁగుభాగము, చాళుక్యభీమరాజ దీర్ఘాసి యుద్ధమల్లాది శాసనములు, శిష్టభాష, జానుదెనుఁగు, భారతరచన-ఛందస్సామగ్రి, ప్రాచీనభాషాస్వరూపము-జన్యభాషలు.

మతస్థితి—వాఙ్మయము:—భారతరచన-అవతారికలు, నన్నయవైదికదృష్టికి నిదర్శనములు, నన్నయతరువాతి కాలస్థితి, ఆరణ్యపర్వశేషపూరణప్రశంస, ఆరణ్యపర్వశేషమునందలి తిక్కన యనుకరణములు. తిక్కన భారతరచన, అద్వైతభావము, యవతారికలు, కవితావేశము.

భారతాంధ్రీకరణము—తిక్కన:—విరాటపర్వకథ, అందలివస్త్వైక్యము, పాండవప్రవేశము, శమీవృక్షముపై నాయుధనిక్షేపణము, బృహన్నలసారథిగాఁగుదురుకొనుట, విరటునికొలువు-భీముఁడు, కీచకవధ లోనగువిశేషములు.

తిక్కనార్యుని కళాప్రతిభలు:—విరాటపర్వము—ప్రబంధలక్షణములు, మూలకథపై తిక్కనవేసినయాంధ్రతాముద్ర, తిక్కనార్యునివర్ణనలు, ప్రకృతివర్ణనలు, తిక్కనమనోవృత్తివివరణశక్తి, నాటకకళాచాతుర్యము, తిక్కనశృంగారవర్ణనలు, రసపాత్రపోషణరీతులు, నాటకరీతులు, తిక్కనార్యుని భాషాశైలులు, పూర్వోత్తరసందర్భముల పొందిక, ఉపమాలంకారప్రయోగము, సందర్భానుకూలముగ భావమును స్ఫురింపఁజేయు పదరచన, జాతీయప్రయోగ నైపుణ్యము, అర్థముమాఱిన ధాతువులు, పదజాలము, కారకవిశేషములు, ఉపసంహారము.

ఆంధ్రవాఙ్మయవికాసతత్త్వము-ఆంధ్రభారత కావ్యోత్పత్తి

కందూరు ఈశ్వరదత్తుగారు బి. ఏ.,

ఏ మానవుఁడైనను తన స్వీయచరిత్రను వ్రాయఁబూనుకొనినచోఁ దనకష్టసుఖములు, కలిమిలేములు, గుణావగుణములు ఎట్లు ప్రాపఁ బ్రుచ్చినట్లు వక్కాణించునో, యారీతినే సారస్వతమును ఆయా యుగముల రాజకీయపరిస్థితుల, మతావలంబనముల, సాంఘికాచారముల మానవమనోవృత్తుల నన్నిఁటిని బరిస్ఫుటము గావించును. ఆయా కాలముల సారస్వతము ఆయాకాలముల స్వీయచరిత్రమని మా మనవి.

ఒకజాతి వాఙ్మయస్వరూపపరిణామతత్త్వనిరూపమునకా దేశజుల రాజకీయమతసాంఘికార్థికపరిస్థితులను, నాగరికాభివృద్ధిని కావ్యనిర్మాణసమయములను జక్కఁగా పరిశీలింపవలెను. అట్టి స్థితిగతు లెప్పు డొకరీతిగ నుండనేరవు. కాలచక్రము క్రిందుమీఁదు లగుచుండును. వాఙ్మయోత్పత్తిపరిణామములు తత్కాలపరిస్థితుల నాశ్రయించియుండును.

కృతికి విచ్ఛేదము లేదు

సామ్రాజ్యములు నశించిపోవచ్చును. మతనిర్మూలనము సంస్కర్తలు గావింపవచ్చును. సాంఘికవిప్లవములు సంభవింపవచ్చును. కాని కవి కేభంగిని కష్టము లేదు. కవియుఁ గృతియుఁ గల్పాంతముదనుక నిలిచియుండువారు. ఈవిషయమై పిన వీరభద్రకవి జైమినిభారతము ప్రథమాశ్వాసములో మనోహరముగా నిట్లభివర్ణించెను:

ఉ. ఆదినస్తపంకతు యుగంబును నేకానేకకాలమందు వి
చ్ఛేదము గల్గు నాఁటిటికిఁ జెప్ప విపర్యయ మేయుగంబున
లేదు కవిత్వసంతతికి నిక్కము తక్కినతో విలాసముల్
వాదులు విస్తరించును ప్రసాదము నా హరికే ధరిత్రినిన్.

ఇంకొక విశేషము: ఒక మానవుని రూపశీలములు తన జాతి కుల మతముల ననుసరించియు, విద్యను బట్టియును గాక, అన్యజాతి మతకులసంపర్కమువల్లను, మనము నిర్ణయింప వలసియున్నది. అట్లే దేశముయొక్క సారస్వతము ఆదేశచరిత్ర ననుసరించియేగాక, విషయాంతరదేశసంపర్కముచేఁ గల్గిన మంచిచెడ్డల నాశ్రయించి యుండును.

పైకారణముల నాధారముగఁ దీసికొని ప్రస్తుతకావ్యమైన భారతోత్పత్తికిఁ గారణములైన పరిస్థితులను సమగ్రముగాఁ బరిశీలింతము. ఆకాలమునాఁటి రాజకీయమతసాంఘికపరిస్థితు లేమి?

కృతికర్త నన్నయ. కృతిభర్త చాళుక్యభూపాలుఁడైన రాజరాజు. ఆంధ్రరాజ్యలక్ష్మి పూర్వచాళుక్యరాజేంద్రుల భుజముల నాశ్రయించియుండెను. క్రీ. శ. 973 సంవత్సరప్రాంతముల రెండవ అమ్మరాజవిజయాదిత్యుని త్రోసిరాజని, చాదపమహారాజు వేంగిరాజ్యము నాక్రమించుకొని, యిరువదియేడేండ్లు పరిపాలించెను. అమ్మరాజసోదరుఁడైన దానార్ణవుఁడు చాదపునిచేతనుండి వేంగిరాజ్యమును గైవసము చేసికొనఁ బ్రయత్నించెను గాని విఫలమనోరథుఁ డయ్యెను. దానార్ణవుని కిరువురు నందనులు. అందు ప్రథముఁడు మొదటి శక్తివర్మ. రెండవవాఁడు విమలాదిత్యుఁడు. శక్తివర్మ పశ్చిమచాళుక్యనృపాలుఁడైన తైలపదేవుని కుమారుఁడగు సత్యాశ్రయుని సహాయముతో నిజదేశమునకై క్రీ. శ. 999 సంవత్సరప్రాంతముల దండువెడలి, చాదపుని సంహరించి స్వరాజ్యమును తన భుజాబలపర్వముచే సంపాదించుకొనెను. కాని శక్తివర్మకు కష్టపరంపరల కోర్చి సంపాదించుకొనిన పైతృకరాజ్యమును నిలుపఁజెట్టుకొనుటకుఁ బలుప్రాంతములోఁ దోఁచకవచ్చెను. సామంతనాయకులు రాజద్రోహులై చెలరేఁగుటచే శక్తివర్మ తన దండనాయకుఁడైన దాణేష్టుని సహాయముతో విప్లవకారుల నణఁచివైచి దేశమునరాజకము గాకుండఁగ నిలిపెను. శక్తివర్మ పుత్రహీనుఁడై క్రీ. శ. 1011 సంవత్సరప్రాంతముల స్వర్గస్థుఁడు కాఁగా నతని సోదరుఁడైన విమలాదిత్యుఁడు రాజ్యాభిషిక్తుఁ డయ్యెను.

ఈవిమలాదిత్యుఁడే భారతకృతిపతియైన రాజరాజతండ్రి. ఇతఁడు తన మంత్రిశిఖామణియైన వల్లభాన్నప్రగ్గడ సహాయముతో రాజ్యమునందు శాంతి నెలకొల్పి దేశమును బదునేడేండ్లు పరిపాలించెను. ఇతఁడు ముమ్మడిభీమబిరుదాంకుఁడు. మొదట శైవమతావలంబకుఁడు. తర్వాత జైనమతమును స్వీకరించెను. అతని భార్య చామెకాంబ జైనమతస్థురాలు. ఆకాలమున విశాఖపట్టణములోని రామతీర్థము జైనమతనిలయము. ఇచ్చట విమలాదిత్యుని జైనగురువైన త్రైలోక్య

యోగి సిద్ధాంతదేవుఁ డధివసించుచుండెను. ఆజైనమునీంద్రుకు మహారాజు యాత్ర గావించి, అమ్మునకు భూరిదానములఁ జేసెను. విమలాదిత్యుఁడు రాజరాజచోడుని కుమార్తెయైన కుందమాంబను పెండ్లాడెను. విమలాదిత్యుఁడు క్రీ. శ. 1022 సంవత్సరమునఁ గీర్తిశేషుఁ డయ్యెను.

తండ్రిమరణానంతరము రాజరాజు సింహాసనస్థుఁ డయ్యెను. ఇతఁడు విమలాదిత్యునకు కుందమాంబయందు జనించిన కుమారుఁడు. విమలాదిత్యుని రాజ్యారంభమునకె పూర్వచాళుక్యుల కష్టములు గట్టెక్కెను. చోళులతో సంబంధబాంధవ్యములు గలసెను. రాజ్యమునందు శాంతి నెలకొల్పఁబడుటచే ప్రజలు సౌఖ్యమును గాంచుచుండిరి. రాజరాజు తన మేనమామయగు రాజేంద్రచోడుని కుమార్తెయగు అమ్మంగదేవిని వివాహ మాడెను. చోళచాళుక్యబాంధవ్యమువలన పూర్వచాళుక్యరాజ్యమునకు దక్షిణదిశనుండి లేశమాత్రము నొత్తిడి లేకపోవుటయేగాక చోళమైత్రి పూర్వచాళుక్యరాజ్యప్రశాంతికి కారణభూత మగుచుండెను. ఆకాలముననే తూర్పుగాంగవంశజుఁడగు వజ్రహస్తుఁడు పూర్వచాళుక్యరాజ్యమున కుత్తరమున నున్న కళింగ రాజ్యమును బహుసమర్థుఁడై పాలించుచుండెను.

బ్రాహ్మణమతోద్ధారణము

రాజరాజు పూర్వచాళుక్యనృపశిఖామణి. ఈ పూర్వచాళుక్యకులమునకు మత మేది? ఆకాలమున నాంధ్రదేశమునఁ బ్రబలియుండిన మత మేది? ఆంధ్రదేశము జైనబౌద్ధమతముల కాలవాలమై బౌద్ధమతాలయములతోను, జైనమఠములతోను నిండియుండెను. ఆంధ్రదేశమున అమరావతి, విజయవాటిక, రామతీర్థము మొదలగునవి బౌద్ధకేంద్రస్థానములు. పూర్వచాళుక్యనృపాలురు జైనమతావలంబులై, జైనగురువుల నాదరించి, జైనమఠములకు దానముల గావించి జైనమతోద్ధారకులైరి. విమలాదిత్యుని జైనమతాభిమాన విధమును తెలిసియుంటిమి. పూర్వచాళుక్యరాజ్యారంభమున బౌద్ధజైనమతప్రాబల్యముచే వైదికమతము క్షీణించి, వైదికమతము ఆంధ్రభూమండలమున నంతరించిపోవు స్థితికి వచ్చెను. అట్టితఱి కుమారిలభట్టు జైనమతవిధ్వంసనము నొనరించి వైదికమతోద్ధరణమును గావించెను. రాజరాజుకాలమునాటికి తెలుఁగుదేశమున వైదికమతము వ్యాప్తిచెందెను. చాళుక్యులు మొదటినుండియు బ్రాహ్మణభక్తులుగ నుండిరి. వీరి శాసనములలో పరమమాహేశ్వరుల మనియు, పరమభట్టారకుల మనియు, పరమబ్రహ్మణ్యుల మనియు వీరు చెప్పుకొనిరి. ఈ పరమబ్రహ్మణ్యబిరుదము పూర్వచాళుక్యనృపాలురను విష్ణువర్ధనవిజయాదిత్యకీర్తివర్మాదులను గాదిత్యరాజరాజులకుఁ గలదు.

రాజరాజు బ్రాహ్మణమతాభిమానము

నన్నయభట్టు రాజరాజనరేంద్రు నుద్దేశించి చెప్పిన సంబోధనవిధము వలనను నీరాజరాజు బ్రాహ్మణమతాభిమానము తెలియఁగలుగును.

క. విమలాదిత్యతనూజుఁడు
విమలవిచారుఁడు కుమారవిద్యాధరుఁడున్
క్రమచాళుక్యుఁడు వివిధా
గమవిహితశ్రముఁడు సుహితకరుఁ డురుకాంతిన్.

సీ. ....
జలనిధి వేష్టిత భూమిమండలమునను
నుక్కడగించు ము ద్దిక్కుల దిగ్గజ
వెలిగించుము విప్రకులమునెల్లఁ
బ్రోచుము శరణన్న గాచుము భీతుల
నగ్రజన్ములకు నగ్రహారమున

ఆ. జాగుదగ్రాగ్రహారము లిచ్చుచు
దేవభోగముల మహావిభూతిఁ
దనరఁజేయు చిట్లు మనుమార్గుఁడగు విష్ణు
వర్ధనుండు వంశవర్ధనుండు.

మ. ఇవి యేను గ్రహించి నాదెసఁ గరం బిష్టంబులై యుండుఁ గా
యువు భూదేవకులాక్షితర్పణమహాయత్ప్రీతియుక్ భారతి
శ్రవణాసక్తియుఁ భారతీపతిపదాబ్జధ్యానపూజామహో
త్సవముల్ సంతతదానశీలతయు శశ్వత్సనాతనసాంగత్యముల్.

క. అతినిర్మలచరిత్రని
రాదేవాశీపరంపరావర్ధితని
త్యోదయముతోదయవిమ
లాదిత్యతనూజ విక్రమాదిత్యనిభా!

క. శ్రీవాగ్వధూమూర్తి విబుధని
ధానమహోదానదక్షిణావిజవర తేఁ
గీవానపార్థనిభ యభి
మానమహోన్నత, మహేంద్రసమమహిమాతిశయా!

వర్ణాశ్రమోద్ధరణము

అట్టి బ్రాహ్మణప్రియుఁడును, బ్రాహ్మణమతాభిమానియు వర్ణాశ్రమోద్ధారణకర్తయుఁ దౌటకు లేశమైనను సందేహము లేదు గదా? అందువల్లనే రాజరాజు ఇట్లభివర్ణింపఁబడెను:

ఉ. ఆశ్రితపాలనంబున వసంతవిలాసమునన్ మనీషికిన్
వర్ణాశ్రమధర్మవిద్యలయందున దానగుణాభిరతిన్ సమస్త
వర్ణాశ్రమధర్మరక్షణమహామహిమన్ మహిఁ బొల్పుపర్వలో
కాశ్రయుఁ డాదిరాజవిభుఁ డెవ్వఁ డలంకరించెఁ గంపడెన్.

భారతకావ్యోత్పత్తిక్రమము

వైదికమతోద్ధరణమును, వర్ణాశ్రమధర్మపరిరక్షణము నెట్లు ప్రవర్ధమానము లగును? జైనమతప్రవిష్టులగు ప్రజలకు ప్రబోధ మెం

ట్లుండియుండును! అకాలమున జైనమతాచార్యులు ప్రాకృతభాషలో ప్రజలకు మతమును బోధించుచుండెడి. అన్యమత మన్యభాషయందు బోధించినచో మతవ్యాప్తి కొనసాగు టెట్లు? ఈమతప్రచారము నరికట్టు, ప్రతిఘటించు మార్గము రాజరాజు గ్రహించెను. స్వమత మును స్వభాషయందె బోధింపవలెను. రాజరాజు అభిమతము భారతాంధ్రీకరణమూలమున నే యగును.

ఏలనన—భారతప్రశస్తి నన్నయభట్టు వర్ణించిన విధమును జూడుఁడు:

"వేదవ్యాసుఁడు నిజతపోమహత్త్వంబునం జేసి బ్రహ్మచేత సమజ్ఞ నందెనై, యష్టాదశపురాణంబులును, ధర్మశాస్త్రార్థతత్త్వంబులును, చతుర్వేదవేదాంతాభిప్రాయములును, చతుర్వర్గామబంధబంధురకథా కోశంబులును, చతుర్వర్ణసమార్గ రాజవంశచరితంబులును, చతుర్వర్గా శ్రమసత్క్రమంబులును, చతుర్యుగప్రముఖనిఖిలసురమునిగణపూజితుం డైన శ్రీకృష్ణుని మహత్త్వంబును, పాండవాదిభారతవీరుల మహాగుణం బులును, దన విమలజ్ఞానమయం బైన వాగ్దర్పణంబునం దేర్పడ నిలుపుచుండు,

సీ. ధర్మతత్త్వజ్ఞులు ధర్మశాస్త్రంబని
యధ్యాత్మవిదులు వేదాంతమనియు,
నీతివిచక్షణుల్ నీతిశాస్త్రంబని
కవివృషభులు మహాకావ్యమనియు
లాక్షణికులు సర్వలక్షణసంగ్రహ మని
యైతిహాసికు లితిహాసమనియుఁ
బరమపౌరాణికుల్ బహుపురాణసము
చ్చయంబని మహిఁ గొనియాడుచుండ

ఆ. వివిధవేదతత్త్వవేది, వేదవ్యాసుఁ
డాదిముని, పరాశరాత్మజుండు
విష్ణుసన్నిభుండు విశ్వజనీనమై
పరఁగుచుండఁ జేసె భారతంబు."

అట్టి భారతాంధ్రీకరణమె రాజరాజమనోభీష్ట మైనదేమో. అదియునుగాక భారతశ్రవణాసక్తిపరాయణుఁడు మన రాజరాజు.

ఉ. విమలమతిం బురాణములు వింటి ననేకము లర్థధర్మశా
స్త్రముల తెఱం గెఱింగితి మహోత్తరసాన్వితకావ్యనాటక
క్రమములు పెక్కు సూచితి జగత్ప్రథితాఖ్యము లైన యీశ్వరా
గమములయందు నిల్పితిఁ బ్రకాశముగా హృదయంబు భక్తితోన్.

వ. అయినను నాకు ననవరతంబును శ్రీ మహాభారతమునందలి యభిప్రాయంబు విన నభిలాష పెద్దయై యుండు.

మ. ఇవి యేను బరితంబునాదొడఁ గరం బిష్టంబులై యుండుఁ, బూ
ర్వపు భూదేవకులాభివర్ధన మహీయప్రీతియున్ భారత
శ్రవణాసక్తియుఁ బార్వతీపతిపదాబ్జధ్యానపూజామహో
త్సవమున్ సంతతదానశీలతయు శశ్వత్సౌమ్యపాంగత్వమున్.

చ. అమలసువర్ణశృంగఖురమై కపిలంబుల గోశతంబు వి
త్తమబహువేదవిప్రులకు దానముచేసినఁ బుణ్యఫలంబు త
త్క్షణము సమస్తము భారతకథాశ్రవణాశ్రితికిన్ మదీయచి
త్తము వనితంబు భారతకథాశ్రవణప్రవణంబుగాఁ బునన్.

వంశకర్తల మహిమాతిశయము

రాజనరేంద్రుని తండ్రియగు విమలాదిత్యునకుఁ బూర్వులు వేంగీమండలమును పాలించిన ప్రాచ్యచాళుక్యప్రభువు లెవ్వరును తాము సోమవంశీయులమని చెప్పుకొనకున్నను, విమలాదిత్యునినుండి పూర్వచాళుక్యనృపతులు తమ శాసనములందు చంద్రవంశజులమని వ్రాయించుకొనిరి. 'మన్ననవెన్నవునపు నామములు పెద్దయగునట్లు తమకాలమునాఁటి సాంప్రదాయమును నిలువఁబెట్టుకొనఁ దలఁచిన వీరికి తద్వంశకర్తలును, చంద్రవంశోద్భవులు నగు పాండుభూపతుల యుదంతము నెఱింగించు భారతము గౌరవభాజన మయ్యెను. అందుచేఁ గాఁబోలుఁ రాజరాజు నన్నయభట్టు నర్థించి యిట్లు పలికెను:

ఉ. హిమకరుఁ డాదిగాఁ గల మదీయకులప్రభుపాండుభూపతుల్
క్రమమున వంశకర్త లనఁగా మహి నొప్పిన యప్పురాణసం
తమసఁ బ్రసిద్ధులై విమలసద్గుణశోభితు లైన పాండవో
త్తముల చరిత్ర నాకు సతతంబు వినంగ నభీష్ట మెంతయున్.

అట్టి భారతాంధ్రీకరణము సుప్రాంచద్వంశోద్ధరచాళుక్యకుల సంజాతుఁడైన నరపతికి హర్షదాయకము గదా!

ఆకాలమున భారతపురాణప్రశస్తి

త్ర్యంబకస్వామీభిమాన మాదిమూర్తులు త్రిమూర్తులకే యుండెడి నవఁగా సామాన్యులగు మానవులకుండెడి నన్నచో నబ్బుర మేల? శంకరుఁడు హిమాలయమున వసించెను. విష్ణుమూర్తి పాలసముద్రమున నిల్లు కట్టుకొనెను. చాళుక్యనరేంద్రులు చోళభూపాలురతో బాంధవ్యమును గల్పించుకొన్నతరువాత చాళుక్యులకు అత్యుచ్చతమైన గౌరవము మెండయ్యెను. విమలాదిత్యుఁడు కుందవాంబను వివాహమాడి, తన కుమారుఁడును, భారతకృతిపతియు నైన రాజరాజునకు మామగారైన రాజరాజు చేరిదెను. రాజరాజు తన మేనమామయైన రాజేంద్ర చోళుని కుమార్తెను పరిణయమై, తనకుమారునకు మాతామహుఁడైన రాజేంద్రచోళుని నామము డెను. రాజరాజునకు మేనమామల సాంప్రదాయ మబ్బెను. ఆకాలమున చోళమండలమున నుండెడి దేవాలయాలలో మహాభారతమును పారాయణగ్రంథముగ నుంచెడివారు. అదియుఁ గాక చాళుక్యాన్వయులె మహాభారతగ్రంథమును పఠికాదరగాను కలవార్రనట్లు చరిత్రవల్ల తెలియుచున్నది. తల్లియగు అమ్మంగదేవికి భారతకథాశ్రవణమునందు నిష్ఠమై యుండెనేమో. ఆమె పుట్టినింటివారి

రాజ్యమున నభిమానింపఁబడిన గ్రంథరాజమగుటచే- అరవసంపర్కము వల్ల రాజరాజు మాతృభాషను మఱచిపోక మాతృదేశోద్ధారకుఁడై, ఆంధ్రసారస్వతాభ్యుదయమునకుఁ గారణభూతుఁ డయ్యెను. మన మెల్లరము ధన్యులము. ఎందులకా? ద్రావిడసంపర్కముచే జరిగినొందు చున్న యిప్పటి తెలుఁగువారికి తెలియదా?

ప్రజల మనోభీష్టము

సంస్కృతమహాభారతమును జదివి బోధపఱచుకొనలేని సామాన్యజనులకు మాతృభాషయైన యాంధ్రమునం దామహాకావ్యము నన్నయతిక్కనలు తెనుఁగుఁజేసి, ప్రజలను గృతార్థులఁ గావించిరని నుతియించిరి. ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడయు వ్రాసిరి:

ఉ. భారతవేదవాక్యరసభారము లక్ష్యముఁ దెలుఁగులోక ని
స్సారమనస్కులై తిరుగుచుండఁగఁజూచి తెనుంగుభాష నిం
పార రచించి యందఱఁ గృతార్థులఁజేసిన పుణ్యమూర్తులన్
పారమితిన్ భజింతు ననిశంబును నన్నయతిక్కనాదులన్.

ఉ. భాసురభారతార్థముల భంగుల నిక్క మెఱుంగనేరమిన్
గాసిలుచుండ జదివి గాథల శ్రవ్య తెనుంగువారికిన్
వ్యాసమునిప్రణీతపరమార్థము తెల్లగఁజేసినట్టి యు
ల్లాసనకల్పులన్ దలఁతు నార్యుల నన్నయతిక్కనార్యులన్.

చాళుక్యనృపాలుర కావ్యగీతిప్రియత్వము

రాజరాజనరేంద్రునకుఁ బూర్వము వేంగీదేశమును బాలించిన చాళుక్య మనుజాధీశులు తమశాసనములందు విద్యాకల్పతరులనియు, కవిగాయక కల్పతరులనియు వక్కాణింపఁబడిరి. నన్నయభట్టు రాజనరేంద్రుని విద్యాపోషకత్వమును, వైశిష్ట్యమును విపులరీతుల వర్ణించెను.

క. శ్రీవనితావల్లభ వే
గీవిషయాధీశ కావ్యగీతిప్రియ నా
నావనినాథకిరీట
శ్రీవిలసద్రత్న సంఘటితపదకమలా!

క. రాజమహేంద్రకవీంద్రప
రాజకులధ్వజ రాజమార్తాండ ధరి
త్రీజనమిత చారిత్రవి
రాజితగుణరత్న రాజరాజనరేంద్రా! etc.

అన్యభాషలలో భారతానువాదము

సంస్కృతభారతము ఇదివఱకే కన్నడభాషలో భాషాంతరీకరింపఁబడియుండెను. రాజనరేంద్రునకుఁ బూర్వము వేంగీమండల నాయకుఁడను అరికేసరినృపాలుఁడు విక్రమార్జునవిజయమను పేర కన్నడభారతగ్రంథమును గృతినందెను. తత్కృతికర్త యరికేసరి సేనానియగు పంపాకయనువాఁడు ఈవిషయ మెఱింగినవాఁడగుటచేఁ గాఁబోలు

క. బహుభాషల బహువిధముల
బహుజనములవలన వినుచు భారతబద్ధ
స్పృహులగువారికి నెప్పుడు
బహుయాగంబుల ఫలంబు పరమార్థముగన్.

అని రాజరాజు మహాభారతమున వక్కాణించెను.

పైని వివరింపఁబడిన కారణముల ననుసరించి ఆంధ్రమహాజనులకు ప్రథమాంధ్రకావ్యమైన మహాభారతము లభించెను.

కల్పసూత్రములు

శ్రీ. జై. కోటేశ్వరదీక్షితులుగారు

కల్ప్యతే=సమర్థ్యతే యాగప్రయోగో అనేనేతికల్పః అను వ్యుత్పత్తిచేత కల్పశబ్దము నిష్పన్నమగుచున్నది. 'శిక్షా వ్యాకరణం ఛందః ఇత్యాదివేదాంగము లాఱింటిలో కల్పసూత్రము ఒకవేదాంగముగానున్నది. అట్టి వేదాంగమగు కల్పసూత్రజాతమునుగూర్చి యొకింత వ్రాయుచున్నాము.

ద్విజాతులందఱు తాము నిత్యము చేయుచున్న సదాచార విధులందు తామే వేదమునకు, సూత్రమునకు, గోత్రమునకు చేరియున్నారో, ఆగోత్రమునకు మూలపురుషు లెవ్వరో ఈ విషయమును సంస్మరించుచునే యున్నారు:— "చతుస్సాగరపర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభం భవతు; కాశ్యప, ఆవత్సార, నైధ్రువ, త్ర్యార్షేయ ప్రవరాన్వితకాశ్యపసగోత్రః, యజుర్వేదీ, తైత్తిరీయశాఖాధ్యాయీ, ఆపస్తంబసూత్రః, నారాయణశర్మా అహంభో అభివాదయే" అని చెప్పుచుందురు. గోత్రప్రవరశాఖాసూత్ర నామములను తమకు సంబంధించినవని చెప్పుకొందురు. కనుక తమతమ గోత్రశాఖాసూత్రములను గూర్చి తెలిసికొనుట ద్విజు లందఱకు అత్యావశ్యకమని వేఱుగ చెప్ప నక్కఱలేదు.

భరతఖండమునందుగల ద్విజాతులందఱు ఋగ్యజుస్సామాథర్వములను నాలుగువేదములకు సంబంధించియున్నారు. అనగా ద్విజాతు లని చెప్పబడువారందఱు పై నాల్గువేదములలో ఏదో ఒక్కవేదమును లోకమునందు ఆదిలో పఠనపాఠనములతో ప్రచారమొనర్చిన మహర్షి యొక్కవంశమునకు సంబంధించినవారని భావము. ఇచట వంశమనగ మాతాపితృసంబంధముగా నుండితీరవలయు ననునియమము లేదు. గురుశిష్యసంబంధముగా కూడ నుండవచ్చును. అపారమయిన విద్యాసముద్రమును ఒక్కపురుషు డవగాహ మొనర్చుట యశక్యమను విషయము నెఱింగిన మహర్షులు అపారమయిన వైదికవిజ్ఞానమంతయు లోకమునందు పఠనపాఠనములతో వ్యాపించెడివలయునను సదూహతో కొందఱను ఋగ్వేదాధ్యాయులుగను, కొందఱను యజుర్వేదాధ్యాయులుగను కొందఱను సామవేదాధ్యాయులుగను, కొందఱను అథర్వవేదాధ్యాయులుగను ఆదియందు నిర్ణయించి ఆయావేదమును చదువవలసినవారి సంతతికి చేరినవారలు ఆదియందు తాము చదువవలసిన వేదమును పూర్తిగ పఠించినతరువాతనే ఇతరవేదముల పఠించవలయుననియు, తమవేదమును పఠింపక ఇతరవేదముల పఠించినయెడల అతడు శాఖారండుడు అని పిలువబడి సర్వధర్మకర్మలయందు బహిష్కృతుడగుననియు కఠినముగ శాసించిరి. ఇట్టి కఠినశాసనములవల్లనే ఆర్థికముగ ఇహలోకమున లాభము లేకపోయినను అవికలముగ పఠనపాఠనములందు లేశభేదముగాని, భాషాభేదముగాని లేక భరతఖండమునందంతట నాల్గువేదములకు వ్యాప్తి నేటివఱకు గనబడుచున్నది.

ఒక్కొకశాఖకు సాధారణముగ ఒక్కొకకల్పసూత్రము ఏర్పడియున్నట్లుల తోచుచున్నది. ఈ కల్పసూత్రములందు స్మార్తవిభాగము, శ్రౌతవిభాగము, ధర్మవిభాగము అని మూడువిభాగము లున్నట్లుల తెలియవచ్చుచున్నది. స్మార్తవిభాగమునకు గృహ్యసూత్రమనియు, శ్రౌతవిభాగమునకు శ్రౌతసూత్రమనియు, ధర్మవిభాగమునకు ధర్మసూత్రమనియు వ్యవహారము విశేషించియున్నది. వివాహమయినపిదప పత్నీసహితుడయిన గృహస్థుడు ఔపాసనాదిక్రియలను కొన్నిటిని వివాహాగ్నియం దవశ్యము చేసితీరవలయును. గృహ్యసూత్రమునందు చెప్పిన క్రియలలో కొన్ని ప్రతిదినము చేయవలసినవియు, కొన్ని అమావాస్యాదికములగు ఆయాతిథులందు చేయవలసినవియు గలవు. గృహ్యసూత్రవిహితములగు క్రియలన్నియు ఒక్క గృహ్యాగ్నియందే చేయదగినవి కనుక ఆయగ్నియందు చేయదగిన వైదికవిధులందు ఉపయోగింపబడుచున్న మంత్రసమూహమునకు 'ఏకాగ్నికాండ' యను సార్థకనామము సుప్రసిద్ధము.

ఋగ్వేదమునకు ౨౧ శాఖలును, యజుర్వేదమునకు ౧౦౧ శాఖలును, సామవేదమునకు ౧౦౦౦ శాఖలును, అథర్వవేదమునకు ౯ శాఖలును గలవని వ్యాకరణ మహాభాష్యమున పతంజలి వ్రాసియున్నాడు. ఆప్రకార మిప్పుడు ఆయావేదములయొక్క శాఖలన్నియు ప్రచారమునందు లేవు. ప్రచారమునందుగల శాఖలకు సంబంధించినంతవఱకు కల్పసూత్రములను గూర్చి యిచ్చట వివరించుచున్నారము.

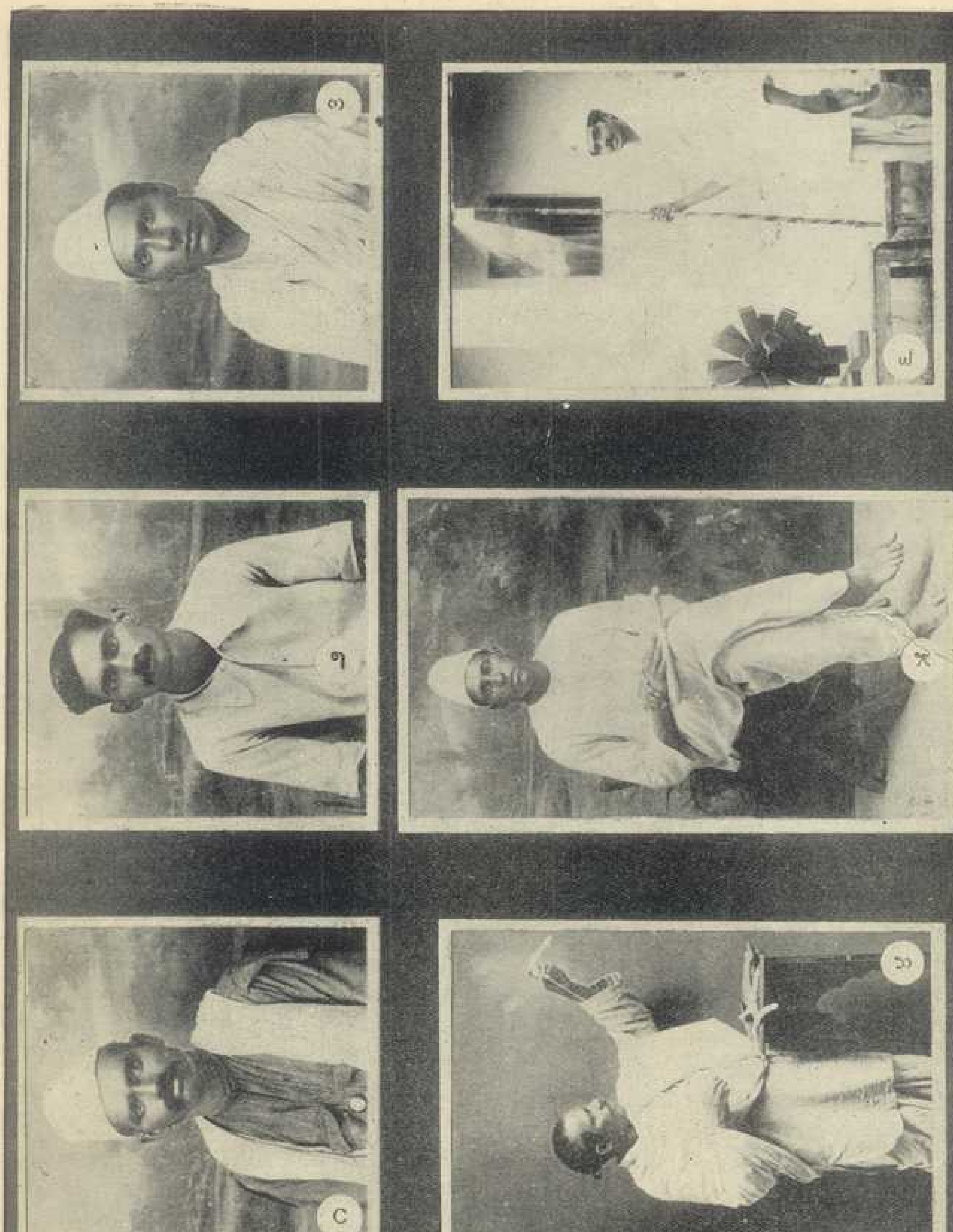
౧. ఋగ్వేదకల్పసూత్రములు

౧. ఆశ్వలాయనకల్పసూత్రము.

ఋగ్వేదమునకుచేరిన ఆశ్వలాయనసూత్రము ననుసరించుచున్న బ్రాహ్మణులు పంచగౌడులలోను పంచద్రావిడులలోను అధికసంఖ్య

౧. శ్రీ గరిగిపాటి వెంకటజోగయ్యగారు (?) ౨. శ్రీ బోయిన వెంకన్నగారు (?) 3. శ్రీ మానేపల్లి మల్లికార్జునుడుగారు (?)
౪. శ్రీ పసల కృష్ణమూర్తిగారు (?) ౫. శ్రీ దండు గంగరాజుగారు (?) ౬. శ్రీ వికాల వీరభద్రరావుగారు (?)

౧. శ్రీ గాదిరాజు వెంకటేశ్వరరావుగారు (కి) ౨. శ్రీ సిరిపురపు వీరభద్రరావుగారు (కి) 3. శ్రీ డాక్టరు శివలెంక మల్లికార్జునరావుగారు (కి)
౪. శ్రీ కోటు నాగభూషణంగారు (కి) ౫. శ్రీ కాకాని వెంకటరత్నంగారు (కి) ౬. శ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారు (కి)

కులు గలరు. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో వెలనాడు, వేగినాడు, తెలగాణ్యము మున్నగు అంతర్విభాగములందున్నా ఋగ్వేదమునకుచేరిన ఆశ్వలాయనసూత్రము ననుసరించువారు ఉన్నారు. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో కరణకమ్మలు, నందవరీకులు అను తెగలవారు కేవలము ఆశ్వలాయనసూత్రమునకు సంబంధించినవారే. ఈకల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగములుమాత్రము నాగరాక్షరములందు వ్యాఖ్యాసహితముగ ముద్రితములయి యున్నవి. ఆశ్వలాయనధర్మసూత్రము మాత్రము లభించుట లేదు. ఉన్నట్లుగూడ ప్రాచీననిబంధనగ్రంథములం దిదియును గ్రహింపబడియుండలేదు.

ఆశ్వలాయనగృహ్యసూత్రమునకు హరదత్తాచార్యకృతమగు 'అనావిల' యను వ్యాఖ్యయు, గార్గ్యనారాయణకృతమగు వృత్తియు, శ్రౌతసూత్రమునకు నారాయణకృతవృత్తియు నాగరాక్షరములందు ముద్రితము లయియున్నవి. ఇదిగాక ఈగృహ్యసూత్రమునకు జయంతస్వామి, ఆనందరాయవాజపేయి, దేవస్వామి, విష్ణుగూఢస్వామి మున్నగువారిచేత వ్రాయబడిన వ్యాఖ్యానగ్రంథములు గలవు. కుమారిలస్వామి, రఘునాథదీక్షితులు, గోపాలసుధి మున్నగువా రొనర్చిన గృహ్యసూత్రకారికలు, తిరుమలయజ్వ, నరసింహభట్టు మున్నగువారిచేత సంకలితములయిన ప్రయోగగ్రంథములు అనేకములు గలవు. 'లఘుఆశ్వలాయనస్మృతి' అను పేరుతో శ్లోకరూపమునను్న ధర్మశాస్త్రగ్రంథమొకటి ఆనందాశ్రమగ్రంథమాలికయందు ప్రకటితమయి యున్నది. ఇదిగాక దాదాపు ౨౦౦౦ శ్లోకములు గల 'ఆశ్వలాయనస్మృతి' యను వ్రాతకాపి బొంబాయియూనివర్సిటీలైబ్రరిలో గలదని తెలియవచ్చుచున్నది.

౨. శాంఖ్యాయనగృహ్యసూత్రము ౨.

(కౌషీతకిగృహ్యసూత్రము)

ఈ పేరుతో ఒక గృహ్యసూత్రగ్రంథము, శ్రౌతసూత్రగ్రంథము ముద్రితమయి యున్నది. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రద్రావిడదేశములందుగల బ్రాహ్మణశాఖలందు గనంబడుట లేదు. మరియొక బ్రాహ్మణులందున్నా, ఉత్తరహిందూస్థానమునందున్నా గలరని తెలియవచ్చుచున్నది. ఈసూత్రమునకే కౌషీతకిగృహ్యసూత్రమనియు నామాంతరము గలదు. శ్రౌతసూత్రమునకు శాంఖ్యాయనశ్రౌతసూత్రమనియే ప్రసిద్ధిగాని కౌషీతకిశ్రౌతసూత్ర మను ప్రసిద్ధి లేదు. ఈ గృహ్యసూత్రమునకు బ్రహ్మదత్తకృతభాష్యము, దయాశంకరరఘునాథరామచంద్రాదులచేత రచింపబడిన వ్యాఖ్యలు, కృష్ణాకే ద్వివేదికృతగృహ్యసూత్రపద్ధతి మున్నగు గ్రంథములు గలవు. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణు లత్యల్పసంఖ్య గలవారగుటచేత కాబోలు, ఈగృహ్యసూత్రమునకు సంబంధించిన వ్యాఖ్యానాదిగ్రంథములలో నొక్కటియును ముద్రితము కాలేదు. ఆనర్తకృతశాంఖ్యాయన శ్రౌతసూత్రవ్యాఖ్యమాత్రము ఏషియాటిక్‌సొసైటీవారిచేత ముద్రితమయి యున్నది.

ఋగ్వేదకల్పసూత్రములు సమాప్తము.

---

౨. యజుర్వేదకల్పసూత్రములు.

యజుర్వేదము కృష్ణమనియు, శుక్లమనియు ద్వివిధముగా గలదు. అందు కృష్ణయజుర్వేదకల్పసూత్రములను గురించి ప్రథమమున వ్రాయుచున్నాను. కృష్ణయజుర్వేదశాఖలలో తైత్తిరీయశాఖ, మైత్రాయణీయశాఖ, చరకశాఖ అను మూడుశాఖలు, తత్సూత్రములు మాత్రమే వ్యవహారమునం దున్నట్లుగ తెలియవచ్చుచుండుటచేత ఆశాఖలకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములను క్రమముగ తెల్పుచున్నాను.

౨. అ. తైత్తిరీయశాఖాకల్పసూత్రములు.

3. ఆపస్తంబకల్పసూత్రము ౧.

ఈయాపస్తంబకల్పసూత్రము తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన ఆరు సూత్రములలో నొకటి. ఈకల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతధర్మవిభాగములు మూడున్నూ సభాష్యములుగ ముద్రితములయి లభించుచున్నవి. భరతఖండమునం దన్నివైపుల నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ఆంధ్రద్రావిడబ్రాహ్మణులలో అత్యధికసంఖ్యాకులు ఆపస్తంబసూత్రము ననుసరించుచున్నారు. ఆపస్తంబసూత్రమునకు కపర్దికృతభాష్యము, హరదత్త, రుద్రదత్త, ధూర్తస్వామి, గోపాలయజ్వ మున్నగువార లొనర్చిన వ్యాఖ్యలు, కపర్ది, సుదర్శనాచార్యులు మున్నగు వార లొనర్చిన కారికలు, సింగాభట్టు, బప్పనభట్టు మున్నగువారలు సంకలితమొనర్చిన ప్రయోగగ్రంథములు అత్యధికసంఖ్యగలవి లభించుచున్నవి. గృహ్యధర్మసూత్రములు ఆంధ్ర, ద్రావిడ, నాగరాక్షరములందుకూడ ముద్రితములయి యున్నవి. శ్రౌతసూత్రము సవ్యాఖ్యగ చాలకాలక్రిందట నాగరాక్షరములందే ముద్రితమయియుండెను గాని ఇప్పుడా గ్రంథము లభింపదు. ఈ గృహ్యసూత్రమునకు విద్యారణ్యకృతవ్యాఖ్యకూడ యొకటి యున్నట్లుగ తెలియవచ్చుచున్నదిగాని ఆగ్రంథ మింతవఱకు నాకు లభింపలేదు.

౪. సత్యాషాఢహిరణ్యకేశీయకల్పసూత్రము ౨.

ఈసూత్రము తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములలో నొకటి. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రులలో లేరు. ద్రావిడకేరళబ్రాహ్మణులలో నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ద్రావిడబ్రాహ్మణులలో నీసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులకు "[illegible]"అని వ్యవహారము గలదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులలో పలువురు పునహానగరమునను, తత్సమీపమహారాష్ట్ర

దేశమునందును గలరు. వారిలో అధికసంఖ్యాకులు మహారాష్ట్రులు. సవ్యాఖ్యానముగ ఈ సూత్రమునకు సంబంధించిన గృహ్య ధర్మ శ్రౌతవిభాగములు పూనాలో ఆనందాశ్రమగ్రంథమాలాధిపతుల చేత ఇప్పుడే ముద్రితములయి యున్నవి. ఈధర్మసూత్రమునందు గల గ్రంథమంతయు అచ్చటచ్చట కొంచెము భేదముతో ఆపస్తంబసూత్రమునకు నకలుగా సరిపోవుచున్నది. ఈసూత్రమునందు వివాహయోగ్యయగు కన్యక "నగ్నిక"గా ఉండవలయునని చెప్పబడినది. మహాదేవుడు, వాంఛేశ్వరుడు, గోపీనాథభట్టు, మాతృదత్తుడు మున్నగు వారలు చేసిన కల్పసూత్రవ్యాఖ్యలు కొంతకొంతవఱకు అచ్చటచ్చట లభించుచున్నవి. ఒక్కరే చేసిన సమగ్రకల్పసూత్రవ్యాఖ్యానము లభింపకుండుట వలన ఆయాభాగములకు లభించినంతవఱకు చేర్చి సమగ్రముగ వ్యాఖ్యాసహితముగ నీకల్పసూత్రగ్రంథము నాగరాక్షరములందు ముద్రింపబడినది.

౫. బోధాయనకల్పసూత్రము ౩.

ఈసూత్రముకూడ తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములలో నొకటియే. గృహ్యధర్మశ్రౌతవిభాగములు మూడున్నూ లభించుచున్నవి. ద్రావిడులలోను, కర్ణాటకులలోను ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు గలరు. ఆంధ్రదేశమునందు ఆదిశైవులనియు, శివద్విజులనియు అచ్చటచ్చట గనంబడుచున్న బ్రాహ్మణశాఖాబ్రాహ్మణులలో పలువురు తామీసూత్రమునకు చెందినవారమని చెప్పుకొనుచున్నారు. ఆంధ్రదేశమునందుగల ఇతరబ్రాహ్మణశాఖలలో నీసూత్రము ననుసరించువారు గనంబడుటలేదు. సర్వవేదవ్యాఖ్యాతలును, మహర్షికల్పులును అగు శ్రీమత్సాయణమాధవాచార్యులు ఈ బోధాయనసూత్రీయులగు బ్రాహ్మణులే. ఈ కల్పసూత్రగ్రంథము ఇతరకల్పసూత్రగ్రంథములకంటె చాలపెద్దదిగ తోచుచున్నది. నాగరాక్షరములందు మైసూరుగవర్నమెంటువారు గృహ్యధర్మవిభాగములను మూలమాత్రమే ప్రకటించియున్నారు. శ్రౌతసూత్రము ఏషియాటిక్ సొసైటీవారిచేత ముద్రింపబడుచున్నది. గోవిందస్వామి, అష్టావక్ర, శిష్టి మున్నగువా రొనర్చిన సూత్రవ్యాఖ్యలు, కేశవస్వామి, శివసభాపతి మున్నగువారలొనర్చిన గృహ్యకారికలు, ప్రయోగపద్ధతులు మున్నగునవి కలవుకాని అవియన్నియు అముద్రితములు. ఆపస్తంబ,హిరణ్యకేశీయగృహ్యసూత్రములందు చెప్పిన విషయములకంటె అధికవిషయము లీసూత్రమునందు చెప్పబడియున్నవి. 'అనుక్తమన్యతో గ్రాహ్యం' అను అభ్యనుజ్ఞ ననుసరించి ఆపస్తంబాదిసూత్రముల ననుసరించు బ్రాహ్మణులు తమతమసూత్రములందు చెప్పబడని స్మార్తకర్మల విషయమయి బోధాయనసూత్రమునందు చెప్పబడిన వాని నాచరించుచున్నారు. ఉపనయనమునందు నాల్గవనాడు చేయునట్టి పాలాశకర్మయున్నూ, వివాహమునందు అయిదవ నాడు చేయునట్టి 'నాకబలి'కర్మయున్నూ బోధాయనసూత్రమునకు సంబంధించినవియే. ఇట్లే అంకురార్పణము, మహావ్యాసాభిషేకము, మృత్తికాస్నానవిధి మున్నగునవికూడ బోధాయనసూత్రప్రతిపాదితములే యని వైదికులు తలంచుచున్నారు. బోధాయనధర్మశాస్త్రమను పేర శ్లోకబద్ధమయిన ధర్మశాస్త్రగ్రంథముకూడ ఒక్కటి లభించుచున్నది.

౬. భారద్వాజకల్పసూత్రము ౪.

ఈసూత్రముకూడ తైత్తిరీయశాఖకు చేరినదే. ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యవిభాగము మూలమాత్రము ముద్రితమయియున్నది. శ్రౌతవిభాగము ముద్రితముకాలేదు. దాదాపు ౧౫ ప్రశ్నలవఱకు అచ్చటచ్చట లైబ్రరీలలో శ్రౌతసూత్రము లభించుచున్నటుల తెలియవచ్చుచున్నది. ధర్మసూత్రముమాత్రము ఇంతవఱకు లభించలేదు. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ద్రావిడబ్రాహ్మణులం దొకటి రెండుచోట్ల అల్పసంఖ్యాకు లున్నటులు తెలియవచ్చుచున్నది. ఈ సూత్రమునకు కపర్దిస్వామి, భాస్కరుడు, హరిహరుడు భాష్యముల నొనర్చినట్లున్నూ, భట్టరంగ డనువారలు ప్రయోగవృత్తి రచించినట్లున్నూ తెలియవచ్చుచున్నది. ఇదిగాక 'భారద్వాజస్మృతి' యను పేరుగల ఒకశ్లోకబద్ధమగు ధర్మశాస్త్రగ్రంథముకూడ గలదని తెలియవచ్చుచున్నది.

౭. వైఖానసకల్పసూత్రము ౫.

ఈ సూత్రముకూడ తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములలో నొకటియే. గృహ్యధర్మశ్రౌతవిభాగములు మూడున్నూ లభించుచున్నవి. గృహ్యధర్మవిభాగములుమాత్రము ముద్రితములు. శ్రౌతసూత్రము అముద్రితము. ఈ సూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులను వైఖానసవైష్ణవులని యందురు. ఆంధ్రద్రావిడకర్ణాటకదేశములందే ఈ సూత్రము ననుసరించువారు గలరు. మహారాష్ట్రులందుగాని, ఇతరదేశములందుగాని ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు లేరు. స్మార్తబ్రాహ్మణులలోగాని మధ్వబ్రాహ్మణులలోగాని యీసూత్రము ననుసరించువారు ఆంధ్రద్రావిడకర్ణాటకబ్రాహ్మణులలో కూడ లేరు. ఈకల్పసూత్రమునకు నృసింహకృతప్రయోగదర్పణగ్రంథము గలదు. శ్రీనివాసదీక్షితీయవ్యాఖ్యానము కూడ లభించుచున్నది. ఈవైఖానసగృహ్యసూత్రమునందు ఇతరసూత్రములకువలె సూత్రాంతరసహాయ మక్కరలేదనియు, సకలవిషయములను తమసూత్రకారుడే చెప్పియున్నాడనియు, ఇతరసూత్రములకంటె ఇదియే ఈసూత్రమునందుగల విశేషము అనియు తత్సూత్రానుసారులు సగౌరవముగ చెప్పుకొందురు. ఈ గృహ్యసూత్రమునకు సంబంధించిన మంత్రము లన్నియు "వైఖానసమంత్రప్రశ్నాష్టకము" అను పేరుతో ఆంధ్రాక్షరములలో ముద్రితమయియున్నది. ఈ గృహ్యసూత్రమునందు బ్రాహ్మ, దైవ, ఆర్ష, ప్రాజాపత్య, గాంధర్వ, రాక్షస, ఆసుర, పైశాచములను అష్టవిధవివాహలక్షణములు చెప్పబడినవి. వీనిలో బ్రాహ్మణునకు దానపూర్వకములగు బ్రాహ్మ, దైవ,

ఆర్ష, ప్రాజాపత్యవివాహములే శస్తములనియు, గాంధర్వ, రాక్షస, పైశాచ, ఆసురములను నాలుగువివాహములు నింద్యములుకావున తగవనియు చెప్పబడియున్నది. బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యజాతులవారు నగ్నికయను కన్యనుగాని, గౌరియనుకన్యను గాని పెండ్లాడవలయు ననియు నగ్నికయనగా ౮, ౯, ౧౦ సం॥ వయస్సుగలపిల్లయనియు, గౌరియనగా ౧౦ మొదలుకొని ౧౨ సం॥ లోపల వయస్సుకలిగి ఋతుమతికాని పిల్లయనియు నిర్ణయింపబడినది. ప్రథమఋతుస్నానము చేసినవెంటనే మొట్టమొదట భర్తను సంపర్కించవలయుననే, ఈగృహ్యసూత్రమునందు ప్రతిపాదింపబడియున్నది. ఈ కల్పసూత్రమునకు శ్రీనివాసదీక్షితీయ వ్యాఖ్యయు, నృసింహవాజపేయికృతమగుసర్వాంగమనువ్యాఖ్యయుంగలవు.

౮. వాధూలకల్పసూత్రము ౬.

ఇదియు తైత్తిరీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రమే. ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగము లిప్పుడే లభించినవి. కాని ఆ వ్రాతప్రతి నాగాక్షరసంకేతముగా నున్నది. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు కేరళదేశమునం దేనాలుగో ఒకరిద్దరు గలరట. బోధాయనసూత్రముతో చాలవిషయములం దీసూత్రము పోలియుండు నట. ప్రత్యంతరము లభించలేదు. "వాధూలస్మృతి"యను శ్లోకబద్ధ ధర్మశాస్త్రగ్రంథముకూడ ఒక్కటి లభించుచున్నది.

ఈమూడు తైత్తిరీయశాఖాసూత్రములు.

౨. ఆ. మైత్రాయణీయశాఖాసూత్రములు

౯. మానవకల్పసూత్రము|౧.

మైత్రాయణీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రములలో నిది యొకటి. ఈ కల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగములు మాత్ర మిపుడు లభించుచున్నవి. ధర్మవిభాగముకూడ ఉండియుండవలయుననియు ఇప్పుడు శ్లోకరూపమున మనకు లభించుచున్న మనుస్మృతికి ఆ మానవధర్మసూత్రము మూలముగా నుండియుండుననియు కొందఱు విద్వాంసులు తలంచుచున్నారు. ఈ మైత్రాయణీశాఖా సంహిత ముద్రితమయి యున్నది. అష్టావక్రవ్యాఖ్యాసహితముగ మానవగృహ్యసూత్రము బరోడాయందు ముద్రితమయి యున్నది. శ్రౌతసూత్రముకూడ మూలమున్మాత్రము ముద్రితమయి యున్నది. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు బొంబాయిరాజధానిలో నాసిక యందున్ను గుజరాతుదేశమునందున్ను గలరు. ఈ గృహ్యసూత్రము నందు "నగ్నిక"యనుకన్య వివాహయోగ్యయని చెప్పబడియున్నది. ఈమైత్రాయణీసంహిత ముద్రితమయి లభించుచున్నది.

౧౦. వారాహకల్పసూత్రము ౨.

ఇదియు మైత్రాయణీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రమే. గృహ్యవిభాగముమాత్రమే ముద్రితమయియున్నది. శ్రౌతవిభాగము కూడ లభించునట్లు తోచెడిని. ధర్మసూత్రవిభాగముమాత్రము లభించునట్లు తోచదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు ఆంధ్రద్రావిడకర్ణాటాదిదేశములం దెచ్చటను గనంబడుటలేదు. బహుశః ఘూర్జరదేశమునం దుండవచ్చునని ఊహింపవలసియున్నది. ఈ గృహ్యసూత్రమునందు వివాహయోగ్యయగు కన్యక "అనగ్నిక"గా నుండవలయునని చెప్పబడినది.

ఈరెండు మైత్రాయణీయశాఖాసూత్రములు.

౨. ఇ. చరకశాఖాసూత్రములు

౧౧. కాఠకకల్పసూత్రము ౧.

ఇది చరకాధ్వర్యుద్వాదశశాఖలలో నొకటియగు కాఠకశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రము. దీనినే లౌగాక్షిసూత్రమనియు నందురు. ఈకల్పసూత్రముయొక్క గృహ్యవిభాగము సవ్యాఖ్యగ దయానందగ్రంథమాలికయందు లాహోరులో ముద్రితమయి యున్నది. శ్రౌతవిభాగము లభించవచ్చునని తోచుచున్నది. కాని యింతవఱకు లభించలేదు. ధర్మసూత్రవిభాగ మున్నది లేనిది తెలియవచ్చుటలేదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు కాశ్మీరమునం దున్నారట. ఆంధ్రద్రవిడకర్ణాటదేశములం దెచ్చటను గనంబడుటలేదు. ఈ సూత్రమునకు దేవపాలుని, ఆదిత్యదర్శనుని, బ్రాహ్మణబలుని అనువారలొనర్చిన వ్యాఖ్యానములు, గంగాధరుడు సంకలన మొనర్చిన కాఠకాహ్నికము, కాఠకగృహ్యపంచిక, కాఠకగృహ్యపరిశిష్టము మున్నగుగ్రంథములు గలవు. ఈ కాఠకగృహ్యసూత్రము లౌగాక్షిసూత్ర మనియే తెలియవచ్చుచున్నది. నిబంధనగ్రంథములం దచ్చటచ్చట లౌగాక్షిస్మృతియను పేరుతో ఆశౌచసంస్కారాదివిషయము లందు శ్లోకరూపప్రమాణవచనములు గొన్ని లభించుచున్నవి. ఈ కాఠకసంహిత నాగరాక్షరములందు ముద్రితమయి లభించుచున్నది.

ఈమూడుశాఖలు కృష్ణయజుర్వేదమునకుసంబంధించినవి.

౨. ఈ. శుక్లయజుర్వేదకల్పసూత్రములు

౧౨. కాత్యాయనకల్పసూత్రము. ౧.

కాత్యాయనకల్పసూత్రము శుక్లయజుర్వేదశాఖకు సంబంధించినది. దీనికే కాతీయసూత్రమనియు, పారస్కరసూత్రమనియు నామాంతరములుకూడ గలవు. శుక్లయజుర్వేదశాఖలయొక్క ౧౫ శాఖలలో కాణ్వమాధ్యందినము లను రెండుశాఖలుమాత్రము నేడు ప్రచారమునం దున్నవి. ఈ శాఖాద్వయముయొక్క సంహితాబ్రాహ్మణగ్రంథములు రెండున్ను కాణ్వసంహితయనియు, కాణ్వశతపథబ్రాహ్మణమనియు, మాధ్యందినసంహిత, మాధ్యందినశతపథబ్రాహ్మణమనియు వ్యవహారమునం దున్నవి. ఈ కాణ్వమాధ్యందినశాఖలు రెంటికిన్ని కల్పసూత్రముమాత్రము కాత్యాయనసూత్రము ఒక్కటియే,

ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగములు ముద్రితములయి సర్వత్ర లభించుచున్నవి. ధర్మసూత్రవిభాగముమాత్రము లభించుట లేదు. ఈసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు పంచగౌడులందున్ను పంచద్రావిడులందున్ను భరతఖండమునం దంతట గలరు. ఆంధ్రద్రావిడదేశములం దీసూత్రము ననుసరించువారిని ప్రథమశాఖీయు లనియు వ్యవహరింతురు. ఈసూత్రమునకు కామదేవుడు, హరిహరుడు, కర్కుడు, భర్తృయజ్ఞుడు మున్నగువారలొనర్చిన వ్యాఖ్యానము లసంఖ్యాకములు గలవు. అట్లే గృహ్యపద్ధతులు, పరిశిష్టములు, గృహ్యకారికలు మున్నగునవికూడ చాలగలవు. కాత్యాయనస్మృతియనియు, వృద్ధకాత్యాయనస్మృతియనియు శ్లోకబద్ధధర్మశాస్త్రగ్రంథములు లభించుచున్నవి.

యజుర్వేద కల్పసూత్రములు సమాప్తము

౩. సామవేదకల్పసూత్రములు

అ. రాణాయనీయశాఖ

౧౩. ద్రాహ్యాయణకల్పసూత్రము ౧.

సామవేదముయొక్క ౧౦౦౦ శాఖలలో నిప్పుడు ప్రచారమునందు రాణాయనీయ, కౌథుమ, జైమిని అను మూడు శాఖలు మాత్రమే కలవు. ఈ మూడు శాఖలలో రాణాయనీయశాఖకు సంబంధించినది ద్రాహ్యాయణకల్పసూత్రము. ఈ సూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగములు లభించినవి. ముద్రితములయి ప్రచారమునం దున్నవి. ద్రాహ్యాయణగృహ్యసూత్రమునకు ఖాదిరగృహ్యసూత్రమనియు, గౌతమగృహ్యసూత్రమనియు నామాంతరము లున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. గౌతమపితృమేధసూత్రమని యొక గ్రంథము ముద్రితమయియున్నది. కాని ఆ గ్రంథము నాకు లభించలేదు. ముద్రితమయిన ద్రాహ్యాయణశ్రౌతము సమగ్రగ్రంథము కాదని తెలియవచ్చుచున్నది. ఈకల్పసూత్రము ననుసరించు బ్రాహ్మణులు భరతఖండమునం దంతట పంచద్రావిడులందును, పంచగౌడులందును గలరు. ద్రాహ్యాయణధర్మసూత్రము లభించలేదు. గౌతమ ధర్మసూత్రమను పేర నొక ధర్మశాస్త్రము సూత్రనిబద్ధము ప్రచారమునం దున్నది. హరదత్తాచార్యుడు, మస్కరియనువారు వ్యాఖ్యానము కూడ నొనర్చిరి. ఆంధ్రనికాతాత్పర్యసమన్వితముగ మామిళ్లపల్లి కాశ్య వ్యాకరణతీర్థ, పంచాగ్నుల ఆదినారాయణశాస్త్రిగారు గౌతమ ధర్మసూత్రమును హరదత్తవ్యాఖ్యతో ఆంధ్రాక్షరములతో ముద్రించియున్నారు. ఇది యీ కల్పసూత్రము ననుసరించునని తోచుచున్నది. రుద్రస్కందుడు, శ్రీనివాసుడు మున్నగువారు ద్రాహ్యాయణ గృహ్యసూత్రవ్యాఖ్యాతలు. వాలాగ్నిహోత్రియను నాతడు గృహ్యకారికలను, వినతానందనుడను నాతడు గృహ్యసూత్రప్రయోగము నొనర్చిరి. ఆంధ్రద్రావిడ దేశములం దీశాఖయే వ్యాప్తియందున్నది.

ఆ. కౌథుమశాఖ

౧౪. గోభిలకల్పసూత్రము ౧.

గోభిలకల్పసూత్రము సామశాఖీయకౌథుమశాఖకు సంబంధించినది. లాట్యాయనశ్రౌతసూత్రమను పేరనున్న సూత్రగ్రంథమున్ను, గోభిలగృహ్యసూత్రమను పేరనున్న గ్రంథమున్ను కౌథుమశాఖకు సంబంధించినవని చెప్పుచున్నారు. ఈవిషయమయి ఇంకా విచారింపవలసియున్నది. ఈ సూత్రము ననుసరించువారు విశేషించి గుజరాతునందును, ఉత్తరహిందూస్థానమునందును గలరు. ద్రావిడదేశమునందుకూడ అచ్చటచ్చట కొందఱుగలరని తెలియవచ్చుచున్నది. భట్టనారాయణుడు, యశోధరుడు, మహేశచంద్రుడు మున్నగువారు పలువురీసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానము లొనర్చిరి. సాయణాచార్యులుకూడ యీ గృహ్యసూత్రమునకు వ్యాఖ్యానమొనర్చినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. గోభిలసంధ్యాసూత్రము, శ్రాద్ధసూత్రము మున్నగు సూత్రగ్రంథములుకూడ గలవు. గృహ్యకారికలు, గృహ్యపద్ధతులు, గృహ్యప్రయోగములు మున్నగునవికూడ చాల గలవు. గోభిలస్మృతియను గ్రంథముకూడ గలదు. ఈ గృహ్యసూత్రమునందు "నగ్నిక"యగు కన్యకను వివాహమాడుట శ్రేష్ఠమని చెప్పబడియున్నది. ఈ సూత్రము సవ్యాఖ్యగ ముద్రితమయియున్నది.

ఇ. జైమినిశాఖ

౧౫. జైమినీయకల్పసూత్రము ౧.

ఇది సామవేదజైమినీయశాఖకు సంబంధించిన కల్పసూత్రము. ఈసూత్రముయొక్క గృహ్యశ్రౌతవిభాగములుమాత్రము లభించుచున్నవి. ఈసూత్రము ననుసరించువారు ద్రావిడకర్ణాటకకేరళబ్రాహ్మణులందు అత్యల్పసంఖ్యాకు లచ్చటచ్చట గనంబడుచున్నారు. శ్రీనివాసకృతవ్యాఖ్యతోడ ఈగృహ్యసూత్రము ముద్రితమయియున్నది. శ్రౌతసూత్రమునందు కొంతభాగముమాత్రమే ముద్రితమయియున్నది. ఈ జైమినీయ సామశాఖాసంహిత, బ్రాహ్మణ, ఉపనిషద్భాగములుకూడ రోమనులిపిలో విదేశమునందు ముద్రితములయియున్నవి. ఉపనిషద్బ్రాహ్మణ మొకటిమాత్రము నాగరాక్షరములతో లాహోరుపురమునందొక గ్రంథమాలాధిపతులచేత ముద్రింపబడినది. ఈగృహ్యసూత్రమునందు వివాహయోగ్యయగు కన్యక 'అనగ్నిక'గా నుండవలయునని చెప్పబడియున్నది.

సామసూత్రములు సమాప్తము

౪. అథర్వణవేదకల్పసూత్రములు

౧౬. కౌశికకల్పసూత్రము ౧.

అథర్వణవేదముయొక్క తొమ్మిది శాఖలలో ఒక్కశౌనకశాఖమాత్రము ఇప్పుడు కనంబడుచున్నది. అథర్వణవేద మనునది

కేవలము భూతోచ్చాటనమారణాదిప్రయోగములను మాత్రము తెలి పెడి మంత్రశాస్త్రమనియు, ఇతరవేదములవలె దాని ననుసరించి గృహ్యక్రియల నాచరించు బ్రాహ్మణులు లేరనియు, అవేదము ఇప్పుడు నామమాత్రశేషముగ నున్నదనియు తలంచువారలుకూడ మనలో కొందఱు గలరు. అది పట్టిభ్రమ. ఇతరవేదములవలెనే ఈ వేదమునుకూడ ననుసరించు బ్రాహ్మణులు కలరు. ఏతద్వేదశాఖా సూత్రమునకు కౌశికసూత్రమనియు, బ్రాహ్మణమునకు గోపథ బ్రాహ్మణమనియు ప్రసిద్ధి. ఈ వేదము ననుసరించు బ్రాహ్మ ణులు గుజరాతునందును, కాశ్మీరమునందును గలరు. కాశీక్షేత్ర మునందుకూడ నీయథర్వణశాఖీయబ్రాహ్మణులను కొందఱు నాదుకుటుంబ ములవారిని చూచియున్నాను. ఆంధ్రదేశమునందు లభించిన దాన శాసనములలో అథర్వవేదీయులయిన బ్రాహ్మణులలో కొందఱకు దాన మొసర్చినటులు చదివినటులు జ్ఞాపక మున్నది. కాని ఎచ్చట చూచినదో చక్కగా స్మరణమునకు రాలేదు. బహుశః ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్పత్రికయం దుండొనన్నునని ఊహించెదను. సాయణ భాష్యముతోడ అథర్వవేదము సమగ్రముగ బొంబాయిగవర్న మెంటువారు ముద్రించియున్నారు. దారిలకేశవాదివ్యాఖ్యానము తోడ నీకౌశికసూత్రము ముద్రితమయియున్నది. ఇతరకల్పసూత్రము లందున్న దర్శపూర్ణమాసాదివిధుల నీకల్ప సూత్రమున విశేషించి లేవు. గృహ్యకర్మలు, ఆభిచారికకర్మలు, శాన్తికర్మలు మున్నగునవియే ఇందు విశేషించి గలవు. గృహ్యప్రయోగకారికాగ్రంథములు కూడ గలవు. కౌశికస్మృతియను పేర ధర్మశాస్త్రము కూడ ఒకటి గలదు.

వైతానసూత్ర మనుపేరు గల అథర్వవేదీయసూత్రగ్రంథ మొకటి యున్నటులు తెలియవచ్చుచున్నది కాని ఆ గ్రంథము మాకు లభించలేదు.

కల్పసూత్రముల సామాన్యవిచారము.

వేదములు యజ్ఞానుష్ఠానసిద్ధ్యర్థము లోకమునందు ప్రచార మొసర్చుటకు ఏర్పడినవని భారతీయమహర్షుల యభిప్రా యము. ఆవిషయమును చక్కగా నిరూపించుటకే యజ్ఞకల్పసూత్రము లేర్పడినవి. అధ్వర్యుడు, హోత, ఉద్గాత బ్రహ్మ యను నలు గురు ఋత్విక్కులు యజ్ఞకార్యముల నిర్వహింతురు. వీరిలో బ్రహ్మ అందరిని కనిపెట్టి చూచుచుండును. అధ్వర్యుడు చేయవలసిన క్రియాజాతముమాత్రమే ప్రధానముగ యజుర్వేదకల్పసూత్రములందు తెలుపబడియుండును. హోతయను ఋత్విక్కు చేయవలసిన క్రియా జాతముమాత్రమే ఋగ్వేదీయకల్పసూత్రములందు వివరింపబడియుం డును. ఉద్గాతయను ఋత్విక్కు చేయవలసిన సామగానాదిక్రియాజాత ముమాత్రమే సామవేదీయకల్పసూత్రములందు వివరింపబడియుండును.

యజుర్వేదీయకల్పసూత్రముల గమనికను పరిశీలింపగా కల్ప సూత్రములందు ప్రథమమున దర్శపూర్ణమాసేష్టులను శ్రౌతక్రియలతో కల్పసూత్రగ్రంథము ప్రారంభమయి చాతుర్మాస్యములు, సోమసంస్థలు, అగ్నిచయనము, రాజసూయాశ్వమేధాదిశేషక్రతువులను చెప్పిన పిదప గృహ్యకర్మలను, ధర్మసూత్రములను చెప్పుట పరిపాటిగా నున్నది. ఋక్సామవేదీయకల్పసూత్రగ్రంథముల కీసామాన్యలక్షణము సరిపోవుట లేదు. సమగ్రగ్రంథభాగము లభింపకపోవుటచేత అవిషయమునుగూర్చి 'ఇదమిత్థ' మని నిర్ణయింప శక్యముగాకయున్నది.

బ్రాహ్మణులు తా మాచరించుచున్న శ్రౌతస్మార్తక్రియలం దనేకము పఠించుచున్న ప్రవరర్షిసంస్మరణమునుగూర్చిన విధము ఋగ్యజుర్వేదకల్పసూత్రములందు అన్నిటియందు 'ప్రవరాధ్యాయ' మనుపేర పఠింపబడియున్నది. ద్రాహ్యాయణసూత్రములందు (అనగా సామవేదకల్పసూత్రములందును) కూడ గలదని తెలియవచ్చుచున్నది కాని సమగ్రసామకల్పసూత్రగ్రంథములను సందర్శించు భాగ్యము లభించి యుండని నందున ఇంతకంటె విశేషించి చెప్పజాలను.

లభించని గృహ్యసూత్రములు

ప్రాచీనులగు వ్యాఖ్యాతలు తమ గ్రంథములం దుదాహరించి నట్టియు ఇప్పుడు గ్రంథరూపమున లభించనట్టియు కొన్ని గృహ్య సూత్రములు గలవు. వాని నామములుమాత్ర మిట నుదాహరించు చున్నాను:—

౧. కౌండిన్యగృహ్యసూత్రము:—ఈగృహ్యసూత్రమును ఆప స్తంబశ్రౌతసూత్రవ్యాఖ్యాతయగు రుద్రదత్తుడు ౯. ౧౧. ౨౧. సూత్రవ్యాఖ్యానమునం దుదాహరించియున్నాడు.

౨. శాట్యాయనకల్పసూత్రము:—ఈకల్పసూత్రము మహాదేవ కృతసత్యాషాఢశ్రౌతసూత్రవ్యాఖ్యయందున్నూ ౬. ౫. గోపీనాథ వ్యాఖ్య ౧౦. ౧౦. యందున్నూ, ఖాదిరగృహ్యవ్యాఖ్యయందున్నూ ప్రమాణముగ గైకొనబడినది. హౌత్రప్రాయశ్చిత్తవిషయమై శాట్యా యనసూత్రమను పేర హౌత్రానుక్రమణికయందు చాలవచనములు ప్రమా ణములుగా నుదాహరింపబడియున్నవి. ఇతరగ్రంథములందు కూడ శాట్యాయనకల్పసూత్రము ప్రమాణముగ గైకొనబడినది.

౩. జాబాలిగృహ్యము:—యజుర్వేదీయశాఖకు సంబంధించిన గృహ్యసూత్రముగా నుండవచ్చును. మస్కరికృతగౌతమధర్మసూత్ర వ్యాఖ్యయందు రెండుతావుల నీగృహ్యసూత్రవచనము లుదాహరింప బడినవి.

౪. పైంగిగృహ్యసూత్రము:—పైంగికల్ప మనుపేరు పాతంజల వ్యాకరణమహాభాష్యము (పా. సూ. ౪. ౩. ౬౬.) నందు స్మరింప బడినది. గౌతమధర్మసూత్రమస్కరిభాష్యమునందు రెండుతావుల నీ గృహ్యసూత్రవాక్యము లుదాహరింపబడినవి.

౫. వైజావాపగృహ్యసూత్రము :— యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి ౧. ౨౬౫. శ్లోక. అపరార్కవ్యాఖ్యయందు వైజావాపగృహ్య సూత్రమునుండి వినాయకశాంతికి సంబంధించిన ప్రమాణవచనము లుదాహరింపబడినవి. కుమారిలభట్టుకూడ తంత్రవార్తికమునందు ౧-౩. ౧౧. పూర్వమీమాంసాసూత్రవ్యాఖ్యయం దీగృహ్యమును స్మరించెను.

౬. అథర్వణగృహ్యసూత్రము :—౧౮ అధ్యాయములు, ౧౪౧ కండికలు కలిగియున్నది. ఈ గ్రంథాంతమునందు అనధ్యాయతిథులను గూర్చి చెప్పబడియున్నది. బొంబాయి యూనివర్సిటీ లయిబ్రరీ యందు వ్రాతకాపీ యున్నటుల తెలియవచ్చుచున్నది. నీలకంఠకృత నీతిమయూఖమునం దీగృహ్యసూత్రమునుండి ప్రమాణవచన ముదాహృత మయినది.

౭. శౌనకగృహ్యసూత్రము :—యాజ్ఞవల్క్యస్మృతివ్యాఖ్య యందు విశ్వరూపునన్నూ, అపరార్కవ్యాఖ్యయందున్నూ, హేమాద్రికృతచతుర్వర్గచింతామణియందున్నూ యీగృహ్యసూత్రము స్మరింపబడినది. ఈగృహ్యపరిశిష్టముకూడ అపరార్కునందు స్మరింపబడినది. ఋగ్వేదశాఖలలో నిదియొకశాఖకుచేరినసూత్రము కానోపును. శౌనకోక్తబృహత్కారిక యనుపేర ఋగ్వేదసూక్తములయొక్క వినియోగాదికమును తెలుపు ౨౦ అధ్యాయముల గ్రంథము పూనా దక్కను కాలేజి లయిబ్రరీయందు గలదు. ఇండియాయందు ముద్రితమయిన ఋగ్వేదభాష్యమునందుకూడ ఆదియందు యీ శౌనకకారికలు కొన్ని చేర్చబడియున్నవి.

౮. పరాశరగృహ్యసూత్రము :—ఈపేరుతో నొక గృహ్యసూత్ర మున్నటులు మానవగృహ్యసూత్రోపోద్ఘాతమునగలదు. బికనీరు పుస్తకసూచియందు 'పరాశరగృహ్యసూత్ర' మనుపేర నొకగ్రంథనామము గనంబడుచున్నది. తంత్రవార్తికము (పూర్వమీమాంసాసూత్రభాష్యమునకు కుమారిలకృతవ్యాఖ్యానరూపగ్రంథము) నందు వేదశాఖావిభాగనామములందు "పరాశరబ్రాహ్మణము" అను పేరు గనంబడుచున్నది. ఈ గృహ్యసూత్రము బహుశః ఆ పరాశరశాఖకు చేరినదయి యుండవలయును.

౯. శాండిల్యగృహ్యసూత్రము:—ఈ గృహ్యసూత్రము బహుశః సామవేదమునకు సంబంధించియుండునని తోచుచున్నది.

౧౦. శ్వేతాశ్వతర గృహ్యసూత్రము:— శైవప్రచారిణీ పత్రికాసంపాదకులు తమకడ "శ్వేతాశ్వతర" గృహ్యసూత్ర మనుగ్రంథము అసమగ్రముగ గలదని చెప్పిరిగాని నేనాగ్రంథమును స్వయముగా చూడలేదు.

౧౧. నిదానసూత్రము:—ఈపేర సామవేదమునకు సంబంధించిన సూత్రగ్రంథ మొకటి గలదు. ఫుల్లసూత్రమని మఱొకసూత్ర గ్రంథముకూడ లభించుచున్నది. అయినను నీరెండుసూత్రగ్రంథములు గృహ్యసూత్రములుగాని, శ్రౌతసూత్రములుగాని కావని మావిశ్వాసము.

యజుశ్శాఖలలో కపిష్ఠలకఠసంహితయని యొకసంహితయు, అథర్వశాఖలలో పిప్పలాదశాఖయగు నొకటియు వ్రాతప్రతులు క్రొత్తగా లభించినటులు తోచుచున్నది. అట్టి యపూర్వగ్రంథము లందుబాటులో లేనందువలన వానినిగూర్చి వ్రాయుట కవకాశము లేదు.

వసిష్ఠవిష్ణుహారీతశంఖలిఖితధర్మసూత్రము లాదియందుండెననియు, ఇప్పుడు గనంబడుచున్న వసిష్ఠవిష్ణుహారీతశంఖలిఖిత స్మృతిగ్రంథములు ఆసూత్రగ్రంథములయొక్క అవశిష్టాంశములనియు కొందఱు తలంతురు. ఈ పేరుగల కల్పసూత్రములుకూడ నుండియుండు నని వారియూహ.

ఉపసంహారము.

కల్పసూత్రములనుగుఱించి యిచట తెలిపిన అంశమంతయు ఆయాదేశములందు ప్రచారములోనున్న కల్పసూత్రగ్రంథములను లభించినంతవఱకు స్వయముగ చూచియు, తత్తచ్ఛాఖీయబ్రాహ్మణములను లభించినంతవఱకు విచారించియు వ్రాసియున్నాను. వైద్యనాథీయ వర్ణాశ్రమాచారకాండయందున్నూ, స్మృతిరత్నాకరమందున్నూ కల్పసూత్రములనుగుఱించి ఇట్లు చెప్పబడియున్నది:-

అగ్నివైశ్యసూత్రే-వాక్యం:—అథాఽత సూత్రగణా వ్యాఖ్యాస్యామో, ౧. బోధాయనం, ౨. ఆపస్తంబం, ౩. సత్యాషాఢం, ౪. ద్రాహ్యాయణం, ౫. అగస్త్యం, ౬. శాండిల్యం, ౭. ఆశ్వలాయనం, ౮. శాంభవీయం, ౯. కాత్యాయన మితి నవాని పూర్వసూత్రాణి;

౧. వైఖానసీయం, ౨. శౌనకీయం, ౩. భారద్వాజం, ౪. అగ్నివైశ్యం, ౫. జైమినీయం, ౬. వాధూలం, ౭. మాధ్యందినం, ౮. కౌండిన్యం, ౯. కౌషీతక మితి నవా ప్యపరసూత్రాణి;

అష్టాదశసంఖ్యాతా శ్శ్రౌతసంస్కారా ఇతి.

అని గలదు. ఇందుగల పూర్వసూత్రములు, అపరసూత్రము లనుపదము లకుగల వాస్తవార్థ మేమో బోధపడుటలేదు. ఈ ౧౮ సూత్రములలో వ్యవహారమునం దున్న యజుర్వేదీయములగు మానవ, వారాహ, కాఠక సూత్రములున్నూ, అథర్వవేదీయకౌశికసూత్రమున్నూ ఏలనో పరిగ్రహింపబడలేదు. తెలిసినంతవఱకు వర్తమానకాలప్రచారములలో లేని అగస్త్య, శాండిల్య, శాంభవీయములను మూడు సూత్రములు పూర్వసూత్రములందున్నూ, శౌనక, అగ్నివైశ్య, మాధ్యందిన, కౌండిన్యములను నాలుగు సూత్రములు అపరసూత్రములందున్నూ చెప్పబడియున్నవి. ప్రచారమునందున్న సూత్రములను వదలుటయును, ప్రచారమునందు లేనిసూత్రములను పరిగ్రహించుటయును గలకారణము

దుష్ప్రాప్యములయియున్నవి. కల్పసూత్రములను సంబంధించిన గ్రంథములలో అధికభాగము ముద్రితమే అయియుండలేదు. ముద్రితములయిన గ్రంథములుకూడ విదేశములందు ముద్రింపబడియుండుటచేత సామాన్యజనులు భరించరానంత మూల్యముతో నున్నవి. ప్రాచీనమగు వైదికవాఙ్మయమును సంరక్షించుట యనగా మనయొక్క ప్రాచీన నాగరకతను కాపాడుకొనుటయే యగునని వేఱుగ జెప్పనక్కఱలేదు. పరిపాలకులు విదేశీయులగుటచేత వైదికవాఙ్మయవ్యాప్తి యింతకంటె విశేషించి వారు ప్రోత్సాహము నొసఁగజాలరు. మతాచార ధర్మసంరక్షణమునన్నూ, తద్ధర్మబోధనమున్నూ శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదాచార్యులవారిచే సంస్థాపింపబడిన జగద్గురుపీఠముల నలంకరించుచున్న పీఠాధిపతులున్నూ శ్రీమంతులున్నూ అవకాశము నమరించి గ్రంథములను ప్రకటించుటయో, లేక చక్కగా సంస్కరించి, వ్రాయించి ప్రధాననగరములందైనను గ్రంథభాండాగారములందు అందఱకు పరిశీలనార్థము లభించునటుల సదుపాయమును చేయుటయో తమ యావశ్యకకర్తవ్యముగా నెంచెదరుగాక! ఇట్టి జ్ఞానయజ్ఞము యజ్ఞములన్నింటికి మూలభూతమగుటచేత శ్రేష్ఠతమమనియు శ్రుతిస్మృతిధర్మపరిపాలనమున భగవానుడిట్టి యావారాశయమును జగద్గురుపీఠాధిపకార్యనిర్వాహకులకును, శ్రీమంతులకును కలుగజేసి వైదికవాఙ్మయ మపేక్షించెడి యర్థ మెల్లరకు లభించునటుల చేయుదురుగాక యనియు పరమేశ్వరుని ప్రార్థించుచు విషయాంతరమునందు లేఖినిని వినియోగించుచున్నాము.

"లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు"

కవి

చోటు లేదు

దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి గారు

౧

వెనుక ముందులు నరయక వెట్టివెట్టి
గాథలను నమ్మి కాలమ్ము గడిపివోను
నల్లనివి నీళ్లు తెల్లని వెల్ల పాలు
ననుకొను సమాజ మొక్కటియుండ దయెడఁగ.

౨

ఆదరము తగ్గె దంభమాహాత్మ్యమును ను
పక్షపాతపు రచనల పస నశించె
రసికులకు మీ చరిత్రల విసువు దోఁచె
పరువుగా నింతటఁ బ్రబంధపురుషులార!
కదలిపొండి దేశ మైనను, కవికుమారు
లొసఁగుచున్నారు మీకుఁ దిలోదకముల
నింత కెక్కుడు వచియింప నేల? మీకు
నేటి కావ్యప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౩

అకట! వినుకలి మోహమ్మునందు గ్రుంగి
విరహిజనులకుఁ దప్పని విధియటంచు
మలయపవనుని దిట్టి, కోకిలముఁ దిట్టి
చందమామను నిందించి, శారికలను
కీరముల పట్టుదంబుల దూఱి, యంత
శాస్త్రమును బట్టి శిశిరోపచారములను
కొఱఁత పడకుండఁ జేయించుకొనుటయందు
ఒక్కబడిలోనఁ దీరిన యక్కలార!
వలపు మొలపులు నెఱుఁగని వనితలార!
ప్రణయతత్త్వంబు నెఱుఁగని పడుచులార!
అందచందము లెఱుఁగని యబలలార!
ఉచిత మనుచిత మెఱుఁగని యోప్రబంధ
నాయికామణులార! మీసోయగములు
నడవడులు లోకమున కిప్డు నచ్చవయ్యె,
నయ్యె మీపద్ధతుల కెల్ల సంస్కరములు
నెమ్మదిగ లేక సాగిపొండమ్మ, మీకు
నేటి కావ్యప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౪

నిమ్నజాతులకీవలె నేటికవుల
నాయకత్వము, మఱియును, నాయికతయుఁ
గాన తొలఁగుడు మీరు కులీనులార!
అట్లు చూచెద రేమిటి కయ్య? మీకు
నేటి కావ్యప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౫

పుష్పలావికలార! మీపున్నెమారఁ
దరలి పొండమ్మ, మీచమత్కారములకు
వలచి, మీపూలమాలలు విలుచు రసికు
లేరు నీ నేటికాలాన లేరు, మీకు
నేటి కావ్యప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౬

జాతివైరాన మిగుల మచ్చరముఁ గొన్న
అత్తలును మియ్యలును వియ్యవందు
నేకజాతియులైన మీ కేటి పగలు? నిండ
శకట శేషము! శేషంబు సఖ్యమనసి
హాయిగానుండుఁ, డట్లు కాదనిన మీకు
నేటి కావ్యప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౭

పలుకుబడి చక్కఁగాఁగల పక్షులకె
తొలఁగెఁ దొల్లిటిసుస్థితి, తొలుతనుండి

పలుకుబడి సుంతయును లేక, వారి వీరి
యండఁ బడియుండు నిన్ను నెవ్వండు నేఁడు
లెక్క-వెట్టడు-నరసన్న! లెమ్ము నీకు
నేఁటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౮

ఎల్ల వర్ణమ్ములును మైత్రి నెసఁగి కలసి
మను టుభయాభివృద్ధికగు మంచిమార్గమనుచు
ప్రభులు పండితులును నొక్కి పలుకుచుండి
రెవ్వఁడిఁక మీ నియమముల నెంచి, మీకు
భిక్షనిడువాఁడు, యతులార! వెనుకముందు
లాడెదర దేల! వెడలిపొండయ్య, మీకు
నేఁటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౯

ఏచట వలసిన నచ్చటనే లభించు
పచ్చికబయళ్లు, సెలయేళ్లు, పల్లెటూళ్లు
కావలసినన్ని, మాకెప్డుఁ గానరాని
నందనంబ! సురాపగ! నాకపురమ!
వలదు మీజోలి మాకింక వలదు, మీకు
నేఁటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౧౦

వ్యాకృతీ! ఇఁక నీవు నిరంకుశాధి
కారమంతయు నొకమూలఁ గట్టి పెట్టి
అణఁగిమణఁగి ప్రవర్తింపు మమ్మ కవుల
కన్ననన్నల నెఱిఁగి; కాకున్న నీకు
నేఁటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౧౧

వస్తురూపంబుఁ జెడఁగొట్టి వాస్తవమున
కన్యథాత్వంబుఁ గల్పించు నట్టి వట్టి
మోటుదనపు టలంకృతుల్ దాఁటవలయు
నిందు మోమోటమించుక యేమిలేదు
నేఁటికావ్య ప్రపంచానఁ జోటు లేదు.

౧౨

ఆగ్రహింపకుఁడోయి! యిట్లంటిననుచు
తరుణమును బట్టి, లోకవృత్తంబు నరసి
పాడిమొయిఁ గావ్యసంబంధ బాంధవమున
హితవు చెప్పితిఁ గాని యొండేమి గాదు.

నిరాశ

అప్పల వీరవెంకటభోగయ్యశాస్త్రిగారు

తెరువుదారి, ప్రచండదినేశకిరణ
జాలసంతప్తకూలస్థసైకతంబు
కలితవాయుప్రసారసంచలితమాన
భూరిసికతాతరంగసంచారయుతము-

* * * *

ప్రళయకాలమహాభీలపటువినీల
పుష్కలావృతమేఘముల్ పొంగికురిసి
చనిన నిచ్చోట నిసుమంత జలము దొరక
దకట! యేమని భావించి యరిగితీవు ?

* * * *

పాంథ! యేమిటఁ దీరని ప్రబలతృష్ణ
నిన్ను వేధింప నచ్చోట నున్న విజల
కూపమీక్షించి చనిచూచి పాపమంత
భగ్న హృదయంబుతో నట బాసినావు

కానిత్యపథిరిసను నిన్ను తానువిడని
ప్రబలసందేహ మొక్కటి పాదుకొనియె
'సరయునిర్మలహూనూతి పరిసరముల
నెటులఁదలయెత్తె పచ్చికయిట్టులనుచు'

* * * *

భవదృశాఖిలమూర్ఛితపాంథవితతి-
సలిలతృష్ణాతిరేకసంజనితహృదయ
తాపమున వేగి యటకేగి కూపమందు
జలముఁ గానంగలేకవిషాదమంది.

అంత విఫలమనోరథులై నిరాశ
నేడ్చిపోయినవారి కన్నీటివలన
యీమహాసైకతస్థలి నెలమిఁ బాఱ
పెరిగె నీచిన్నికసవది యెఱుఁగవేమొ?

భక్తుఁ డెవఁడు?

గున్నేపల్లి అప్పయలింగము గారు

ఆది శరద్రాత్రి జగమెల్ల నలముకొన్న
సాంద్రతరచంద్రికలు గవాక్షములనుండి
మురువుసూపెడు మందిరాంతరమునందు
మృదులతల్పమ్మునను నేను మేనువాల్చి
కనులుమూయఁగ నంతలోఁ గాననయ్యె
స్వచ్ఛమల్లికాగుచ్ఛసంపచ్ఛయమ్ముఁ
జూఱగొనినట్టి మైచాయసొబగుతోడ
దేవకన్యకయొకర్తు; కన్దెఱచి చూడ
నౌర! నామోలనామెయొయ్యారమెసయ
స్వర్ణపత్రాళి నెద్దియో వ్రాయుచున్న
సరణిగన్పట్టె; నపుడు హస్తములుమోడ్చి
దేవి! నీలేఖనంబేమొ తెలుపుమనినఁ
బరమపావనులగు దైవభక్తిపరుల
నామములటంచుఁ బలికె; నానందమంది
యందునాపేరుకలదె యొయ్యరయుమనుచు
నభిలషించితి, లేదులేదనియె నామె
విన్నదనమింతయును నాత్మవెడలనీక
విశ్వమానవసేవయే విధియటంచు
నెంచివర్తించు నాపేరు నిందుఁ జేర్చి
కృపవహింపవె! యనుచుఁ బ్రార్థింప; నామె
చిఱునగవెలర్ప; నట్టులే చేర్తునంచు
నింపుమెంపారఁ బలికియదృశ్యయయ్యె.
మఱునటినిశీథిని నట్లె వెలుఁగుదోఁపఁ
బాండురద్యుతులొలయ నాభాసురాంగి
దర్శనమొసంగి హేమపత్రములఁ బరఁగు
గ్రంథరాజమ్ముఁ జూపఁ దద్గ్రంథమునను
భగవదర్చనమహితులై వఱలుభక్త
వరులనామముల్ గంటి; సత్వరమభక్త
సమితి నాపేరె యగ్రభాగమున మెఱయ
డెందమెనలేని యానందమొందె, నంతఁ
గనులుమిఱుమిట్లుగొల్పు క్రొక్కారుమెఱుఁగు
కాంతులొక్కటఁ బర్వ; నాకాంతులందు
లీనమై యామెయును దిరోధానమందె.
దేవునికి నెల్లగతుల సంతృప్తినించు
పావనంబైన మానవసేవకంటె
సరయఁదగు భక్తిమార్గమెందైనఁ గలదె!

సానుభూతి

దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు

ఎటు వల్కించిన నట్ల పల్కెదవు నీవెల్లప్పుడుం గూడ ను
త్కటహర్షంబును గొల్పి పాలకున కేతాదృగ్బహుదాస్యలం
పటచిత్తంబును గాంచి సోదరులు నీపై ద్వేషభావమ్ముఁ బూ
నుట నైనన్ గమనింపఁ బోవుకద! గంతుల్వైచెదవున్ గీరమా!

చదివెద వేటి కీచదువు సార్థకమా నొకొ! అర్థహీనమై
పొదలెడు నీ ప్రసంగమును బూర్ణముగా విని సంతసంబు నె
మ్మది నెవఁ డందఁగాఁగలఁడు? మంజులగాన రసాభిషేక సం
పద చెలువొందు కోయిలల పాటిదె నీవును, సిగ్గులేదొకో?

భ్రమ జనియింప స్వేచ్ఛ నెడఁ బాసి పరాన్నముల న్భుజించి య
న్యమలినభావలం జడివి యంతటఁబోవక స్వచ్ఛమైన జా
తిమతమ్ములన్ గడంకజలధిన్ బడఁద్రోసితివేల యిట్లు శీ
ర్షము నెగురంగవైచెదవు? చక్కనిదాన నటన్న గర్వమా?

ఒకనాఁడేనియుఁ బూర్వవైభవము నీయూహాప్రపంచంబునన్
బ్రకటంబై కనవచ్చునే? తుదకు దుర్భోగంబు సిద్ధించె నా
కకటా! యంచు విచారముం బడసి స్వేచ్ఛానందసామ్రాజ్యమం
దొకమారేనిఁ జరింప నెంచెదవె యుత్సాహ మింపొందఁగన్ ?

ఎదఁ గారుణ్యము దాల్చి భుక్తియిడు నాకేవేళ, కావేళ సం
పదకున్ గానొనరించె, స్వర్ణమయమౌ పట్టంబిదే కంఠసీ
మఁ దగుల్పంబడె, గద్దెపై నునిచి సమ్మానించెనా పోషకుం;
డిదియే సౌఖ్యముగాఁగ నున్నయది పోనిమ్మందువే కీరమా?

లోటు వహింపఁబోక ద్విజలోకములోఁ దలవంపు లేక స్వే
చ్ఛాటన మాచరింపుచు మహామహు దేవుని గొల్చు జాతికిన్
జేటును గూర్చు దుర్మతుల చేతికళంకిత మైన బిచ్చపుం
గూటికి నెట్లు పాల్పడెనొకో భవదీయమనంబు కీరమా!

తెక్కలు రావు పోవుటకు రేపును మాపిటులే వసింపుచో
నక్కట దీక్షచుండెడి జఠరాగ్నికి బాధ్యత తప్పిపోవు ని

మ్మక్కటి వీడలే వనెదవా? తలవంచి నమస్కరింపు దుర్మ
ప్రాకృతకర్మరీతి నొకపట్టున నీకును స్వేచ్ఛయబ్బునో.

ఊరక సంతసించెదవదో! నను బ్రోచుచునుండెఁగాదె మా
ర్జారభయంబునుండి యని శక్తి హరించినవార లెవ్వరో
కీరమ! మాయఁజేసి పరికింపుము స్వేచ్ఛయె నీకు నున్న నీ
తీరునఁ జేటుచూడఁ గలదే రిపువర్గము నీ మొగమ్మునన్ ?

ఉదయించె లోకమాన్యుండైన సూర్యుండు జగతి నజ్ఞానంబు నమసిపోవ
తన మహత్తరశక్తి దాఁచి మెల్లఁగ లేపుచుండెను గంధవహుండు జనుల
నదె! నిశాకరు మోహమునందలి హాసముతొలఁగి వైవర్ణ్యంబు చెలఁగుచుండె
ముదము సంధిలఁగ మార్మ్రోయుచున్నవి ప్రాభాతమంగళధ్వనులు నవిగొ!
బాతలైపోవుచుండి యీశ్వరునిమహిమ - శారికాదిద్విజంబులు చదువుచుండఁ
జూచి సంతసింపఁగ రాదె? కీరమనుచు - నట్టులార్చెదవేల క్రోధాగ్నియురల ?

పాప మీదాస్యమున కలవాటుపడితి - వెన్నిదినములనుండియో యిప్పు డిట్లు
నిన్ను దూషింపఁగా నేల నీకు మొదట - నిట్టి దురవస్థదెచ్చిన యీశునిసిచి ?

దిగులు పుట్టుచునుండె నీ మొగముగనిన - సానుభూతియె యిట్లు నీదౌనవస్థ
నాడిపోయఁగఁ బురికొల్పె నంతెకాని - ద్వేషభావమ్ము లేదు కోపింపవలదు.

స్నాతక బ్రహ్మచారి

అవ్వారి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు

శ్రీకరంబైనట్టి లోకకళ్యాణంబు కాంక్షనీయము నాకు వల్లభంబు
సచ్చిదానందసాక్షాత్కారసారంబు కాంక్షణీయము నాకు గమ్యపదము
లోకసంగ్రహశుభాలోకకర్మపథంబు సాధనీయము నాకు సమ్మతంబు
సారసారస్వతాచారప్రచారంబు రక్షణీయము నాకు రమ్యతమము
స్వార్థమింక నేమివలయు సర్వార్థసిద్ధి - నిర్మల జ్ఞానదీపికాధర్మమనుచు
పాఠశాలలోనుండి బయలుదేఱు - పావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

అనిలబంధనము ప్రాణాయామములచేత దేహబలంబు వర్ధిల్లఁజేయ
జపతపంబులు మానసము శుద్ధిసేయుచు ప్రతిభాప్రవాహ వైభవముఁ బెంప
గురుపదశుశ్రూషగురుతరశ్రద్ధతో భక్తివిశ్వాసముల్ ప్రబలఁ జేయ
ఆహారనియతి సదాచారనిష్ఠతో సత్త్వసంశుద్ధిని సంతరింప
వాఙ్నియతి వాగ్విశుద్ధి సంపద ఘటింప - వృద్ధిగాంచిన త్రికరణశుద్ధితోడ
గురుకులంబుననుండి వీడ్కోలు వడయుఁ - బావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

భగవన్మయంబు ప్రపంచమం చెఱింగించి పాపదూరునిఁజేయు భక్తితోడ
కరతలామలకంబుగా సత్యమెల్లఁ దెల్పఁగల ఋతంభరప్రజ్ఞతోడ
సద్ధర్మనిష్ఠకై సర్వసన్న్యాసంబు సలుపఁగల్గు విరక్తి శక్తితోడ
సత్కార్య నిర్వాహ సాహసలక్ష్మిని సమకూర్పఁగల మంచి శ్రద్ధతోడ
ఆప్తవాక్యవిశ్వాససంతృప్తితోడ - యోగ్యకాఠిన్యమార్దవయుక్తితోడ
నేఁగుదెంచెడి నాచార్య గృహమునుండి - పావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

భక్తిలేకున్నఁ బ్రపంచమంతయుఁ దనతో సమానం బంచుఁ దోఁచుటెట్లు
జ్ఞానంబులేకున్నఁ గామనాశనముతో స్వార్థపరత్వంబు సమయుటెట్లు
వైరాగ్యసంపద వర్ధిల్లకున్నచో ధర్మరక్షణ చణ త్యాగమెట్లు
శ్రద్ధా సమేత విశ్వాసంబు లేకున్న సత్కార్యసిద్ధి ప్రశాంతియెట్లు
జ్ఞానవైరాగ్యభక్తివిశ్వాసములను - సంతరింపవలయు బ్రహ్మచారులనుచు
గురుకులనివాసమునుమాని యరుగుఁదెంచు - పావనగుణుండు స్నాతకబ్రహ్మచారి.

పాపసంసర్గంబు పరిహారణీయంబు కష్టనివారణకష్టమేల?
ధర్మసంపాదన తప్పనిసరిగాని గొప్పఁదనంబులఁ గోరనేల?
మోక్షైకసిద్ధిని రక్షింపవలెఁగాని మెప్పులకై పడుత్రిప్పలేల?
ఆత్మనుగాంచి యాహ్లాదింపవలెఁగాని దేహవిక్రియకు భీతిల్లనేల?
భగవదారాధనంబు ప్రపంచసేవ - వ్రతముగావలెఁగాని స్వార్థరుచియేల?
అనుచు విద్యాలయమునుండి యరుగుఁదెంచుఁ-బావనుండైన స్నాతకబ్రహ్మచారి.

సంపూర్ణం

3. నాటకము

దేశమా? ప్రాణమా?

ముద్దా విశ్వనాథంగారు

పాత్రల వివరణము

ఆల్ఫ్రెడ్—ఇంగ్లాండు దేశపురాజు.

ఎల్లా—ఆల్ఫ్రెడ్ తాలూకు ఉద్యోగి.

గుబ్బా—ఒక జానపదుఁడు.

గేండలిన్—గుబ్బా భార్య.

రంగము: అథల్నీ ద్వీపము

ఆల్ఫ్రెడ్—ఈ విజనప్రదేశ మెల్ల ఎంత నిశ్చలముగను, నిశ్శబ్దముగను కన్పట్టుచున్నది! నిర్మలోదకప్రవాహము లెంత వినయవిధేయులతో పాఱుచున్నవి! ఇందావరించియున్న దట్టమగు చిట్టిపొదలు శత్రువులకు నన్నుఁ గనఁబడనీయవుగదా! క్రూరులగు 'డేను' లీ నిముషమువఱకీ నిర్జనారణ్యములఁ జొరరైరి. వారికి నన్ను వెంబడింపలేరని నాకు ధైర్యమున్నది. ఇప్పటి మట్టునకు నే సురక్షితుఁడ ననియే నమ్ముచుంటిని.

ఇచట నొకపిట్టయు నగపడకున్నదే! ఆఁకలిచే ప్రాణములు కోల్పోవవలసి వచ్చునేమో! ఓహో! భయములేదు, సన్నని నాటుదారి జాడ తెలియవచ్చుచున్నది. అదిగో, ఆ చెట్లనడుమ కొంచెము పొగకూడఁ జూపట్టుచున్నది. మెల్లగసాగి, ఈఘటకము నక్కడఁ జేర్చెదను.

రంగము: కుటీరము

గేండలిన్ లోపలనుండును—గుబ్బా బయటికి వచ్చును.

ఆ—అయ్యా! నమస్కారము. ఒక్క బీదబాటసారి కించుక ఆతిథ్యమొసంగ నిచ్చగింతురా?

గు—ఓ! ఈరోజులలో లక్షలు, కోట్లును, అతిథులు! మీ రెల్లరను సత్కరించినచో, ఇల్లు నట్టేటఁ గట్టుకొనవలసినదే. సరే, రమ్ము, నాభార్య యేమనునో చూతము! (గేండలిన్నుతో)

ప్రేయసీ! నేఁడు చచ్చి సున్నమైతిని. దినమంతయు కలపకొట్టుటయే; ఒడలు చితుకఁ గొట్టినట్లైనది.

[స్వ]—

పరమేశ్వరా! ఎందుల కొత్తించితివిరా ఈజన్మము, తండ్రీ!

గేం—అదిగో, అశనమునకు తయారు, అయ్యగారు; ఇంకను అమరలేదండి. దానమ్మకడుపు బంగారము గాను! ప్రొద్దుకునుకనేలేదు, అప్పుడే ఆఁకలి పొడుచుకొని వచ్చినదా? కాసంతసేపుండుఁడు. [ప్రక్కకు చూచి]—

మీ కూడ నున్న వా రెవ్వరు?

ఆ—అమ్మా! నే నొక పథికుఁడను. ఆతిథ్యమర్థించి వచ్చితిని.

గేం—(కోపముతో)—

అమ్మకాదు, బామ్మ! అతిథుల నంతమాత్రము నమ్మవలసిన కాలముకాదిది; నమ్మవలసిన యావశ్యకతయును లేదు. పరదేశస్థులు దండెత్తివచ్చి నప్పటినుండియు ఉల్లాసవంతమగు ఈయింగ్లాండు మాఱిపోయినది.

* "జూవెన్నైల్ బడ్జెటు" నుండి.

ఆ—నేను మీకు క్రొత్తవాఁడనుగాని, ఆంగ్లేయ దేశమునకు పరాయివాఁడనుగాను. నేను అసలైన ఆంగ్లేయుఁడను.

గేం—మఱి, పశువులను దొంగిలించి, ఇండ్లు తగులఁబెట్టి, మనుజులను మారణము చేయుచున్నారే, ఆనీచులు—దుష్టడేనులు—వారలను నీవు ద్వేషింతువా?

ఆ—వారిపేరు వినిన నాకు పరమాసహ్యము.

గేం—నిశ్చయముగనే? (గుబ్బావంకకుఁదిరిగి)—

అబ్బే! ఇతఁడు మనఃపూర్తిగఁ జెప్పినట్లు కనఁబడదు.

ఆ—త్రికరణశుద్ధిగఁ జెప్పుచున్నాను. ముమ్మాటికిని వారు నాకు పరమశత్రువులు; నామాటనమ్ము, తల్లీ!

గు—చేతిలో చేయి వేసినఁగాని విశ్వసింపఁజాలను.

ఆ—క్రిందటిసారి జరిగిన యుద్ధములో నేను ఆల్ఫ్రెడ్ గారితో నుంటిని.

గేం—ఆల్ఫ్రెడ్ మహారాజునొద్దనా? పరమేశ్వరుఁడాయనను రక్షించుఁగాక!

గు—మా ఆల్ఫ్రెడ్ భూపాలవతంసముయొక్క గతి యేమైనదో తెలిసినదా?

ఆ—అయినచో, అతఁడు మీకు ప్రేమాస్పదుఁ డన్న మాటయే!

గు— సంశయమా? మాబోఁటి బీదల కెంత భక్తిశ్రద్ధను రాగముండవలెనో, అంతయు మారాజుపై మాకున్నది. "మాప్రభువకు విజయ మగుఁగాక! ఆ క్రూరములైన డేనుతోఁడేళ్లు త్వరలో నంత మొందుదురుగాక! అని మేము భగవంతుని ప్రార్థింపని క్షణము లేదు; కాని, దైవసంకల్పము వేఱుగ నున్నట్లు కాన్పించుచున్నది.

ఆ— ఆల్ఫ్రెడ్‌పై మీకంటె నాకుఁగల ప్రేమానుబంధము మిక్కుటము.

గు— కాని, ఆయననుగుఱించి ఏమియు తెలియలేదా ?

ఆ— భూలోకము వదలెనేమో యను వదంతులు ప్రబలియున్నవి.

గు—ఎంతటి దుష్కాలము ప్రాప్తించినది! ఇంకను ఆజగన్నాటక సూత్రధారుని యనుగ్రహమునకై వేచియుండుట దక్క మనము చేయఁగల దేమున్నది? రమ్ము, మాతోపాటు కొంచెము రొట్టెతిందువుగాని, మిక్కిలి యాఁకలితో నున్నట్లున్నావు, పాపము!

గేం—సరే, మాతోవచ్చి సత్కారముఁ బొందుము. రాజోపచారములు జరుపుదుము.

(భర్తతో)—

ప్రాణేశా! మనము వీని నాదరింప కున్నచో కౌరవాదినరకములఁ బడిపోదుము. సత్కరించుట నాకిష్టముగనే యున్నది, కాని యుదరపోషణమునకై ఈతఁడేల శ్రమపడఁగూడదు? పని చేతనైనవాఁడుగఁ గన్పట్టుచున్నాఁడు; పిక్కవలె నున్నాఁడు.

గు—నిజమే.

(అతనితో)

మిత్రమా! నీ సేవని చేయఁగలవు?

ఆ—మీరు నాకేకార్యము నియమించినను, నెఱవేర్ప సిద్ధముగా నున్నాను. నాపొట్ట నేను స్వయంకృషిచే సంపాదించుకొనుటే నాయభిలాష.

గు—ఈకట్టెలు చక్కఁగ మోపులు కట్టుము, చూతము.

ఆ—నాకలవాటు లేదు. సరిగ కట్టలేనేమోయని సంశయము పొడముచున్నది.

గు—పోనిమ్ము, పశువులసాల కామూల కమ్మ లెగిరిపోయినవి. నేయఁగలవా ?

ఆ—నేఁత చేతఁగాదు, బాబూ!

గేం—బుట్ట లల్లఁగలఁడేమో కనుఁగొనుఁడు. అవసరముగ నున్నవి.

ఆ—ఈ పని మొన్నఁడును నేరిచి యుండలేదు.

గు—సరే, గడ్డి మేటివేయఁగలవా?

ఆ—ఊహుఁ.

గు—ఇదేటి వింతమనుజుఁడు! అంగబలమున్నను, ఏపనియుఁ జేయనేరఁడు. కానిమ్ము, పొయిలో పుల్లలు వేయుట, బల్లలు తుడుచుటయు నైనను చేయఁగాదా?

గే—నేను పాలుపిదుకుకొని వచ్చెదను. ఈ లోపల నీతనిని రొట్టెలు తిరుగవేయుచుండుమని చెప్పుఁడు.

గుం—తిండిసంగతి యింతలో మాట కాదు గనుక, నేను పోయి కొంతసేపు కట్టెలు కొట్టెదను.

గేం—అయ్యో! రొట్టెలు మాడనీయకుము; చప్పచప్పున తిరుగవేయుచుండవలెను.

ఆ—ఆజ్ఞ శిరసావహింతును.

ఆల్ఫ్రెడ్

[స్వ]—

నామట్టున కేమి, ఎటు లయిన నోర్చుకొందును; కాని ప్రాణతుల్యమగు నా ఇంగ్లాండు—అయ్యో! రక్తపాతపీడిత మగుచున్న నా దేశమా!——నీ కొఱకే ఈ హృదయము దుర్భరపరితాపము నందుచున్నది! 'అంబరు'నది మొదలు 'ట్వీడు'వఱకు ఒకటే రక్తప్రవాహము! తుత్తునియలైన నా యోధుల మృతకళేబరములు!—అయ్యయ్యో! నా ప్రియమైన బిడ్డలు చిత్రవధ నొందిరి; మఱికొందఱు చెప్పరాని దూషణములతో ఇండ్లనుండి తఱుమఁబడిరి; పలువిధముల నవమానింపఁబడిరి. ఈశ్వరునిచే కాపరిగ నియమింపఁబడిన నేను— నిస్సహాయుఁడనై, దిక్కులేని నామందను రక్షింపఁజాలక, "కబళింపుఁడు, మ్రింగుఁడు" అని చేతులార శత్రుమృగములనోటి కందించితిని! కరుణాసాగరా! జగద్రక్షకా! ఈ దేశమును డేనుల బారినుండి రక్షించుటకు నే నసమర్థుఁడనైతినేని, విజయిగాఁ బోరుటకు మఱొకశూరుని లేపఁదీయుము. నేను ఊరు పేరులేక ఈ నీచస్థితిలోనే శేషజీవితము గడపుకొందును. ఇంగ్లాండు సుఖముగ నున్నచో, నాకదియే మనశ్శాంతికరము. ఓహోహో! కఱకు దాత లుభయులు నిటు వచ్చుచున్నారు కాఁబోలు!

ప్రవేశము—

గుబ్బా—గేండలిను

గేం—కొంత ఈ కడవ దింపుఁడు. ఈ పాలును రొట్టెయు మిళితముచేసిన నెంతయో రుచిగనుండును!

కాని,—ఇదేమి, దురంతము! రొట్టెలు మాఁడి తగులఁబడినట్టున్నవి; చెప్పులవలె కాలునలుపు గట్టినవి; ఒక్కసారియైనను తిరుగవేసినపాపమునఁ బోలేదు గదర, మొద్దా! శవమువలె దాపరించితివి; ఒడలు కదలుపలేని సోమఁబోతవు!—

ఆ—అమ్మా! నిశ్చయమే, నాది తప్పే; మిక్కిలి వగచుచున్నాను. ఇఁక నీవేమనినను సార్థకము కాదు. నేను చింతానిమగ్నుఁడనై యుంటిని; క్షమింపుము.

గు—సఖీ! యిటురమ్ము. అతనిని మఱేమియు తిట్టవలదు, ఊరకుండుము. ప్రేమరసతరంగములలో విహరించుచున్నదేమో, అతనిమనస్సు! నేను నిన్ను మోహించుచుండిన నాఁటి తీయని తలఁపులు జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి.—

గేం—ఊహూ, జ్ఞప్తిలో నున్నవా?

గు—ఆ! ఎంతకాలమైనది! మాయమ్మ మజ్జిగ చేయుచున్నపుడు—

గేం—సరి, సరి! ఊరకుండుఁడు! మఱియు చిన్నతనము వచ్చుచున్నది. ఈ ప్రసంగము కట్టిపెట్టి భోజనము సంగతి చూడుఁడు.

ఆ—క్షీరము లెంత మధురముగ నున్నవి, తల్లీ! ఓహో! నిశ్చయముగ విందుచేసినావు.

గు—కడుపునిండ భుజింపుము, మిత్రమా!

[గేండలినుతో]—ఈతనికి బస ఎక్కడ ఏర్పాటు చేయుదము?

బుధ లాలనము

చిత్రకారుడు: శ్రీ [illegible], బెజవాడ.

౧. శ్రీ. మంగిపూడి పురుషోత్తమ శర్మగారు (శి) ౨. (ఎ) శ్రీ తూములూరు సత్యనారాయణగారు (శి)
(బి) శ్రీ అధరాపురపు శేషగిరిరావుగారు (శి) (సి) శ్రీ తూములూరి శేషగిరి శర్మగారు (శి) ౩. శ్రీ. మారంపూడి హరిరావుగారు (శి)
౪. శ్రీ దంతులూరు నారాయణరాజుగారు (శి) ౫. శ్రీ గరికిపాటి మల్లావధానిగారు (శి) ౬. శ్రీ మల్లాది యజ్ఞనారాయణగారు (శి)
౭. శ్రీరాములు గుప్తగారు (శి) ౮. (ఎ) శ్రీ వంక మారిశాస్త్రిగారు (శి) ౯. శ్రీ గోపాలకృష్ణయ్యగారు (శి)

౧. శ్రీ యం. వి. గిరిగారు (కీ) ౨. శ్రీ వింజమూరి అనంతాచార్యులుగారు (కీ) ౩. శ్రీ యస్. నాగేశ్వరరావుగారు (కీ)
౪. శ్రీ దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు, బౌద్ధవాఙ్మయబ్రహ్మ (కీ)
౫. శ్రీ వి. రామబ్రహ్మం చౌదరిగారు (కీ) ౬. శ్రీ కావుమాను నరసింహారావుగారు (కీ)

గేం—మీకు తెలియని దేమున్నది? చావడిలో నింకను క్రొత్తగడ్డి యున్నట్లున్నది.

ఆ—[స్వ]—

నాకు రాజభోగములేల? నేనును నా సిపాయీల వలెనే శయనింతును కదా! ఎందఱు యోధులు కటికి నేలపై శాశ్వతముగ పవ్వళించి యున్నారో కదా!

గేం—ఏమా చప్పుడు? గుఱ్ఱపు కదము వలె నున్నది. సంగతి తెలిసికొని రెండు.

ఆ—పాపము శమించుగాక! నన్ను గుఱించి ఈ బీద కుటుంబులు కూడ మడియవలసిన గతి వచ్చినది కాఁబోలును! నేనాయరణ్యములోనే ప్రాణత్యాగము కావించుకొనక పోయితినిగదా!

గేం—దయాసముద్రా! మా వంతునకు వచ్చినవా, కత్తి వ్రేటులు!

గు—అయ్యో! ఇఁక నేమున్నది? సేనలు! సేనలు వచ్చిపడిరి! బాబూ! మమ్ములను చంపకుఁడు!!

ప్రవేశము—ఎల్లా

ఎ—[మోఁకరించి]—

ఓ నా ప్రభూ! నా రాజా! తండ్రీ! నిన్నుఁగన్గొను భాగ్య మబ్బినది; ధన్యుఁడను.

ఆ—[కౌఁగిలించుకొని]—

నా ఎల్లాయే! ధీరుఁడగు నాయెల్లాయేనా!!

ఎ—రాజోత్తమా! శుభసందేశము గొని వచ్చితి. 'కిన్సెల్' కోటలో బంధింపఁబడిన మన సైన్యము గట్టి పట్టుదలతో నీవలఁ బడి, అచ్చటిసేనలను చెండాడినది. భయంకరమూర్తియగు వారి నాయకుఁడు—హుబ్బా—కొనయూపిరితో పడియున్నాఁడు.

ఆ—అట్టిపని సంభావ్యమా! ఇంకను నేను రాజగనుండఁ దగుదునా?

ఎ—ప్రఖ్యాతవీరపురుషుఁడగు వారి నాయకశిఖామణి కూలిపోయినతోడనే వారి సైనికులు దిగులుచెంది చెల్లాచెదరైరి. ఈ తరుణమున మనవారల నడపించుటకై ఎలుగెత్తి నీ నామస్మరణ మొనరించుచున్నారు. ఇదిగో, ఈ యుత్తరములో మిగిలిన వివరము లున్నవి. [ఒక లేఖ నిచ్చును.]

గు—[ప్రక్కను]—

అయ్యో! మనగతి యేమికానున్నదో కద! నీకు నోటిశుద్ధి లేదు. ఎట్లు తూలనాడి వదరితివి!

గేం—ఇఁకేమున్నది? మనకు చావు మూఁడిన దనుట నిశ్చయము. ఇంతకును, ఆయన ప్రభువని కలగంటినా యేమి?

గు—ఈ మాత్రము కనిపట్ట లేక పోయితివి, ఎందుల కూరక ప్రేలుట? ఆయన కేపనియుఁ చేతఁగాకుండుటయే గొప్పవాఁడనుటకు తార్కాణము.

ఆ—[ముందునకువచ్చి]—[స్వ]—

దేవా! ఇదంతయు నీకృపకద! నేఁడెట్టి సువార్త తెలియవచ్చినది! నిస్పృహాదేవత నెలకొనియున్న ఈ విషమపరిస్థితులలో 'ఆశ' యను వెలుఁగు ప్రసాదించితివి!

మిత్రమా!—

తిరిగి నేను సేనలో మెఱయుదునా? ధీరులగు నా యాంగ్లేయులను నడపింతునా? విజయము వడయుదునా? మరల నా మిత్రులు తల లెత్తుదురా?

ఎ—రాజా! నీకువలెనే అడవులలోను, గుహాలలోను, తల దాఁచుకొనుచు, ఇంటింటికిఁ దిరుగవలసివచ్చిన యోధులు పలువు రున్నారు. నీవు సజీవుఁడవై తిరిగి సేనాధిపత్యము వహించితి వనువార్త తెలిసినతక్షణము, అధైర్యము వీడి మరల ముందునకు వచ్చి, నీయాజ్ఞను శిరసావహింతురు.

ఆ—సరే, వారినందఱను కలసికొన మిక్కిలి తహతహపడుచున్నాను. ఈ పట్టుననే నా ప్రజలు కసితీర్చుకొనవలయు, తరుణము మించనీయఁ గూడదు.

గుళ్బ్రా—గేండలిను
(రాజుపాదములపైఁబడి)—

మహాప్రభూ!—

గేం—మాశిరములు ఖండించెదవు కాఁబోలును, ప్రభు వత్సలమా! రాజా! ప్రమాణపూర్వకముగఁ జెప్పుచున్నాను, నీవు మాప్రభువని తెలియనైతిని, తండ్రీ!

గు—అమాయికురాలైన నాభార్యను క్షమింపుఁడు, రాజమౌళీ! పాపము! ఆమెకు నోటితొందర యేకాని, దురుద్దేశము లేదు.

ఆ—సదయహృదయులగు దంపతులారా! క్షమించితిని. క్షమించుటయేకాదు, వందనము లర్పించుచున్నాను. నేను తిరిగి ఇంగ్లాండుదేశపు సింహాసనము నధిష్ఠించు సంతతి యదృష్టమే కల్గుచో, మీరొసంగిన యాతిథ్యమునకు యథోచితముగ మిమ్ముల బహూకరించుటయే నా మొదటికర్తవ్యము. మిమ్ములఁ గాపాడుటకే నే నిప్పుడు పోవుచుంటిని.

విశ్వాసపాత్రుఁడవగు నా ఎల్లా! రమ్ము, ఆయుధపాణివి గమ్ము! మఱొక్కసారి దేనులను డీకొనుటకీయాత్మ తపించుచున్నది. పంచభూతములు సాక్షులుగ నేనిదే శపథముఁ బూనుచున్నాఁడ, వినుము—"నా దేశమునకు శాంతినైన చేకూరవలెను, లేక రణరంగమున నే నసువులనైనఁ బాయవలెను; అంతవఱకు ఈ నా ఖడ్గము ఒఱలోనికిఁ బోదు."

దేవుని మహిమ

విద్వాన్, గరిమెళ్ల సోమన్నగారు, యం. ఏ., యల్. టి.

అక్షయదీప్తుల ననిశము వ్రేలెడి
లక్షలు కోటులు నక్షత్రంబులు
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా!
భావము నవ్విభుపయి నిడి చనుమా.

నేలయు నీరును నిప్పనిలంబును
నింగియు లోనగు నిఖిలజగంబును
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

సర్వప్రాణుల చైతన్యదుఁ డయి
ఉర్విని దనుపుచు నోపెడి సూర్యుఁడు
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

చంద్రునితోడను సరిగా నెగయుచు
సంద్ర మపారము సతతతరంగము
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

చుక్కలఁ జరుగుచుఁ జుట్టుచు భూమిని
చక్కని చంద్రుఁడు చల్లఁగ వెలుఁగుచు
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

పర్వతపంక్తుల వనముల నదులం
బర్వ చరాచరవాసం బగుధర
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

నవరత్నంబులు నానాశిలలును
వివిధస్థలజలవిభవాస్పదములు
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

వేలకుల తృణవృక్షలతాదులు
కాలక్రమమునఁ గాయుచుఁ దనుపుచు
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

కీటమృగాదులు క్రిములుం బక్షులు
కోటిశతంబులు కూటికిఁ దిరుగుచు
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

రేయుంబవళులు ఋతువులు నేండ్లును
సాయంప్రాతస్సంధ్యలు మాఱుచు
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

వృక్షాగ్రంబుల విహరించుచుఁ దమి
పక్షుల కులములు పాడుచు నాడుచు
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

పూవిడ తేనెను పుప్పొడి పుర్వడ
స్థావరజంగమసహావాసంబులు
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

చెట్టున గూఁటిని చెన్నుగఁ దీర్చుచు
పిట్టలు గ్రుడ్డులు పెట్టి పొదుగుచును
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

పక్షులు మింటను పంక్తులు దీర్చుచు
శిక్షగఁ బాఱుచుఁ జెలిమినిఁ జూపుచు
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

నీ రాకసమున నిల్చుచు వానగ
ధారణిఁ గురియుచుఁ దనుపుచు జీవుల
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

అనుదిన మెల్లెడ ప్రాణులు చచ్చుట
గనుచుం స్థిరసంకల్పముఁ గొనుప్రజ
దేవుని మహిమను దెలిపెడిఁ గనుమా! భా.

నరసింహ ప్రాదుర్భావము

మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు

వ. తొల్లి కృతయుగాది నాదిపురుషుండు దైత్యరాజ్యంబునకు యువరాజుగా నియమించిన హిరణ్యకశిపుఁడు తన యన్నయగు హిరణ్యాక్షుని యనంతరము సకలదైత్యసార్వభౌముఁడై యేలుచుఁ దన రాజ్యం బప్రతిహతంబు గావింపఁ దలపోసి యాధిపత్యం బమాత్యుల యందుంచి తపం బాచరింప నుత్సాహంబున బురంబు వెలువడి యొకపుణ్యనదిం జేరి—

పదియు నొకండునౌ లయిదువందలు నేండ్లు నదీజలంబునం
గదలక యుండి యూకమలగర్భునిఁగూరిచి లోక మెల్లఁ బె
ల్లదరఁ దపంబు చేయఁగ మహావ్రతనిష్ఠఁ బితామహుండు స
మ్మద మొదవంగ సర్వసురమండలి పేరిమి వెంబడింపఁగన్.

మదకలహంసఁ బూన్చిన విమానము నెక్కి బిరాన వచ్చి యా
నదికడ డిగ్గి యోదనుజనాయక! నీదు తపంబు నాకు స
మ్మద మొనరించెఁ జాలు నిఁక మాను తపోవ్రతనిష్ఠ, చెప్పు నీ
మదిఁగలకోర్కి యీక్షణము యిచ్చెద నన్న నిశాచరేంద్రుఁడున్.

పరమానందముతో నది-దరికిం జనుదెంచి భక్తితాత్పర్యములం
గరములు శిరమున మోడిచి-పరమేష్ఠికి మ్రొక్కి యిట్లు పల్కె నణఁకువన్.

సురసిద్ధసాధ్యరక్షోనాగగంధర్వమానవాదులచేత మడియకుండ
బహువిధశస్త్రాస్త్రబాణకృపాణాదిపాదపాదుల మృతిఁ బడయకుండ
నార్ష శాపంబుల నార్ద్రశుష్కపదార్థజాతఘాతంబులఁ జావకుండ
స్వర్గాంతరిక్షభూపాతాళముల దినరాత్రిసంధ్యలఁ జావు రాకయుండ
వర మొసంగుము మఱియును బంచభూత-లోకపాలరవీందుసల్లోకశక్తి
నాకుఁ గలుగంగ, రణభూమి నన్నుఁ జేరఁ-బరమదివ్యాస్త్రములు కూర్మివరములిమ్ము.

అని యర్థించిన నిచ్చితి-నని పల్కి విరించి యరిగె హంసవిమానం
బున నిజలోకంబున కా-య్యన, దేవత లంత నజుని కని రిబ్బంగన్.

అంబుజగర్భ! నీ విడినయట్టి వరంబుల వాఁడు మమ్ము లో
కంబుల నెల్ల నుక్కణఁచుఁ గావున వానిని జంపఁగా నుపా
యంబు తలంపు మన్న, నతఁ డో యిది నిక్కము కాని వాఁ డవ
శ్యంబును బొందు నీఫలము నల్పినయట్టితపంబు పేరిమిన్.

మిన్సారరసము

సకలవిధమైన రోగములకు దివ్యామృతమని లోకఖ్యాతి గాంచినది.

లోపలికి, పై పూతలకు చుక్కల పరిమాణముగా నుపయోగించిన నిమిషమాత్రములో అద్భుతగుణ మిచ్చును.

మి న్ సా ర ర స ము

ఒకసీసా యింటివద్ద నుంచుకొనిన వైద్యులను వెతుక నవసరము గనుపింపదు.

జలుబు, దగ్గులు, అన్నిరకముల జ్వరములు, కడుపు నొప్పి, దగ్గు, తలనొప్పి, ఉదరమందు లోపములు, గుండె నొప్పి, పులితేపు, అజీర్ణము, కీళ్లవాతము, ఉష్ణవిరేచనములు మొదలైనవాటికి గుణకారి.

సిసలైనది మాత్రమే

REGISTERED TRADE MARK
MINSARA RASAM

ఈ ట్రేడ్ మార్కు గుర్తు గలది.

ఇతర మందులు పనిచేయనిచోట్ల యిది రామబాణములాగు వర్తించును.

ప్రతి కుటుంబమునకు మిగుల ఆవశ్యకమైనది.

ఒకమారు వాడిన నమ్మకము గలుగును.

ధర సీసా 1-కి రూ 2 లు; పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

కేటలాగు ఉచితము.

అడ్రసు:—

మిన్సార రసం కంపెనీ, లిమిటెడ్,
సేలం (దక్షిణ ఇండియా)

చెన్నపట్టణమునందు గల ముఖ్య వ్యాపారస్థులు:—

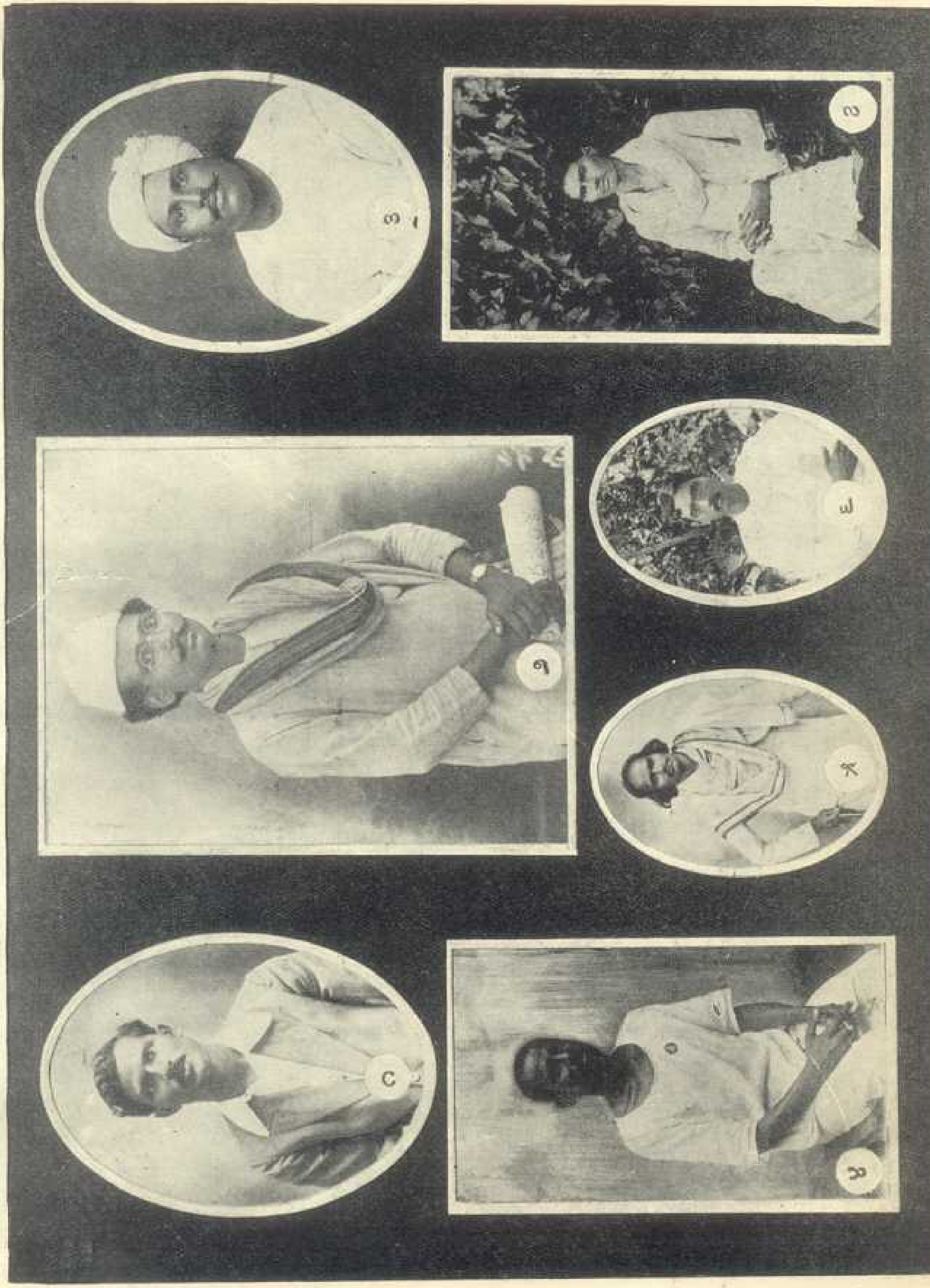
మెసర్సు దాదా & కో., నైనియప్పనాయకన్ వీధి, జి. టి.

మెసర్సు జె. ఎమ్. పెల్, చైనాబజారురోడ్డు. మెసర్సు అప్పా & కో., చైనాబజారు రోడ్డు, మద్రాసు.

అశోకా కంపెనీ, లిమిటెడ్., 31, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

డాక్టర్ యు. రామారావు ఫార్మసి, తంబుచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

Minsara Rasam Company, Limited, Salem. (S. I.)

(౧) ౧. శ్రీ కోలవల్లి లక్ష్మయ్యోపాధ్యాయులుగారు. ౨. శ్రీ వల్లభనేని రామబ్రహ్మం చౌదరిగారు. ౩. శ్రీ కే. వి. సుబ్బారావుగారు.
౪. శ్రీ కోత నాగేంద్రరావుగారు. ౫. శ్రీ అన్నవరపు సుబ్బారావుగారు. ౬. శ్రీ డాక్టరు జి. యస్. శర్మగారు. ౭. శ్రీ మల్లెల శ్రీరామమూర్తిగారు.

(౯) ౧. శ్రీ పొణుకుపాటి వెంకటనాగభూషణంగారు. ౨. శ్రీ కామూరి రామానందచౌదరిగారు. ౩. శ్రీ అన్నె అంజయ్యచౌదరిగారు.
౪. శ్రీ వేమూర్తి లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు. ౫. శ్రీ మకం బాలసుబ్రహ్మణ్యగుప్తగారు. ౬. శ్రీ రాయప్రోలు సత్యనారాయణగారు.

సవరించినతపముఫలం-బవసానము నొందుపిదప నాతని వెన్నుం
డవసానము నొందింపఁగ-నవతారం బెత్తు ననఁగ నమరులు వేడ్కన్.

జలజగర్భుని బొగడుచుఁ జనిరి యిండ్ల-కంత నక్కడ వరలబ్ధి కాత్మ నలరి
కఠినమానసుఁడు హిరణ్యకశిపుఁ డుగ్ర-బాహుదర్పంబు మెఱయంగ బయలుదేఱె.

పుడమిఁ గల్గిన పురంబులఁ గొల్లగొట్టించి పల్లెండ్లఁ జీకించి పల్లియలను
గాల్పించి యాశ్రమగతులైన విప్రులు పచరించుకర్మముల్ పాడుచేసి
పాతాళమున కేగి పాపజేని జయించి యంత నాకపురంబు నాక్రమించి
యమరుల యజ్ఞభాగములను దప్పించి యిప్పించి దనుజుల కింద్రపదవి
నాఁచికొని దైత్యవీరుల నందు నిలిపి-విబుధులను గొట్టి గృహములు వెడలఁగొట్టి
నిజపురంబున కరుదెంచె నిఖిలలోక-విజయభేరీనినాదముల్ మిన్నుముట్ట.

అప్పు డా దైత్యనాయకుఁ డమరులందు-బందెగొనిపోఁగ మిగిలినవారు దేవ
గురుఁడు ముందఱ నడవ వైకుంఠమునకుఁ-బోయి వైకుంఠు దర్శించి మ్రొక్కులిడుచు.

దేవర! నీదుపాదములె దిక్కుగ నమ్మినమాకు నాకమం
దే వెత కల్గఁబో దనుచు నెన్నితి మింతకుఁ గాని సర్వ సౌ
ఖ్యావహమైన యాపురమునందు వసించెడి భాగ్యరేఖలన్
మావదనంబులం దుడిచె మత్తుఁడు దైత్యవిభుండు నేఁటితో.

బోరన నాహిరణ్యకశిపుం డరుదెంచిన దాడిఁ జేడి యే
తీఱున నోర్చి యెట్లు కడతేఱకయుంటిమొ చెప్పఁజాల మ
మ్మారి మసంగిన ట్లతఁడు మాపయి వచ్చుటలోఁ దలంచినన్
గారుణికోత్తమా! యిపుడు కంపము పుట్టెడు మామనంబులన్.

సురభటు లాయుధాళిఁ గొని చుట్టును గావలియుండ దిక్పతుల్
గురుఁడును నీశచీపతియుఁ గొల్వఁగ మంతన మున్నయంత వే
పరుగున వచ్చి యొక్కఁకనిఁ బాదతలంబునఁ దన్ని యాసురే
శ్వరుమెడపట్టి యీడ్చె దనుజప్రభుఁ డయ్యది యాదిగా నటన్.

పాలన లేని దీనులకుఁ బట్టినదుర్గతి పట్టె యిప్పటి
క్వాలకు లష్టకష్టములపాల్పడి దన్యుల కష్టపాటు లిం
కేల వచింప? దేవతల కెల్ల శిరోమణి యాసురేంద్రుఁ డా
పాలసు బారికిం బడినపాటులు నోట వచించునట్టివే?

సురపురి కిట్టిచేటు మును చూడఁగ లే దిఁకఁ జూడఁబోము మ
త్సరమున వచ్చు నయ్యసురదాడికిఁ దాళఁగలేక వేల్పులె
వ్వరికిని వారెవై యమరభావము నెంచక జీవితాశఁ గా
లెరు లయి పాఱిపోయిరి యథాయథలై సుతదారదూరులై.

సురతాపసస్నానశుచులైన మిన్నేటి రేవు లన్నియుఁ జాకిరేవులయ్యె
స్నాతానులిప్తనిష్ఠాగరిష్ఠార్ఘ్యసోపానముల్ చేపలబండలయ్యె
బ్రహ్మవేత్తలకు నావాసంబులగు తీర్థశాలలు గుఱ్ఱాలసాలలయ్యె
నగ్నికుండంబు లాయశ్వంబులకుఁ బెట్టు గుగ్గిళ్ల నుడికించు గుంటలయ్యె
కల్పతరుసుందరానందకందనంద-నంబు దైత్యులచేతుల నల్లియయ్యెఁ
జెప్పెడి దిఁకేమి? సురపురి చెన్ను దొఱఁగి-పాడుపడిపోయినట్లుండెఁ బరమపురుష!

సురవారాంగన లాతని-పరవుడు లై రమరభటులు బానిసలై రీ
శ్వర! యొక్క-నమస్కారము-సురపురి కిందుంచి మమ్ముఁ జూడుము కరుణన్.

వ. అని పలు తెఱంగులఁ గుయ్యిడుచుఁ దమపడినపాట్లెల్ల విన్నవింప నప్పరమాత్ముఁడు నిజకృపాపాంగవీక్షాసుధారసధారల వారి హృదయాగ్నిఁ జల్లార్చి మీ కభయం బొసంగితి నే నిదె బయలువెడలి యామదోన్మత్తుని సకలబలంబులతోఁ బరిమార్చి మీ యభిమతంబు సమకూర్చెద మీరు నాకంబున కరిగి సుఖం బుండుఁ డని వారిం బనిచి—

అరిగి హిమాలయంబునకు నప్పుడ తాను సురారిపొందున
వ్వరములు వేఱు చేయు నదుపాయము నాత్మఁ దలంచి కోటిభా
స్కరశతకోటిపావకులకన్నను మిన్నయి తేజరిల్లు సుం
దరనరసింహరూపమును దాలిచి యాఖలుప్రోలి తెన్నునన్.

పరమోంకారసహాయుఁడై చని పురోభాగంబునం గాంచె నం
బరవీథీవలమానకేతుశిఖరప్రాసాదమేరుక్ష్మా
ధరపాదాయితదుర్గమావరణమధ్యప్రోన్నతాట్టాలకో
పరిసంచారిభటాళిరక్షితము దేవద్వేషిదుర్గం బటన్.

ఆకోటలోపల నర్క-చంద్రోపలభర్మసంఘటితంబు పంచయోజ
నోన్నతంబును శతయోజనవిస్తీర్ణ మధ్యర్ధశతయోజనాయతంబు
కామచారము విశ్వకర్మనిర్మితమును గాంచనద్వారకుడ్యాంచితంబు
కనకరత్నాసందికాస్థిత దేవగంధర్వదానవదైత్యనరగణంబు.

రత్నమయసాలభంజికారంజితంబు-వివిధపుష్పలతాతరువేష్టితంబు
సకలలోకైకరామణీయకపదంబు-నైన యాస్థానమండపం బరసి యందు.

గంధర్వులు విపంచికాశ్రుతి మేళగించినపాట వీనులఁ దనుపుచుండ
నూర్వశీరంభాతిలోత్తమాదులు నృత్యకేళిఁ గన్నులకు హాయి గొలుపుచుండ
బందీకృతామరపంకజనేత్రలు వింజామరంబులు వీచుచుండ
సురయక్షకిన్నరాసురవందిమాగధుల్ సంస్తుతిపాఠముల్ చదువుచుండ
హైమసింహాసనాసీనుఁ డైనయట్టి-కవచకుండలరమణీయగాత్రు దివ్య
రత్నమకుటాభిరాము హిరణ్యకశిపుఁ-గాంచి యాతని మోల సాక్షాత్కరించె.

ముందఱవచ్చి నిల్చిన సమున్నతవక్షము శంఖచంద్రికా
కుందనిభాంగముం జలితకుంచితదీర్ఘసటంబు లైన యా
సుందరనారసింహమును జూచి నిశాచరరాజు నిక్క మే
నెందును జూడలేదు మును పిట్టిమృగం బని విస్మయంపడెన్.

కనుఁగొన శాంతమై నివ్వెఱగప్పిన విస్మయి, లోఁ దలంపఁగా
ననితరవార్యమైన విలయాంతకతేజమునై చెలంగు నా
ఘనవరసింహరూపమును గాంచి సభాసదులైన దైత్యులున్
మనము గలంగ జేనివదనంబులఁ జూడ్కి నిగిడ్చి రత్తఱిన్.

నరసింహాకృతి వచ్చిన-పరమేశ్వరుతత్త్వ మరసి భయసంభ్రమసం
భరితుండై ప్రహ్లాదుఁడు-హిరణ్యకశిపుఁ దండ్రిఁ జూచి యిట్లని పలికెన్.

దనుజవరేణ్యా! నీవు పెడదారిని బోయి విచిత్రజంతుభా
వనఁ గనుచున్న యీ పరమపావనమూర్తి సమస్తదైత్యమ
ర్దనము తలంచి యిట్లు లవతారము నెత్తిన విష్ణుమూర్తి నా
మనమునఁ దట్టుచున్న దనుమానము మానుము నీకుఁ జూపెదన్.

ఈమహనీయరూపమున నెల్ల నదీనదసింధుశైలభూ
వ్యోమరసాతలంబులు తపోధనమానవదానవామర
స్తోమము తారకాగ్నిశశిసూర్యసమీరదిశావితాననా
నామృగపక్షికీటకగణంబులు గానఁగవచ్చుఁ జూడుమీ!

ఎల్లదైత్యులతోఁ గూడి యీవు నిలిచి-నోటఁ గన్పట్టుచున్నావు, నానటిమీఁద
వెలయుచున్నారు శూలియు నలువ యింక-సందియం బేల? సచ్చిదానందుఁ డితఁడు.

[ఆంధ్రభవిష్యపర్వములోనిది.]

సాటిలేని ముద్దు

వెదురుమూడి వెంకటకృష్ణారావు గారు

జాతిముత్యము ముద్దు, వజ్రమణిముద్దు
మల్లెలవి ముద్దు మఱి చందమామ ముద్దు
వసుధ నికసాటిలేని మువ్వంపుముద్దు
శ్రేయసీప్రియుల్ రచియించు తీయముద్దు.

ఏది ప్రేమ?

ఊటుకూరు సత్యనారాయణరావు బహద్దరుగారు, జమీందారు

౧

"మీ కేం తెలుసే? జనకిటాళ్లు. మీకు ప్రేమంటే ఒకటి తెలుసా?"

ముసలమ్మ సణుక్కుంది.

"ఏం తెలియందే యింతకాలము గడిపింది? ఈనాటికి మీరు కలిగి సంఘము, ఆచారాలు మంట్లో గలుపుతున్నారు."

"కాలం గడపటానికేం శే? అది అనంతమైంది. అది మీకోసం గడపలేదు. దాని స్వభావమది. అంతమాత్రం చేత—అయితే మీకా కాలేజీల్లో చదువు......" అని చిరునవ్వుతో యేమో చెప్ప బోతుంది మాధురి.

"ఆ! ఈ చదువు లొచ్చే ముఖ్యంగా యింత చేసినై. ఊరక వుండి యేమిచేస్తావని మీ నాన్న స్కూలులో వేశాడు. అంతవరకును నీ విశంఠవాదా లెక్కడివి? చదువేమోకాని నీయీడుకు నీవు ప్రేమ, గీమ అంటూ అప్పుడే మొదలెట్టావు. నాకెటుకు నేను మీ నాన్న పుట్టేనంతకు మీ తాతయ్యను కన్నెత్తిచూడలేదు. పలకరించ లేదు."

"తాతయ్యా? ఆయన.....చేలు...ఎద్లు..............."

మాధురి కాలికాలి నవ్వటం మొదలెట్టింది. గొంతు సవరించుకొని ఏమో చెప్పబోయి మళ్లీ నవ్వింది.

ముసలమ్మకు కోపం పైకిచివచ్చింది. అయితే చిన్నతనంనుంచి పెంచిన ప్రేమవల్ల ఆప్రసంగా లేమీ లెక్కచేయలేదు. మాధురికి పదిహేనేండ్లు దాటినై. తెనుగులో చాలాపరిచయం సంపాదించింది. ఇంగ్లీషు కూడా తెలుసు. ఆమె మాట్లాడుతూంటే యెంతో విమర్శనా దృష్టి కనుబడుతుంది. న్యాయంముందు సంఘాన్ని, ఆచారాల్ని గమనించదు. ఎప్పుడూ నూతనాభిప్రాయాలు, నూతనమైన మార్గాలు, స్వాతంత్ర్యపిపాస ఆమెను ఆవరించివుంటయి. ఉదయం యేడుగంటలు కొట్టారు. కాఫీ తీసుకుంటేనేకాని సుదర్శనంస్కూలుకు పోడు. అత నిప్పుడు ఇంటర్మీడియేట్ చదువుతున్నాడు. ప్రపంచవ్యవహారాల గొడవ నచ్చిందంటే అవ్వాళ స్కూలుకు సెలవే. ఎదుటివాడు వాటి కష్టసుఖాలు యెంతకాలపు తెలుసుకోవాలని అప్పుడే వస్తయి. శ్యామల్‌ను కమ్మని ఉదయానజే కబురంపాడు. అతడు వస్తాడనే నిరీక్షణలో ఈరోజు కాఫీకి ఆలస్యమైంది.

"అన్నాయి! కాఫీ లేదా?"

మధురంగా లోపల్నుంచి వినపడ్డది. ఆమె మాధురి.

"కొంచె ముండు; శ్యామల్ వస్తాడు, అంతా వక్కసారే" అన్నాడు సుదర్శనం.

శ్యామల్ క్రొత్తగా డాక్టరుప్రాక్టీసు ప్రారంభించాడు, కొంచెం కలిగినవాడు. వివేకంకూడా వుంది. కేవలం ప్రజోపయోగమే ఉద్దేశించి ఈపని చేస్తున్నాడు. ఇచ్చినా, యివ్వకపోయినా బాధలేదు. వీళ్లందరిది ఒకటేవూరు. సుదర్శనమంటే శ్యామల్‌కు చాలా అభిమానం. ఐతే సుదర్శనం సంస్కర్త. అప్పుడప్పుడు వివాదపడే అభ్యాసం వారి కుంది. దాని పర్యవసాన మెట్లా మారినా వారి మిత్రత్వానికిమాత్ర మేంబాధ లేదు.

"డియర్ సుదర్శనం!"

"అదుగో వచ్చాడు. నీకేం అభ్యంతరం? రావచ్చు" అన్నాడు ఆతురతతో సుదర్శనం.

ఒకగదిలో గుండ్రటిబల్ల ఒకటి వేసుంది. దానిచుట్టూ దంతపు పనిచేసిన కుర్చీలు. సిల్కుకర్టెన్ ఒకటి ద్వారమునకు పక్కగా త్రోయబడి వుంది. శ్యామల్ వచ్చాడు లోపలికి.

శ్యా—ఇవ్వాళ సెలవే ననుకుంటా

సు—చదువుల్లో కన్న మిత్రుల్ని కలుసుకోటంలో చాలా వుపయోగం కనపడేనాకు సెలవలే అమూల్యంగా ఉన్నయి.

శ్యా—ఏం కబుర్లు?

'మాట్లాడుదాం' అన్నాడు సుదర్శనం.

మాధురి ఫలహారాలుతెచ్చి బల్లమీద పెట్టింది. కప్పుల్లో కాఫీ ఆరుతోంది.

"మధూ! నువ్వుకూడా కూచో" సుదర్శనం అన్నాడు. అంతా కలిసి ఫలహారాలుచేసి కాఫీ తీసుకుంటున్నారు. డాక్టరుకు సుదర్శ

నంలో కలిగిన యీమార్పు, సంస్కరణాభిలాష చాలా ఆనందం గొలిపినై. సుదర్శనంకోసం వచ్చినప్పుడొకసారి శ్యామల్ మాధురిని చూశాడు. కాని మాట్లాడలేదు. ఆమె చాలా చదువుకుందని, ముద్దుగా గీతాలల్లుతుందని విన్నాడు. కాని అవకాశమే చిక్కలేదు ప్రసంగానికి. లక్ష్మీవిలాసములైన ఆకండ్లు ఏ అవ్యక్తప్రపంచయాత్రో చేస్తున్నట్లు కనబడుతై. ఆముంగురులకు మొహంమీద వ్రాలుతూవుండటమే ఒకఆట. కాఫీ రుచ్యంగానే వుంది. కాని ఎఱ్ఱగా పలచగా వున్న ఆమె పెదవులకు చేదిగా తగుల్తూవుంటె శ్యామల్ హృదయం కొట్టుకుంది. తెల్లవాయిల్కు రవికలోనుండి దీర్ఘములైన ఆమె బాహువుల సౌష్ఠవం, మెరుగు,ఒక్కటా, ఆమెశరీర మంతా గులాబితోటల్లే వుంది. కప్పు క్రిందపెట్టింది. గాజులు చేతుల్లో పడ్డై. ఇట్లేమాట్లాడ్తూవుంటె సుదర్శన మేమన్నా అనుకొంటా డేమోనని బలంగా దృష్టి సుదర్శనంవైపు తిప్పాడు.

సు—శ్యామల్! ఏమని నిన్న సనాతనధర్మసభవారు తీర్మానించారు?

“విధవావివాహాలు నిషేధాలు. అట్లా చేసుకున్నవాళ్లెల్లా సంఘంలోంచి బహిష్కరించా”లని.

“ఇంతేనా?”

“ఇంకా చాలా వున్నై. ముఖ్యవిషయంమాత్ర మిదే.”

మాధురి పెదవులపై మందహాసం తొలుకాడింది. కాని కళ్లల్లో కెంపుజీరలు లేచినై.

“మేంకూడా వినొచ్చా!” అన్నది మాధురి.

శ్యామల్ నవ్వుకండ్లతో “తప్పకుండా” అన్నాడు.

“నీ అభిప్రాయ మేమిటి శ్యామల్?”

“నాఅభిప్రాయమే అడుగతే వాండ్లంతా మనుష్యులు కారంటా. కనక నీకభ్యంతరముంటే చెప్పు. బాగుంటుంది.”

“తొందరపడకు. వాండ్ల తీర్మానానికి కూడా అర్థం వుంటుంది. స్త్రీలోకాన్ని పవిత్రవంతం చేయాలని ఈవిధంగా చేసియుంటారు.”

“బలవంతంగానా?” అన్నది మాధురి ఈర్ష్యతో. శ్యామల్ మాధురివైపు తిరిగి “లేదు, వారిస్వాతంత్ర్యం అట్లా వుపయోగించుకున్నారు.” అన్నాడు.

సు—భర్త గతింపగా నిరాలంబమైన జీవనం, తమ యోగ్యత, శక్తివల్లనే గడుపుకొనుట వారిజాతి గర్వింపదగిన విషయం కాదా?

మాధు—అట్లా అనటానికన్నా పురుషులు తమ వుపయోగం కోసం ఇంత మహాకార్యం చేస్తున్నారంటే వివాదపోతుందేం?

“అది మాకవమానం కాదు!” శ్యామల్ మెల్లగా అన్నాడు.

మాధు—అవమానంకాకుండా అపకారం చేశామనా? అది చాలా దుస్సాధ్యమైన పని.

శ్యామల్—ఈ ఆచారం ఎప్పుడో భీష్ముణ్ణి అంబ చేధించమని తిన్నరోజుల్లో బహుళా పుట్టివుంటుంది. సంఘంలోనుంచి బహిష్కారం కూడానా! దేశకాలముల ననుసరించి నీతిస్వాతంత్ర్యాలు నశించకుండేకొఱకు ఒకసంఘమని, నియమమని పెట్టారు. కాని జాతిపురోవృద్ధి, స్వేచ్ఛ, ఆనందాలు వేరుతో పెకల్చి శాశ్వతదుఃఖాగ్నిలో త్రోల్చటానికి గాదు. ఇట్లాచేయమని కే ప్రత్యేకవ్యక్తులకును రాగిరేకులపైన ఎవ్వరు చెక్కించి యివ్వలేదు.

మాధురి ప్రతిరక్తనాళంలోనుంచి స్వేచ్ఛానందాలు పొంగులేత్తినై. “సనాతనధర్మప్రచారం చాలా తగ్గింది మనదేశంలో. కాని వాండ్లల్లో పట్టుదలమాత్రం తగ్గలేదు. వయస్సుతోకూడా పెరుగుతూంది వాండ్లకు. మధూ! మీ అభిప్రాయాల్లో మీకు విశ్వాస ముండవచ్చు. కానివారినెట్లు తప్పంటావు?” అన్నాడు ఆలోచనతో సుదర్శనం.

శ్యామల్—ఎందుకనకూడదు? వారికి విశ్వాస ముండినావ్వు. ఒకవిషయాన్ని న్యాయానికి వదులైతే సాధారణంగా అందరికీ వొకేరీతి తోస్తుంది.

సు—స్త్రీల వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం అరికట్టడం పాపమనే తోస్తుంది నాకూను. ఆశాన్యతే వారికే వదులైతే బాగుండేది. ఇట్లా బహిష్కారరూపమైన శాసనంచేయడంమాత్రం వారి నిరంకుశత్వం, అనాగరికత వెల్లడిస్తుంది.

‘మధూ!’ అని ముసలమ్మ పిలిచింది.

మాధు—చదువుకోటానిక్కూడా ఒకనిషేధం వుండేది చనక. ఇప్పటికి చాలామంది అమలులో పెట్టుతూనే వున్నారు కొంతమంది పెద్దకుటుంబాలవారు.

సుదర్శనం ఆమాటకు సమ్మతించలేదు. “అది నే నెప్పుడు ఒప్పుకోను” అన్నాడు.

“చదువుకున్న భార్యరావాలని నీకోరిక లే! అందుకోసం నువొప్పుకోవు” అన్నాడు శ్యామల్.

‘మధూ!’ మళ్లీ పిలుపు.

‘ఇదేం గొడవా’అంటూ లేచిపోయింది. పచ్చీస్లు కాళ్లలో తొక్కుంది. శ్యామల్, సుదర్శనం ఏదో మాట్లాడుకున్నారు. ‘ఆఫీసుకు వేళైంది. మళ్లీ సావకాశంగా మాట్లాడుకుందాం. సాయంత్రము పార్కుదగ్గర కలు’అనిచెప్పి శ్యామల్ వెళ్లాడు ఆలోచనతో.

౨

శ్యామల్ వ్యక్తిత్వం, రూపం చూసిందగ్గరనుంచి మాధురికి అతనిపై ఒకవిధమైన ప్రేమ, అభిమానం మొలకెత్తి పెరుగుతున్నయి.

వివాహంయొక్క అర్థం తెలియంది మాధురి పెండ్లిచేసుకోటం పాప మనుకుంది. పెండ్లి అనే పేరుతో లోకంలో చాలా పాపాలు జరుగు తున్నై. వివేకంలేకుండా పెరిగిన పెద్దవాండ్ల చేతుల్లో తర తరాల్నుంచి ఈ మహాయుద్ధమే వివాహవిధిని శాసిస్తోంది. అభి ప్రాయం మంచిదైనా ఆచరణలోని కొచ్చేవరకు చాలా విషమరూపం దాలుస్తోంది. దైన్యమైపోయిన మనజాతిని మాచి ఒక్క అస్త్రమైనా విడిచే సంస్కర్త లేడు. పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతంగల సర్వభూతాల్లో మహావిద్యుచ్ఛక్తిని నాహ్వానించేటందుకు అనుకూలంగా కదులుతున్న ప్రేమయొక్క సూత్రంగా వివాహం నిశ్చయింపబడ్డది. అది రానురాను సంకుచితమై అవసరంకొరకు స్వార్థపరంగా ఉపయోగించుకునేరీతిగా దిగింది. ఈ అభిప్రాయం మాధురిమస్తిష్కంలో కదిలేవరకు 'మానవప్రపంచ మంత కృత్రిమమైపోయింది. ప్రేమలేని యీలోకం పాడుపడ్డది' అని ఒక్క నిశ్వాసం విడిచింది. ఇంతలో ఏదో చప్పుడైంది. క్రింద ఏవో ఏరి తింటూన్న చిన్నపక్షి నకిలీ చెట్టుమీద కెగిరింది. వరుసగా ముడి వేసుకున్న జుట్టు పక్షికాలుతగిలి చంపమీద పడ్డది.

'మీ జీవితమే ధన్యమైంది' దాన్ని మాస్తూ అన్నది. విశ్వవ్యాపక మైన ప్రేమ అప్పు డామె కళ్లల్లో నిండివుంది. శ్యామల్ కు మాధురితో పరిచయం, చనువు ఎక్కువైంది. ఇందుమించుగా యిద్దరి అభిప్రా యాలు ఒక్కటేనని చెప్పాలి. అవకాశం కలిగినప్పుడెల్లా ఒకరినొకరు కలవడం, ఎదోగోష్ఠితో ప్రొద్దులు పుచ్చడం మామూలయింది. అప్పుల్లో వున్న మిత్రు లందరిలో శ్యామలే చాలావివేకం, ఉత్సాహం గలవాడని మాధురినమ్మకం. తరుచు శ్యామల్ ను సందర్శించడం మాధురికి చాలాయిష్టం. ఇలా వివాహంలేకుండా చనువుల్లో తేల్తూవుంటే అప్పుల్లో అందరికీ బాధగానేవుంది. లోకం వక్రిత. పాపం! వాండ్ల క్రూరమైన విమర్శనలకు గురికాకుండా తప్పలేదు. మేరువుకంటే స్థైర్యంతో తన్ను ద్వేషించేవాళ్ళనుగూడా ప్రేమిస్తూ, జీవితమంతా సౌందర్యానందాల నిలయంగా చేసుకుంటూన్నది మాధురి. స్వార్థ పరమై, కామోన్మత్తమై, దురాశాద్వేషయుతమైయున్న లోకదృష్టి ప్రేమస్వరూపాన్ని ఎట్లా మాస్తుంది? నిరాడంబరమును, ప్రేమపూ రితమును నైన హృదయాన్ని మాడాలంటే ఈదృష్టి చాలదు. దివ్య దృష్టి కావాలి.

శ్యామల్ కొన్ని క్రీపరు తీగలుతెచ్చి పెనగ్గా నిలోచ్చేని మాధురి జుట్లో చుట్టాడు. ఆమెదేదో ఆలోచిస్తోంది.

శ్యామల్ తెలియనట్టు ముందుకు వచ్చాడు. "నీ ఆలోచన నాకు తెలుసు. తీగలుచుట్టుకున్న జుట్లో ఏపువ్వు పెట్టుకుందామని కదూ! నేచెప్పనా?"

మాధురి ఆశ్చర్యంతో మందహాసంచేస్తూ మునిగిరుపుకుంది.

మా—ఇట్లా చెయ్యడం తప్పుకాదు?

శ్యా—పూలేమి కురవకుండా వదిలెయ్యడమా?

మా—కోమలంగా పెరిగి అల్లుకుంటూన్న తీగ తెంపి చుట్టితే దానికోథ తగ్గదే?

శ్యా—లేదు. ఎక్కువైంది. అంతకుముందు దాని అందం సహజంగానే వుంది. ఇప్పుడో మేఘాల్లోంచి లతలు ప్రాకులాడుతూన్న ట్టుంది. ఇది విచిత్రమైన ఒక అపూర్వసృష్టి. నీముఖే మేఘశకలంలా వుంది. ప్రేమతో వర్షించి పెంచుకున్న లతాపాశమార్యం చూసి మేఘము ముద్దెట్టుకుంటున్నట్టుంది.

మా—డాక్టరుకు రసవివేకంయూడానా?

శ్యా—మీకవిత్వంలో ఊహించి రసాన్ని రిర్తిస్తారు.

డాక్టరు కొత్తమార్గం కనిపెడదామని కోసిమాస్తున్నాడు.

మాధురి నవ్వు ఆపలేకపోయింది. పెదిమలు దాటిపోయింది నవ్వు. ఆమె సన్ననిచెంపలు కొంచెం కదులాడినై.

"ఓరి వీండ్లబండితనం, ఊహించలేకపోతే కోసి పాడుచేస్తారా? వీండ్ల కొత్తమార్గం ఎవరన్న నేర్చుకుంటారేమో? శ్యామల్! నువ్వీ వృత్తి మాను. బాకేం బావుండేదు.

"నువ్వు చెప్పింలేదువాలనా యింకా. మధూ! నువు నన్ను ప్రేమిస్తున్నావా?"

"నీకు తెలీటం లేదు?"

"నువ్వు చెప్పు"

"నేనెందుకు చెప్పాలి?

శ్యామల్ దీనంగా కూరుకున్నాడు.

"నీవు నన్ను గాఢంగా ప్రేమిస్తే నేను నిన్ను ప్రేమించినట్టు కాదూ శ్యామల్!"

"ఎట్లా, నీ కావుద్దేశమే లేకపోతే?"

"లేకపోతే నాదురదృష్టం. నీకేం లోపం?"

ఈమాటతో శ్యామల్ పూర్తిగా క్రుంగిపోయినాడు. నిరాశ, నిస్పృహా అంతా ఆవరించినై. దీర్ఘ నిశ్వాసం ఒకటివిడిచి లేచాడు.

"శ్యామల్! వెళతావా యేం?" అన్నది మాధురి.

"ఇవ్వాళ చాలా అస్వస్థతగా వుంది యింటాటక్. వెళతా"

మాధురి ఎదురుగావచ్చి రెండుచేతులు భుజంమీద వేసి నిలు చుంది. శ్యామల్ కండ్లల్లో మాస్తోంది.

"కోపం వచ్చిందా?"

"లేదు"

"అప్పుడే యేం పోకపోతే"

"సుదర్శన చేమున్నా అనుకుంటాడు మనం ఇట్లావుంటే" చేతులు తీసింది.

"రేపు వస్తా చదువుకుందాం" అమితమైన ఉత్సాహంతో, ప్రేమతో అన్నది మాధురి.

శ్యామల్ ధైర్యం తెచ్చుకున్నాడు. ఎంతో నిగూఢమై అగాధంగావున్న ఆమె ప్రేమ అర్థమే కావటంలేదు. రెండునిమిషా లాలోచిస్తూ నిలుచున్నాడు."

"నువ్వు రావూ డను ?

"సరే" అన్నది.

3

పార్కులోకి సాయంత్రము చాలామంది వచ్చారు. ఏమో ఆటలు, ప్రసంగాలు; పార్కంతా కోలాహలంగా వుంది. జలయంత్రం చుట్టు కొంతమంది పల్లెవాండ్లు మూగి ఆవిచిత్రం చూశిపోతూన్నారు. ఎవరో వ్రాసుకుంటున్నాడుకవ్రాసు ఒడ్డునూద. నీటి తుంపలో తిరిగే కాగితపు తోటి రెక్కలార్చింది. కాయితాలు తడిసినై. లేచిపోయినాడు. పారసీకపు స్త్రీ అల్లె వుంది ఒక ఆవిడ. మీసాలు కొరుక్కోపోయిన బట్టతల క్రాపింగ జెంటిల్ మెన్ చెవులో ఏమో చెప్తూ లైబ్రరీ కేసి పోతున్నాడు.

ఈగొడ వేమీపట్టలేదు సుదర్శనానికి. ఏదో ఆలోచిస్తూ పత్రిక మీద చూస్తున్నాడు. ఎత్తులపై యెత్తులు వేస్తున్నాడు శ్యామల్.

"నీమాటలు నాకేం అర్థంకావడంలేదు. ఒక ప్రియురా లుంటుంది. ఆమెను గాఢంగా ప్రేమిస్తాము. మనోవాక్కాయాలతో ప్రేమిస్తాము. ఈవృష్టి ఒకప్పుడు మారిపోతే ఏమంటారు?" అన్నాడు సుదర్శనం.

"ఏమంటారు, దాన్నిగూడా ప్రేమే అంటారు"

"కాదు. బుద్ధి వ్యభిచరించిం దంటారు"

"శ్యామల్! ఉండు నే వస్తున్నా" అంటూ మాధురి లైబ్రరీలోనుంచి సుదర్శనం శ్యామల్ మాట్లాడుకునే చోటుకే వచ్చింది. ఆమె తెల్లనిదుస్తులు ధరించుకొనుంది. చేతిలో ఒకపుస్తకం వుంది. అది "ఆర్యుల వివాహాలు-వారి నాగరికత" అనే పుస్తకం.

శ్యా—ఏమో అన్నావు సుదర్శనం ?

సు—బుద్ధి వ్యభిచరించిం దంటారు.

శ్యా—అంటే.

సు—ఒకచోట నిశ్చితమైన ప్రేమ శాశ్వతంగా నుండకుండా ఇంకొకరిపై ప్రసరించటం.

శ్యా—అది స్వభావం

నీ వింకా అర్థమయ్యేట్టు మాట్లాట్టంలేదు. అన్నాయ! నే చెప్తా విను. ప్రేమతత్వం చాలా విశాలమైంది. ఈ విశ్వమంతా ప్రేమమయమే. ఇందు ప్రేమించగూడని వస్తువే లేదు. ప్రేమలో సర్వపాపాలు నశించిపోతై. ఒకదేశము నింకొకదేశము, ఒకజాతి నింకొకజాతి, ఒకవ్యక్తి నింకొకవ్యక్తి, ఒకమనుష్యు డొకజంతువును, ఒకజంతు వొకవృక్షమును, ప్రేమించుతూ ఇట్లా సర్వం ప్రేమయొక్క ఆధారంచేతనే సృష్టివ్యాపారం నిరంతరాయంగా జరుగుతున్నదని తెలుపుతున్నయి. అది ఒక నియమంలో బంధింపబడి వుండేదికాదు. దాని కెవ్వరు అరికట్టలేరు. దాని కత్యంతదృఢతరమైన పక్షములున్నై. కొండగుహల్లోనుంచి, కీమూతబంధురమైన సముద్రగర్భములోనుంచి, ఎంత దాచినా వెకల్చుకొని ప్రేమ స్వేచ్ఛావిహారం చేస్తుంది.

సుద—దానికి నీతితో సంబంధమే లేదా?

మాధు—నీతం టే?

సుదర్శనం తీక్ష్ణంగా చూశాడు. ఇది నానాటికి వృద్ధిఅయితూన్న యౌవనోద్వేగంవల్ల హిందూపావిత్ర్యాన్ని నాశనంచేసే ఆలోచనలు చేస్తున్నది. ప్రేమకు ఈవిరుద్ధవ్యాఖ్యానా లేంటి? చదువుకుంటె మంచిజ్ఞానం వస్తుంది. దేశంయొక్క అభ్యుదయంకోసం కృషిచేస్తుంది అని అనుకొన్నాను. తరువాత తన మనోవాక్కాయాల కర్హుడైన వరుణ్ణి ప్రేమిస్తుం దనుకొన్నాను. స్వాతంత్ర్యం స్త్రీలకిందు కొఅకే వద్దన్నారు వెనక. ఇక చేశేదేముంది? అని విచారించటం మొదలెట్టాడు.

శ్యామల్ ముందుకు వచ్చాడు. 'నేచెప్తా' అన్నది మాధురి. "కొంచెం అభిప్రాయంలో భేదం. జాగ్రత్తగా గమనించు. రాగద్వేషవిరహితమై, సర్వవిశ్వశాంతియే ఆశయంగా వుండే ప్రేమతత్వానికి నీతి యేమిటి? అది అంతా నీతికాదా?"

"మధూ! ఆస్వేచ్ఛ ఇష్టంవచ్చిన ట్లల్లా ఉపయోగించుకునే వాండ్లు ఆయనమాట్లాడిన నీతికి అర్థంచెప్పాలి, నువుకాదు" అన్నాడు శ్యామల్.

గంభీరమైన సుదర్శనం హృదయంలో పెద్దసంక్షోభం ఆరంభమైంది. అగాధమై, అగమ్యమై యున్న మాధురిప్రేమతత్వంలో అతనితల తిరిగిపోయింది. ఆమెమాటలే అతని కర్థంకాలేదు. తా ననుకొన్నరీతిగా మాధురిప్రేమతత్వ మంత సంకుచితమైనది కాదు అని అతనికి తోచింది. సుదర్శనం తనతో పాటు సంఘాన్నిగూడా తయారుచేయా లంటాడు. అందాకా వ్యక్తిముం దంజ వేయగూడదని, దాని వలన ఏమీ కలుగదని అతనిమతం. ఎంతో సంస్కారం కావలెనంటుంది అతని హృదయం. కాని అతని అభిప్రాయాలు అత ననుకొనే మార్పులకేమీసహాయం చెయ్యలేకుండా వున్నయి. అపలది మార్గమున్నా కాదు. ఆలోచనతో సుదర్శనం లేచాడు. "మీ రనే తత్వం న్యాయంగా వున్నట్టు నాహృదయం నచ్చుకోటంలేదు. అయినా, నావిధాన మేంటో తెలపటానికి ప్రయత్నిస్తా" అంటూ పొయిపోయినాడు,

పగలల్లా ఎండవేడిమిచే కాగిపోయిన నేలమీదనుంచి వచ్చే గాలి నీళ్ళకుంటలోపడి చల్లనై అవ్యక్తమైన హిమోదకము మరింత చల్లగా కొట్టింది. లిల్లీ పూలు వికసిస్తున్నాయి. మాధురి ఆపూలు కోసి పోతూంది. మెరుపుగా, గర్వంగా పోతూన్న ఆగమనంలో సమీరుడు అడ్డపడి ముస్తులు అల్లరిచేస్తుంటే శ్యామల్‌కు కోపంవచ్చింది. పార్కులోంచి అంతా వెళ్లిపోయినారు. కొంతదూరంనడిచి మాధురి వెనక్కు చూసింది. శ్యామల్ యథాస్థానంలోనే వున్నాడు.

"వస్తా, అక్కడనే వుండు శ్యామల్ !" అన్నది.

శ్యామల్ పరధ్యానంగా తలయూపాడు. శ్యామల్ ప్రేమలో రాగ మున్నది. అసలు అనురాగంలేంది ప్రేమ యేమిటి? ప్రేమే ప్రధానమైన కామంగూడా ప్రేమలో కలసివుంటుంది. కామంలేకపోతే ప్రేమ అనేదే వుండదు. కోరికలేనివాండ్లు ప్రేమించడ మెందుకు? కనక తప్పకుండా ప్రేమలో కామ ముంది. ప్రేమంటే ఆ మెకింకా అనుభవం లేదు" అనుకుంటూవున్నాడు.

౬

శ్యామల్ యింటిసద్దలేదు. ఆ ప్రాంతాలకతనే ప్రశస్తమైన డాక్టరు. దగ్గరపల్లెలో ఎవరికో చాలా జబ్బుగా ఉందని తీసుకెళ్లారు. తే పుదయానిక్కాని రాడు. ఆయనయిల్లు పెద్దభవనంకాదు. కాని కొద్దిలో చాలాఅందంగా, వీలుగా తయారుచేయించుకొన్నాడు. స్నానానికి, ఆఫీసుకు, చదువుకోటానికి ప్రత్యేకంగా గదులున్నాయి. స్నేహితు లెవరితోనైన మాట్లాట్టానికి, కులాసాగా తిరగటానికి దక్షిణపువైపు వరాండాముందు మంచిది ఆగ్రాప్రాంతాలనుంచి తెప్పించిన క్రోటన్సు, చైనాబాక్సులా, నైట్‌క్వీను, పారిజాతం, అన్నీ వున్నాయి. మధురమైన ప్రకృతిసందేశం రసోపాసకులకే వినిపిస్తుంది.

సుదర్శనం తరచు శ్యామల్ యింటికి వస్తూవుంటాడు. అతని కిష్టము కళలవులు, కళల్లో అతని కేం చదువుకోటం అభ్యాసంలేదు. సూక్ష్మగ్రాహిగనక చదవకున్నా క్లాసుల్లో సరిగ్గా మార్కులు వస్తూనేవుండేవి. శ్యామల్ ఉన్నాడేమోనని తిన్నగా అక్కడికి ప్రయాణమైనాడు. తలుపులు తీసే ఉన్నాయి. ఎవరో దాసి మనిషి పని చూస్తోంది.

"డాక్టరుగారున్నారా ?" అని అడిగాడు.

"లేరు. లోపలికిరా. సుదర్శనమా వచ్చింది" అంటూ కోమల తువ్వాల మడతూన్న విధంగానే లేచి రెండడుగు లేసింది. ఆమె అప్పుడే అభ్యంజనం చేసింది. పసరుపోయిన ఆకండ్లు కొంచెం ఎరుపుగావుండ టంచూస్తే, నిద్రలేక ప్రియుడి బాహువుల్లో గడిపిన పరిక్రాంత సౌందర్యం తొలుకుతూన్నట్టుంది.

"మాధురి రావటంలేదు మాయింటికి?"

"నేవచ్చా కాను?"

"మీ డాక్టరుగారికోసం వచ్చావాయ"

"జబ్బులొచ్చేవాండ్లకు డాక్టరుగాని నాకూ డాక్టరే? సరేగాని, ఎన్నాళ్లిలా తువ్వాలకి?"

"మీవాదాలన్నీ కట్టుబడేలోగా కాకపోతుందా?"

"అయితే అతనవే మాటలకేమైన అర్థముంది? ప్రేమ చంచలమైందే అంటావా?"

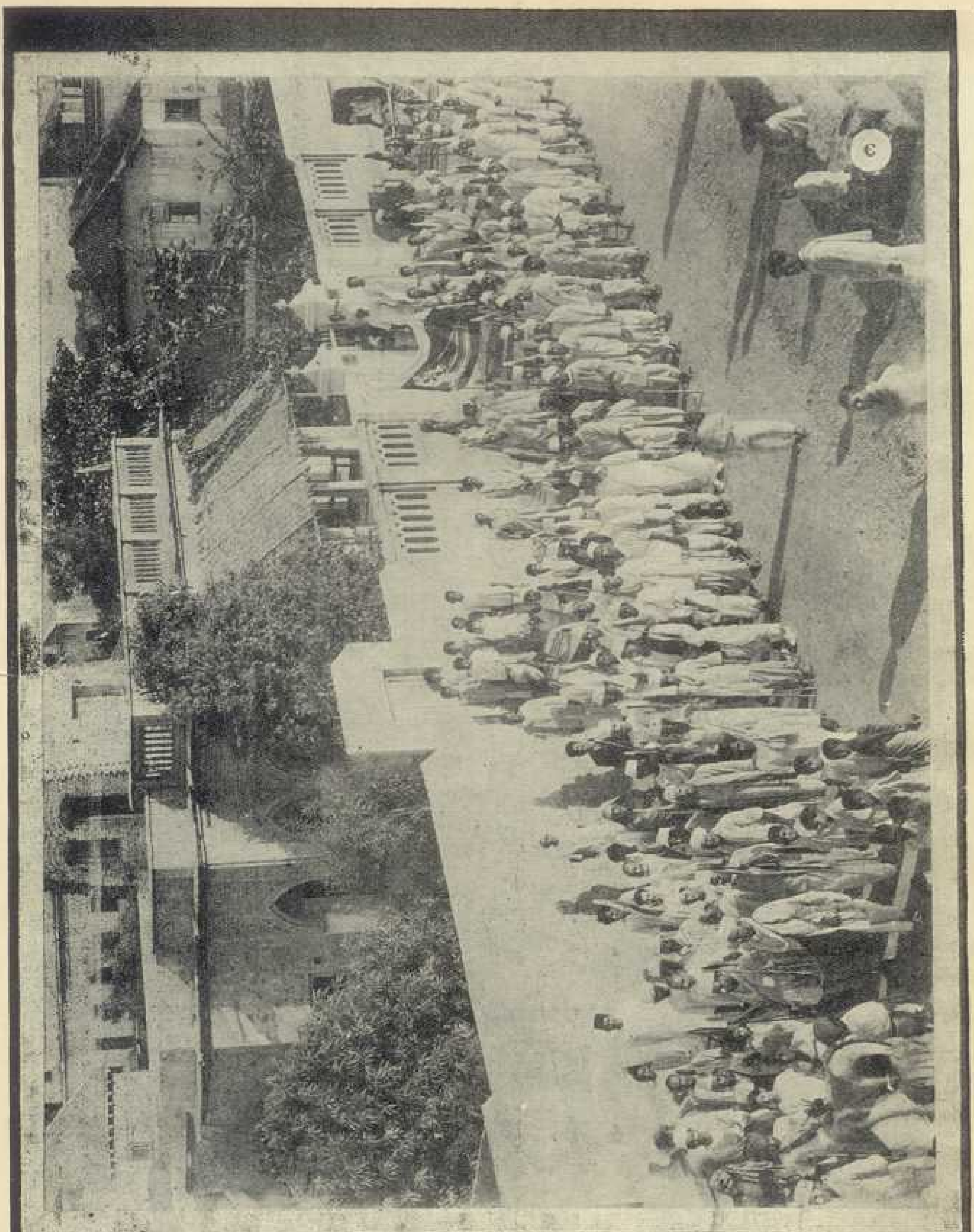
"వారు పురుషులు, స్వతంత్రులు"

"కోమలా! నువ్వు పూర్వకాలందానివి. నీకేం తెలియదు. ప్రస్తుత స్థితినిబట్టి మార్పు అవసరమైనా, సంఘాన్నే వేరుతో పెకిలించే అభిప్రాయాల్లో న్యాయంలేదు. అది క్రమంగా రావాలి."

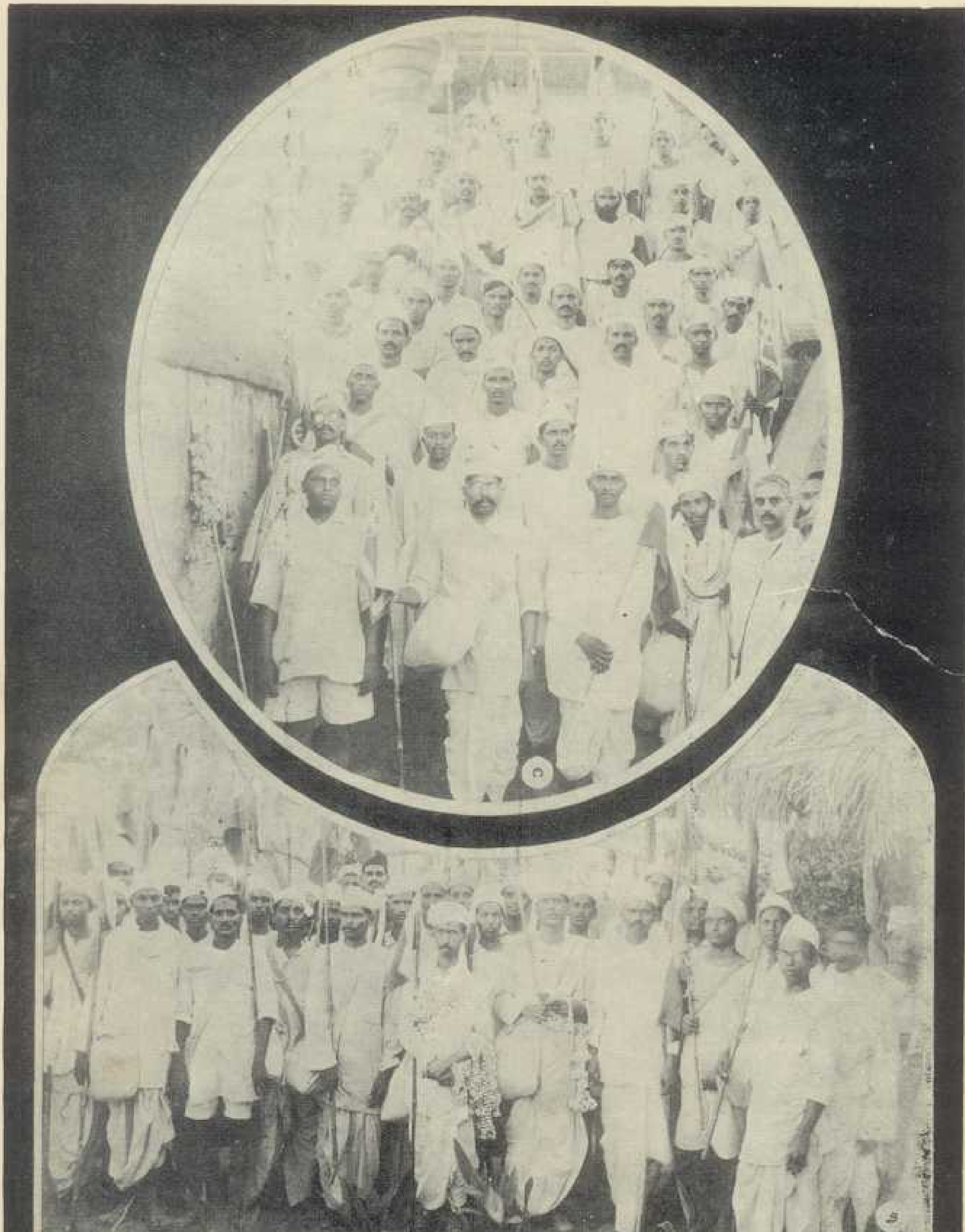
సుదర్శనం కోమలను డాక్టరుకన్నా ఎక్కువగా ప్రేమిస్తున్నాడు. కోమల ప్రవర్తన, మాటలు అన్నీ అతని కిష్టం. ఎక్కువ అంత లావుకాకున్నా, సమున్నతమైన ఆకారం, కొంచెం చామనచాయ రంగు, ఆకండ్లు, పెంపులు, ఆమె ఆరోగ్యాన్ని తెలుపుతున్నై. భారమైన ఆ మెజుట్టు, మెరిసే కండ్లు, సాత్విక తేజస్సు అతనికి చాలా యిష్టం. శాంతగంభీరమైన ఆ మెవక్షస్థలముపైన అతని హృదయము మెన్నిసార్లో కలలు కన్నది. మాదులోంచి బల్లి నకిలీ ఆ మెభుజంమీద దూకింది. తువ్వాల అక్కడ పడేసి లేచింది. తొందరగాపోయి సుదర్శనం దాన్ని దులిపాడు. బల్లి క్రిందపడి పరుగెత్తిపోయింది. కోమల సుదర్శనంవైపు తీక్ష్ణంగా చూసింది. ఆకళ్లల్లో లజ్జానుభావాలు పొంగులెత్తినై. అక్కడనుంచిలేచి యింట్లోకి పోయింది. సుదర్శనం భయావేశంతో కంపించిపోయినాడు. ఏమీ మాట్లాడలేదు. ఒక అడుగుకూడా ముందుకువేయలేదు. మెల్లగాలేచి వరాండాదాటి యింటికి బయలుదేరాడు.

"ఆమె యిట్లా చూస్తుందా? ఆవేశాలంత క్రూరంగా మారిన దేం? కరుణామోహనంగావుండే ఆకళ్లల్లో ఎంతగాంభీర్యం నిండుకొంది? సుదర్శనంజీవితం యికవ్యర్థకాలమైందేనా? సౌఖ్యమే లేదా? ఆశావిశాలమైన యీహృదయం విస్మృతిపథంలో పడిపోయింది. సరే, ఈసంగతి ఆమె శ్యామల్‌తో చెప్తుందేమో! ఎంతో చనువుగా తిరుగుతూవున్న నేను మిత్రుడికి ఎంతద్రోహం చేశాను? ఎంత మిత్రుణ్ణైనా శ్యామల్ నన్ను క్షమిస్తాడా? నిరాశావాతుణ్ణై పోటమే కాకుండా అంతులేని అవమానంతో నశించిపోవాలి సొచ్చింది. నాప్రవర్తనాన్ని గురించి ఎంతో తృప్తి వహించే మాధురి ఏమనుకుంటుంది?" ఇట్లా వితర్కించుకుంటూ సుదర్శనం తనమాల్లో రెండో అంతస్థుమీద గదిలో ఘోరంగా ఊపిరివిడుస్తున్నాడు. బళ్లంతా వేడెక్కింది.

మర్నాడు ఉదయానికి డాక్టరు యింటికి వచ్చాడు. ముందుగా వస్తున్నానని శ్యామల్ మనిషిని పంపాడు. కోమల వంటచేసుకొని

పడమటి కృష్ణాజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము - బెజవాడ
౧. నాయకుడు: శ్రీ అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావుగారు.

పడమటి కృష్ణాజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహదళము

౧. మొదటిదళము బెజవాడనుండి బయలుదేరుట. నాయకుడు: శ్రీ గంపలగూడెం కుమారరాజాగారు.

౨. రెండవదళము బెజవాడనుండి బందరుకు బయలుదేరుట. నాయకుడు: శ్రీ డాక్టరు వి. హనుమంతరావుగారు.

సిద్ధంగా వుంది. శ్యామల్ భోజనంచేస్తూ—, "మాధురి, సుదర్శనం ఊళ్లోనే వున్నారా?" అన్నాడు. "ఉన్నా"రన్నది కోమల. సుదర్శనంమాట మళ్లీ జ్ఞాపక మొచ్చింది కోమలకు. కళ్లలో నీళ్లు తిరిగినై. 'నేను చాలాఘోరంగా అత న్నాదరించాను. బల్లిపాటుకు నేను భయపడుతుంటే దులిపాడు. అది వక పెద్దతప్పా? ఇంట్లో కళ్లి మళ్లీ వచ్చేవరకు అత నక్కడ లేడు. నన్నెట్లా అర్థంచేశాడో! అతని మాధురికి కాదు; నాకు సోదరుడు. అటువంటి చనవుతో యిన్నాళ్లనుంచి మాయింటికొచ్చేవాణ్ణి ఎన్నటికి తిరిగిమాడరానంత అన్యాయంగా ప్రవర్తించాను.' తాను చేసిన అన్యాయాన్ని గురించి చాలా పశ్చాత్తాపపడుతోందికోమల. ఎట్లాగైనా అతన్ని ప్రసన్నంచేసుకోవాలి. తన అపరాధం మరచిపొమ్మని కోరాలె. ఈసంగతి భర్తతో ఏమనిచెప్తుంది? అట్లా చెప్పొచ్చునా? ఈ మనోభారం, వ్యాకులత ఎట్లా తీరుతుంది? పదిరోజు లైంది. సుదర్శనం రావటమే లేదు శ్యామల్ యింటివైపు. ఇంటర్ మీడియేటు పరీక్ష దగ్గరికొచ్చింది. వంట్లో ఏమీ స్వాస్థ్యం లేదు. పుస్తకాల మీదికి దృష్టే పారించటం లేదు. కోమల భర్త వ్రాసుకొంటూంటే వెళ్లి దగ్గర నిల్చుంది ఏదో చెప్పాలని.

శ్యా—అవతలికి పో.

కో—ఇదేమిటి ఇవ్వాళ?

శ్యా—ఏమీ లేదు, కొంచెం మాగిరా.

కో—మీయిష్టం వచ్చినప్పుడా?

శ్యా—(విసుగుతో) ఔను.

కో—(మందహాసముచేస్తూ) ఎందాక?

శ్యా—నాక్కా. చెపుతుంటే.

కో—ఇదేదో కొత్తపద్ధతిలా వుంది—ఆకేసు నయంలే?

శ్యామల్ కాగితం బల్లమీద పారేసి విసుగుతో "నువ్వు పోయి వయంచెయ్యి"అన్నాడు.

"బాగానే వుంది"అని నవ్వుతో కోమల యింట్లోకి పోయింది. ఏదో వుత్తరం వ్రాసి మడచి కవర్లో పెట్టి బంట్రోతునుపిలిచి మాధురి కిచ్చి రమ్మని పంపాడు. తానుగూడా లోపలికి పోయినాడు. దక్షిణపు వరాండాలో సుదర్శనంకూచున్నచోటనే కూచోని, కోమల అతని చదువు, ప్రవర్తన, తలుచుకొని తన అవివేకాన్ని నిందించుకుంటూ విచారపడుతూన్నది. కోమల ముగ్ధ. తనజీవితంలో ఎన్నడు శ్యామల్ తప్ప ఇతరవ్యక్తిని ప్రేమించ లేదు. చిన్నతనంనుంచి శ్యామల్ తో ఆడుకొని, ఒకచోట తిని పెరిగింది. శ్యామల్ తల్లి మేనకోడలని, తల్లి లేనిదని తన యింట్లోనే వుంచుకొని కొడుక్కన్నా యెక్కువ గారాబంగా పెంచింది. ఆమెవున్నన్నాళ్లు అది అత్తవారిల్లనే స్పృహే లేకుండా తిరిగింది. కోమల భర్తగూడా చాలా అనురాగంగా కోరిన దెల్లా తెస్తూ క్రమంగా శాస్త్రకోవిదుడయి మంచిపలుకుబడి, వివేకం సంపాదించి, కోమలను చాలా గౌరవంగా, ప్రాణతుల్యంగా చూస్తూవుండేవాడు. శ్యామలునితల్లి పోయిన మార్చినెలలో కాలంచేసింది. అప్పటినుంచి కోమలయే యింటివ్యవహారాలన్నీ తానే స్వయంగా చూసుకుంటూ జాగ్రత్తగా భర్తయే దైవంగా నడుచుకుంటూన్నది.

ప్రేమ చంచలమైంది కాదని, ఒకచోట నిశ్చితమై ఏకాగ్రమై వచ్చు వది క్రమంగా వృద్ధిపొందుతుంది గాని శాశ్వతమై, క్షణికమై మెరిపించే తాత్కాలికభౌతిక నాట్యం ప్రేమను చలింపచేయలేదని ఆమె నమ్మకం. ఎందరో నవమన్మథాకారులు, విజ్ఞానవంతులు, ఆమె దృష్టిలో సోదరులుగా మన్నింపబడ్డారు. అట్టి వారిని చూచినప్పుడల్లా భర్తమీద ప్రేమ, భక్తి, మరింత ఉద్రేకితమయ్యేవి. ఎందుకంటె ప్రపంచములోని అద్భుతత్వమంతా అతనిలో ఉపాసిస్తున్నది. శ్యామల్ ఇంతలోకే వచ్చాడు. కోమల లేచినిలుచుంది. నిమ్మానిశ్చలమైన ఆమెశరీరంకేసి చూస్తున్నాడు. ఆమె యేంమాట్లాడ్లేదు. శ్యామల్ గూడా మాట్లాడవద్దనే అనుకున్నాడు. అయితేనిమిషం అయ్యేటప్పటికి ఆగలేక పోయినాడు. ఏసమయంలో ఎట్లా ప్రేమించాలో శ్యామల్ కు బాగా తెలుసు. అందులో కోమల తన ఆబాల్య కృతజ్ఞతకు పాత్రమైన ప్రవర్తన గలది. తన్ను మహాభోగివిగా చేసిన విధేయురాలు. ఆమె యేస్థితిలోవున్నా శ్యామల్ కు ప్రేమార్హురాలే.

శ్యా—ఏంవచ్చా విందాక?

కో—పనిలేక.

శ్యా—అనుకుంటే యింతే.

కో—అసలు మీకు ప్రేమ తెలీదు.

శ్యా—ఓహో! నీక్కూడా యీప్రేమతత్వంబోధన ఆవేశించింది? ఏదో రాసుకుంటూంటె ఆమాట లేంటి?

కో—ఏదో చెప్దామని వస్తే 'అవతలికిపో' అనొచ్చు.

శ్యామల్ బలిష్ఠంగావున్న ఆమె బాహువుదగ్గర కరస్పృంచి "చెప్పుమా చంపక" అన్నాడు.

కోమల భర్త కళ్లల్లోకి చూస్తూ

"సుదర్శనం సుస్తీగావున్నాట్ట. తెలిసిందా?" అన్నది.

శ్యా—ఇవ్వాళ నేగా రావటం. వెళదా మనుకొన్నా. వెళ్లలేదు.

కో—అతనికి పరీక్షలు దగ్గరకొచ్చినై పాపం!

"ఇదేనా నువుచెపుతానని వచ్చింది?" అన్నాడు శ్యామల్.

"ఇల్లి మాసి నుంచిచ్చిరండి"

శ్యామల్ కండ్లల్లో రేఖలు ఎర్రనయినై. 'ఈమె యిట్లాచెప్తుందేం? తనకేం సంబంధం' అని కోపంతో లేచిపోయినాడు.

౫

అప్పుడే వానకురిసి వెలిసింది. పొగడచెట్టు క్రిందుగా పోయే వాగు జాలులో ఇందాకా పొంగవారిన ప్రవాహం ఆగిపోయింది. అది తొలకరించిన మొదటివాన. తెల్లని ఆ ఇసుక అంతా, జాలులో తరం గాలు చిత్రించినట్టుంది. భూమిలోనుంచి బయలుదేరే కమ్మనివాసనలో వానదెబ్బకు రాలిపోయిన గులాబీరేకుల్లోంచి లేచే మాధుర్యం ప్రకృతి గాంభీర్యం ప్రస్ఫుటంచేసింది. మెల్లగా గాలివీచినప్పుడల్లా ఆకాశంలోనుంచి బిందువులు రాలుతున్నాయి. ఆకాశం నెమ్మదిగా ఉరిమింది. కాని అది వానకోసం కాదు. శ్యాములుడు నిశ్వాసంతో ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచాడు. "మధూ! మనోహరమైన ఈదృశ్యం వర్షంవల్ల ఎంత బీభత్సమైంది. పాపం ప్రయాసపడిరావుగాదా!" అనుకుంటూ లేచాడు. మేఘాలన్నీ విడిపోయినై. ఒక్క మేఘశకలంమాత్రం అంతులేకుండా పరుగెత్తుతోంది. జాబిల్లి పరుగెత్తిపోయ్యే మేఘం లోంచి తొంగిచూశాడు. వనమంతా ఆనందమయమై పోయింది. చెట్ల మీద నీటిబిందువులపైన వెన్నెలకాంతిపడి వనమంతా ముత్యాలతో రణాలుగట్టి యలంకరించినట్లైంది.

ఎవరో తొట్రుపాటుతో వస్తున్నారు. ఆమెచీరంతా తడిసింది పాపం! తలపైని నీలపు ముసుగు. ఆముఖంమీద చంద్రకిరణాలు ప్రసరిస్తూవుంటే కండ్లు తళతళ మెరిసినై. ఆమెమొహంమీద సన్ననినీటి బొట్లు అక్కడక్కడ యింకా ఆరనేలేదు. తల అంతగా చెదర లేదు. కాని ముంగురులు కొన్ని వానకు తడిసి అతుక్కుంటే గాలికి కొన్ని లేచి కొట్టుకొంటున్నవి.

బలిష్ఠమై మెరిసే ఆమెశరీరసౌష్ఠవం ప్రకృతిశోభను మరపించింది. శ్యామల్ పొగడచెట్టు క్రిందికొచ్చేసరికి ఆమె వెనక్కా లని పోయింది. అనుక్షణం నిరీక్షించే శ్యామల్‌కు మాధురి వచ్చిందేమోనని పించింది. వెనక్కు తిరిగాడు. హృదయం పొంగివచ్చింది.

పొగడచెట్టునుంచి పూలు రాలినై. "మధూ! మధూ! నాకొరకెంత బాధ!" అన్నాడు.

"నీకొఱకుగాదు, అందరికోసం" అన్నది. కండ్ల వెంట జలజలా నీళ్లు కారినై.

శ్యామల్ ఉద్వేగంతో మాధురిని దగ్గరకు తీసుకొని "అయ్యో! బట్టలన్నీ తడిసినై. ఏమిటి అట్లా అయావు?" అని ఆశ్చర్యంగా ప్రశ్నించాడు.

మాధురి వస్తుందనే ఆహోట్లో డాబాక్రింద రెండుపక్కలు సిద్ధంచేయించాడు. రెండువేపుల కిటికీల్లోంచి చల్లటిగాలి వీస్తోంది. ఆహోట్లో అప్పుడప్పుడు సమావేశం అవుతూ, ఇష్టాగోష్టిగా పొద్దుపుచ్చుకుంటూ, చదువుకుంటూ ఉంటారు. వాండ్ల బట్టలు, పుస్తకాలు అన్నీ ఆహోటలో పక్కనే వుంటాయి.

మాధురితండ్రి తహసీల్‌దారుపనిలో వుండేటప్పు డీకోట చవుకగా అమ్మకానికొస్తే తీసుకున్నాడు. ఆయన దానిమీద ఆదాయంకూడా తీసేవాడు. కాని సుదర్శనం అవ్యవహారాలు చూస్తున్న దగ్గరనుంచి ఆదాయంకోసం పెనగులాడక అంతా మాధురివిలాసం కోసమే దాన్ని వదిలేశాడు.

శ్యా—ముందు లోపలికెళ్లి బట్టలేసుకో, మాట్లాడుదాం.

మాధురిలోపలికి పోయి బట్టలు వేసుకుంది. తెల్లని చీర, జరీపని చేసిన వదులైన చైనా సిల్కు రవిక. మాలతీపూలు జారిపోతూన్నాయి ఆజుట్లోంచి. ఆమె బయటికి వచ్చింది.

"సుదర్శన మేమన్నా అన్నాడా?"

ఆమె మాట్లాడ్లేదు. నిశ్వాసభారంచేత సుందరమైన ఆమె వక్షస్థలం కంపించిపోయింది.

శ్యా—ఏం చెప్పు. నాతోచెప్పటానికేం అభ్యంతరం? నేనులేనటోటి అనుగా.

మా—మా అన్నయ్య యింత క్రూరుడని నాకు తెలియదు.

"సుదర్శనమా?" అని తనమంచం దగ్గర కీడ్చుకున్నాడు శ్యామల్.

మా—నా ప్రవర్తన మరని కర్థమే కాలేదు. నన్ను చాలా అనుమానంగా చూస్తున్నాడు. నావల్ల తనకు సంఘంలో చాలా అవమానంగా వుందిట.

శ్యా—సంఘం? సంఘం న్యాయాన్నే విమర్శిస్తుందా? సంఘం నిజంగా గుడ్డిది. ఏనాడో అవసరపడి నిర్మించుకొన్న తత్వం ఈనాడు నడిపించక దేశమంతా పాడయిపోతున్నా, ఆచారంకొరకు వ్యక్తులను, ఏకమ్మొత్తంగా జాతినంతా నిర్వీర్యంచేస్తున్నది సంఘం. ఆయన సంస్కారప్రియుడుగా మరి.!

మా—ఇంతకాలం పెండ్లిలేకుండా వుండటం ఏమిటని మా ముసలమ్మ ఒకటే గోల. అన్నయ్యకుగూడా నామీద కేదో భావం కలిగింది. ఇంట్లోవుండటం చాలా కష్టముగా వుంది.

శ్యా—నీకుమాత్రం ఎందుకు స్వాతంత్ర్యంలేదు యింట్లో వుండటానికి? నీకేం కష్టం? నాదగ్గర కొచ్చేయి. నిన్ను కళ్లలో పెట్టి పూజించుకుంటాను.

మాధురి ఏదో ఆలోచనతో చూస్తోంది. శ్యామల్ ఆమె హృదయావేగం మాన్పటానికి యత్నిస్తున్నాడు. వివాహం స్త్రీ నిర్బంధంగా ఎందుకు చేసుకోవాలో మాధురికి అర్థంకాలేదు. వివాహం చేసుకోని వాళ్లంతా నీతిబాహ్యులేనా? పెండ్లి పేరుతో జరిగే ఘోరాలు సామాన్యంగా పెట్టుకుంటే ఇది ఎంత పవిత్రమైందో లోకానికి తెలీదు. వివాహం ఒకబంధంగా ప్రేమగనుక్కు సంకుచితరూపం గానవచ్చు.

ప్రపంచాన్నంతా ప్రేమించటం నేర్చుకున్న వాళ్ళకు తెలీదు. ఒకరినొకరు ప్రేమించుకోటంతోటే వారిబాధ్యతలు తీరిపోతై. మిగతా లోకమంతా వారి ఆదరణకు పాత్రం కాదు. సర్వం ద్వేషమయంగానే తోస్తుంది. ఇట్లాంటి ఆదర్శంతో జరిగే పెండ్లిండ్ల వల్ల లోకానికేం ప్రయోజనముంది? అందుకు అభిప్రాయ భేదాలు, అన్యోన్య అనుమానం ప్రబలి ఒకరిపైనొకరు పశుత్వంగా సంచరించటం, ఇంత అన్యాయం, అవినీతి పెరిగిపోయినై. ఇంకా సంఘాన్ని పట్టుకొని ప్రేలాడాలంటే వివేకంగల ఏపురుషుడు, ఏస్త్రీ ఒప్పుకోవరు? మాధురికి పదహారేండ్లు వచ్చినయి. ఏకాగ్రమైన ప్రవర్తన గలది. మానవుడు లోకంలో జీవించియుండాలంటే ప్రేమించటమే నేర్చుకోవాలి. శరీరంలోని అన్నికోశముల్లోంచి ద్వేషం నశించిపోవాలి. ఆ ప్రేమ సృష్టిలో విద్యుత్ప్రవాహంలాగు అనుక్షణం కదులుతోంది. అన్నిభూతాల్లోకన్నా మానవుడు వివేకంగలవాడు గనుకనే దాని సరియైన స్వరూపం చూస్తాడు. ఆమహోన్నత్యం లోకానికి చూపిస్తాడు. ఇట్లా సమత్వంగ్రహించి ఉపాసించటానికి సంఘంవల్ల విరోధం కలుగుతే, అవలీలగా సంఘాన్ని త్రోసివేసి వ్యక్తిత్వం వంజ జేసుకోవచ్చు. ఇది మాధురిమతం.

శ్యా—మధూ! ఏమి ఆలోచిస్తున్నావు?

“నీ తలపే” అని లేచింది. వెంటనే శ్యామల్ బయలుదేరాడు. ఆమెతో కొంతో ఆనందంగా గడపాలనుకున్నాడు. పాపం మాధురి మనస్సేమీ ప్రశాంతంగా లేదు.

పున్నాగంశాఖలు క్రిందికి వాలి ఉన్నయి. ఒకశాఖమీద చేయివేసుకుని చంద్రుడికేసి ఊరికె చూస్తూనిల్చుంది. శ్యామల్ ఎదురుగా నిలొచ్చుని భుజంమీద చెయివేసి, “నీవు వెళ్లొద్దిప్పుడు, ఇంతవిచారంతో” అన్నాడు. మధుముఖంలోని, కళ్ళల్లోని అమృతమంతా తాగుతూన్నట్లున్నయి శ్యామల్ నేత్రాలు. ఆమె ఏం మాట్లాడలేదు. గాలికి తలమీదముంగురులు లేచిపోయింది. శ్యామల్ సర్దుతూ-

“నాసేవ నీకిష్టంలేదుకదూ!” అని అన్నాడు.

మధు బొమలు ముడిపడ్డయి. తిన్నగా అతనికేసి చూసింది. “నువ్వు నాకెందుకు సేవచెయ్యాలి శ్యామల్, నీవిన్ని చేసుల్లోటి? నేకొప్పుకుంటావా కి?”

క్రమంగా మాధురి తన ఆలోచనలన్నీ మనస్సుతో నేసింది ఏదో సమాధానం చెప్పి.

శ్యా—నీ వట్లా వుంటావుగాని క్షణం నిన్ను చూడక పోయినా బతికలేను.

మా—అయ్యో! నావల్ల ఎంతబాధ నీకు?

మాధురి అతనిచెంపలు దయతో నిమిరింది.

“నామీద ఎందుకింత ప్రేమ నీకు?”

శ్యామల్ ఏంమాట్లాడకుండా తల వంచుకున్నాడు.

శ్యా—ఎందుకంటే—నీవు మాధురివి గనుక.

మా—నిజంగా?

శ్యా—నీవు నాదానివి కావాలని, నీ అమృతమయమైన కళ్లు ఎప్పుడూ చూస్తూ వుండాలనీ నా ఆకాంక్ష.

మా—అది ఎట్లా సిద్ధిస్తుంది?

శ్యా—నావిశ్వాసంచేత—నా నిరతిశయమైన ప్రేమచేత.

మా—నీ ప్రేమమీద నీకు నమ్మక ముందా?

శ్యా—ఆఁ.

మా—అట్లయితే నేనెప్పుడూ నీయెదుట ఎందుకు శ్యామల్?

మాధురిహృదయంలోంచి అపారమైన ప్రేమతరంగాలు పొంగులు వారినై. ఒక్కసారి శ్యామల్ కళ్లల్లోకి దీనంగా చూసి అన్నది.

“నేనంతా నీదాన్నైపోతే సృష్టిని నేను ద్వేషించినదాన్ని కాను? నాకు విశాలమైన హృదయమే లేదన్నమాట. అగమ్యంగా జరిగిపోతూన్న సృష్టిలోని నిత్యవ్యాపారం నా కెట్లా తెలుస్తుంది? నా కవధనం ఎట్లా కలుగుతుంది!”

శ్యా—అదంతా నా కవసరంలేదు. నీవు నా క్కావాలి. నిన్నే చూస్తూఉండాలి. నన్నేమిచేసినా సరే. నాజీవనం, సౌఖ్యం అంతా అప్పుడే వుంటయి.

మా—ప్రేమగలవాడికి అపారమైన ప్రేమావేశంలో వ్యక్తి లేకపోతేమాత్రం ఏంబాధ?

శ్యా—అదికాదు. ప్రేమవున్నా వ్యక్తికూడా అవసరం. అది దేహధర్మంచేత కలుగుతుంది. అది అనివార్యంకూడాను.

మాధురికి కొంచెం వీమాటలలో ఆలోచన కలిగింది. “ఔను, దేహానికి, మనస్సుకు అటువంటి సంబంధ ముంది. నిర్గుణమై సర్వవ్యాపకంగా వుండే ఆత్మకు నామరూపాత్మకమైన భిన్నసృష్టి కలగడంచేతనే తానని, పరుడని భేదభావం ఏర్పడుతున్నది. అందులో వివేకంగల వాండ్లమాత్రం ఆత్మయొక్క ఈసృష్టిక్రమరహస్యం తెలుసుకొని లోకమంతా ప్రేమపూర్ణమైన, భేదమేలేని ఒకే చిన్మయానందమని నిత్యముక్తులై సంచరిస్తారు.” అని మాధురి వితర్కించుకొని

“అయినా అది యింకా పక్వదశ కాదంటాను” అన్నది.

శ్యా—ఔను, దేహం ఉన్నంతవరకు కాలేదనే చెప్పాలి.

మా—దేహ మేం ఆటంకం చేయదు. అది కావలంటే దేహం తన అభిప్రాయాన్ని వెల్లడించటాని కొకసాధనంగాకూడా వుంటుంది అనుకుంటాను.

శ్యామల్ ధోరణి నేం నైకెక్కనీయటం లేదు మాధురి. మాధురి సామర్థ్యం, ఆమె ప్రేమయొక్క తత్వం క్రమంగా తెలుస్తున్నయి. ఎవరో వేదాంతులు చెప్పేమాటలుగాని యిది సామాన్యంగా లోకం దీనిని నప్పుకోదు. అయితే యౌవనం తొణికిసలాడు మాధ్యురికాపాన్ని పొందేలోపల్లో ఇట్లామాట్లాడ్డం చాలా ఆశ్చర్యంగా తోచింది అతనికి.

చాలా పొద్దుపోయింది. ఇక యింటికి పోలేక మాధురి పక్కపయ్య మీద, శ్యామల్ పక్కపయ్యమీద పడుకున్నారు. చంద్రుడికి రాత్రెల్లా వారిని కాపలాచెయ్యడమే సరిపోయింది. కిటికీలోంచి పొకుతూవచ్చి తీగలు మాధురికి అనిర్వచనీయమైన ఆనందం కలిగిస్తున్నయి. శ్యామల్ ఊరక పడుకున్నాడు. ఇందాకటినుంచి మాట్లాడిన మాటలన్నీ అను క్షణం ఎదుట నిలుస్తున్నయి. చివరకు నిద్రపట్టింది. తెల్లవారుజామైంది. కొంచెం ఈదురుగాలి వేస్తోంది. తెల్లవార్లు మేలుకొన్నందువల్ల శ్యామల్ కును బడలికతో పడుకుని తూలుతున్నాడు. మసకవెన్నెల తీగల సందుల్లోంచి మాధురిమీదపడి కొత్తరకంగా చిత్రిస్తున్నది. మాధురి కండ్లు నులుముకుంది. లేచిచూచింది వళ్లు విరుస్తూ. చల్లంగా కొట్టింది గాలి. శాలువకప్పుకొని లేచింది. శ్యామల్ నిద్రపోతున్నాడు. అతని కనుబొమ్మలేవో ఆలోచన చేస్తున్నట్లుగా వంపులు తిరిగిఉన్నై.

మాధురికి శ్యామల్ ను చూస్తే చాలా జాలేసింది. పాపం! ఈతడు నన్ను ప్రేమించాడు. నేను తనదాన్నై పోవాలని అతని కోరిక. నేను తనమాధురినైతే ఇక ప్రపంచమే అవసరంలేదు. ఈ పిచ్చిలో పాపం కోమలను వదలేస్తాడేమోకూడా. ఇది కామంతో కూడిన ప్రేమ. అందుకోసమనే ఒకదానికన్నా ఒకటి అందంగా కనబడినప్పుడల్లా మారిపోతూంటుంది. సౌందర్యం ప్రేమయొక్క కవచం తొడిగించింది లోకనాడు. అదివేసుకొని, దుర్బలహృదయాలన్నీ ధ్వంసంచేస్తున్నది. సౌందర్యం జననమైంది. ప్రేమ జీవంగలది. ప్రేమలేని సౌందర్యం భయంకరమైందికూడాను. కనుక సౌందర్యం ప్రేమకాదు. ప్రేమే సౌందర్యం. అది నిశ్చితమైనప్పుడే సౌందర్యాన్ని కాంక్షించదు. ఆ ప్రేమ ఎంత వృద్ధిఅయితే, ఎంత ప్రేమించగలిగితే అంత సౌందర్యం కానవస్తుంది. అప్పుడు ఒకశత్రువు, ఒకవికారి, ఒక క్రూరమైన జంతువు, అంతా సౌందర్యమయమే. అప్పుడు సౌందర్య మెక్కడ్లో వుందని దానికోసం పాకులాడాలసిన అగత్యం తప్పిపోతుంది.

అయితే ఈ భౌతికసౌందర్యానికికూడా ప్రాధాన్య ముంది. ఒకవస్తువు అందంగా కనబడితేనేగాని దానిదగ్గరకు పోము. అప్పుడు గాని ప్రేమించడం ప్రారంభించాము. అప్పుడే అరహస్యం తెలియటానికి కారణభూతం. క్రమంగా ఆప్రేమను అర్థంచేసుకొని పక్వదశకు తెచ్చుకున్న ప్రేమతో ఈజగత్తువంతా ప్రేమించవచ్చు. తన ప్రేమలో కామం వుంటే, అది స్వార్థపరమై, సంకుచితమై అక్కడనే నిల్చిపోతుంది. కామాన్ని అధిగమించి స్వచ్ఛతను, సమత్వంను అలవరించుకొన్నప్పుడది విశ్వవ్యాపకమై మహోపకారం చేస్తుంది.

ఇక కామం నశించడ మెట్లా? ప్రేమిస్తేనేగాని కామం నశించదు. అందుకొరకే గృహస్థాశ్రమం మహాఋషులుకూడా అంగీకరించారు. అహా! గృహస్థాశ్రమం ఎంతపవిత్రాదర్శనుగలది! ప్రేమస్వరూపాన్ని చూపటానికి ఈ ఆశ్రమం చాలా సహాయం చేస్తుంది. అది స్త్రీపురుషుల జన్మజన్మాంతరసంస్కారంచేత ఏర్పడుతుం దంటారు. ఏదిఎట్లావున్నా, మనుష్యప్రయత్నం చేత, భౌతికసాధనోపాయాలచేత సిద్ధించే దాంపత్యంకన్నా పైనచెప్పిందే ఉత్తమమైంది. అట్లాంటి దాంపత్యమే సిద్ధిస్తే అందు ప్రదర్శింపబడే కామమే ప్రేమ అవుతుంది. ప్రేమే కామ మవుతుంది. అప్పుడు అవస్థాభేదమేకాని అర్థభేద ముండదు. అప్పుడు ప్రపంచంలో జరిగే మానవజంతుసముదాయాల యోగక్షేమం కొరకు పనిచేస్తూవున్న ఏమహాసంస్థనైనా మెత్తంగా అవ్యక్తి ప్రేమించడానికి తగిన హృదయదార్ఢ్యం కలిగివుంటుంది. అట్టిలోకకళ్యాణంకోసం భౌతికభోగాలను, ప్రియమైన తన విశిష్టవస్తుజాలమును, ఒక్కసారి ఆమహాప్రపంచప్రేమ యజ్ఞానలంలో హోమంచేయగలుగు తాడు. ఆత్మార్పణంచేయటానికైన అభ్యంతరం వుండదు." ఇట్టి ఉత్తమదాంపత్యసిద్ధికోసం మాధురి నిరీక్షిస్తున్నది. ఇందుకొరకే ఆమె వివాహంచేసుకోలేదు. శ్యామల్ ను పెండ్లాడాలంటే ఆమె హృదయం నప్పుకోటంలేదు. ఇంతకుముందే వివాహితుడైన శ్యామల్ లో కావలసినంత మార్పు కాలేదు. అతని జీవితపోథం ఏప్రవాదలనైన నిర్మింపబడ్డదో ఇంకా ఆమెకు తెలీదు. మాధురిఅభిప్రాయప్రకారం వివాహితుణ్నికూడా ప్రేమించవచ్చు. అత డంగీకరించకపోతే ఆ ప్రేమ యింకో పునీతమార్గాన్నే ఆశ్రయింపవచ్చు. శ్యామల్ యింకా లేవలేదు. తెల్లవారకముందే మాధురి తన యింటికి పోయింది.

౬

గ్రామంలోవున్న బ్రాహ్మణసంఘంలో రహస్యంగా జరుగుతూ వున్న ఆలోచనలన్నీ బహిర్గతమైనై. నిన్న సుదర్శనాన్ని పిలిపించి మందలించారు మాధురిప్రవర్తనాన్నిగురించి. "నీతిబాహ్యమైన యీప్రచారం, నడవడి ముందు చాలాకష్టాలకు కారణ మాతై" అని చెప్పినారు. వాండ్లు కుటుంబాన్నంతా బ్రాహ్మణుల్లోంచి బహిష్కరించటానికి తీవ్రప్రయత్నాలు జరిగినై. తండ్రి సంపాదించిన గౌరవ ప్రతిష్ఠలుచూచి యింతకాలం ఓర్చారు. కొంతమంది అసలు యిట్లాంటివ్యక్తి మనవూళ్లో వుండటం చాలా అగౌరవమని, రహస్యంగా ఎక్కడ్లో మాధురిని చంపాలని యత్నం చేస్తున్నారు.

క్రమంగా యీవార్త లన్నీ సుదర్శనానికి తెలియవచ్చినై. కరితాహాత్యస్థమయం, తీరని ఈవార్తలలో సుదర్శనం మేధస్సంతా కరిగిపోయింది. కోమల తనదికాదని దుఃఖిస్తాడా? ప్రియమైన చెల్లెలు, ఉదారచ్యస్వభావం గలది, తన తల్లిదండ్రులు గతించినప్పటినుంచి ఒక్కచోటనే ఎడబాయకుండావుండి తనతోపాటు యిక్కట్లలోకూడా తిరుగాడిన ఆస్నేహం, వాత్సల్యం తోసివేస్తాడా? పరిస్థితులన్నీ సర్వనాశనంగా మారిపోతూనై.

ఇహనైనా వివాహాని కొప్పుకుంటే సుదర్శనం వాళ్లందరితో చెప్పి ఏం ప్రమాదం లేకుండా చేయగలుగుతాడు. ఒకరు చెప్పే దేముంది? ఆ మొహతం ఆమెది. సుదర్శనం మాధురితో మాట్లాడ్డంకూడా లేదు. చాలా ద్వేషంగా చూస్తున్నాడు. తనమూలకంగా పరువుభంగం. తర తరాల్నుంచి వస్తున్న కులమర్యాదంతా నశించిపోతున్నది. సంఘమంతా త్రిప్పింది ఒకరుచేస్తే ఏమవుతుంది?

కోమల తన్ను ప్రేమించలేదు. ఇక బతికేది మెట్లా? ఆమె తన్ను మన్నిస్తుందని? రహస్యంగానైన ఆమె తన ప్రేమను జూపిస్తే అతనికి బాధలేదు. సుదర్శనానికి ప్రపంచంలో ఎవరినీ భార్యగా పొందాలనే అభిలాషే లేదు తన అభిప్రాయం మార్చుకోటానికైనా. కోమలతప్ప తన జీవితానందానికి ఆధారమే లేదు. అట్లాంటి కోమల తన హృదయం కనుక్కో లేదు. శాశ్వతనరకంలో పడేసింది తన జీవితమంతా. తుదకు సుదర్శనం తన మరణశయ్యమీదనైన ఆమె ప్రేమించిందని విని పునర్జన్మభారం తగ్గించుకుంటాడు. కోమలబాహువులు, ఆమన్నని చెంపలు, అపరిమృష్ట్యంగా వున్న ఆనాటి జుట్టు, కండ్లు ఎప్పుడు అతనికొరకు ప్రసన్నమౌతాయి. "అది హాస్యంగా జేసిన ప్రదర్శనం, దీనికింత బాధపడుతావేం?" అని ఆచేతుల్తో, ఆమెజేకంకణ శ్రీలకు మెఱుగుపెట్టు ఆలేతచేతుల్తో చెవకాల్నుంచి కళ్లనూపినా అతని జీవితమంతా తరించిపోతుంది. సుదర్శనం ఎన్నోసార్లు భగవంతుణ్ణికూర్చి ప్రార్థించాడు ఆమెబాహువుల్లో తన మరణం కల్పించమని.

సాత్వికమైన, కళంకరహితమైన సుదర్శనం ప్రేమావేశంలో కోమలకు భర్తవున్నాడనే స్మృతికూడా లేదు. తానే భర్తనని తనలో తాను గర్వించుకునేవాడు. ఎన్నోసార్లు కోమల కుత్తరం వ్రాయాలని ఆలోచించాడు. ఏదో వ్రాశాడు. చింపివేశాడు. శ్యామల్ కు చూపిస్తుందేమో ఆవుత్తరం, నిజంగా ఆనాటిమాటల్లో ప్రాధాన్యమే వుంటే. ఏమైనా కానీయమని ఒకవుత్తరం వ్రాసి పంపాడు.

"నీకోసం జీవితమైనా చాలిస్తాను. నీవు లేకమాత్రం బతకలేను. అయితే నాసంగతేం శ్యామల్ కు చెప్పకు. నాకలం ఇంతకన్నా యేం వ్రాయలేదు. నీదృష్టిలో ఇదితప్పైతే నన్ను క్షమించి పూర్ణంగానే నన్ను మరచిపో."

ఈఉత్తరం ప్రమాదవశాత్తు శ్యామల్ చేతుల్లోకి వచ్చింది. కోమల స్నానంచేస్తూ మల్లెపందిరిఆకుల్లో పెట్టి మరచిపోయింది. ఆమె చింపివేశా ననుకుంది.

ఏంచేస్తాడు? ఇంత ఘోరం జరుగుతున్నదని తెలిసేవఱకు ఉన్మాద మెత్తింది శ్యామల్ కు.

తన భార్యను, కోమలను సుదర్శనం వలచాడా? ఇది యెప్పుడైనా సంభవమేనా? ఒకరు వలచి ప్రేమించిన వ్యక్తిని ఇంకొకడు లేరిచూస్తాడా? ఎంతపాపం! ఎంతసాహసం! తాను మాట్లాడే నీతికిదేనా అర్థం? తన సంస్కారమంతా పరస్త్రీచేలాకర్షణంతో ప్రారంభమౌతుందా? ఎంతమిత్రుడైనా సరే, వాణ్ణి క్షమించరాదు. గా సంసారం భంగంచేసేవాణ్ణి క్షమించను. తను మిత్రుడని యింటికి చేరనిచ్చినందువల్ల ఇంత మూడింది.

ఇది కోమలతప్పు. దాని మెఱపుల్లో వాడు తగుల్కున్నాడు. లేకపోతే సుదర్శన మట్లాంటివాడు కాడు. స్త్రీలది చంచలమైన స్వభావం. ఈ అవిశ్వాస మంతా కోమలదగ్గరనుంచే ఆరంభమైంది. మాధురి నాతో మాట్లాడుతున్నదని ఉడికించటానికి కాబోలు. కోమల వరండాలో నిద్రపోతోంది. రాత్రి రెండు యామాలు దాటినై. శ్యామల్ కు నిద్రపట్టలేదు. కోమల సుదర్శనం జ్వరాన్ని గురించి పడే పశ్చాత్తాపం, పదిరోజుల్నుంచి తనుయింటికి రావటంలేదని తనను వెళ్లి కనుక్కోమ్మని నిర్బంధించడం, ఇదంతా అతని అనుమానాన్ని బలపరిచినై. సుదర్శన మెట్లా జ్వరంతో కృశిస్తున్నాడో యిక్కడ కోమల ఉత్సాహంకూడా అట్లాగే తగ్గిపోతూండటం జ్ఞాపకమొచ్చి శ్యామల్ కంపించిపోయినాడు.

భర్త రెండురోజులనుంచి తనతో సరిగ్గా ప్రవర్తించటం లేదని, సుదర్శనాని కెంత అన్యాయం చేశానని కోమల నిర్వేదంతో గడుపుతున్నది. "ఇట్లా రాశాడేం సుదర్శనం! ఆవుత్తరం నాకెం దొరకలేదు." అతనికేవో నామీద వేరే అభిప్రాయం కలిగింది. అయ్యో! యిదేం అన్యాయం! అతని అభిప్రాయాన్ని మరల్చడ మెట్లా? నిష్కారణంగా చచ్చిపోతాడే! ఎట్లా యీ వ్యామోహం మాన్పడం? ఈమహావ్యథతో, చెప్పటానికి వీలులేని యీవిచిత్రావస్థలో ఊరక శయ్యమీద దొర్లుతూంది కోమల. తన కర్తవ్య మేంటి? ఇప్పు డేమి చెయ్యాలె? శ్యామల్ కాకుండా రెండో వ్యక్తిని ఆమె హృదయం ఎట్లా ప్రేమిస్తుంది? తన ప్రియమైన శ్యామల్, తన్నెంతో గౌరవంగా చూస్తూ కోరినవెల్లా తెచ్చియిచ్చే శ్యామల్, తనఅనురాగ్యమైన యౌవనాన్నంతా కరిగించుకొని తానుకున్న శ్యామల్ ను వదుల్తుందా? సుదర్శనం హత్యచేసుకోవడం చూస్తుందా? బ్రతుకల్లా బ్రహ్మచారియై, చదువంతా వృథాపుచ్చి, తన మేథ, ఆస్తి, సంపత్తు అంతా త్యాగంచేసి సన్యాసియై, దేశమై కృశించి శీర్ణించిపోతాడు తాను నిరాకరిస్తే. శ్యామల్ కన్నా కోమలకిక్కి స్థానం.

ఏమైనాసరే, శ్యామల్ తనభార్య నిద్రపోతున్నట్టు ఆవిధంగానే లేవకుండా నొక్కిచంపెయ్యాలని దృఢసంకల్పం చేసుకున్నాడు. పక్కదిగి కోమలమంచందగ్గరకు తారాడుతాడు. కోమలముఖం జూచి ఆగిపోయినాడు. నిద్రపోతున్న ఆమెముఖంలో, కళ్లల్లో ఎంతో విశ్వాసం రాజ్యంచేస్తున్నది. నిద్రపోతున్న ఆకనుబొమ్మలు తన కోసమే నిరీక్షిస్తున్నట్టు తోచింది. శ్యామల్ పెదిమలు తను నంటుకోటంలేదని కాబోలు ఆమె మెరుగైన చెంపలు చనువుతో కదిలి నట్టనిపించింది. విశ్వాసభారంచేత బాగా నిద్ర పట్టలే దవ్వాళ. ఎడమవైపు మళ్లింది. నిద్రలో స్పృహలేకపోయినా ఆమె చేయి తల్లో

పూలుసద్దుకుంది. శ్యామల్ పెద్దనిట్టూర్పు విడిచాడు. కళ్లవెంట బొటబొట నీళ్లురాలై. చేతు లాన్లేదు. వెనక్కు పోయినాడు.

౨

సువర్ణానికి జబ్బు జాస్తీఅయింది. జీవించడంకూడా దుర్లభమనే స్థితిలో వున్నాడు. ఒకసారి శ్యామల్‌ను చూడా లనిపించింది సువర్ణానికి. ఆకబురువిని శ్యామల్ పరుగెత్తాడు. మరేం తొందర లేదు అని అతనికి ధైర్యంతోచింది. ఒకసారి కింకోసారి రావాలంటే శ్యామల్ హృదయం వప్పుకోటం లేదు. ఆయనమనస్సులో చాలా సంక్షోభం జరుగుతోంది. ఆరోజల్లా భోజనం లేదు. రోగుల్నికూడా మాట్లాని కళ్ళ లేదు. తనరూములోనే కూచొని ఉన్నాడు. కోమలకు కూడా భోజనం లేదు. భర్తను సమీపించడానికి ధైర్యం లేదు. కారణం తెలియరాకుండా వుంది. తన ముఖంచూశినప్పుడంకా క్రోధం, దుఃఖం ఆవరిస్తున్నట్లు కనుపించింది. రాత్రిజరిగిన ఈవికృతనృత్యం ఆమెకు తెలియనే తెలియదు. ఆమెమరణ మెంత చేరువలో ఉన్నదో ఆమె కేం తెలియదు.

మాధురి రెండుమూడుసార్లు వర్తమానంచేసింది శ్యామల్‌ను వచ్చి మాట్లాడి వెళ్ళవలసిందని. ఊళ్లో ద్రోహులు తన్ను హత్య చెయ్యా లనుకుంటున్న సంగతి మాధురికికూడా తెలిసింది. ఈవిషయం శ్యామల్‌తో మాట్లాడుదా మనుకుంది. అతను రాకపోతే చివరకు తానే శ్యామల్ యింటికి బయలుదేరింది. శ్యామల్ గదిలోనే కూచొనున్నాడు. మాధురి వచ్చింది.

"శ్యామల్ !" అన్నది.

శ్యా—వస్తున్నా.

ఎదురుగా వచ్చాడు శ్యామల్. ఇద్దరు రూములో కూచున్నారు.

మా—అట్లా వున్నావేం యివ్వాళ ?

క్రోధంతో పొంగిపోయిన ఆ యువకునికళ్లల్లోంచి బొటబొట కన్నీళ్లు రాలినై. తన ప్రకృతావస్థ వెల్లడికాకుండా గంభీరంగా "ఏమీ లే"దన్నాడు.

మా—నీకళ్లట్లా వున్నాయేం శ్యామల్ ? ఒక్కసారి యిట్లారా, నాదగ్గరకు రా. మాధురినిచూస్తే ఉత్సాహంతో వుండేవాడివి. నేనేమన్న నీలేతహృదయాన్ని నొప్పించానా ?

శ్యా—లేదు. ఎప్పుడు లేదు. నీవల్లనే నేనింకా ప్రపంచంలో జీవిస్తున్నాను.

అని మాధురిచేతులు తన వక్షస్థలంమీదికి చేర్చుకున్నాడు.

మా—చూశావా ఈపరిస్థితి? రహస్యంగా ఈ రాత్రికో, రేపో కొంతమంది నన్ను చంపెయ్యాలని తిరుగుతున్నారుట.

శ్యామల్ వికృతంగా చూస్తూ.

"వాండ్ల కేమొచ్చింది? నీకల్ల వాండ్ల కేంబాధ? ప్రపంచానికి సంఘబాహుళ్యమే కావాలెగాని న్యాయంతో పనిలేదు. నేడు ఆచారంకోసం ఎంతమంది బలి కావాలిసొచ్చింది! శ్యామల్ జీవించియుండగా అంతపని జరుగనిస్తాడా? ముందు శ్యామల్ వధింపబడంటే మాధురికోసం, ఆసుందర కేశభారంచేత వంపబడినకంఠం-మణిధవళాది హారాలుకూడా భౌతికభోగాలని నిరాకరించి ప్రకృతిలతాపుష్ప మాలికల నలంకరించు నీకంఠం-స్పృశింపగల వాళ్ళెవ్వడు?" అంటూ ఆవేశంతో లేచాడు.

మాధురి తన ఆపద నంతా మరచిపోయింది. మహారణ్యరూపమైన ఆగ్రామంలో ఈమాత్రపు వివేక మున్నవాడు, మాధు రంటే ప్రేమించేవాడు శ్యాము లొక్కడే. మాధురి శరీరం, బాహువులు, వక్షస్థలం ధైర్యంతో పొంగినై. శ్యామల్ హృదయంలో జరిగే బీభత్సోన్మాదం, కొత్తదనం మలచుకొన్న మాధురి యౌవనవికాసంలో నక్కిపోయింది.

భర్త భోజనం లేకుండా వున్నాడని, అసలు విషయమే తెలియక కాగిపోతోంది కోమల. ఈదారుణమంతా ఎందుకు జరుగుతున్నది? పునీతురాలైన కోమల అకారణంగా యీవిషమావస్థలో ఎందుకు మగ్గిపోవాలె? అంత మహాపరాధం ఆమె యేంచేసింది? ప్రపంచాని కున్న విశ్వాసమైన, అనుక్షణం తెలుసుకుంటూన్న, ప్రేమిస్తూన్న తలమీద పూవునలె ఎంచుకుంటూన్న భర్తకు లేకపోయింది ఈనాటికి. కాళ్లమీదనైనాబడి అతన్ని భోజనానికి బతిమాల్దా మనుకుంది. కోమల గదిముందరికి వెళ్లింది. ఆమె యింకా లోపలికి పోనేలేదు. "వెళ్ళిపో, అవతలికి" అని శ్యామల్ గర్జించాడు ఘోరంగా. ఒక్కకేకవేసి కోమల క్రింద పడిపోయింది. మాధురి కేమీ అర్థంకా లేదు దాని తత్వం. వెంటనే పోయి ఆమెను లేవదీసి వరాండాలో మంచంమీద చేర్చింది.

చైతన్యమే నశించిన ట్లుంది ఆమెకు. నెమ్మదిగా శైత్యోపచారాలు చేసింది. ఆమె తేరుకున్నది. మాధురి శ్యామల్ వద్దకు వెళ్ళి "అట్లా చేయటం చాలా పాపం. కోమల చాలా విధేయురాలు. ఆమె పవిత్రమైన వ్యక్తి. ఆమెదగ్గర నేర్చుకోవాలసిన విషయాలుకూడా చాలా వున్నయి." అని మందలించింది. తన అవస్థను చెప్పుకొనుటకు కది సమయము గాలేదు. మాధురి వెళ్లిపోయింది.

తరువాత శ్యామల్ లోపలికి వెళ్లాడు. కోమల అతని పాదాల మీదబడి వెక్కివెక్కి ఏడ్వటం మొదలుపెట్టింది. "నేనేమైన అవిధేయతగా ప్రవర్తించానా? క్షమించండి. మీకోమల మీకోసం అగ్నిలో పడుకమన్నా సిద్ధంగా వుంది" అని యేడ్చింది. శ్యామల్ కాలు విదిల్చివేశాడు. ఆమె అవతల పడ్డది. అక్కడినుంచి లేచిపోయినాడు శ్యామల్.

౮

తనభర్తలో హఠాత్తుగా యింత మార్పెందుకు కలిగింది? ఇదంతా ఎవరు ప్రేరేపించారు? మాధురి ఇట్లా చేసిందా? లేదు. మాధురి చాలా మంచిది. కోమలంటే మాధురికి చాలాభక్తి. కోమలను రోజా కొక్కసారైన కలిసి మాట్లాడేది. కోమల దృఢసంకల్పం, వినిర్మలమైన ఆమె ప్రేమ, శాంతము, మాధురికి చాలా గౌరవ పాత్రంగా వుండేవి. కోమలకు మాధురిపైన ఏమీ అనుమానం లేదు. తన శీలమునుగురించి గొప్పనమ్మకం గలిగిన ఆమెకు ఈ త్తరం విషయం స్మృతికే రావటంలేదు. శ్యామల్ కొవరవ్నా ఆపత్తు తెచ్చి పెడుతూంటే ఇట్లా ఆవేదనపడుతున్నాడేమో ననుకుంది. అయితే తనేం జేసింది? కోమల కేమీ బోధపడటం లేదు.

సుదర్శనాన్ని యిట్లా ఆదరించినప్పటినుండే ఆమె కిన్ని అవస్థలు తటస్థించినై. నిజంలో, చనువుగా వచ్చేవాణ్ణి, చిన్నతనంనుంచి తన గౌరవాదరగలకు పాత్రమైనవాణ్ణి వేరుభావంతో చూచినదాని కేగతి యైన న్యాయమే అనుకుంటూంది. సుదర్శనాన్ని చూడక చాలారోజులైంది. అతనికి జబ్బు ఎక్కువగా వుందని తెలిసింది. అతన్ని చూచొద్దామనుకొని కోమల బండిచేసుకుని తిన్నగా సుదర్శనం మేడదగ్గరికొచ్చింది.

మాధురి సగౌరవంగా వచ్చి ఆమెను తీసుకొని వెళ్లి సుదర్శనం దగ్గరికి చేర్చింది. అతని మంచందగ్గర ఒక కుర్చీ వేసుంది. సుదర్శనం ఆమెను కూర్చోమని సంజ్ఞచేశాడు. పరిపారంగా కోమల దాంట్లో కూచుంది.

కో—సుదర్శనం! ఎట్లా వుంది నీవంట్లో?

సుదర్శనం ఏమీచెప్పలేక కళ్లనిండా నీళ్లు తెచ్చుకున్నాడు. అతని స్థితిచూచి కోమల దుఃఖం కంఠంలోనే దిగమ్రింగింది.

కో—నీవు యింతకాలంనుంచి మా యింటికి రానందుచేత యిల్లంతా విషాదచ్ఛాయ లలముకున్నయి. ఎప్పుడు చనువుతో మంద హాసంజేస్తు వాదిస్తూ గంటలకొద్దీ గడుపుతావో!

సుదర్శనం గద్గదంతో "కోమలా! నన్ను క్షమించు. నేను నీపట్ల చాలా ద్రోహిని. నీమనస్సు నెంతో నొప్పించాను.

కోమల దీర్ఘమైన నిశ్వాసం విడిచింది. ఆనిశ్వాసంలో సుదర్శనం జీవితమంతా పన్నిహితమై కుంచుకొనిపోతున్నట్లనిపించింది.

కో:—నేనందుకోసమే వచ్చాను. నా అనాదరణ మనస్సులో నుంచి తీసివెయ్యి నా సుదర్శనా! పవిత్రమైన నీహృదయంతో నన్ను క్షమించు. మన హృదయాలు భిన్నభిన్నమై సమార్గాలు శాశ్వతంగా నిల్చిపోయినై. నన్ను పూర్తిగా మరచిపో. నే నీప్రపంచమున జన్మించనే లేదు. నీవు నన్ను చూడనే లేదు. నీయుక్తిలాప తెలిసింది. నాకిపు డేమి కర్తవ్యం తోచటం లేదు. నీవు సన్యాసివై, నీసర్వవైభవాలు విడిచి, జీర్ణించి, నశించడం నేను చూడలేను. నీకొఱకు ఈదేహానికి యిక స్వస్తి చెప్పేస్తా. ఈశరీరం, ఒకపవిత్రమైన, నిష్కల్మషమైన ప్రేమో పాసకుని బలిగా పరిగ్రహింపదు. తానే ఆమహోవ్యక్తి వికృతావస్థలో ఆత్మార్పణం జేస్తుంది.

సుస్నిగ్ధమైన ఆమెచెక్కిళ్లు బొమ్మపుల్లలమలైపోయినై.

సుదర్శనానికి ఇక జీవితంతో అవసరం తీరిపోయింది. గుండె రాయి అయిపోయింది.

సు—కోమలా! ఇట్లారా. ఒక్కసారి నీచేయి నాహృదయం మీద పెట్టు. నాజీవితం చాలిస్తాను.' అన్నాడు అవ్యక్తంగాను, అస్పష్టంగాను.

కోమల తొట్రుపాటుతో, భయంతో సుదర్శనం హృదయంపైన చేయివేసింది. సుదర్శనం తనచేతుల్లో ఆమెచేయి అదుముకున్నాడు.

మాధురి మందు కలుపుకోవాలని వెళ్లింది యింకా రాలేదు.

శ్యామల్ బజారునుంచి యింటికి వెళ్లాడు. ఇంట్లో కోమల లేదు. దాసీని ప్రశ్నించాడు. సుదర్శనంమేడకు బండిమీద వెళ్లారని చెప్పింది. ఇంట్లో అంతా వెనుకున్నని తొట్రుపాటుతో ఒకకత్తిని గ్రహిం చేసుకున్నాడు. కోమలతో కాపురంజేసిన ఆయింటిలో యిక పాదం పెట్టనలయకోలేదు. ఆయింటితో, కోమలతో ఆనాడే ఋణం తీరిపోయింది. భోజనంలేదు. జుట్టంతా దుమ్ముకొట్టివుంది. కాలినడకతో తూలుతూ బయలుదేరినాడు. శ్యామల్‌కు ఇంతమోసం చేయటం, ప్రాణమంతా తనదిగా జేసికొన్న దన్నా యీఘోరం. అంటూ సుదర్శనంయింటికి వచ్చాడు.

ఇల్లంతా శాంతంగావుంది. సుదర్శనం పడుకొన్నగదిదగ్గరకు వెళ్లాడు. ఏముంది! అతని పిచ్చి మస్తిష్కమంతా ఆవరించింది. సుదర్శనం హృదయంమీద కోమలచెయ్యి. తనచేతుల్తో అదుముకొని కండ్లు మూసుకొని వున్నాడు సుదర్శనం. శ్యామల్ వికృతంగా కేకలువేసి బొబ్బరించాడు.

"దురాత్ములాలా! ఇంత విశ్వాసఘాతకురాల వని అనుకోలేదు. నీ ఆలోచనలు—యత్నాలు—" అంటూ కోమలమీదబడి కంఠమంతా నులిమేస్తున్నాడు. ఆ మహోసాధ్వి కంఠంలో ఏదో ప్రార్థనము నలిగిపోయింది. జేబులోంచి కత్తి తీశాడు. ప్రమాదం! ప్రమాదం! మేడలోని విద్యుద్దీపాలన్నీ ఒక్కసారి ఆరిపోయినై. క్రంటునల్చి. మేడంతా పెద్దఅల్లకల్లోలంగా వుంది. ప్రతిధ్వనించిపోతోంది. ఎవరో అడ్డంగా వచ్చారు. "ఇది మహాపాపం. ఎందు కింతపిర్రి?" అని కత్తి పట్టుకోబోయినారు. రెండునిమిషాల్లో మళ్లీ దీపాలన్నీ వెలిగినై.

ఏముంది? చేతుల్నిండా నెత్తురే. ఒళ్లంతా నెత్తురే. శ్యామల్ బాహువుల్లో మాధురి మెడ తెగి ప్రేలాడుతూంది. శ్యామల్ పెద్దకేక వేసి ఏడుస్తూకూలిపోయినాడు. కోమల మాధురికాళ్లమీదబడి జీవితం చాలించింది. ఈ విశ్వప్రళయమంతా సుదర్శనం మరణశయ్యమీద వేలకండ్లతో పరికిస్తున్నాడు.

కాళ్ల చప్పుడు

వెంపటి నాగభూషణంగారు

౧

అప్పుడప్పుడు వినబడేది—కాళ్లచప్పుడు. పగ లేమీ వినబడేదికాదు. రాత్రిళ్లే చప్పుడవుతూండేది,—ఎవరో గబగబా బంగాళాతోటలోంచి నడిచివచ్చి మెట్లెక్కుతున్నట్టుగా. అదుర్దాతో తలుపు తెరిచి చూచేది, ఆ అమ్మాయి. కాని ఎన్నిమారులుచూచినా మోసమే. ఎవ్వరూ కనబడేవారు గాదు. "చిత్రంగా వుందే—" అని వూరుకునేది.

ఎంత ధైర్యంగా వున్నా పగటిపూట ఆవిషయం తల్చుకుంటే గుండె తల్లడిల్లేది. బంగళాకంతకు తను, ఒక ముసలమ్మ తప్ప ఎవ్వరూ లేరు. ముసలమ్మకు తన ధోరణేమో, తనేమో తప్ప యితరవిషయాలు అర్థంకావు; వాటినిగూర్చి విచారించదుగూడాను. అందుచేత ఆ అమ్మాయి వొంటరిగానే ఉన్నట్టు భావించేది. అందులో పగలంతా ఎట్లాగో అట్లా కాలయాపనవుతుంది. కాని రాత్రి వొంటరిగా పడుకుంటే ఎన్నో ఆలోచనలు తోస్తాయి. ఎన్నో విషయాలు జ్ఞప్తికి వస్తాయి. ఎన్నో భావాలు పొడచూపుతై. అవి అట్లావుండగా, అప్పుడప్పుడు—కాళ్లచప్పుడు. చూచేసరికి ఎవ్వరూ ఉండరు. ఇక ఆ అమ్మాయి అపరిమితమైన భయం చెందేదంటే అసంభవమేమీ లేదు.

కాని కొన్నాళ్లకది అలవాటైపోయింది—కాళ్లచప్పుడు. ఆ అమ్మాయికి రాత్రిపూటలందు కలిగే అనుభవాలలో అదొకటైంది. అయినా కొన్నాళ్లదాకా అర్థంచేసుకోలేదు. చివరకు గ్రహించింది—తన వొంటరితనాన్ని పారద్రోలి, కాపలాయుండేటందుకు అతను రాత్రులందు ఆయాప్రాంతాల తారుమారాడుతున్నాకాబోలని. బ్రతికున్నపుడు అత నామెను ఎంతగానో ప్రేమించేవాడు. ఎంతగానో ఆదరించేవాడు. పంచప్రాణాలు ఆమెమీద ఆధారంచేసుకొని జీవించాడు. ఆ అమ్మాయిని తన హృదయరాజ్ఞిగ గౌరవించేవాడు. అట్లా చేసేవాడంటే ఆశ్చర్యమేమీ లేదు;—అత నొక కవి; ఆనందవాటికలో స్వైరవిహారంచేస్తూ రమ్యగీతిక లాలపించే కవి. అందుచేత అత నా అమ్మాయిని మల్లెపువ్వల్లే చూచుకొనేవాడంటే, అ దతని స్వభావానికే అయివుంటుంది. ఆ అమ్మాయి నొక మంచి గంధపు మంజూషగా భావించేవాడు. ఆమెను చూచి ఉత్సాహంపొందేవాడు.

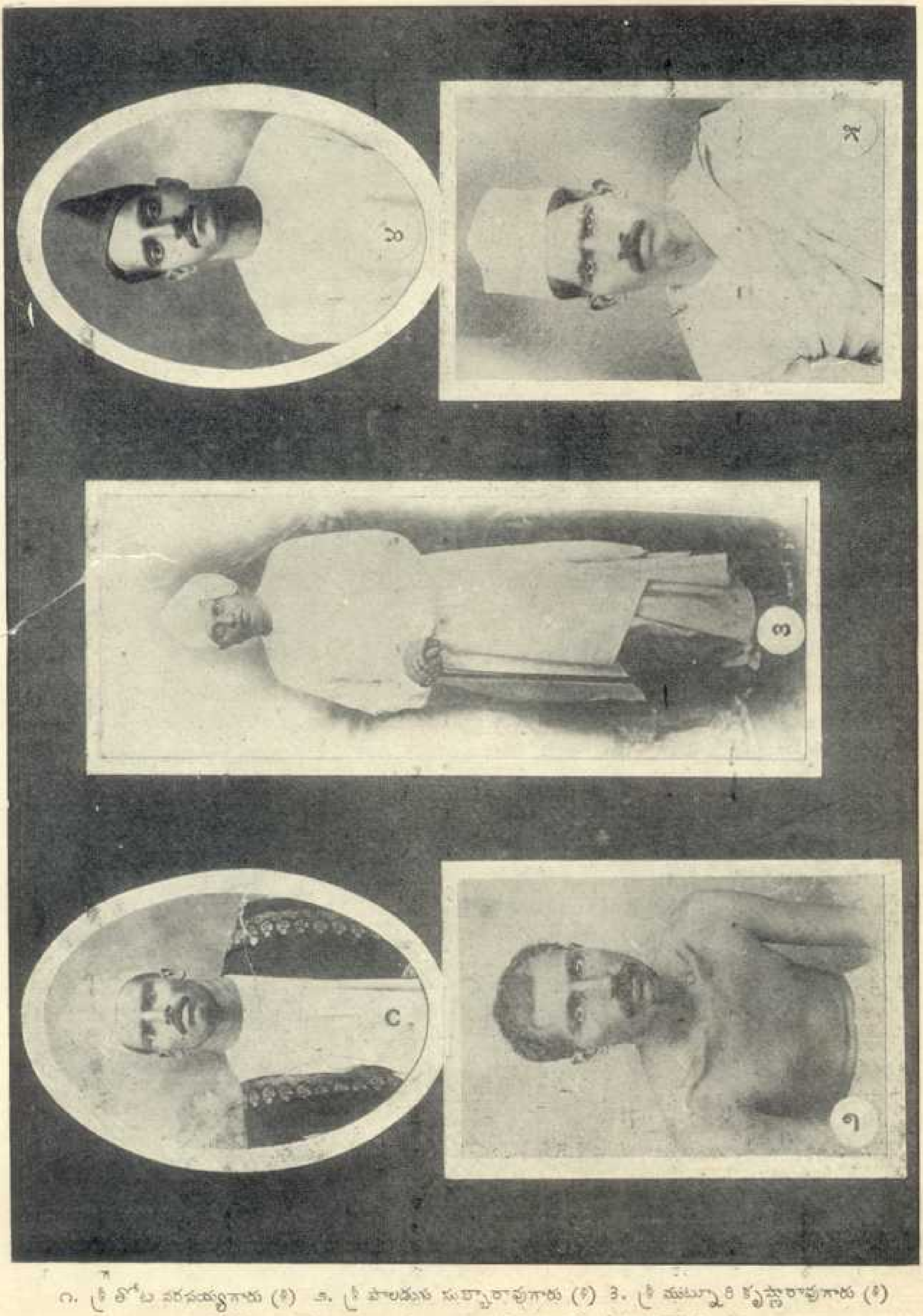
ఆవిధంగా ఆఅమ్మాయి అతని భావోత్కర్షానికి మూలకారణమైనదంటే, ఆవిడదికూడా కొంతప్రయత్నం వున్నదన్నమాటే. అతని వుద్దేశ్యం గమనించి, అతనికి వ్యుత్పన్నురాలుగా వుండాలని ప్రయత్నించేది. ఏవిధంగా సంచరిస్తే అతని మనోవీథిలో భావవీచికలు వీచేవో ఆ విధంగానే సంచరించేది ఆపిల్ల.

అట్లా ఒకరిలో ఒకరు విలీనమైపోయి రాయంచలల్లె జీవితపథాల్లో విహారంచేసేవారు. స్వచ్ఛమైనప్రేమ వారిది; నిర్మలమైన వాత్సల్యం వారిది;

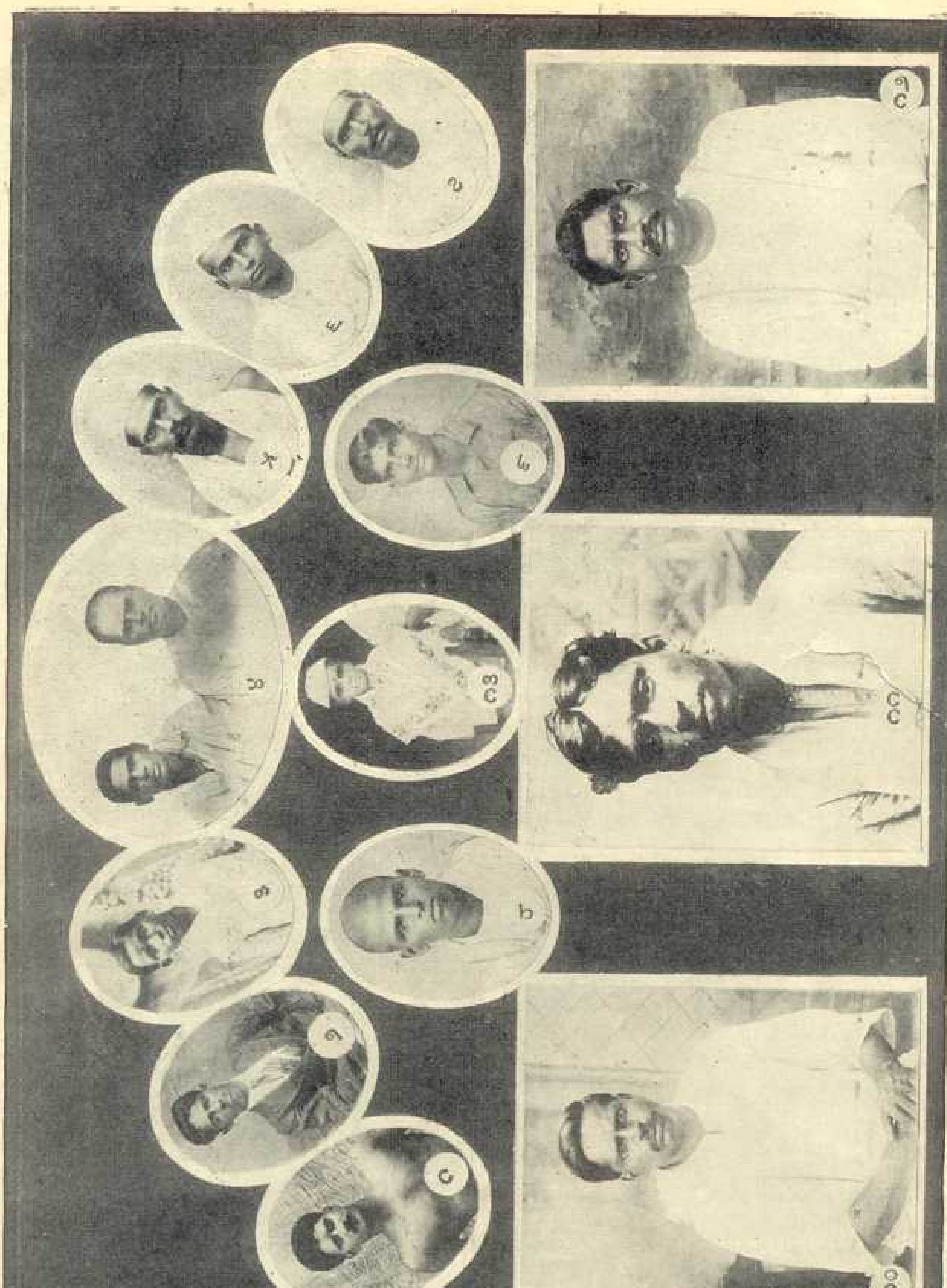
* * *

౨

అనుకోనిదే తటస్థించింది ఆపద. కల్లోనైనా వారనుకోలేదు అట్లా జరుగుతుందని. తెలిసివుంటే ఏంచేసే

౧. శ్రీ తోట నరసయ్యగారు (కీ) ౨. శ్రీ పాలడుగు సుబ్బారావుగారు (కీ) ౩. శ్రీ ముట్నూరి కృష్ణారావుగారు (కీ)
౪. శ్రీ వారణాసి వెంకటాచలంగారు ౫. శ్రీ చిన్నమనేని వీరయ్యచౌదరిగారు.

౧. శ్రీ జనస్వామి నారాయణగారు (కీ) ౨. శ్రీ కన్నిగంటి కోటిసూర్యంగారు (కీ) ౩. శ్రీ మన్యం సమక్కివ్వయ్యగారు (కీ) ౪. శ్రీపోలేపెద్ది రామమూర్తిగారు (వి) ౪. కూచిభొట్ల ప్రభాకరశాస్త్రిగారు (వి) ౫. శ్రీ కొల్లి సుబ్బయ్యగారు(కీ) ౬. శ్రీ ఏలేశ్వరపు ఆంజనేయులుగారు(కీ) ౭. శ్రీ చిల్లా రాఘవయ్యగారు(కీ) ౮. శ్రీ వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు(కీ) ౯. శ్రీ సూరపనేని వెంకటరత్నం చౌదరిగారు(కీ) ౧౦. శ్రీ డా. ఏ. వి. నాగేశ్వరరావుగారు(కీ) ౧౧. శ్రీ కై. సుబ్రహ్మణ్యంగారు(కీ) ౧౨. శ్రీ వక్కలంక సుబ్బరావుగారు(కీ) ౧౩. శ్రీ దేవులపల్లి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు(కీ)

వారో మన మూహించలేం. కాని పర్యవసాన మేమి టంటే—అతను ఆకస్మికంగా చనిపోయినాడు. అంతటి కవి, అంతటి ప్రియుడు, మరణించాడు. అతను,ఆఅమ్మాయి కలిసి సంతోషంతో నిర్మించే ఆనందమాల పూర్తిగాక మునుపే తెగిపోయింది.

తనలో ఒకభాగం విడిపోయినట్లుగా విలపించింది. అంతా శూన్యంగా కన్పించింది—ఆఅమ్మాయికి. భావి జీవితమంతా పెద్ద వారాన్నిధిరూపం దాల్చి ఆమెముందు కన్పించింది.

ఇక ఆఅమ్మాయికి మరోలోకం లేదు; మరోఆసక్తి లేదు; మరోధోరణిలేదు; అంతా గతించిన ప్రియుని స్మరణలో సమసిపోయింది. ఎప్పుడూ అతన్నిగూర్చి విచారించేది; కళ్లు చిల్లిపడ్డాయేమో యన్నట్లుగా ఏడ్చేది; విధిని నిందించేది; దేవుణ్ణి దూరేది. ఒకప్పుడు తనంతటి అదృష్టవంతురాలు, సౌఖ్యవంతురాలు లేదని ఆనందించింది. ఇప్పుడంతా మాయమైపోయింది. ఒక్కతే జీవితం గడపాలిసివచ్చింది. అది ఆమెకు భయం.

అదిగాకుండా, అంత పెద్దబంగళాకు ఆమె ఒక్కతే. ఊరికి దూరంగావుండి, శాంతవాతావరణ ముంటేనే గాని కవితాధోరణి రా దనే నమ్మికతో అతను ఊరికి బయట అందమైన బంగాళా కట్టించాడు. దాన్ని అందంగా అలంకరించాడు. అందులో తను, ఆఅమ్మాయి అందంగా కాలం గడిపేవారు. అందులోనే యిప్పు డా అమ్మాయి వొంటరిగా వుండవలసివచ్చేసరికి కష్టమైంది. కొంత ధైర్యం తెచ్చుకుని ఉంటూంటే అప్పుడప్పుడు రాత్రిసమయాల్లో కాళ్లచప్పుడు వినబడేది. తనప్రియుడు తనని చూడ్డానికో, తనకు తోడుండడానికో వస్తున్నా డని సమన్వయించేసుకొని ఆ చప్పుడికి అలవాటుపడ్డది ఆ అమ్మాయి.

ఇదంతా యింట్లోవుండే ముసలమ్మకు లేశమైనా తెలియదు.

* * *

3

కాలం జరిగిపోయింది. ఉషస్సులు, ఉగాదులు తరలిపోయినై. బంగాళాలోని చెట్లు యథాప్రకారంగానే చిగురుస్తున్నై. మామూలుగానే సూర్యుడు తన బంగారు కాంతితో బంగాళాని ముంచివేస్తున్నాడు.

అంతకంతకు అతన్నిగూర్చి తలపోయడమే తగ్గించింది. ఇంకా కొన్ని నెలలు జరిగినతర్వాత స్మరించడమే మానేసింది. తన మామూలుధోరణిప్రకారం సంగీతం, సాహిత్యం కృషిచేసేది. రాత్రి అడుగులచప్పుడు వినిపించేదికాదు. ఆ అమ్మాయిదృష్టిలో అది అంతరించింది. అతనే అంతరించినప్పుడు, యిక అదా మిగిలేది?

* * *

కేవలం చిన్నపిల్ల ఆ అమ్మాయి. పద్ధెనిమిదేండ్లు నిండాలేవు. దురదృష్టంవల్ల జీవనభారం విరుచుకు మీద బడ్డదిగాని లేకపోతే ఆనందప్రేంఖలో ఊగుతుండవలసిన పిల్ల.

ఆనాడు లోపలంతా ఉక్కగావుండడంచేత కొంత చల్లగాలి పోసుకుందామని బంగాళా ముందుతోటలో పచారుచేస్తోంది. వెన్నెలకెరటాలు తోటనంతా ముంచివేస్తున్నై. నడుస్తూ ఆమె చంద్రకాంతపువ్వులు చెండు గ్రుచ్చుతోంది......తటాలున తల పైకెత్తి చూచింది... గేటు తెరచినట్టుగా శబ్దమైంది. నిదానించి చూచింది...

"......వున్నాడా?" అన్నాడు ఆ వచ్చినతను.

ఆఅమ్మాయి తెల్లబోయింది.

"......వున్నాడా?" అన్నా డతను మళ్లీ........ తెల్లనిసూట్ వేసుకున్నాడు. చేతులో చిన్న పోర్టుమాంటో వుంది. నడుస్తూ బంగాళావరాండా మెట్లు సమీపించాడు.

"కూర్చోండి"......అని ఆ అమ్మాయి కొంచెం వెనక్కి వెళ్లింది.

పోర్టుమాంటో ప్రక్కనపెట్టి, సోఫాలో కూర్చుని సిగరెట్ ముట్టిస్తూ "క్షమించండి" అన్నాడు.

"ఫరవాలేదు. ఎక్కడినుంచి రావడం? ఎందుకు ....?"

"నేను, అతను చిన్నప్పటినుంచి స్నేహితులం. నేను అతనిపెళ్లికూడా వచ్చాను, మీకు జ్ఞాపకంలేదూ?

అప్పుడే చూచా మిమ్మల్ని. మళ్లీ చూడలేదు. అతను మాత్రం ఏడాదిక్రింద కాంగ్రెస్‌లో కనబడ్డాడు. ఇప్పుడే పూరు పనుండివచ్చి, యితనుండగా మరొకచోటబసచేయుడ మెందుకని సరాసరి యిక్కడికే వచ్చాను.....ఏంజేస్తు న్నాడు. బయిటికివెళ్లాడా?" అన్నాడు ఒక్కగుక్కలో.

ఆ అమ్మాయి చలించింది. పూర్వమంతా ఒక్క మారు తళుక్కుమని మెరసింది, ఆమె హృద్వీథిలో. ఏమీ చెప్పలేక నిలబడిపోయింది. ఇంతలో నివ్వపుల్లగీసి రిస్టు వాచివంక చూచాడు అతను. ఆ కాంతిలో అతని ముఖం తళతళ్లాడింది. కళ్లకు పాన్సునేజోడు వుంది. పాతికేళ్లుండ వచ్చు నతనికి.

"లోపలికి వెళ్లి విశ్రమించవచ్చు. ప్రయాణం బడ లిక......" అన్నది.

"అత నేడీ, యిప్పుడు వస్తాడా?"

"అదిగో అల్లా వెళ్లవచ్చు. ఆగదిలోకి పదండి..."

అతని కేమీ అర్థమైందికాదు. అతనిమాట ఎన్ని మారులు అడిగినా తటస్థంగావుండి మాట మార్చివేస్తోంది. ఆమె అతనిభార్యని అతనికి గుర్తుంది. సరే ననుకొని యింట్లోకి ప్రవేశించాడు. హాల్లో పెద్ద లామింగ్టనులైటు వెలుగుతోంది. కుర్చీలు, సోఫాలు, బల్లలు అన్నీ పూలతో నిండివున్నాయి. ఆహాలు దాటి లోపలిహాల్లో ప్రవేశించి కుడివైపునున్న గది జేరాడు. లోపల వాషింగ్టనులాంపు ఉన్నది. గదిఅంతా సువాసనమయం. ఒకప్రక్కను దోమతెర దిగవేసిన పందిరిమంచం ఉన్నది. మధ్య చిన్న టీపాయ్‌మీద రాధాకృష్ణులు రాతివిగ్రహం ఉన్నది.

సూటువిప్పి, పైజామస్ తొడుక్కున్నాడు మిత్రుడు. ఎదురుగావున్న అద్దంలో చూసుకుంటూండగా ఆ అమ్మాయి ప్రవేశించింది. తెల్లని సిల్కుచీర కట్టుకుంది. బోడీస్ తొడుక్కుంది. సంచీజడవేసి చివర రిబ్బనుతో కట్టేసింది. మెళ్లో ఒక్క లాంగ్ చైన్‌మాత్రం వున్నది. దీపంకాంతిలో ఆమెముఖం మెరసింది. మిత్రుడు వెనక్కు తిరిగి చూచాడు. పూర్వం ఆమెను పెండ్లికిచూచినదానికీ యిప్పటికీ చాలా వ్యత్యాసం వున్నది. నిలువెల్లచూచాడు.

ఇంతలో ముసలమ్మ 'టీ' ట్రే తెచ్చి అక్కడ బల్ల మీదపెట్టి వెళ్లిపోయింది. రెండుకుర్చీలు దగ్గరగా లాగింది ఆ అమ్మాయి. ఒకదాంట్లో తను కూర్చుంది. రెండో దాంట్లో అతన్ని కూర్చోమన్నది. అతను కూర్చున్నాడు.

"పుచ్చుకోండి" అని అన్నది చిరునవ్వుతో

"అత నేడీ?"

"పుచ్చుకోండి, చల్లారిపోతుంది"

"అతను......?"

"వస్తారు, కానీండి"

ఇద్దరూ టీ పూర్తిచేశారు, ఒకరివంక ఒకరు చూచుకుంటూ.

"మిమ్మన్ని చూసి రెండేండ్లయింది..." అన్నాడు మెల్లగా.

ఆమె సిగ్గుపడ్డది. బుగ్గలు ఎర్రబారినై. "కావచ్చు" అన్నది కోమలంగా.

"అప్పటికింత అందం......"

"అయితే మీరు ఏమి చేస్తూంటారు?"

"మొన్ననే ప్రాక్టీసు పెట్టాను, మద్రాసులో"

"మద్రాసులోనా?"

"అవును. బీచి అది హాయిగా వుంటుంది."

"అవును, నిజమే. ఎవరోరుంటున్నారు, అక్కడ?"

"ప్రస్తుతం నేను, వంటవాడు, పెండ్లిఅయేదాకా!" అన్నాడు చిరునవ్వుతో.

ఆమె నవ్వింది.

ముసలమ్మ వచ్చి భోజనానికి రమ్మంది. ఇద్దరూ లేచివెళ్లారు.

*　　　*　　　*

భోజనంచేస్తూ "అత నేడీ?" అన్నాడు.

"వస్తారులెండి, కానీండి" అన్నది ఆ అమ్మాయి.

*　　　*　　　*

రాత్రి గడచిపోయింది. తెల్లవారి కాఫీ త్రాగు తూ "అత నేడీ?" అన్నాడు.

"వస్తారు, కానీండి" అన్నది మామూలుగా.

*　　　　*　　　　*

౪

అతిథిమిత్రుడు వచ్చి నాలుగురోజు లైంది. "అత నేడీ" అని అడుగుతూనే ఉన్నాడు. "వస్తారు లెండి" అని ప్రత్యుత్తరమిస్తూనే ఉన్నది.

"చాలా వింతగా ఉన్న దే" అనుకునేవా డతడు.

ఆమె అట్లాగే అనుకునేది.

*　　　　*　　　　*

సాయంకాలం 'టీ' త్రాగి యిద్దరూ గదిలోనే కూర్చున్నారు. వరాండాలోనికి తెరుచుకున్న ద్వారానికి లేసుతెర వ్రేలాడుతోంది. బయట అంతచీకటిగా లేకపో యినా, లోపల చాలాచీకటిగా వున్నది. అయినా, దీపం మాట వారిద్దరిలో ఒక్కరూ అనుకోలేదు. ఏదో ఆలోచ నలో బడ్డారు. లేటాలున అన్నది ఆఅమ్మాయి: "మరి, మరి, మీకు వొంటరిగావుండడం కష్టంగాలేదూ, మెడ్రాసులో?"

అట్లా అడుగుతుందని అత డనుకోలేదు. ఏమి చెప్పడానికీ తోచిందికాదు; అయినా చెప్పకతప్పదు.

"నిజమే. ఉంటుంది. ఆ అనుభవం ప్రస్తుతం మీకుకూడా వున్నట్టుందే?" అన్నాడు సమాధానంగా.

"అయితే యిద్దరం కలిసి వొంటరితనాన్ని......"

గభాలున గదిలో ప్రవేశించి గాలికెరటం ఆ మాటల్ని చెదరివేసింది.

"ఏమిటి, అంటారు?" అన్నాడు.

"ఇద్దరం కలిసి.........చప్పుడు, చప్పుడు...... వచ్చాడు, వచ్చాడు."......అని అవ్యక్తంగా కేకలేస్తూ భయంతో అతన్ని గట్టిగాపట్టుకుంది.

అతని కేమీ తోచిందికాదు. శరణార్థి యైన ఆ అమ్మాయిని అతను కౌగిట్లో గట్టిగా దాచిపెట్టి— "భయంలేదు. ఏదోచప్పుడు. ఏమీలేదు." అన్నాడు.

"కాళ్ల చప్పుడు, కాళ్ల చప్పుడు. వచ్చాడు, వచ్చా డు." అన్నది రుద్ధస్వరముతో.

అతను నాలుగువైపులా చూచాడు. నాలుగు మూలలా పరికించాడు. ఎవ్వరూ లేరు. కాళ్లూలేవు; చప్పుడూ లేదు.

"ఎవ్వరూ లేరు. వీధిలో పొయ్యేవాళ్ల కాళ్ల చప్పుడు, బహుశః. భయం లేదు." అంటూ ఆమెభుజాన్ని నిమిరాడు.

ఆమె తల అతని వక్షస్థలంమీద ఆనుకుంది. చేత్తో కళ్లుమూసుకున్న ది.

ఇంతలో ముసలమ్మ లైటు తెచ్చి అక్కడ పెట్టి వెళ్లిపోయింది. వీళ్లని గమనించనేలేదు.

లైటువెల్తురు చూచి ఆ అమ్మాయి గభాలున అతని కౌగిట్లోంచి లేచి పెడముఖం పెట్టి నిలబడ్డది. వెంట్రుకలన్నీ చెదరినై. చీర నలిగింది.

"ఎవ్వరూ లేరు. చూడు" అంటూ అత నామె చెయ్యి పట్టుకుని వరాండాలోకి పోయి చూచాడు. ఎవ్వరూ లేరు. ఆమె కళ్లల్లో బెదు రింకా తగ్గలేదు.

ఆ అమ్మాయి వరాండా పిట్టగోడ నానుకుని నిల్చున్నది. అత నామెప్రక్కగా నిలబడ్డాడు. మెట్లదగ్గరున్న ద్రాక్షపందిరిలోనుంచి వెన్నెల వాళిమీద పడుతోంది.

"ఏందు కంతభయం......ఎవరు వచ్చారని?"

"అతను. అతను......" అంటూ అతని చేతిని గట్టిగా పట్టుకుంది. తిరిగి బెదిరిపోతుందేమోనని అత డామె ను రెండుచేతుల్లో పట్టుకున్నాడు. ఆఅమ్మాయికూడా తన రెండుచేతుల్తో అతన్ని పెనవైచింది. మరి అయిదునిమి షాలవరకు అదే పోజు.

*　　　　*　　　　*

ఆ అమ్మాయికి యిక కాళ్ల చప్పు డెప్పుడూ విన బడలేదు.

*　　　　*　　　　*

సావిత్రీ సతీత్వము

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు

౧

మన దేశమునందు సావిత్రీచరిత్రము తెలియనివారు లేరు. పిల్లలాడెడి ఆటపాటలు, పామరు లాడెడి వీథినాటకములు, హరిదాసులు జరిపెడు హరికథాకాలక్షేపములు, విద్యార్థిను లాడెడి అంగరంగవైభవోపేతములగు సుప్రసిద్ధనాటకములు, సినిమాలోని వాగాగు బొమ్మలు, వేయేల - ప్రజారంజకములు ప్రతికాలక్షేపమునందును సావిత్రీచరిత్రము చర్వితచర్వణముగా ప్రజలచే గౌరవింపబడుచునే యున్నది. కవిప్రముఖులు వ్యక్తులను బాలబాలిక లాడెడి శేలనములు మొదలుకొని కళాప్రవీణుల నాట్యపరిపక్తులవఱకును యెల్లరచే పూజ్యతనముగా చెప్పబడుచున్న ఈ సావిత్రి చరిత్రమునందు గల విశేషమేమి? ఆమె పాతివ్రత్యమహిమచే దండధరుని దర్శించి పెనిమిటి జీవములను గొనివచ్చుటయేనా? ప్రజలకు పరిచితమగు విషయమిదియేకాని సావిత్రీచరిత్రమును పరిశీలించినచో నింతకంటె నధిక విషయములుగూడ కలవు. నీవ్యక్తి జీవితమునందైనను మనుజుల నధికముగా నాకర్షించునది యావ్యక్తియొక్క అపూర్వత్యాగమే. త్యాగముకంటె ప్రజాహృదయము దూఱగొనగల విషయము మానవజీవితములో వేఱొండు లేదు. అట్టిత్యాగము సావిత్రిజీవితమునందు మిక్కిలి చిన్నవయస్సుననే ప్రదర్శితమైనది. మఱియు అవివాహితలు, వివాహితలు, పూర్వసువాసినులనని ముత్తైదువలుగా నున్న స్త్రీజాతి కంతకును నాదర్శనీయములగు విషయములు పెక్కులుగూడ నామె చరిత్రమునందు గలవు. ఆవిషయము లెట్టివో, భారతములోని సావిత్రీ చరిత్రముతో పరిచయము కలుగజేసికొనుచు నించుక పరికింతము.

మద్రదేశాధీశ్వరుండైన అశ్వపతియను రాజేంద్రుడు పదునెనిమిదేడులు సావిత్రీదేవినిగూర్చి తపంబుచేయ జనించిన తనయ సావిత్రి. ఇట్టి కలుగకకలుగక కలిగిన బిడ్డను తలిదండ్రు లెంత గారాబముగా పెంచుదురో చెప్పవలయునా? సాధారణముగా గారాబముచేసిన పిల్లలు చదువురాని మంకుపిల్ల లగుదురు. కాని సావిత్రి కట్లు విద్యావినయములకు కొఱతగాలేదు. సర్వవిషయములలో అసదృశ యనిపించుకొనినది. తమ కొమార్తె మంచి విద్యాబుద్ధులుకలది కావలయుననిన తలిదండ్రుల కామె తోలుత సంతసముకూర్చెను. కాని తరువాత విచారకారణ మయ్యెను. ఏలనన, ఇంత మంచిబాలకు తగినవరుడు దొరకవలయునుగదా! లేకున్న ఆమె విద్యావినయములు అడవిగాచిన వెన్నెలయేగదా! కావుననే

> "శౌరి జనపతి వనకూర్చునాడు జూచి
> గుణవయోరూపముల కనుకూలుడైన
> భర్త నెమ్మియి దీనికి బడయుటాడ
> నొక్కయునియుంగు చిడువుచుండె"

౨

ఇట్లుండ నొక్కనాడు నారదమహర్షి అశ్వపతిగృహంబున కరుదెంచి యారాజేంద్రునిచే సత్కృతుండై యుచితప్రసంగము చేయుచున్నాడు. ఆసమయంబున రాజకుమారియగు సావిత్రి వెళ్ళి విందుతో వచ్చి తండ్రికి మ్రొక్కినది. మహారాజగు అశ్వపతి కాపుత్రికామణిపై ప్రగాఢవాత్సల్యము. కాన పాదములకెరగిన కొమార్తను క్షేమంబున లేవనెత్తి తల నిమురుచు, వెన్ను నిమురుచు ప్రక్కను కూర్చుండబెట్టుకొనినాడు. వివాహయోగ్యయైన కన్యను గాంచినప్పు డీ బాల కెక్కుడైన దగిన వరుని జూచితివా యని ప్రశ్నించుట సాధారణమేగదా! అటులనే నారదమహర్షి వివాహయోగ్యయైయున్న సావిత్రి వరకు "ఇక్కన్నియం దగిన వరున కొసంగక యిట్లేల యునిచినాడ" వని యశ్వపతిని ప్రశ్నించినాడు. అందులకు జవాబుగా అశ్వపతి తా నక్కడక్కడ విచారించిన సంబంధములనేవి రుచిపెట్టలేదు. మఱియు కన్యకు స్వాతంత్ర్య మిచ్చినంతనే కులమును, విద్యయును చూడక ఎవరు చక్కనివాడుగా నున్న, వానినే వరించునని యీకాల పు-పూర్వాచారపరాయణులవలె భయపడి విపరీతవాదమునుగూడ సేయలేదు. విద్యావినయసంపన్నయగు తన కుమారి యనురూప వరుని వరింపజాలునని యాయనకు దెలియును. కాన నారదునాని సముఖమున నాతడు సావిత్రిం గని

> "తల్లి! నీగుణరూపవృత్తముల కెదురు
> దగిన వరు నీవ యిమ్ముగ వడిని నెమ్మి
> నీమనస్సు కెక్కిన నృపకుమారు
> గోరి వరియింపు మిదియె నాకును ప్రియంబు"

అని యింపుమీర బల్కినాడు. చూడుడు అశ్వపతి ఉచితజ్ఞత! 'నీగుణరూపవృత్తములకు దగిన నృపకుమారు నీవ విచారించుకొనుము' అనినాడు. 'నీగుణరూపవృత్తముల'కనుటచేనీవుమంచి గుణవంతురాలవు గనుక అట్టి గుణవంతునే విచారించుకొనుమనియు, 'నృపకుమారు' ననుటచే

టచే అతి దీనరకులజాడు కాగూడదనియు, తండ్రి తన యభిప్రాయమును వెల్లడించినాడు. ఇదియొకవిధముగా భావగర్భితమైన సలహో. అంతకంటె విపరీతాధికారమును తనతలపై వేసికొనలేదు. తండ్రియైనవాడు కన్యాశ్రేయోర్థి గనుక యుచితానుచితములను మృదులముగా తెలియజెప్ప వలయునుగాని కన్యయనగా తనయింటగల జడవస్తువులలో నొకటియనియు, తనసొత్తయిన ఆపదార్థమును తా నేవిధమునైన నిరంకుశముగా వెచ్చపెట్టవచ్చుననియు సావిత్రితండ్రి భావింపలేదు. అహహా! నేటి తలిదండ్రులకును నాటి తలిదండ్రులకును ఎంతవ్యత్యాసము!

తండ్రి యిట్లు చెప్పగనే కన్యకాసహజమైన బిడియము మించక సావిత్రి నావరించినది. కాని వరనిర్ణయభారమును ఉచితజ్ఞుడగు తండ్రి తనపైనే యిడుటచే సావిత్రి సిగ్గు నించుక దొలగించుకొని తాను వరించిన నృపకుమారుని నామధేయ మెఱిగించి యాతని తండ్రియగు సాళ్వభూపతి వైరిహృతరాజ్యుడును విగతనేత్రుడును నై భార్యాపుత్రసహితంబుగా కాననంబున వసించుచున్నాడనియు, అయినను నే నాతనినే వరియింతుననియు దృఢంబుగా బల్కినది. కుమార్తెయొక్క అభిప్రాయము తెలియగనే మద్రభూవరుడు నారదుని వంకజూచి, "సంయమిచంద్రమా! మాసావిత్రి చెప్పిన చిన్నవాడు మంచివాడేనా?" అనినాడు. తత్క్షణమే నారదుడు, "రాజేంద్రా! మీసావిత్రి వరించిన రాజకుమారుడు ద్యుమత్సేనుని తనయుడైన చిత్రాశ్వుడనువాడు. నిత్యసత్యవాదియగుటచే సత్యవంతుండను ప్రసిద్ధుడైనాడు. అతని విద్యాగుణరూపశీలవిశేషంబు లసదృశములు" అని నారదుడు చెప్పుచుండగనే అశ్వపతిమో మంతగా వికసించినది. సావిత్రీవదనము మేరలువిరిసినది. కాని సత్యవంతునిగూర్చి చెప్పుట నారదున కింకను పూర్తిగాలేదు. కాన తుదివాక్యముగా నారదు డిట్లు పల్కినాడు: "వానియందు గొప్ప దోష మొక్కటి గలదు. నేటిమొదలుగా నొక్కసంవత్సరంబునకు మృతినొందు. ఇది నీకు జెప్పవలయునటకేని చెప్పితిని". అశ్వపతి గుండె లవిసిపోయినవి. ఆయువున్నంతవఱకేకాని వానియం దెన్ని యోగ్యత లున్న నేమి? అట్టియల్లుని గోరడెవాడు దౌహిత్రుడైన నుండునా? కాన కూతుమొగము జూచి, "తల్లీ! ఇమ్మహాత్ముండు దేవరహస్యంబు దెలుపెను. ఈతనివచనం బమోఘంబు. నీకు సత్యవంతుం డేల? ఒండొక్కవరుని వరించికొమ్ము" అని పల్కినాడు అశ్వపతి.

దేవరహస్యవేదియగు నారదమౌని తాను వరించిన నృపకుమారునకు ఒక్కసంవత్సరంబుకన్న నెక్కువాయువు లేదనుచున్నాడు. అట్టి అల్పాయుష్కుని వరింపనేల? వేఱొకని వరింపుమని తండ్రి హితము గఱపుచున్నాడు. తన మనంబో, ఇదివఱకే సత్యవంతునియందు లగ్నమైనది. తా నిప్పు డేమి చేయవలయును? సావిత్రి కిది యగ్నిపరీక్ష. సత్యవంతుడు రాజ్యభ్రష్టుడై దారిద్ర్య మనుభవించుచు కాననంబున వసించుచున్నాడు. విద్యావినయసంపన్నుడగు నాతనియందుగల దారిద్ర్య మామె లెక్కసేయలేదు. కాని, ఏరాజకుమారుడు గుణరూపవిద్యాదిశేషంబుల నసమానుడని తాను వరింప నెంచెనో, అతనితోడి సాంగత్యము తన కొక్కసంవత్సరమైనను లేదని నారదమౌని దృఢంబుగా బల్కుచున్నప్పు డేమిచేయవలయును? అతనిని పెండ్లాడుట వైధవ్యమును కొని తెచ్చుకొనుటగాని వేఱొండు కాదుగదా! మాదిమాది దుర్భరమైన వైధవ్యావస్థ తలపై వేసికొను టెట్లు? కాని యీ భవిష్యదాపదలను తలంచి సావిత్రి భీతురాలు కాలేదు. తనమనం బిదివఱకే సత్యవంతునకు సమర్పింపబడియుండుటచే బాహ్యతంత్రమగు వైవాహికక్రియ జరుగకున్నను తా నాతనిని పెండ్లాడినట్టులే. అట్టిచో నాతడు విగతజీవుడయ్యెనేని తాను భర్తను గోల్పోయినట్టులే. అట్టిచో వివాహతంత్రము జరుగకుండ నాపిన ఫలమేమి? మనోదత్తవాగ్దత్తక్రియాదత్తములలో నుత్కృష్టమైనది మనోదత్తమే. కాన తనచే వరింపబడిన రాజకుమారుని జీవిత మత్యల్పమని తెలిసియు మఱొకని వరించుటకై యత్నింపక సావిత్రి తండ్రిం గని,

"వినుము మనోవాక్కాయము
లను మూడు తెఱంగులందు నంతఃకరణం
బనఘ ప్రధానము గావున
మనమున నే కొన్న భర్త మానంగ నగునే!

కాన సత్యవంతుం డెట్టివాడైన నగుంగాని యే నింక నొరుల వరియింపను" అని పల్కినది. త్రికరణములందును శ్రేష్ఠమైన మనంబునకు సావిత్రి యిచ్చిన ప్రాధాన్యము ప్రశంసనీయమైనది. అది తండ్రికి గూడ ధర్మ్యమును క్షమమునగనే తోచినందున కాదనజాలకపోయినాడు. కాని అల్పాయుష్కుడగు వరుని దలంచిన మనస్సు తల్లడిల్లుచున్నది. కాన నేమియు దోచక మద్రేశుడు 'కన్యనిశ్చిత మిట్లున్నది; వరుని యాయు విట్లున్నది. ఇక చేయవలసిన దేమి?' అని ప్రశ్నించినట్లుగా నారదునివంక జూచినాడు. నారదుడుమాత్ర మేమిచెప్పగలడు? ధర్మ్యమును క్షమము నైన సావిత్రి వచనంబులు ధర్మవిదుండగు నారదుడుమాత్రము కాదనగలడా? కాన సావిత్రిని ప్రశంసించుచు,

"గానముల ప్రాక నీ యనుగుకూతురు దీనిదలంపు మాన్పగా
మనమున వశక్య మింక ననుమానము లేల నరేంద్ర యింతి య
య్యన నృపసూతి కిమ్ము కమలాననచేసిన పుణ్యగౌరవం
బునను నయింద్రియుండు పరిపూర్ణచిరాయువుచేతనొప్పెడున్.

ఆమెచేసిన సుకృతము మంచిదైన అదే బాగుండును. ఇచ్చివేయుమ"ని నారదుడు ఆమె అదృష్టమును ఆమెసత్తిమీదనే వేసి వెళ్లిపోయినాడు. అశ్వపతియు కోమార్తెయిష్టప్రకారము వర్తించుట కనుమతించినాడు.

అహో! అశ్వపతి ఓర్పు, నేర్పు, ఔదార్యము! ఎంత సంస్తవనీయములో కనుడు! బాలిక వివాహవిషయములో కన్యకంటె తన కెక్కువ బాధ్యత లేదని యాతడు క్రియారూపముగా జూపుచున్నాడు.

తొలుత కొమార్తెకు వివాహవిషయములో సంపూర్ణమైన స్వాతంత్ర్య మిచ్చినాడు. ఆమె వరించిన రాకుమారుడు దైవికముగ రాజ్యవిహీనుడును దరిద్రుడును నైనాడు. దానికిని తండ్రి యాక్షేపింపలేదు. తరువరి యాతడైనను అల్పాయుష్కుండగుగా డని నారదునివలన తెలిసినది. అప్పుడుమాత్రము 'అమ్మాయీ! వేఱొకని వరింపరాదా?' అని మాట మాత్రముగా తన అభిప్రాయమును తెలియఁజేసినాడుకాని నిశ్చిత చిత్తముగల సావిత్రి తన యభిప్రాయము వెల్లడించిన వెనుక ఆయన మరల మాటలాడలేదు. చూడుడు, ఎంత ఉచితజ్ఞుడో! ఇట్టిసందర్భమునందే సంయుక్తజనకుఁడగు జయచంద్రుడు తన కపితుడగు పృథ్వీరాజును సంయుక్త వరింపగా వందులకు గినిసి యాతని పరిపరివిధముల నవమానించి తుదకు కూతు, నల్లుని నాశమొనర్చి, తానును జచ్చి, ఉభయకుటుంబములను నాశ మొనర్చెను. ఇప్పటి మనకాలపు జనకులు ప్రభుత్వదండనకు వెఱచియో, ప్రజలకు వెఱచియో అట్టిహత్యాక్రియలు జరుపకున్నను, కూతురుచెవి మెలిపెట్టి మఱియొకనికి తప్పక యిచ్చివైతురు. అయినను ఆబాధగూడ వారికి లేదు లెండు! వారికి కొమార్తె వరుగనలసిన పనియే లేదు. ఒకవేళ అడిగినను సావిత్రివలె విద్యావివేకములు లేని పసిబాలలుగదా ఈకాలపు పెండ్లికూతుండ్రు! వారి కేమి తెలియును? సరి, ఇక ప్రస్తుతాంశమునకు పోవుదము.

3

సావిత్రిని సత్యవంతున కిచ్చుటకు అశ్వపతి నిశ్చయించినాడు. కాని పెండ్లియెట్లు? నారలుగట్టి కూరలశనంబుగ నగ్రవనంబులో నున్న ద్యుమత్సేనమహారాజు కుమారుని వివాహమునకు పూర్వ కలనైన తలంచియుండలేదు. భగవంతుడు పెట్టిన పెండ్లికొడుకు వచ్చినప్పు డొకరి యత్నము లేకనే పెండ్లి యగుచుండును. శుభముహూర్తము తానే చూచుకొని, ఉభయమంగళసూత్రములు తానే చేయించుకొని, పెండ్లికి కావలసిన సర్వసంభారములు, మంగళవాద్యములు తానే తీసికొని, పెండ్లికొమార్తెను, పెండ్లిపెద్దలను వెంటనిడికొని శాత్రవాపహృతరాజ్యుండును, విగతనేత్రుండును నై కాననంబున తపస్స్థితినున్న ద్యుమత్సేనునికడకు తానే వచ్చినాడు మద్రేశుడైన అశ్వపతి.

ఆకోలాహలంబు విని సంభ్రమంబుజెంది ఆసందడి యేమియని యోచించుచున్నాడు ద్యుమత్సేనుడు. ఇంతలో అశ్వపతి యాతని సన్నిధికివచ్చి కొమార్తెచే ద్యుమత్సేనమహారాజునకు నమస్కారంబు సేయించి, 'నాపుత్రికయైన సావిత్రిని మీకుమారున కిచ్చి పరిణయంబుసేయ నాయత్తుడనై వచ్చితి' నని తా నేతెంచిన కారణము దెల్పినాడు. మఱియు 'మీకొమారుడైన సత్యవంతుడును, నాకొమారితయైన సావిత్రియు సాటిలేని గుణవంతులు, సమానరూపవంతులు; ఒకరి కొకరు తగుదురు. కాన ఈవివాహమునకు మీరు తప్పక అనుమతింపవలయు' నని తనయభిప్రాయమును అతి దృఢముగనుండనే అసందిగ్ధముగ వివరించినాడు. ఆమాట వినగనే ద్యుమత్సేనునకు కడు భయ మైనది.

సావిత్రి కడుసుకుమారి; గోముగా పెరిగినబాల. తలిదండ్రు లతిప్రేమంబున లాలించుచుండ, అసంఖ్యాకదాసదాసీజనంబులు సమస్తోపచారంబులు సల్పుచుండ మహోన్నతభవనోపేతంబులగు రాజభోగంబుల ననుభవించుచున్న రాజపుత్రి. ఎండ కన్నెఱుగని యాసుకుమారకన్యకారత్నము తమకు కోడలినిగా జేసికొనినచో వట్టడవిలోని యాపర్ణకుటీరమునందు తమతోబాటు కాయగసురులు దినుచు నుండవలయునా? ఇట్టి సందేహంబు లనేకంబులు మనంబున గలుగుటచే "సుకుమారియగు మీపుత్రికారత్నము మాతోబాటు వనవాసక్లేశముల నోర్వగలదా?" అనినాడు ద్యుమత్సేనుడు. శంకాసంకలితంబులగు నప్పలుకులకు కొమార్తె యోగ్యతయందు పరమవిశ్వాసముగల మద్రపతి తత్క్షణమే యిట్లు ప్రత్యుత్తర మొసంగినాడు:

"కలిమియు లేమియుఁ గ్రమముగా నవి పొందినచో తొలంగుచుం
గలుగుచు నుండు ధీరుల ప్రకారము లెన్నగ నింతపట్టునే
తెలియుము తెప్పెడ నవసుమతీశ చిన్నయునంగ నేరనే
కొలదియు గాదు ధీరమతి గూతురు కేర్పడ నడవులు చెంపునన్".

మఱియు,

నీతోడ వియ్యమందం
జేతోగతి నాసజేసి చెచ్చెరవిల్లే
నేతెంచితి మత్ప్రార్థన
ప్రీతిగ జేకొనక యునికి పాడియె నీకున్"

అని ప్రార్థించి నిష్ఠురము లాడినాడు. ఇక కాదను టెట్లు?

౪

సావిత్రీసత్యవంతుల వివాహము మహోన్నతవైభవముతో జరిగినది. కూతునకును, అల్లునకును వస్త్రాభరణాదు లనేకంబులు బహుమానంబులుగా నొసంగి సావిత్రి తలిదండ్రులు తమ దేశంబునకు వెడలినారు. కాని వనవాసినియగు సావిత్రికి వస్త్రాలంకారము లేల? ఆ చీనిచీనాంబరములు, ఆమణిమయాభరణములు, ఆరాజభోగములు, ఆనవరసాన్నములు క్షణములో పరిత్యజించి వల్కలాజినవసనయై వదలక అధికభక్తి భర్తృశుశ్రూషాపరత నున్నది సావిత్రి ఆకోడలు గావించెడి సముచితోపచారములకును, వినయప్రవర్తనమునకును పరితృప్తమానసులై యానందసాగరమున నోలలాడుచున్నారు అత్తమామలు. పుడమిపై నడుగిడియెఱుగని యారాకుమారి మృదులపాదములు ఆశ్రమప్రాంగణమునందలి కంటకకటుకపై నడచుటచే నెఱ్ఱగ కందుచున్నవి. జలకలశంబులు గొనివచ్చుటచే యామె భుజాగ్రంబులు నొచ్చుచున్నవి. స్థలభాండపారిశుద్ధ్యకృత్యంబులచే పల్లవసదృశంబులగు నామె కరంబు లరుణంబు లగుచున్నవి. కాని సావిత్రికి మనంబునందేని యసంతృప్తి లేదు, విచారము లేదు. దివ్యమందిరమున సమస్తరాజభోగంబు లనుభవించునప్పు డెట్టి యుత్సాహము, ఎట్టి యానందము ఆమె మోముపై తాండవమించుచుండెనో, అట్టియుల్లాసమే యిప్పుడును. మనుజుని కష్టసుఖము

లకు తావలము సేయునది మనస్సుగాని కలిమిలేములుగావు. పరితృప్తమైన మనస్సునకు సుందరకౌశేయములైన నొక్కటే; వల్కలాజినములైన నొక్కటే. నవరసాన్నములైన నొక్కటే; కందమూలములైన నొక్కటే. రాజమందిరములైన నొక్కటే; పర్ణకుటీరములైన నొక్కటే. సావిత్రి యట్టి పరితృప్తచిత్తయగుటచేతనే సుకుమారియయ్యు, వనవాస మామె కానందమునే గూర్చినది.

౫

ఎన్నిపనులు చేయుచున్నను, ఏవిధముగా వసించుచున్నను, నారదుడు చెప్పిన గండపుదినము నేమఱక సావిత్రి లెక్కించుచునే యున్నది. సరిగా గడువుకాలము నాల్గుదినములలోనికి వచ్చినది. పరమనిష్ఠతో భగవతిని ప్రార్థించుటయే కర్తవ్యమని నిశ్చయించుకొనినది. కాని మనోవాక్కాయముల ప్రకృంపక యెట్టివారికైన భగవద్భక్తి లభ్యపడదుగదా! కాన సావిత్రి త్రిరాత్రోపవాసవ్రతమునకు బూనినది. సావిత్రి యుపవాసవ్రత మామెయం దత్యంతవాత్సల్యముగల మామగారి మనంబును సంచలింపజేసినది. కాన "అమ్మా! ఇట్టి కఠిన వ్రతంబునకేల బూనితి" వని ప్రేమంబున ప్రశ్నించినాడు. కొమరునిపై తన యత్తమామలకుగల వాత్సల్యము సావిత్రికి తెలియును. వారి కతడే జీవము. అట్టి వారిప్రాణములకు ప్రాణమైన కుమారుని మృత్యువర్తమానమును వారి కెఱిగించినచో వారప్పుడే యసువులను వీడరా? కాన తన ఉపవాసవ్రతకారణమును వారి కెఱిగింపక "నావ్రతభారంబునకు మీరు చింతింపవలదు. పరమశుభములు గోరి నేను దీనిని బూనితి" నని ప్రత్యుత్తర మొసగినది.

ఉపవాసవ్రతదినములు మూడును గడచిపోయినవి. నాల్గవదినము వచ్చినది. ఆదినమే తన దైర్యపతనమును తుదముట్టించు దుర్దినము, నాడు సావిత్రి మిక్కిలి వేకువనే లేచినది. కాని మనస్సులో తుదిలేని బాధ. కాలు సాగదు. అత్యంతమైన తొట్రుపాటు. కాని ఆమనస్సులోని వేదన నొక్కింతయైన నితరుల కెఱిగించుట వీలులేదు. ఎంత బాధయైన మనంబుననే యిముడ్చుకొనవలయును. క్షమాశీలయగు సావిత్రి యాకష్టము నింపుకొని బయల్పడనీయక యెప్పటియట్టులు ప్రాతఃకృత్యములను నిర్వర్తించి యత్తమామలకును, భర్తకును వలయు సపర్యలు గావించినది. మరల దేవీపూజకు సన్నాహపడుచున్నది. కాని మనస్సులోని యారాటము మాత్ర ముడుగుజాడ లేదు. ఏయాపద రానున్నదో, ఆయాపదను తొలగించెడు చల్లని యూరటవాక్యము కొఱ కామెమనస్సు పరితపించుచున్నది. కాని కష్టమిట్టిదని చెప్పిన గదా, దాని కెవ్వరైన పరిహారముగాని, ధైర్యముగాని చెప్పుదురు! తనయాపద నొరుల కెఱిగింపరానిదిగా నున్నది గదా! ఇక నామె నోదార్పువచనంబు లాడువా రెవ్వరు? నిత్యము అత్తమామలకును, ఆశ్రమవాసులకు తక్కిన పెద్దలకును నమస్కరించుట సావిత్రికి వాడుక. ఆదినమున వారికి నమస్కరించినది. వారెల్లరు సౌభాగ్యవర్ధనంబుగ దీవించినారు. క్షుధాపీడితునకు దివ్యాహారమువలె నా పెద్దలయాశీర్వచన మామె కెంతయో ఆప్యాయముగా నుండెను. కాన నాడు పెద్దలకు వారికెల్ల పదింబదిగ మ్రొక్కి, వారిచే పలుమారు 'సౌభాగ్యవతీభవ' యనిపించుకొనినది. 'ఇంతమంది పెద్దల యాశీర్వచనము పొల్లుపోవునా? నాసౌభాగ్యమునకు మోసము వాటిల్లునా?' అని తనమనంబున తానే సంతుష్టి నందినది. త్రిరాత్రోపవాసవ్రతము పూర్తియగుటచే నాల్గవనాడు పారణము సేయుమని మామగారు సావిత్రికి జెప్పిరి. "నే నీదినము సూర్యాస్తమయమైన వెనుకగాని భుజింపరాదు. నేను వ్రతారంభమున చేసికొనిన నియమ మిది" అని సావిత్రి వాక్రుచ్చినది.

౬

తలిదండ్రుల అగ్నిహోత్రాదికంబులకు సమిత్కుశాదులను, పూజలకు పత్రపుష్పంబులను, ఆహారంబునకు ఫలమూలాదులను తెచ్చుట మునికుమారుల వంతు. సత్యవంతుడుగూడ ప్రాతరనుష్ఠానంబులు దీఱగనే నిత్య మదియే పని చేయును. కాన నాడును త్రాడు, చిక్కము, గరిడి, గొడ్డలి మున్నగు వస్తువులు తీసికొని యడవికి బయలుదేరినాడు. నాడు భర్త నొకక్షణమైనను విడనాడుటకు సావిత్రి కిష్టములేదు. కాన తానుగూడ భర్తతో బాటడవికి కదలినది. ముందుగా మగని నడిగినది. "సావిత్రీ! మూడుదినములనుండి యుపవాసముచేసి మిక్కిలి శ్రమగొని యున్నావు. కోరకకోరక నేడడవిమీఁద గోరి కేల? ఈదినము మానుము, ఱేపు తప్పక తీసికొనివెళ్లెద" ననినాడు సత్యవంతుడు. "మీరుపోబోవుచోటి యరణ్యము కడు సుందరముగా నుండునట! దానిని చూడవలయునని నాకు మిక్కిలి కుతూహలముగా నున్నది. ఉపవాసపు బడలిక నా కేమాత్రము లేదు. నా కెట్టులైన ఆయడవిని చూపరా! నాచనవు దీర్పరా!" అనిపెనిమిటిని వేడికొనినది సావిత్రి. ఇక ప్రేయసికోరికను నిరాకరించుటకు చిత్రాశ్వునకు బుద్ధిపుట్టలేదు. కాన "అటులయిన మాతలిదండ్రులకు జెప్పి వెళ్లుదము ర"మ్మని భార్యను వారికడకు గొనిపోయినాడు. పతీసతు లిరువురు వారి పాదంబులకు బ్రణమిల్లిన వెనుక సావిత్రి తనకోరిక నత్తమామల కెఱిగించినది. ఎన్నడును, ఏదియు నడుగుట యెఱుగని సావిత్రి నేడు కాననంబును చూడ గోరుటవలన వారును కాదనలేదు.

౭

"సావిత్రీ! ఇదిగో! ఈ కమలాకరంబున రాజహంస లెట్లు విహారంబు సలుపుచున్నవో చూచితివా! అహో! ఈ ఫలవృక్షంబున ఆకులే గానవచ్చుటలేదు; ఎటుచూచిన పండ్లు, కాయలే. ఇదిగో! ఈతీగ నల్లెడలను విరబూచిన పువ్వులలోని మకరందము త్రావి యీ తేటితండము లెట్లు ఝుంకారము సేయుచున్నవో కనుము! ఇదిగో! యిటునిటు, దోరపండ్లను తెగతినిన యీచిలుక లెట్లు రొదసేయుచున్నవో!" అని అరణ్యముజాడ నేతెంచిన ప్రేయసికి వేడ్కల జూపుచున్నాడు సత్యవంతుడు. కాని సావిత్రి కాతనిపలుకులు చెవి

చూచుటయే లేదు. ఆయిపేనసౌందర్య మంతకంతకు కన్నులకు పొడకట్టుటలేదు. చూచినవాని కామోదము లేదు; చూపనివానికి విచారము లేదు, ఆతఁడు చెప్పెడుమాటలకు, చూపెడుచక్షువునకుకూడ ఒక్కటే అర్థము లేని "ఊ! ఊ!". ఆమె రెండుకన్నులు పెనిమిటిముఖముమీద; ఆమె చిత్తమంతయు రాఁగల యాపదమీఁద.

సత్యవంతుఁడు పండ్లుకోసి గరిడె నింపినాడు. కటెలుకొన్ని త్రుంచి కట్టుకట్టినాడు. ఇఁక కాష్ఠచ్ఛేదనంబు సేయవలయును. ఒకఎండుమానును చూచి కొట్టుటకై గొడ్డలిని విభ్రమ పైకెత్తినాడు. కాని వ్రేటు పడలేదు. చేతులు చచ్చుకొనిపోయినవి. గొడ్డలి నేలబడినది. ముఖమున కళ దప్పినది. ఆయాసము పుట్టినది. పాపము! సత్యవంతునికి రావలసిన యాపద రానేవచ్చినది.

> "ఒడలంతశిరంబుగాను శ్రమము నొందినయట్లు మనంబు దూలెడిం
> గడునిరంబు శూలమిశిఖప్రకరంబున నొంచినట్టిద
> య్యెడను నిలువఁగానోర్వ నొక యించుకసేపు శ్రమంబుడిందఁగ
> నొడిన శయనింతు"

అని సత్యవంతుఁడు వచ్చి సావిత్రితొడలపై శిరంబుమోపి వ్రాలినాఁడు. ఏప్రాణేశ్వరుని యసువుల నిలుప దాను మహావ్రతము సలుపుచున్నదో, ఆప్రాణేశ్వరుడు తన కన్నులయెదుటనే, తన తొడలమీదనే వ్రాలి, సోలి నిశ్చేతనుఁడైనాడు. ఇఁక చేయవలసిన దేమి? అతిభయంకరగహనంబున నిక దిక్కెవ్వరు? తన జన్మదాయినియైన భగవతియనుగ్రహ మేమైనది? తన సుకృతవిశేషంబు చేరనైన విధుండు పరిపూర్ణచిరాయురుపేతుఁడయ్యెడు నని యూహించిన నారదమౌనిపలుకులంపు లేమయ్యె? ప్రొద్దుప్రొద్దుననే లేచి తాను పాదంబులకు బ్రణమిల్ల సౌభాగ్యవర్ధనంబుగ దీవించిన పెద్దల యమోఘాశీర్వచనంబుల ప్రభావం బేమాయె? పరమభక్తితాత్పర్యంబులతో తాను నోచిననోములెల్ల వ్యర్థమై తనకట్టియాపద తప్పకపోయిన నిక వ్రతాదికంబు లొనర్చిన ఫలమేమి? అనిహతాశంబును, శోకదందహ్యమానంబును నగు చిత్తంబున వితర్కించుచు, వెఱ్ఱిచూపులు చూచుచు అట్టె కూర్చున్నది సావిత్రి.

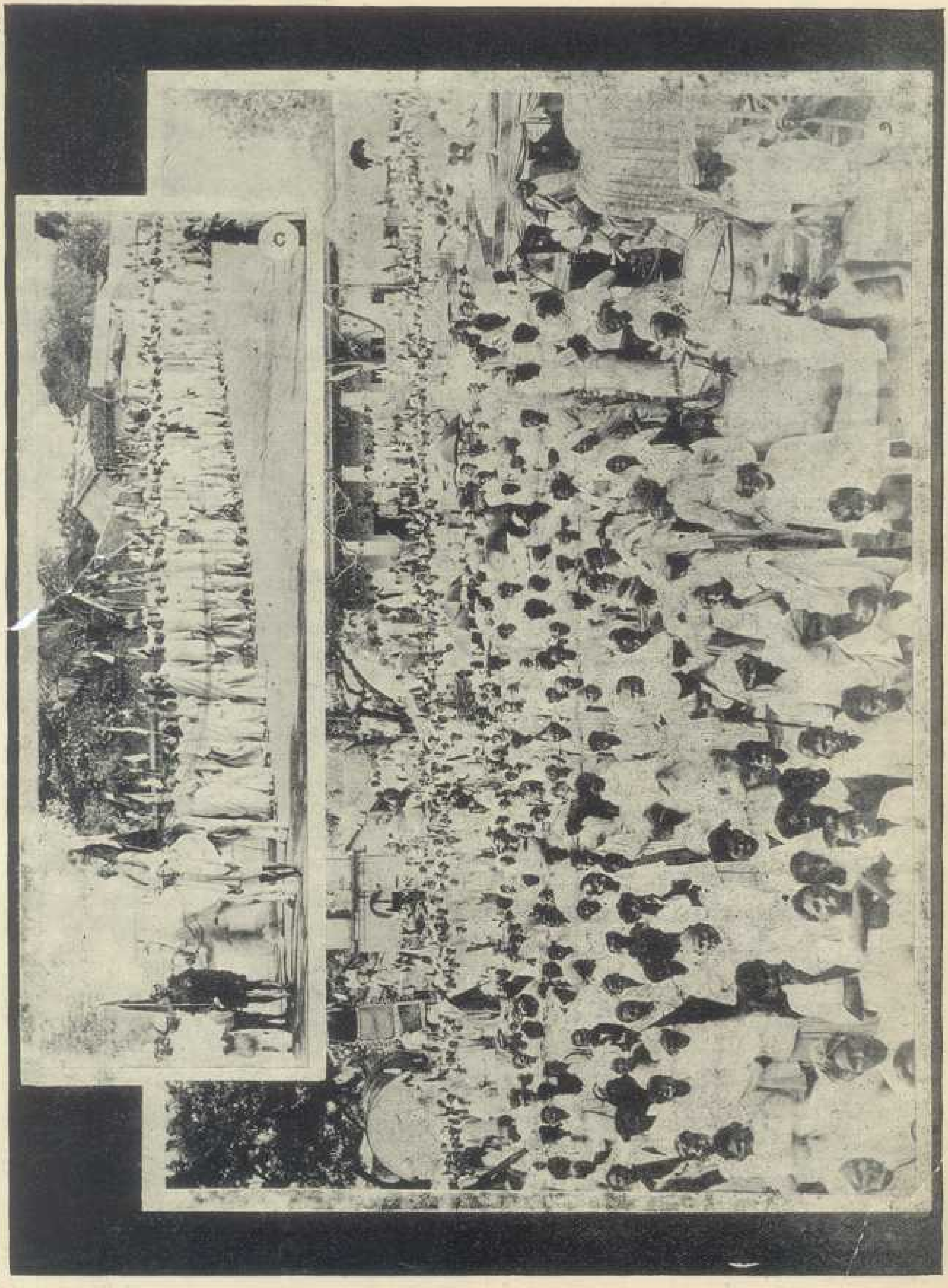
౮

ఎవరియేడ్పు లెట్లున్న నేమి? దండవిధాయి యయినవాడు తన పనిని తాను చక్కబెట్టుకొనవలయునుగదా! విసిగిగాని, జాలిబూనిగాని తనపనియందు ప్రమత్తుడై చరించిన బ్రహ్మదేవు డూరకొనునా? మంచిపోఁడాగల ఉద్యోగము పోఁగొట్టుకొనినచో మరల యెన్నిపాట్లు పడినను వచ్చునా? ఈకటికయుద్యోగముపై కన్ను వేసియున్నవారు లక్షోపలక్షలు వచ్చి తన్నుకపోరా? కాబట్టి దేవతా-మేజస్ట్రేటైన యమధర్మమహారాజులుంగారు గొప్పవారిని బట్టుటకు గొప్పయుద్యోగియే వచ్చునట్లు పుణ్యాత్ముడైన సత్యవంతుని ప్రాణముల గొనిపోవుటకు ప్రధానాధికారియయిన తానే స్వయముగా వచ్చినాడు. నల్లని కాటుకవంటి బలిష్ఠశరీరము, భయంకరమైన తెల్లనికోరలు, కణకణలాడెడి నిప్పు కణికలవంటి ఉజ్జ్వలములయిన కన్నులు, పచ్చని కట్టుపుట్టము, భయంకరమైన వదనము, హస్తంబున నిఖిలప్రాణిచయభీతిదంబగు పాశంబు, ఉద్యోగమునకు దగిన యాకృతి, ఆకృతికి దగిన యుద్యోగము గలిగి జగజ్జనసంత్రాసకరుండైన జముండు సత్యవంతుని జీవహరణార్థంబై యాతని సమీపించినాడు. చేసినయత్నము విఫలమై పోయినది. తన ప్రియపతియైన సత్యవంతుడు విగతజీవుడైన తరువాత తా నింకను బ్రదికినను నొక్కటే, బ్రదుకకున్నను నొక్కటే. జీవములకు జీవమైన జీవితేశ్వరుడు పోయిన వెనుక నామె కింక జీవములపై నాస యేమున్నది? కాలుని కన్నులార చూచినది. భర్తృజీవమును గొనిపోవుట గమనించినది. అధికారియైనవాడు కన్నులబడినప్పుడు, అతని నెదిరించుటకు జాలనప్పుడు అతని యనుగ్రహమునకై యత్నించుట తుదియత్నముగదా! కాన సావిత్రి తనతొడపైనున్న భర్తృశిరంబు క్రిందనిడి, చయ్యన లేచి యాతనికి నమస్కరించి "బాబూ! తమ రెవ్వరు? ఏంగునిమిత్తమై యిందులకు విజయము చేసితి"రని వినయంబున ప్రశ్నించినది. "అమ్మా, నేను కాలుడను. పుణ్యాత్ముండను నీభర్త జీవమును గొనిపోవుటకై వచ్చినాడ" నని మెత్తబడినచిత్తంబుతో ప్రత్యుత్తరం బొసఁగి, సత్యవంతుని జీవమును పాశబద్ధంబు గావించి యముండు నిజదిశాభిముఖుండై సత్వరమే వెడలిపోవుచున్నాడు. సావిత్రి కేమియు దోచదు. చేతులు వడవడ వణకుచున్నవి. గుండెలు తటతట కొట్టుకొనుచున్నవి. కాళ్లు తడబడుచున్నవి. భర్తను గొనిపోవుచున్న దేవతామూర్తి దృష్టిపథమునుండి తొలగిపోవుచున్నాడు. ఎటులైన నాతనికాళ్ల వ్రేళ్లంబడి, వేడి విభుని జీవమును రక్షించుకొనవలయునని మనంబున వెల్లారాటము. పాపము! సావిత్రి ఆదర్శమూర్తి నొక్కింత ప్రార్థించి మానవలయు నను కోరికతో ప్రాణేశ్వరు శరీరం బొకచో నాని యముని వెంబడించినది.

సావిత్రి తన్ను వెంటాడివచ్చుటను యముడు చూచి, "బాలా, నీవేల నావెంట వచ్చుచున్నావు? ఇకముందు త్రోవ నీకగమ్యము. నిలువుము"అనినాడు.

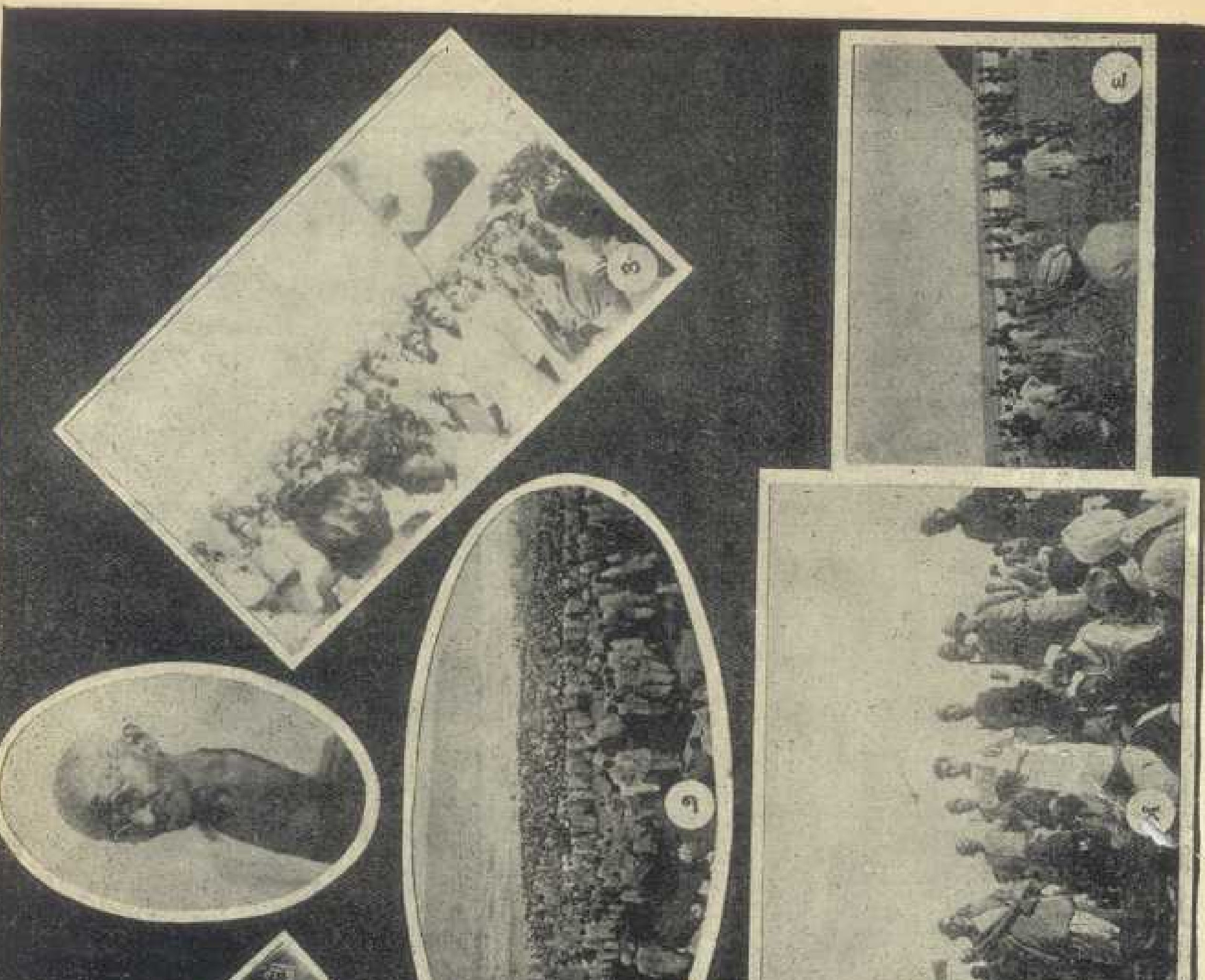
> "పతులెందు జనిన సతులకి
> పతులకు జనవలదె నీ ప్రసాదమునను మ
> త్పతిభక్తికతమునను సం
> తతగతిగా నాకరుగరాని చోటులు గలవే!

అంతియేకాదు. "సకలమార్గములందును ధర్మమార్గంబు ప్రధానంబు. అట్టి ధర్మంబున కాధారము సజ్జనులని వినుదుము. అట్టి సజ్జనదర్శనం బెప్పుడు వ్యర్థగాదుగావున సజ్జనశేఖరుండ వనంబడు నీదైన సందర్శనంబునం బరమఫలంబుం బొందక యేను రిత్తజనంబులతెఱంగున నెట్లు మను దుదు"నని సావిత్రి జముని ధర్మయుక్తంబుగా బ్రశ్నించినది. సావిత్రి ధీవిశేషం బసమానము. ఆటు లాతనికే ధర్మమార్గం బుపదేశించుచు నాతని యనుగ్రహమునై విశ్వాసమును సూచించుచున్నది. ఇట్లు తన

గుంటూరుజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహుల దళము - గుంటూరు

౧. నాయకుడు: శ్రీ ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణపంతులుగారు. శ్రీ బులుసు సాంబమూర్తిగారికి స్వాగతము చెప్పుటకు రైలుస్టేషనుకు పోవుచున్నారు.

౧. గంజాంజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహము మొదటిదళము-బరంపురము: నాయకుడు: శ్రీ యన్. యస్. సోమయాజులుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.
౨. విశాఖపట్టణము ఉప్పుసత్యాగ్రహము. ౩. గంజాముజిల్లా ఉప్పుసత్యాగ్రహము-బరంపురమున ఊరేగింపు.
౪. విశాఖపట్టణము-ఉప్పుసత్యాగ్రహము. ౫. విశాఖపట్టణము-ఉప్పు తయారుచేయుట. నాయకులు: శ్రీ తెన్నేటి విశ్వనాథంగారు,
శ్రీమంగిపూడి రామచంద్రశాస్త్రులుగారు. ౬. విశాఖపట్టణము- ఉప్పుసత్యాగ్రహము.

పతీధర్మమును ప్రకటించుచు, తన పతిభక్తిని వెల్లడించుచు, తనకు సా ధ్యము కానిది లేదని తన ప్రభావమును వివరించుచున్నది. ధర్మయుక్తంబులును, హితకరంబులును నగు సావిత్రివచనంబులు విని యామె కేదేని యుపకా రంబు చేయక ముందుకు పోగిపోవ కాల్గాదని యముడు "బాలా, ధర్మ యుక్తంబులైన నీవచనంబులకు మెచ్చితిని. కాన నీభర్తజీవము దక్క నొక్కవరం బిచ్చెద, వేడు" మనినాడు. తనయభీష్టమైన భర్తజీవితమును యముం డీడగా నుంచి వరం బిచ్చెద ననినందులకు సావిత్రి యాతనియం దసంతృప్తచిత్త కాలేదు; అవిశ్వాసమును జూపలేదు. ఆతని చిత్తానుసార ముగా వర్తించుటవలననే యాతని యనుగ్రహము సంపాదింపనగునని యామె అభిప్రాయము. కాన అతఁ డిచ్చిన వరంబు నుపయోగించుకొను టకు సావిత్రి నిశ్చయించినది. అయిన తాను కోరవలసిన వరం బెద్ది? అంధుడు తన పతిజనకుండు. సాధ్వీమణులకు భర్తకు తరువాత సేవ్యులైనవారు అత్తమామలు. కాన నయనవిహీనుండై యున్నాడైన తనమామగారు లబ్ధనయనుడగునట్లు వరంబు కోరినది. "అటు లనే యగుగాక!" అని ప్రేతపతి సావిత్రికోరిన వరం బొసంగి తన త్రోవ బట్టినాడు. సావిత్రియు మరల వానిని వెంబడించి నడచుచు,

"ఎడపక వాఙ్మనఃక్రియల నేరికి హింసయొనర్పబూన క
య్యెడలను దీనుల౯ గరుణ నేర్పడఁబ్రోవఁగ మాఱు లిచ్చుచో
గడువదషంగ నొకరి కాంక్షితముల్ దయఁబట్టుదీర్తు ర
క్కడ కమనీయకీర్తు లాశ్రితులకున్ వినుమిన్నియు నార్యధర్మముల్

నీవెఱుఁగని దెయ్యది
దేవోత్తమ, ధర్మగతుల తెఱఁగెల్లఁ భవ
ద్భావాధీనములుగాఁగ
దే వెలసితి నీవు ధర్మదేవతయనఁగ౯

సముద్ధితోడ ఆయాజీవుల కర్మంబులకు దగిన ఫలమును సమకూర్చు టచే నీవు సమవర్తియని పేరుగాంచితివి. భూతముల యమించుటచే యముడ వనంబడితివి. కల్మషముల శమింపజేయుటచే శమనుడవైతివి." అని యాప్రేతపతిని పెక్కుభంగుల స్తుతించినది. ఈమాటలు సావిత్రి ఆర్యధర్మముల నుగ్గడించుచు ఆశ్రితవాత్సల్యమును నిరూపించినది. మనోవాక్కర్మంబుల నేరికిని హింసయొనర్పరా దనినది. దీనులను బ్రోవ వలయు నన్నది. ఒకరి యభీష్టమేదైన నీడేర్పదలంచినచో నది పూర్తిగా నీర్పవలయునుగాని కొఱతలు పెట్టరా దనినది. నీవే ధర్మమూర్తివై నప్పుడు నీకు తెలియని ధర్మగతు లేమున్న వనినది. మనోజ్ఞమైన యీసంభాషణ ములు యమునకు సంతోషముగూర్చినవి. కాన "సాధ్వీ! తాంగుకేవెనను కల్మషరహితంబులైన నీసమంజసభాషణములకు" అని మెచ్చి "ఇంకొక వరము వేడు" మనినాడు. వైరులచే నపహరింపబడిన మామగారి రాజ్యము మరల వానికి ప్రాపించుట ద్వితీయవరముగా సావిత్రి కోరినది. అటు లనే యని వైవస్వతుడు ముందునకు నడచినాడు. సావిత్రి యాతని వెంట నడచుచునేయున్నది. సావిత్రి తన్ననుగమించివచ్చుట యము నకు పరమాశ్చర్యకరముగానున్నది. మరల ఆగి, "బాలా! ఇక నీవు రావలదు. ఇకముందు మార్గమంతయు దుర్గమంబైనది. నీవటువచ్చు సెలవు లేదు. రాజబాలవు." అనినాడు.

"ధర్మాత్ములు దమపలికెడు
ధర్మక్రియ దప్పు రెట్టి దశలందును సౌ
ఖ్యోత్కర్షము దాపము బుట్టవు
ధార్మికహృదయముల బ్రహ్మధర్మాత్మజుఁడా!

ధార్మికహృదయులకు తాపమోహము లుండునా? మోహావేశులగు వారు ధర్మానుష్ఠానము చేయఁగలరా? పాతివ్రత్యమునకైపడు వారు పతి ననుగమించుట ధర్మమైయుండగా మార్గము సుఖమైనదిగాదని యాతని ననుగమించుట మానితినేని ధర్మమార్గము తప్పినదానను గానా? కాన నాస్వధర్మమైన పత్యనుగమనంబు వెఱ్ఱితనంబుకాదైన, నెట్టియవక్ర పథంబులందైన మానజాలను." అని సావిత్రి పలికినది. జీవులను తామిం చుటయందును, శిక్షించుటయందును వజ్రహృదయుడై ప్రవర్తించెడి దండధరుని చిత్తము సావిత్రిమృదులవచనంబులచే నవనీతమృదులమై కరగి ఆమెకు నప్రయత్నముగా వాత్సల్యంబుగుచున్నది. ఆమె ధర్మ వాక్యంబులకెడి చిక్కములో చిక్కువడిపోవుచున్నాడు యముడు. ప్రకటధర్మనిరతయగు నాసాధ్వీమణికి మఱి యొక వరమీయ ధర్మనిరతను కుతూహలత జూపినది. "బాలా! ఇంకొక వరం బొసగెదను. నీభర్తజీవము దక్క నేదైన కోరుకొ" మ్మని నాడు. మామగారి క్షేమలాభంబులకై రెండు వరంబులు బడసినది. ఇక తన జన్మమునకు కారకులైన తలిదండ్రులకుగూడ నేదేని వరలాభంబు గలుగజేయుట తనధర్మము. అపుత్రకులైనవారికి పుత్రలాభంబుకంటె ఘనమైన వరం బెద్ది? కాన అపుత్రకుండైన తనతండ్రికి పుత్రశతలాభం బనుగ్రహింపుమని యంతకుని వేడినది. "సరే, నీకోరిన వరంబిచ్చితి నింక వెనుకకు మరలుము. నేడు నీవు చాలాదూరము నడచివచ్చితివి. చాల డస్సియున్నావు. ఇకనైన నీవు నిలుచుట మంచిది." అనినాడు శమనుడు.

"సాధుసమ్మతియొక్కడిది మనంబు ధీర్త్వ
పరగపంకజభక్తమై కరము ధీత్వ
నలరుచున్నది సాధులకు నెవ్వమెట్టి
పరము ధర్మమె ధీర్త్వసంశ్రయమెగాక!"

అని సావిత్రి యమునకు ప్రత్యుత్తర మొసగినది. కావలసిన వరము చేకూరలేదు. ఆయమున కైన ధర్మ్యన కింకను దయగలుగ లేదు. ఇప్పటికే తాను బహుదూరము నడచి వచ్చినది. ఇక నడువవలసినమార్గము కఠిన కంటకశిలాపరివృతంబగు దుర్గమప్రదేశము. తాను సుకుమారియగు రాజ పుత్రి. ఎన్నడును నెట్టికష్టములను ననుభవించియెఱుగనిది. మనస్సులో దుర్భరంబగు పతివియోగవ్యథ. అపైని త్రిరాత్రోపవాసవ్రతముచే బక్కచిక్కి నీరసించియున్నది. కేవలము పతిధర్మప్రేరితమైన ధైర్య

రక్షణాసక్తియు, దానిసాఫల్యమెట్లొనర్పుకొనవలయునను ఆశయు దప్ప ఆమెకడ నిక నెట్టిబలమును లేదు. ఆశాబలముచేతనే ఆమె దుర్గమపథంబున నవిశ్రమంబున నడచుచున్నది. తొట్రుపాటులేక శమనునితో భాషించుచున్నది. కాని మాటిమాటికి 'భర్తృజీవము దక్క' అని వరంబు లొసంగుటచే ఆమెకు నిరాశ గలుగుచున్నది. అందున ఆమె గమనసామర్థ్యముగూడ సన్నగిల్లుచున్నది. అయిన తన కిచ్చినవరంబు లొసంగుచు జముడు కాలక్షేపము సేయనేల? తనయం దింకను దోషలేశ మేదైన గనిపెట్టి యిట్లు తన యందు ప్రసన్నుడుగాకయున్నాడా? అటులనే యగునో దానికి సమాధానముగా

ఆత్మధర్మనిరతులైన పుణ్యాత్ములం
దుర్గభూలు సమస్తదురితములును
గాంచియొందువారి సంసర్గమున దీర్ఘ
భూతమతులువారు భూతలమున.

అట్టిపుణ్యాత్ములవలననే సూర్యచంద్రులు తమగతులు దప్పకున్నారు. సముద్రములు తమ మేరలు మీరకున్నవి. కులనగంబులు చలనంబులేక నిలిచియున్నవి. భూమి జంగమస్థావరాత్మకంబైన సర్వవస్తుసముదాయమును ధరించుచు నకంపితయై నిలిచియున్నది. అట్టి ధర్మనిరతులలో నొక్కడవైన నీదర్శనంబున నాదురితములెల్ల నివారితములైనవి. దాన నీయనుగ్రహాస్మి" అని సూచించినది. అంతకును అంతకుడు ప్రసన్నుడు కాకుండుటచే

"నీవుమాటలాడినయంత నెట్టివారు
వారిజనులకు జుట్టంబు లగుదురనిన
జిరసమాలాపసంసిద్ధి జేసినీవు
నేనుజుట్టమనని నీకు నేలచెప్ప

కావున మిత్రమనోరథం బవశ్యకర్తవ్యంబుగా జిత్తగింపు"మని ప్రార్థించినది. సావిత్రినోటినుండి వెలువడునవి మాటలేకాని కత్తులు, కటారులు కావు; ప్రాణ్లుపేల్లు అంతకంటెకావు. అవి ఆతనిని కొట్టలేవు, కట్టలేవు. కాని సర్వజీవులను భయసమాకులురుగావించు నాజముని అమృతులసదృశాలముచే నిబద్ధంగావించుచున్నవి. అనుట, మరిగ్రహించెడు మార్దవము, శ్రవణపేయంబగు వాంఛ, ధర్మము నిరూపించెడు భావము. ఇన్ని విధముల నొప్పియున్న సావిత్రి మనోజ్ఞమంజుల ధర్మాలాపంబులు కాలుండైన వనగాక, ఎట్లు త్రోసిపుచ్చగలడు? సుశీలయు, సాధ్వియు, భర్తృవియోగవ్యథాకులచిత్తయు, తనకటాక్షము వర్షించి తనవెంటబడి వచ్చుచున్నదియు నగు మానవతీమణికి దర్శనంబొసంగియు నామెయభీష్టవరంబొసంగక రిక్తచేతులతో విడిచి దానేని యూరితడు ధర్మదేవతయను నభిధేయం బెట్లు నిల్పుకొనగలడు? కావున ఆమె దివ్యం గనుంగొని "నీకుం బ్రసన్నుండనైతి నభీష్టంబైన వరం బొక్కటియిచ్చెద వేడు"మనినాడు సమవర్తి. 'నీపతిప్రాణముదక్క'

అను మినహాయింపులేని జముని వాక్యంబు వినగనే సావిత్రి కపరిమితానంద మైనది.

"మరిసత్యవతుని కీవిక
మరియుమ్మిక నొలగబెట్టి యవ్వలయును నీ
చ్చెదనని పలుకుదు మునునీ
వదియిప్పుడు నేడ యుంక వదిగాద ప్రీతిన్"

అని శమనుని యభిప్రాయ మెఱుంగుటకు ముందు తా వనుగతోయడి వరంబు సాధించి

"పతివిరహంబుననున్న హాను భర్తృవిహీనకారిత దూ
షితయను సర్వమంగళవి కేమముబందును గావ మత్ప్రియుం
డతులితకీర్తిశాలి సుగుణాఢ్యుడు పాశ్వసుతుండు లబ్ధజీ
వితుడుగ నిమ్ము ధర్మపదవీపరిరక్షణ పుణ్యదీక్షణా!"

అని తన యుష్టార్థంబైన భర్తృజీవంబునెడి దివ్యవరం బడిగినది.

ఆమెయందు ప్రసన్నుడైయున్న కృతాంతుడు తత్క్షణమే సత్యవంతుని పాశవిమోచనుం గావించి "కొనుము దీని నీమనఃప్రియుని" అనినాడు. అంతియేగాక "నన్నూఱేండ్లు జీవించును; నూర్వురు పుత్రుల గనును, అనేకాధ్వరంబులు సల్పును. నిజవంశాలంకారుడై కీర్తింపబడు విరాజిల్లు" నని వాక్రుచ్చి యముండు [illegible]దృశ్యుడైనాడు. సువ్రతయగు సావిత్రి సఫలమనోరథ యైనది. మహాత్ముడగు ధర్మమూర్తికి మనఃపూర్వక నతులు మ్రొక్కుచు శీఘ్రగమనంబున సత్యవంతు డున్నచోటి కరుదెంచి యాతని నెప్పటియట్లు యూరువులపై నిడికొని యెప్పుడు లబ్ధచేతనుండగునని నిరీక్షించుచు గూర్చున్నది.

౬

"కడుదడవు నిద్రవోయితి, పడతీ, నను లేపవలదె?" అనుచు చిత్తాశ్వుడు లేచినాడు. సువ్రతాత్మయగు సావిత్రి యెచ్చిబ్రతికిన మగని గని యెంతయానంద మందెనో, వివరించుటకు పదములు చాలవు. కాలుని దర్శనంబు సత్యవంతున కించుకయు తెలియదు. తాను ప్రాణయుక్తుడు కాగనే సత్యవంతుడు సావిత్రి నదియే ప్రశ్నించినాడు. కాని శాంతచిత్తయగు సావిత్రి తన ప్రజ్ఞాకౌశలప్రగల్భవాక్యంబు లేవియును పలుకలేదు. అంతయు నెఱుక చెప్పెద నని యూరడి సమాధానపఱచి తలిదండ్రులు తన్నుగానక యెంత పరితపించుచున్నారో యని విచారించెను. పెనిమిటి కోర్కెకు వనమృగాలయుగ్రధ్వనులు భుజంబుల గొరెలిచి తనచేత్తి జీవితేశ్వరుని వామబాహువు నిజవామభుజంబుపయి నిడికొని దక్షిణహస్తంబున నతని గ్రుచ్చి కౌగిలించి మందగమనంబున నాశ్రమాభిముఖంబుగ బోవుచుండెను.

అటు దుఃఖమగ్నులగు నేత్రలాభంబు గల్గినది. కాని కుమారుడెక్కడ? కుమారుని గానని కన్నులు కలిగియేమి? కలుగకయేమి? గ్రుడ్డివాడైయుండెదు తన తనయుని మేను చేతుల నిమురుకొన్నను

నాతనికి సంతుష్టియేగాని కన్నులువచ్చి లోకమును కనుపింపకున్న నాతని కేమి సంతోషము? చెప్పవలసినదేమి! అతనితల్లిదండ్రుల రోదనం బున కంతు లేదు. అర్ధరాత్రమైనది. సావిత్రీసత్యవంతుల జాడ గాన రాదు. అకస్మాత్తుగా ద్యుమత్సేనుని కన్నులు వచ్చుటయు, నిత్యము సంజెపడకనే యింటికి చేరెడు సత్యవంతుడు విశేషముగ నింటికి రాకుండుటయు గని సమీపాశ్రమవాసులైన తాపసు లెల్లరు విస్మితు లైరి. సత్యవంతుని యాగమమునకై పలుదెసల వెదకుచు వృద్ధుల నోదార్చుచున్నారు.

ఇంతలో సావిత్రీసత్యవంతు లాశ్రమంబునకు చేరుకొనినారు. వారిని జూడగనే వృద్ధుల దుఃఖాశ్రువు లానందబాష్పంబులుగా మారి సత్యవంతుని మూర్ధము వక్షి కేకించినవి. తరువాత "నాయనా! ఇంతరాత్రి వఱకు నడవి నేమిచేయుచుంటివి" వని తల్లిదండ్రు లడిగినారు. తా నడవికేగి నదిమొదలు కాష్ఠములకొఱకుచేయబోయి విపరీతమైన వడి పోవునంతవఱకు చెప్పి తరువాత నేమైనదో నా కెఱుక లేదనినాడు సత్యవంతుడు. సమ యోచితముగా తరువాతి వృత్తాంతమును పూర్వోత్తరసంబంధములతో మేళవించి తన వివాహమునకు పూర్వమే నారదముని సత్యవంతుని గండమునుగూర్చి చెప్పుటయు, చెప్పినను తా నాతనినే వరించి యాతని మృతి చెందుదినమును మనంబున లెక్కించుకొనుచుండుటయు, తా నందు లకే యుపవాసవ్రతము బూనుటయు, నాడెల్ల యాతని నంటుకొనే తాను వెంటాడి చరియించుటయు, తరువాత నాతడు విగతజీవుడగుటయు విన రించి సావిత్రి యనంతరము తాను యముని దర్శించినవిధము, అతనిచే గాపడసినవరములు సర్వము చెప్పినది. అహా! అప్పు డా యుత్తమాము లకు గల్గిన యానందము వివరించుటకు సాధ్యముగాదు. కావుననే వారిట్లు లోక్కువాఱుగా

> "అపత్యము ద్రమగ్నం
> బైపోయెడు నస్మదన్వయము పెంపెసగం
> దేపయయి కడచెట్టిన
> నీపుణ్యచరిత్ర కీర్తనీయము తల్లీ!"

అని ప్రేమాతిశయంబుగా శ్లాఘించినారు. జమునివరములు తిం దప్పడే సఫలమైనపుడు లెక్కించవిమాత్రము తాలుపోవునా? శమునని వరప్రభా వంబున ద్యుమత్సేనునివైరి హతుండగుటయు, పూర్వప్రభునియందు భక్తిగల సాళ్వదేశప్రజలు పట్టపురేనుగతో ద్యుమత్సేను దున్న కానవంబున కరుదెంచి యాతని నచ్చటనే పట్టాభిషిక్తుం గావించి పుత్ర యుక్తుండగు నాతని పట్టపుటేనుగుపై నెక్కించి మహావైభవంబున నగ రంబునకు గొనిపోవుట మఱుదినంబుననే జరిగినది.

> "తనమగని నత్తమామల
> జననీజనకులను దన్ను జాలవలంబుల్
> ఘనముగ సముద్ధరించెను
> జనవర సావిత్రి దన్పుచరితము కంటే!"

అని మహాసాధ్వియగు సావిత్రిచరిత్రమును మార్కండేయమహాముని యుధిష్ఠిరునకు వివరించునెపంబున లోకంబునకు జాటినాడు.

౧౦

తపస్వినియగు సావిత్రి చరిత్రము ముగిసినది. అవివాహితయై వరాన్వేషణారంభమునుండి గతించినవర్తను బ్రదికించుకొని ఆశ్రమంబు నకు చేరుకొనుటను సావిత్రివర్తనము స్త్రీల కాదర్శమైనదే. అందును బాలికల వివాహవయస్సును పెంపుచేయదెంచు నిక్కాలమున సావిత్రి వివాహసందర్భమునందలి వృత్తాంతము కన్యలును, వారిజనకులును గమ నింపదగినవి. అవివాహితలగు బాలికల వినయమున తల్లిదండ్రులకు గల బాధ్యతయెంత? కన్య వరునియందు జూడవలసిన లక్షణము లెవ్వి? సుగుణవతియగు బాలికే వివాహవిషయమున వాఙ్మనఃక్రియలలో దేనికి ప్రాధాన్య మీయదగును? మనస్ఫూర్తిగా వరించిన భర్తయందు స్త్రీ యెట్టి ప్రేమభావమును గలిగియుండవలయును? దైవికములగు నాపదలందు ధర్మపత్నియగు స్త్రీ యెట్టిధైర్యసాహసములు చూప వలెను? ఇట్టి గణనీయములగు విషయములన్నియు సావిత్రి జీవి తమునందు బహునిపుణముగా పరిష్కరింపబడి ఆదర్శనీయములై తన రారుచున్నవి.

సావిత్రి దండధరునితో ప్రసంగించుట ఆమెజీవితమునందలి మతి యొక్క ఘట్టములోని ఆదర్శభాగము. మనంబు భర్తృవియోగదుఃఖం బుచే సంతప్తమగుచున్నను కలంకజెందక, తొట్రుపాటు లేక, ధర్మం బు విడువక సమయోచితముగా మృదుమధురమనోజ్ఞసల్లాపంబులచే శమనుని చిత్తంబు రంజింపజేసి తన పతిజీవంబు గొనివచ్చినసావిత్రి వాక్కౌశలము స్త్రీ లెల్లరు నేర్చుకొనదగినది.

నిర్మలమైనమనస్సు, ఆమనశ్శుద్ధికి దగిన సత్యధర్మనిరతమైన వాక్కు, ఆమనోవాక్కులకు దగిన వినీతవర్తనము ఈవిధముగా మనో వాక్కర్మంబు లొక్కటిగా తనజీవితమునందు ప్రదర్శించి త్రికరణశుద్ధి యొక్క ప్రాశస్త్యమును సావిత్రి నిరూపించినది. ఆంధ్రనారీమణు లెల్లరు పరమపవిత్రగుణాలగు సావిత్రి చరిత్రమును పలుమాఱు పఠించి, అందలి నియమనీతిసారాంశములను గ్రహించి, అలవఱచుకొని కృతార్థచరిత లయ్యెదరుగాక!

పురమనుపేరె గాని జనముం బరికించిన గ్రామకక్ష్యలో
దొరలును, విత్తవత్తను నెదుర్కొనఁబట్టణముల్, ద్విజాదికు
ల్పరువుఁ బ్రతిష్ఠలం బాదలి భ్రాతృసమానత నేకమార్గసం
చరణము నొంద నొక్కపుడు చాలఁగ శ్రీపుర మొప్పెఁ దూర్పునన్.

పేరె శ్రీపురంబు వేఱె చెప్పఁగ నేల, సర్వసంపదలకు స్థాన మనుచు
రాజధాని జయపురంబు దానికి ధన, ధాన్యధర్మవిభవధాని యద్ది

తటికిఁ దగినవాన తానుగాఁ గురియును, చెప్పదగిన దొరలు, చేలకోఁత
లపుడు వాన మాను, నధికవర్షంబైన, డొక్క మెత్తదనుకు టొక్కమనదు.

లోకాలోకముఁ బోల్గిరు ల్వ్యాపయమ్ముల్ లోఁగొన్న వక్కారణం
బేకా తక్కిన దేశవాసులకు లోపింపంగఁ దద్దృష్టి ; న
ష్టాకాలంబున వాగులడ్డుకొను, వ్యాఘ్రంబు ల్దివు స్సర్వదా
చేకాసుల్గొని దారిఁ బోవిడక హింసింత్రెందు దొంగల్గదుల్.

జలదుర్గస్థలదుర్గం-బులు దస్యువ్యాఘ్రదుర్గములు తద్గ్రామం
బులకుఁ బెనుగాపుగానం- బలిసిరిఁ బరుఁ డానపడఁగఁ డావున్నదొకో

నియతకాలమందు నేగాని కొంతల- కిల్లు వెడల నాజ్ఞ నీయ రచట
నన్యదేశ్యులం దనాదివాసులు గొందఁ- డాచరింత్రు భేద మానియతికి.

అట్టిదేశమునకు నంచున నున్నది- శ్రీపురంబు కొండచేరువగను
గొండదాఁటఁగా మఱొండు దేశము పర- రాజవిద్వరాది ప్రబల మచట.

ప్రాంతీయరాజ్యములకుం- గొంతే యనర్థము నహించుకొనవలయుం ద
త్ప్రాంతప్రభుత్వము చ్చట- నుంతురు సైన్యాదికము సముత్సాహమునన్.

కోటలోనిసొమ్ము బైటికివచ్చుట- కెంతకష్టమగునొ యంతకంటెఁ
బర్వతములనడిమి వస్తువుకష్టము- బైటికూళ్ల కేఁగ వలయునన్న.

ఇనుపతాళ్లవంట పెనుసక్కులుండును- విస్తరాకుదిండ్లు వెదురుగడలు
రాజభోగములగు ప్రాసంగులును మొదల్- ధాన్యరాసులచటఁ దగ్గు ధరలు.

కొండదేశమగుటఁ గొనువారు నమ్మెడు- వారు మార్గకష్టవర్గమునకు
వెఱచిరారు తెగువ వెడలినవారికిఁ- బోఁక కొక్కుపుట్టెఁ డాఁక కబ్బు.

మన్నెమునకుఁబోయి మాడదెచ్చిన నేమి - లాభమగును వైద్యులకు వరాలు
వెచ్చపెట్టవలయు విధమగునం దేగి - వచ్చునర్థులకు బాధమెండు.

జలమును ద్రోయుటం గొనిన జాఱుదు క్రిందికి వ్రేళ్లనందులం
జలజలఁ జిక్కనౌట నొకజాముయినప్పుడుగాని సూర్యకాం
తులు గనరావు ప్రొద్దునను దొంగలు దెబ్బలు లుష్ణరోగముల్
దలఁచిన నెట్టివర్తకుఁడు ధైర్యముగాఁ జను నట్టిచోటికిన్.

విషములోన్నిక్రిముల విధమున నుందురా - పట్టుప్రజలు వైటిబాంధవంబు
చేయువార లరుదు చేసిర యేనియు - గుడికి మేఁకపోతు వడువువారె.

ఎవరైనం బలుకష్టముల్పడుచు నం దేతెంచిన న్వారికిన్
నవిశేషం బగుగౌరవంబు ప్రభువు ల్సంసారులుం జూపుచున్
నవరిం ద్రెచ్చుటఁ గాఁపురంబునకు వాసస్థానముల్, భూములున్
వ్యవసాయం బొనరింప, బాలుర నుపాధ్యాయత్వముం జేయఁగన్.

ఆనపడియె నొక్కఁ డార్యాపురావాసి - కష్టములకు నోర్వఁ గలుగుసుఖము
లేమి కాఁపురంబుతో నిముడఁగనేల - పోయి యుంద మచట హాయి ననుచు.

తానుఁ దల్లి క్రొత్తగాను వచ్చిన భార్య - వరున పైలు దేఱి బండినీడఁ
బదిదినంబులకును బహుకష్టములువడి - చేరె శ్రీపురంబు చెప్పనేల.

పరిచయంబుచేసి పదిమందిపెద్దల - తోడ నెట్టుకొనియె దూడవడికి
కొంపఁగోడి భూమిబుట్టలు గడియించె - గాజుకాయఁబోలెఁ గాచుకొనుచు.

ఆతనిభార్య మానవతియై పతిసేవయు దీనపోషణం
బేతనవృత్తి యత్తసెలవే తనకృత్యముగా మెలంగు, వి
ద్యాతిశయంబునం బురుషుఁ డచ్చటఁ గావ్యకథావినోదముల్
ఖ్యాతిగఁజేసి తెచ్చునది యత్తకుఁ జూపి యొనర్చుభద్రమున్.

కాసువీసమేర్చి గడియించికొన్ని ప్రాత - యప్పుకీర్చివైచి యాత్మపత్ని
కాభరణములును మహార్ఘవస్త్రంబులు - గొనుచుఁ బడినపాట్లు వెనుకఁబడిన.

ప్రాఁతకాఁపుఁబోలె బ్రదుకుచున్నాఁ డందు - వైరివిరహితముగ భయరహితము
గాఁగఁ గొన్ని యేండ్లు గడచినపిమ్మటఁ - గొండవేకి పట్టుకొనియె నతని.

కుదుపువచ్చెనేని గుబగుబ నిల్లెత్తు - త్రుళ్లిపడును మూఁడు దుప్పటములు
ముసుఁగువెట్టుకొనియు మూల్గుచు నొక్కింత - ప్రొద్దుగడపి లేచిపోవుచుండు.

ఊఁచపాట్ల, లోఁతులోచనంబులు, వ్రేలుఁ - జెవులు మెఱుఁగుఁగాళ్లుఁ జేతివడఁకు
నుక్కిసయును జూడ వెక్కసంబగు వాని - ప్రస్తుతంపురీతిఁ బ్రకటపఱుప.

ఒకనాఁ డుష్ణమువచ్చి కుంపటికడఁ హూహ్వాహ్వాహూ యంచునా
రక కూర్చుండెను వానిసేవకయి భార్యారత్నముం దల్లియుఁ
వికలత్వంబున నుండి ప్రాచిపనియు న్నిర్విఘ్నమా టింతయే
నొకరుం జూడరు ప్రొద్దుజామయిన నష్టాక్కాయె తానిట్లనుఁ.

నిత్య మున్నయదియె నేఁడేమి క్రొత్త మీ- రేల లేచి పనుల కేఁగరేమి
బావినీరుగాద పాతాళముననుండి- తోడవలయు లెమ్ము కోడలమ్మ!

అనిన నత్తపలుకు నమ్మాయి వేవేగఁ- జెలువునీరు దెమ్మ చేఁదలేవు
చేఁద దూటిదయ్యె, శీఘ్రముగావత్తు- వనిన మంచిదనియె నామెగూడ.

బిందె బుజమునఁ బెట్టి యాసుందరాంగి- యిల్లు వెడలెను బ్రొద్దెక్కె నింతలేదు
చిటికెలో వచ్చి మీకింత చేసిపెట్టు- దాన నని పతితోఁ జెప్పి త్వరితముగను.

మిన్నుఁజూచెను బ్రమొక్కెను మిహిరునకును- దేవ! యారోగ్యమిమ్ము నాదైవమునకు
నెట్టిలో యిందు సుఖముగా నెట్టుచున్న- వారి మము దైవ మోర్వక బాధపఱుచు.

ఖనబలఁగంబు వీడి యాయడవులందుఁ- బడియు సుఖియించుచుంటిమి పదుగురకును
మెచ్చగాఁ గన్నుగుట్టనే మీ కభాగ్య- దేవతలు! మఱచిపొందు మాదిక్కు[illegible]క.

ఇట్లు తలఁచికొనుచు నేఁగెను గోనేటి- గట్టుమీఁది కెవరుఁ గానఁబడరు
బిందెనెత్తనైన; భీతి లో జనియించె- వెలఁదు లిల్లువెడలు వేళమించ.

చింతపట్టెడీసి యిసుక ర- వంత కడంబించి బిందె యటునిటు దోమం
గొంతుకగూర్చున్నది యి-ల్లంతయు బాడగనియె నొక్కయాశ్వీకు నెదుటఁ.

పడఁతి నిర్ఘాతపాతంబువలెను నశ్వ- ధాటి చెవిఁబడ గుండెలుగూఁటదప్పి
నిలువునీరుగ నిలుచుండె నీళ్లరేవు- లోనగుఱ్ఱము దగ్గఱఁ దానుఁగూడ.

కాతుగుఱ్ఱము విప్పఁడు త్రావనీఁడు- నీరు, రొట్టెలఁదినఁడు మానినినిఁజూచి
పుట్టెఁ గాదామర జనించె బలుపుడిగ్గి- కట్టివైచె నమాంతముగాఁగఁ దురగ
పృష్ఠమునఁ దాను నెక్కి- రివ్వనను బోయెఁ-బోయెమానిని పెనుమూర్ఛ పోయెగుఱ్ఱ
మెగుపుకొండలలోయకు నెగిరినట్లు- రాదు రాదని యింటిలో రమణి యత్త
పతియుఁ గలగుండు పడిరి విభ్రాంతులగుచు- నిరుగుపొరుగులవారితో నిండునందు
వెదకి నీరాకరము చెంత బిందెఁ జూచి- నీటఁ బడి చచ్చె ననుచును నిశ్చయించి
యేడ్చి నరిపెట్టుకొనిరి వేయేలనింకఁ- బలుపురును బలువిధములఁ బలికిరపుడు.

పులి పగటిపూఁట రాదు మె- సలి సలిలములోన డిగక సాధింపదు, నీ
కలశము దోముచు నున్నది- తొలువఁగలే చెట్లుచొచ్చెఁ దొయ్యలి నీటఁ.

అని యెన్నెన్నియొ రీతులం దలఁచి రేమయ్యె న్సరోజాక్షి యం
చనఁ బ్రత్యక్షముగాదె పాఠకులకుఁ వ్యర్థప్రయాసంబులం

గనలే కందలు నేడ్చి నీళ్లు విడువంగా నాశ్వికాధ్యక్షుని
టను బల్యాంతయె న:తనంబో పడునుండంబోయె యోగంబునన్.

ఎవరితోడఁ జెప్ప నెవ్వరు దిక్కా-మె- కేమి చేయఁగలదు వృథగఁ గోమెఁ
గులము బలము మానగుణములతోపాటు- మ్లేచ్ఛు వింటి కట్టి యచ్ఛహృదయ.

కంటికిఁ గడవెఁడు నీళ్లకు- వింటను బతియత్త వేడ్చి రేచ్చి మరణముం
గొంట నిజమనుచుఁ జేసెఁ జి-రంటికిఁ బలె పపరకర్మ రమణుఁడు భక్తిన్.

దుఃఖభారముననో దుర్దశతోఁలఁగుట- చేతనో క్రమముగ శీతలజ్వ
రంబు గట్టువడెను నంబుజలోచన- మగని కదియుఁ గొంతమంచిగాదె!

దీర్ఘరోగి మగఁడు దినదినగండంబు- వెనుకముందు నెట్లు తనకుఁ జిక్కు-
గలుగునొక్కొ-సుతులు గల్గరు పోమ్మని- బలిమిఁజచ్చెననుచుఁ బలికొనిరి.

రోగము, రొట్ట, కోపము, విరోధము, కోలరమందుఁ గష్టమా
రాగవిహీనుఁడా మగఁడు, ప్రాభవలోపము, తిండిలేద తా
నేగునె యెంటి నెందయిన నింతి విరుద్ధము, నింపు ప్రాణము
బోఁగనినందునన్ గతితి భూతమగుం బరికించి చూచినన్.

అనుచు నిరుగుపొరుగు నంగన లాడుకో- వారినోట వారివారినోట
నత్త చెవులఁ బడెను ననుమాన హేతువై- యంతరంగబాధ కాదిదోడఁగ.

అంగటినుండి చీఁకటిని నవ్వలి కివ్వలి కేగ భీతిలుం
జెంతఁగఁ బుత్రు పాన్పునకుఁ జేరిచి తానుబరుండు, నిద్రలోఁ
గాంతునో యేమొ కొంతనని కన్నులు మూయదు నిద్రపట్టినన్
గొంతుక పట్టినంచు నిదిగోఁ బయిఁ బడ్డది యంచు భ్రాంతిలున్.

భీతి ముదిరిముదిరి బిత్తరిచీకలు- నగలుపెట్టుపెట్టు నాకుఁజూడ
దుఃఖమగుర యుచటఁ దోలఁగించి యట్టుక- పైనివేయుమనుచుఁ బల్కు-చుండు.

తిండి దినదు తిన్నదియు జీర్ణమునకురా- దనుచు నిద్రపట్టదనుచు నాఁడు
నాఁటనత్త మిగుల నరముల ప్రోగయి- బైలుపడెచె లోనిభావ మపుడు.

అమ్మ! మొన్నఁడులేదు నీ వట్టులనకు- చచ్చిసాధించునన్నది సవతిపోరు
గలుగమాననను, నే నన్యకాంతఁ గోనను- నన్నుఁ జంపెదవా? నీవు నన్నుఁజంపు.

అనుచు వాదించుకొనుచుండు రనుదినంబు - పెద్దయనుమానముండుటఁ బెద్దదగుట
భ్రాంతిలోఁబడి నా కోడ ల్వడఁకుననుచుఁ- నదిగో నెదురుగ నిలుచుండె ననుచు దల్లి.

ప్రొయ్యి రాఁజనీదు పోనీదు నాతికి- నొక్క-చోటివస్తు వొక్క-చోటఁ
దీసిదాఁచు నన్నుఁ దిరుగనీ దింటిలో- బ్రదుకలేను దీనిబ్రదుకుగాల!

బ్రదుకనేల దీనిబ్రదుకుగాల్చిరి, తిట్ట- కమ్మదానిఁ దిట్టకమ్మ! తిట్టు
దున శిఖండిఁ గట్టి తంపాకివేయుంతుఁ- ద్రవ్వి పాఁతవలయు దానిఁబట్టి.

పోనిమ్మా! పోనిత్తున- దానిని నీసాను దింపెదను; పోనిమ్మా!
పోనిను చెప్పుదెబ్బల- తో నూరేగింతు నీడుదునె రక్కసినిన్.

పరికె ముగ్గువాఁడు పద్మము వేయును- బిందినాదమునను శ్రేవుజందె
ములను దాల్చి దీనిమూలము గనుఁగొందుఁ- బోర నీవు దానిఁ బొగడవల్దు.

నిన్న దానిమొగము నిప్పులలోఁబెట్ట- బట్ట గాల్చివైచె బావిలోన
నీళ్లు చేఁదుచుండ నిలనీక కాళ్లలో- కిరికిరిలను బెట్టి క్రిందఁద్రోసె.

నన్ను విడిచిపొమ్ము నాతోడ నీకేమి- కోకలిత్తుఁ బెక్కు రూక లిత్తు
ననిన నిన్ను గంగయందున స్నానంబు- చేయఁజూచి విడిచివేయఁగలను.

నీమేలుకోఱకె నిన్నున్- బాములఁ బెట్టెదను జచ్చి స్వర్గమునందే
నేమి సుఖంతును మీారలు- పామరులై యింటిలోనె పాతుకొనంగన్.

నీవునుఁ గొడుకును వెడలుఁడు- పావననదులకును దేవభవనమ్ములకుం
బోవుఁడు సేవింపుఁడు మీా-తో వచ్చెద నంతనుండి తోలఁగెద నిన్నున్.

అనుచుఁ బలికె నింక నాలస్యమేటికి- శని వదల్చుకొందమనుచుఁ గొడుకు
లేవఁదీసివచ్చి యావిశాఖపురంబు- వీథిలోన నడుచువేళయందు.

ఆశ్వికుఁడు ప్రాంతదుర్గసైన్యాధిపత్య- మునను మెప్పొంది వైశాఖపురమునకును
మార్పబడి పెద్దపనిమీాఁద మగువతోడ- నొక్కమేడను వసియించి యుండె నందు.

పనిగలిగిపోయెఁ బారుగూరు వనితయొకతె- జాలగట్టులలోనుండి సంధ్యవేళ
రాజమార్గంబునంబోవు రమణుఁగనియెఁ- దల్లితో నేగువానిఁ జాత్పర్యమునను.

శ్రీపురమునుండి వచ్చిన చిన్ననాఁటి- మగనిఁ బరిచారికను బంపి తెగువతోడఁ
దనసమీాపంబునకుఁ బిల్చి తగవునడపి- యెవ్వఁడవు నీవు నన్నెఱుఁగుదేనిఁజూచి
యుంటివా యనఁబెదరుచు నూరకుండెఁ- దురకబూబమ్మ వేసముతోఁ పరాక
యెన్నఁడును జూడలేదనియెను నతండు- ఎందుఁబోయెద వనియె, నాయింటిచచ్చి
తల్లిఁ బెనుభూతమై పట్టియిల్లువెడలఁ- గొట్టఁ దీర్థాటనము సేయఁగోరినాము.

పిలువు మీాయమ్మ ననియె, రప్పించె నామె- నన్నెఱుంగుదువా యన నిన్నెఱుంగఁ
జూచినట్టులు లేదు నన్ జూచినావొ? నీదుకోడల నన్నొక నీచుఁడిట్లు
చేసి చెఱచెను; మీాసేవచేయుటకును- భాగ్య మిపు డబ్బె మరలఁ జావంగ లేదు
పొందు హాయిగనుండుఁడు పుచ్చుకొనుఁడు-కొంతధనమిచ్చెదనుమీాకుఁగుక్కముట్టు
కొన్నకుండనుకొందు మ్రొక్కెలి పెమీాకుఁ-బొందుదయ్యములును లేవుభూతములును
లేని పెక్కడనుండి మీాపైనిఁబడునుఁ- బొంచి యనుమానమే పెనుభూతమగును
త్వరగఁ బొం దింక నాతఁడు వచ్చునేని- మ్రింగివైచును నన్నును మిమ్ముఁగూడ
ననిన ధనమును గొని మెచ్చి యరిగి రవల- దుఃఖమును నంతసంబును దోలఁకుచుండ
దయ్యమును భూతమును బోయెఁ దల్లి విడిచి- శ్రీయుమూరమణునిదయ శ్రీపురంబుఁ
జేరి రొక కొన్నియాత్రలు చేసికొన్న- పిదప నద్భుతమంది రీ వింతఁ జెప్ప
విన్నవారలు దొలుదొల్తగన్నవార లౌర- యనుమాన మెంతటి దనుచు వారు.

అందమైన ఆకారముగల గడియారములు - విలాసవతులగు స్త్రీలకు.

మీ భార్యకు లేక పుత్రికకు "వెస్ట్ ఎండ్" వారి గడియారము అత్యంతోపయోగమే గాక మిగుల శృంగారముగా నుండును.

ఈ పైన చిత్రించబడిన 3 నాజూకైన గడియారములు, ఆధారపడి యుండతగినవనిన్ని, పెక్కు సంవత్సరములు సరియైనకాలమును చూపెడివనిన్ని హామీ యివ్వబడినవి.

వాటివెల క్రింద వరుసగా (పైనుండి క్రిందకు) పొందుపరచబడినవి.

స్క్వేర్ "బి" (పైది)		స్క్వేర్ "డి" (మధ్యది)		స్క్వేర్ "యఫ్" (క్రిందిది)	
స్టర్లింగ్ సిల్వర్	రు. 38/-	స్టర్లింగ్ సిల్వర్	రు. 38/-	స్టర్లింగ్ సిల్వర్	రు. 38/-
9 కారెట్ బంగారు	,, 62/-	9 కారెట్ బంగారు	,, 68/-	9 కారెట్ బంగారు	,, 60/-
14 ,, బంగారు	,, 72/-	14 ,, బంగారు	,, 80/-	14 ,, బంగారు	,, 70/-
18 ,, బంగారు	,, 82/-	18 ,, బంగారు	,, 92/-	18 ,, బంగారు	,, 80/-

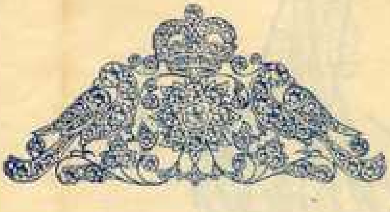
ఇంకను చిన్న సైజు గడియారములు మీకు కావలసివస్తే, "మినియేచర్" గడియారములలో ఒకదాని మీరు కోరుకొనవచ్చును. ఈ గడియారముల చిత్రములతో పూర్తి వివరములను తెలుపు మా పెద్దకాటలాగును ఉచితముగా కోరువారికంపెదము.

వెస్ట్ యెండ్ వాచ్ కంపెని, బొంబాయి & కలకత్తా.

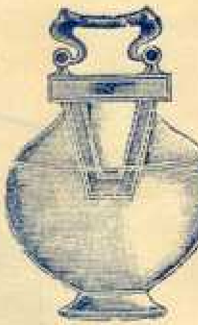
West End Watch Co

BOMBAY **CALCUTTA**

ఆంధ్రుల సౌకర్యార్థమై ఇది స్థాపించబడినది.

నమ్మకమైన మంచి ఫురమాయిషీ వెండిసామానులుగాని, బంగారు నగలుగాని మీకేమి కావలసినను మాషాపుకు ఒకసారి దయచేయుడు.

1. మావద్దకొన్న వెండిసామానుకు ఏకాలమందునైనా మజూరి మినహాయించుకొని బజారు వెండిధరప్రకారము సొమ్ము వాపసు యివ్వబడును.

2. బంగారం, రత్నాలు, వజ్రాలను గూర్చి మేము చెప్పినప్రకారము హామీ వ్రాసి యివ్వగలము.

3. కోరిన నమూనా ప్రకారము, సకాలమునకు యిచ్చుటయందు ప్రసిద్ధికెక్కినదని మా ఖాతాదార్లందరికిని తెలియును.

4. మావద్ద బేరములు లేవు. ఏ. లోపాయికారి నౌకరీలకు కమీషనులేమీ యివ్వనక్కరలేదు.

మా ఖాతాదారుల విశ్వాసాభిమానములే మా వ్యాపారమునకు అపారమైన ప్రథమ మూలధనము.

ప్రదర్శనగదులు:—

శ్రీలక్ష్మీ జ్యూయలరీ కంపెని.

మాన్యుఫాక్చరింగు జ్యూయలర్సు బెజవాడ.

ఇట్లు: విన్నవించు,

యెర్నేని లక్ష్మీనారాయణచౌదరి,

ప్రొప్రయిటరు.

మీరు కోరినది భుజింపుడు

పులుపు, అజీర్ణము తక్షణమే కుదురును

పులుపు, రొమ్ముమంట, ఉదరమునందు పులుపుచేరుట, పులుపుచే గలుగు అజీర్ణము, వుబ్బుట, భోజనానంతరము ఆయాసముగా నుండుట, అన్నిరకముల పులుపుచే గలుగు అజీర్ణము మున్నగునవి

ASOKA - SALT

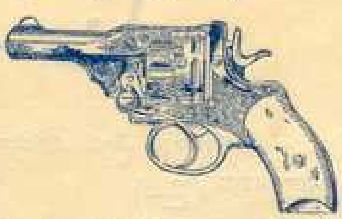
వలన కుదుర్చబడి వున్నది. ఉదరమునందున్న వాయువును పారదోలి పనిచేయుచున్న అంగములకు మంచి చురుకును కలిగించుచున్నది. రక్తమునుండి అశుద్ధములను త్రోసివేసి, సూక్ష్మబుద్ధిన్ని ముఖతేజస్సున్ను జ్ఞానశక్తిన్ని వృద్ధిచేయును.

బుడ్డి 1-కి వెల రూ. 1-0-0 పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

ASOKA Co. Ltd., Madras.

యస్. వి. రామానుజంచెట్టి & కో.,

12, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

డి. బి. బి. యల్. తుపాకులు	రు.	75 మొదలు 400
యస్. బి. బి. యల్ తుపాకులు	,,	25 మొదలు 250
యస్. బి. & బి. యం యల్. తుపాకులు	,,	25 మొదలు 100
రివాల్వర్లు & పిస్తోళ్లు	,,	15 మొదలు 150

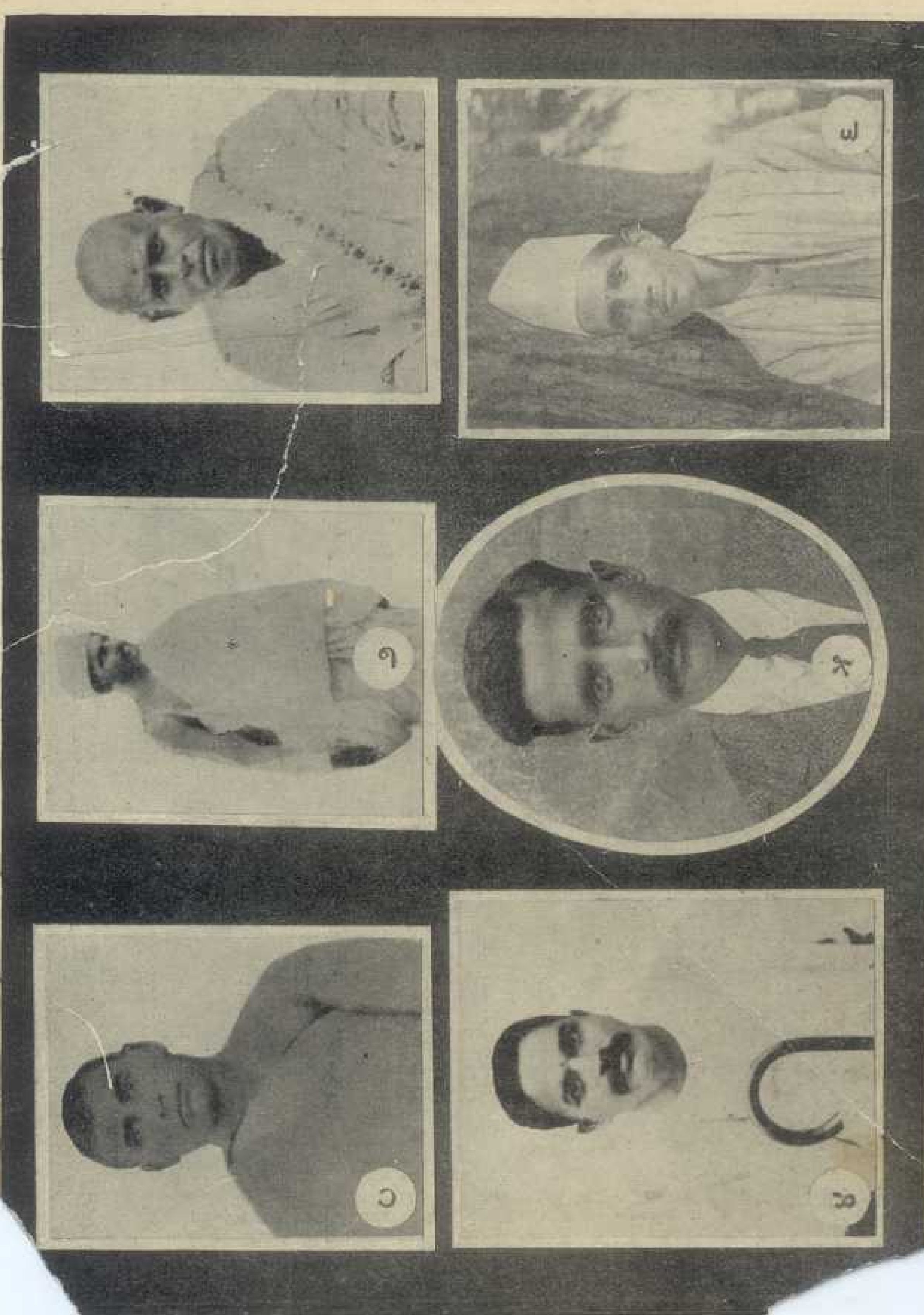
తుపాకి గుండ్లు;

వేటకు కావలసిన పరికరముల

క్యాటలాగు ఉచితము

అభిసారిక

చిత్రకారుడు: శ్రీ [illegible]

...శ్రీ డా॥ కొన్నలగడ్డ మల్లపరాజుగారు ౨. శ్రీ ఆంక్లె ప్రకాశంగారు ౩. శ్రీ దువ్వూరి ...
...శ్రీ పడెంపల్లి సుబ్బరాజుగారు ౫. శ్రీరావు వెంకటరామ్మగారు ౬. శ్రీ ...

...వీరరామరాజుగారు (రి) ౨. శ్రీ టి. వి. రాజుగారు (రి) ౩. శ్రీ కలిదిండల సూర్యరావుగా...
...రామరావుగారు (రి) ౫. శ్రీ కొవ్వలి విశ్వనాథంగారు (రి) ౬. శ్రీ గిడా రఘునాయకులు...